BOYΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ
ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Φάκελος Κύπρου

ΤΟΜΟΣ Δ΄

Πρακτικά Συνεδριάσεων (Φάκελοι 9-12)

ΑΘΗΝΑ - ΛΕΥΚΩΣΙΑ
2018

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

«Φάκελος Κύπρου»

Τόμος Δ΄

Πρακτικά Συνεδριάσεων

Φάκελοι 9-12

ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Κώστας Αθανασίου, πρόεδρος
Αντώνης Βγόντζας
Έλλη Δρούλια
Παναγιώτης Ηλιόπουλος
Λεωνίδας Καλλιβρετάκης
Ηλίας Νικολακόπουλος
Γιώργος Σαββαΐδης
Τάσος Σακελλαρόπουλος
Βάσω Τσακανίκα
Μάγδα Φυτιλή

Ομάδα Εργασίας: Όλια Ησαΐα
Άρης Σωτηρόπουλος
Ξανθή Αυγεραντώνη

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

Βασιλική Αναστασιάδου
(έως 28.2.2018)
Σωκράτης Σωκράτους
(από 1.3.2018)
Ελένη Ηλιάδη
Ανδρέας Χειμωνίδης
Ανδρέας Νεοφύτου
Φλώρα Φλουρέντζου
Συλβάνα Βανέζου
Πέτρος Παπαπολυβίου
Δημήτρης Ταλιαδώρος
Μιχάλης Μιχαήλ

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Γενικός Συντονισμός: Βάσω Τσακανίκα

Γενική Επιμέλεια: Έλλη Δρούλια

Επιμέλεια: Όλια Ησαΐα,
Άρης Σωτηρόπουλος

Σχεδιαστική επιμέλεια - Σελιδοποίηση -
Σύνθεση εξωφύλλου: Δημήτρης Ζαζάς

Εκτύπωση: ΚΕΘΕΑ, ΣΧΗΜΑ + ΧΡΩΜΑ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

Γενικός Συντονισμός: Ελένη Ηλιάδη

Επιμέλεια: Φλώρα Φλουρέντζου,
Συλβάνα Βανέζου

Επιστημονικός Σύμβουλος:
Πέτρος Παπαπολυβίου

Ψηφιοποίηση υλικού:
Ανδρέας Χειμωνίδης,
Στέλλα Διομήδους

ISBN (set): 978-960-560-158-4
ISBN (τόμ. Δ΄): 978-960-560-159-1

ISBN (set): 978-9963-39-065-6
ISBN (τόμ. Δ΄): 978-9963-39-069-4

«Φάκελος Κύπρου»

Τόμος Δ΄

Πρακτικά της Εξεταστικής Επιτροπής
της Βουλής των Ελλήνων

Συνεδριάσεις:
29 Ιουλίου έως 4 Σεπτεμβρίου 1986

Φάκελοι 9-12

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ - ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΑΘΗΝΑ - ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2018

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η δημοσιοποίηση του υλικού του Φακέλου της Κύπρου, ικανοποιώντας το καθολικό διαχρονικά αίτημα των πολιτών της Ελλάδας και της Κύπρου, αλλά και του πολιτικού κόσμου των δύο χωρών για άμεση και ανεμπόδιστη πρόσβαση στην ιστορική αλήθεια, λύνει μια πολιτική και ηθική εκκρεμότητα που αφορά τα όσα, τραγικά, διαδραματίστηκαν στην Κύπρο το 1974, το χουντικό πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή, που προκάλεσε μια νέα βαρύτατη εθνική καταστροφή, της οποίας τις οδυνηρές συνέπειες η Κύπρος συνεχίζει μέχρι και σήμερα να υφίσταται.

Το ογκωδέστατο υλικό, του οποίου η δημοσίευση θα υλοποιηθεί σταδιακά με την ολοκλήρωση της έκδοσης πολύτομου έργου, διαλαμβάνει τα πρακτικά των συνεδριάσεων της Εξεταστικής Επιτροπής για τον Φάκελο της Κύπρου της Βουλής των Ελλήνων, η οποία λειτούργησε από τον Φεβρουάριο του 1986 έως τον Μάρτιο του 1988. Η Επιτροπή εξέτασε, με κλητεύσεις και μαρτυρικές καταθέσεις, όλους όσοι ενεπλάκησαν έμμεσα ή συμμετείχαν άμεσα στο καταστροφικό πραξικόπημα κατά του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ και όσων η δράση συνδέθηκε με τα γεγονότα της τουρκικής εισβολής που ακολούθησε. Η Επιτροπή, ως γνωστόν, δεν κατέληξε σε κοινό πόρισμα και, ως εκ τούτου, τόσο το πόρισμα της πλειοψηφίας όσο και οι επιμέρους απόψεις της μείζονος και ελάσσονος αντιπολίτευσης, καθώς και ανεξάρτητων βουλευτών κατατέθηκαν στην ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων την 31η Οκτωβρίου 1988 χωρίς να συζητηθούν και να ψηφιστούν.

Τριάντα περίπου χρόνια αργότερα και σαράντα τρία μετά την τραγωδία του 1974, η Βουλή των Ελλήνων σε συνεδρίασή της, στις 11 Ιουλίου 2017, αποφάσισε ομόφωνα όπως το υλικό του Φακέλου της Κύπρου παραδοθεί στη Βουλή των Αντιπροσώπων της Κυπριακής Δημοκρατίας και από κοινού δημοσιοποιηθεί. Η παράδοσή του έγινε σε ειδική συνεδρία της Βουλής των Αντιπροσώπων, στις 14 Ιουλίου 2017, στη Λευκωσία.

Οι εμμάρτυρες καταθέσεις που περιλαμβάνει ο Φάκελος της Κύπρου συγκροτήθηκαν μετά από μακρά σειρά ερωτήσεων, τις οποίες υπέβαλαν ο πρόεδρος και τα εκάστοτε μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής με βάση την κατά την περίοδο των γεγονότων ή και προγενέστερα ιδιότητα, τη θέση, τον ρόλο και τη δράση του κάθε εξεταζόμενου μάρτυρα. Οι απαντήσεις και οι τοποθετήσεις που καταγράφηκαν αποτελούν προφανώς αυστηρά προσωπικές απόψεις του καθενός, είτε αυτές αφορούν προσωπικές του ευθύνες είτε αφορούν ευθύνες που ενδεχομένως αυθαίρετα, λανθασμένα ή ίσως και κακόβουλα καταλογίζονται σε άλλα πρόσωπα και τρίτες χώρες, ή και ακόμη, προκειμένου για ανθρώπους που αποδεδειγμένα φέρουν το κύριο βάρος του εθνικού άγους του 1974, αποτελούν εμφανέστατη προσπάθεια να αποσείσουν μέρος από τις ασήκωτες ιστορικές τους ευθύνες. Οι μαρτυρίες εξάλλου καταγράφηκαν,

αφού μεσολάβησαν δώδεκα και πλέον χρόνια από την τραγωδία του 1974 και πολλοί από τους μάρτυρες είχαν έννομο συμφέρον στην όλη διαδικασία λόγω της προσωπικής τους εμπλοκής. Πρόκειται για ένα υλικό που δεν τέθηκε ποτέ στη βάσανο της τελικής απόδοσης ευθυνών. Ωστόσο, όσο και να ελέγχονται πολλές καταθέσεις ως μη αξιόπιστες ή να χαρακτηρίζονται από την προσπάθεια απόκρυψης στοιχείων ή την κραυγαλέα απόπειρα δικαιολόγησης πράξεων και στάσεων, αποδίδουν με τρόπο απολύτως ουσιαστικό τις ολέθριες συνέπειες που είχαν οι παρεμβάσεις και επεμβάσεις του καθεστώτος της επτάχρονης στρατιωτικής δικτατορίας στην Ελλάδας στα εσωτερικά της Κυπριακής Δημοκρατίας, που υπονόμευσαν πολλαπλά τις σχέσεις των δύο κρατών και αποσάθρωσαν εκ των έσω την αμυντική ικανότητα της Κύπρου. Καταδεικνύουν επίσης την καταστροφή που επιφέρουν η κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος και η αντιποίηση πολιτικής αρχής από φορείς όπως ο στρατός, που έχει ως αποκλειστική αποστολή την εθνική άμυνα και όχι την άσκηση πολιτικού ρόλου.

Η πρωτοβουλία των δύο κοινοβουλίων να προχωρήσουν από κοινού στην παρούσα έκδοση έχει στόχο να προσφέρει τόσο στην Ελλάδα, στην Κύπρο και στους αποδήμους μας όσο και στην επιστημονική κοινότητα πρόσβαση σε ιστορικό υλικό που μέχρι τώρα θεωρούνταν επτασφράγιστο μυστικό και να φωτίσει γνωστές και άγνωστες πτυχές της κυπριακής τραγωδίας. Αποτελεί ταυτόχρονα την απαρχή μιας κοινής προσπάθειας των δύο κοινοβουλίων για συγκέντρωση του όποιου σχετικού με τον Φάκελο της Κύπρου υλικού που υπάρχει διάσπαρτο σε διάφορα αρχεία, κρατικά και μη, με την ελπίδα να διανοιχθούν νέοι δρόμοι στην έρευνα και να διευρυνθεί το πεδίο της ιστορικής γνώσης, έτσι ώστε να χυθεί κάποτε άπλετο φως στην πλέον σκοτεινή σελίδα της σύγχρονης ιστορίας μας και το «Δεν Ξεχνώ» της νεότητάς μας να μην παραμείνει κενό γράμμα.

Νικόλαος Βούτσης
Πρόεδρος
της Βουλής των Ελλήνων

Δημήτρης Συλλούρης
Πρόεδρος
της Βουλής των Αντιπροσώπων

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Καταθέσεις στην Επιτροπή: 22.7.1986, 29.7.1986

Γεννήθηκε στην Άρτα. Απόφοιτος ΣΣΕ, ανθυπολοχαγός 1.5.1948. Έλαβε μέρος σε επιχειρήσεις του Εμφυλίου πολέμου. Επιτελής του ΑΕΔ κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος της 15ης Ιουλίου και της τουρκικής εισβολής της 20ής Ιουλίου 1974. Αποστρατεύτηκε το 1982 με το βαθμό του αντιστράτηγου.

ΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Καταθέσεις στην Επιτροπή: 31.7.1986, 17.3.1987

Γεννήθηκε το 1926. Απόφοιτος ΣΣΕ, ανθυπολοχαγός 1.5.1948. Έλαβε μέρος σε επιχειρήσεις του Εμφυλίου πολέμου. Διοικητής Πυροβολικού στο ΓΕΕΦ το διάστημα 4.8.1973 – 2.10.1974. Αποστρατεύτηκε το 1977 με το βαθμό του υποστράτηγου.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Καταθέσεις στην Επιτροπή: 2.9.1986

Γεννήθηκε το 1918. Δημόσιος υπάλληλος στο 3ο ΕΓ του ΓΕΣ το διάστημα 1949 – 1985.

ΜΠΙΤΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Καταθέσεις στην Επιτροπή: 2.9.1986, 4.9.1986

Γεννήθηκε στην Αργύρια Φθιώτιδας το 1930. Απόφοιτος ΣΣΕ, ανθυπολοχαγός 12/8/1952. Το διάστημα 9.7.1963 – 8.1.1964 μετείχε στην εκπαιδευτική ομάδα του Κυπριακού στρατού. Στη συνέχεια από 09.01.1964 – 18.11.1965 υπηρέτησε στην ΕΛΔΥΚ, βοηθός στο Τριμερές Στρατηγείο και σύνδεσμος με την UNFICYP. Από το 1974 έως το 1977 επιτελής στο ΔΙΚ. Τον Αύγουστο του 1974 συνόδευσε τον Υπουργό Εξωτερικών Γεώργιο Μαύρο στις δύο διασκέψεις της Γενεύης για το Κυπριακό. Αποστρατεύτηκε το 1984 με το βαθμό του αντιστράτηγου και ανακλήθηκε από 27.08.1990 έως 31.12.1992 ως επικεφαλής στην Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού.

ΝΟΥΣΚΑΣ ΜΙΧΑΗΛ

Καταθέσεις στην Επιτροπή: 4.9.1986, 9.9.1986

Γεννήθηκε στην Έδεσσα το 1926. Απόφοιτος ΣΣΕ, ανθυπολοχαγός 01.05.1948. Έλαβε μέρος σε επιχειρήσεις του Εμφυλίου πολέμου. Διευθυντής τεθωρακισμένων του ΓΕΕΦ το διάστημα 04.09.1973 – 30.08.1974. Αποστρατεύτηκε το 1976 με το βαθμό του ταξίαρχου.

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

Συνεδρίαση 29ης Ιουλίου 1986

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αρχίζει η συνεδρίασις. Έχω την τιμή να σας ανακοινώσω τα εξής: Πρώτον, ένα τηλεγράφημα από τον κ. Νίκο Αργυρίου που, όπως λέει, διετέλεσε επιτετραμμένος της Ελλάδας στην Κινσάσα.

Ο πρόεδρος στο σημείο αυτό διαβάζει το τηλεγράφημα

Δεύτερον, μια επιστολή από τον ταξίαρχο εν αποστρατεία κ. Αλέξη Λιανόπουλο.

Ο πρόεδρος στο σημείο αυτό διαβάζει την επιστολή

«...και τούτο επειδή τα πολιτικά κόμματα παραμέρισαν τους φυσικούς δικαστάς, ασχολούνται με έργο άλλων, μόνον και μόνον ελπίζοντας εις αποκόμιση πολιτικού τινός οφέλους. Τουλάχιστον ας γίνει η εξέταση των μαρτύρων παρουσία του Τύπου και των λοιπών μέσων ενημερώσεως. Καλά δεν αναλογίζεσθε ότι εκατοντάδες στρατιωτικών που υπηρέτησαν τότε εις την Κύπρον πιθανόν να είναι εις θέσιν να παρέξουν εξηγήσεις ή να διαψεύσουν τους μάρτυρες με αποδεικτικά στοιχεία ή να συμπληρώσουν; Διά τι άραγε θα διαφωτιστείτε από εκείνους που εσείς νομίζετε ότι γνωρίζουν τα περί προδοσίας εις Κύπρον και όχι από άλλους οι οποίοι σήμερον μη ενοχλούμενοι κρύπτονται και αδιαφορούν διά την αληθή διαφώτιση; Καλόν θα είναι, αξιότιμε κύριε Μπασαγιάννη, να εισηγηθείτε, όπως κατ' ελάχιστον λάβει χώρα η ανάκριση από δικαστικά όργανα ή γίνεται παρουσία των μαζικών μέσων ενημερώσεως, αν πράγματι θέλετε να διαφωτίσετε και όχι να τύχουν πολιτικής εκμεταλλεύσεως τα άτυχα εκείνα γεγονότα. Προσωπικώς σας γνωρίζω ότι το σύνολο των στρατιωτικών επιθυμεί την ανοικτή συζήτηση, ευχόμενο όπως στρατιωτικοί και πολιτικοί που είχον ανάμειξη εις την προδοσία της Κύπρου φθάσουν μέχρι της αγχόνης διά να παραδειγματίζονται γενεές και να προβληματίζεται το έθνος. Την παρούσα μου παρακαλώ όπως θέσετε υπ' όψιν παντός αρμοδίου και να την καταχωρήσετε εις τα πρακτικά των συνεδριάσεών σας. Μετά τιμής, Αλέξης Λιαννόπουλος, ταξίαρχος εν αποστρατεία».

Στο σημείο αυτό ο πρόεδρος διαβάζει επιστολή που είναι καταχωρισμένη στα πρακτικά του Θεόφιλου Γατόπουλου, δικηγόρου εκ Πάτρας

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτά τα τρία έγγραφα είχα την τιμή να σας ανακοινώσω. Η κ. Ακρίτα παρακαλείται να λάβει τον λόγο.

ΑΚΡΙΤΑ: Κύριε πρόεδρε, από τη σύντομη επίσκεψη που είχαμε στην Κύπρο, τουλάχιστον εγώ νομίζω και οι συνάδελφοι επίσης, μας δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι οι μάρτυρες μέχρι τούδε κληθέντες μάς κοροϊδεύουν. Η πραγματικότης, η γνώμη που σχημάτισα, είναι τελείως διαφορετική. Επιμένω στο ότι θα πρέπει να κληθούν άνθρωποι αρμόδιοι από την Κύπρο, οι οποίοι γνωρίζουν καλά την πραγματικότητα ως είχε. Ήθελα να ρωτήσω, έχει γίνει κάποια πρόσκληση για τον Γεώργιο Τομπάζο, τον τότε αρχηγό της κυπριακής ΚΥΠ και στενό συνεργάτη του Μακαρίου, όπως είχαμε πει; Διότι με συζήτηση που είχα και με τον ίδιο και με τον Πρόεδρο Κυπριανού υπάρχει απόλυτη συμφωνία στο να μας βοηθήσουν σε οτιδήποτε θέλουμε. Και ήθελα να ρωτήσω τον πρόεδρο αν έκανε κάποια κίνηση προς την πρεσβεία της Κύπρου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν έγινε, διότι, όπως ξέρετε, οι συνεδριάσεις του Ιουλίου ήταν ήδη κλεισμένες μέχρι και της τελευταίας. Αλλά ανεξάρτητα απ' αυτά, αύριο το απόγευμα στις 6.00΄ θα γίνει αυτή η επικοινωνία με τον τύπο, για να εξηγήσουμε γιατί επιβάλλεται η μυστικότης των συνεδριάσεων της Επιτροπής, για την οποία επικοινωνία απεφάσισε η Επιτροπή προχθές ομοφώνως. Με την ευκαιρία, αμέσως μετά από την επικοινωνία αυτή, θα έρθουμε εδώ, δεν μπορώ να καθορίσω ακριβή ώρα, διότι δεν ξέρω πότε θα τελειώσει, για να συζητήσουμε και αυτό και όλα τα θέματα τα οποία έχουν σχέση με την εκπόνηση καταλόγου μαρτύρων. Καταλαβαίνετε ότι είχαμε πει

να γίνει μια εμβόλιμη συνεδρίαση, αυτή η συνεδρίαση πρέπει να γίνει αύριο, διότι δεν υπάρχει άλλη μέρα, και εγώ την τοποθετώ αμέσως μετά την επικοινωνία με τον Τύπο. Εκεί, κυρία Ακρίτα, νομίζω, θα μπορέσουμε να πούμε περισσότερα πράγματα και για την περίπτωση αυτή, αλλά και για άλλους, διότι δεν είναι ο μόνος Κύπριος ο οποίος πρέπει να εξεταστεί. Ίσως είναι ο κυριότερος ή μάλλον όχι ίσως, ασφαλώς είναι ο κυριότερος, αφού διαχειρίζεται τα της ΚΥΠ στην Κύπρο, αλλά πρέπει να δούμε και πώς θα εξεταστεί, πώς θα κληθεί, γιατί κλήση δεν μπορούμε να του στείλουμε.

ΑΚΡΙΤΑ: Καλά, νομίζω ότι αυτό είναι το πιο απλό των πραγμάτων, αφ' ης στιγμής ο Πρόεδρος Κυπριανού... από εδώ δεν θα πρέπει υπάρχει αντίρρηση και ο πρέσβης απλώς θα εκτελέσει τις επιθυμίες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Να εξετάσουμε και τον κ. Τομπάζο σε μία από τις πρώτες συνεδριάσεις που θα κάνουμε τον Σεπτέμβριο, διότι πλέον λέμε ότι από Παρασκευή διακόπτουμε. Είναι απόφαση της Επιτροπής και επομένως...

ΑΚΡΙΤΑ: Δεν θέλω να πάρω χρόνο, αλλά με συγχωρείτε αν επιμένω σ' αυτό, διότι π.χ. έχω την εντύπωση ότι, αν το ξέραμε και είχε κληθεί κάποιος μάρτυς σαν αυτόν που ανέφερα προτού να εξεταστεί π.χ. ο κ. Κομπόκης, νομίζω ότι το όλο κλίμα της συζητήσεως θα ήταν τελείως διαφορετικό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ίσως, όμως είναι και αποκαλυπτικό τώρα, όπως ήρθαν τα πράγματα, διότι βεβαίως τα στοιχεία που θα μας δώσει ο κύριος αυτός νομίζω ότι θα αποκαλύπτουν και την ψευδολογία στην οποία τυχόν επεδόθησαν, αν επεδόθησαν, οι εξετασθέντες μάρτυρες.

Στο σημείο αυτό γίνεται συζήτηση για διαδικαστικά θέματα σε σχέση με τη συνέντευξη Τύπου και την επόμενη συνεδρίαση

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μπορούμε να αρχίσουμε την εξέταση του μάρτυρος. Παρακαλείται ο κ. Κατσαδήμας να έρθει μέσα. Κύριε Κατσαδήμα, έχετε ορκιστεί και κατ' ακολουθίαν αναφέρεστε και στη σημερινή φάση της καταθέσεώς σας στον όρκο σας εκείνο που δώσατε προχθές. Εσείς έχετε υπηρετήσει ποτέ στην Κύπρο πριν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, κύριε πρόεδρε. Πήγα μια φορά για ένα τετραήμερο τον Ιανουάριο του 1974, όταν υπηρετούσα στο 4ο Επιτελικό Γραφείο του Αρχηγείου Στρατού, για θέματα λογιστικής, διοικητικής μερίμνης, που είχαμε κάτι δοσοληψίες με το ΓΕΕΦ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, ούτε στο ΓΕΕΦ ούτε στην ΕΛΔΥΚ ούτε πουθενά; Δεν υπηρετήσατε πουθενά;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πουθενά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στην αρχή της εκθέσεώς σας, την οποία υποβάλατε στις 20.9.75, θα ήθελα να μου εξηγήσετε γιατί αυτή η καθυστέρηση.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, δεν μπορώ να σας εξηγήσω, υποθέτω εξαρτάται από το πότε βγήκε η διαταγή να συντάξουμε αυτές τις εκθέσεις και να τις υποβάλουμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Άλλοι συνάδελφοί σας είχαν στείλει από τον Δεκέμβρη του '74 τις καταθέσεις αυτές και μου κάνει εντύπωση.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ να σας εξηγήσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιατί σε αυτήν τη δική σας στην οποία αναφέρεστε και πάλιν και την οποία βεβαιώνετε εισήχθη στο πρωτόκολλο του ΑΕΔ στις 26.9.75 με αριθμό ευρετηρίου 712558, στην έκθεσή σας, λοιπόν, αυτήν αναφέρετε καταρχήν ότι υπηρετούσατε μέχρι και την 5η Ιουλίου του '74 στο Αρχηγείο Στρατού.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από πότε υπηρετούσατε και με ποια ιδιότητα υπηρετούσατε στο Αρχηγείο Στρατού;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Υπηρέτησα από τον Σεπτέμβριο, δεν θυμάμαι την ακριβή ημερομηνία, του 1973. Ετοποθετήθην στο 4ο Γραφείο του Αρχηγείου Στρατού στο τμήμα κύριου υλικού, αν θυμάμαι καλά, έτσι ονομαζόταν το τμήμα αυτό. Εν συνεχεία, νομίζω στις αρχές του '74 τοποθετήθηκα

υποδιευθυντής του 4ου Γραφείου του Αρχηγείου Στρατού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όταν τοποθετηθήκατε στο Αρχηγείο Στρατού, Αρχηγός Στρατού ήταν ο κ. Γαλατσάνος;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, ο κ. Γαλατσάνος ήρθε μετά. Δεν ήταν ο κ. Γαλατσάνος, μετά ήρθε, με συγχωρείτε, δεν θυμάμαι τώρα ποιος ήταν Αρχηγός Στρατού. Ήταν ο αντιστράτηγος των τεθωρακισμένων... Θα το θυμηθώ και θα σας το αναφέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο κ. Μπονάνος ήταν Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, όταν εγκατασταθήκατε εσείς στο Αρχηγείο Στρατού;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Νομίζω ναι ή μήπως ήταν ο κ. Ζαγοριανάκος ακόμη; Ήταν ο κ. Ζαγοριανάκος. Ετοποθετήθη μετά την 25η Νοεμβρίου του 1973 ο κ. Μπονάνος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και ο κ. Γαλατσάνος;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Και ο κ. Γαλατσάνος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εσείς είχατε πάει πριν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Είχα πάει τον Σεπτέμβριο του 1973, όπως σας ανέφερα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Άρα είχαν επιλεγεί από την κυβέρνηση Ανδρουτσοπούλου; Έτσι δεν είναι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Η λογική ερμηνεία αυτή είναι, ότι είχαν επιλεγεί από την κυβέρνηση αυτή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όταν παρουσιαστήκατε σας ανετέθησαν ορισμένα καθήκοντα, για να προετοιμάσετε την άσκηση που θα μετείχαν οι συμμαχικοί διοικηταί με το επώνυμο ΒΙΤΖΙΛΙΑ κ.λπ., λέτε στην έκθεσή σας.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και εσείς αναλάβατε αυτή την υπόθεση και αρχίσατε να δουλεύετε, έτσι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Την πρώτη μέρα που παρουσιάστηκα, ήταν ημέρα Σάββατο, μου δώσανε τον φάκελο, αν θυμάμαι το είπα και στην προηγούμενη συνεδρίαση, είχε τον φάκελο αυτό ο ταγματάρχης Παπαδόπουλος, ο οποίος ήταν βοηθός μου μέχρι τότε. Μου τον παρέδωσε το Σάββατο, τη Δευτέρα επρόκειτο να γίνει κάποια σύσκεψις με εκπροσώπους των άλλων αρχηγείων και θα ήμουν εγώ ο συντονιστής σ' αυτή τη σύσκεψη και έπρεπε οπωσδήποτε να ενημερωθώ για την άσκηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι και σας είπαν ότι κύρια αποστολή σας, έτσι λέτε, θα ήτανε η προετοιμασία της ασκήσεως που θα γινόταν το φθινόπωρο.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όμως, στις 12 νομίζω του μηνός, σας κάλεσαν σε μια σύσκεψη για τις 13 του μηνός.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η οποία ήταν σχετική με την άσκηση αυτή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, καμία σχέση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πώς εξηγείτε αυτή την απότομη μεταβολή του κύριου έργου της αποστολής σας; Δηλαδή, ενώ σας λένε ότι κύριο έργο της αποστολής σας θα είναι η προετοιμασία αυτής της ασκήσεως των συμμαχικών διοικητών, την επομένη, τη μεθεπόμενη μέρα, αποτόμως μετέβαλαν και σας φέρνουνε σε ένα άσχετο θέμα, που δεν είχατε εσείς καμία προηγούμενη προσέγγιση του θέματος αυτού.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, ενημέρωση δεν είχα καμία προηγούμενη ούτε προσέγγιση. Η μόνη εξήγησις που μπορώ να δώσω είναι ότι, επειδή η 3η ΜΕΟ, καίτοι δεν είχε την ευθύνη για το Κυπριακό, την ευθύνη για όλα τα θέματα που αφορούσαν το Κυπριακό την είχε η Διεύθυνσις Κυπριακού, η ΔΙΚ, η μόνη εξήγησις που μπορώ να δώσω είναι ότι θέλησαν να εμπλέξουν και την 3η ΜΕΟ, επειδή ήτανε θέματα ίσως οροφής, είχανε σχέση με τα σχέδια, θα είχαν επιπτώσεις στα σχέδια, δεν μπορώ να δώσω εξήγηση γιατί μας καλέσανε, γιατί ήταν ο διευθυντής της 3ης ΜΕΟ, ήταν ο διευθυντής της 2ης ΜΕΟ, εγώ από την 3η ΜΕΟ, επιτελής της 2ης ΜΕΟ και βεβαίως οι επιτελείς του Κυπριακού, αλλά ήταν κι άλλοι όμως επιτελείς. Ήταν και από την 1η ΜΕΟ και από την 4η ΜΕΟ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μα νομίζω ήταν και ο προϊστάμενός σας. Δεν ήταν προϊστάμενός σας ο κ. Πολίτης;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ήτανε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ήταν κι αυτός;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ήτανε βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Άρα από την 3η ΜΕΟ εκλήθησαν δυο, ο κ. Πολίτης και εσείς;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι. Πάντως η παρουσία των επιτελών του ΑΕΔ εκεί ήταν αντιπροσωπευτική από όλες τις ΜΕΟ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είχαν πάρει τους επιτελείς από όλες τις ΜΕΟ;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι τους επιτελείς, τους διευθυντάς και έναν ίσως επιτελή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είπατε προχθές ότι μίλησε καταρχήν ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, έκαμε μια εισήγηση και αμέσως μετά έδωσε τον λόγο στον ταγματάρχη Σκλαβενίτη.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ήτανε μπροστά, μετείχε της συσκέψεως αυτής και ο αρχηγός του ΓΕΕΦ;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ήτανε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο αντιστράτηγος Ντενίσης;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Από το ΓΕΕΦ ήτανε ο αντιστράτηγος Ντενίσης και ο διευθυντής του 2ου Γραφείου του ΓΕΕΦ, ο αντισυνταγματάρχης Μπούρλος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ήτανε και αυτός;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: ...ο οποίος έχει σκοτωθεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ήτανε και ο κ. Νικολαΐδης;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ήτανε επίσης ο διοικητής της ΕΛΔΥΚ, ο συνταγματάρχης Νικολαΐδης. Επίσης, ήτανε ο διοικητής του κλιμακίου της ΚΥΠ της Κύπρου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιος;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αντισυνταγματάρχης Ζιωτόπουλος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αφού ήταν τόσοι άνθρωποι από την Κύπρο εκεί, γιατί προτιμήθηκε ο Σκλαβενίτης και του δόθηκε πρώτα ο λόγος; Κοιτάξτε, μου κάνει εντύπωση, εγώ δεν τα ξέρω τα στρατιωτικά, αλλά μου κάνει εντύπωση, ο Σκλαβενίτης είχε λίγες μέρες που τοποθετήθηκε εις το ΑΕΔ.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω πόσες μέρες είχε. Μήπως είχε έναν μήνα ή περισσότερο;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Λιγότερο ίσως, εν πάση περιπτώσει. Στη ΔΙΚ. Οι άλλοι, ο Ντενίσης είχε έναν χρόνο καιρό εκεί πέρα στην Κύπρο που ήτανε επικεφαλής του ΓΕΕΦ, ο Νικολαΐδης, επίσης, ο συνταγματάρχης, υπηρετούσε στην ΕΛΔΥΚ ως διοικητής της τόσο καιρό, ο κ. Ζιωτόπουλος που λέτε, διοικητής της ΚΥΠ στην Κύπρο, δεν έπρεπε κάποιος απ᾽ αυτούς, δεν έπρεπε κάποιους από αυτούς να εισηγηθεί αυτό το θέμα των επιπτώσεων που θα είχε η μείωσις, γιατί αυτό δεν ήταν το θέμα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, αυτό ήταν το θέμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το θέμα της συζητήσεως ήταν οι επιπτώσεις που θα είχε η εφαρμογή των μέτρων που είχε εξαγγείλει ο Μακάριος γύρω από την Εθνοφρουρά, έτσι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σ᾽ αυτό έπρεπε να έχει, ας το πούμε, εγκυρότερη γνώμη ο Ντενίσης από τον Σκλαβενίτη ή ο Νικολαΐδης;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εγώ θα το έθετα αλλιώς, κύριε πρόεδρε. Μπορώ να πω ότι μέσα σ᾽ ένα επιτελείο μπορεί ο διοικητής σε μια σύσκεψη αυτής της μορφής να καλέσει ορισμένους επιτελείς και να παρουσιάσουν το πρόβλημα, όπως το βλέπει το επιτελείο, και εν συνεχεία να καλέσει τους εμπλεκομένους, είτε διοικηταί είναι αυτοί είτε άλλοι επιτελείς, να πούνε και αυτοί τις απόψεις τους, δηλαδή, δεν το βλέπω τελείως αφύσικο το ότι εκάλεσε τον επιτελή. Εκείνο που δημιουργεί, τέλος πάντων, την εντύπωση είναι γιατί εκλήθη ο κ. Ντενίσης, γιατί μετά δεν είπε τίποτε. Ουσιαστικώς, δεν είπανε τίποτε οι Κύπριοι εκεί πέρα από τις απόψεις τους, όταν λέω οι Κύπριοι, εννοώ αυτοί οι οποίοι ήρθαν από την Κύπρο. Δεν είπαν πολλά πράγματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Οι επιτελείς αυτοί οι οποίοι μίλησαν, δηλαδή, ο Σκλαβενίτης και λοιποί;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ο Σκλαβενίτης παρουσίασε την κατάσταση όπως εμφανίζεται στην Κύπρο, πώς ήταν η κατάσταση και πώς διαμορφώνεται μετά την επιστολή Μακαρίου και ο Παπαδόπουλος παρουσίασε μια μελέτη η οποία είχε γίνει από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων από τη ΔΙΚ

για την αντιμετώπιση αυτών των επιπτώσεων. Φαντάζομαι ότι, τουλάχιστον, για τη σύνταξη αυτής της μελέτης θα είχε κάποια επαφή, κάποια συνεργασία, με επιτελείς του ΓΕΕΦ. Κύριε πρόεδρε, να μου επιτρέψετε να συμπληρώσω ότι ήτανε τόσο σύντομο το χρονικό διάστημα που ήμουνα στο ΑΕΔ, ώστε όλα αυτά τα πράγματα ήτανε καινούργια, ακόμη δεν είχα προσανατολιστεί με το ΑΕΔ ως επιτελείο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι αποφάσεις ελήφθησαν στη σύσκεψη αυτή της 13ης του μηνός;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ουσιαστικώς απόφαση δεν ελήφθη και γι' αυτό και ανεβλήθη η σύσκεψις για τις 15 του μηνός, για να ξαναμελετήσουμε το θέμα και να συνέλθουνε στις 15 του μηνός για να λάβουν κάποια απόφαση τελική.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τώρα, για ποια ώρα, θυμάστε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Νομίζω ήτανε το απόγευμα. Σας είπα προχθές ότι ήτανε το μεσημέρι. Νομίζω ότι ήταν για το απόγευμα η σύσκεψις της 15ης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κύριε Κατσαδήμα, ο ορισμός αυτής της ώρας και της ημέρας για την πραγματοποίηση της σύσκεψης αυτής σας λέει τίποτε; Γιατί φεύγουμε από το Σάββατο και πάμε στη Δευτέρα το απόγευμα; Σας λέει τίποτα, υπό το πρίσμα βέβαια των μεταγενεστέρων γεγονότων, των γεγονότων της 15ης που επακολούθησαν.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όπως σας είπα και προχθές, εκεί στη σύσκεψη από όλη αυτή τη διαδικασία μού δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι ίσως δεν υπήρχε λόγος να γίνει. Το ερωτηματικό που μου δημιουργήθηκε εμένα ήταν ποιος ο λόγος της συγκλήσεως αυτής της συσκέψεως και με αυτό το ερωτηματικό έφυγα από τη σύσκεψη, όπως επίσης ένα άλλο ερωτηματικό ήταν τι περισσότερο θα κάναμε στις 15 του μηνός στη νέα σύσκεψη. Βέβαια, εκ των υστέρων, προκύπτει ότι ίσως η σύσκεψη αυτή ήτανε παραπλανητική και είχε σκοπό να κρατήσει μακριά από την Κύπρο ορισμένους ανθρώπους και κυρίως τον διοικητή του ΓΕΕΦ, τον αρχηγό του ΓΕΕΦ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο αρχηγός του ΓΕΕΦ ζήτησε τότε, στη σύσκεψη της 13ης, να του επιτραπεί αυτουνού και όλων των κυρίων αξιωματικών που είχαν έρθει από την Κύπρο δηλαδή, ασφαλώς και του Νικολαΐδη και του Ζιωτοπούλου τουλάχιστον, να επιστρέψουν εις την Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το εζήτησε αυτό, και νομίζω ότι το λέω στην έκθεσή μου, ότι το εζήτησε να επιστρέψει στην Κύπρο και δεν ενεκρίθη από τον αρχηγό του ΑΕΔ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν ενεκρίθη. Πώς κρίνετε αυτή την απαγόρευση του κ. Μπονάνου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πάλι εκ των υστέρων, κύριε πρόεδρε, ότι δεν ήθελαν να είναι εκεί στις 15 Ιουλίου. Αυτά όλα εκ των υστέρων χωρίς να έχω καμία άλλη γνώση, κρίση εκφέρω, γνώμη λέω...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι γνώμη. Τι ήταν αυτό; Ήταν φυσιολογικό πράγμα δηλαδή; Αφού είχε εκθέσει και τις απόψεις του, όπως είπατε, ο κ. Ντενίσης εις το συμβούλιο αυτό για το θέμα, ήταν ανάγκη να μείνει και για τις 15 δηλαδή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εκ των υστέρων προκύπτει ότι δεν ήταν λογικό. Ίσως, βέβαια, θα μπορούσε να το δικαιολογήσει κανένας τότε και να πει ότι δυο μέρες είναι ακόμη, δεν χάλασε ο κόσμος να μείνετε δυο μέρες ακόμη, ίσως, αν ζητήσουμε και τη γνώμη ή τις αποφάσεις της κυβερνήσεως, θα ήταν προτιμότερο να είστε εδώ και γι' αυτό να μην πάτε, αλλά εκ των υστέρων προκύπτει ότι δεν θέλανε να είναι εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πληροφορηθήκατε και, αν πληροφορηθήκατε, από ποιον το πληροφορηθήκατε, ότι λίγες μέρες πριν από τις 13 είχε προηγηθεί και μια άλλη σύσκεψη στο ΑΕΔ, στην οποία δεν είχε κληθεί ο κ. Ντενίσης, αλλά άλλοι αξιωματικοί από την Κύπρο; Πληροφορηθήκατε κάτι τέτοιο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, δεν μπορώ να σας πω ότι το πληροφορήθηκα. Δεν ξέρω αν λέω κάτι τέτοιο στην έκθεσή μου, αλλά απ' ό,τι θυμάμαι δεν έλαβα γνώση αυτού του πράγματος ούτε το έμαθα ούτε το άκουσα μετά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν ακούσατε, δηλαδή, ότι είχε γίνει μια σύσκεψη στις αρχές του Ιουλίου στην οποία είχε κληθεί ο κ. Γεωργίτσης, ο κ. Κομπόκης και δεν είχε κληθεί ο κ. Ντενίσης ούτε ο κ. Νικολαΐδης;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτά μέσα στον κύκλο της εργασίας μου όχι δεν τα άκουσα καθόλου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μεταγενεστέρως, μέχρι σήμερα δεν τα ακούσατε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ίσως, κύριε πρόεδρε. Έχουν γραφτεί τόσα πολλά για το Κυπριακό, ώστε ίσως κάπου να το είδα στις εφημερίδες, αλλά πολύ καιρό μετά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τώρα, έχουμε δεδομένο ότι έγινε ένα πραξικόπημα στην Κύπρο στις 15 του μηνός, ποιος ή ποιοι διέταξαν τη διενέργεια αυτού του πραξικοπήματος κατά της έννομης τάξης που επικρατούσε τότε στην Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν το ξέρω, κύριε πρόεδρε, να σας το πω, να σας το βεβαιώσω. Δεν έχω γνώσιν αυτού του πράγματος. Η γνώσις μου είναι η γνώσις που έχει ο οποιοσδήποτε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, από συζητήσεις μεταξύ σας δεν αναρωτηθήκατε ακόμη και μέχρι σήμερα, κύριε Κατσαδήμα, είστε αντιστράτηγος εν αποστρατεία, δεν αναρωτηθήκατε ποιος ήταν αυτός που διέταξε αυτό το πραξικόπημα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε αναφέρομαι σ' εκείνη την εποχή. Τότε δεν μπορώ να πω ότι είχα γνώσιν ότι το διέταξε ο άλφα ή ο βήτα ή ο γάμα. Εκ των υστέρων, βέβαια, ελέχθησαν πολλά. Ελέχθησαν ότι ο Ιωαννίδης ήτανε ο ηθικός αυτουργός του πραξικοπήματος, εκείνος έδωσε οδηγίες και στον Γεωργίτση και στον Κομπόκη. Ο βαθμός της εμπλοκής του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων δεν ξέρω ποιος ήτανε. Λένε ότι και αυτός ήτανε γνώστης του πραξικοπήματος και ενδεχομένως έδωσε και ορισμένες οδηγίες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η κυβέρνηση της εποχής εκείνης;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ να ξέρω, κύριε πρόεδρε. Υποθέτω ότι δεν πρέπει να ήτανε. Αν ήτανε ένας ή δύο που μπορεί να ξέρανε, και αυτό το λέω έτσι ως υπόθεση, αλλά η κυβέρνηση ως κυβέρνηση δεν ξέρω αν πράγματι είχε γνώση. Ακόμη ούτε και ο Υπουργός Εθνικής Αμύνης δεν ξέρω αν είχε γνώσιν αυτού του πράγματος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, πώς είναι δυνατόν, να το πούμε κι αυτό, πώς το βλέπετε, πώς το εξηγείτε εσείς, ο Μπονάνος να έχει γνώσιν ενδεχομένως, ο Ιωαννίδης να έχει γνώσιν και να είναι ο διατάκτης και ο αρμόδιος υπουργός να μην έχει γνώσιν και να παραμένει υπουργός; Δηλαδή, δεν φαντάζομαι να παραιτήθηκε στις 15 του μηνός κανένας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν παραιτήθηκε, όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Λοιπόν, πώς γίνεται αυτή η δουλειά; Όταν γίνεται μια τέτοια ενέργεια από υφισταμένους, υποθέτω ότι ο υπουργός φεύγει από την κυβέρνηση, δηλαδή θεωρεί καθήκον του να φύγει.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Σε οποιαδήποτε άλλη εποχή ίσως θα το έκανε αυτό, κύριε πρόεδρε, αλλά ήτανε εκείνη η εποχή, όπως ξέρετε, τελείως διαφορετική. Ήτανε ένα καθεστώς δικτατορικό, αυτός ο οποίος έπαιρνε τις αποφάσεις και έδινε τις εντολές δεν ήτανε ορατός, ας πούμε, από πλευράς θέσεως στην κορυφή είτε του κράτους είτε της κυβερνήσεως, εντούτοις αυτός ήτανε εκείνος ο οποίος κατηύθυνε τα πάντα. Συνεπώς, το ότι αυτός έδωσε την εντολή να γίνει το πραξικόπημα φυσιολογικό είναι να την έδωσε αυτός την εντολή και να μην την έδωσε άλλος και ενδεχομένως δεν ήθελε να πει σε κανέναν άλλον ή να πει μόνο σε ορισμένους για να μην διαρρεύσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στις 15 του μηνός, να σας ρωτήσω και αλλιώς, που εξεδηλώθη το πραξικόπημα τι έκαμε ο Ντενίσης;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όπως έμαθα εκ των υστέρων;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Υπέβαλε παραίτηση, διότι του είπανε να πάει κάτω και είπε ότι δεν πάω και ενδεχομένως αυτό να εθεωρήθη ως υποβολή παραιτήσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Αυτό που έκανε ο Ντενίσης, λοιπόν, ο οποίος ήτανε απλός αρχηγός, διοικητής μιας μονάδος, δεν νομίζετε ότι θα έπρεπε, αν ήταν αμέτοχος της ευθύνης και ο κ. Υπουργός Εθνικής Αμύνης, να το κάμει;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Σας είπα ότι λογικώς θα έπρεπε να το κάνει, αλλά γιατί δεν το έκανε... Εκτός αν δεν ήτανε γνώστης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ή ο Πρωθυπουργός, ή άλλοι καίριοι υπουργοί, γιατί εγώ καθ' όσον θυμάμαι δεν είδα να έχει παραιτηθεί κανένας.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, ξέρετε ότι όλοι αυτοί ήτανε, να χρησιμοποιήσω τη λέξη, δοτοί, δεν ήτανε κανένας... Τους βάλανε και εκτελούσανε... Υποτίθεται ότι ήτανε μια κυβέρνησις, τώρα δεν θα ήθελα να μπω στα θέματα της πολιτικής, αλλά είναι γνωστό ότι ήτανε κυβέρνησις ανδρεικέλων και δεν ήτανε κυβέρνησις η οποία μπορούσε να πάρει αποφάσεις και μάλιστα για ζωτικά θέματα όπως ήταν αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Τώρα, ποιοι ήσαν επικεφαλής των μονάδων που πήραν ενεργό μέρος στην εκτέλεση του πραξικοπήματος ξέρετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πολύ φοβάμαι ότι δεν θα μπορέσω να σας διαφωτίσω σ' αυτό. Ξέρω τον Κομπόκη, βέβαια, ο οποίος ήταν επικεφαλής των καταδρομών, άλλους αξιωματικούς διοικητάς μονάδων ομολογώ ότι δεν ξέρω. Άκουσα, επίσης, ότι σε ορισμένες μονάδες είχαν σταλεί ορισμένοι αξιωματικοί ως σύνδεσμοι, αν θέλετε, του ΓΕΕΦ, υπό άλλη ιδιότητα, για να παρακολουθήσουν την εφαρμογή των εντολών που εδόθησαν για το πραξικόπημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ως σύνδεσμοι υπό άλλη ιδιότητα. Αυτό το υπό άλλη ιδιότητα τι...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δηλαδή, μήπως εντολοδόχοι του ΓΕΕΦ, για να παρακολουθήσουν εάν θα εκτελεστούν σωστά οι εντολές. Άκουσα ότι οι αξιωματικοί του επιτελείου του ΓΕΕΦ, ορισμένοι από τους αξιωματικούς του επιτελείου του ΓΕΕΦ επήγαν σε διάφορες μονάδες, άλλος πήγε στο πυροβολικό, άλλος πήγε στα τεθωρακισμένα, άλλος δεν ξέρω πού...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αξιωματικοί του επιτελείου; Τίνος επιτελείου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Του ΓΕΕΦ κάτω της Κύπρου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μα με συγχωρείτε, το ΓΕΕΦ κάτω ήτανε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το ΓΕΕΦ ήτανε κάτω, αλλά το ΓΕΕΦ ήταν το επιτελείο. Από τους επιτελείς του ΓΕΕΦ εστάλησαν ορισμένοι σε ορισμένες μονάδες, για να παρακολουθήσουν την...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από το ΑΕΔ και από το Αρχηγείο Στρατού εστάλησαν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Απ' ό,τι ξέρω, κύριε πρόεδρε, όχι ή, για να είμαι ακριβέστερος, θα πω ότι δεν γνωρίζω αν εστάλησαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάθατε αν τώρα, βέβαια, αφού δεν ήσαστε εκεί και δεν συνέπεσε να μάθετε, όπως λέτε, το ναυτικό πήρε μέρος στο πραξικόπημα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όπως είπατε δεν ήμουνα εκεί για να ξέρω, αλλά ίσως κάποιοι να έλαβαν μέρος. Δεν έχω γνώση και δεν μπορώ να σας πω κάτι που δεν το ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Να σας διευκολύνω. Βομβαρδίστηκε η Πάφος από κανένα πολεμικό πλοίο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Νομίζω ναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιο πλοίο, θυμάστε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν θυμάμαι, κύριε πρόεδρε. Αν το λέω μέσα στην έκθεσή μου...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όχι, δεν μπορώ να είμαι κυρίαρχος της καταθέσεώς σας απολύτως, γιατί πρέπει να ψάχνω κάθε φορά να το βρω...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω, μήπως θα ήταν χρήσιμο ορισμένα πράγματα να αναγνωσθούν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, καλά. Η αεροπορία πήρε μέρος στο πραξικόπημα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν το γνωρίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πριν από το πραξικόπημα είχε δημιουργηθεί ένταση στις σχέσεις κυπριακής κυβέρνησης και ΓΕΕΦ και σε τι οφείλετο η έντασις αυτή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν θυμάμαι, κύριε πρόεδρε. Θα πρέπει όμως να υπήρχε έντασις

για τα θέματα αυτά τα οποία προεκάλεσαν εν συνεχεία και την επιστολή του Μακαρίου. Ίσως να προϋπήρχε κάποια μακροχρόνια έντασις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τώρα το ΓΕΕΦ, τι μαθαίνατε εσείς εδώ; Η ηγεσία του ή άλλα στελέχη του συνεργάζονταν με παρακρατικές οργανώσεις στην Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το ξέρω, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με την ΕΟΚΑ Β΄;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με τον Σαμψών;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το ξέρω, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Οι απόπειρες δολοφονίας κατά του Μακαρίου, αυτές τις ξέρετε, τις απόπειρες δολοφονίας του Μακαρίου τις ξέρετε, όπως τις ξέρει όλος ο λαός, και της Ελλάδος και της Κύπρου και του κόσμου όλου, από ποιον οργανώνονταν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν μπορώ να το πω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και από ποιους εκτελούνταν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, δεν τα γνωρίζω αυτά και δεν θα ήθελα να πω κάτι που δεν ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το ΓΕΕΦ συνέλαβε κανέναν ποτέ γι' αυτές τις απόπειρες;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ούτε αυτό το γνωρίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι ώρα αρχίζουν συνήθως, κύριε Κατσαδήμα, οι στρατιωτικές επιχειρήσεις; Πρόκειται να γίνει μια μάχη, τι ώρα επιλέγεται, κατά τους στρατιωτικούς κανονισμούς, κατά τα στρατιωτικά δεδομένα, κατά τους κανονισμούς της εμπειρίας της στρατιωτικής;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ να πω ότι υπάρχει ώρα...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυστηρά καθορισμένη...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ένας συνήθης χρόνος είναι με το πρώτο φως ή λίγο μετά το πρώτο φως, ώστε κυρίως για τα όπλα υποστηρίξεως και κυρίως για την αεροπορία να υπάρχει επαρκής φωτισμός, ώστε να μπορούν να προσβάλλουν τους στόχους. Αυτή είναι ας πούμε η συνηθέστερη τακτική, αλλά έχουμε υπόψη μας και σε διαφόρους πολέμους ώρες τελείως διαφορετικές, όπως π.χ., στον πόλεμο του Ισραήλ με την Αίγυπτο, οι Αιγύπτιοι την επίθεσή τους την κάνανε το απόγευμα στις 6.00΄. Δεν μπορεί να πει κανένας ότι υπάρχει κανών σ' αυτό το πράγμα, εξαρτάται από πάρα πολλούς παράγοντες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εδώ ας πούμε στην Ελλάδα, στον Αλβανικό Πόλεμο...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, εγώ βέβαια δεν ήμουνα τότε, αλλά συνήθως γινότανε με το ξημέρωμα, με το πρώτο φως της ημέρας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εδώ μας είπε ο κ. Κομπόκης και νομίζω και ο κ. Γεωργίτσης, διεκδικώντας την τιμή ο καθένας για τον εαυτό του, του καθορισμού της ώρας ενάρξεως, ότι καθόρισαν αυτοί την ώρα ενάρξεως και νομίζω πως ήταν 8.00΄-8.30΄ στις 15 Ιουλίου. Είναι η 3η ώρα από τότε που είχε βγει ο ήλιος περίπου, έτσι δεν είναι; Αυτό είναι φυσιολογικό γεγονός για έναν ο οποίος πρόκειται να κάμει μια επίθεση;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ίσως, επειδή εθεωρείτο ως κανών η έναρξις των στρατιωτικών επιχειρήσεων με το πρώτο φως και, όπως νομίζω ότι το είπανε και σε κάποιο χρόνο μετά, θελήσανε να παραπλανήσουνε τους Κυπρίους εκεί πέρα και προτίμησαν αυτόν τον χρόνο, διότι δεν περίμενε κανένας αυτή την ώρα που άρχιζε πλέον η ζωή τον κανονικό της ρυθμό ότι μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Α, και για να τους βρουν στον δρόμο, δηλαδή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κάτι τέτοιο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, αλλά ξέρετε τι συμβαίνει; Πριν από τις 8.00΄ δεν ήταν ο Μακάριος στο Προεδρικό Μέγαρο, γιατί κοιμότανε στο Τρόοδος.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν το ξέρω, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όχι, αν σας το θέσω ως δεδομένο ότι ο Μακάριος όχι εκείνη την ημέρα μοναχά, αλλά κάθε μέρα κοιμότανε εις το Τρόοδος, μακριά πολύ από τη Λευκωσία, και για να κατεβεί στη Λευκωσία, για να πάει στο γραφείο του, ήτανε επιμελής και

πήγαινε νωρίς, έφευγε από εκεί και ερχότανε. Μήπως αυτός ο καθορισμός της ώρας σάς λέει τίποτε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν αποκλείεται να έγινε, για να βρεθεί ο Μακάριος εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και εάν το 'κάμαν έτσι, τι σκοπό είχαν σε σχέση με τον Μακάριο; Είχαν σκοπό τι, να τον βρούνε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα μπορούσαν να τον βρούνε και κάπου αλλού, να τον βρούνε και στον δρόμο, να τον περιμένουνε και να τον πιάσουνε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ασφαλώς, αλλά τότε θα ήταν ατομική υπόθεσις. Θα ήταν ατομική πράξις, μια απόπειρα ακόμα στις όσες είχαν γίνει στον Μακάριο, αλλά εδώ πέρα κάνανε πραξικόπημα γενικότερο, εναντίον πλέον όχι του Μακαρίου προσωπικώς, εναντίον ολοκλήρου της πολιτειακής τάξεως την οποία ενσάρκωνε ο Μακάριος. Τι βλέπετε; Δηλαδή, περιμένανε να είναι ο Μακάριος μέσα και αρχίζουνε πολυβολισμούς μέσα πλέον στο Προεδρικό Μέγαρο, τι σκόπευαν δηλαδή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Λογικό είναι να περιμένει κανένας ότι θα ήτανε δύσκολο να βγει ζωντανός από αυτή την ενέργεια, όταν μάλιστα ρίχνανε αντιαρματικά, όταν χρησιμοποιούσαν πολυβόλα και είδαμε μετά το Μέγαρο το Προεδρικό σε ποια κατάσταση ήτανε, μετά το πραξικόπημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μετά από αυτόν τον καταιγισμό του πυρός εναντίον του Προεδρικού Μεγάρου που ήξεραν πως είναι ο Μακάριος μέσα, τι λέτε, μέσα στην πρόθεσή τους ήτανε να σκοτώσουν τον Μακάριο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Νομίζω ότι μπορούμε να το πούμε αυτό με περισσότερες πιθανότητες από το να μην τον σκοτώσουνε. Εξάλλου, όπως σας είπα, ήτανε τόσο σφοδρά τα πυρά, τουλάχιστον το αποτέλεσμα των πυρών τέτοιο, που δύσκολα θα μπορούσε να επιζήσει κανένας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τώρα, όταν εσείς στις 15 Ιουλίου του '74 το πρωί ήσαστε στο ΑΕΔ, δεν είναι έτσι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πήρατε την ψεύτικη, όπως αποδείχθηκε, είδηση ότι είχε σκοτωθεί ο Μακάριος. Θα ήθελα να περιγράψετε εδώ στην Επιτροπή τι κλίμα δημιουργήθηκε μεταξύ των αξιωματικών. Δηλαδή, ενθουσιαστήκανε, κατελήφθησαν από κατήφεια, από πανικό, από καταισχύνη; Τι κλίμα επεκράτησε, όταν επληροφορήθησαν ότι ο Μακάριος σκοτώθηκε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Νομίζω ότι η πλειοψηφία των αξιωματικών κατελήφθη από έντονη ανησυχία για τις συνέπειες αυτού του πράγματος, ανεξαρτήτως του αν ήτανε σωστό ότι ο Μακάριος ήτανε νεκρός ή όχι, από όλη αυτή την ενέργεια κατελήφθησαν από εντονότατη ανησυχία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μήπως πετάγανε και τα καπέλα τους χαιρετώντας το γεγονός;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μήπως εδώ στο ΑΕΔ που ήσαστε ακούσατε ή μάθατε ποιος όρισε τον Σαμψών ως Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν το άκουσα αυτό. Άκουσα απλώς ότι ορίστηκε, ορκίστηκε ως Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τώρα ποιος τον όρισε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιος τον όρισε και ποιος τον όρκισε, αν θέλετε. Ούτε τις λεπτομέρειες της ορκωμοσίας του μάθατε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εκείνη τη στιγμή δεν τις έμαθα, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ή εκείνη τη στιγμή ή και αργότερα, ποιος τον όρκισε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω, κάποιος από τους μητροπολίτες εκεί πέρα νομίζω τον όρκισε. Δεν ξέρω ποιος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν τον ξέρετε. Ποιος τον όρισε δεν ξέρετε επίσης;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ούτε αυτό το ξέρω, βέβαια συμπερασματικώς μπορώ να πω ότι ορίστηκε από εδώ ή ήταν μεταξύ αυτών τους οποίους θέλανε να βάλουνε ως προέδρους, αν είχανε περισσότερους από έναν, ας πούμε, να επιλέξουνε, δεν ξέρω. Βέβαια, εκ των υστέρων, ελέχθησαν διάφορα πράγματα, ότι βρέθηκε κάπου αυτός εκεί πέρα

και τον βάλανε Πρόεδρο. Δεν ξέρω τώρα αυτό κατά πόσο είναι…

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Βρέθηκε κάπου αυτός εκεί πέρα και τον βάλανε Πρόεδρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Βρέθηκε εκεί στο ΓΕΕΦ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Βρέθηκε στο ΓΕΕΦ; Γιατί σας ρώτησα προηγουμένως αν το ΓΕΕΦ συνεργάζετο με τις παρακρατικές οργανώσεις, με την ΕΟΚΑ Β΄ ή με τον Σαμψών και μου είπατε ότι δεν ξέρετε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το ξέρω, ναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πώς βρέθηκε, ώρα πολέμου μάλιστα, ο Σαμψών μέσα στο ΓΕΕΦ;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω, κύριε πρόεδρε, ασφαλώς κάποιος θα τον κάλεσε από εκεί πέρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τους υπουργούς του ποιος τους όρισε, τους υπουργούς της κυβέρνησης αυτής του Σαμψών;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Και αυτό δεν το γνωρίζω. Φαντάζομαι κατά τον ίδιο τρόπο που ορίσθη ο Σαμψών θα ορίστηκαν και αυτοί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Άλλα ονόματα υποψηφίων, ας το πούμε, προέδρων ακούστηκαν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι δεν ξέρω, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μήπως ακούστηκε καμιά διαμαρτυρία στο ΑΕΔ, διότι επελέγη ο Σαμψών;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ούτε αυτό το άκουσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, οι αξιωματικοί του ΑΕΔ και υπό του αρχηγού δεν αντέδρασαν, όταν άκουσαν ότι ορίσθη Πρόεδρος ο Σαμψών;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ να σας πω τώρα το είδος των αντιδράσεων που μπορεί να εξεδηλώθησαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν διαμαρτυρηθήκανε; Δεν είπανε τι κατάντια είναι αυτή, δεν είπανε…

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν θυμάμαι τίποτε. Πάντως η εντύπωσις, τουλάχιστον η δική μου, ήτανε ότι επρόκειτο περί καταντήματος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Περί;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Περί καταντήματος. Από πού και ως πού ο Σαμψών θα ήταν Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στο διάστημα από 15.7 έως και το βράδυ, έως τα μεσάνυχτα, θα σας έλεγα εγώ, της 19ης ή καλύτερα έως την αυγή της 20ής, λαμβάνονταν τίποτα μέτρα για την αποτροπή ενδεχόμενης τουρκικής εισβολής στην Κύπρο; Δηλαδή, είχε διατάξει το ΑΕΔ τίποτε, είχε διατάξει το Αρχηγείο Στρατού τίποτε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το είπα και την περασμένη Τρίτη και θα το επαναλάβω και τώρα, κύριε πρόεδρε, το ΑΕΔ έλαβε τα μέτρα τα οποία προεβλέποντο από το σχέδιο για την περίπτωση κάποιας εμπλοκής στην Κύπρο. Τα μέτρα αυτά ήτανε η αποστολή μιας μοίρας αεροσκαφών F-84F στην Κρήτη, σε κάποιο αεροδρόμιο της Ανατολικής Κρήτης, η αποστολή τριών υποβρυχίων στη Ρόδο, στη θαλάσσια περιοχή της Ρόδου και είχε θέσει και σε ετοιμότητα ορισμένες μονάδες. Νομίζω ήτανε το σύνταγμα πεζοναυτών, το οποίον είχε τεθεί σε ετοιμότητα. Δεν προεβλέπετο να πάει στην Κύπρο το σύνταγμα πεζοναυτών ούτε άλλη μονάδα στρατού προεβλέπετο να πάει στην Κύπρο. Πάντως, υπήρχε κάποια ετοιμότητα, η οποία ήτανε συμπληρωματική μιας ετοιμότητος που προϋπήρχε, διότι έχει βγει το Τσανταρλί πριν από λίγο καιρό στο Αιγαίο και υπήρχε κάποια ηυξημένη ετοιμότητα και στα νησιά του Αιγαίου και στον Έβρο. Από πλευράς, λοιπόν, προπαρασκευών για ενδεχομένη εμπλοκή στην Κύπρο, έγινε αυτό που έπρεπε να γίνει. Τώρα εν συνεχεία γιατί δεν έγινε, αυτό είναι άλλο θέμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, είπε το ΑΕΔ να μετασταθμεύσουν κάποια αεροπλάνα F-84F…

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: F-84F, τα οποία ήταν σε πλήρη ετοιμότητα να αναλάβουν αποστολή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Να αναλάβουν αποστολή. Είπατε να μετακινηθούν τρία υποβρύχια προς την Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Προς τη Ρόδο, αλλά σε θέσεις αναμονής όπως…

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σε θέσεις αναμονής και είπατε επίσης και να…

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Και ήτανε σε ετοιμότητα ορισμένες άλλες μονάδες του στρατού, δεν θυμάμαι ποιες ακριβώς, νομίζω το σύ-

νταγμα πεζοναυτών που είχε και αμεσότητα σε ορισμένες αποστολές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παραλλήλως και επειδή είχε άμεση επαφή με το ΓΕΕΦ, διέταξε τις μονάδες του ΓΕΕΦ να παύσουν απασχολούμενες με την εδραίωση της νέας έννομης τάξης που επέβαλε το πραξικόπημα και να βάλουν τις μονάδες τους σε θέσεις τέτοιες που να είναι δυνατόν να αποκρούσουν κάποια ενδεχόμενη τουρκική εισβολή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, κύριε πρόεδρε, δεν έγινε αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το ΓΕΕΦ τι έκαμε; Δηλαδή, σκέφτηκε το ΓΕΕΦ ότι εδώ που τα καταφέραμε μπορεί να μπει η Τουρκία μέσα και αφού μπορεί να μπει η Τουρκία μέσα και αν υποτεθεί ότι γίνει και τίποτε στο ΡΙΚ, ας πάει στον κόρακα, ας πάει και ένας μακαριακός να πει και αυτός, ένα κατιτί από το ΡΙΚ, δεν είναι ανάγκη να το φυλάμε το ΡΙΚ, να έχουμε όλο τον στρατό στη Λευκωσία και να αφήνουμε τις ακτές της Κυρήνειας ελεύθερες; Οι ακτές της Κυρήνειας, οι ακτές της Αμμοχώστου από 15 μέχρι και 19 και αυγή 20ής εφυλάσσοντο από κάποιον, από κάποιες δυνάμεις, από κάποιον στρατό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ένα τάγμα ήτανε στην περιοχή της Κυρήνειας, το οποίο απεδείχθη μετά ότι είχε αρκετή διαρροή, πριν να γίνει η απόβασις το πρωί της 20ής Ιουλίου. Άλλες μονάδες δεν μετεκινήθησαν προς τους χώρους των αποστολών τους. Το πρωί της 20ής Ιουλίου βρήκε τις περισσότερες μονάδες μέσα στα στρατόπεδα ή λίγο έξω από το στρατόπεδο έτοιμες να φύγουνε. Εκεί τους βρήκε η εισβολή και ορισμένες μονάδες επάθανε και αρκετά μεγάλες ζημιές από την αεροπορία. Άλλες μονάδες ήτανε μακριά από τους χώρους των αποστολών τους, διότι εξακολουθούσαν, βρισκόταν στους χώρους που κυνηγούσαν, ας μου επιτραπεί η έκφρασις, τους μακαριακούς.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Είπε ο κ. μάρτυς για ένα τάγμα που απεδείχθη μετά ότι είχε διαρροές. Μπορεί να μας πει πώς απεδείχθη και τι είδους διαρροές και γιατί; Δηλαδή, μήπως 'φύγαν οι...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Να τον ρωτήσω. Ορίστε, κύριε Κατσαδήμα, καταρχήν, συνεχίστε και θα σας απευθύνω εγώ την ερώτηση που έκαμε ο κ. Δασκαλάκης μετά. Συνεχίστε τώρα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Συνέπεια αυτού ήτανε το πρωί της 20ής Ιουλίου, όπως ανέφερα, οι μονάδες να βρεθούνε ανέτοιμες να αντιμετωπίσουνε την εισβολή. Από εκεί και πέρα τώρα, αυτά όλα τα οποία γίνανε μαρτυρούν το μέγεθος της συγχύσεως η οποία επεκράτησε εκεί και αποτέλεσμα της οποίας ήτανε να μην γίνει τίποτα σωστό. Να μην εφαρμοστούν τα σχέδια τα οποία προεβλέποντο. Π.χ. η ΕΛΔΥΚ προεβλέπετο να αντιμετωπίσει το προγεφύρωμα της Κυρήνειας, το αποβατικό προγεφύρωμα όχι το αεροπρογεφύρωμα, άλλα τμήματα προεβλέπετο από το σχέδιο να αντιμετωπίσουνε το τυχόν αεροπρογεφύρωμα. Έγινε ακριβώς το αντίθετο. Η ΕΛΔΥΚ χρησιμοποιήθηκε για να περισφίξει τον θύλακα εκεί της περιοχής της Λευκωσίας, με αποτέλεσμα να εμπλακεί εκεί και να υποστεί και σοβαρές απώλειες. Εστάλησαν ορισμένες μονάδες, εν ημέρα, μετά την εκδήλωση της εισβολής, εκινήθησαν ορισμένες μονάδες για να πάνε να ενισχύσουν το προγεφύρωμα, αλλά με την επέμβαση της αεροπορίας δεν μπόρεσαν να εκπληρώσουν την αποστολή τους. Αν θέλετε τώρα να απαντήσω για το τάγμα της Κυρήνειας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, τι διαρροές υπέστη και από ποια αιτία;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εκ των υστέρων αυτά. Όταν λέω διαρροή, εννοώ ότι ορισμένοι, ενδεχομένως, οι οποίοι μετά το πραξικόπημα και πριν από την εισβολή, ορισμένοι από τους στρατιώτες, βλέποντας αυτά τα οποία έγιναν, σηκώθηκαν και 'φύγαν προφανώς. Δηλαδή, δεν εδέχθησαν αυτή την κατάσταση η οποία δημιουργήθηκε από το πραξικόπημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, το τάγμα δεν ήταν τάγμα πλέον; Δεν ήταν τάγμα, ήτανε μικροτέρας δυνάμεως;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, ήτανε μικροτέρας δυ-

νάμεως, ήτανε μειωμένης δυνάμεως και επιπλέον αιφνιδιάστηκαν με την απόβαση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Τώρα η απόβασις έγινε τις πρωινές ώρες της 20ής, η πρώτη δηλαδή προσπάθεια αποβάσεως.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα. Περί τις 8.30΄ άρχισαν να βγαίνουνε τα τμήματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ως στρατιωτικός ξέρετε κανένα δυσκολότερο στρατιωτικό εγχείρημα από την απόβαση;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, είναι ένα από τα πλέον δύσκολα εγχειρήματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο επιτιθέμενος στην απόβαση, ακόμη και όταν καταφέρει να την κάνει επιτυχώς, ή και αν αποτύχει, έχει απώλειες;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Βεβαίως έχει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πολλές;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κατά τεκμήριον ναι, πολύ περισσότερες από τον αμυνόμενο πρέπει να έχει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σας ανεφέρθη στο ΑΕΔ πόσοι Τούρκοι σκοτώθηκαν το πρωί της 20ής κατά την απόβαση;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν νομίζω ότι ξέρω αυτό, ότι το ήξερα αυτό, πόσοι Τούρκοι σκοτωθήκανε. Πάντως η αντίστασις είναι γεγονός ότι ήτανε, όχι σοβαρά. Πρέπει να πω ότι ο βομβαρδισμός της περιοχής της Κυρήνειας και από την αεροπορία και από το ναυτικό πυροβολικό ήτανε σφοδρός. Δημιούργησε απώλειες στους δικούς μας, δεν μπορώ να σας πω πόσες. Εν πάση περιπτώσει, εκείνο το οποίο νομίζω ότι πρέπει να πω είναι ότι, εάν υπήρχανε τα τμήματα τα οποία προεβλέπετο να αμυνθούν της ακτής της Κυρήνειας, αν υπήρχανε τα όπλα τα οποία προεβλέπετο να είναι εκεί, θα είχαν μεγάλες δυσχέρειες οι Τούρκοι να αποβιβαστούν, παρά τη σφοδρότητα του βομβαρδισμού. Διότι εκείνοι ήτανε ακάλυπτοι τελείως, αυτοί εδώ θα ήταν σε θέσεις προπαρασκευασμένες μέσα σε οχυρώσεις τις οποίες είχανε, σε έργα οχυρώσεων τα οποία υπήρχαν προπαρασκευασμένα και τα οποία, εάν ήταν επανδρωμένα, θα είχαν οπωσδήποτε αποτέλεσμα σημαντικών απωλειών στους Τούρκους. Τώρα αν θα απέτρεπαν την απόβαση δεν ξέρω, αλλά θα ήταν πολύ δύσκολο για τους Τούρκους να την επιτύχουν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η επιτυχία δηλαδή της τουρκικής εισβολής, η αναίμακτη για τους Τούρκους, πιστεύω εγώ, δεν ξέρω, μπορεί να είχαν και κανέναν νεκρό, έτσι για δείγμα...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Καλά, είχανε, μπορεί να είχανε, αλλά δεν ήτανε σοβαρές οι απώλειές τους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Για δείγμα, ναι. Η αναίμακτη, λοιπόν, απόβαση δεν θα μπορούσε να γίνει, η αποβίβαση αυτή δηλαδή δεν θα μπορούσε να γίνει, είπατε, εάν ήταν επανδρωμένα αυτά τα ... και οι δυνάμεις που προεβλέπετο από το σχέδιο να ήτανε εκεί. Και αυτές οι δυνάμεις δεν ήταν και ο οπλισμός ο οποίος προεβλέπετο δεν ήταν εκεί, γιατί;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ήτανε, γιατί είχανε συμμετάσχει στο πραξικόπημα κατά του Μακαρίου. Όταν λέω τον οπλισμό, αυτό εννοώ, όπως άκουσα μετά, ήτανε ορισμένα αντιαρματικά πυροβόλα, τα οποία είχαν αποστολή να χρησιμοποιηθούν εναντίον των αποβατικών, δεν ήτανε εκεί. Είχανε μετάσχει και αυτά στο πραξικόπημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στο πραξικόπημα ήταν και τα αντιαρματικά; Τα αντιαρματικά πυροβόλα είχαν μετακινηθεί από τις ακτές Κυρήνειας και αυτά; Είχαν μετακινηθεί και αυτά τα αντιαρματικά πυροβόλα και είχαν πάει για να σκοτώσουν τον Μακάριο. Τέλος πάντων. Και κάτι άλλο, στρατηγέ. Κατά τα στρατιωτικά δεδομένα, ένα τμήμα που δέχεται επίθεση, μικρό ή μεγάλο, από μικρές δυνάμεις ή από μεγαλύτερες δυνάμεις, ανάλογες ή μεγάλες, μικρότερες, υποχρεούται να αμυνθεί αναφέροντας στα ανώτερα κλιμάκια ότι αμύνεται ή πρέπει οπωσδήποτε να περιμένει διαταγές ανωτέρων του κλιμακίων, για να αρχίσει την άμυνά του;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, εγώ θα το απλουστεύσω το πράγμα, για να γίνει πε-

ρισσότερο κατανοητό. Ένοπλος σκοπός των όπλων ο οποίος πυροβολείται οφείλει να ανταποδώσει το πυρ και, αν δεν το πράξει, υφίσταται τις συνέπειες αυτής της παραλείψεως. Πάει στο στρατοδικείο, διότι τον πυροβολήσανε, διότι δεν ανταπέδωσε τα πυρά πυροβοληθείς κ.λπ. Καταλαβαίνετε, λοιπόν, ένα τμήμα το οποίο δέχεται επίθεση απροκάλυπτη τι υποχρέωση έχει. Υποχρεούται με όλα τα μέσα τα οποία έχει στη διάθεσή του τουλάχιστον να αμυνθεί και, εφόσον μπορέσει να εξουδετερώσει τον εχθρό και να τον απομακρύνει, να τον απωθήσει κ.ο.κ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιατί ξέρετε ότι εδώ μας αμφισβητήθηκε αυτό το πράγμα από μερικούς. Μας είπαν, δηλαδή, ότι εμείς περιμέναμε διαταγές.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, δεν μπορώ να πιστέψω ότι αξιωματικός μπορεί να το πει αυτό το πράγμα. Σας είπα ποια είναι η υποχρέωσις κάθε τμήματος το οποίο δέχεται επίθεση. Ύστερα, τι διαταγές να περιμένει; Να διατάξει το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων ότι θα πρέπει αυτός να χτυπήσει με το πυροβολικό ή με ό,τι άλλο μέσο είχε τους αλεξιπτωτιστάς που πέφτανε στον θύλακα της Λευκωσίας και που ευρίσκετο ο χώρος προσγειώσεως εντός του βεληνεκούς των πυροβόλων; Διότι εκεί είχανε πυροβόλα μακρού βεληνεκούς και θα μπορούσαν κάλλιστα να προκαλέσουν αρκετές ζημίες. Ύστερα το ΑΕΔ δεν είχε καμία υποχρέωση να διευθύνει τις επιχειρήσεις στην Κύπρο. Καμία απολύτως υποχρέωση. Δεν προεβλέπετο ούτε από κανένα σχέδιο, αλλά ούτε και από την πρακτική της εφαρμογής των κανονισμών των επιχειρήσεων. Τα σχέδια δεν προέβλεπαν σε καμία περίπτωση το ΑΕΔ να διευθύνει τις επιχειρήσεις. Προέβλεπαν να ενημερώνεται και να παρακολουθεί τις εξελίξεις. Αυτή ήτανε και είναι αποκλειστική ευθύνη του τοπικού διοικητού και ο τοπικός διοικητής αντί να εφαρμόσει τουλάχιστον τα σχέδια, να εφαρμόσει τουλάχιστον αυτά τα οποία λένε οι στρατιωτικοί κανονισμοί, όταν προσβάλλεται ένα τμήμα το οποίο, έστω και αν δεν βρίσκεται σε αμυντική τοποθεσία, οπουδήποτε και να είναι, όταν προσβάλλεται, οφείλει να ανταποδώσει τα πυρά. Δεν εφήρμοσε τίποτε από αυτά. Τώρα γιατί; Δεν ξέρω, κύριε πρόεδρε, μπορώ να δώσω ορισμένες εξηγήσεις. Η μία είναι η απειρία της διοικήσεως. Πήραν έναν διοικητή εκεί πέρα ο οποίος μέχρι πριν από πέντε μέρες ήταν διοικητής μιας ανωτέρας τακτικής διοικήσεως και τον βάλανε αρχηγό του ΓΕΕΦ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιον λέτε δηλαδή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τον κ. Γεωργίτση. Τον βάλανε αρχηγό του ΓΕΕΦ, δεν ξέρω πόσο ενημερωμένος πρώτα πρώτα ήτανε με τα σχέδια. Θα μου πείτε ότι είχε επιτελείο το οποίο θα μπορούσε να του εισηγηθεί και να του πει τι πρέπει να κάνουμε. Υπέστησαν πλήρη αιφνιδιασμό αυτοί. Δεν έπρεπε να υποστούν αιφνιδιασμό, διότι είχανε πάρα πολλές ενδείξεις ότι κάτι γίνεται.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αν έχετε την καλοσύνη, κύριε Δασκαλάκη, αυτό που κάνετε είναι πόρισμα. Το πόρισμα είναι άλλο πράγμα και άλλο η κρίσις. Πέστε μου λοιπόν, κύριε μάρτυς.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, είπα ότι, και δεν έχω λόγο να μην το ξαναπώ, ο διοικητής ήτανε άπειρος, πώς να το κάνουμε. Δεν ήτανε γι' αυτή τη θέση. Εδώ υπήρχε αντιστράτηγος ολόκληρος με πείρα διοικήσεως μεγάλων μονάδων και ακριβώς στέλνανε τέτοιους αξιωματικούς εκεί πέρα στο ΓΕΕΦ με ποικίλη πείρα, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν τα σύνθετα προβλήματα που υπάρχουν εκεί, σ' αυτόν τον χώρο. Πήραν, λοιπόν, αυτόν τον διοικητή, έναν ταξίαρχο, ο οποίος ίσως ήτανε και νεοπροαχθείς ταξίαρχος, δεν θυμάμαι πότε είχε γίνει, ίσως εκείνον τον χρόνο είχε γίνει, δεν πρέπει να ήτανε πολύ παλιός, και τον βάλανε αρχηγό του ΓΕΕΦ. Εκεί που είχε ένα μικρό κομμάτι ευθύνης εκείνος και εγνώριζε υποθέτω καλά, τον πήρανε σε ένα τεράστιο κομμάτι να διοικήσει. Δεν θέλω να δικαιολογήσω τον αξιωματικό, αλλά είναι

μια λογική εξήγησις αυτή. Μια άλλη ερμηνεία είναι ότι ίσως σκέφτηκε ότι εσείς, να μου επιτρέψετε την έκφραση, εσείς μας βάλατε τη φωτιά, εσείς να μας πείτε τώρα πώς θα τη σβήσουμε. Εσείς μας είπατε να κάνουμε το πραξικόπημα, ελάτε τώρα εσείς να μας ξεμπλέξετε από εδώ. Βέβαια και αυτό είναι ίσως τραβηγμένο, αλλά είναι ίσως και αυτή μια εξήγησις, αλλά το αποτέλεσμα το τραγικό νομίζω ότι προήλθε από τη σύγχυση φρενών την οποία υπέστησαν από τον αιφνιδιασμό τον οποίο υπέστησαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Είπατε ότι το βεληνεκές των πυροβόλων ήταν μεγάλο.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ήτανε ίσως μεγαλύτερο από το βεληνεκές των συνήθων πεδινών πυροβόλων τα οποία έχουμε εδώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και διέθεταν και όλμους;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Οι όλμοι έχουνε συνήθως μικρότερο βεληνεκές από το πυροβόλο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Περιορισμένο.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Περιορισμένο βεληνεκές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θα ήθελα να μάθω, χρησιμοποιήθηκε καθόλου το πυροβολικό και οι όλμοι σ' αυτή την υπόθεση της εισβολής; Καλά, για το πραξικόπημα χρησιμοποιήθηκαν οπωσδήποτε, αλλά για την εισβολή αν χρησιμοποιηθήκανε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Στα πρώτα στάδια δεν χρησιμοποιήθηκε, διότι ευρέθη το πυροβολικό έξω από το στρατόπεδο, φαίνεται από το πρωί που αρχίσανε να προσεγγίζουνε στην Κυρήνεια εδόθη κάποιο είδος συναγερμού, αλλά δεν προλάβανε οι μονάδες να βγούνε από τα στρατόπεδα, διότι άρχισαν αμέσως οι βομβαρδισμοί, και νομίζω ότι υπέστη αρκετές ζημιές το πυροβολικό έξω από το στρατόπεδό του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πάντως, είχε δοθεί καμιά εντολή ή από το ΑΕΔ ή από άλλον ή από τον Αρχηγό Στρατού ή δεν ξέρω ποιον άλλον να μην χρησιμοποιηθεί το πυροβολικό και οι όλμοι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Απ' ό,τι ξέρω σε εκείνη τη φάση όχι, την πρώτη ημέρα όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σε ποια φάση είχε δοθεί εντολή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό έγινε μετά τις 22, νομίζω από τις 23 και μετά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιος το διέταξε αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Η εντολή ήτανε από τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από τον κ. Μπονάνο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Από τον κ. Μπονάνο. Τώρα γιατί την έδωσε αυτή την εντολή δεν μπορώ να το εξηγήσω. Η ερμηνεία που εδίδετο τότε ήτανε μην χτυπήσετε με το πυροβολικό, γιατί θα σας κάψει η αεροπορία. Βέβαια, δεν ξέρω γιατί. Να τους κάψει η αεροπορία, προτιμότερο θα ήταν να τους κάψει η αεροπορία, παρά να αφήσουμε τους Τούρκους να προχωρούνε κατά τον τρόπο που προχωρήσανε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το ΑΕΔ, το Αρχηγείο Στρατού, η ΚΥΠ και γενικά κάθε άλλη αρμόδια υπηρεσία δέχθηκαν μηνύματα για την τουρκική κινητοποίηση μεταξύ 15ης και 19ης και 20ής δηλαδή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εγώ θα σας πω μόνο για το ΑΕΔ, κύριε πρόεδρε, για το Αρχηγείο Στρατού δεν μπορώ να σας πω. Όπως ανέφερα και στην κατάθεσή μου, ήτανε σωρεία οι πληροφορίες οι οποίες αρχίσανε να έρχονται από τις 16 Ιουλίου και μετά για τις προετοιμασίες των Τούρκων για την απόβαση και, όπως είπα, ήτανε μετακινήσεις μονάδων, συγκέντρωσις στους λιμένες της Αλεξανδρέττας και της Μυρσίνης, ασκήσεις επιβιβάσεως στα πλοία. Δεν θυμάμαι εάν είχαν γίνει και μετακινήσεις αεροσκαφών σε αεροδρόμια πλησιέστερα προς τις νότιες ακτές της Κύπρου. Ήτανε πλήθος των πληροφοριών αυτών από διάφορες κατευθύνσεις, οι οποίες...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αν θυμάστε αυτές τις κατευθύνσεις, μπορείτε να μας τις προσδιορίσετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όπως είπα και προχθές, μια πηγή σοβαρών πληροφοριών ήτανε ο ακόλουθος ενόπλων δυνάμεων (ΑΚΕΔ) της Αγκύρας. Δεν θυμάμαι αν ήταν τότε ΑΚΕΔ, όχι δεν ήτανε ΑΚΕΔ, νομίζω ήτανε στρατιωτικός ακόλουθος, μετά έγινε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Της Άγκυρας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Της Άγκυρας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Άλλος;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ήτανε οι πληροφορίες από την ΚΥΠ, η οποία είχε τις δικές της πηγές και οι οποίες ήτανε απολύτως αξιόπιστες. Ήτανε οι πληροφορίες του ξένου Τύπου, των μέσων ενημερώσεως, είτε των εφημερίδων είτε της τηλεοράσεως. Βέβαια, εμείς δεν βλέπαμε τηλεόραση ή εφημερίδες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο στρατιωτικός ακόλουθός μας από το Λονδίνο, ο αναπληρωτής;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό το άκουσα εκ των υστέρων, ότι έστειλε και εκείνος κάποια έκθεση, δεν ξέρω αν ήταν έκθεσις, αν ήτανε σήμα, δεν ξέρω τι ήτανε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πρεσβευτές μας δεν στέλνανε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν θα είμαι κατηγορηματικός σ' αυτό, κύριε πρόεδρε, αλλά νομίζω ότι μία από τις πηγές πληροφοριών ήταν και το Υπουργείο Εξωτερικών.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τώρα, κάτι λέτε στην κατάθεσή σας που δώσατε και θα ήθελα να το ξεκαθαρίσετε. Στην αρχή, στις 20 του μηνός, κάματε αίθουσα επιχειρήσεων σε μια αίθουσα του Αρχηγείου Στρατού.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι. Όχι, και δεν ξέρω, κύριε πρόεδρε, αν μου επιτρέπετε να πω ορισμένα πράγματα σχετικά...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, βεβαίως.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: ...με ορισμένα δημοσιεύματα, για τα οποία βέβαια δεν έχει σχέση η Επιτροπή, αλλά επειδή δημιουργήθηκαν ορισμένες παρανοήσεις. Μου απεδόθη ότι εγώ εμίλησα για ξένα κέντρα λήψεως αποφάσεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από ποιον, με συγχωρείτε, για τον Τύπο λέτε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σας παρακαλώ μην ασχολείστε. Με συγχωρείτε, δεν είναι σωστό. Δεν σας απεδόθη τίποτε. Σας αποδίδεται η κατάθεσή σας την οποία και θα διαβάσετε και θα επικυρώσετε. Τίποτε άλλο. Τώρα για τον Τύπο...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Να μου επιτρέψετε να επαναλάβω ορισμένα πράγματα για τη λειτουργία του επιτελείου. Σε κάθε στρατιωτική μονάδα και περισσότερο στα επιτελεία τα μεγάλα, όπως είναι τα αρχηγεία των κλάδων και το Αρχηγείο των Ενόπλων Δυνάμεων, υπάρχει ο διοικητής και το επιτελείο. Το επιτελείο είναι εκείνο το οποίο συλλέγει πληροφορίες, ενημερώνει τον διοικητή, μελετάει τις πληροφορίες, εισηγείται και ο διοικητής αποφασίζει. Στον πόλεμο αυτά γίνονται στην αίθουσα επιχειρήσεων. Ο διοικητής οφείλει να ακούσει τις εισηγήσεις του επιτελείου του και εν συνεχεία ως ο μόνος υπεύθυνος για οτιδήποτε γίνεται στη μονάδα του παίρνει την απόφασή του και εν συνεχεία το επιτελείο του υλοποιεί την απόφαση αυτή του διοικητού. Βέβαια, καμιά φορά μπορεί να παρακάμπτει το επιτελείο και να πει ότι στρατηγός είμαι εγώ κι έχω τουλάχιστον το ίδιο μυαλό που έχει και το επιτελείο μου και παίρνω εγώ την απόφαση χωρίς να δεχθώ την εισήγηση του επιτελείου ή χωρίς να περιμένω την εισήγηση του επιτελείου. Εγώ εμίλησα για την κανονική διαδικασία. Μέχρι τις 20 του μηνός υπήρχε η αίθουσα επιχειρήσεων στη Διεύθυνση Κυπριακού, μια αίθουσα της ΔΙΚ στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων εχρησιμοποιείτο ως αίθουσα επιχειρήσεων. Το μεσημέρι της 20ής Ιουλίου η αίθουσα επιχειρήσεων αυτή μετεφέρθη στην αίθουσα τιμών του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων. Ήταν μια αρκετά μεγάλη αίθουσα που μπορούσε να χωρέσει περισσότερους επιτελείς εκεί και να δεχθεί και περισσότερα μέσα επικοινωνιών, κυρίως τηλέφωνα. Η διαδικασία τώρα η οποία ηκολουθείτο από την ώρα της εισβολής ήτανε να ενημερώνονται οι προϊστάμενοι από κάποιον που ήτανε εκεί στην αίθουσα επιχειρήσεων. Δεν γίνονταν ούτε οι ενημερώσεις οι οποίες είναι κανονική διαδικασία στην αίθουσα επιχειρήσεων, παρέλειψα να το πω αυτό, μια φορά την ημέρα, συνήθως το πρωί γίνεται μια ενημέρωση στην αίθουσα επιχειρήσεων με αυτά τα οποία έγιναν στο 24ωρο που πέρασε και κυρίως κατά τη διάρκεια

της νυκτός, υποβάλλονται εισηγήσεις και λαμβάνονται αποφάσεις από τον διοικητή. Αυτή η διαδικασία δεν ετηρήθη. Το μόνο που γινόταν ήταν να ενημερώνεται η ιεραρχία, ο ΔΑΚ, ο υπαρχηγός και εν συνεχεία ο Αρχηγός. Σύσκεψις καμία, όπως σας είπα, ενημέρωσις καμία, αποφάσεις τυχόν του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων διεβιβάζοντο είτε από τον ΔΑΚ είτε από τον υπαρχηγό, όταν αυτές οι αποφάσεις ελαμβάνοντο και έρχοντο σε μας. Αυτή είναι η διαδικασία η οποία ετηρήθη. Θα πρέπει επίσης, κύριε πρόεδρε, να διαχωρίσουμε την περίοδο του πραξικοπήματος, δηλαδή, όταν λέω την περίοδο, το πραξικόπημα από την περίοδο που επακολούθησε το πραξικόπημα μέχρι την έναρξη της εισβολής και εν συνεχεία σε μια τρίτη περίοδο από την εισβολή και μετά. Στο πραξικόπημα αυτοί οι οποίοι το κάνανε, ανεξαρτήτως του ποιοι ήτανε, δεν εχρησιμοποίησαν την κανονική οργάνωση του επιτελείου, ούτε περίμενε κανένας ότι θα μπορούσανε να χρησιμοποιήσουνε αυτοί τον μηχανισμό αυτού του επιτελείου για να κάνουνε το πραξικόπημα. Το αποφασίσανε, εβάλανε αυτούς τους οποίους εμπιστευότανε. Αυτούς θέλανε αυτούς βάλανε. Ο ένας λόγος είναι ότι δεν είχανε εμπιστοσύνη στον κανονικό μηχανισμό του επιτελείου, ο άλλος, ίσως, ότι όσο περισσότεροι ξέρανε αυτό το πράγμα τόσο μεγαλύτερες πιθανότητες διαρροής υπήρχανε. Τώρα, εάν το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, ως επιτελικό όργανο, δεν είχε καμία απολύτως γνώση του πραξικοπήματος, αν τώρα το ήξερε ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, αυτό δεν μεταβάλλει τα πράγματα, από το επιτελείο του δεν ήξερε κανείς. Τουλάχιστον απ' όσα εγώ έχω αντιληφθεί μπορώ αυτό να σας το...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παραδείγματος χάριν ο κ. Χανιώτης;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πολύ αμφιβάλλω αν ήξερε, κύριε πρόεδρε. Δεν έχω γνώση, επαναλαμβάνω, αλλά δεν νομίζω ότι πρέπει να ήξερε κανένας από εκεί πέρα. Εκτός από τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων κανένας άλλος δεν πρέπει να ήξερε. Έχω μια μικρή επιφύλαξη για τον Σκλαβενίτη, αλλά και γι' αυτό δεν είμαι κατηγορηματικός, εφόσον δεν έχω κανένα στοιχείο να το αποδείξω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ξεχωρίζουμε τον Αρχηγό Ενόπλων Δυνάμεων, ο Αρχηγός Στρατού;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Γι' αυτό δεν έχω καμία γνώση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Ο Αρχηγός Ναυτικού;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ούτε γι' αυτόν ξέρω ούτε για τον Αρχηγό Αεροπορίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Προχωρήστε παρακαλώ.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Η μία λοιπόν περίοδος είναι αυτή, όπως είπαμε καθαρώς του πραξικοπήματος. Η άλλη περίοδος είναι τα μετά το πραξικόπημα, δηλαδή από τις 15 μέχρι της αυγής της 20ής Ιουλίου. Είπα και προηγουμένως ότι οι πληροφορίες οι οποίες έρχονταν έδειχναν πλέον καθαρά ότι κάτι σοβαρό συμβαίνει και ότι δεν αποκλείεται οι Τούρκοι να κάνουν μια απόβαση. Με βάση αυτές τις πληροφορίες, οι ενέργειες οι οποίες έγιναν, όπως σας είπα και προηγουμένως, από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων ήταν αυτές οι οποίες προεβλέποντο, δηλαδή η αποστολή των αεροσκαφών στην Κύπρο, των υποβρυχίων κ.λπ. Παρά τις αντιδράσεις τις οποίες ανέφερα και προχθές, ότι οι Τούρκοι μπλοφάρουν, ότι κάνουν επίδειξη δυνάμεων και ότι δεν πρόκειται να κάνουν τίποτα, εντούτοις...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σύμφωνοι, αλλά αυτά, οι αντιδράσεις από κάποιον προήρχοντο, δεν συνεζητούντο μέσα στο ΑΕΔ αυτά τα πράγματα; Ποιος τα έλεγε αυτά, ότι οι Τούρκοι μπλοφάρουν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όπως ανέφερα, εγώ τα άκουσα από τον κ. Χανιώτη, τουλάχιστον τη νύχτα 18 προς 19.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στρατηγός δεν ήταν ο κ. Χανιώτης; Ήταν προϊστάμενός σας, ας πούμε, ανώτερος από σας, έτσι δεν είναι; Και έλεγε ότι μπλοφάρουν οι Τούρκοι, δεν πίστευε δηλαδή τις διαβεβαιώσεις;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Άλλοι στρατηγοί, άλλοι ανώτεροι αξιωματικοί, ο κ. Κυριακόπουλος π.χ.;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όπως σας είπα και ο κ. Κυριακόπουλος, τουλάχιστον σε μια περίπτωση είχε και εκείνος την ίδια γνώμη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Την ίδια γνώμη, δηλαδή ότι μπλοφάρουν οι Τούρκοι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ότι μπλοφάρουν οι Τούρκοι. Εκείνο που θέλω να πω, όμως, είναι ότι παρ' όλα αυτά έγιναν οι ενδεδειγμένες ενέργειες από πλευράς μετακινήσεων δυνάμεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Η θέσις του κ. Χανιώτη ήταν η δική του γνώμη, η στρατιωτική ή ήταν αποτέλεσμα πληροφοριών;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι. Αυτή η άποψις του κ. Χανιώτη, περί μπλόφας κ.λπ., ήταν αποτέλεσμα πληροφοριών ή ήταν δική του εκτίμησις;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα έλεγα η δική του εκτίμησις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Οι αποφάσεις από 20 μέχρι 24 ελαμβάνοντο στην αίθουσα επιχειρήσεων του ΑΕΔ που είχε δημιουργηθεί;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, όπως σας είπα, τις αποφάσεις τις λαμβάνει ο διοικητής κατόπιν μιας διαδικασίας η οποία ακολουθείται και ο χώρος που γίνεται αυτή η διαδικασία είναι η αίθουσα επιχειρήσεων. Δεν είχε έρθει ποτέ ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων στην αίθουσα επιχειρήσεων σε καμία ενημέρωση και συνεπώς δεν επήρε εκεί καμία απόφαση. Η διαδικασία δεν ετηρήθη, όπως σας είπα και προηγουμένως. Δεν γίνονταν οι ενημερώσεις, δεν γίνονταν οι συσκέψεις, δεν υπεβάλλοντο εισηγήσεις με τον κανονικό αυτόν τρόπο για να πάρει αποφάσεις. Οι οποιεσδήποτε αποφάσεις ελήφθησαν είτε διεβιβάσθησαν ενδεχομένως απευθείας στους αρχηγούς των κλάδων των άλλων αρχηγείων είτε με κάποιον άλλον τρόπο, εκτός όμως της αιθούσης επιχειρήσεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θα ήθελα διά να μην εκτίθεστε να σας υπενθυμίσω την παρ. 58 της εκθέσεως την οποία εκάματε. Λέτε εκεί: «Η αίθουσα επιχειρήσεων του ΑΕΔ δεν λειτούργησε με την προβλεπόμενη διαδικασία. Τούτο οφείλεται εις την ανυπαρξία ουσιαστικώς της ΔΙΚ ήτοι συνεστήθη διά την αντιμετώπισιν των θεμάτων της Κύπρου και κατά την κρίσιμον περίοδον παρέμενε σχεδόν άνευ επιτελών. Αι ΜΕΟ εις ας μετετοπίσθη το βάρος είχον άγνοιαν των θεμάτων και της καταστάσεως, ο κύριος όμως λόγος ήτο...». Θα ήθελα να σας υπενθυμίσω αυτό που γράφετε στην έκθεσή σας και να σας ρωτήσω, βεβαιώνετε και σήμερα το αληθές αυτής της παραγράφου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εξηγήστε μας τώρα, αφού ο κύριος λόγος ήταν ότι οι αποφάσεις ελαμβάνοντο αλλαχού, πού;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Στο γραφείο του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων. Αυτό εννοούσα και αυτό δεν αφίσταται αυτών των οποίων είπα, ότι δεν ετηρούντο οι κανονικές διαδικασίες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στο γραφείο του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων ελαμβάνοντο από ποιους;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν το ξέρω, κύριε πρόεδρε. Ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων απεφάσιζε και οποιαδήποτε εντολή μετεβιβάζετο από το ΑΕΔ προς την Κύπρο μετεβιβάζετο εξ ονόματος του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η ιεραρχία ετηρείτο, κύριε μάρτυς; Δηλαδή, ό,τι έλεγε ο Μπονάνος ήταν νόμος ή υπέκειτο στον οποιονδήποτε ταγματάρχη που ήταν το μάτι του Ιωαννίδη; Ναι ή όχι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν μπορώ να το πω, κύριε πρόεδρε. Ίσως...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ό,τι λέγατε εσείς που ήσαστε συνταγματάρχης εφηρμόζοντο από τους κατωτέρους σας ή υπέκεισθε και εσείς σε κάποιον ανθυπολοχαγό ο οποίος ήταν το μάτι του Ιωαννίδη;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, εγώ δεν είχα κανέναν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καλά εσείς δεν είχατε κανέναν, λέω η ιεραρχία ετηρείτο; Διότι επιτρέψτε μου να σας πω ότι, όταν λέμε ότι οι αποφάσεις ελαμβάνοντο αλλαχού, έστω και στο γραφείο του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων, γιατί να μην λαμβάνονται στην αίθουσα επιχειρήσεων, αφού η αίθουσα επιχειρήσεων ήταν η υπεύθυνη ως εισηγητής και ως ρυθμιστής ας πούμε εκεί μέσα; Απόφαση, βέβαια, ο Μπονάνος θα λάμβανε, δεν λέω, ήταν ο διοικητής, αλλά θα έπρεπε να τη λάβει εκεί μέσα μετά από συμβουλές. Σας συνεβουλεύετο πριν λάβει τις αποφάσεις, κύριε μάρτυς;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, κύριε πρόεδρε, αλλά δεν μπορώ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Συνεπώς, η αίθουσα επιχειρήσεων είχε αχρηστευθεί από πλευράς μεν αποφάσεων, αλλά και από πλευράς εισηγήσεων είχε αχρηστευθεί.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό είναι ορθό. Εκείνο που δεν μπορώ να βεβαιώσω είναι αν οι αποφάσεις ή οι εντολές εδίδοντο από κάποιον ταγματάρχη ή υπηγορεύοντο από κάποιον ταγματάρχη. Αυτό δεν μπορώ να το πω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Θα ήθελα επίσης να μας πείτε εδώ αεροπλάνα που διετάχθησαν από το ΑΕΔ να μετακινηθούν από ποια βάση φύγανε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω, κύριε πρόεδρε, ομολογώ ότι δεν το θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από πού μετεκινήθησαν δηλαδή; Μήπως ήταν πλησιέστερα ορμητήρια από τα οποία μπορούσαν να μετακινηθούν για να πάνε...;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, από εδώ, από την ηπειρωτική Ελλάδα επήγανε σε κάποιο αεροδρόμιο. Δεν θυμάμαι, ήταν στο Καστέλι, ίσως ήταν το αεροδρόμιο του Καστελίου. Δεν το βεβαιώνω, όμως, αυτό. Ήταν αεροδρόμιο της ανατολικής Κρήτης πάντως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μήπως πήραν αεροπλάνα, βομβαρδιστικά δηλαδή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τα F-84F είναι όχι ακριβώς βομβαρδιστικά, εν πάση περιπτώσει...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτά είναι τα F-84F. Μήπως πήραν από ψηλά, πολύ ψηλά;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το ξέρω, κύριε πρόεδρε, αλλά νομίζω ότι πολύ μικρή σημασία έχει αυτό, γιατί οι αποστάσεις είναι τέτοιες, ώστε απ' όπου και να πηγαίνανε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, αλλά μήπως το γεγονός ότι ήταν και η επιστράτευση συγχρόνως παρεμπόδισε την...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, μήπως γίνεται σύγχυσις με το θέμα της αποστολής κάποιας μοίρας καταδρομών;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ε, βέβαια, εκείνο λέω.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μα είπατε για τα αεροπλάνα και όταν είπατε τα αεροπλάνα, εγώ εννοώ τα F-84F, αυτά τα οποία θα πηγαίνανε να κάνουν προσβολή, προεβλέπετο να κάνουν προσβολή στην Κύπρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτά που προεβλέπετο να κάνουν προσβολή στην Κύπρο τα πήρατε από εδώ, από την Αττική;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω από πού ήταν, στην Αττική δεν υπήρχαν, από κάποιο αεροδρόμιο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Επήγαν εις την Κύπρο αυτά...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν πήγανε εις την Κύπρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν πήγαν στην Κρήτη;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πήγαν στην Κρήτη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από την Κρήτη απεγειώθησαν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, ποτέ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μήπως ήταν έτοιμα να απογειωθούν και οι πιλότοι ήταν μέσα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν το ξέρω, πάντως το ότι υπήρχε ετοιμότητα να αναλάβουν αποστολές στην Κύπρο αυτό είναι γεγονός.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Διετάχθησαν να μην μετακινηθούν, να μην απογειωθούν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Για να μην απογειωθούν κάποια εντολή θα εδόθη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιος πρέπει να την έδωσε αυτή την εντολή ή ποιος την έδωσε, αν ξέρετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω ποιος την έδωσε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τα πλοία τώρα. Είπατε ότι μέσα στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του

ΑΕΔ διετάχθη η κίνησις προς τα κυπριακά νερά, προς τη Ρόδο, καταρχήν προς τη Ρόδο δηλαδή, για να ευρίσκονται σε στάση αναμονής, τρία υποβρύχια. Αυτά πήγανε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Στη Ρόδο επήγανε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και τι έκαμαν; Γύρισαν πίσω;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτά γύρισαν πίσω σε κάποιον χρόνο μετά την εισβολή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιατί δεν χρησιμοποίησαν τα πυρά τους;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το ξέρω, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Επέστρεψαν αυτά;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Επέστρεψαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Άθικτα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Χωρίς να εκτελέσουν καμία αποστολή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιος τα διέταξε να επιστρέψουν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα σας πω πάλι αυτό το οποίο, κάτι που το ξέρω όχι εκ της υπηρεσίας μου εκεί, εκ των υστέρων ακούσαμε ότι διέταξε ο Αρχηγός του Ναυτικού να επιστρέψουν τα πλοία αυτά. Τώρα, αν είχε εντολή από τον Αρχηγό Ενόπλων Δυνάμεων, δεν το ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το ακούσατε αυτό τότε, ότι διέταξε ο Αρχηγός του Ναυτικού να επιστρέψουν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, τότε, μετά δύο ή τρεις ημέρες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Επίσης, 15 αεροπλάνα φύγανε και πήγανε εκεί πέρα με μια μοίρα καταδρομών. Τι έγιναν αυτά τα αεροπλάνα; Τι έγινε το ένα πρώτα πρώτα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τα αεροπλάνα αυτά επήρανε την Α΄ μοίρα καταδρομών από την Κρήτη που ήτανε. Απ' αυτά το ένα δεν έφτασε ποτέ στην Κύπρο, διότι, δεν ξέρω, κάποιο πρόβλημα προσανατολισμού είχε και επέστρεψε στη Ρόδο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιος το εχειρίζετο αυτό το αεροπλάνο που…;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω, δεν είμαι βέβαιος αν ήταν ο διοικητής της μοίρας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Έτσι λένε κάποιοι εδώ, ότι ήταν ο διοικητής της μοίρας. Το βρίσκετε φυσικό αυτό, ο διοικητής της μοίρας να έχει απώλεια προσανατολισμού;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τι να σας πω, κύριε πρόεδρε; Μόνο αν έπαθαν βλάβη τα όργανα πλοηγήσεώς του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το ένα λοιπόν λόγω προσανατολισμού επέστρεψε στη Ρόδο, τα άλλα τι απέγιναν; Φτάσανε στην Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Φτάσανε στην Κύπρο. Το ένα κατερρίφθη από τα πυρά της Εθνικής Φρουράς κατά τη διαδικασία της προσγειώσεως. Προσγειώθηκαν τα υπόλοιπα κανονικά, απ' αυτά είχαν πάθει βλάβες δύο ή τρία, αν θυμάμαι καλά, και τα κατέστρεψαν την άλλη μέρα στο αεροδρόμιο της Λευκωσίας. Δεν μπορούσανε να επιστρέψουνε πίσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και τα κάψανε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τα άλλα επέστρεψαν στην Ελλάδα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, είχαμε απώλειες απ' αυτό τώρα, τους νεκρούς του ενός αεροπλάνου, που ήταν αρκετοί…

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Περί τους 30 νομίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είχαμε τους νεκρούς, είχαμε απώλεια του αεροπλάνου αυτού και άλλων τριών που εκάψαμε. Αυτή ήταν όλη η ιστορία. Γιατί εκεί το ΓΕΕΦ ησχολείτο, βλέπετε, με το να φυλάει το ΡΙΚ, τι να κάνουμε; Και αν πήγαινε και κανένας καμία προκήρυξη του Μακαρίου, τι να κάνουμε; Έπρεπε να φυλάει το ΡΙΚ.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό έγινε τη νύχτα 21 προς 22, αν θυμάμαι καλά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το φυλάγανε ακόμα το ΡΙΚ. Αυτά τα αεροσκάφη που πήγαν εκεί μ' αυτή την αποστολή υπερέπτησαν της αγγλικής βάσεως του ακρωτηρίου; Ανεφέρθη τίποτε τέτοιο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ανεφέρθη κάτι τέτοιο, ότι υπερέπτησαν της βάσεως του Ακρωτηρίου, γιατί εκάνανε διαδρομή από το νότιο τμήμα της Κύπρου, για να μην τα αντιληφθούν τα τουρκικά ραντάρ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Έγινε βρετανική διαμαρτυρία γι' αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω αν ήταν διαμαρτυρία, πάντως κάποιο έγγραφο σήμα υ-

πήρξε από τους Βρετανούς, οι οποίοι είπαν ότι δεν θα επιτρέψουμε τη διέλευση στο μέλλον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτά τα αεροπλάνα μπορούσαν να αποφύγουν αυτή την πτήση, την πορεία αυτή, δηλαδή, της πτήσεως, ώστε να μην ενοχλήσουν...;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, θα έπρεπε να είμαι αεροπόρος για να το πω αυτό. Δεν ξέρω πώς είναι το έδαφος εκεί, ποιες είναι οι συνθήκες και αν θα μπορούσανε να το κάνουνε. Δεν το ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Διατάχθηκε η μεταφορά ενός τάγματος, του 573, στην Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα. Αυτό ήταν εισήγηση του κ. Χανιώτη, η οποία έγινε δεκτή από τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων, και μαζί ήταν ένα οχηματαγωγό, στο οποίο εκτός από το τάγμα επεβιβάσθη και ένας αριθμός Κυπρίων φοιτητών απ' αυτούς που ήταν εδώ στην Ελλάδα και οι οποίοι επήγανε κάτω ως εθελονταί για να πολεμήσουν. Το πλοίο αυτό απέπλευσε και όταν έφτασε σε απόσταση 80 μιλίων από την Πάφο διετάχθη να αναστρέψει και να επιστρέψει εις την Ελλάδα. Επέστρεψε στη Ρόδο και απεβίβασε εκεί πέρα νομίζω το...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν πήγε, δηλαδή, τελικώς ούτε αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν επήγε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σταθείτε τώρα, κύριε μάρτυς, εδώ στέλνουμε αεροπλάνα, διατάσσονται να επιστρέψουνε, στέλνουμε πλοία, υποβρύχια δηλαδή, διατάσσονται να επιστρέψουνε, στέλνουμε το 573 τάγμα, διατάσσονται να επιστρέψουνε, μα είναι αυτά σοβαρές στρατιωτικές ενέργειες;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ασφαλώς όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μου φαίνεται, ξέρω και εγώ, μήπως σφάλλω εγώ δηλαδή, αλλά δεν μου φαίνονται σοβαρά πράγματα αυτά. Στέλνω, ανακαλώ, στέλνω, ανακαλώ και στα αεροπλάνα και στα πλοία και στο πεζικό.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ασφαλώς όχι, δεν είναι. Τώρα τι λόγοι επέβαλαν αυτές τις αποφάσεις δεν το ξέρω, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Να ρωτήσουμε και τούτο. Υπήρχαν, όπως είπατε, σχέδια για την απόκρουση ενδεχόμενης τουρκικής εισβολής, έτσι δεν είναι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτά τα σχέδια ήτανε καλά;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Με τις δυνάμεις που υπήρχανε εκεί στην Κύπρο ήτανε καλά. Βέβαια, ήτανε αποδυναμωμένη η Κύπρος μετά την απομάκρυνση της Μεραρχίας. Εάν υπήρχε η Μεραρχία, θα ήταν μια πολύ υπολογίσιμη δύναμις, η οποία θα είχε οπωσδήποτε αποτέλεσμα και μέχρι τότε που ήταν είχε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τα σχέδια αυτά, πάντως, εφαρμόστηκαν από τον κ. Γεωργίτση, από το ΓΕΕΦ δηλαδή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν εφηρμόσθησαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιατί δεν εφαρμόστηκαν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Η ελαφροτέρα δικαιολογία την οποία θα μπορούσε κανείς να προβάλλει είναι η σύγχυσις την οποία, όπως σας είπα και προηγουμένως, υπέστησαν από τον αιφνιδιασμό και η αδυναμία να εκτιμήσουν σωστά την κατάσταση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μιλήσατε και για τη Μεραρχία. Η Μεραρχία αυτή τι δύναμη πυρός είχε όταν ήταν εκεί;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω, κύριε πρόεδρε, από πλευράς βαρέων όπλων τι όπλα είχε δεν ξέρω. Βέβαια, δεν είχε πυροβολικό, όπως έχουν κανονικά οι μεραρχίες, αλλά φαντάζομαι ότι θα πρέπει να είχε τουλάχιστον όλμους, ως βαρύτερο όπλο, ας πούμε, ορισμένα αντιαρματικά και βέβαια τον φορητό οπλισμό τον οποίο είχε, αλλά ήταν, όμως, μια υπολογίσιμη δύναμις.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μου επιτρέπετε, κύριε πρόεδρε; Επειδή υπήρξε από τις προηγούμενες καταθέσεις το συμπέρασμα ότι κάτω, μετά την αποχώρηση της Μεραρχίας, υπήρχε πυροβολικό δυνάμεως καλύψεως σώματος στρατού, σ' αυτό ήθελα, αν είναι δυνατόν, να ρωτήσω τον κ. μάρτυρα εάν γνωρίζει η όχι ότι υπήρχε αυτό το πυροβολικό εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γι' αυτό το ρωτάμε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πυροβολικό υπήρχε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Υπήρχε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πυροβολικό υπήρχε, τώρα αν ήταν πυροβολικό δυνάμεως σώματος στρατού ή λιγότερο δεν είμαι εις θέσιν να το βεβαιώσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Οπωσδήποτε αυτή η Μεραρχία είχε ηυξημένη δύναμη ή ήταν απλώς μια δύναμη μιας μεραρχίας; Τι λέτε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Περίπου μια δύναμη μεραρχίας από πλευράς προσωπικού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από πλευράς οπλισμού;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Και από πλευράς οπλισμού, ήτανε ο φορητός οπλισμός τον οποίο είχε η Μεραρχία και όπως σας είπα από τον άλλο, από τον βαρύ οπλισμό, δεν είμαι εις θέσιν να σας πω τι είχε. Δεν είχα καμία επαφή με το πρόβλημα τότε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εάν, εν πάση περιπτώσει, δεν αποσυρόταν η Μεραρχία αυτή από την Κύπρο το φθινόπωρο του '67, βρίσκετε ότι θα ήταν δυνατή... Ποιος την είχε στείλει αυτή τη Μεραρχία εκεί, θυμάστε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Νομίζω εστάλη επί κυβερνήσεως Παπανδρέου, με Αρχηγό του ΓΕΣ τον μακαρίτη τον στρατηγό τον Γεννηματά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θα μπορούσε, λοιπόν, αν δεν αποσυρόταν η Μεραρχία αυτή από την Κύπρο, να πραγματοποιηθεί η τουρκική εισβολή, τι λέτε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εάν ήταν εκεί και με τις συνθήκες όπως δημιουργήθηκαν κατά την εισβολή, δεν νομίζω ότι θα ήταν εύκολο να πραγματοποιηθεί η εισβολή και δεν νομίζω ότι θα την επιχειρούσαν οι Τούρκοι τουλάχιστον με τη μορφή με την οποία την έκαναν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εσείς στη σελίδα 19 της έκθεσής σας προς τον ΑΕΔ μιλάτε για κάποια σύσκεψη στο ΑΕΔ με τον κ. Σίσκο και λέτε ότι ως διερμηνέας στη σύσκεψη αυτή χρησιμοποιήθηκε ο ταξίαρχος κ. Σ. Πολίτης. Εννοείτε τον άμεσο προϊστάμενό σας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τον διοικητή, δηλαδή, της 3ης ΜΕΟ;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τον διευθυντή της 3ης ΜΕΟ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι μάθατε για τη σύσκεψη αυτή; Πρώτα πρώτα ποιοι μετείχαν; Γιατί λέτε στην έκθεσή σας σύσκεψις με τον κ. Σίσκο, αλλά σύσκεψις πάει να πει ότι υπήρχαν κι άλλοι άνθρωποι. Ποιοι μετείχαν; Ποιοι ήτανε; Τι σας είπε ο κ. Πολίτης;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν θυμάμαι. Αν θυμόμουνα, θα το είχα γράψει ίσως. Μια που δεν το έγραψα, δεν το θυμάμαι, κύριε πρόεδρε. Ήταν οπωσδήποτε ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων. Δεν ξέρω πόσοι ήτανε από τους αρχηγούς των άλλων αρχηγείων στρατού. Άκουσα εκ των υστέρων ότι ήτανε ο κ. Αραπάκης, άλλοι δεν ξέρω ποιοι ήτανε. Ίσως να ήτανε ο κ. Χανιώτης, δεν ήτανε, δεν μπορώ να θυμηθώ. Ίσως ήτανε ο κ. Χανιώτης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πάντως ακούσατε τότε για τον κ. Αραπάκη και βέβαια για τον κ. Μπονάνο. Για τον κ. Γαλατσάνο είχατε ακούσει;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν άκουσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι ελέχθη στη σύσκεψη αυτή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτά τα οποία συνεκράτησα απ' αυτά που μας είπε ο κ. Πολίτης στην αίθουσα επιχειρήσεων είναι αυτά τα οποία ανέφερα και προχθές, ότι ο Σίσκο είχε εντολή να μην απομακρυνθεί από την περιοχή, αν δεν επιτύχει κατάπαυση του πυρός, ότι δεν καταλαβαίνει γιατί οι Τούρκοι επιμένουνε τόσο πολύ και πιστεύει ότι τελικώς ο Ετζεβίτ θα δεχθεί να υπογράψει την κατάπαυση του πυρός. Περίπου αυτά είναι τα οποία ελέχθησαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Αυτά τα οποία είπατε, δηλαδή, εσείς στην προηγούμενη κατάθεσή σας, στο προηγούμενο τμήμα της καταθέσεώς σας, αυτά λέτε και σήμερα ότι ελέχθησαν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Και αυτά τα οποία λέω στην έκθεσή μου, κύριε πρόεδρε, την οποία όπως σας είπα δεν θυμάμαι, αν θέλετε να...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτά τα οποία λέτε στην έκθεσή σας. Δηλαδή, έδωσε καμιά έγγραφη συγκατάθεση ο Σίσκο, καμιά έγγραφη συμφωνία; Δεν έγραψαν τίποτα δηλαδή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το γνωρίζω, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τους είπε ότι εγγυάται αυτός;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το γνωρίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εκείνες τις μέρες, στα νερά της Κυρήνειας βρισκότανε και ένα βρετανικό ελικοπτεροφόρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ελέχθη ότι ήτανε το ΕΡΜΗΣ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το ΕΡΜΗΣ; Τι είναι αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό είναι ένα πλοίο πολεμικό το οποίο μεταφέρει ελικόπτερα. Είχανε πει διάφορα τότε. Ελέχθησαν διάφορα, ότι οι Άγγλοι υπεστήριξαν τους Τούρκους, ότι από το ελικοπτεροφόρο απογειώθηκαν ελικόπτερα και μετέφεραν Τούρκους στο προγεφύρωμα της Λευκωσίας. Αυτά απεδείχθη ότι, μάλλον, προϊόντα της φαντασίας ήταν ορισμένων τότε. Όχι απεδείχθη, από τις συζητήσεις, δεν λέω απεδείχθη. Ακούστηκε, εν πάση περιπτώσει, ότι δεν ήτανε σωστά. Βρισκόταν εκεί για να εκκενώσει, ενδεχομένως, Άγγλους υπηκόους από την περιοχή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Βομβάρδισε την Κυρήνεια; Μετέσχε στον βομβαρδισμό της Κυρήνειας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν έχω καμία τέτοια…

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μήπως απείλησε βομβαρδισμό εάν…;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ούτε αυτό το ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θα έπρεπε αυτά να έχουν αναφερθεί στο ΑΕΔ, αν συνέβαιναν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αν συνέβαιναν, ναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είπατε προ ολίγου ένα πράγμα που νομίζω έρχεται σε σαφή αντίθεση με την υπ' αριθμόν 55 παράγραφο της εκθέσεώς σας. Λέτε εκεί: «Η ΔΙΚ/ΑΕΔ ως γραφείο δεν πρέπει να είχε γνώσιν των τεκταινόμενων, οι επιτελείς όμως ταύτης πιθανώς να εγνώριζαν τας προπαρασκευάς του πραξικοπήματος, αλλά και το ΑΕΔ ως στρατηγείο δεν είχε ανάμειξη εις τις εν Κύπρω εξελίξεις. Αι εντολαί εξεπορεύοντο εκ του Αρχηγείου Στρατού και πάλιν ουχί διά του επισήμου επιτελείου του, αλλά εκ μιας ομάδας αξιωματικών οίτινες ελάμβανον οδηγίες εκπροσώπων διαφόρων της κανονικής ιεραρχίας».

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτή την παράγραφο την επιβεβαιώνετε και σήμερα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Την επιβεβαιώνω, κύριε πρόεδρε, και δεν ξέρω αν δημιούργησα την εντύπωση ότι είπα κάτι αντίθετο. Και να εξηγήσω τι εννοώ. Είπα και προηγουμένως ότι και το ΑΕΔ δεν είχε γνώση ως επιτελείο, ως στρατηγείο ότι επρόκειτο να γίνει το πραξικόπημα. Επίσης, η ΔΙΚ ως επίσημος υπηρεσία, ως τμήμα του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων, δεν πρέπει να είχε. Αυτό που λέω, πλην ενδεχομένως ορισμένων αξιωματικών, εννοώ καταρχήν τον Σκλαβενίτη. Ενδεχομένως αυτός να ήξερε. Και όπως σας είπα και κατ' επανάληψιν, δεν είμαι κατηγορηματικός, γιατί δεν έχω κανένα στοιχείο να το αποδείξω αυτό. Εκ των υστέρων, με την άμεσον αναχώρησίν του για την Κύπρο, μου εδημιουργήθη αυτή η εντύπωση, ότι ενδεχομένως αυτός να ήξερε. Για το Αρχηγείο Στρατού τώρα. Όπως σας είπα, σε μια αίθουσα του Αρχηγείου Στρατού υπήρχε μια μικρή ομάς αξιωματικών, η οποία, όταν διεκόπησαν οι επικοινωνίες του ΑΕΔ με το ΓΕΕΦ μετά την εκδήλωση του πραξικοπήματος, είχε άμεση επικοινωνία με την Κύπρο. Εκεί, αυτοί οι αξιωματικοί ενημερωνόταν για την πορεία του πραξικοπήματος. Σ' αυτούς, έναν θυμάμαι, ήταν και ο ταξίαρχος Κονδύλης, ο οποίος τότε ήταν επιτελάρχης της ΑΣΔΕΝ, τον είδα εγώ τουλάχιστον σε μια περίπτωση να είναι εκεί, ίσως να συνέπεσε όταν πήγα εγώ να είχε πάει και εκείνος εκεί, χωρίς αυτό να το λέω με βεβαιότητα, ότι δεν ήταν και πολύ χρόνο εκεί πέρα. Λέω ότι το Αρχηγείο Στρατού δεν πρέπει να ήξερε ως Αρχηγείο και δεν πρέπει να είχε κανονική ανάμειξη, διότι τότε δεν θα υπήρχε κανένας λόγος να χρησιμοποιείται αυτή η μικρή αίθουσα και από ορισμένους αξιωματικούς, ενώ υπήρχε ο μηχανισμός του επιτελείου εν λειτουργία και η αίθουσα επιχειρήσεων του Αρχηγείου Στρατού ήταν εν λειτουργία, ακριβώς στην απέναντι μεριά του διαδρόμου. Γι' αυτό λέω ότι δεν πρέπει το Αρχηγείο Στρατού να ήτανε μπλεγμένο, ως επιτελείο, στο πραξικόπημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ως επιτελείο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καλώς, αλλά στη συνέχεια λέτε ότι «αι εντολαί εξεπορεύοντο εκ του ΑΣ, εκ του Αρχηγείου Στρατού και πάλιν ουχί διά του επισήμου επιτελείου του, αλλά εκ μιας ομάδος αξιωματικών οίτινες ελάμβανον οδηγίες εκ προσώπων διαφόρων της κανονικής ιεραρχίας». Τι εννοείτε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν έπαιρναν οδηγίες από τον Αρχηγό του Στρατού, διότι αν έπαιρναν από τον Αρχηγό του Στρατού, ο Αρχηγός του Στρατού είχε ολόκληρο επιτελείο εκεί πέρα για να το χρησιμοποιήσει γι' αυτόν τον σκοπό κι όμως δεν υπήρχε αυτό το επιτελείο εν λειτουργία, ήτανε παροπλισμένο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποια όμως ήταν αυτά τα πρόσωπα που ήταν διάφορα της κανονικής ιεραρχίας, τα οποία έδιναν οδηγίες;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, υπόθεση πάλι θα κάνω, αν σας πω ότι...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με συγχωρείτε, εδώ δεν κάνετε υπόθεση, εδώ τα λέτε ρητά. «Αι εντολαί εξεπορεύοντο εκ του ΑΣ και πάλιν ουχί διά του επισήμου...».

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Η εντύπωσις, κύριε πρόεδρε, ήταν ότι εξεπορεύοντο από τον Ιωαννίδη, από την ομάδα του Ιωαννίδη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, η οποία είχε εγκατασταθεί εκεί μέσα στο Αρχηγείο Στρατού, δηλαδή πώς γινότανε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, ο Ιωαννίδης ήτανε στο Αρχηγείο Στρατού, εκεί ήτανε, το γραφείο του, ο διευθυντής της ΕΣΑ ήταν μέσα στο Αρχηγείο Στρατού. Υπηρεσία του Αρχηγείου Στρατού είναι η διεύθυνσις της ΕΣΑ. Εκεί υπήρχαν ορισμένοι αξιωματικοί, προφανώς είδα μια φορά μέσα σ' αυτή τη μικρή αίθουσα τον αντισυνταγματάρχη Πηλιχό, ο οποίος Πηλιχός ήτανε από τους βοηθούς του Ιωαννίδη, οι άλλοι ήτανε, ο ένας ήτανε που σας ανέφερα ο ταγματάρχης Δασκαλάκης, ήτανε στο 2ο Γραφείο του Αρχηγείου Στρατού.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ο Σκλαβενίτης είχε πάει στην Κύπρο. Ο Σκλαβενίτης το απόγευμα της 15ης Ιουλίου έφυγε για την Κύπρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Άλλος;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Άλλους δεν θυμάμαι, κύριε πρόεδρε, ήτανε πέντε, έξι αξιωματικοί εκεί πέρα. Κάθε φορά που είχα πάει, όπως ανέφερα δύο ή τρεις φορές, ήτανε πέντε έως έξι αξιωματικοί εκεί πέρα μικροί, από αντισυνταγματάρχη και κάτω, αντισυνταγματάρχη, ταγματάρχη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτοί ήταν που 'δίναν οδηγίες;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτοί είχαν επικοινωνία με την Κύπρο, αυτοί ρωτάγανε, μαθαίνανε και λέγανε, ξέρω εγώ, τι θα κάνει, δεν θυμάμαι, κάποιο τάγμα ήτανε το οποίο επήγαινε προς την Πάφο και ζήταγαν πληροφορίες και έδιναν, ενδεχομένως, κάποιος έδινε, άκουσε να δίνει οδηγίες, και του λένε να πάτε εκεί, ξέρω εγώ, μέχρι το βράδυ να είστε εκεί ή κάτι τέτοιο. Αυτή την έννοια έχει αυτό το οποίο είπα ότι γι' αυτές τις εντολές και τις οδηγίες. Πάντως η εντύπωσις ήτανε αυτή, ότι ήτανε ένας μηχανισμός τελείως διάφορος από τον επιτελικό μηχανισμό του Αρχηγείου Στρατού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ξέρετε γιατί μας κάνει εντύπωση εμάς που δεν έχουμε ανακατευτεί σε συνωμοσίες, ας πούμε; Μας κάνει εντύπωση γιατί ο Ιωαννίδης επέλεξε και την κυβέρνηση Ανδρουτσοπούλου, αυτός την επέλεξε και όργανό του ήτανε, και τον κ. Μπονάνο αυτός τον επέλεξε και όργανό του ήτανε και τον κ. Γαλατσάνο αυτός τον επέλεξε και όργανό του ήτανε και τον κ. Αραπάκη και τον κ. Παπανικολάου αυτός τους έβαλε. Γιατί τάχα αχρηστευόταν ο Αρχηγός Στρατού δηλαδή και έμπαινε, ας πούμε, ο Πηλιχός;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, αυτόν ήθελε. Τον Πηλιχό ήθελε. Εκείνον εμπιστευόταν περισσότερο από τον Αρχηγό Στρατού ενδεχομένως. Αυτός ήταν ο δικτάτωρ, αυτός έκανε ό,τι ήθελε και με τον τρόπο που ήθελε. Τώρα αν αυτά που έκανε ήταν τα ενδεδειγμένα, δεν...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καλώς, αυτά λέτε, κύριε μάρτυς, δικαίωμά σας είναι. Όρκο εδώσατε, την ευθύνη του όρκου σας την έχετε

αναλάβει, από εκεί και πέρα δικαίωμά σας είναι να πείτε...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν δικαιολογώ κανέναν ούτε προσπαθώ να...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σύμφωνοι. Τώρα οι κ. συνάδελφοι παρακαλούνται να υποβάλλουν τις ερωτήσεις τους κατά τη σειρά που θα εκφωνούνται. Ο κ. Λιαροκάπης πρώτος.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε μάρτυς, είπατε ότι στη σύσκεψη της 13ης Ιουλίου του '74 ευλόγως φύγατε με απορίες. Έγινε η σύσκεψη στις 15.7.74 που αποκαλύφθηκε...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν έγινε.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Ήρθε όμως η 15η Ιουλίου του '74 και αποκαλύφθηκε το πραξικόπημα. Τώρα με το επιχείρημα της λογικής, απ' αυτά τα οποία διαδραματίστηκαν, το πραξικόπημα κατά της νόμιμης εξουσίας του Μακάριου αποφασίστηκε, έγινε με εντολή και διαταγή της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας της εποχής εκείνης, θα τους βρούμε ποιοι είναι, ή έγινε από ορισμένους αξιωματικούς στην Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εάν έγινε με εντολή της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας δεν μπορώ να το πω ευθέως. Δεν ξέρω καθόλου αν έγινε με εντολή της πολιτικής ηγεσίας. Αυτό δεν είμαι εις θέσιν να το ξέρω.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Πολιτική ηγεσία ήταν αόρατη δύναμη ο Ιωαννίδης και τα οργανέτα του. Αόρατη εννοώ...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Είναι θέμα ερμηνείας. Τώρα, πολιτική ηγεσία, η ορατή τουλάχιστον πολιτική ηγεσία, ήτανε η κυβέρνησις.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δηλαδή; Αυτό θέλω να πω.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Την αόρατη ηγεσία, αν θέλετε, εγώ θα την κατέτασσα περισσότερο στη στρατιωτική πλευρά πάρα στην πολιτική πλευρά.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δηλαδή, έγινε με διαταγή άνωθεν ή έγινε από ορισμένους αξιωματικούς στην Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Οπωσδήποτε όχι από ορισμένους αξιωματικούς στην Κύπρο.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Συνεπώς και η απόφαση και η εκτέλεση του πραξικοπήματος έγινε με μια συμμετοχική δράση, έτσι δεν είναι; Όχι από έναν άνθρωπο, οι νομικοί θα βρούνε τους συναυτουργούς, τους ηθικούς αυτουργούς και τους συνεργούς, έτσι δεν είναι, κύριε μάρτυς;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Τώρα ερωτώ καλόπιστα. Γιατί έγινε το πραξικόπημα ενάντια στον Μακάριο; Τη λογική θα βασανίσουμε τώρα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τι να σας πω; Γιατί έγινε...

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Μήπως θέλετε να σας βοηθήσω στον συλλογισμό μου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Έγινε για να καταλυθεί η εξουσία του Μακάριου και να επεκταθεί το καθεστώς των Αθηνών στην Κύπρο; Δεύτερον, έγινε για να επιτευχθεί η ένωση με την Ελλάδα; Για να σας διευκολύνω στη δεύτερη αρνητική απάντηση, και στις 20 Ιουλίου στο στρατιωτικό συμβούλιο ο Ιωαννίδης είπε θα εξαγγείλουμε την ένωση, αλλά δεν θα την κάνουμε. Συνεπώς, τόσο αφελής δεν ήταν. Συνεπώς, γιατί έγινε το πραξικόπημα ενάντια στον Μακάριο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, θα σας απαντήσω, όσο μπορώ βέβαια να απαντήσω, γιατί ίσως υπεισέρχομαι και στους όρους της πολιτικής, στους οποίους δεν είμαι πολύ καλά κατατοπισμένος.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Όχι, επειδή ξέρω τη διαύγεια του πνεύματός σας και τις ικανότητες, ήσασταν και ο πρώτος μαθητής στην τάξη, έναν χρόνο μεγαλύτερος από μένα, γι' αυτό θέλω μια απάντηση θετική.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε Λιαροκάπη, το ότι έγινε για να διώξουν τον Μακάριο, δεν υπάρχει αμφιβολία. Εάν τώρα ο σκοπός ήταν να επεκταθεί το στρατιωτικό καθεστώς στην Κύπρο δεν μπορώ να το πω. Πάντως με δεδομένη την απομάκρυνση του Μακαρίου και την αναγόρευση σε Πρόεδρο κάποιου τον οποίον αυτοί επέλεξαν να βάλουν... υποτίθεται ότι θα υπήρχε κάποια ταύτισις οπωσδήποτε των σκοπών και των επιδιώξεων. Τώρα το άλλο σκέλος της ερωτήσεώς σας ήταν εάν είχε σκοπό να γίνει...

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Αν πίστευαν...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αν πίστευαν ότι μπορούν να κάνουν την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα; Ίσως, κατά βάθος να το πίστευαν αυτό, αλλά θα πρέπει να είχαν τουλάχιστον τη διορατικότητα ή τη στοιχειώδη ευφυΐα να καταλάβουν ότι δεν ήταν δυνατόν να γίνει αυτό χωρίς αντιδράσεις.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Αυτό το πραξικόπημα ήταν αυτόφωτο ή ετερόφωτο, υποδαυλιζόμενο από ξένες δυνάμεις, και αν τυχόν δεν υποδαυλίστηκε από ξένες δυνάμεις και ποιες, τότε μήπως διαψεύστηκαν οι κύριοι αυτοί στις διαβεβαιώσεις που ενδεχομένως να τους έδωσαν; Τι λέτε πάνω σ' αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν το ξέρω, κύριε Λιαροκάπη, ούτε μπορώ να το πω αν υποδαυλίστηκε από ξένες δυνάμεις. Δεν έχω κανένα στοιχείο που να μπορώ να το υποστηρίξω αυτό.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Και χωρίς τη Μεραρχία, απαντήσατε σχεδόν στον πρόεδρο, εάν δεν γίνονταν το πραξικόπημα ενάντια στον Μακάριο, εάν υπήρχε πλήρης στρατιωτική ετοιμότητα στην Ελλάδα, εάν στην Κύπρο οι ηγήτορες του ΓΕΕΦ έπρατταν το καθήκον τους, θα απετύγχανε εκ του ασφαλούς η τουρκική εισβολή, κι αν απετολμάτο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Χωρίς το πραξικόπημα εναντίον του Μακαρίου δεν θα γινόταν η εισβολή.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κι αν απετολμάτο, όπως ήτο η διάρθρωση των δυνάμεων;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αλλά και χωρίς τη Μεραρχία, εάν με τις ενδείξεις που είχαμε για τις προετοιμασίες των Τούρκων η ηγεσία και του ΓΕΕΦ εκείνης της στιγμής, αντί να εξακολουθήσει να στρέφεται εναντίον των μακαριακών τμημάτων, όσα ήτανε αυτά και οσοδήποτε ισχυρά και να ήτανε, που δεν ήταν, εάν αντί αυτού ελάμβανε μέτρα προπαρασκευής και έστελνε τις μονάδες στις θέσεις που έπρεπε να είναι, αντί να τις έχει, όπως είπα, να ενεργούν εναντίον των μακαριακών δυνάμεων ή μέσα στα στρατόπεδα, που ευρέθησαν μονάδες μέσα στα στρατόπεδα, νομίζω ότι, ισχυρίζομαι ότι το αποτέλεσμα ίσως θα ήταν διαφορετικό.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Είπατε και στην έκθεσή σας και στην κατάθεσή σας ότι από τις 16 Ιουλίου περιήλθε σε γνώση του ΑΕΔ σήμα και σήματα...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Άρχισαν να συρρέουν πληροφορίες.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: ...των Τούρκων στα πλοία και ύστερα απ' όλα αυτά διατάχτηκε μια ετοιμότητα εκ μέρους των Ενόπλων Δυνάμεων. Αν το σημείωσα καλά, στην έκθεσή σας λέτε ότι αυτή η ετοιμότητα η μερική των Ενόπλων Δυνάμεων διατάχτηκε όχι από το επιτελείο του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων, αλλά από ποιους διατάχτηκε, για να το καταλάβουμε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, διέταξε οπωσδήποτε ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων. Η δική μου εξήγηση είναι ότι, ενδεχομένως, σε κάποια συνάντηση ή απευθείας χωρίς να τους καλέσει το γραφείο θα είπε στον Αρχηγό της Αεροπορίας να στείλει τη μοίρα των αεροσκαφών στην Κρήτη, στον Αρχηγό του Ναυτικού να στείλει τα υποβρύχια στη Ρόδο. Αυτή την ερμηνεία, τουλάχιστον, δίνω εγώ.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Λέτε, επίσης, στην κατάθεση, και πρέπει να το θυμηθείτε, ότι η ιεραρχία ήταν ανύπαρκτη. Τι θέλετε να πείτε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω αν το λέω ακριβώς έτσι και σε ποιο σημείο ακριβώς το λέω.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Εγώ την είχα διαβάσει πριν τρεις μήνες.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εάν εννοείτε αυτό το οποίο αφορά το πραξικόπημα...

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Είπε και ο κ. πρόεδρος ότι ορισμένοι αξιωματικοί του Ιωαννίδη...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: ...του Ιωαννίδη στο Αρχηγείο Στρατού, αυτό είναι. Και δεν εννοώ ανύπαρκτη, εν πάση περιπτώσει, δεν εχρησιμοποιήθη ο κανονικός μηχανισμός ο επιτελικός.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Τη νύχτα στις 18 προς 19 του Ιούλη του '74 μάθατε ότι οι Τούρκοι επιβιβάζονται στα πλοία. Αφυπνίσατε και ενημερώσατε τον ΔΑΚ/ΑΕΔ και τον υπαρ-

χηγό ΑΕΔ δυο-τρεις φορές. Ήθελα να μάθω ποιοι ήταν αυτοί, πώς ονομάζονταν και ποιες ήταν οι αντιδράσεις τους.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ο ΔΑΚ ήτανε ο υποστράτηγος Χανιώτης και ο υπαρχηγός του ΑΕΔ ήτανε ο αντιστράτηγος Κυριακόπουλος.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Και οι αντιδράσεις τους;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Οι αντιδράσεις τους ήταν αυτές τις οποίες ανέφερα, ότι οι Τούρκοι μπλοφάρουν και δεν πρόκειται να κάνουν... επίδειξη δυνάμεως κάνουνε, το έχουνε ξανακάνει κι άλλη φορά. Τώρα αν ήτανε ταυτόσημη και από τους δύο ή παρεμφερής η αντίδραση, η ουσία του πράγματος είναι η ίδια, ότι δεν πιστεύανε ότι μπορεί οι Τούρκοι να κάνουνε απόβαση.

Στο σημείο αυτό την έδρα καταλαμβάνει ο αντιπρόεδρος της Επιτροπής κ. Παυσανίας Ζακολίκος

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ): Κύριε μάρτυς, μην επικαλύπτετε τον ερωτώντα συνάδελφο, γιατί δεν μπορούν να κρατηθούν πρακτικά. Εάν επιμένει και ρωτά, να σταματάτε εσείς, για να μπορούμε να κάνουμε τη δουλειά μας.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δηλαδή, μοναχοί τους το πιάσανε στο μυαλό τους αυτό ή πίστευαν, και με τις παλινωδίες του Σίσκο, Αθήνα, Άγκυρα ότι οι Αμερικάνοι θα συγκρατήσουν τους Τούρκους; Τι λέτε πάνω σ' αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, εγώ πιστεύω ότι ήτανε η δική τους εκτίμησις. Εξάλλου ο Σίσκο ήρθε, νομίζω, μετά την έναρξη της εισβολής. Αυτά ήτανε τα προηγηθέντα της εισβολής, συνεπώς δεν μπορεί να είχε επίδραση, επίπτωση καμία ο Σίσκο την περίοδο αυτή.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Λέω μήπως επίστευαν ότι οι μεγάλοι μας σύμμαχοι...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν το ξέρω.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Ο αντιπλοίαρχος, νομίζω Πολιτόπουλος, του Αρχηγείου Ναυτικού, μπήκε και φώναξε πού βρίσκονται τα υποβρύχια και ποιος διέταξε την επιστροφή τους;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τώρα που το λέτε τώρα το θυμάμαι ότι πρέπει να το έχω γράψει αυτό στην έκθεσή μου. Ήτανε ένα πρωί, τώρα ποιο πρωί ήτανε δεν ξέρω, αν ήτανε στις 20 του μηνός ή αν ήτανε κάποια άλλη ημερομηνία.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Εκεί όταν το είπε αυτό αυτός, τι του απήντησαν, θυμάστε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ να το θυμηθώ. Ήτανε μια μεγαλόφωνη συζήτηση εκεί μεταξύ Πολιτόπουλου και δεν ξέρω ποιων άλλων, ήταν δύο, τρεις ναυτικοί εκεί πέρα, οι οποίοι είχανε μπει στην αίθουσα και λέγανε αυτά τα πράγματα.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Στις αιτήσεις και στις επικλήσεις του ΓΕΕΦ, όταν έγινε η εισβολή, περί του πρακτέου, όπως λέτε, τι απαντούσε το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων από εδώ;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αν θυμάμαι καλά, να ενεργήσει κατά την κρίση του και νομίζω ότι αυτή ήτανε και η σωστή θέση. Διότι τι άλλο μπορούσε να κάνει από την Αθήνα το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων;

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Μπορεί να δώσει τις γενικές διαταγές, έτσι δεν είναι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ορίστε;

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Να δώσει τις γενικές διαταγές. Μπορεί να δώσει διαταγή το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, έτσι όπως ήτανε τα σχέδια φτιαγμένα, δεν είχε καμία θέση το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων να τους πει κάντε αυτό ή μην κάνετε εκείνο. Ήτανε πρωτοβουλία καθαρώς και υποχρέωσις του τοπικού διοικητού να αντιδράσει κατά τον ενδεδειγμένο τρόπο και ο ενδεδειγμένος τρόπος ήτανε να αμυνθεί με όλα τα μέσα τα οποία είχε και με όλες τις δυνάμεις.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Συνεπώς, στο παράδειγμα που φέρατε, αν ο σκοπός πυροβοληθεί, πρέπει να πυροβολήσει, κατά μείζονα λόγο και ένας που είναι αρχηγός τμήματος, αρχηγός λόχου, αρχηγός τάγματος, όταν υφίσταται επίθεση, οφείλει χωρίς συζήτηση επομένως να αμυνθεί τουλάχιστον και να αντεπιτεθεί. Έτσι; Επ' αυτού δεν υπάρχει αμφισβήτηση.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Οφείλει να την αποκρού-

σει με όλα τα μέσα τα οποία διαθέτει και να καταβάλλει προσπάθεια να εξουδετερώσει ή να απωθήσει τον εχθρό από τις θέσεις τις οποίες έχει καταλάβει.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Συνεπώς, τώρα αυτό που έγινε στην Κύπρο, το πραξικόπημα ενάντια στον Μακάριο, το επακόλουθο της τουρκικής εισβολής, της κατάληψης του 37% του νησιού από τους Τούρκους και οι άλλες δυσμενείς συνέπειες και συμφορές ήταν καθαρή τραγωδία, προδοσία του Κυπριακού;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα σας απαντήσω στο πρώτο σκέλος ότι οπωσδήποτε ήταν τραγωδία. Τώρα αν ήτανε προδοσία, εγώ ίσως δεν είμαι εις θέσιν να το πω τώρα, εσείς θα πρέπει να το βρείτε αυτό στην έρευνά σας.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Εγώ είμαι νομικός, αλλά τι ήταν; Ήταν έγκλημα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ήταν εγκληματική, αντεθνική πράξις οπωσδήποτε και, το έχω γράψει νομίζω και στην κατακλείδα της εκθέσεώς μου, νομίζω ότι μπορεί να παραβληθεί μόνον με τη Μικρασιατική Καταστροφή.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Τα ίδια λέμε. Συνεπώς, δηλαδή, ο ελληνισμός στην ευρεία έννοιά του προδόθηκε. Δεν ξέρω αν δεν χτυπάει καλά, δεν είναι κακόηχη λέξη, είναι καλόηχη εν προκειμένω. Αυτό θέλω να πω. Θέλω να καταλήξω σ' αυτόν τον επίλογο.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κατ' οικονομία να το δεχθώ αυτό, αλλά εκείνο που έχω να πω είναι ότι υπέστησαν ταπείνωση και ο ελληνισμός και οι Ένοπλες Δυνάμεις του έθνους με αυτή την ενέργεια.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Και επαναλαμβάνετε εθνική συμφορά;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Βεβαίως.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δεν έχω άλλη ερώτηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο κ. Δασκαλάκης παρακαλώ.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε μάρτυς, μια διευκρινιστική ερώτηση καταρχήν. Κάνατε την έκθεση μετά από κάποια διαταγή που εξεδόθη, γενική διαταγή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Μπορούσατε και να μην την κάνετε την έκθεση. Δεν ήσασταν πρωτεργάτης ή πρωταγωνιστής, μπορούσατε και να μην κάνετε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ασφαλώς.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κρίνατε ότι έπρεπε να την κάνετε για να συμβάλετε στη διαλεύκανση αυτής της υπόθεσης.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό θα το έκανα, εάν δεν υπήρχε διαταγή.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Ναι, αλλά και τώρα που υπήρξε διαταγή μπορούσατε να μην κάνετε, να θεωρήσετε ότι δεν ήσασταν...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, μπορούσα να πω ότι δεν αντελήφθην τίποτα ή αυτά τα οποία αντελήφθην ήτανε επουσιώδη.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Όχι, αυτό το λέω γιατί, και νομίζω ότι είναι προς τιμή σας, αποφασίσατε να συμβάλετε στη διαλεύκανση όλου αυτού του δράματος που λέγεται κυπριακό ζήτημα, κυπριακή υπόθεση. Όμως, πρέπει να σας πω ότι εγώ δεν έχω μείνει ικανοποιημένος εκ προοιμίου με την εξέτασή σας. Γι' αυτό θα σας κάνω δύο ερωτήσεις ή τρεις, στην πορεία θα εξαρτηθεί. Σας διέκοψα προηγούμενα, κύριε μάρτυς, όταν είπατε, αυτή είναι η άποψή σας βέβαια, ότι η ηγεσία, ο αρχηγός του ΓΕΕΦ δεν αντιμετώπισε τα πράγματα όπως θα έπρεπε, είτε γιατί ήτανε άπειρος, από μια μικρή μονάδα πήρε μεγαλύτερη ευθύνη και δεν είχε ενδεχόμενα ενημερωθεί, είτε γιατί σκέφθηκε, λέτε, ότι εσείς τα φτιάξατε έτσι, εσείς τώρα ελάτε να τα διορθώσετε. Υπάρχει μια τρίτη εκδοχή που εγώ σκέπτομαι και θέλω να τη θέσω υπόψη σας, να μου πείτε εάν και εσείς νομίζετε ότι μπορεί να ισχύει και αυτή. Αν ήταν πλήρως μυημένος για ολόκληρο το σχέδιο, γιατί το σχέδιο δεν ήταν η πτώση του Μακάριου, κατά την άποψή μου, και μετά από τις συνέπειες της πτώσης του Μακάριου, η διχοτόμηση ή η διπλή ένωση της Κύπρου ή δεν ξέρω τι άλλο. Επομένως, αποκλείεται να ήτανε μυημένος πλήρως στο σχέδιο ο κ. Γεωργίτσης και άρα να περίμενε να υλοποιηθεί και άρα, κατά την άποψή μου, να ενέχεται σε ολοκληρωμένη προδοσία;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Για να σας πω ότι ήτανε πλήρως ενημερωμένος...

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Όχι, δεν θέλω να μου το πείτε. Αν, ενδεχομένως, συμβαίνει, αυτό δεν το ξέρετε. Αυτό δεν μπορείτε να το ξέρετε. Δεν σας το ζητάω.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω αν υπήρχε καταρχήν τέτοιο σχέδιο, δηλαδή, εάν υπήρχε πλην της ανατροπής του Μακαρίου...

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Εκ του αποτελέσματος;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πλην της ανατροπής του Μακαρίου, εάν το σχέδιο ήτανε η διχοτόμηση της Κύπρου, ομολογώ ότι δεν το ξέρω.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Δεν το ξέρετε. Η ένωση;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Για την ένωση θα το έλεγα, ίσως, διαφορετικά.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Η διπλή ένωση.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ίσως, θα δεχόμουνα ότι εκεί μπορεί η σκέψις τους να ήτανε αυτή.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Που σημαίνει ότι μπορεί ο Γεωργίτσης να είχε υπόψη του αυτή τη σκέψη ή το σχέδιο να υπήρχε; Άρα υπάρχει και αυτή η εκδοχή που την παραλείψατε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, αλλά αυτό είναι υπόθεσις.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Μα υπόθεση κάνουμε και απειλή, όταν είπατε, υπόθεση είναι.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Με συγχωρείτε. Εδώ τουλάχιστον μου εζητήθη να πω αυτά τα οποία ξέρω. Εάν θέλετε να εκφέρω γνώμη να εκφέρω γνώμη, αλλά η γνώμη...

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Νομίζω ότι μπορεί να εκφέρει γνώμη και κρίση δική του ο μάρτυρας.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Σχετικά με συγκεκριμένα γεγονότα όμως, όχι θεωρητικές απόψεις.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Ναι, αλλά κάπου όμως θεωρητική άποψη είναι ότι μπορεί να σκέφτηκε, εσείς τα κάνατε χάλια, ελάτε να τα διορθώσετε. Δεν είναι θεωρητική άποψη αυτή; Κάπου είπατε, όταν σας διέκοψα, ότι προσπαθούμε να δώσουμε σε κάποιους γνωστούς ή φίλους απαλλακτικό βούλευμα και αυτό το αρνούμαι, κύριε Κατσαδήμα, επειδή έχετε εξαντλήσει την ιεραρχία, επειδή φέρετε ένα όνομα και κατάγεστε από μία οικογένεια που έχει συμμετάσχει, ο αδελφός σας, απ' ό,τι ξέρω, και στις κυβερνήσεις μετά την μεταπολίτευση κ.λπ., επομένως οι υποθέσεις δεν μπορεί να είναι μονομερείς, κύριε πρόεδρε, θα έπρεπε να είναι πλήρεις. Υπόθεση κάνει όταν λέει μπορεί, αλλά υπόθεση μπορούσε να κάνει ο κ. μάρτυς και προχωρώ και λέω ότι, αν υπήρχε τέτοια εκδοχή να ήτανε μυημένος σ' ολόκληρο το σχέδιο, και εδώ θέλω να σας ρωτήσω, θέλω να επαναλάβετε, όσο μπορείτε πιο καλά, εκείνη την κουβέντα που ακούσατε στο πολεμικό συμβούλιο και ιδιαίτερα τι είπε ο Ιωαννίδης σε μια έκρηξη περί ένωσης κ.λπ.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα. Να αρχίσω απ' αυτό το τελευταίο. Στο πολεμικό συμβούλιο, να παραλείψω τα άλλα, εκείνο το οποίο ελέχθη από τον Ιωαννίδη ήτανε ότι πρέπει να γίνει γενική επιστράτευσις, να πούμε ότι θα κάνουμε την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, αλλά δεν θα την κάνουμε. Και αυτό θα το πούμε για να εκφοβίσουμε τους Τούρκους.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Συγγνώμη, τι ένωση όμως όταν ήδη είχε χαθεί η μισή η Κύπρος;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν είχε. Ήτανε το πρωί, ακόμη δεν είχανε πατήσει καλά καλά πόδι οι Τούρκοι στην Κύπρο. Τότε, μόλις είχανε αρχίσει να βγαίνουνε. Για το άλλο, θα ήθελα καταρχήν να σας πω ότι δεν έχω καμία διάθεση να καλύψω κανέναν, ούτε φίλο ούτε μη φίλο. Τον Γεωργίτση δεν τον ήξερα, σας πληροφορώ, από πριν. Δεν τον ήξερα, το άκουσα τότε ότι αυτός ανέλαβε αρχηγός του ΓΕΕΦ. Συνεπώς, δεν έχω καμία πρόθεση να καλύψω κανέναν και κατά σύμπτωσιν κανένας απ' όσους ήτανε στην Κύπρο εκείνη την εποχή δεν ήτανε φίλος μου, πλην του Κομπόκη, ο οποίος ήτανε συμμαθητής μου και είχαμε συνυπηρετήσει στις καταδρομές. Το ότι ο Γεωργίτσης είχε συμμετοχή, ήταν μυημένος στο σχέδιο ανατροπής του Μακαρίου δεν υπάρχει αμφιβολία, αυτό είναι αποδεδειγμένο από πολλές πλευρές. Το εάν αυτό το σχέδιο προέβλεπε τη διχοτόμηση της Κύπρου, σας

είπα, δεν μπορώ να το ξέρω ούτε μπορώ να το υποθέσω ότι μπορεί να υπήρχε Έλληνας αξιωματικός ο οποίος θα μπορούσε να σκεφθεί κατ' αυτόν τον τρόπο υπηρετώντας οποιαδήποτε συμφέροντα και οσοδήποτε αφελής και αν ήταν και επιπόλαιος, δεν μπορώ να διανοηθώ ότι μπορούσε αξιωματικός να συμμετάσχει ή να δεχθεί να συμπράξει σε κάποιο τέτοιο σχέδιο. Γι' αυτό δεν μπορώ ούτε υπόθεση να το θεωρήσω αυτό, χωρίς παρανόηση ή παρερμηνεία αυτών τα οποία λέω.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Μάλιστα. Δηλαδή θεωρείτε, κατά κάποιον τρόπο, γνώμη σας πάλι έτσι, ότι η όλη παρέμβαση στην Κύπρο περιοριζόταν μόνο στο να αλλάξει η κυβέρνηση, στο να πέσει ο Μακάριος και εκεί σταμάταγε όλη αυτή η υπόθεση, κατά την άποψή σας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν σταμάταγε. Να προχωρήσω απλώς σε διατύπωση γνώμης και τίποτε άλλο. Ενδεχομένως, και σας απήντησα και προηγουμένως, να υπήρχε η σκέψις η απωτέρα ή ο ευσεβής πόθος, αν θέλετε, της ενώσεως της Κύπρου με την Ελλάδα και ο Μακάριος εθεωρείτο εμπόδιο σε αυτό. Ενδεχομένως αυτό μπορεί να είναι, αυτό το ενδεχόμενο δεν το απορρίπτω.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Έρχομαι τώρα σε κάτι άλλο και τελειώνω αμέσως. Είπατε ότι δεν μπορείτε να συλλογιστείτε, να φανταστείτε, να συλλάβετε ότι μπορούσε Έλληνας αξιωματικός να συνεργήσει ή να συμμετέχει σε τέτοιου είδους σχέδια. Αυτό έχει μια αντίφαση βέβαια, διότι εδώ μιλάμε για προδοσίες, εδώ μιλάμε για Ιωαννίδη και βάζετε στον Έλληνα αξιωματικό και τον Ιωαννίδη ότι δεν μπορούσε να έχει συμμετοχή ή να σκεφθεί καν τέτοιου είδους σχέδια.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Με συγχωρείτε, σε σχέδιο διχοτομήσεως της Κύπρου.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Ξεχνάτε όμως ότι υπήρχε μια διαμορφωμένη κατάσταση στην Κύπρο που είχε κάποιες προεκτάσεις και στην Ελλάδα και στις Ένοπλες Δυνάμεις, σε αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων, ενωτικοί και μη ενωτικοί, αυτό ήταν ένα γεγονός. Άρα κάπου, σε κάποιους κύκλους, σε κάποιες δυνάμεις, υπήρχε αυτή η άποψη του να ενώσουμε την Ελλάδα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Υπήρχε. Άρα αυτοί που είχαν αυτή την άποψη είναι προδότες εκ προοιμίου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν τους θεωρώ προδότες. Προδότη δεν μπορώ να χαρακτηρίσω κανέναν.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Μα προηγουμένως, όμως, τους απαλλάξατε όλους.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν τους απαλλάσσω, με συγχωρείτε, δεν απήλλαξα κανέναν, αλλά δεν μπορώ να χαρακτηρίσω και προδότη κανέναν με αυτήν την έννοια. Τώρα το να υπάρχει η επιθυμία, ο πόθος ενώσεως της Κύπρου με την Ελλάδα, νομίζω θεμιτός ήταν για μια μερίδα των ανθρώπων αυτών.

ΜΕΛΟΣ: Διά διχοτομήσεως;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν είπα διά διχοτομήσεως, με συγχωρείτε, δεν είπα διά διχοτομήσεως. Όπως το εννοούσαν παλιότερα οι άλλοι, οι οποίοι λέγανε ότι θέλανε να ενωθεί η Κύπρος με την Ελλάδα.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Μα υπήρξε και η εποχή...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριοι συνάδελφοι, δεν καταλήγει πουθενά έτσι. Αυτές είναι σκέψεις του μάρτυρα. Έχει στοιχεία; Έχετε ακούσει συζητήσεις που να σας δίνουν την εντύπωση γι' αυτές τις κρίσεις που κάνετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, κύριε πρόεδρε. Όχι, αλλά επειδή επιμένει ο κ. βουλευτής, εθεώρησα ότι είμαι υποχρεωμένος κάτι να πω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Είναι θεωρητική η συζήτηση.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Θα μου επιτρέψει και ο κ. πρόεδρος να επιμείνω εγώ για το λόγο ότι...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ναι, κύριε συνάδελφε, αλλά ο μάρτυς, με συγχωρείτε, ο μάρτυς αυτή τη στιγμή αγνοεί συγκεκριμένα γεγονότα, δεν έχει ακούσει συζητήσεις. Του υποβάλατε θεωρητικά μια υπόθεση και κάνει ορισμένες σκέψεις αυτή τη στιγμή. Δεν οδηγούμεθα πουθενά, δεν μας διαφωτίζει ο μάρτυς. Ο

μάρτυς απαντάει, δεν ξέρω, σε συγκεκριμένα γεγονότα που μας κατέθεσαν άλλοι μάρτυρες. Τι θα μας δώσει τώρα;

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Μάλιστα, λοιπόν, όμως μπορεί να λειτουργήσει ο κ. μάρτυς σαν αντιστράτηγος εν αποστρατεία και σαν εμπειρογνώμων για τη διαμόρφωση της δικιάς μας άποψης, κύριε πρόεδρε. Και επειδή ακριβώς δεν ήταν αναμεμιγμένος, κατά την άποψή μου βέβαια, στο πραξικόπημα, απλώς έρχεται για να διαφωτίσει, μπορεί να μας εξηγήσει μερικά πράγματα. Και μια τελευταία ερώτηση. Είπατε, νομίζω πως το είπατε, αλλά έχει ακουστεί, ότι οι μονάδες στην Κυρήνεια αιφνιδιάστηκαν. Το είπατε εσείς;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όπως και όλη η Εθνική Φρουρά αιφνιδιάστηκε.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Σε έναν χώρο, και εδώ νομίζω πια είναι θέμα επαγγελματικό δικό σας και μπορείτε πλήρως να με διαφωτίσετε, που από στιγμή σε στιγμή και από χρόνια πολλά υπήρχε το ενδεχόμενο της τουρκικής απόβασης, έτσι δεν είναι, πώς εννοείτε τη λέξη αιφνιδιασμός και εάν επιτρέπεται ο αιφνιδιασμός;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αιφνιδιασμός είναι να μην μπορεί να προβλέψει κάποιος κάτι το οποίο φαίνεται ότι θα γίνει ή να μην είναι προετοιμασμένος γι' αυτό το οποίο θα γίνει. Εκείνοι, λοιπόν, προφανώς δεν ήτανε προετοιμασμένοι γι' αυτό το πράγμα. Γι' αυτό και τα πυροβόλα ήτανε, όπως είπαμε, ορισμένος αριθμός πυροβόλων είχε λάβει μέρος στο πραξικόπημα, το τάγμα ίσως δεν ήτανε στις θέσεις τις προβλεπόμενες, έτσι εξηγώ τον αιφνιδιασμό.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Μάλιστα. Τέλειωσα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Περάκης, παρακαλώ.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε μάρτυρα, τα γεγονότα στο χρονικό σημείο της 15ης Ιουλίου νομίζω ότι σχεδόν έχουν εξαντληθεί σε ερωτήσεις, απαντήσεις δικές σας και κατάθεση. Θα μου επιτρέψετε να πάω αρκετά πιο πίσω από τα γεγονότα της 15ης του Ιούλη. Για να σας εξηγήσω εκ των προτέρων τι εννοώ, κύριε μάρτυρα, εδώ πέρα κάνουμε μια εξέταση που θα καταδείξει βέβαια αν ο τάδε αξιωματικός γνώριζε αυτό το περιστατικό, αν το διέταξε ή όχι, αν έκανε καλά που αρνήθηκε ή όχι, είναι αυτά συγκεκριμένα περιστατικά. Θα ήθελα να πάμε λίγο πιο πίσω και με το πνεύμα, κατά κάποιον τρόπο, που ρώτησε και ο προηγούμενος συνάδελφος, σε σχέση με τη δική σας εμπειρία, τη δική σας προσωπικότητα, τη δική σας ιδιότητα σαν Έλληνα ανώτατου πλέον αξιωματικού. Ερχόμαστε πολύ πίσω, στα πραγματικά περιστατικά της 21ης Απρίλη και λίγο πριν. Είναι πασίγνωστο, και βγήκε από την κουβέντα μας εδώ πέρα, ότι με τη θωράκιση που είχε η Κύπρος, με τη Μεραρχία συγκεκριμένα καταρχήν που υπήρχε κάτω, κάθε σκέψη να βάλουν πόδι οι Τούρκοι στην Κύπρο, το είπατε και εσείς και είναι πασίγνωστο, κανείς νομίζω δεν μπορεί να το αμφισβητήσει εύκολα, κάθε σκέψη ήτανε καταδικασμένη. Είπατε χαρακτηριστικά ότι δεν θα το τολμούσαν καθόλου. Πέστε μου λοιπόν εσείς, γιατί εδώ εννιά, δέκα εκατομμύρια Ελλήνων έχουν κάποια γνώμη με όλα αυτά τα γεγονότα, αλλά εσείς καταθέτετε, θα καταθέσουν 10-20 άνθρωποι και αυτή η κατάθεση μετράει, όχι η γνώμη κάποιου άλλου που δεν έχει σχέση με τα γεγονότα, δεν καλείται να καταθέσει. Πέστε μου με όλα αυτά, και σας έκανα όλη αυτή την εισαγωγή για να αντιληφθείτε τι θέλω από εσάς, τη γνώμη σας, την κρίση σας, την εκτίμησή σας. Δικτατορία της 21ης Απρίλη, Κυπριακό, στρατιωτική θωράκιση Κύπρου, συγκεκριμένα Μεραρχία. Τι έχετε να πείτε πάνω σ' αυτή τη σύνδεση των γεγονότων;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Φοβάμαι πως δεν έχω να πω πολλά πράγματα. Ίσως δεν έχω να πω τίποτε, γιατί...

ΠΕΡΑΚΗΣ: Βέβαια, σας εξηγώ, κύριε μάρτυς, ότι δεν ρωτώ αν συγκεκριμένα, εσείς δεν είστε που αποφασίσατε την 21η Απριλίου, δεν είστε ο άνθρωπος, δηλαδή, που έχετε μια άμεση πληροφόρηση, αλλά σίγουρα είστε ο Έλληνας που δεν είστε μακριά από τα πράγματα και μπορείτε να

έχετε, αν όλα αυτά δηλαδή είχαν σχέση, δεν είχαν και αν είχαν ποια ήταν κ.λπ.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα το πω με δυο-τρεις λέξεις μονάχα, γιατί σας είπα ότι δεν μπορώ περισσότερο να εκτεθώ, διότι δεν έχω εκ των ένδον γνώση αυτών των πραγμάτων. Κρίση θα εκφέρω και θα πω με δυο λόγια ότι υπαίτιος για όλη αυτή την περιπέτεια είναι η δικτατορία και η μία και η άλλη. Αν δεν υπήρχε η μία δικτατορία, δεν θα υπήρχε και η δεύτερη και συνεπώς δεν θα είχαμε φτάσει εκεί. Νομίζω δεν μπορώ να πω τίποτε περισσότερο, δεν έχω να πω τίποτε περισσότερο.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Θα ήθελα να επιμείνω, κύριε μάρτυς, περισσότερο για να πω εκείνοι ’κάναν τη δικτατορία τότε, Παπαδόπουλος και όλοι αυτοί. Ο ένας λόγος, αναμφίβολα, μπορεί να ήταν οι φιλοδοξίες τους, οι αντιλήψεις τους κ.λπ. Λέτε ήταν μόνο αυτό; Δηλαδή, όλο αυτό το Κυπριακό, όλη αυτή η υπόθεση, λέτε να ήτανε άσχετη με αυτή την υπόθεση της 21ης Απρίλη; Πάντα με όσες γνώσεις έχετε αποκομίσει όλο αυτό το διάστημα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εγώ επαναλαμβάνω αυτό το οποίο είπα, ότι ως συνέπεια της δικτατορίας ήτανε η κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει το Κυπριακό τώρα.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Σε ό,τι αφορά το πριν, την αιτία της δικτατορίας, δεν μπορείτε να έχετε μια γνώμη;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Είναι πάρα πολλά τα χρόνια, τώρα είναι 20 χρόνια από τότε, ό,τι και να λέγαμε... Πιο ψύχραιμα τα βλέπει κανένας τα πράγματα τώρα, αλλά, ό,τι και να πω, νομίζω ότι δεν θα συμβάλει στη σημερινή εξέταση.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Τώρα μια δεύτερη ερώτηση. Ο κ. Μπονάνος λέει κάπου ότι έγινε μια σύσκεψη με τον Τάσκα, με τον κ. Σίσκο και διάφορες τέτοιες συσκέψεις. Αυτοί λοιπόν είπαν ότι πρέπει να αυτοσυγκρατηθείτε, το πνεύμα μεταφέρω τώρα, και η αιτιολογία ήταν ότι, αν εμπλακείτε με τους Τούρκους, τινάζεται στον αέρα η νοτιοανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ, δημιουργείται μια κατάσταση των δύο χωρών και με κάθε θυσία πρέπει να το αποφύγετε. Να μην το ρωτήσω από εσάς αν αυτό είναι αληθές ή όχι, αλλά υποθέστε πως είναι αληθές, και πρέπει να είναι. Εάν λοιπόν αυτό είναι αληθές και ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, έρχεται ένας πρεσβευτής ξένης χώρας, να είναι της Αμερικής, μπορούσε να είναι της Σοβιετικής Ένωσης, της Κίνας, δεν ξέρω τίνος κράτους, να το αφήσουμε αυτό, δεν το εξετάζουμε, δεν μας ενδιαφέρει τόσο αυτό, μας ενδιαφέρει αυτή καθαυτή η ενέργεια... Αν υποθέσουμε, λοιπόν, ότι σε όλη αυτή τη φωτιά που και εσείς έχετε τόσες απορίες, το εκφράσατε εδώ μέσα, κάποιος φίλος ξένης χώρας, δεν έχει σημασία αν ήταν φίλος ή αντίπαλος ή τι ήταν, έρχεται και λέει ξέρεις εδώ το ΝΑΤΟ κινδυνεύει κ.λπ. και εσείς θυσίες και εγώ υπακούω που είμαι ο αρχηγός, ο υπεύθυνος ή ο κυβερνήτης, είμαι ο Ιωαννίδης ή ο Μπονάνος, εν προκειμένω, ο συγκεκριμένος αρχηγός, πώς κρίνετε αυτή την ενέργεια;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το ξέρω αν έγινε έτσι αυτό το πράγμα.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Αν υποτεθεί ότι αποδεικνύεται αυτό το πράγμα ή ότι έχει αποδειχθεί ότι έτσι έγινε, πώς κρίνετε εσείς αυτή την ενέργεια;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω αν είπανε τέτοια πράγματα. Σας είπα στα πολιτικά πράγματα δεν έχω εντρυφήσει, ώστε να μπορώ να εκφέρω γνώμη, αλλά, εάν έγινε έτσι, ίσως δεν θα ήτανε σωστό απλώς να ενδώσει κανένας σε μια τέτοια, ας πούμε, όπως την είπατε εσείς, πρόταση ή όπως αλλιώς θέλετε να το χαρακτηρίσετε.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Αν ενδίδει σ’ αυτή την πρόταση, πώς το χαρακτηρίζετε; Δηλαδή, για να σας διευκολύνω, κύριε μάρτυς, διάφορες χώρες και τώρα και στο παρελθόν έχουν διάφορες συμμαχίες, υπάρχει συνασπισμός από τη μια μεριά τώρα μεγάλος, από την άλλη, πώς το λέτε εσείς γενικότερα για όποιο κράτος, να φύγουμε και από τον Μπονάνο, να φύγουμε και από την Ελλάδα να πάμε σε άλλο μπλοκ. Έρχεται ο

σύμμαχος και σου λέει μου χαλάς τη συμμαχία και λες α, μην τη χαλάσω, άσ' τους να σφαγούν. Πώς το βλέπετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, όταν λέει έτσι χωρίς λόγο μου χαλάς τη συμμαχία είναι άλλο και αν πράγματι με αυτά τα οποία η συμμαχία θέλει να επιβάλλει, αν αυτά τα πράγματα είναι εις βάρος του συμφέροντος του δικού μας, δεν νομίζω ότι θα υπάρχει κανένας ο οποίος να το δεχθεί και δεν θα αντιδράσει κατά τον τρόπο που πρέπει να αντιδράσει. Δεν νομίζω ότι θα βρεθεί κανένας να το κάνει αυτό το πράγμα.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε μάρτυς, αποτολμώ μια ωμή ερώτηση και έχετε δικαίωμα να απαντήσετε βέβαια έτσι ή αλλιώς. Αν Έλληνας αξιωματικός ή μη, πολύ περισσότερο αν ήταν αξιωματικός των Ενόπλων Δυνάμεων, το δέχεται αυτό, αποτολμώ τη βαριά ερώτηση, κάνει προδοσία ή δεν κάνει εν προκειμένω; Αποτολμώ αυτό το ερώτημα και πέστε μου τη γνώμη σας.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, αν εν επιγνώσει των συνεπειών αυτού του οποίου κάνει, έστω και αν αυτός που του το ζητάει είναι φίλος και σύμμαχος, θα συντασσόμουν και εγώ με την άποψη ότι μπορεί να είναι προδοσία. Εάν εν επιγνώσει, επαναλαμβάνω, το κάνει αυτό το πράγμα, των συνεπειών.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Μάλιστα. Τώρα ένα τελευταίο ζήτημα σε κάποια άλλη απόσταση, πιο έξω, αλλά προς τα εδώ χρονικά περιθώρια μετά τη 15η και 20ή Ιούλη. Εσείς ήσαστε στο Γενικό Επιτελείο, εν πάση περιπτώσει, βλέπατε την εικόνα της Κύπρου, την είδατε μετά τις 15 του Ιούλη διαρκώς και μεγάλο διάστημα, έτσι δεν είναι; Πέστε μου, έγινε ό,τι έγινε στις 15 του Ιούλη, 20 Ιούλη είπαμε υποβρύχια πηγαίνετε, γυρίστε, αεροπλάνα κ.λπ., όλα αυτά τα γνωστά, μην τα επαναλάβω, πέρα από αυτά, μέχρι και τον ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ, όλο αυτό το διάστημα, από πλευράς στρατιωτικής, πέραν του πολιτικού μέρους, που έγιναν πράγματι αγώνες σε διεθνές επίπεδο κ.λπ., από πλευράς στρατιωτικής καθαρά, η Κύπρος θωρακίστηκε παραπάνω ή λιγότερο; Τι έγινε από εκεί και εδώ; Δεν είναι αναγκαίο να επαναλάβετε, επειδή το έχουν πει τόσες φορές, αυτά τα γνωστά περί υποβρυχίων, αλεξιπτωτιστών κ.λπ.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, από πλευράς στρατιωτικής ο χρόνος ήτανε πάρα πολύ μικρός, όπως καταλαβαίνετε, από τις 29 Ιουλίου μέχρι τις... περίπου ένα δεκαπενθήμερο. Εκείνο το οποίο έγινε σ' αυτό το χρονικό διάστημα ήτανε μια ταχεία ανασυγκρότησις των μονάδων της Εθνικής Φρουράς, ώστε να ξαναγίνουνε πάλι μονάδες συγκεκροτημένες. Από πλευράς άλλου είδους θωρακίσεως, δεν νομίζω ότι υπήρχε δυνατότης να γίνει τίποτε άλλο, διότι να πούμε να στείλουμε μονάδες, δεν ήταν δυνατόν πλέον να σταλούν μονάδες. Οι μονάδες θα έπρεπε να πάνε με κάποια πλοία, να έχουνε κάποια ασφάλεια, να εξασφαλιστεί μια ασφαλής διαδρομή και συνεπώς δεν υπήρχε δυνατότης ουσιαστικής ενισχύσεως της Κύπρου.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Αυτό ακριβώς, κύριε μάρτυς, ήθελα να μου εξηγήσετε, με την ιδιότητά σας σαν στρατιωτικού. Ήταν πληροφορίες και φαινόταν πλέον, πάει ο ΑΤΤΙΛΑΣ Ι, βλέπουμε ότι κάτι προχωράει και προφανώς υπήρχαν εκτιμήσεις εδώ πέρα, αυτό ακριβώς το δεν ήταν δυνατόν πείτε μου, γιατί κι εγώ ταυτίζομαι με την εκτίμησή σας ότι δεν ήταν, αλλά εξηγήστε μου πού ήταν οι δυσχέρειες.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Η δυσχέρεια ήτανε στην υλοποίηση αυτής της, αν θέλετε, επιθυμίας.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Ναι, εντάξει, αλλά σε τι συνίστατο αυτή η δυσχέρεια συγκεκριμένα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Για να το πω καθαρά. Ας πούμε ότι απεφασίζετο να σταλεί μια μεραρχία. Η μεραρχία αυτή λόγω του μεγέθους του σχηματισμού θα έπρεπε να πάει με πλοία, δεν μπορούσε να πάει με άλλον τρόπο. Χρειαζόταν ένας αρκετά σημαντικός αριθμός πλοίων. Η μεραρχία έχει 9 τάγματα, έχει 3 μοίρες πυροβολικού, έχει τεθωρακισμένα, έχει μονάδες διοικητικής μερίμνης, θέλει έναν αριθμό πλοίων, όχι ευκαταφρόνητον.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Μάλιστα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Με δεδομένη την αντιπαράθεση Ελλάδος και Τουρκίας, έστω κι αν δεν έγινε τίποτε, υπήρχε αυτό το ενδεχόμενο, και τον φόβο των Τούρκων ότι ενδεχομένως μπορεί η Ελλάς να ενισχύσει την Κύπρο, φυσικό θα ήτανε οι Τούρκοι να επιτηρούν και τον θαλάσσιο χώρο της Κύπρου και οπωσδήποτε τον εναέριο χώρο και όχι μόνο τον άμεσο εναέριο χώρο της Κύπρου, αλλά και σε αρκετά μεγάλη απόσταση από την Κύπρο. Συνεπώς, για να φτάσει αυτή η νηοπομπή που θα έπρεπε να σχηματιστεί με τα πλοία, ασφαλώς θα έπρεπε να έχει και ναυτική κάλυψη και αεροπορική κάλυψη. Για τη ναυτική κάλυψη θα έπρεπε να πάει όλο το ναυτικό και ίσως και αυτό να μην έφτανε. Για δε την αεροπορική κάλυψη έπρεπε συνεχώς να υπερίπτανται της νηοπομπής και την ημέρα και τη νύχτα ένας αριθμός αεροσκαφών και, όσο προχωρούσε και απεμακρύνετο η νηοπομπή από τον χώρο τον ελληνικό, ο χρόνος παραμονής αυτών των αεροσκαφών θα περιοριζόταν και θα έπρεπε συνεχώς περισσότερα αεροσκάφη να χρησιμοποιούνται. Νομίζω ότι είναι μια επιχείρηση που υπό οποιεσδήποτε συνθήκες δεν είναι εις θέσιν να αναλάβει η Ελλάδα, οι ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις. Δεν μπορούσαν τότε και δεν μπορούν ακόμα και σήμερα.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Όπως λέτε, κύριε μάρτυς, συμφωνώ μαζί σας ότι έτσι έχουν τα πράγματα, εάν πηγαίναμε να κάνουμε απόβαση στη Μικρά Ασία, ας πούμε, που είναι τουρκικό το έδαφος, τα παράλια, όλα αυτά δικά τους. Εδώ δεν πηγαίναμε στην Τουρκία να κάνουμε απόβαση, πηγαίναμε στην Κύπρο. Άρα ένα μέρος το ελέγχανε οι Τούρκοι, νόμιμα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό που λέτε είναι σωστό. Οι Τούρκοι έλεγχαν το βόρειο τμήμα της Κύπρου, εμείς δεν θα πηγαίναμε στο βόρειο τμήμα της Κύπρου, θα πηγαίναμε στο νότιο τμήμα της Κύπρου, στα λιμάνια να αποβιβάσουμε αυτόν τον κόσμο. Αυτό δεν σημαίνει ότι υπήρχε κανένα κώλυμα, κανένα εμπόδιο, λόγω δικής μας παρεμβάσεως, να έχουνε οι Τούρκοι τον στόλο τους στα νότια παράλια της Κύπρου και να έχουνε τα αεροπλάνα τους να πετάνε ακόμα και μέχρι τον εναέριο χώρο της Ρόδου, που λέει ο λόγος. Δεν είχανε κανένα πρόβλημα γι' αυτό.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Είχαν την κυριαρχία.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τα αεροδρόμιά τους ήτανε πάρα πολύ κοντά.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Οι στόλοι οι συμμαχικοί και όλα αυτά πρέπει να ήτανε στη Μεσόγειο και στην περιοχή ή θα μπορούσανε να είναι.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τώρα, δεν ξέρω αν οι στόλοι οι συμμαχικοί θα θέλανε να εμπλακούνε σε κάποια τέτοια επιχείρηση, να μπούνε σε κάποια τέτοια εμπλοκή.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Δηλαδή, εκτιμήθηκε, αν το ξέρετε, και τελειώνω μ' αυτό, σ' αυτή την περίπτωση ότι οι συμμαχικές δυνάμεις, για μια περίπτωση που κάναμε εμείς μια τέτοια, γιατί ασφαλώς θα έγινε τέτοια σκέψη σίγουρα, δεν υπάρχει αμφιβολία, για να βοηθήσουμε την Κύπρο, οι συμμαχικές δυνάμεις θα ήτανε με το μέρος μας ή με το μέρος των Τούρκων;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν το ξέρω.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Παπαστεφανάκης, παρακαλώ.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Κύριε Κατσαδήμα, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής τις συνέφερε περισσότερο να υπάρχει μια Κύπρος ανεξάρτητο κράτος ή διχοτομημένη;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το ξέρω, κύριε βουλευτά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τι ερώτηση είναι αυτή, κύριε συνάδελφε; Με συγχωρείτε, τι να ξέρει ο μάρτυρας;

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Σας παρακαλώ πάρα πολύ, κύριε πρόεδρε, αν βγούμε τώρα έξω και ρωτήσουμε κάποιον υπάλληλο της Βουλής, θα μας δώσει απάντηση και δεν ξέρει ο πρώτος μαθητής της τάξης του; Μα για όνομα του Θεού, κύριε πρόεδρε. Άλλο το αν θέλει να μας εμπαίζει. Δικαίωμά του

είναι να μην απαντάει, αλλά όχι ότι δεν μπορεί να μας πει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Μα δεν μπορεί να πει τέτοια ερώτηση.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριοι συνάδελφοι, σας παρακαλώ πάρα πολύ, όχι διάλογο. Κάντε ευθεία ερώτηση.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Έκανα ευθεία ερώτηση. Ποια είναι η άποψή του.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεν είναι ερώτηση, κύριε συνάδελφε. Με συγχωρείτε που παρεμβαίνω, δεν είναι ερώτηση, είναι καθαρά πολιτική ερώτηση και ο μάρτυρας αυτήν τη στιγμή από την εξέτασή του αποδεικνύεται ότι δεν απαντά ούτε σε γεγονότα που έπρεπε να έχει γνώση εκ της θέσεώς του. Ο μάρτυς αποφεύγει να απαντήσει σε γεγονότα που όφειλε να γνωρίζει. Τον ρωτάτε για την Αμερική και για τη διχοτόμηση της Κύπρου;

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Δεν θέλετε να ρωτούμε, κύριε πρόεδρε, για το αν οι ΗΠΑ είχαν ή δεν είχαν σχέση;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Μα δεν είναι αρμόδιος ο μάρτυρας να απαντήσει σε τέτοια ερώτηση.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Δεν είναι κατά την άποψή σας, κατά την άποψή μου είναι, άσχετα αν δεν απαντά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Προσέξτε να δείτε κάτι, η ερώτηση μπορεί να γινόταν διαφορετικά, εάν άκουσε στο επιτελείο να συζητείται τέτοιο πράγμα. Άλλο το ένα, άλλο το άλλο, να σας απαντήσει δεν άκουσα. Όχι την κρίση...

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: ...εν πάση περιπτώσει την άποψή σας, αλλά πρόεδρος είστε, δεν επιμένω. Κύριε Κατσαδήμα, στις 22.7.74 έγινε μια σύσκεψη, είπατε, στο ΑΕΔ μέσα στην οποία ήταν και ο Σίσκο. Ξέρετε τι ήταν ο Σίσκο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ήτανε, νομίζω, απεσταλμένος του Υπουργείου Εξωτερικών της Αμερικής.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Εξηγήστε μου τι ήθελε ο Σίσκο στο ελληνικό Πεντάγωνο μέσα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το τι ήθελε δεν το ξέρω.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Δεν σας λέει τίποτα αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ό,τι ξέρω, κύριε βουλευτά, το είπα, το περιέλαβα και στην έκθεσή μου και το είπα και σήμερα. Τίποτε άλλο δεν ξέρω.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Ακούστε, κύριε μάρτυς, αν ήταν έτσι τα πράγματα, απλά, όπως θέλετε να τα παρουσιάζετε, θα διαβάζαμε την έκθεσή σας και δεν θα σας καλούσαμε σήμερα εδώ πέρα. Το καταλαβαίνετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω τι άλλο περιμένετε από μένα.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Ό,τι μπορούμε να αρπάξουμε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, ο κ. βουλευτής είπε ότι σας εμπαίζω.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Η άποψή μου είναι αυτή.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεν άκουσα, με συγχωρείτε, είναι ευθύνη δική μου, δεν άκουσα τη φράση.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ο κ. βουλευτής είπε τη φράση...

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Την είπα, την επαναλαμβάνω και τη στηρίζω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Σας παρακαλώ, κύριε συνάδελφε, ας μην χαρακτηρίζουμε την κατάθεση του μάρτυρα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Είπε ότι σας εμπαίζω. Σέβομαι απολύτως το Σώμα και δεν έχω καμία διάθεση όχι απλώς να εμπαίξω, αλλά ούτε και να αποκρύψω κάτι το οποίο έχω αντιληφθεί.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε μάρτυς, έχετε μία υποχρέωση. Να καταθέσετε επί συγκεκριμένων γεγονότων που έπεσαν στην αντίληψή σας, είτε λόγω της θέσεώς σας είτε εξ άλλης αιτίας. Εάν δεν ξέρετε κάτι, θα λέτε δεν ξέρω και τελείωσε η υπόθεση.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό ήθελα να πω, κύριε πρόεδρε, και καμία διάθεσις εμπαιγμού του Σώματος.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Αυτό ας το κρίνουμε εμείς, κύριε μάρτυς, όχι εσείς. Οι Τούρκοι

μπλοφάρουν, έλεγε ο Χανιώτης, και διερωτηθήκατε εσείς πώς το πίστευαν; Πού στηρίζετε αυτή σας την απορία;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, όταν υπάρχει ποταμός πληροφοριών οι οποίες έρχονται σε ένα επιτελείο, οι οποίες αναφέρονται σε συγκεκριμένα γεγονότα και σε συγκεκριμένα περιστατικά, θα πρέπει κανένας, οποιοσδήποτε και αν είναι αυτός και σε οποιοδήποτε κλιμάκιο της ιεραρχίας, τουλάχιστον, έστω και αν πιστεύει ότι τίποτε απ' αυτά δεν πρόκειται να πραγματοποιηθούν, και αν πούμε ότι υπάρχει έστω 1% πιθανότης να πραγματοποιηθεί κάτι απ' αυτά, να λάβει υπόψιν αυτό το 1% που είναι η πλέον δυσμενής περίπτωσις για μας και να απορρίψει τα άλλα. Αυτή την έννοια έχουν αυτά τα οποία είπα.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Προδίδω, κύριε Κατσαδήμα, κατά την άποψή μου, δεν ξέρω αν θα συμφωνήσετε μαζί μου, σημαίνει εν γνώσει μου ότι αυτή μου η πράξη ή αυτή μου η παράλειψη συνεπάγεται αυτά τα κακά για τον τόπο μου, που παραλείπω ή πράττω. Είναι έτσι ή όχι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, το να χαρακτηρίσει κανένας προδότη έναν ο οποίος...

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Μιλώ, σας παρακαλώ πάρα πολύ, μιλώ ελληνική γλώσσα και επαναλαμβάνω την ερώτησή μου. Κατά τη δική μου την άποψη, προδίδω σημαίνει ότι εν γνώσει μου είτε κάνω κάτι είτε παραλείπω να κάνω κάτι, που αυτή η παράλειψη ή αυτή η πράξη συνεπάγεται κακό για τον τόπο μου. Είναι αυτό ή δεν είναι η έννοια της προδοσίας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω αν αυτή είναι. Είναι πολύ γενικευμένη αυτή η έννοια. Προδίδω σημαίνει ότι εν γνώσει μου πάω στον εχθρό και του παραδίδω ένα σχέδιο ή του λέω εγώ αυτό πρόκειται να κάνω ή εν γνώσει μου ότι αυτός προτίθεται να κάνει κάτι του λέω εγώ δεν θα είμαι εκεί που θα πας εσύ, αυτό ναι είναι προδοσία, αλλά το να πούμε ότι προδίδει ο άλλος, διότι του πήγαμε μια πληροφορία, ότι οι Τούρκοι ετοιμάζονται, και αυτός λέει όχι δεν ετοιμάζονται, είναι εκτίμησις αυτή, την οποία μπορεί ο καθένας να κάνει.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Να πάμε και στα πραγματικά γεγονότα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν δικαιολογώ κανέναν, επαναλαμβάνω. Το είπα και προηγουμένως, δεν δικαιολογώ κανέναν.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Θα επιμείνω εδώ, θα επιμείνω, θα με ανεχθείτε δυστυχώς. Βλέπω ότι πέφτουν τα αλεξίπτωτα, βλέπω ότι ρίπτονται βόμβες, βλέπω ότι αποβιβάζεται ο εχθρός και εγώ λέω μην πυροβολείτε, αυτοσυγκρατηθείτε. Αυτό δεν είναι προδοσία;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν το είπα εγώ στην έκθεσή μου.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Δεν το είπατε. Εγώ σας τα φέρνω δεδομένα αυτά, αν είναι αληθινά.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Και πάλι δεν θα το χαρακτηρίσω εγώ αυτό, κύριε βουλευτά, θα το χαρακτηρίσω τουλάχιστον ως ανοησία. Διότι σας είπα ότι, όταν ο άλλος βλέπει, έστω και αν αυτός πράγματι του το είπε αυτό, όταν ο άλλος βλέπει να πέφτουν αλεξιπτωτισταί, όταν βλέπει να βομβαρδίζονται οι μονάδες του, όταν βλέπει να βγαίνουνε στην ακτή και αυτός δεν αντιδρά, ε τότε είναι ηλίθιος, αντί να ζητάει από το ΑΕΔ να του πούνε τι θα κάνει.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Ανοησία και ηλιθιότητα, λοιπόν, έδερνε το ΑΕΔ στην Αθήνα. Ανοησία και ηλιθιότητα έδερνε το ΑΕΔ στο Πεντάγωνο την εποχή εκείνη. Είναι έτσι ή δεν είναι; Πείτε μου ναι ή όχι, μην μου κάνετε μόνο τη χειρονομία.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εφόσον το λέτε, είναι.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Όχι το λέω εγώ, εσείς τι λέτε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Είναι.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Ακούστε κάποια πράγματα που σε έναν βαθμό συνθέτουν μια εικόνα, κύριε Κατσαδήμα. Απειρία ο Γεωργίτσης, σύγχυση στις μονάδες που ευρίσκοντο στο κυπριακό έδαφος, αποδιοργάνωση των μονάδων από το πραξικόπημα, αεροπλάνα πάνε στην Κρήτη για να έρθουν στην Κύπρο, αλλά τελικά δεν έρχονται,

υποβρύχια φεύγουν για τη Ρόδο και την Κύπρο που τελικά δεν πάνε στην Κύπρο, μονάδες, τάγματα επιβιβάζονται για να φτάσουν στην Κύπρο και όμως στην Κύπρο δεν φτάνουν. Όλα αυτά σε μένα, στο μυαλό μου συνθέτουν μια εικόνα και αυτή την εικόνα εγώ τη χαρακτηρίζω. Εσείς μπορείτε να τη χαρακτηρίσετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω πώς τη χαρακτηρίζετε εσείς, αλλά εγώ θα σας πω ότι δεν μπορώ να ερμηνεύσω γιατί αυτά τα πράγματα δεν έγιναν. Προεβλέποντο να γίνουν, δεν ξέρω γιατί δεν έγιναν.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Ειλικρινά, κύριε Κατσαδήμα, δεν ξέρετε γιατί δεν έγιναν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εάν θέλετε να σας πω ότι δεν έγιναν, διότι αυτοί ήταν προδότες, δεν θα μπορέσω να σας το πω. Εγώ κάνω μια διαπίστωση, ότι αυτά δεν έγιναν, και είναι σφάλμα και είναι έγκλημα το ότι δεν έγιναν, αυτό σας το λέω. Δεν έχω κανέναν δισταγμό να σας το πω, αλλά να σας πω όμως ότι δεν έγιναν, διότι αυτοί είναι προδότες, πώς να σας το πω; Δεν έχω κανένα στοιχείο.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Σφάλμα, κύριε Κατσαδήμα, είναι το να αφήσω την κατσίκα μου να πάει στο περιβόλι του γείτονα και να φάει τα λαχανόφυλλά του, σφάλμα είναι και το να σκοτώσω έναν άνθρωπο. Μπορείτε να κάμετε στο συγκεκριμένο αυτό γεγονός τη διάκριση αυτή;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Είναι έγκλημα. Θέλετε να το χαρακτηρίσω έγκλημα; Το χαρακτηρίζω, ευχαρίστως το χαρακτηρίζω έγκλημα. Δεν έχω κανέναν δισταγμό να το χαρακτηρίσω, αλλά να σας πω ότι είναι προδοσία, πώς να σας το πω;

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Είπατε ότι το πραξικόπημα, κατά την άποψή σας, το γνώριζε μόνο ο ΑΕΔ, όχι το επιτελείο του...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το επιτελείο του όχι.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Όπως είπατε επίσης ότι δεν το γνώριζε και το επιτελείο του Αρχηγείου Στρατού και ο Αρχηγός Στρατού;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω για τον Αρχηγό Στρατού. Εγώ δεν ήμουνα στο Αρχηγείο Στρατού για να σας πω ότι το ήξερε ή δεν το ήξερε.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Δεν ήσαστε, αλλά είπατε ότι δεν ξέρανε. Πώς το ξέρετε, αφού δεν ήσαστε εκεί πέρα εσείς;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Να επαναλάβω ευχαρίστως αυτά τα οποία έχω πει. Για τον Αρχηγό Ενόπλων Δυνάμεων εγώ δεν ήξερα ότι μετέχει, αλλά εκ των υστέρων όλοι είπαν, εγράφη, εδημοσιεύθη κατ' επανάληψη ότι ήταν γνώστης του πραξικοπήματος. Δεν μπορώ να πω ότι το ήξερε ο Αρχηγός Στρατού, δεν μπορώ να πω ότι το ήξερε ο Αρχηγός της Αεροπορίας, δεν μπορώ να πω ότι το ήξερε ο Αρχηγός του Ναυτικού, δεν μπορώ να πω ακόμη ότι το ήξερε ο υπαρχηγός του ΑΕΔ ή ο διευθυντής του Α΄ Κλάδου.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Ειλικρινά θέλω να σας πω, κύριε Κατσαδήμα, ειλικρινά θέλω να σας το πω αυτό, ότι, εάν δεν είχα ακούσει καταθέτοντα τον κ. Κορκόντζελο, θα με πείθατε. Έρχεται όμως ο κ. Κορκόντζελος και ξέρετε τι μας λέει; Ότι εγώ ήμουν στην Κύπρο και κάμποσες μέρες πριν εκδηλωθεί το πραξικόπημα δέχομαι ένα τηλεφώνημα από τον κ. Γαλατσάνο και μου λέει ότι ετοιμάσου, γιατί εντός ολίγων ημερών θα γίνει αυτή η δουλειά και θα πρέπει να λάβεις και εσύ μέρος σ' αυτήν. Αν αληθεύει το γεγονός...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εγώ δεν το ξέρω όμως αυτό. Σας το είπε ο κ. Κορκόντζελος, ο οποίος το ξέρει. Εγώ όμως πώς να σας το πω αυτό;

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Ξέρετε γιατί επιμένω; Γιατί όπως το είπατε εδώ πέρα, ότι δεν εγνώριζε αυτός, δεν εγνώριζε εκείνος...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω αν εγνώριζε, είπα.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: ...μας δημιουργείτε μια βεβαιότητα εμάς και, αν δεν υπήρχε ο Κορκόντζελος, θα είχα αυτή τη βεβαιότητα. Άλλο το δεν εγνώριζε και άλλο το δεν γνωρίζω εγώ αν γνώριζε ή δεν πιστεύω να γνώριζε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν γνωρίζω, είπα, αν εγνώριζε.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Διότι τα πρακτικά υπάρχουν εδώ, μπορείτε να τα δείτε στη συνέχεια που θα τα υπογράφετε. Θα ήθελα να μας πείτε αν θυμάστε, είπατε προ ολίγου σε σχετικό ερώτημα, ότι το ένα αεροσκάφος απ' αυτά τα 15 που ξεκίνησαν για την Κύπρο τελικά πήγε στη Ρόδο και εάν δεν κάνετε λάθος, εδώ δεν ήσαστε κατηγορηματικός, εκεί μέσα ευρισκόταν και ο αρχηγός του σμήνους.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν είμαι κατηγορηματικός.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Δεν είστε, σύμφωνοι. Εγώ θα ήθελα να μας πείτε, αν γνωρίζετε, το όνομα του αρχηγού του σμήνους.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Στο σημείο αυτό, κύριε πρόεδρε, θα ήθελα να υποβάλω την παράκληση να διερευνήσουμε ποιο ήταν το όνομα του αρχηγού του σμήνους που πήγε τότε στην Κύπρο και να τον καλέσουμε και σαν μάρτυρα. Δεν μου λέτε, κύριε Κατσαδήμα, έγινε το πραξικόπημα στην Κύπρο, πιστεύετε ότι πριν αρχίσει η υλοποίηση υπήρξε, προϋπήρξε δηλαδή, συνωμοσία; Κάποιοι κάθισαν κάτω το σχεδίασαν, το συζήτησαν, βρήκαν το ποιοι θα το εκτελέσουν, κουβέντιασαν μαζί τους; Ή έτσι τυχαία, μια στιγμούλα, ο Μπονάνος λέει του Γεωργίτση πήγαινε να κάνεις αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ασφαλώς όχι. Αυτό ήθελε κάποια προετοιμασία. Τώρα πόσο μακρά ήταν αυτή η προετοιμασία δεν ξέρω, αλλά οπωσδήποτε ήθελε προετοιμασία.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Θυμάστε να μας πείτε, γιατί εγώ δεν θυμάμαι ειλικρινά, μετά την 20ή του Ιούλη του '74 και μέχρι τις 14 του Αυγούστου του '74, ποιοι ήταν αρχηγοί ΓΕΣ, αεροπορίας, ναυτικού;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Σε κάποιον χρόνο αντικατεστάθη ο στρατηγός Γαλατσάνος, από Αρχηγός Στρατού.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Πότε, αν θυμάστε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ να το θυμηθώ.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Πριν τον ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ ή μετά τον ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ομολογώ ότι δεν μπορώ να το θυμηθώ καθόλου αυτό. Αντικατεστάθησαν και ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, ο στρατηγός Μπονάνος, και ο στρατηγός Γαλατσάνος. Οι άλλοι παρέμειναν αρχηγοί και μετά.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Αυτούς που εσείς χαρακτηρίσατε προ ολίγου με δυο κουβέντες, ας μην το πω έτσι ευθέως, ότι τους έδερνε ηλιθιότητα και ανοησία, παρέμειναν μέχρι τον ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν αποκλείεται.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Μήπως πληροφορηθήκατε τότε, όταν ήσασταν μέσα στο ΑΕΔ και πριν αρχίσει η απόβαση ή η αποβίβαση των Τούρκων στην Κύπρο, αν υπήρξε κάποια πληροφορία από πρεσβεία μας που βρισκόταν σε χώρα προς Βορρά η οποία να έλεγε ότι ετοιμάζονται κάποιες δυνάμεις στρατιωτικές, προωθούνται προς τα σύνορα της Ελλάδας κ.λπ.;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Νομίζω το έχω περιλάβει στην έκθεσή μου. Υπήρξε σε κάποιον χρόνο. Ποιον χρόνο ακριβώς δεν μπορώ να σας πω.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Από ποιον όμως;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ να θυμηθώ από ποιον. Πρέπει να ήρθε από κάποια πρεσβεία. Πρέπει να ήταν μάλλον κάποιο σήμα από το Υπουργείο Εξωτερικών.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Που έλεγε τι, κύριε Κατσαδήμα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Έλεγε για μετακινήσεις, νομίζω, δυνάμεων των ανατολικών χωρών προς τα σύνορα Βουλγαρίας, Ρουμανίας, κάτι τέτοιο.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Αυτό επηρέασε την τακτική μέσα στο ΑΕΔ;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Καθόλου. Ούτε καν ελήφθη υπόψη, τουλάχιστον απ' ό,τι εγώ γνωρίζω.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Είπατε σε ερώτηση συναδέλφου ότι κατά την άποψή σας δεν μπορούσε να ενισχυθεί η Κύπρος στο διάστημα από 20 Ιουλίου μέχρι 14 Αυγούστου και αναπτύξατε τα επιχειρήματά σας. Από την άλλη μεριά, έχουμε δεδομένο εμείς σαν Επιτροπή ότι τη δουλειά αυτή την έκαναν

οι Τούρκοι. Ενώ, δηλαδή, υπεγράφη η ανακωχή, δεν σταμάτησαν, αλλά συνέχισαν να αποβιβάζουν δυνάμεις, να εδραιώνουν τις θέσεις τους.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Συνεχώς.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Εμείς τι κάναμε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το είπα ότι δεν κάναμε τίποτε.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Το κατάλαβα αυτό. Γιατί, λοιπόν, οι Τούρκοι να μπορούν να κάνουν και εμείς να μην μπορούμε να κάνουμε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα σας δώσω την απλούστερη εξήγηση. Σας είπα γιατί εμείς δεν μπορούσαμε. Δεν ξέρω πόσο πειστικός ήμουν, αλλά αυτά είναι τα επιχειρήματα.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Όχι, τα κατάλαβα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Οι Τούρκοι, οι ακτές τους απέχουν 40 μίλια από την Κύπρο. Δεν χρειάζεται ούτε καν, δεν ξέρω μήπως είναι και λιγότερο, μεγάλα πλοία για να μεταφέρουν τον κόσμο. Με μικρά αποβατικά των 100 ανδρών, των 200 ανδρών, των δύο ή τριών αρμάτων, μπορούν να μεταφέρουνε όσο κόσμο θέλουνε και να πηγαινοέρχονται. Με δεδομένο μάλιστα την αδυναμία της δικής μας παρεμβάσεως, πλήρη αδυναμία της δικής μας παρεμβάσεως, νομίζω ότι δεν είχαν κανένα πρόβλημα.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Και μια τελευταία ερώτηση και θα επανέλθω στο θέμα που έθιξα από την πρώτη στιγμή. Έχετε ή δεν έχετε κάποια στοιχεία, αλλά, κι αν δεν έχετε, πιστεύετε ή δεν πιστεύετε ότι σ' όλη αυτή την ιστορία, που ονομάζεται δράμα κυπριακό, είχαν ανάμειξη οι Ηνωμένες Πολιτείες;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν έχω κανένα στοιχείο.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Πέρα απ' αυτό όμως, δεν έχετε στοιχείο, τι πιστεύετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν πιστεύω τίποτε. Εφόσον δεν έχω στοιχείο, δεν μπορώ να σας πω τίποτε.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε μάρτυς, η δική σας μικτή επιτελική ομάδα ποια ήταν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Η 3η Μικτή Επιτελική Ομάς.

ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Ήσασταν εσείς υπεύθυνοι για την εφαρμογή των σχεδίων γενικότερα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Μετά την απόβαση εισηγηθήκατε την εφαρμογή των σχεδίων εσείς;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εγώ προσωπικώς όχι, αλλά ο διευθυντής του Α΄ Κλάδου, τουλάχιστον σε μία περίπτωση που τον άκουσα εγώ, το απόγευμα της 20ής Ιουλίου, έδωσε εντολή στο ΓΕΕΦ, σε ποιον τώρα δεν ξέρω, αν την έδωσε στον Γεωργίτση ή σε κάποιον άλλον, τη νύχτα να προσπαθήσουν να εξαλείψουν το προγεφύρωμα της Κυρήνειας.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Αυτή ήταν μόνο η εφαρμογή των σχεδίων σας; Δεν υπήρχαν άλλα σχέδια;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Άλλα σχέδια κοιτάξτε, τα δικά μας τα σχέδια, του ΑΕΔ, ήταν να σταλούν τα αεροπλάνα, να σταλούν τα υποβρύχια.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Εισηγηθήκατε αυτά τα πράγματα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εγώ προσωπικώς όχι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο διευθυντής σας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν γνωρίζω. Τουλάχιστον, εκεί μπροστά σε εμάς δεν έγινε τέτοιο πράγμα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεν ξέρατε, δηλαδή, εάν εσείς σαν αρμόδια ΜΕΟ εισηγηθήκατε την εφαρμογή των σχεδίων και από κάπου αλλού δεν εφαρμόστηκαν, αυτό μας λέτε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τέτοια επίσημη εισήγησις δεν έγινε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Οφείλατε να την κάνετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κατά έναν τρόπο ναι.

ΜΕΛΟΣ: Και δεν την κάνατε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ευχαριστώ. Ο κ. Τσιγαρίδας.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε πρόεδρε, μια ερώτηση μόνο, να μας πει ο κ. μάρτυρας τι οχυρωματικά έργα υπήρχαν στην Κύπρο τότε και αν εχρησιμοποιήθησαν.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω τι οχυρωματικά έργα υπήρχαν. Εκείνο που ξέρω, και το άκουσα εκ των υστέρων αυτό το πράγμα, είναι ότι στην Κύπρο, στην Κυρήνεια υπήρχαν ορισμένα πυροβολεία τα οποία κατά

την απόβαση δεν εχρησιμοποιήθησαν, διότι τα πυροβόλα δεν ήτανε εκεί. Θα ήθελα να επισημάνω, κύριε πρόεδρε, και πρέπει να το λέω και στην έκθεσή μου, ότι η 3η ΜΕΟ ανέλαβε την ευθύνη του Κυπριακού μετά το πραξικόπημα, όταν φύγανε οι αξιωματικοί της ΔΙΚ και επήγανε στην Κύπρο, ήτανε τρεις ουσιαστικώς εκεί που απησχολούντο συνεχώς στη ΔΙΚ, φύγανε οι δύο και επήγανε στην Κύπρο. Και δεν θυμάμαι ποια μέρα ήτανε, τώρα, στις 16 του μηνός ήτανε, στις 17 του μηνός, που παρέδωσαν έναν φωριαμό, μια σιδερένια αρχειοθήκη με σχέδια, ο ένας επιτελής του Κυπριακού σε έναν επιτελή της 3ης ΜΕΟ και αυτά ήταν όλα τα σχέδια τα οποία υπήρχαν για το Κυπριακό.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε μάρτυς, το σχέδιο Κ, τουλάχιστον αυτό που έχω μελετήσει εγώ, φέρει ημερομηνία του 1968. Σ' αυτό το σχέδιο Κ εκτός από τις οδηγίες και τις υποχρεώσεις που έχει το ΓΕΕΦ στην Κύπρο αντίστοιχες υποχρεώσεις προβλέπονται και για το ΑΕΔ, παλιά το λέγαμε Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τότε λεγόταν ΑΕΔ, τώρα είναι Γενικό Επιτελείο Εθνικής Αμύνης.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μάλιστα. Το ερώτημά μου είναι, το μεν σχέδιο Κ για ό,τι αφορά τις δυνάμεις στην Κύπρο εφαρμόζεται όπως εφαρμόζεται και όπως διηγηθήκατε το πρωί της 20ής ίσως και την 21η του μηνός σε κάποιον βαθμό, οι υποχρεώσεις του σχεδίου Κ όσον αφορά το ΑΕΔ εφαρμόστηκαν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό το είπα, ότι δεν εφηρμόσθησαν αυτές οι υποχρεώσεις. Αυτές οι υποχρεώσεις δεν υλοποιήθηκαν και οι υποχρεώσεις ήτανε η προσβολή με αεροσκάφη και η προσβολή με τα υποβρύχια.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τώρα, στρατηγέ μου, εσείς, διότι δεν μπορούμε να ζητάμε εκτίμηση πλέον από έναν ταγματάρχη εδώ για την Ελλάδα πλέον, πώς εξηγείτε να μην εφαρμόζεται το σχέδιο Κ όσον αφορά το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων; Τι εξήγηση δίνετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ομολογώ ότι δεν μπορώ να το εξηγήσω. Ήταν ο φόβος της εμπλοκής με την Τουρκία; Ήτανε κάτι άλλο; Δεν μπορώ να το εξηγήσω. Πάντως το πράγμα ξεκίνησε και από το πολεμικό συμβούλιο και αυτή ήτανε η εντύπωσις και η οποία εντύπωσις εδημιουργήθη και από τη γενική επιστράτευση. Όταν κάνει κάποιος γενική επιστράτευση και όταν μάλιστα εκεί στο πολεμικό συμβούλιο, θυμάστε τη σκηνή την οποία περιέγραψα την περασμένη εβδομάδα, που μπήκε ο ταγματάρχης και είπε γίνεται αυτό και κάποιος είπε από κάτω οπότε επιστράτευσις, πόλεμος και ο Ιωαννίδης κατένευσε, συνεφώνησε με αυτό, αυτό σημαίνει ότι, όταν κανένας αποφασίζει να κάνει γενική επιστράτευση, έχει εξετάσει όλα τα ενδεχόμενα και προετοιμάζεται για να κάνει πόλεμο. Συνεπώς, το ότι θα στέλνανε 20-25 αεροσκάφη να κάνουν μια προσβολή στην Κύπρο ή να στείλουν τα υποβρύχια να προσβάλουν και αυτά στόχους ναυτικούς θα ήταν ίσως παρωνυχίδα στην απόφαση την οποία επήρανε για να κάνουνε πόλεμο. Αφού αποφάσισαν να κάνουν πόλεμο, θα έπρεπε να στείλουν και τα υποβρύχια, να στείλουν και τα αεροπλάνα. Άλλο τώρα αν θα χάνανε αεροπλάνα πολλά ή λίγα ή δεν ξέρω και άλλο επίσης εάν το αποτέλεσμα το οποίο θα προέκυπτε θα ήταν ικανό να αποτρέψει την απόβαση των Τούρκων. Αυτό δεν έχει καμία σημασία.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μάλιστα. Τώρα, σε ερώτηση συναδέλφου για τον κ. Γεωργίτση είπατε χονδρά ότι δεν είχε τα φόντα ο άνθρωπος αυτός να είναι και αρχηγός της Φρουράς εκεί. Ο κ. Γεωργίτσης μένει μέχρι τις 6 Αυγούστου. Υπήρχε κανένας λόγος και πώς το εξηγείτε εσείς σαν στρατιωτικός, την αντικατάσταση του Γεωργίτση από τις 21, 22, 23 Ιουλίου; Γιατί δεν αντικαθίσταται ο Γεωργίτσης; Δεν υπάρχει Έλληνας αξιωματικός να αναλάβει αυτή την ευθύνη, έμπειρος;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τώρα που μου το λέτε αυτό, θυμάμαι και νομίζω ότι πρέπει να είναι αυτό στην έκθεσή μου, ότι σε κάποιον

χρόνο, δεν θυμάμαι πότε ακριβώς ήτανε, στις 21 του μηνός ήτανε, στις 22 του μηνός, αν ανατρέξουμε στην έκθεσή μου ίσως να το λέω, ειδοποιήθηκε το ΑΕΔ να ετοιμάσει μια ενημέρωση για τον αντιστράτηγο Ραγκούση, ο οποίος θα επήγαινε να αναλάβει ως αρχηγός του Γενικού Επιτελείου της Εθνικής Φρουράς. Αυτό δεν έγινε τελικώς. Γιατί δεν ξέρω.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Στρατηγέ μου, να πάμε λίγο πιο πίσω, σε μια συνάντηση του 1971 με τον Υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδας τον Παλαμά και τον ομόλογό του Τούρκο, έχετε ακούσει τίποτα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Για την απόπειρα του 1972 κατά Μακαρίου με εκτελεστή τον Έλληνα αξιωματικό Δαμασκηνό έχετε ακούσει τίποτα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πολύ συγκεχυμένα πράγματα και δεν μπορώ να σας πω. Είναι και τόσα χρόνια τώρα και δεν μπορώ να θυμηθώ. Πάντως, έχουν γίνει απόπειρες κατά του Μακαρίου κι αυτά είναι γνωστά, χωρίς όμως εγώ να μπορώ να σας πω τι άκουσα γι' αυτή την απόπειρα τη συγκεκριμένη.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τώρα κοιτάχτε αυτά είναι όλα γνωστά, όλες οι απόπειρες, η απόπειρα στο Τρόοδος, η απόπειρα στις 15 Αυγούστου, η απόπειρα Δαμασκηνού, η απόπειρα Σταύρου Σταύρου μέχρι το 1973, όλες αυτές οι απόπειρες οι οποίες ξεκινάν πάντα κάπου να έχουν και έναν Έλληνα αξιωματικό, εκτός από τη συμπαράσταση και τους κύριους εκτελεστάς, τους ΕΟΚΑβήτες. Και φτάνουμε στο 1974. Και πείρα έχετε, στρατηγέ μου, και σκέψη έχετε. Πού αποδίδετε εσείς όλη αυτή την ενέργεια της ανατροπής του Μακαρίου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Νομίζω ότι το είπα και πρωτύτερα. Προφανώς ήτανε εμπόδιο σε κάποια σχέδια. Θέλετε τα σχέδια απέβλεπαν στην ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, θέλετε ήταν κάτι άλλο; Προφανώς ο Μακάριος εθεωρείτο εμπόδιο και 'θέλαν να τον βγάλουν από τη μέση και τελικώς κατέληξαν στο πραξικόπημα, όταν απέτυχαν οι άλλες προσπάθειες.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Δηλαδή, όταν αποφάσιζαν να βγάλουν τον Μακάριο από τη μέση είχαν εξασφαλίσει τα σύνορα της Ελλάδος και της Κύπρου από εχθρό; Ήταν εξασφαλισμένα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εκ των υστέρων, αποδεικνύεται ότι δεν είχαν εξασφαλίσει τίποτα. Και όχι μόνον δεν είχαν εξασφαλίσει τίποτα, αλλά δεν έκαναν τη στοιχειώδη εκτίμηση την οποία θα έπρεπε να είχε κάνει ο οποιοσδήποτε αναλαμβάνει ένα τέτοιο εγχείρημα. Αν το πάρουμε, χωρίς να παρερμηνευθεί αυτό που θα πω, ως στρατιωτική επιχείρηση, αφού στρατιωτικές μονάδες την έκαναν, άλλο το ότι ήταν πραξικόπημα, αυτό δεν υπάρχει αμφιβολία, αλλά αν το εξετάσουμε καθαρά ως στρατιωτική επιχείρηση, πριν το κάνουν αυτό το πράγμα, θα έπρεπε να βάλουν κάτω όλα τα δεδομένα, να τα μελετήσουν και να σκεφθούνε ποιες θα είναι οι επιπτώσεις και ποιες θα είναι οι συνέπειες. Μία, λοιπόν, από αυτές τις ενδεχόμενες συνέπειες θα ήτανε κάποια παρεμβολή σε κάποιο σημείο αυτής όλης της διαδικασίας, κάποια παρεμβολή των Τούρκων. Και βέβαια, όταν κάνει κανένας εκτιμήσεις για τον εχθρό και μελετάει όλα τα δεδομένα, λαμβάνει υπόψιν πάντοτε τις δυνατότητες του εχθρού και όχι τις προθέσεις, γιατί τότε ίσως θα κάνει εσφαλμένη εκτίμηση. Εδώ όμως ξέρανε ακόμα και τις προθέσεις. Οι Τούρκοι δεν τις έκρυψαν ποτέ τις προθέσεις τους για την Κύπρο. Με δεδομένο λοιπόν αυτό, έστω και αν είχαν κάποια ελάχιστη πιθανότητα, αν πίστευαν ότι οι Τούρκοι θα είχαν ελάχιστες πιθανότητες να κάνουνε αυτό που κάνανε, θα έπρεπε ως δυσμενεστέραν περίπτωση αυτό να το λάβουνε υπόψη τους, πριν κάνουν οτιδήποτε άλλο. Δεν το έλαβαν υπόψη.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Ναι, στρατηγέ μου, εγώ τα δέχομαι όλα αυτά που λέτε. Εσείς τους πραξικοπηματίες τούς γνωρίζατε, με την έννοια ότι ήταν και αυτοί Έλληνες αξιωματικοί, Ιωαννίδηδες και δεν συμμαζεύεται, αυτοί δεν είχαν τόσο μυαλό, δηλαδή, να

σκεφτούν αυτό που σκέπτεστε εσείς και εγώ, ότι υπάρχει και μια πιθανότητα, ανατρέποντας τον Μακάριο, να χτυπήσει ο Τούρκος; Δεν διέθεταν τόσο νου αυτοί οι άνθρωποι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τι θέλετε να σας πω ότι είχανε; Αποδεικνύεται ότι δεν είχανε.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Δεν αποδεικνύεται, στρατηγέ μου, διότι υποπτεύομαι κάτι άλλο. Μήπως του κ. Ιωαννίδη τού είπανε ότι μην ανησυχείς, τον Τούρκο τον κρατάμε εμείς και δεν πρόκειται να επέμβει στην Κύπρο; Δηλαδή, το μυαλό το δικό σας δεν πάει πουθενά; Του είπε ο Ρώσος ότι εγώ σε καλύπτω, Ιωαννίδη, και δεν πρόκειται την Κύπρο να την πάρει κανένας, ο Βούλγαρος, ο Ιταλός, ο Άγγλος ή ενδεχομένως και ο Αμερικάνος;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό εγράφη, εδημοσιεύθη κατ' επανάληψη στον Τύπο. Μπορεί να υπάρχει αυτό το ενδεχόμενο, αλλά εγώ δυσκολεύομαι να το πιστέψω αυτό το πράγμα. Χωρίς να θέλω να τους δικαιολογήσω. Δεν δικαιολογώ κανέναν, τουναντίον θεωρώ ότι διέπραξαν έγκλημα κατά του έθνους με αυτό το οποίο έκαναν.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κοιτάχτε, εάν μεν οι άνθρωποι αυτοί πούνε ότι μας παραπλάνησε κάποιος, είναι ανθρώπινο, με παραπλάνησε κάποιος, εάν όμως ούτε αυτό το λένε, αλλά λένε ότι πήγαμε εμείς να ανατρέψουμε τον Μακάριο για να κάνουμε την ένωση, τότε είναι εκατό φορές πραξικοπηματίες, εγκληματίες, δολοφόνοι.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Και το ένα και το άλλο είναι εξίσου εγκληματικά και η παραπλάνηση και η εν επιγνώσει...

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Και εγώ έλεγα, στρατηγέ μου, από εσάς, διότι εδώ έχουμε τον στρατηγό τον Κατσαδήμα, δεν έχουμε τον Σκλαβενίτη, ότι εσείς μπορείτε να μας φωτίσετε στο σημείο, δηλαδή, από πλευράς κρίσης, δηλαδή πώς σκέφτονταν αυτοί οι άνθρωποι.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, και στις δύο περιπτώσεις καταλήγουμε, νομίζω, στον ίδιο παρονομαστή. Και αν τους παραπλάνησαν και αν αυτοί εν επιγνώσει τους τα κάνανε αυτά τα πράγματα, πάλι στον ίδιο παρονομαστή καταλήγουμε. Τόσο μυαλό είχανε.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Στρατηγέ μου, πρόσφατα ήμουνα στην Κύπρο και έχω πεισθεί για το εξής τραγικό: Στις 19 του μηνός το μεσημέρι το ΡΙΚ μετέδιδε ότι όποιος διαδίδει για εισβολή στην Κύπρο θα εκτελείται. Όποιος διαδίδει, μετέδιδε το ΡΙΚ.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μπορεί να τα έλεγε αυτά το ΡΙΚ, αλλά απ' την άλλη μεριά όμως, αν θέλετε, αυτοί είχανε εκεί τοπικώς ενδείξεις ότι θα γίνει εισβολή. Μια από τις ενδείξεις ήτανε ότι οι Τούρκοι οι οποίοι εργάζονταν στις βάσεις τις αγγλικές είχανε πάρει εντολή να μην πάνε στις βάσεις. Τώρα, αν πήραν εντολή να μην πάνε στις 19 ή απ' τις 19 και μετά... Είχαν εντολή να μην πάνε και ορισμένοι απ' αυτούς το είπανε σε φίλους τους Ελληνοκυπρίους. Τα φυλάκια τα τουρκικά το βράδυ της 19ης του μηνός, τα τουρκικά που ήτανε κατά μήκος, στους θύλακες τους τουρκοκυπριακούς, ανέπτυξαν πλαίσια σηματοδοσίας. Αυτό τι είναι;

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Λίγες μέρες προ της 10ης Ιουλίου έφτασε στην υπηρεσία τη δική σας, την 3η ΜΕΟ, ειδοποίηση από τον Μακάριο ότι σε κάποιον υπαρχηγό του Γρίβα, ο οποίος συνελήφθη, βρέθηκε απάνω του το σχέδιο ανατροπής του Μακαρίου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εγώ δεν ήμουνα τότε στο ΑΕΔ. Εγώ παρουσιάστηκα στο ΑΕΔ Σάββατο 6 Ιουλίου και ανέλαβα κανονικά υπηρεσία τη Δευτέρα 8 Ιουλίου. Συνεπώς δεν έχω καμία γνώση αυτού του πράγματος.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Ούτε εκ των υστέρων;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ούτε εκ των υστέρων το άκουσα αυτό.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Άλλη κατάθεση, εκτός απ' αυτή την αναφορά την οποία έχετε δώσει, έχετε δώσει στο διάστημα αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Αυτή η φήμη ότι στρατιωτικοί εκλήθησαν και 'δώσαν καταθέσεις εγκαίρως μετά τον Αύγουστο του '74 και ότι σε κάποια φάση με διαταγή της πολιτικής ηγεσίας του υπουργείου καταστράφηκαν οι καταθέσεις περί αυτού, έχετε υπόψιν σας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μπορώ να σας πω περί αυτού. Δεν ξέρω πόσοι έδωσαν καταθέσεις πριν. Ενδεχομένως, έδωσαν καταθέσεις πριν και από εμένα και ομολογώ ότι, όπως είπα και προηγουμένως, δεν θυμάμαι γιατί εγώ υπέβαλα την έκθεση αυτή τον Σεπτέμβριο. Για τη διαταγή αυτή που λένε, νομίζω ότι είναι ανακριβές αυτό το οποίο ελέχθη, διότι δεν υπήρξε τέτοια διαταγή. Η διαταγή η οποία εξεδόθη ήτανε, εάν τυχόν οι αξιωματικοί είχανε κρατήσει και άλλα αντίγραφα εις χείρας τους, διότι η διαταγή ήτανε να υποβληθούν εις απλούν αυτά και να μην κρατήσουνε αντίγραφα οι αξιωματικοί, εάν είχανε κρατήσει αντίγραφα οι αξιωματικοί, να τα καταστρέψουν.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Γιατί να τα καταστρέψουν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Για να μην, ίσως, παραπέσουν, δεν ξέρω γιατί. Αυτό ξέρω εγώ. Εφόσον υπεβλήθησαν τα χαρτιά στις υπηρεσίες και κατέληξαν στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, δεν υπήρξε καμία άλλη παρέμβασις σε αυτό.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Αυτή τη διαταγή να υποβληθούν αναφορές αξιωματικών την έχετε υπόψιν σας, το περιεχόμενό της;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το περιεχόμενο δεν το έχω υπόψη μου. Ξέρω μονάχα ότι έπρεπε να υποβάλω κάποια αναφορά.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Αυτή την αναφορά για ποιον λόγο να την υποβάλουν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όσοι είχαν καθ' οιονδήποτε τρόπο γνώσιν των γεγονότων από το πραξικόπημα και μετά διετάχθησαν να υποβάλουν αυτή την αναφορά, ώστε να υπάρξουνε κάποια στοιχεία για τη συμφορά και διότι, αν δεν διετάσσετο αυτό, τότε ίσως σήμερα θα ψάχναμε σε θολά νερά.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Και λέτε ότι επακολούθησε μια δεύτερη διαταγή, που έλεγε ότι όσοι έχουν κρατήσει αντίγραφα να τα καταστρέψουν. Τι νόημα έχει να τα καταστρέψουν; Δηλαδή, εσείς γιατί να καταστρέψετε το αντίγραφο της αναφοράς σας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, το νόημα ήτανε να μην διαρρεύσουν αυτά. Αυτή είναι η εξήγησις αυτής της διαταγής. Δεν υπάρχει άλλη, γιατί δεν υπήρχε πρόθεση καμία να καταστραφούν στοιχεία, δεδομένου ότι αυτά τα στοιχεία ήτανε και καταχωρημένα και επισήμως στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων. Και εκεί υπάρχουν και, απ' ό,τι ξέρω, δεν εχάθηκε τίποτε από εκεί.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Για το σχέδιο Σφενδόνη έχετε ακούσει τίποτε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τίποτε άλλο, κύριε πρόεδρε, ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Κάππος, παρακαλώ.

ΚΑΠΠΟΣ: Υπηρετούσατε στην 3η ΜΕΟ. Πώς στις 13 σας κάλεσαν και πήρατε μέρος στη σύσκεψη αυτή που ήταν και ο κ. Ντενίσης και που θα εξεταζόντουσαν τα ζητήματα της μείωσης της Εθνοφρουράς της Κύπρου, της απομάκρυνσης ορισμένων αξιωματικών κ.λπ.; Τι σχέση είχατε εσείς μ' αυτό το αντικείμενο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Απήντησα και προηγουμένως σ' αυτή την ερώτηση, νομίζω ο κ. πρόεδρος με ρώτησε. Δεν δίνω καμιά ιδιαιτέραν εξήγηση σ' αυτό, δεδομένου ότι στη σύσκεψη αυτή ήταν αντιπρόσωποι απ' όλες τις ΜΕΟ του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων και από τη 2η και από την 3η και από την 1η και από την 4η ΜΕΟ ήταν. Ήταν οι διευθυνταί και τουλάχιστον ένας επιτελής από κάθε ΜΕΟ.

ΚΑΠΠΟΣ: Έχετε υπόψη σας αν από την Κύπρο το πρωί, από τις 5.00΄ μέχρι τις 9.00΄-10.00΄ 'παίρναν το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, και συγκεκριμένα ο κ. Χανιώτης, μηνύματα ότι πέφτουν αλεξιπτωτιστές, ότι βομβαρδίζονται πόλεις, χωριά, ότι τα τουρκικά πλοία έχουν περάσει τα χωρικά ύδατα και προσεγγίζουν την Κυρήνεια;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, βεβαίως.

ΚΑΠΠΟΣ: Γιατί απαντούσαν καθησυχαστικά από το ΑΕΔ και κυρίως γιατί έλεγε ο κ. Χανιώτης αυτοσυγκράτηση, είναι αυτό ελιγμός, πρόκειται για κάποια άσκηση κ.λπ.;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε Κάππο, εγώ δεν τον άκουσα τον κ. Χανιώτη να λέει αυτά τα

πράγματα, αλλά ομολογώ ότι είναι ανεξήγητο αυτό, όπως επίσης, το είπα και προηγουμένως, ομολογώ ότι ήταν τελείως αντιστρατιωτική ενέργεια το ότι η Εθνική Φρουρά, δεχομένη επίθεση, δεν ανταπέδωσε τα πυρά και περίμενε από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων να της δώσει εντολή τι θα κάνει.

ΚΑΠΠΟΣ: Σ' αυτό σύμφωνοι, αλλά από τη στιγμή που σου λέει ο προϊστάμενός σου ότι περίμενε, ησύχασε, δεν τρέχει τίποτα, έπρεπε να πειθαρχήσουν ή όχι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, όταν ο προϊστάμενος είναι 1.000 χιλιόμετρα μακριά και αυτός που δέχεται την επίθεση είναι εκεί που είναι, είναι λίγο τραβηγμένο να περιμένει να του πει ο προϊστάμενος αν θα πρέπει να χτυπήσει ή δεν θα πρέπει να χτυπήσει.

ΚΑΠΠΟΣ: Είπατε στην κατάθεσή σας ότι στις 20 Ιούλη το πρωί γύρω στις 7.30΄ είπαν να ετοιμαστεί μια αίθουσα, γιατί θα γίνει κάποια σύσκεψη, και είπατε στη συνέχεια ότι εζητήσαν τον κ. Παπανικολάου και πήγατε να τον ειδοποιήσετε. Τι ώρα περίπου μπήκατε εσείς στη σύσκεψη; Περίπου, χονδρικά, δεν θέλω...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πρέπει να ήταν μετά τις 10.00΄.

ΚΑΠΠΟΣ: Εδώ έχουμε κατάθεση του κ. Παπανικολάου που λέει ότι στις 7.30΄ προσήλθε ο κ. Σίσκο συνοδευόμενος από τον κ. Τάσκα, έγινε συζήτηση εκεί, παρουσία και του Ιωαννίδη, και σε μια στιγμή ο Ιωαννίδης είπε ότι μας εξαπατήσατε, θα διατάξω επιστράτευση και θα κηρύξουμε πόλεμο. Εσείς δεν μάθατε τίποτα, ότι ήταν στη σύσκεψη αυτή ο Σίσκο, ο Τάσκα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, όχι.

ΚΑΠΠΟΣ: Μα είναι δυνατόν; Τι βαθμό είχατε; Συνταγματάρχης ήσασταν.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν έχει σημασία το τι βαθμό έχει καθένας, έχει σημασία πού βρίσκεται.

ΚΑΠΠΟΣ: Καίτοι βέβαια εγώ σας θυμάμαι λοχαγό, στο Κιλκίς σάς είχα, στο 604 τάγμα, αν δεν κάνω λάθος.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε Κάππο, δεν σας θυμάμαι, ομολογώ ότι δεν σας θυμάμαι.

ΚΑΠΠΟΣ: Αλλά είναι δυνατόν να μην ξέρετε τίποτα για τις 20, ότι ήτανε ο Σίσκο και ο Τάσκα; Είναι τρομερό.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, κοιτάξτε, πρέπει να αντιληφθείτε ορισμένα πράγματα. Το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων είναι ένας οργανισμός μεγάλος, άλλη δουλειά έχει ο ένας, άλλη ο άλλος, σε άλλον χώρο είναι ο ένας σε άλλον χώρο είναι ο άλλος. Δεν ξέρω πού πήγε ο Τάσκα ούτε ξέρω πού πήγε ο Σίσκο, ούτε καν δεν είμαστε στον ίδιο χώρο με τον...

ΚΑΠΠΟΣ: Ναι, αλλά μπαίνετε μέσα στο πολεμικό συμβούλιο και ακούτε τα πάντα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ένα λεπτό, άλλο το πολεμικό συμβούλιο...

ΚΑΠΠΟΣ: Και εκεί μιλάει για επιστράτευση...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μα βρέθηκα στο πολεμικό συμβούλιο. Αν δεν βρισκόμουνα στο πολεμικό συμβούλιο, δεν θα τα έλεγα αυτά τα οποία γράφω στην έκθεσή μου και ίσως να έχει πει αυτά τα οποία έχω γράψει εγώ στην έκθεσή μου.

ΚΑΠΠΟΣ: Εγώ πάντως έχω επιφυλάξεις για το αν ξέρατε ή όχι, δική μου εκτίμηση, και μάλιστα μάθατε τι έγινε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν ήξερα, το διαβεβαιώνω ενόρκως ότι ούτε ήξερα ούτε έμαθα τι έγινε. Αυτό το οποίο έμαθα είναι γραμμένο στην έκθεσή μου.

ΚΑΠΠΟΣ: Εν πάση περιπτώσει και ενόρκως το βεβαιώνετε, αλλά δεν είναι δυνατόν, μάλιστα λέτε ότι από κάποια στιγμή πήρατε και το Κυπριακό άμεσα εσείς, έτσι δεν είναι; Από πότε χειριζόσασταν υπεύθυνα το θέμα της άμυνας της Κύπρου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το θέμα της άμυνας της Κύπρου δεν το χειρίστηκα υπεύθυνα ποτέ, για να είμαι ειλικρινής.

ΚΑΠΠΟΣ: Ποιος, τέλος πάντων, το χειριζόταν μετά τις 20;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, απλώς μας εξεχώρησαν κατά κάποιον τρόπο τις αρμοδιότητες της Διευθύνσεως Κυπριακού στη 2η και στην 3η ΜΕΟ και από εκεί και πέρα ενε-

πλάκημεν σε όλη αυτή την ιστορία και η εμπλοκή μας ήταν στο να τηρούμεθα ενήμεροι αυτών τα οποία συνέβαιναν και να ενημερώνουμε τον προϊστάμενό μας.

ΚΑΠΠΟΣ: Μάλιστα. Έχετε υπόψη σας για κάποιο σχέδιο που δόθηκε από το ΓΕΕΦ στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων για την απόβαση των Τούρκων στην Κύπρο, που βεβαίως έχει κατατεθεί από διάφορες πλευρές ότι το έδωσε κάποιος Άγγλος συνταγματάρχης Στόικερ; Έχετε υπόψη αν υπήρξε αυτό το σχέδιο, υπάρχει, το θέμα είναι αν εφαρμόστηκε κατά την απόβαση.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν το έχω υπόψιν μου.

ΚΑΠΠΟΣ: Δεν έχετε υπόψιν σας τίποτα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, κύριε Κάππο.

ΚΑΠΠΟΣ: Και ήσασταν στα σχέδια επιχειρήσεων;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, αλλά τέτοιο σχέδιο δεν έχω δει.

ΚΑΠΠΟΣ: Μα είναι δυνατόν; Γιατί η $3^{η}$ ΜΕΟ είναι υπεύθυνη για τα σχέδια των επιχειρήσεων, το σχέδιο Κ κ.λπ.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε Κάππο, είπα και προηγουμένως ότι τα σχέδια αυτά τα είχε η ΔΙΚ, η Διεύθυνση Κυπριακού και η Διεύθυνση Κυπριακού τα σχέδια αυτά τα έδωσε στη $2^{η}$ και $3^{η}$ ΜΕΟ, αντιστοίχως, μετά το πραξικόπημα. Σ' αυτόν, λοιπόν, τον χρόνο, εάν υπήρχε κάποιο σχέδιο στο οποίο θα έπρεπε να ενημερωθούμε, ήτανε το σχέδιο το οποίο αφορούσε την άμυνα της Κύπρου. Εάν υπήρχε άλλο σχέδιο σχετικό με αυτό, σαν αυτό το οποίο λέτε εσείς, δεν το γνωρίζω.

ΚΑΠΠΟΣ: Το σχέδιο επέμβασης έπρεπε να είναι γνωστό, για να μπορέσετε να ετοιμάσετε άμυνα. Εν πάση περιπτώσει αυτό λέει η κοινή λογική. Είπατε τώρα ότι μετά τις 22 του μήνα που έγινε η κατάπαυση του πυρός, γύρω στις 4.00΄, το προγεφύρωμα το τουρκικό δυνάμωνε, μάλλον δυνάμωνε και πριν ακόμη αρχίσει η εκεχειρία, αλλά εν πάση περιπτώσει δυνάμωνε διαρκώς μέχρι τις 14 Αυγούστου, έτσι δεν είναι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, έτσι είναι.

ΚΑΠΠΟΣ: Και είπατε ότι δεν είχαμε καμιά δυνατότητα να αντιδράσουμε. Αυτό είπατε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΚΑΠΠΟΣ: Καταρχήν θέλω να σας ρωτήσω αν έγινε οποιαδήποτε σύσκεψη στο διάστημα αυτό και υπήρξε απ' όλους, εσείς ήσασταν οι επιτελείς εκεί, αυτά τα πράγματα να τα έχετε σε σύσκεψη εκφράσει, αν υπάρχουν πρακτικά και αν μπορούμε να δούμε ότι στο διάστημα αυτό μελετήσατε το ζήτημα και είδατε ότι δεν υπάρχει καμιά δυνατότητα. Διότι π.χ. μπορεί να λέτε εσείς ότι δεν μπορούσαμε από εδώ να στείλουμε ενισχύσεις, μπορούσαμε να στείλουμε όμως όπλα, να κάνουμε επιστράτευση στην Κύπρο και να εξασφαλίσουμε έμψυχο υλικό.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Επιστράτευση στην Κύπρο έγινε.

ΚΑΠΠΟΣ: Να κάνουμε περαιτέρω.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Έγινε επιστράτευση στην Κύπρο, τώρα για τη σύσκεψη την οποία λέτε, δεν έγινε τέτοια σύσκεψη, απ' ό,τι θυμάμαι εγώ τουλάχιστον.

ΚΑΠΠΟΣ: Δεν θα έπρεπε να γίνει κάποια, στην οποία εκεί όλοι, και ο Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων κ.λπ... Έπρεπε μόνοι τους να αποφασίσουν αυτά που λέτε ή εκ των υστέρων τώρα ερχόμαστε και προσπαθούμε να δικαιολογήσουμε...;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν ερχόμαστε εκ των υστέρων, διότι έτσι είναι τα πράγματα. Δεν ήταν δυνατόν, πρακτικώς και αντικειμενικώς, να ενισχυθεί η Κύπρος με ουσιαστική βοήθεια. Το να πάει ένα τάγμα τώρα και λίγα πυρομαχικά, βέβαια ήτανε και αυτό κάτι, προσέθετε κάτι στη δύναμη που υπήρχε εκεί, αλλά δεν θα ήτανε αυτό αποφασιστικό. Το αποφασιστικό θα ήταν να πάει κάποια δύναμις τουλάχιστον μεραρχίας.

ΚΑΠΠΟΣ: Δηλαδή, εσείς φτάσατε και στα ανώτατα αξιώματα τώρα και έχετε μια γενικότερη άποψη απ' ό,τι τότε, τότε ήσασταν συνταγματάρχης, λέτε ότι ήταν μοιραίο, δεν μπορούσε να γίνει τίποτα κ.λπ. Είναι δυνατόν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κατά τη γνώμη μου έτσι ήταν τα πράγματα τότε.

ΚΑΠΠΟΣ: Άρα γι' αυτή την κατάσταση υπάρχουν κάποιοι υπεύθυνοι.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, το να υπάρχει αντικειμενική αδυναμία να κάνει κανένας κάτι, δεν ξέρω πόσο ευθύνη μπορεί να υπάρχει γι' αυτό. Σας είπα ότι έπρεπε να πάει όλος ο στόλος, έπρεπε να πάει ένα μεγάλο μέρος της αεροπορίας και, με απειλή επικείμενη και στο Αιγαίο και στον Έβρο, δεν ξέρω ποιος θα ήταν εκείνος ο οποίος θα αποφάσιζε να απογυμνώσει την Ελλάδα, για να στείλει μια μεραρχία στην Κύπρο.

ΚΑΠΠΟΣ: Ναι, εγώ πάντως σας έβαλα το θέμα της επιστράτευσης και η οποία κατά τη γνώμη μου επιστράτευση δεν απέδωσε ή εν πάση περιπτώσει...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ποια; Λέτε η επιστράτευση της Κύπρου;

ΚΑΠΠΟΣ: Της Κύπρου. Άλλοι λένε ότι δεν είχαμε όπλα, άλλοι λένε ότι...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, είχαμε, οπλισμός υπήρχε.

ΚΑΠΠΟΣ: Λένε ότι ήταν παλιά τα όπλα κ.λπ.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό είναι άλλη υπόθεσις. Μπορεί να ήταν και παλιά, υπήρχαν και παλιά, υπήρχαν και ορισμένα καινούργια. Γεγονός είναι ότι τα όπλα αυτά ήταν, ήτανε παλιά.

ΚΑΠΠΟΣ: Αυτά, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Βαρβιτσιώτης, παρακαλώ.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε μάρτυς, στην αναφορά σας λέτε ότι στη σύσκεψη στις 13 Ιουλίου, η οποία έγινε υπό την προεδρία του τότε Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων του κ. Μπονάνου, όπου πρώτος ανέπτυξε τα του κυπριακού θέματος ο ταγματάρχης Σκλαβενίτης, ακολούθησαν διάφοροι επιτελείς και πριν κλείσει η σύσκεψη λέτε ότι ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων προφανώς απευθυνόμενος προς τον Σκλαβενίτη τού είπε, οι μικροί έχουν να πουν τίποτα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τώρα που το λέτε, το θυμάμαι.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Το έχετε στην αναφορά σας. Βρίσκετε λογικό με την πείρα που έχετε στον στρατό ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, με τα γαλόνια, τα αστέρια, τα σπαθιά πλάκα, να απευθύνεται σε έναν ταγματαρχίσκο, αυτή είναι η διαφορά, το ταγματαρχίσκος, δεν είναι σε έναν ταγματάρχη, και να του λέει οι μικροί έχουν να πουν τίποτα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, λογικό δεν είναι.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Όχι μόνο δεν είναι λογικό, αυτό δεν δείχνει κατάλυση της ιεραρχίας στο στράτευμα; Να σας το πω διαφορετικά, στρατηγέ μου. Έχετε κάνει εσείς σύσκεψη ποτέ, όταν διοικήσατε μία μεγάλη μονάδα, και απευθυνθήκατε στον ανθυπολοχαγό, τον μετέχοντα αξιότατο επιτελή σας, να του πείτε οι μικροί έχουν να πουν τίποτε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, ασφαλώς όχι. Θα σας πω κάτι παρεμφερές με αυτό. Συνηθίζουμε στον στρατό όταν κάνουμε ασκήσεις διάφορες να ρωτάμε και εκεί στην αίθουσα επιχειρήσεων που συνήθως γίνεται η παρουσίασις των ασκήσεων, των διαφόρων λύσεων και απόψεων και για λόγους διδακτικούς αρχίζουμε από τους μικρότερους και φτάνουμε στους μεγαλύτερους να μας πούνε τις απόψεις τους. Αυτό είναι τελείως διαφορετικό που λέτε και οπωσδήποτε δεν είναι φυσιολογικό.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δείχνει, λοιπόν, αν μου επιτρέπετε να συμφωνήσουμε σε ένα συμπέρασμα, δείχνει, λοιπόν, ότι ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων έθετε υπό την κρίση των μικρών όποιες αποφάσεις έπαιρνε ή εν πάση περιπτώσει υπέκειτο στην πίεση των μικρών για τις αποφάσεις που αυτός θα ελάμβανε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν θα έλεγα στην πίεση.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Στη δύναμη.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα έλεγα και το ότι μπορεί να ζήτησε μια συμπληρωματική γνώμη και αυτό δεν ήτανε φυσιολογικό, έστω και αν το θεωρήσουμε ότι απλώς ζήτησε γνώμη, και αυτό δεν ήταν φυσιολογικό.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Από την αναφορά σας δεν φαίνεται ότι ζήτησε γνώμη. Από την αναφορά σας, έτσι όπως τη γράφετε, φαίνεται ότι είχε την αγωνία μήπως οι μικροί έχουν αντίθετη γνώμη.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, εκείνη την εποχή ήμουνα συνταγματάρχης και μέχρι τότε δεν είχα συνηθίσει σε τέτοιου είδους συμπεριφορά από ανώτερο και μάλιστα τέτοιου βαθμού προς αξιωματικό με τόσο μεγάλη διαφορά στον βαθμό…

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μάλιστα. Άρα…

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: …και γι' αυτό μου έκανε εντύπωση και το έγραψα.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Αυτό ήταν ακριβώς το ερώτημά μου. Για να το περιλάβετε στην αναφορά σας αυτό το γεγονός σάς έκανε πάρα πολύ μεγάλη εντύπωση, που σημαίνει ότι ουσιαστικά οι αποφάσεις του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων τελούν υπό την έγκριση των μικρών. Θα ήθελα να πάμε λίγο παρακάτω στη νύχτα της $18^{ης}$ προς τη $19^{η}$ Ιουλίου, όταν εσείς είστε ο αξιωματικός φυλακής στην αίθουσα επιχειρήσεων. Έχετε έναν καταιγισμό πληροφοριών οι οποίες δείχνουν ότι κάτι επίκειται και ξυπνήσατε, όπως είπατε και όπως λέτε και στην αναφορά σας, πολλές φορές τον υποστράτηγο Χανιώτη, ο οποίος σας απαντούσε ότι μπλοφάρουν. Σήμερα είπατε ότι μάλλον ήταν δική του εκτίμηση, του Χανιώτη, ότι οι Τούρκοι μπλοφάρουν.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μου είπε τίποτε άλλο. Δεν μου είπε ότι αυτό το ξέρω από εδώ ή από εκεί. Η εντύπωσίς μου είναι ότι αυτή ήταν η δική του εκτίμησις εκείνη την ώρα.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εσείς πιστεύετε ειλικρινά ότι ένας υποστράτηγος, όταν συρρέουν σ' αυτόν όλες αυτές οι πληροφορίες, μπορεί μόνος του να πάρει το βάρος αυτής της εκτιμήσεως ή το λιγότερο το οποίο έπρεπε να κάνει είναι να απευθυνθεί στο ανώτερο κλιμάκιο και να του πει έχω αυτές τις πληροφορίες;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Νομίζω ότι ήτανε δική του η εκτίμησις. Εκτός αν ήταν από την αρχή έτσι, εάν κάποιος του είχε πει ότι οι Τούρκοι θα κάνουν αυτό, θα κάνουν εκείνο, αλλά μην το πιστεύετε αυτό, δεν πρόκειται να το κάνουνε, απλώς θα κάνουνε επίδειξη δυνάμεως, για να μας εκφοβίσουν. Πιστεύω ότι, τουλάχιστον, αυτή είναι ακόμη η εντύπωσίς μου από εκείνες τις στιγμές, ότι ήτανε δική του η εκτίμησις.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Χωρίς να αναφέρει τις πληροφορίες σε ανώτερο κλιμάκιο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, ήτανε εκείνο το βράδυ ή ήτανε άλλο, τις ανέφερα και στον κ. Κυριακόπουλο.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εσείς;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Όχι, δεν λέω για σας, λέω για τον κ. Χανιώτη.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω τι έκανε μετά. Όταν εγώ έφυγα από εκεί, δεν ξέρω αν τα ανέφερε σε κανέναν άλλον.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Πάω σε άλλο θέμα. Έχουμε, λοιπόν, τα εξής γεγονότα. Λέτε στην αναφορά σας, και το επιβεβαιώσατε και με την κατάθεσή σας, ότι, όταν έγινε το πραξικόπημα στην Κύπρο, η επικοινωνία των υπηρεσιών του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων διεκόπη και η επικοινωνία αυτή γινόταν από ένα άλλο γραφείο του Αρχηγείου Στρατού με μικρούς αξιωματικούς. Έχουμε το δεύτερο γεγονός, το οποίο επιβεβαιώσατε, ότι η αίθουσα των επιχειρήσεων η οποία ετοιμάστηκε ουδέποτε εξετέλεσε τον προορισμό της και αχρηστεύθηκε στην ουσία. Έχουμε το προηγούμενο γεγονός, ότι ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων απευθύνεται στον ταγματάρχη και του λέει οι μικροί έχουν να πουν τίποτα; Όλα αυτά δεν καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η $3^{η}$ ΜΕΟ, η υπεύθυνη για τα σχέδια, ετηρείτο ενήμερη από πληροφορίες;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Να σας το διευκρινίσω. Είπαμε ξεχωρίζουμε το πραξικόπημα, ξεχωρίζουμε την περίοδο μετά το πραξικόπημα.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εγώ μιλάω ακόμη για το πραξικόπημα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Για το πραξικόπημα η $3^{η}$ ΜΕΟ δεν έπρεπε να έχει καμία γνώση και ούτε θα ήθελε να έχει νομίζω.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Λέω ότι μετά το πραξικόπημα η επικοινωνία ή την ημέρα του πραξικοπήματος…

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Την ημέρα του πραξικοπήματος.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: …η επικοινωνία γινόταν με τους μικρούς και μερικούς των οποίων τα ονόματα αναφέρατε. Μετά το πραξικόπημα η αίθουσα η οποία ετοιμάστηκε αχρηστεύτηκε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, όταν λέμε αχρηστεύτηκε, δεν ελειτούργησε κατά τον τρόπο που έπρεπε να λειτουργήσει.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μάλιστα. Λέτε, επίσης, ότι τοποθετήθηκαν επιτελείς του ΓΕΕΦ σε διάφορες μονάδες της Κύπρου, ενδεχομένως πρόσωπα τα οποία θα ήλεγχαν…

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: …της εμπιστοσύνης του…

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μάλιστα. Όλα αυτά δεν δείχνουν, και το προηγούμενο περιστατικό του Σκλαβενίτη με τον Μπονάνο, ότι υπήρχε μια ουσιαστικά κατάλυση της ιεραρχίας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αν το θέλετε έτσι, να το δεχθώ, ότι συμπερασματικώς βγαίνει αυτό, αλλά να δούμε ποια ήτανε η ιεραρχία τώρα.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Πάντως δεν ήταν οι ταγματάρχες. Μπορεί να ήταν η αόρατη ιεραρχία, δεν ήταν η πραγματική ιεραρχία.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Οι ταγματάρχες κάποιων εντολές εκτελούσαν. Η ορατή ιεραρχία, βέβαια, ήτανε η ιεραρχία η στρατιωτική, η αόρατη ήτανε κάποιοι άλλοι. Θα έλεγα, αυτό που είναι γνωστό σε όλους, ότι από τον Ιωαννίδη εξεπορεύοντο όλα και οι άλλοι απλώς εκτελούσαν τις εντολές, τις διαταγές του.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Είπατε ότι το πρωί της 20ής Ιουλίου στην αίθουσα των επιχειρήσεων, όταν πήγατε και εσείς, συνέρρευσε πλήθος αξιωματικών, έχω σημειώσει τη φράση σας, εν πολλοίς ασχέτων…

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξετε, ερχόντανε, το δικαιολογώ αυτό. Ήτανε αξιωματικοί οι οποίοι ερχόντανε ακόμα και από το Γενικό Επιτελείο Στρατού, για να δούνε τι συμβαίνει, από πολιτική περιέργεια ή φυσιολογική περιέργεια… θεμιτή ήτανε αυτή.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Θεμιτότατη, πώς όμως μπορεί να δουλέψει το κατ' εξοχήν επιτελικό όργανο, όταν σ' αυτό συρρέουν άσχετοι, για να μάθουν πληροφορίες;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ομολογουμένως κάναμε μεγάλη προσπάθεια, για να απομακρύνουμε αυτούς τους αξιωματικούς, οι οποίοι τελικώς φύγανε βέβαια. Ύστερα από λίγη ώρα, ύστερα από μία ώρα, από μισή, ξέρω εγώ, φύγανε και άρχισε κάπως να μπαίνει κάποιος ρυθμός.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μάλιστα. Και μια τελευταία ερώτηση, κύριε Κατσαδήμα. Είπατε ότι το ΓΕΕΦ αιφνιδιάστηκε από την τουρκική εισβολή. Έπρεπε να αιφνιδιαστεί;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, ασφαλώς όχι, διότι πέραν των πληροφοριών τις οποίες το ΑΕΔ είχε εδώ πέρα, που ερχόντανε από διάφορες πηγές, και το ΓΕΕΦ είχε τις δικές του πληροφορίες. Ακόμα, θα μπορούσε και την τελευταία στιγμή και τη νύχτα η οποία προηγήθη της εισβολής να κάνει ορισμένες ενέργειες, ώστε οι μονάδες του να βρεθούν στις θέσεις που έπρεπε. Να βγούνε από τα στρατόπεδα, να εκμεταλλευτούν τη νύχτα και να κινηθούνε υπό την κάλυψη του σκότους και να πάνε εις τις θέσεις τους. Κοιτάξτε, το ΓΕΕΦ, εκτός από αυτά τα οποία είπα προηγουμένως, τα ραντάρ που ήτανε στην Κύπρο, τα ραντάρ του ναυτικού παρακολουθούσανε τον τουρκικό στόλο από τη στιγμή που βγήκε από τα λιμάνια μέχρι που έφτασε στην Κύπρο. Συνεπώς, ήτανε συνεχής η πληροφόρησίς τους. Ήτανε εκτός αυτών που ανέφερα προηγουμένως, οι άλλοι είχανε μαζέψει τις οικογένειές τους μέσα στις βάσεις, αυτά από την Κύπρο τα μάθαμε, δεν τα μάθαμε από τις ξένες πρεσβείες, είχανε μαζέψει τις οικογένειές τους μέσα στις βάσεις, οι ξένοι αρχίσανε να φεύγουνε από την Κύπρο από τα δημοσιεύματα που διαβάζανε του ξένου Τύπου και από αυτά που ακούγανε από την τηλεόραση. Συνεπώς, δεν υπήρχε περίπτωσις το ΓΕΕΦ να αιφνιδιαστεί.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Είπατε επίσης, και δικαιολογώ τη μετριοπάθεια του χαρακτηρισμού, ότι ο ηγήτορας του ΓΕΕΦ ήταν το λιγότερο άπειρος. Εάν όμως πάρουμε όλα αυτά τα στοιχεία, το ότι αιφνιδιάστηκε, ενώ δεν έπρεπε να αιφνιδιαστεί, το ότι ζητούσε αν θα πρέπει να ανταποδώσει τα πυρά, ενώ είχε αυτόματη υποχρέωση να ανταποδώσει τα πυρά, μήπως ο χαρακτηρισμός σας είναι επιεικής;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ίσως είναι επιεικής, πάντως, κοιτάξτε, θα το ξαναπώ, το είπα προηγουμένως, δεν υπήρχε περίπτωση να γίνει τίποτε άλλο. Δεν υπήρχε διοίκησις ουσιαστικά εκεί. Όταν παίρνουνε τον διοικητή, έναν αντιστράτηγο με μια άλφα πείρα, οποιαδήποτε πείρα ήταν αυτή, ο οποίος ήταν εκεί επί τόσο χρόνο, ήξερε τα σχέδια, ήξερε τα πάντα, τον παίρνουνε λοιπόν και τον φέρνουν εδώ απάνω, για να κάνουν το πραξικόπημα, και βάζουνε τον πρώτο τυχόντα, εκεί θα μπορούσε να είναι ο οποιοσδήποτε, αυτός έτυχε να είναι ο αρχαιότερος αξιωματικός εκείνη την ώρα εκεί, αυτόν ονόμασαν, διόρισαν αρχηγό του ΓΕΕΦ. Λοιπόν, όταν αυτό συνέβαινε, όλα τα άλλα έρχονται ως φυσική συνέπεια.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Ήταν όμως ταξίαρχος. Είχε μια σταδιοδρομία στρατιωτική, δεν ήταν ο Ιωάννης Βαρβιτσιώτης να πάει να διοικήσει το ΓΕΕΦ, που δεν ξέρει τίποτα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Σωστό.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Έχει διοικήσει από λόχο μέχρι...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: ...αλλά αυτόν τον πήρανε, τον βάλανε να κάνει το πραξικόπημα...

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Τέλος πάντων, αντιλαμβάνομαι την προσπάθεια που κάνετε για συνάδελφό σας...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν κάνω προσπάθεια να τον δικαιολογήσω. Όχι, κύριε Βαρβιτσιώτη, δεν είναι αυτό. Για να αντιληφθείτε αντικειμενικώς πώς είναι τα πράγματα, αυτόν τον πήρανε και τον βάλανε εκεί να κάνει το πραξικόπημα. Αυτουνού το μυαλό ήτανε εκεί πώς θα φέρει εις πέρας αυτό το οποίο του ανέθεσαν. Ίσως, δεν κάθισε εκείνος εκεί να κάνει τη σωστή εκτίμηση και να πει, αν κάνουμε το πραξικόπημα, τι θα γίνει με τους Τούρκους εδώ. Ίσως δεν του το είπανε αυτό το πράγμα, ότι θα πρέπει και αυτό να προσέξει. Όταν έγιναν τα άλλα, όταν άρχισε η εισβολή, αυτός βρέθηκε πλέον προ χιονοστιβάδος γεγονότων και δεν άντεξε.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μάλιστα. Μήπως μάθατε ποτέ, εκ των υστέρων, για τον ρόλο του Σκλαβενίτη, όταν πήγε στην Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν έμαθα. Πάλι θα προσφύγω σ' αυτά τα οποία εδιάβασα σε δημοσιεύματα.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Όχι από δημοσιεύματα, δεν με ενδιαφέρουν τα δημοσιεύματα. Αν ακούσατε από άλλους αξιωματικούς ποια ήτανε η αποστολή και ο ρόλος του Σκλαβενίτη στην Κύπρο.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν άκουσα τίποτα. Δεν άκουσα και, για να είμαι ειλικρινής, δεν θέλησα να ρωτήσω, δεν ενδιαφέρθηκα να μάθω.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μάλιστα. Τελείωσα, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παρακαλώ τον κ. Μπαντουβά να λάβει τον λόγο.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε μάρτυς, τα γεγονότα σάς βρήκαν εις την 3η ΜΕΟ. Εις την ιεραρχία της υπηρεσίας ποια θέση είχατε εσείς; Ήταν αρχηγός ποιος, διευθυντής μάλλον;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, η οργάνωσις του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων ήταν ο αρχηγός, ο υπαρχηγός...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Όχι, για την 3η ΜΕΟ πέστε μου.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, με συγχωρείτε, να σας πω την ιεραρχία, γιατί μου είπατε ποια ήταν η θέση μου στην ιεραρχία.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Της 3ης ΜΕΟ.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Α, της 3ης ΜΕΟ; Ήμουνα ένας από τους διευθυντάς των τμημάτων της 3ης ΜΕΟ. Η 3η ΜΕΟ είχε το τμήμα...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Επικεφαλής ποιος ήταν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ο ταξίαρχος Πολίτης.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μετά ποιος ηκολούθει;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μετά ήτανε τα τμήματα χωρίς να υπάρχει υποδιευθυντής της $3^{ης}$ ΜΕΟ. Απευθείας ήτανε τα τμήματα της $3^{ης}$ ΜΕΟ. Ήτανε το τμήμα σχεδίων και επιχειρήσεων, ήταν το τμήμα εκπαιδεύσεως...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Εσείς τι είχατε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το τμήμα σχεδίων και επιχειρήσεων.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μετά από τα γεγονότα πού ετοποθετήθητε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μετά από ποια γεγονότα;

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μετά από την κυπριακή εξέλιξη.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Έμεινα στην $3^{η}$ ΜΕΟ μέχρι τον Μάρτιο του 1975 ή τον Ιανουάριο. Με συγχωρείτε, δεν μπορώ να θυμηθώ ακριβώς την ημερομηνία, πάντως προήχθην σε ταξίαρχο και έφυγα.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μάλιστα. Η τοποθέτησή σας έναντι της $21^{ης}$ Απριλίου ποια είναι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Στον στρατό είναι γνωστό ότι δεν είχα καμία σχέση με την $21^{η}$ Απριλίου. Μπορεί, βέβαια, να μην είχα εκδηλώσει ποτέ καμία εμφανή αντίθεση, πάντως ήμουνα ο μόνος ο οποίος έμεινα για δύο χρόνια στο Κάτω Νευροκόπι, διοικητής τάγματος.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Εκεί σας βρήκε η $21^{η}$ Απριλίου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, με βρήκε σε μια μονάδα της ΚΥΠ στην Καβάλα. Ήμουνα ταγματάρχης τότε, μετετέθην από αυτή τη μονάδα τέλος Οκτωβρίου ή αρχές Νοεμβρίου του 1967 και τοποθετήθηκα διοικητής τάγματος στο Κάτω Νευροκόπι, θα το έχετε ακούσει το Κάτω Νευροκόπι. Έμεινα εκεί δύο χρόνια διοικητής στο τάγμα. Στο διάστημα αυτό κατεβλήθησαν επανειλημμένες προσπάθειες να μου βρούνε τρωτά σημεία...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Πότε τοποθετήθητε εις την $3^{η}$ ΜΕΟ; Από το Νευροκόπι πήγατε...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Να σας πω πού υπηρέτησα στο διάστημα της... Μετά το Νευροκόπι υπηρέτησα στο $4^{ο}$ γραφείο της $11^{ης}$ μεραρχίας και, επαναλαμβάνω, παρακαλώ να μην θεωρηθεί ως προσπάθεια προβολής του εαυτού μου ούτε ως προσπάθεια επικλήσεως αντιστασιακών περγαμηνών τις οποίες δεν έχω, εκεί τοποθετήθηκα σε θέση που κατά γενική ομολογία δεν θα έπρεπε να τοποθετηθώ. Με 'βάλαν στο $4^{ο}$ γραφείο, ενώ τα προσόντα μου ήταν για να πάω στο $3^{ο}$ γραφείο.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Εις την $3^{η}$ ΜΕΟ πότε πήγατε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Στην $3^{η}$ ΜΕΟ ήταν ένας ορισμένος αριθμός συνταγματαρχών οι οποίοι υπηρετούσαν στο Αρχηγείο Στρατού και οι οποίοι εθεωρήθη ότι έπρεπε να φύγουν από εκεί. Το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, τουλάχιστον, εκείνη την εποχή...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Όχι, χρονικά πότε πήγατε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Επήγα στις 6 Ιουλίου του 1974.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μάλιστα. Επελέγητε μετά από το πραξικόπημα και τη χρησιμοποίηση στελεχών της ΔΙΚ ως ο εκπρόσωπος της ΜΕΟ εις τη σχέση της υπηρεσίας αυτής με τη ΔΙΚ. Είναι έτσι ή δεν είναι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν είπα τίποτα τέτοιο.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μετά, κάποτε πήρατε εσείς το αρχείο της ΔΙΚ, της Διευθύνσεως Κυπριακού;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μετά το πραξικόπημα και όταν έφυγαν οι αξιωματικοί, μετετέθησαν από τη ΔΙΚ και επήγανε στην Κύπρο, παρεδόθη στην $3^{η}$ ΜΕΟ, στον αρμόδιο επιτελή ένας ολόκληρος φωριαμός με το αρχείο της ΔΙΚ.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μετά, πότε μετά;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ήτανε 16 του μηνός, 17 του μηνός, 18 Ιουλίου, δεν θυμάμαι πότε ακριβώς.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μέχρι τότε η $3^{η}$ ΜΕΟ σαν υπηρεσία θα είχε κάποια συνεργασία και σύνδεσμο με τη ΔΙΚ;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Συνεργασία απλώς, καμία αρμοδιότητα για τα θέματα της Κύπρου.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Όχι αρμοδιότητα, συνεργασία, για να υπάρχει κάποιος ειρμός, κάποια αλληλουχία, να υπάρχει... Ποιος ήτο ο αξιωματικός της ΜΕΟ ο οποίος ήταν ενη-

μερωμένος για τη ΔΙΚ, στο επίπεδο που υπήρχε ενημέρωσις, το σοβαρό ή το επουσιώδες;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εκείνη την εποχή κανένας, διότι, και θα παρακαλέσω να μου επιτρέψετε να το διευκρινίσω αυτό, η ΔΙΚ συνεστήθη, νομίζω, την άνοιξη στις αρχές του 1974, όπως τα είδα τα πράγματα μετά από πολύ καιρό. Συνεστήθη, για να υπάρχει ένα όργανο το οποίο θα συντονίζει όλα τα θέματα του Κυπριακού. Σ' αυτή, λοιπόν, εξεχωρήθησαν όλα τα σχέδια, όλες οι αρμοδιότητες που είχαν σχέση όχι μόνο με το Κυπριακό, αλλά ακόμη και με την Τουρκία.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Επί των ημερών σας έγινε αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, πολύ προ των ημερών μου. Ακόμη και με την Τουρκία. Εκεί λοιπόν ήταν αυτά τα σχέδια όλα και αυτή είχε την αρμοδιότητα του Κυπριακού.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ευχαριστώ. Άλλη ερώτηση. Αναφέρατε, και μάλιστα υπήρξατε και κατηγορηματικός, ότι, όσον αφορά το πραξικόπημα, κατά τη γνώμη σας, δεν είχαν ενημερωθεί οι επιτελείς του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων και ότι ίσως δεν ήταν ενημερωμένοι και οι αρχηγοί των διαφόρων κλάδων, του Γενικού Επιτελείου, Αεροπορίας και Ναυτικού. Πού το στηρίζετε αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Σ' αυτό δεν είμαι κατηγορηματικός, σ' αυτό το δεύτερο. Σ' αυτό το δεύτερο δεν μπορώ να είμαι κατηγορηματικός, αλλά...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Για τους επιτελείς;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Για τους αρχηγούς, όχι για τους επιτελείς. Θέλετε για τους επιτελείς του ΑΕΔ; Για τους επιτελείς του ΑΕΔ θα είμαι κατά 99% κατηγορηματικός και αφήνω το 1% για τη μία περίπτωση την οποία ανέφερα, και πάλι με επιφυλάξεις, που αφορά τον ταγματάρχη Σκλαβενίτη, την προηγουμένη ενημέρωσή του.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε μάρτυς, επειδή υπήρξατε αρχηγός της τάξεώς σας...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, όχι, λάθος.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Εν πάση περιπτώσει, υπήρξατε γνωστός ικανός αξιωματικός, επαγγελματικά κατηρτισμένος. Προέρχεστε από μια πολιτικοστρατιωτική οικογένεια, ο αδελφός σας χρημάτισε και Υφυπουργός Εθνικής Αμύνης στην κυβέρνηση του κ. Καραμανλή.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ελπίζω αυτό να μην επηρεάσει την...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Είναι θετικό στοιχείο. Όλοι έχετε υπηρετήσει σαν στρατιωτικοί και σαν πολιτικοί τον τόπο. Η γνώμη σας έχει ιδιαίτερη σημασία. Γι' αυτό θα παρακαλέσω να λάβετε υπόψη σας ότι αυτό που λέτε όσον αφορά τους επιτελείς, επειδή η Επιτροπή είναι ήδη κοινωνός ορισμένων στοιχείων από καταθέσεις προηγουμένων μαρτύρων, οι οποίοι υπήρξαν εκ των πρωταγωνιστών των τραγικών εκείνων ημερών, αλλά και από άλλες πληροφορίες, και εσείς βεβαίως θα γίνατε δέκτης αυτών των πληροφοριών λόγω της θέσεώς σας, διότι και εσείς ήσαστε μέσα στο προσκήνιο, όχι στο παρασκήνιο των γεγονότων, είναι δυνατόν αυτή τη στιγμή σοβαρώς, και παρακαλώ σ' αυτό να επανατοποθετηθείτε, να ισχυρίζεσθε ότι οι επιτελείς του Μπονάνου δεν ήσαν ενήμεροι για το πραξικόπημα; Αφού εδώ υπάρχουν τα δεδομένα προηγουμένων συσκέψεων στας οποίας έλαβαν μέρος. Υπήρχε κάποιος, ασφαλώς, κάποια ομάδα συλλογής και επεξεργασίας στοιχείων και υπήρξαν και ορισμένες περιπτώσεις μικρών αξιωματικών ή και ανωτέρων αξιωματικών οι οποίοι εχρησιμοποιήθησαν προπαρασκευαστικά μέχρι της παραμονής του πραξικοπήματος. Εδώ παρακαλώ τη γνώμη σας.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα σας απαντήσω και θα σας απαντήσω με βάση τα στοιχεία τα οποία εγώ ξέρω. Οι επιτελείς του Μπονάνου, με την απλουστευμένη αυτή ας πούμε έκφραση, ήταν από τον υπαρχηγό του ΑΕΔ μέχρι τον τελευταίο αξιωματικό σε οποιαδήποτε ΜΕΟ. Αυτοί ήτανε οι επιτελείς του Μπονάνου. Είναι ένα τεράστιο επιτελείο αυτό με υπαρχηγό, με διευθυντάς κλάδων...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Παρακαλώ να μην πλατειάζουμε. Επιτελείς του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων είναι ο ανθυπολοχαγός του ελληνικού στρατού μέχρι τον υπαρχηγό.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ωραία. Αυτό λέω και εγώ.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μην το πάτε εκεί. Σας παρακαλώ, σας σέβομαι και ομιλώ πολύ προσεκτικά. Θα παρακαλέσω και εσείς να σεβαστείτε την ερώτηση και τον υποβάλλοντα την ερώτηση. Σας λέω εγώ επιτελείς και ξέρετε τι εννοώ. Αυτούς οι οποίοι ευρίσκονται στο γραφείο του, οι στενοί και μέσα εκεί ήταν ο Παλαΐνης, ήταν οπωσδήποτε ο Πηλιχός, ήταν ο Κοντώσης, ήταν ο Κονδύλης κ.λπ. Αυτοί δεν γνώριζαν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, όχι, κύριε Μπαντουβά, με συγχωρείτε. Θα ήθελα για να φανεί ποια είναι η σωστή θέσις ορισμένων ανθρώπων εκεί. Κατάλαβα τι εννοείτε. Οι άμεσοι επιτελείς του Μπονάνου στο γραφείο του ήταν, νομίζω, δύο ταγματάρχαι, ο υπασπιστής του ο Τριανταφύλλου και ένας στο γραφείο αρχηγού ο ταγματάρχης Ματάτσης. Διευθυντής στο γραφείο του αρχηγού, του επιτελικού γραφείου του αρχηγού ήτανε ο συνταγματάρχης Κορμάς, ο οποίος ήτανε και από πριν από τον Ζαγοριανάκο. Αυτοί ήτανε οι άμεσοι επιτελείς. Οι άλλοι τώρα, ο Κονδύλης, ο Παλαΐνης, ο Πηλιχός, υπηρετούσανε σε άλλα επιτελεία, ήτανε στο Αρχηγείο Στρατού, δεν ήτανε άμεσοι επιτελείς του Μπονάνου. Γι' αυτό θέλω να διευκρινίσω, δεν έχω καμία πρόθεση να επιφέρω σύγχυση στα πράγματα, να τα συσκοτίσω. Αυτοί ενδεχομένως να ξέρανε, αλλά το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων ως επιτελείο δεν ήξερε.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Πέστε μου, κύριε μάρτυς, ποια είναι η γνώμη σας για τους λόγους απομάκρυνσης της Μεραρχίας επί Παπαδοπούλου από την Κύπρο.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε Μπαντουβά, με ρωτάτε να σας πω κάτι που δεν το ξέρω. Δεν ξέρω τι συμφωνίες έκανε με τους Τούρκους ο Παπαδόπουλος, έκανε κάποια... αν θυμάστε, τότε είχαμε μία κρίση στον Έβρο και ως αποτέλεσμα κάποιας συμφωνίας απεσύρθη η Μεραρχία.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Πέστε μου μπορεί, κατά τη γνώμη σας πάντοτε, να έχει κάποια σχέση η ενέργεια εκείνη της απομάκρυνσης, σαν πρώτη φάση, με το πραξικόπημα για την απόβαση σαν δεύτερη φάση;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πολύ μακριά είναι η μία...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Δεν έχει σημασία. Πιστεύετε ότι μπορεί να έχει...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: ...και με δεδομένο ότι εδώ εμείς δεν σχεδιάζουμε ίσως τόσο πολύ μακρόπνοα, όπως κάνουνε οι Τούρκοι...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Όχι, η γνώμη σας, η οποία είναι απότοκος και πληροφοριών και άλλων εμπειριών.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ως απόρροια το ένα του άλλου θα πω ότι μπορεί να είναι, αλλά σχέσεις μεταξύ της απομακρύνσεως τότε της Μεραρχίας και της εκδηλώσεως του πραξικοπήματος ύστερα από 7 χρόνια νομίζω ότι είναι λίγο έτσι πολύ τραβηγμένο να πούμε ότι μπορεί να υπήρχαν. Δεν ξέρω τις σκέψεις αυτών, ποιες ήταν.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Λοιπόν, απαντάτε δηλαδή ότι απόρροια μπορεί να ήταν, υπό την έννοια της αποδυνάμωσης ήταν φυσικό κάποτε να συμβεί αυτό, αλλά νομίζετε ότι δεν είχε μεταξύ τους...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, και απόρροια η εισβολή, με συγχωρείτε, και όχι το πραξικόπημα.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Εάν υπήρχε Μεραρχία κάτω, θεωρείτε σχεδόν αδύνατη την τουρκική επέμβαση στην Κύπρο, ναι ή όχι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αν όχι αδύνατη, θα έλεγα δυσχερεστάτην. Θα συνταχθώ με την άποψη ότι ίσως θα ήταν αδύνατη και θα το σκέφτονταν πολύ οι Τούρκοι...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Γνωρίζετε ότι μετά την αποχώρηση της Μεραρχίας παρέμεινε το πυροβολικό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το γνωρίζω αυτό. Ξέρω πάντως ότι υπήρχε πυροβολικό κάτω στην Κύπρο.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Η 3η ΜΕΟ στα σχέδιά της δεν είχε καμία απολύτως αρμοδιότητα σε grosso modo, σε γενικές γραμμές, να γνω-

ρίζει τις αμυντικές καταστάσεις, τη δομή της Εθνοφρουράς εις την Κύπρο; Εφόσον σε περίπτωση μιας ελληνοτουρκικής σύρραξης, θα ήταν ενιαίο το μέτωπο και ενιαία η άμυνα και η αντιμετώπισις.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, αυτά ήταν μέσα στους φακέλους τους οποίους παρέδωσε η ΔΙΚ στην 3η ΜΕΟ και σας είπα πότε παρεδόθησαν αυτοί οι φάκελοι. Παρεδόθησαν ή στις 17 ή στις 18 του μηνός, δεν θυμάμαι.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Δεν γνωρίζατε εσείς σαν στέλεχος και διευθυντής ενός τμήματος της 3ης ΜΕΟ τι πυροβολικό διέθετε το έθνος εις την Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό το εγνώριζα τότε, κύριε Μπαντουβά, δεν μπορώ να το θυμηθώ τώρα.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μα τόσο απλό...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ε, δεν είναι τόσο απλό. Δεν ξέρω, πέντε μοίρες είχε, έξι μοίρες είχε, δεν μπορώ να σας πω.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε μάρτυς, ειπώθηκε από αξιωματικούς οι οποίοι τότε ήσαν ταγματάρχαι και σε πολύ επουσιωδέστερες θέσεις ότι εγνώριζαν ότι το πυροβολικό παρέμεινε και ότι το πυροβολικό μάλιστα ήτο καλύψεως σώματος στρατού και όχι μεραρχίας.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε Μπαντουβά, αυτό το δέχομαι. Το ότι αυτοί το γνώριζαν, εγώ δεν είμαι εις θέση να σας πω αυτή τη στιγμή πόσο ήτανε. Έλαβα γνώση ορισμένων σχεδίων τότε, αλλά δεν μπορώ να το θυμηθώ αυτό. Δεν ήταν λεπτομέρεια, αλλά δεν μπορώ αυτή τη στιγμή να σας πω με ακρίβεια τι υπήρχε.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Εάν δεν συνέβαινε το πραξικόπημα εις την Κύπρο, παρέμενε η αμυντική τοποθέτηση, οργάνωση και η προβλεπόμενη αξιοποίηση των μονάδων που είχαν μείνει, της ΕΛΔΥΚ, της Εθνοφρουράς, του Εφεδρικού κ.λπ., παρέμενε ως είχε επί Μακαρίου και εάν δεν επηρεάζετο το φρόνημα του κυπριακού λαού...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το οποίο επηρεάστηκε.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: ...πράγμα το οποίο έχει επίδραση εις την επιτυχία ή αποτυχία της επιστράτευσης, πιστεύετε ότι, και χωρίς τη Μεραρχία, με τα δεδομένα που προανέφερα προηγουμένως θετικά, στα χέρια ενός ικανού στρατιωτικού ηγέτη, ήσαν επαρκή για την απόκρουση μιας εισβολής επιτυχώς;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πιστεύω πως ναι.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Το πιστεύετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το πιστεύω, αλλά θα πρέπει όμως να θεωρήσουμε ως μια λογική υπόθεση ότι, εάν δεν γινόταν το πραξικόπημα, δεν θα κάνανε οι Τούρκοι την εισβολή, τουλάχιστον σε εκείνον τον χρόνο, δεν ξέρω, αργότερα μπορεί να βρίσκανε κάποια άλλη αφορμή, για να κάνουν εισβολή, αλλά, αν δεν γινόταν, δεν θα γινόταν εισβολή.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Αυτό είναι άλλο θέμα. Εκλυτικός παράγων από πλευράς πολιτικής, διπλωματικής διεθνούς κάλυψης, τηρήσεως προσχημάτων της τουρκικής εισβολής ήταν βεβαίως το πραξικόπημα ανατροπής του νομίμου ηγέτου της Κύπρου. Αυτό είναι σωστό. Μία άλλη ερώτηση. Θεωρητικά οι Ένοπλες Δυνάμεις της Κύπρου, όπως και η κυβέρνηση της Κύπρου, είναι τελείως ανεξάρτητες και αυτοκέφαλες έναντι της Ελλάδος.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Από την άλλη πλευρά, επειδή υπήρχε η παροχή στελεχών, τεχνικών πληροφοριών και υλικού προς τις Ένοπλες Δυνάμεις της Κύπρου, υπήρχε μια σιωπηρά εξάρτηση. Αυτή η εξάρτηση δικαιολογούσε την απαραίτητη συγκατάθεση της Αθήνας διά να αρχίσει να λειτουργεί η αμυντική μηχανή της Κύπρου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Είπατε όχι και το αιτιολογήσατε, σε απαντήσεις που εδώσατε στον κ. πρόεδρο και σε άλλους συναδέλφους, ότι ίσως οφείλετο συν τοις άλλοις και στην έλλειψη πείρας και ανεπάρκειας εις το κλιμάκιο που έπρεπε του τότε διοικητού, ο οποίος ήταν κατάλληλος για το πραξικόπημα, δεν ήταν κατάλληλος όμως για να αρχηγεύσει κατά την εισβολή. Δεν νομίζετε ότι μπορούσε η Αθήνα, παρά τη σύγχυση

που επεκράτει και ενόψει της αναμενομένης τουρκικής πρωτοβουλίας μετά το πραξικόπημα, λόγω των πληροφοριών που είχαν, των κινητοποιήσεων κ.λπ., να είχε στείλει στο διαρρεύσαν διάστημα μεταξύ 15 έως 20 Ιουλίου κάποιον στρατηγό πεπειραμένο, αρμόδιο διά να αναλάβει τα ηνία; Αυτό δεν συνθέτει μια ασύγγνωστη βαρύτατη παράλειψη των Αθηνών;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Υπάρχει παράλειψη και σας είπα προηγουμένως ότι ετοιμάστηκε να πάει ο στρατηγός Ραγκούσης και μάλιστα εδόθη εντολή να ετοιμαστεί κάποια ενημέρωση και δεν ξέρω γιατί δεν πήγε. Και θα ήθελα και κάτι άλλο να συμπληρώσω, τώρα το θυμάμαι, ότι υπήρξε κάποιο σήμα ή κάποια σήματα από το ΓΕΕΦ που έλεγαν ότι είναι ανάγκη να επαναπατριστεί ο ταξίαρχος Γεωργίτσης. Γιατί το ζητούσε αυτό δεν ξέρω, πάντως λίγο μετά το πραξικόπημα και προ της εισβολής υπήρξε κάποια τέτοια...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Υποθέτω ότι θα έπρεπε και λόγω της ακαταλληλότητος, αλλά και επειδή είχε εκτεθεί πολύ με το πραξικόπημα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, αυτά προήλθαν από τον Γεωργίτση τα σήματα. Ήταν αίτηση επαναπατρισμού του Γεωργίτση.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Τώρα ο ισχυρισμός σας ότι η σύγχυσις προήλθε από τον αιφνιδιασμό τόσο της Λευκωσίας όσο και των Αθηνών, μεταξύ 15 μιλάμε πάντοτε και 20 Ιουλίου...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μιλάμε για τις 20 Ιουλίου πλέον. Η σύγχυσις δημιουργήθηκε στις 20 Ιουλίου.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Αυτό νομίζετε ότι υπάρχει; Εφόσον ήδη υπήρχε αυτό το πενθήμερο και προ ακόμα του πραξικοπήματος έχουμε εκπεφρασμένες επιφυλάξεις, ενδοιασμούς και φόβους, ακόμα και από πρωταγωνιστές των γεγονότων, ότι αυτό θα δημιουργήσει το ενδεχόμενο τουρκικής επέμβασης. Εν συνεχεία έχουμε όλη αυτή τη σειρά των πληροφοριών και τις κινητοποιήσεις των Τούρκων. Επομένως, εδώ αιφνιδιασμός εις τι; Δεν υπήρχε αιφνιδιασμός ούτε στην Αθήνα ούτε στη Λευκωσία.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε Μπαντουβά, ο αιφνιδιασμός προήλθε από την κακή εκτίμηση αυτών οι οποίοι προφανώς δεν ανέμεναν αυτή την αντίδραση των Τούρκων ή δεν την υπολόγισαν αυτή την αντίδραση των Τούρκων. Το είπα κατ' επανάληψη νομίζω αυτό.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Δεν την υπολόγιζαν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν την εξετίμησαν ως πιθανή και είπα προηγουμένως ότι αυτό ήτανε η πλέον δυσμενής περίπτωσις για μας.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Η Αθήνα ναι, αλλά η Λευκωσία γιατί;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Και η Αθήνα και η Λευκωσία.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Η Αθήνα, ναι, υπό την έννοια την εξής, ότι ήδη ο Ιωαννίδης, όπως θα πρέπει να έχετε ακούσει, είχε πει ότι έχω διαβεβαιώσεις ότι δεν πρόκειται οι Τούρκοι να επέμβουν.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, ακούστηκε αυτό.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ακούστηκε αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ακούστηκε αυτό.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Επίσης, το γεγονός ότι υπήρξανε, εμεθοδεύθησαν ή εξεμαιεύθησαν πληροφορίες από πρεσβεία χώρας κομμουνιστικής ότι έχουμε συγκεντρώσεις στρατιωτικών δυνάμεων και κινήσεις στους βόρειους γείτονές μας, αυτό το θεωρείτε ότι είναι άσχετο με τις εξελίξεις στην Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν νομίζω ότι αυτό ελήφθη υπόψιν σοβαρά. Εγώ τουλάχιστον δεν το θεώρησα ως σοβαρό αυτό.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Δεν το συσχετίσατε καθόλου με το Κυπριακό αυτό, στρατηγέ;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα σας πω γιατί. Διότι υπήρξε μία πληροφορία και αυτή ήταν όλη. Δεν επανελήφθη αυτή η πληροφορία.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Θα μπορούσα να σας υπομνήσω, κύριε Μπαντουβά, ότι έχετε...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ευχαριστώ, κύριε πρόεδρε, τελειώνω. Υπάρχει, όπως γνωρίζετε, εντολή να μελετηθεί και είναι στο ημερολόγιο των ημερών εκείνων να προετοιμα-

στούν οι υπηρεσίες για την εφαρμογή των σχεδίων Κ και Ε, που σημαίνει ότι τουλάχιστον με την ίδια σοβαρότητα και με την ίδια προσοχή αντιμετωπίζοντο από τη στρατιωτική ηγεσία και τις υπηρεσίες του κράτους και οι επιχειρήσεις Κ και οι επιχειρήσεις Ε και τα δύο σχέδια. Το σχέδιο Ε υποθέτω ότι αφορούσε κινητοποίηση και προπαρασκευή των Ενόπλων μας Δυνάμεων διά επιχείρηση εις βορρά, έτσι δεν είναι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Τι είναι το Ε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Είναι εμπλοκή με Τουρκία, και αυτό δεν ξέρω αν πρέπει να το κοινολογούμε, κύριε Μπαντουβά.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ωραία, αυτό είναι μια διευκρίνισις. Εάν υποτεθεί ότι το πυροβολικό ήταν, όπως εμείς αναφέραμε προηγουμένως, κάλυψις ενός σώματος στρατού και ήτο κατάλληλα τοποθετημένο εις την Κύπρο, μπορούσε να αντικρούσει αποβάσεις από θαλάσσης και ρίψεις από αέρος παράλληλα με χερσαίους στόχους;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, αυτό, έτσι όπως το είπατε, συμπληρώνει, γιατί μόνο του δεν μπορούμε να πούμε ότι μπορεί να αντιμετωπίσει. Οπωσδήποτε, θα είχε σημαντικό αποτέλεσμα στο πυροβολικό, εάν υπήρχανε και τμήματα χερσαία τα οποία θα εκμεταλλευθούνε τα δικά του αποτελέσματα. Αλλά δεν με αφήσατε να σας απαντήσω σε προηγουμένη ερώτηση που μου είπατε για τον αιφνιδιασμό. Το είπα και προηγουμένως και θα ήθελα να το ξαναπώ, ότι αιφνιδιάστηκαν, διότι δεν έκαναν τη σωστή εκτίμηση και οι εδώ και οι κάτω. Οι εδώ, αυτοί οι οποίοι εν πάση περιπτώσει οργάνωσαν το πραξικόπημα, δεν εξετίμησαν σωστά τις επιπτώσεις και δεν έλαβαν υπόψιν το δυσμενέστερο ενδεχόμενο, το οποίον ήταν η εμπλοκή με την Τουρκία. Αυτό ήταν το δυσμενέστερο και με βάση αυτό θα έπρεπε να κάνουν ό,τι έκαναν. Δεν το έλαβαν υπόψιν τους αυτό. Αποτέλεσμα ήταν ο αιφνιδιασμός τους.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Πράγματι έχετε δίκιο σ' αυτό. Πιστεύετε ότι αυτό ήταν θέμα αφελείας, ήταν θέμα βλακείας, αν θέλετε, ήταν ατυχούς συγκυρίας; Ή ότι ήταν αποτέλεσμα επαφής και ρητής διαβεβαίωσης του συμμαχικού παράγοντος προς τον Ιωαννίδη και τον Μπονάνο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ να πω ότι πιστεύω κάτι για το οποίο δεν έχω στοιχεία.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Τόσο λοιπόν αφελείς, τόσο βλάκες ήσαν οι κύριοι αυτοί; Θα το έκανε αυτό ένας δεκανέας του ελληνικού στρατού, αυτό το λάθος;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το είπα και προηγουμένως, και στη μία περίπτωση και στην άλλη δεν δικαιολογείται.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Παρακαλώ τον κ. Ξαρχά να λάβει τον λόγο.

ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε μάρτυς, εγώ θα σας κάνω μια δήλωση πριν ρωτήσω και θα σας πω ότι εγώ σπάνια θα σας ζητήσω τη γνώμη ή την εκτίμησή σας, οπωσδήποτε δεν θέλω τα συμπεράσματά σας ή ό,τι έχετε διαβάσει στις εφημερίδες ή έχετε ακούσει οπουδήποτε αλλού και προπαντός δεν θέλω να επιβεβαιώσετε αυτά που ενδεχομένως θα θεωρήσετε ότι εγώ θέλω. Εγώ θέλω να πείτε γεγονότα που ξέρετε ή, αν δεν ξέρετε, θα μου πείτε δεν ξέρω. Και θέλω να ξεκαθαρίσουμε ένα πράγμα το οποίο θεωρώ ιδιαίτερα σοβαρό, το ρωτήσανε κι άλλοι συνάδελφοι. Αν υπάρχουν ή δεν υπάρχουν είτε από τις εκθέσεις που κάνατε εσείς οι αξιωματικοί, με βάση αυτή τη διαταγή του αρχηγείου, είτε άλλου είδους καταθέσεις που έχουν εξαφανιστεί. Έχετε ακούσει εσείς κανέναν αξιωματικό που να υπέβαλε έκθεση και να έχει χαθεί;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι.

ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε πρόεδρε, θέλω να δηλώσω και παρακαλώ να το σημειώσετε αυτό. Ίσως, θα ήταν χρήσιμο να κάνουμε μια ανακοίνωση, τις εκθέσεις που έχουμε, αυτό δεν είναι απόρρητο. Αυτοί και αυτοί και αυτοί έχουν υποβάλει. Αν υπάρχει κάποιος που υπέβαλε και δεν είναι μέσα το όνομά του, να έρθει να μας το πει. Κάνω μια πρό-

ταση σε σας και στην Επιτροπή. Ή αν έχει καταθέσει κάπου αλλού, πολύ σωστά που λέει ο κ. Τσιγαρίδας. Διότι δεν μπορούμε να το αφήνουμε αυτό να αιωρείται έτσι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Καλώς, θα το δούμε αυτό, θα το εξετάσουμε στη συνέχεια.

ΞΑΡΧΑΣ: Πείτε μου κάτι άλλο. Στις 24 Ιουλίου έχουμε εδώ τη μεταπολίτευση, καθ' ον τρόπον γνωστόν έγινε. Ποιος ήλεγχε τον στρατό εκείνες τις ώρες, κύριε μάρτυς, και στις 25 και στις 26 και στις 27;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ να σας πω. Τουλάχιστον εκεί σε μας, στον χώρο που εμείς ήμαστε, πέραν των συναισθημάτων που δημιουργηθήκανε στον καθέναν από την αλλαγή αυτή, δεν αντιληφθήκαμε κάτι τέλος πάντων να αλλάζει, τουλάχιστον στον χώρο τον δικό μας. Για τον υπόλοιπο στρατό δεν μπορώ να σας πω ποιος τον ήλεγχε, δηλαδή εάν υπήρχε μηχανισμός άλλος από τον ιεραρχικό ο οποίος να ελέγχει τον στρατό.

ΞΑΡΧΑΣ: Δηλαδή, κατά την άποψή σας, μας βεβαιώνετε εσείς στις 24 του μηνός Ιουλίου όλοι αυτοί οι ταγματάρχαι, οι οποιοιδήποτε, τα άλλα κέντρα που είπατε σβήσανε, εξαφανιστήκαν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν σας το βεβαιώνω καθόλου αυτό, κύριε Ξαρχά.

ΞΑΡΧΑΣ: Πέστε με κάτι άλλο. Σας ρώτησε ο κ. Μπαντουβάς, και συμμερίζομαι την άποψή του, είναι και για μένα πολύ σημαντικό και για όλους μας, ο Γεωργίτσης ήταν αυτός που ήταν, αλλά και καλύτερος να ήταν, αφού είχε την ανάμειξη στο πραξικόπημα, έπρεπε να πάει ένας άλλος. Όλοι αυτοί οι στρατηγοί που ήταν εκείνη την εποχή... είχατε υπηρετήσει τις δικτατορίες και τις δυο ή όχι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ήμουνα στον στρατό, ασφαλώς.

ΞΑΡΧΑΣ: Εσείς θα διαλέγατε, λοιπόν, ή μπορούσατε, να το πω αλλιώς, άλλο η πρόθεση, άλλο η δυνατότητα, να έχετε εμπιστοσύνη και να πιάσετε 24 του μηνός έναν στρατηγό και να του πείτε πήγαινε εσύ εκεί κάτω;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εννοείτε μετά...;

ΞΑΡΧΑΣ: Μετά, μιλάω για 24, 25, 26.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Γιατί όχι; Γιατί όχι, εάν ήξερα ότι ο στρατηγός αυτός είναι ικανός και ότι θα μπορεί να επαναφέρει στα πράγματα...

ΞΑΡΧΑΣ: Ικανοί ήταν όλοι, αλλά μέχρι τότε υπηρετούσαν τη δικτατορία.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω, τι να σας πω; Αν το θέτετε ως θέμα εμπιστοσύνης πλέον της ηγεσίας προς οποιονδήποτε από τους αξιωματικούς...

ΞΑΡΧΑΣ: Όχι, σας ρώτησα, γιατί για μένα αυτό είναι ουσιαστικό, το ποιος ήλεγχε τον στρατό.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εν πάση περιπτώσει, δεν μπορώ να πω ότι τον ήλεγχαν οι ταγματάρχαι ή ο Ιωαννίδης ακόμα ή να πω ότι δεν τον ήλεγχαν. Ούτε αυτό δεν μπορώ να το πω. Πάντως, όπως σας είπα και προηγουμένως, ο κ. Ραγκούσης είχε ειδοποιηθεί να ετοιμαστεί να πάει στην Κύπρο. Δεν μπορώ να θυμηθώ πού ήτανε διοικητής ο κ. Ραγκούσης.

ΞΑΡΧΑΣ: Όταν έγινε η δεύτερη εισβολή, ο δεύτερος ΑΤΤΙΛΑΣ όπως λέμε, υπήρχε στρατηγός διοικητής εκεί των δικών μας δυνάμεων;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Βεβαίως, υπήρχε. Ήταν ο κ. Καραγιάννης, ο μετέπειτα αρχηγός του ΓΕΣ.

ΞΑΡΧΑΣ: Πέστε μου κάτι άλλο ακόμη. Διερωτήθηκε ο συνάδελφός μου, και διερωτώμαι και εγώ μαζί του, γιατί, ενώ οι Τούρκοι ενίσχυαν τότε το προγεφύρωμά τους και στέλνανε και πολεμοφόδια και στρατό, εμείς δεν το κάναμε; Ποια ήταν εδώ η κατάσταση τότε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, το γιατί δεν το κάναμε το είπα από καθαρώς στρατιωτικής πλευράς.

ΞΑΡΧΑΣ: Κοιτάξτε, το γιατί θα το βγάλουμε εμείς ίσως το συμπέρασμα, εγώ θέλω τα γεγονότα. Πείτε μου ποια ήταν η κατάσταση εδώ τότε με την επιστράτευση που κάνανε στις 20 Ιουλίου στην Ελλάδα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Η επιστράτευση αυτή ή-

ταν τελείως αψυχολόγητη και δεν μιλάω για την επιστράτευση ως επιστράτευση, μιλάω για τη γενική επιστράτευση, η οποία διετάχθη. Θα μπορούσε να γίνει επιστράτευσις ενός ορισμένου αριθμού ανδρών και απ' ό,τι άκουσα μετά υπήρχε έτοιμο το σχέδιο...

ΞΑΡΧΑΣ: Να σας διακόψω, αν μου επιτρέπετε, δεν με ενδιαφέρει εμένα αυτό. Εμένα με ενδιαφέρει η κατάσταση που ήταν τότε. Αυτοί οι άνθρωποι που επιστρατεύθηκαν, ίσως και πολλοί από μας, ήμασταν επί 15 μέρες στα χωράφια ξυπόλυτοι, ναι ή όχι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε Ξαρχά...

ΞΑΡΧΑΣ: Ξέρετε καμιά μονάδα να συγκροτήθηκε απ' αυτούς που επιστρατεύθηκαν τότε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε Ξαρχά, θα σας απαντήσω πάλι συνεχίζοντας αυτό που άρχισα να λέω. Εάν δεν γινόταν η γενική επιστράτευσις και γινόταν η επιστράτευσις ορισμένου αριθμού ο οποίος θα εκάλυπτε τις ανάγκες των μονάδων οι οποίες προεβλέποντο να αμυνθούν στον Έβρο και στο Αιγαίο και δεν θα χρειαζόταν να επιστρατευθούν αυτοί που προβλέπονταν από τα σχέδια να είναι στα Γιάννενα, ξέρω εγώ, ή στην Κοζάνη, εάν δεν γινόταν αυτό, δεν θα είχε και αυτό το αποτέλεσμα που είχε η επιστράτευση. Θα ήταν οπωσδήποτε διαφορετική τελείως η επιστράτευσις και το ηθικό και τα πάντα.

ΞΑΡΧΑΣ: Σ' αυτό συμφωνώ, δεν είναι αυτό που με ενδιαφέρει. Αυτό το αποτέλεσμα, όπως είπατε, είναι που με ενδιαφέρει. Είχαμε έναν στρατό αξιόμαχο τότε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κατά ένα μέρος όχι.

ΞΑΡΧΑΣ: Θα βοηθούσαμε αν στέλναμε, τι να στέλναμε, εμάς που γυρίζαμε, επαναλαμβάνω, στα χωράφια και πληρώναμε δυστυχώς πολλές φορές και το ψωμί που έπρεπε να πάρουμε; Θα βοηθούσαμε την Κύπρο εμείς, αν πηγαίναμε σ' αυτή την κατάσταση τότε κάτω, ανεξάρτητα από τη δυνατότητα που είπατε πριν ότι δεν υπήρχε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εάν μπορούσαμε να πάμε, πρώτα πρώτα δεν θα πηγαίναμε σ' αυτή την κατάσταση, αλλά εάν μπορούσαμε να πάμε θα βοηθούσαμε, αλλά ήταν αντικειμενικώς αδύνατον να πάμε τότε.

ΞΑΡΧΑΣ: Πείτε μου και κάτι άλλο. Μια μεραρχία ας πούμε, μακάρι να μπορούσαμε να τη στέλναμε κάτω...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ίσως θα ξέρετε ότι μια μεραρχία επήγε στην Κρήτη, η 9η μεραρχία από την Κοζάνη επήγε στην Κρήτη, άρχισε η συγκρότησίς της, αλλά τελικώς δεν επήγε και δεν επήγε, διότι εξ αντικειμένου ήτανε αδύνατον να πάει.

ΞΑΡΧΑΣ: Από εκεί και πέρα ήταν διασφαλισμένη από πλευράς εφοδιασμού, εξοπλισμού κ.λπ.;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ποιος;

ΞΑΡΧΑΣ: Η μεραρχία που θα πήγαινε κάτω. Δεν θα έπρεπε να έχουμε...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Καλά που το είπατε αυτό. Για να πάει η μεραρχία εκεί και να πάει όπως θα έπρεπε να πάει, θα έπρεπε εκτός από το προσωπικό και το κύριο υλικό που είχε και τον οπλισμό της, να την ακολουθεί και όγκος εφοδίων και θα έπρεπε να ανεφοδιάζεται συνεχώς και με πυρομαχικά και με άλλα εφόδια.

ΞΑΡΧΑΣ: Είπατε, αν θυμάμαι καλά, ότι τα πυροβόλα που ήταν στην Κυρήνεια είχαν φύγει και δεν βρέθηκαν στη θέση τους;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ήταν ορισμένα πυροβόλα. Ορισμένα πυροβόλα, αντιαποβατικά τα χαρακτηρίζανε, νομίζω, ήτανε αντιαρματικά τα οποία μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εναντίον πλοίων κυρίως αποβατικών, γιατί τα άλλα δεν θα μπορούσαν να τα φτάσουνε τα πολεμικά. Είχαν λάβει μέρος στο πραξικόπημα αυτά.

ΞΑΡΧΑΣ: Τα πυροβόλα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι.

ΞΑΡΧΑΣ: Δεν τα είδαμε, ίσως τα δούμε παρακάτω. Είδαμε τα άρματα, είδαμε τους καταδρομείς, μπορεί. Θα το δούμε αυτό. Εσείς έτσι λέτε. Εκεί στην ακτή, υποθέτω εγώ, δεν είμαι στρατιωτικός, είχαμε κάποια οχυρωματικά έργα εκεί που θα έπρεπε να είναι τα πυροβόλα μας μέσα; Ο στρατός

μας, οι μονάδες μας σύμφωνα με τα σχέδια έπρεπε να είναι εκεί συνέχεια;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, εφόσον ανεμένετο κάποια ενέργεια των Τούρκων, απόβασις, θα έπρεπε να είναι εκεί οι μονάδες οι οποίες προβλέπονται από το σχέδιο. Αν δεν ήταν μέσα στα πολυβολεία ή στα πυροβολεία ή στα χαρακώματα, σε κάποιο χρόνο θα έπρεπε να πάνε. Εκεί ήταν όλο κι όλο ένα τάγμα. Ένα τάγμα ήτανε στην Κυρήνεια, του οποίου μάλιστα ο διοικητής σκοτώθηκε, εξηφανίσθη εν πάση περιπτώσει, δεν βρέθηκε το πτώμα του και δημιούργησε ελπίδες ότι μπορεί να ζει, σκοτώθηκε ο διοικητής του, καταλαβαίνετε λοιπόν ότι το τάγμα από εκεί και πέρα δεν θα μπορούσε να αποδώσει αυτό που θα μπορούσε να αποδώσει, αν ήτανε κανονική μονάδα. Υπήρχε και ορισμένη διαρροή και οπωσδήποτε η αντίδρασίς του δεν ήτανε αυτή που έπρεπε να είναι.

ΞΑΡΧΑΣ: Ξέρετε αν ήτανε άλλα δυο τάγματα που έπρεπε να ενεργήσουνε μαζί μ' αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν το ξέρω αυτό, κύριε Ξαρχά. Εκείνο που ξέρω είναι ότι εκινήθησαν μονάδες για να πάνε προς το προγεφύρωμα, εκινήθησαν εν πλήρη ημέρα και τις εβομβάρδισε η αεροπορία και δεν μπορέσαν ποτέ να φτάσουν σωστές.

ΞΑΡΧΑΣ: Ένα απ' αυτό δυστυχώς στο στρατόπεδό του, τουλάχιστον έτσι μας έχουνε πει μέχρι τώρα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Υπήρχε κάποια μονάδα, εγώ έχω την εντύπωση ότι ήτανε το πυροβολικό, μια μονάδα πυροβολικού η οποία σχεδόν κατεστράφη.

ΞΑΡΧΑΣ: Να σας ρωτήσω κάτι άλλο. Είπατε ότι ήταν αυτή η αίθουσα επιχειρήσεων την ημέρα του πραξικοπήματος σε κάποια αίθουσα στο ΓΕΣ, σας ρώτησαν ποιοι ήταν οι αξιωματικοί, είπατε άλλους ξέρατε ή δεν ξέρατε, αυτή η αίθουσα λειτουργούσε εν γνώσει ή εν αγνοία του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ποιου αρχηγού, του στρατού ή του...;

ΞΑΡΧΑΣ: Του ΓΕΣ.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το ξέρω, αλλά ήτανε στον ίδιο χώρο, στον ίδιο όροφο ήτανε, σ' έναν χώρο που ήτανε απέναντι από την αίθουσα επιχειρήσεων. Εκεί, σε έναν διάδρομο από τη μια μεριά είναι η αίθουσα επιχειρήσεων και από την άλλη μεριά η αίθουσα του ανωτάτου στρατιωτικού συμβουλίου...

ΞΑΡΧΑΣ: Αν θέλετε και αν μπορείτε, να μου δώσετε τη γνώμη σας, το ήξερε ή δεν το ήξερε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ να σας το πω, δεν μπορώ να το βεβαιώσω.

ΞΑΡΧΑΣ: Ούτε μάθατε αν το έμαθε μετά;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ούτε έμαθα.

ΞΑΡΧΑΣ: Σας ρώτησαν επίσης για το ποιοι γνώριζαν για το πραξικόπημα και μου έκανε εντύπωση, είχατε επιφυλάξεις και έχετε για τους αρχηγούς των κλάδων...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μα αν δεν ξέρω, δεν μπορώ να πω.

ΞΑΡΧΑΣ: Είπατε όμως μετά τον, και αυτό είναι που με ενδιαφέρει, ότι αναμφισβήτητα το ήξερε, αφού έδωκε την εντολή ο Μπονάνος και πιθανόν ο Σκλαβενίτης. Δηλαδή θεωρείτε, με τον νόμο των πιθανοτήτων, με την εκτίμησή σας ότι, αν πέραν του Μπονάνου ένας έπρεπε να το ξέρει δεν θα ήταν ούτε ο αρχηγός του ΓΕΣ ούτε ο αρχηγός του ΓΕΕΦ, αλλά ο Σκλαβενίτης;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το θεωρώ έτσι. Το έβγαλα αυτό το πράγμα συμπερασματικώς, διότι ο Σκλαβενίτης έφυγε την ίδια ημέρα, στις 15 του μηνός έφυγε, μπήκε σε ένα αεροπλάνο, που πήγανε άλλοι δύο, τρεις αξιωματικοί, και πήγε στην Κύπρο. Τι δουλειά είχε να πάει ο Σκλαβενίτης στην Κύπρο και να αφήσει το γραφείο του που ήτανε στο ΑΕΔ;

ΞΑΡΧΑΣ: Πήγαν άλλοι δυο, αλλά γι' αυτόν μας λέτε ότι πιθανόν να ήξερε, δεν μας λέτε για τους άλλους.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, δεν ξέρω για τους άλλους. Ο ένας ήταν ο διευθυντής του Επιτελικού Γραφείου του Αρχηγού του ΓΕΣ, ο αντισυνταγματάρχης Μανιόπουλος,

ο άλλος ήταν ο διευθυντής του 2ου Γραφείου του ΓΕΕΦ, έπρεπε να πάει στη μονάδα του, ο τέταρτος ήτανε ο συνταγματάρχης Νικολαΐδης, ο διοικητής της ΕΛΔΥΚ, φαντάζομαι ότι έπρεπε και αυτός να πάει στη μονάδα του, δεν θα ήτανε ακέφαλη η ΕΛΔΥΚ, καίτοι εστασίασε, όπως είπανε, και προσεχώρησε στο ΓΕΕΦ στο πραξικόπημα.

ΞΑΡΧΑΣ: Ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων έδινε διαταγές ή εκτελούσε διαταγές;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν το ξέρω.

ΞΑΡΧΑΣ: Έπαιρνε ο ίδιος αποφάσεις ή εκτελούσε αποφάσεις;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ό,τι διαταγές εξεδόθησαν από τον Αρχηγό εξεδόθησαν από τον Αρχηγό, τώρα αν αυτές του τις υπέβαλλε κάποιος άλλος...

ΞΑΡΧΑΣ: Δεν θέλω τη γνώμη σας για το χαρτί, άμα είχε την υπογραφή του.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ε, μα τι άλλο να σας πω; Να σας πω ναι έπαιρνε διαταγές από τον ταγματάρχη Σκλαβενίτη χωρίς να ξέρω θα είναι λίγο βαρύ και δεν μου επιτρέπεται να το πω.

ΞΑΡΧΑΣ: Κοιτάξτε, για τα βαριά είμαστε εδώ, στρατηγέ, πρέπει να βρούμε μια άκρη. Αν ήταν ελαφρά, ούτε εσείς θα ήσασταν εδώ ούτε εμείς.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε Ξαρχά, θα πρέπει να στηρίζονται αυτά τα οποία θα πω σε κάποια στοιχεία.

ΞΑΡΧΑΣ: Αν εσείς δεν μας πείτε κάποια εκτίμηση από εκεί μέσα, πού θα το βρούμε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Παρά το ότι ο κ. πρόεδρος προηγουμένως είπε ότι εγώ λέω ότι δεν ξέρω πράγματα που θα έπρεπε να ξέρω της υπηρεσίας μου. Εάν δεν τα ξέρω, δεν μπορώ να τα πω.

ΞΑΡΧΑΣ: Όχι σας το είπα, εγώ αυτό δεν το θέλω. Δεν σας λέω αν ξέρετε ή δεν ξέρετε, σας εζήτησα, αν μπορείτε, να μου δώσετε την εκτίμησή σας, τη γνώμη σας.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ. Ίσως για το πραξικόπημα να ήταν όλα αυτά εκ των προτέρων, να ήταν γνώστης, από εκεί και πέρα όμως στις επιχειρήσεις δεν νομίζω ότι μπορεί ούτε ο Ιωαννίδης ούτε κανένας άλλος παρακάτω να είχε γνώμη για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις.

ΞΑΡΧΑΣ: Πέστε μου κάτι άλλο, σ' αυτή τη σύσκεψη που ήσασταν και εσείς, στις 13 Ιουλίου, που είχε έρθει και ο κ. Ντενίσης από κάτω και λοιποί και ανεβλήθη για τη Δευτέρα το απόγευμα και ήταν φανερό, όπως είπατε και εσείς εδώ, ότι γνώμη σας ήταν ότι δεν είχε κανένα αντικείμενο, ουσιαστικά ήταν ένα φιάσκο, πώς αντέδρασαν αυτοί από την Κύπρο; Ο Ντενίσης, ας πούμε, τι είπε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ να θυμηθώ πώς αντέδρασαν. Είπαν, δεν είπαν τη γνώμη τους, δεν μπορώ να το θυμηθώ αυτό, αλλά δεν είχαν άλλη καμιά αντίδραση. Η μόνη αντίδραση που, ίσως, ήταν κάπως διαφορετική από τους άλλους, ήταν του κ. Αραπάκη, ο οποίος είπε ότι γιατί ήρθαμε εδώ πέρα, αυτά είναι θέματα της κυβερνήσεως, θα πρέπει να αποφασίσει και να μας πει τι πρέπει να κάνουμε. Και σας είπα ήτανε κάτι ξεκρέμαστο σ' αυτή τη σύσκεψη.

ΞΑΡΧΑΣ: Απ' αυτούς από εκεί κάτω δεν είδατε κανέναν να διερωτηθεί, γιατί μας φέραν από την Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ε, ποιος; Αν δεν το έλεγε ο Ντενίσης αυτό το πράγμα, δεν θα το έλεγε κανένας άλλος. Ποιος άλλος παρακάτω θα το έλεγε;

ΞΑΡΧΑΣ: Γιατί εδώ έχουμε για τους μικρούς, πάντα τους ρωτάνε και αυτοί είχανε λόγο, αυτό λέμε τόσες ώρες εδώ. Και κάτι ακόμα και θα τελειώσω. Υπάρχει ένα θέμα που έχει τεθεί εδώ και εμείς είμαστε υποχρεωμένοι να το ερευνήσουμε και ορθώς σας ρώτησε και ο κ. πρόεδρος, ίσως και κάποιος άλλος συνάδελφος. Μας ενδιαφέρει τι σκοπό είχαν προς τον Μακάριο προσωπικά, όταν κάνανε την επίθεση στο Προεδρικό Μέγαρο. Ο Μακάριος διανυκτέρευε στο Τρόοδος και πηγαινοερχόταν. Έχετε την εντύπωση ότι στον δρόμο μπορούσαν με τα άρματα και τους καταδρομείς να τον σκοτώσουν, ναι ή όχι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα μπορούσαν, όπως όμως θα μπορούσαν να το κάνουν και στο Προεδρικό Μέγαρο. Με τα πυρά τα οποία

εδέχθη το Προεδρικό Μέγαρο, θα μπορούσαν να περιμένουν ότι θα μπορούσε να σκοτωθεί, αν ήταν εκεί μέσα. Δεν φάνηκαν τα πυρά να ήταν κατευθυνόμενα...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Παρακαλώ τον κ. Παπαδονικολάκη να λάβει τον λόγο. Κύριε Παπαδονικολάκη, θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή σας επί του εξής δεδομένου: Αύριο, είπαμε, έχουμε εμβόλιμη συνεδρίαση και δεν πρόκειται να εξετάσουμε μάρτυρα. Την Πέμπτη είναι η τελευταία μέρα του Ιουλίου κατά την οποία πρόκειται να εξετάσουμε μάρτυρες. Αυτό σημαίνει ότι απόψε πρέπει να τελειώσουμε με τον κ. Κατσαδήμα, διότι την Πέμπτη έχουμε άλλον μάρτυρα και, αν διακόψουμε για τον κ. Κατσαδήμα, καταλαβαίνετε ότι δεν θα προφτάσουμε να εξετάσουμε την Πέμπτη, οπότε δεν θα προφτάσουμε και να φύγουμε. Είστε ακόμη 7 συνάδελφοι, παράκληση κάνω και αν θέλετε λάβετέ το υπόψη σας. Παρακαλώ, κύριε Παπαδονικολάκη.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε μάρτυς, θα ήθελα να μου πείτε το εξής. Είπατε πως τη νύχτα της 18ης προς 19η Ιουλίου ήρχοντο συνεχείς πληροφορίες για επικείμενη απόβαση των Τούρκων στην Κύπρο. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε κάποτε οριστικά αυτό το περιβόητο σχέδιο Κ. Θα ήθελα να μου πείτε το εξής: Εσείς σαν επαγγελματίας στρατιωτικός γνωρίζετε ή δεν γνωρίζετε ότι τα σχέδια συντάσσονται κυρίως για τη λήψη προπαρασκευαστικών ενεργειών, διότι η εκτέλεσις των σχεδίων από εκεί είναι ανάλογα με τη διαμορφωμένη τακτική κατάσταση; Άρα η μη εφαρμογή του σχεδίου Κ κυρίως αφορά τη λήψη των προπαρασκευαστικών ενεργειών, ναι ή όχι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εδώ δεν θα έλεγα μη εφαρμογή, διότι, εάν, όπως το είπα και προηγουμένως, δούμε τι έγινε εκείνες τις μέρες, θα δούμε, εις ό,τι αφορά το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, αυτά τα οποία προεβλέποντο από το σχέδιο έγιναν. Τα αεροπλάνα επήγαν εις την Κρήτη, τα υποβρύχια επήγαν εις τη Ρόδο. Αυτά γίνανε, που ήτανε η υποχρέωση της Ελλάδος να ενισχύσει την Κύπρο. Συνεπώς, αυτά έγιναν.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Το σχέδιο Κ εγώ το αντιμετωπίζω σαν σύνολο και ενιαίο, δεν το επιμερίζω. Εντάξει, συμφωνώ μ' αυτό που λέτε, δεν το επιμερίζω όμως. Λέω το σχέδιο Κ προέβλεπε τη λήψη ορισμένων προπαρασκευαστικών ενεργειών στην Ελλάδα και στην Κύπρο.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κατά το μέρος που αφορά την Κύπρο, δεν έγιναν αυτά τα οποία έπρεπε, δηλαδή, εφόσον είχανε πληροφορίες περί επικείμενης αποβάσεως, θα έπρεπε ανάλογη να είναι η διάταξή τους και η προπαρασκευή των μονάδων.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Μάλιστα. Θα ήθελα να σας πω το εξής: Αυτό το θεωρείτε τουλάχιστον αμέλεια, έτσι δεν είναι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, οπωσδήποτε.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Μάλιστα. Πέστε μου το εξής. Σας ερώτησε και άλλος συνάδελφος και θα ήθελα να το ξεκαθαρίσουμε. Μιλήσαμε για τον αιφνιδιασμό που υπέστησαν η διοίκησις και το επιτελείο του ΓΕΕΦ στην Κύπρο. Θα έλεγα τον ίδιο αιφνιδιασμό ή παραπλήσιο υπέστη και η ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων στην Ελλάδα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το είπα και εγώ αυτό.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Μάλιστα. Αναμφισβήτητα δεν μιλάτε για στρατηγικό αιφνιδιασμό, έτσι δεν είναι; Διότι γνωρίζαμε, άλλωστε γι' αυτό υπήρχαμε στην Κύπρο, ότι κάποια στιγμή μπορεί να βγαίναν οι Τούρκοι στην Κύπρο. Άρα στρατηγικός αιφνιδιασμός δεν υπήρχε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Πέστε μου τακτικός αιφνιδιασμός υπήρξε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ασφαλώς ναι.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Όχι διαφωνώ μαζί σας. Λέτε ναι; Όχι, όχι δεν διαφωνώ, με συγχωρείτε, λάθος κάνω, εγώ δεν είμαι νομικός και δεν ξέρω ακριβώς τη σειρά πώς πρέπει να ρωτάνε τους μάρτυρες. Τακτικός αιφνιδιασμός υπήρξε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Βεβαίως, υπήρξε.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Μάλιστα. Πέστε μου το εξής. Απ' ό,τι μας έχουν πει εδώ, στο σχέδιο Κ περιγραφότανε και θα έπρεπε να περιγράφεται το ενδεχόμενο μιας τουρκικής απόβασης στην Κύπρο και ήδη είχαν προδιαγραφεί οι ακτές αποβάσεως οι οποίες προσεφέροντο για μια τέτοια επιχείρηση.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μα αυτό ήτανε το σχέδιο Κ, η αντιμετώπισις αποβάσεως στην Κύπρο.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Μάλιστα. Άρα ήταν και η Κυρήνεια ή το Πέντε Μίλι, εκεί που βγήκανε οι Τούρκοι; Άρα δεν υπήρχε ούτε τακτικός αιφνιδιασμός, γιατί...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Παρακάτω από τον τακτικό αιφνιδιασμό δεν υπάρχει άλλος, αυτός είναι, ή στρατηγικός ή τακτικός.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Επομένως, δεν υπήρξε ούτε στρατηγικός ούτε τακτικός αιφνιδιασμός, διότι τον τακτικό αιφνιδιασμό τον προσδιορίζουν δύο πράγματα, ο χώρος και ο χρόνος. Ο χώρος ήδη περιγραφόταν μέσα στο σχέδιο Κ, έτσι δεν είναι; Ο χρόνος κατά τον οποίο θα εξεδηλούτο η επίθεση ήδη είχε προειδοποιηθεί, η αρμάδα περπάταγε. Άρα δεν υπήρχε ούτε τακτικός ούτε στρατηγικός αιφνιδιασμός στην Κύπρο. Ένας ήταν ο αιφνιδιασμός, και εδώ είναι δικό μου συμπέρασμα, και θα ήθελα να σας ρωτήσω αν συμφωνείτε μαζί μου, ότι ήταν πολιτικός ο αιφνιδιασμός, διότι με την καθαρά στρατιωτική ορολογία συμφωνούμε ότι δεν υπήρξε ούτε στρατηγικός ούτε τακτικός.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, εγώ δεν θα μπω στον χώρο της πολιτικής. Για μένα ήτανε αιφνιδιασμός πλήρης τακτικός, διότι εδώ είχανε όλες τις πληροφορίες ότι έρχονται οι Τούρκοι και δεν έκαναν καμία από εκείνες τις ενέργειες που προεβλέποντο και επεβάλλοντο, για να αντιμετωπίσουνε το ενδεχόμενο της εισβολής. Δεν έκαναν τίποτε απολύτως, διότι δεν ανέμεναν ότι οι Τούρκοι θα κάνουν αυτό το πράγμα. Τώρα, αν δεν θέλετε να το πείτε αυτό αιφνιδιασμό, να το πείτε οτιδήποτε άλλο, το αποτέλεσμα είναι το ίδιο πάντως. Αιφνιδιάζεται εκείνος ο οποίος δεν βρίσκεται στη θέση του και αυτοί δεν βρεθήκανε στις θέσεις τους.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Μιλάμε αυτή τη στιγμή για το επιτελείο, μιλάμε για το ανώτατο όργανο, δεν μιλάμε για τον εκτελεστή ταγματάρχη που δεν βρέθηκε στη θέση του.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μα και εγώ δεν αναφέρομαι σ' αυτόν, στο επιτελείο αναφέρομαι.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Θα ήθελα, λοιπόν, να σας πω το εξής, ότι εδώ δεν ερμηνεύουμε κατά το δοκούν έννοιες στρατιωτικές, όπως νομίζει ο καθένας. Εδώ προσδιορίζονται και ετυμολογούνται οι έννοιες. Τακτικός αιφνιδιασμός θα πει εχθρική ενέργεια σε έναν χώρο που δεν προβλέπεται και για έναν χρόνο που δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί. Εδώ ήταν γνωστός και ο χώρος και ο χρόνος, άρα δεν υπήρξε τακτικός αιφνιδιασμός. Υπήρξε αμέλεια.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν είναι μόνον αυτό, είναι και η παρουσία ή η απουσία των δυνάμεων οι οποίες θα αντιμετωπίσουν αυτή την εχθρική ενέργεια. Οι δυνάμεις δεν ήτανε εκεί και σε αυτό έγκειται ο αιφνιδιασμός.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Οι δυνάμεις δεν ήτανε εκεί, παρά το γεγονός ότι υπήρχε ο απαιτούμενος χρόνος, για να είναι εκεί οι δυνάμεις.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν διαφωνώ σ' αυτό.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Εν τοιαύτη περιπτώσει, δεν υπήρξε ούτε τακτικός ούτε στρατηγικός αιφνιδιασμός. Υπήρξε βαρύτατη αμέλεια περί την εκτέλεση του καθήκοντος, τουλάχιστον για την πρώτη φάση του επιτελείου και του διοικητού του ΓΕΕΦ. Θα ήθελα να σας ρωτήσω το εξής. Πέστε μου, όταν ένας στρατιωτικός διοικητής και μάλιστα επιπέδου αρχηγού ενόπλου δυνάμεως, όπως είναι ο διοικητής του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης, ενώπιον του εχθρού διαπράττει βαρύτατη αμέλεια, αυτό πώς το χαρακτηρίζει ο στρατιωτικός ποινικός κώδικας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Σε ποιον αναφέρεστε;

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Τον όποιον. Λέω στρατιωτικός, ηγούμενος στρατιωτικής μονάδας, και όσο περισσότερο ανεβαίνει κανείς τόσο μεγαλύτερη είναι η ευθύνη, ενώπιον του εχθρού διαπράττει βαρύτατη αμέλεια περί την εκτέλεση του καθήκοντος, πώς το χαρακτηρίζει ο στρατιωτικός ποινικός κώδικας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εδώ δεν διέπραξε κάτι ενώπιον του εχθρού. Ο εχθρός ακόμα δεν είχε εμφανιστεί. Μιλάμε τώρα για τα προηγηθέντα της εισβολής, δεν είχε ακόμα εμφανιστεί ο εχθρός. Συνεπώς, στο σημείο αυτό δεν υπάρχει αυτή η περίπτωσις και αυτά που έπρεπε να γίνουν πριν από την εισβολή έγιναν, κατά το αφορών εδώ τουλάχιστον την Ελλάδα μέρος. Τα μετά την εισβολή τα γνωρίζετε. Ζήταγε εντολές ο αρχηγός του ΓΕΕΦ από εκεί, οδηγίες τι θα κάνει, του 'λέγαν από δω τι να κάνει ή τι να μην κάνει κ.ο.κ.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Θα ήθελα να σας επισημάνω πάλι, στρατηγέ, για να επανέλθουμε σ' αυτό που είπαμε, γιατί φαίνεται δεν έχουμε συμφωνήσει. Καταρχήν, συμφωνήσαμε ότι δεν υπήρξε αιφνιδιασμός. Δεύτερον, συμφωνήσαμε ότι η εφαρμογή του σχεδίου Κ αρχίζει από τη στιγμή των προπαρασκευαστικών ενεργειών. Επομένως, η ερμηνεία και η έννοια που δίνετε εσείς στενά στην έννοια του ενώπιον του εχθρού δεν είναι κατά τη στρατιωτική ορολογία σωστή, διότι και οι προπαρασκευαστικές ενέργειες νοούνται μέσα εις τη χρονική εκείνη περίοδο που μία στρατιωτική μονάδα ενεργεί ενώπιον του εχθρού. Και επειδή δεν θέλετε να το πείτε εσείς, θα σας το πω εγώ, διότι το λέει ο στρατιωτικός ποινικός κώδικας και επομένως δεν χρειαζόμαστε τη δικιά σας επιβεβαίωση. Βαρύτατη αμέλεια περί την εκτέλεσιν του καθήκοντος ενώπιον του εχθρού ο στρατιωτικός ποινικός κώδικας το χαρακτηρίζει εσχάτη προδοσία, στρατηγέ, και έτσι καταδικάζεται όποιος αχθεί ενώπιον στρατοδικείου με το αδίκημα εσχάτης προδοσίας. Εσείς δεν θέλατε να το πείτε τόσο καιρό, διότι δέχεστε την αμέλεια, ενώ δεν δέχεστε από εκεί και πέρα τον χαρακτηρισμό.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν είμαι εις θέσιν εγώ να κάνω τον χαρακτηρισμό της εσχάτης προδοσίας.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Προσέξτε, υπάρχει μια δεοντολογία εις τη λογική επεξεργασία. Οδηγείστε εις το διά ταύτα ύστερα από ένα συγκεκριμένο σκεπτικό.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν διαφωνώ ως προς αυτά τα οποία λέει ο στρατιωτικός ποινικός κώδικας.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Εντάξει, επομένως, δέχεστε ότι υπήρξε βαριά αμέλεια; Δεν διαφωνείτε σ' αυτά που λέει ο στρατιωτικός ποινικός κώδικας και δεν θέλετε να πείτε ότι είναι εσχάτη προδοσία. Δικαίωμά σας, βέβαια, αλλά κοιτάξτε να δείτε, οδηγείστε μοιραία εκεί. Είτε το πείτε είτε δεν το πείτε, είναι σαν να το έχετε πει.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το είπα.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Καλώς. Θα ήθελα να σας ρωτήσω το εξής και τελειώνω. Είπατε ότι από το χρονικό διάστημα που επήλθε η ανακωχή στις 24 Ιουλίου μέχρι τις 15 Αυγούστου ήταν αντικειμενικά, είπατε αντικειμενικά, αδύνατη η ενίσχυσις της Κύπρου. Αντικειμενικά θα πει τι; Εις πάσαν περίπτωσιν δεν ήταν δυνατή; Δηλαδή, πώς το βλέπετε, δεν ήταν επαρκής ο χρόνος; Δεν είχαμε διαθέσιμη δύναμη; Η απόστασις μεταξύ Ελλάδος και Κύπρου ήταν τόση, ώστε ο χρόνος που μεσολάβησε δεν ήταν επαρκής; Γιατί λέτε αντικειμενικά δεν ήταν δυνατή η ενίσχυση της Κύπρου με μια μεραρχία;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Νομίζω ότι είπα αρκετά πράγματα, γι' αυτό και θα τα επαναλάβω.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Ναι είπατε, αλλά εδώ θα ήθελα να τα...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω τι άλλο να πω. Νομίζω ότι αυτά τα οποία είπα εξηγούν επαρκώς τη γνώμη μου, ότι θα έπρεπε, για να πάει μια μεραρχία που θα ήταν μία ουσιαστική βοήθεια, γιατί, για να πάει ένα τάγμα, δεν ήταν σπουδαίο πράγμα, μια μεραρχία που να αποτελούσε ουσιαστική

βοήθεια, θα έπρεπε να πάει όλος ο στόλος και δεν ξέρω πόση αεροπορία.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Μάλιστα. Ήδη είχε επέλθει όμως μια ανακωχή, δεν βρισκόμαστε, προσέξτε, σε πολεμική αναμέτρηση...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ούτε και πριν ήταν σε πολεμική αναμέτρηση η Ελλάς με την Τουρκία.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Εντάξει, ήταν όμως ένας χώρος αναμέτρησης, ένας χώρος πολεμικής αναμέτρησης, που ενδεχόμενα οποιοδήποτε μέσο έμπαινε σ' αυτή την περιοχή, ανεξάρτητα από πού προήρχετο, ήτο ενδεχόμενο να βληθεί. Είχε επέλθει μια ανακωχή, υπήρχε ένα χρονικό διάστημα που ήταν ελεύθερη η επικοινωνία και επομένως θα μπορούσαν να επιβιβαστούν σε πλοία, όχι μεταγωγικά, όχι του πολεμικού ναυτικού...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν είχαμε τόσα πλοία του ναυτικού, ώστε να μεταφέρουν μια μεραρχία.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Ασφαλώς, ναι, δεν είχαμε. Ξέρω ότι οι δυνατότητες του πολεμικού ναυτικού ήτανε για μεταφορά μέχρι επιπέδου συγκροτήματος αποβατικού συντάγματος.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Σωστό.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Όμως, σας λέω εγώ, μπορούσε να αποβιβαστεί μία μεραρχία στα επιβατηγά πλοία με επίταξη ή με το οτιδήποτε άλλο και να πάνε και, αν εβάλλοντο, τότε οι Τούρκοι θα έκαναν σαφή παράβαση των κανόνων του διεθνούς δικαίου.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Και τι τους ενδιέφερε αυτούς, αν θέλανε να κάνουνε πόλεμο, αν θα έκαναν παράβαση των κανόνων ή δεν θα έκαναν; Θα έκαναν αυτό που νόμιζαν ότι έπρεπε να κάνουν.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Αυτή είναι η άποψή σας, καλώς, όμως αντικειμενική αδυναμία δεν υπήρχε. Αν αυτό είναι η δικιά σας άποψη, αυτό δεν σημαίνει ότι είναι αντικειμενικό. Είναι υποκειμενικό το στοιχείο, γιατί εγώ έχω άλλη άποψη.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ενδεχομένως το αντικειμενική να είναι λάθος έκφραση, πάντως αδυναμία υπήρχε.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Υπήρχε αδυναμία σύμφωνα με την ερμηνεία που δίνετε εσείς.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, δική μου ερμηνεία.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Εντάξει, συμφωνούμε. Άρα δεν υπήρχε αντικειμενική αδυναμία. Θα ήθελα να σας πω και κάτι άλλο. Προσθέσατε εκεί ότι ποιος θα ήτανε σε θέση εκείνη τη στιγμή να πάρει την απόφαση, ενόψει μάλιστα της ενδεχόμενης τουρκικής επίθεσης κατά της Ελλάδος, να πάρει μια μεραρχία από εδώ και να τη στείλει στην Κύπρο; Το είπατε αυτό ή δεν το ενθυμείσθε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ναι, δεν ξέρω αν το είπα έτσι...

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Ναι, το είπατε, όταν σας ερώτησε ο κ. Κάππος. Είπατε ότι, πέραν όλων αυτών, ποιος θα ήταν εκείνος που θα μπορούσε να πάρει την απόφαση, εκείνη ακριβώς τη στιγμή, να αποδυναμώσει τη χώρα και να στείλει μια μεραρχία κάτω;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό ναι. Αυτό μάλιστα το είπα. Διότι αυτό θα προϋπέθετε, οπωσδήποτε, εμπλοκή με την Τουρκία.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Θα ήθελα να σας ρωτήσω δύο ακόμη γρήγορες ερωτήσεις σε σχέση μ' αυτό. Επομένως, θα ίσχυε ίσως λογικά και το συμπέρασμα ότι, και όταν ο Γεώργιος Παπανδρέου έστειλε τη Μεραρχία εις την Κύπρο, αποδυνάμωσε τον εθνικό κορμό.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, δεν την έστειλε τη Μεραρχία στην Κύπρο, δεν την έβαλε σε δέκα καράβια ως Μεραρχία συγκροτημένη να τη στείλει. Ξέρετε πολύ καλά ή θα πρέπει να ξέρετε ότι την έστειλε κατά τρόπον κεκαλυμμένον. Πήγαιναν οι στρατιώτες με τα πολιτικά, με ψευδώνυμα, με...

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Δεν μιλάμε για τη μεταφορά. Δεχθήκαμε...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μα γι' αυτό λέμε.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Όχι, όχι, όχι, δεν λέω αυτό.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Και ποτέ δεν δεχθήκαμε,

τότε τουλάχιστον στην αρχή, δεν δεχθήκαμε ότι είχαμε...

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Για να συνεννοηθούμε. Επανέρχεστε στο προηγούμενο ερώτημα που το έχουμε ολοκληρώσει. Αποσύρατε τη λέξη αντικειμενικά, ότι δεν υπήρχαν δυνατότητες, λέτε υπήρχαν. Μη μου λέτε τώρα πώς θα πήγαινε η μεραρχία. Είπατε ότι, εάν αποσύραμε μία μεραρχία από εδώ, ανεξάρτητα του πώς θα τη στέλναμε κάτω, θα αποδυναμώναμε τη δυνατότητα άμυνας της χώρας.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, δεν εννοούσα αυτό. Δεν είπα αυτό και δεν εννοούσα αυτό. Η μεραρχία δεν ήτανε τίποτε. Η μεραρχία ήτανε μια μεραρχία, όσο και να αποδυνάμωνε την Ελλάδα, αυτή η μεραρχία τουλάχιστον που επήγε, που ετοιμάστηκε να πάει εις την Κύπρο, δεν προεβλέπετο να είναι στα σχέδια στον Έβρο ή στα νησιά. Θα αποδυναμώναμε, όμως, οπωσδήποτε τον ελληνικό χώρο και κυρίως το Αιγαίο από το ναυτικό και την αεροπορία. Η μεραρχία δεν θα μπορούσε να πάει έτσι με τα καράβια σκέτα. Θα έπρεπε να έχει κάλυψη συνεχή και ναυτική και αεροπορική. Θα αποδυναμώναμε, λοιπόν, το Αιγαίο από τον στόλο πλήρως και μέχρι που να γυρίσει από εκεί θα περνάγανε ένα-δύο 24ωρα, συν τις απώλειες τις οποίες θα υφίστατο.

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Λυπούμαι διότι ο χρόνος με πιέζει. Εγώ θα ολοκληρώσω αυτή τη στιγμή με ένα συμπέρασμα. Θέλω ένα ναι ή ένα όχι και τελειώνω. Καταρχήν διατυπώνετε τη δικιά σας άποψη...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Συμπέρασμα δεν είναι ανάγκη να βγάλετε. Γιατί να το βγάλετε το συμπέρασμα;

ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Όχι, με την έννοια του ερωτήματος, κύριε πρόεδρε. Αυτά που λέτε ήδη τα έχουμε εξαντλήσει. Είναι η δικιά σας άποψη. Εγώ θεωρώ ότι μπορούσε να πάει η μεραρχία με απλά μεταγωγικά πλοία, χωρίς να αποδυναμώνεται η άμυνα της χώρας, διότι γνωρίζετε ότι η άμυνα της χώρας έναντι της Τουρκίας αυτή τη στιγμή και τότε εξασφαλιζόταν με δύο μεραρχίες στον Έβρο που υπήρχαν, και δεν εννοώ να παίρναμε μία απ' αυτές, και με τη στρατιωτική διοίκηση Αττικής και Νήσων για τα υπόλοιπα νησιά, ας πούμε μια μεραρχία ακόμα. Υπήρχε η 2η, η 6η, η 11η, η 10η μεραρχίες που δεν έχουν καμία εμπλοκή ούτε στο σχέδιο Ε ούτε στο σχέδιο Κ, πλην της εμπλοκής της εφεδρείας. Τίποτε άλλο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Παρακαλώ τον κ. Βασιλειάδη να λάβει το λόγο.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κύριε πρόεδρε, θα μου επιτρέψετε να απαντήσω. Δεν είπα αυτό το πράγμα. Δεν είπα ότι με τη μεραρχία αυτή θα αποδυναμωνότανε... Είπα ότι θα αποδυναμωνότανε από πλευράς ναυτικού και αεροπορίας, που εκείνη την ώρα μάς πόναγε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Παρακαλώ τον κ. Βασιλειάδη.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Με αγωνία ερευνούμε για να συγκεντρώσουμε πληροφορίες στο μεγάλο ερώτημα γιατί ο Ιωαννίδης εμείωσε τόσο πολύ την τουρκική απειλή, τον τουρκικό παράγοντα και επήρε την απόφαση να κάνει όλες αυτές τις περιπέτειες. Κατά τη γνώμη σας, ποιοι από το στενό περιβάλλον του Ιωαννίδη θα μπορούσαν να ήξεραν, ενδεχομένως; Ποιοι είναι οι στενότεροι άνθρωποί του, οι πιο έμπιστοί του που ενδεχομένως, αν είχε επιβεβαίωση από κάποια ξένη δύναμη ότι προχωράτε και μη σας νοιάζει τίποτα, που θα μπορούσαν να το ξέρουν, να έχουν πληροφορίες γύρω απ' αυτό; Δώστε μας δυο-τρία ονόματα, να τους φωνάξουμε εδώ, να δούμε τι γίνεται.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, με αναγκάζετε τώρα να πω πράγματα τα οποία δεν ξέρω. Συμπέρασμα θα βγάλω, χωρίς να βασίζεται πουθενά. Είχε ορισμένους αμέσους συνεργάτες ο Ιωαννίδης.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Αυτούς θέλουμε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ένας από αυτούς ήτανε ο Πηλιχός, δεν ξέρω ποιον άλλον μπορεί να είχε εκεί στο γραφείο του, και τον οποίο είδα μια φορά, όπως το λέω και στην κατάθεσή μου, τον είδα εκεί πέρα στην αίθουσα αυτή του Αρχηγείου Στρατού, ένα

βράδυ ήτανε που ήμουνα υπηρεσία στο ΑΕΔ και επήγα να μάθω τι γίνεται στην Κύπρο, ήτανε και αυτός εκεί πέρα. Άλλους από το άμεσο περιβάλλον του ομολογώ ότι δεν ξέρω ποιους είχε και ποιοι θα μπορούσανε να τον επηρεάσουνε ενδεχομένως αυτόν στις αποφάσεις του...

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Εγώ δεν ρωτάω κανέναν επηρεασμό, που να μπορεί να τους εκμυστηρευτεί, να κουβεντιάσει μαζί τους...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: ...και να είναι γνώσται οπωσδήποτε του πραξικοπήματος ή κάποιας άλλης ενεργείας, ας πούμε. Ο μόνος τον οποίο μπορώ να σκεφτώ αυτήν τη στιγμή είναι ο Πηλιχός, δεν ξέρω άλλον, ούτε είχα, ομολογώ ότι δεν είχα καμία επικοινωνία, ώστε να μπορώ να ξέρω πρόσωπα και πράγματα.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Ένα άλλο θέμα. Ζήσατε τις ημέρες εκείνες την εικόνα του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων. Θάλαμοι, επιχειρήσεις, λειτουργία του θαλάμου, συνεργασία των επιτελών, μεθοδολογία λήψεως αποφάσεως, μεταβίβασις εντολών κ.λπ. Η εικόνα από πλευράς μεθοδολογίας, από πλευράς εικόνας, μηχανισμού, λειτουργίας του συστήματος ποια ήτανε; Δηλαδή εσείς, αν πέφτατε με το αλεξίπτωτο απ' την Αγγλία, απ' την Αμερική, απ' τη Γερμανία, απ' τη Ρωσία, σαν ένας ειδικός επιτελής στρατιωτικός, θα εμπιστευόσαστε τον στρατό αυτόν που παρουσιάζει αυτόν τον μηχανισμό, αυτήν την εικόνα και πόσο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, θα το πω με μια λέξη, δεν ήτανε η ενδεδειγμένη. Το είπα με περισσότερα λόγια ότι δεν ηκολουθούντο οι διαδικασίες οι οποίες προβλέπονται, ενημερώσεις, εισηγήσεις, διαμόρφωσις τρόπων ενεργείας, απόφασις του διοικητού. Η μόνη ενημέρωσις η οποία γινότανε ήτανε από την αίθουσα επιχειρήσεων, αναφορά των πληροφοριών οι οποίες έρχονταν προς την ιεραρχία, ΔΑΚ, υπαρχηγό και κάποιος επήγαινε στον αρχηγό, είτε θα πήγαινε ο ΔΑΚ είτε θα πήγαινε ο υπαρχηγός ή και ο διευθυντής της ΜΕΟ. Αυτή ήτανε η ενημέρωσις η οποία γινότανε και αυτή ήταν η ενημέρωση του αρχηγού, της ιεραρχίας. Δεν ήτανε, επαναλαμβάνω, ο ενδεδειγμένος τρόπος λειτουργίας.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Μάλιστα. 14 Αυγούστου τι δυνάμεις είχαν οι Τούρκοι εις κύρια σημεία, σε μονάδες, σε άρματα, αριθμό, και σε μονάδες; Τα χοντρά πράγματα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν μπορώ να θυμηθώ, κύριε Βασιλειάδη. Είχανε πάντως αποβιβάσει ολόκληρη μεραρχία, ίσως περισσότερο από μεραρχία. Είχανε, τουλάχιστον, δύο επιλαρχίες αρμάτων, είχανε το πυροβολικό τους, εν πάση περιπτώσει, ήτανε αρκετά ισχυροί για να κάνουν οτιδήποτε και πολύ περισσότερο για να αντιμετωπίσουν την κυπριακή Εθνοφρουρά, η οποία είχε αυτά τα πενιχρά μέσα, τα οποία διέθετε τότε.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Δύο επιλαρχίες αρμάτων, δηλαδή 110 άρματα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Περίπου ναι.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Μάλιστα. Εμείς τι άρματα είχαμε 14 Αυγούστου εν ενεργεία εις την Κύπρο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν θυμάμαι, κύριε Βασιλειάδη.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Της τάξεως των...;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μιας επιλαρχίας και αυτής όχι πλήρους και άρματα ακατάλληλα να αντιμετωπίσουν τα τουρκικά τα Μ48 .

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Μάλιστα. Από δυνάμεις μονάδες στρατού ξηράς τι είχαμε εμείς 14 Αυγούστου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μονάδες στρατού ξηράς υπήρχαν πολλά τάγματα. Είχανε ανασυγκροτηθεί τα τάγματα, υπήρχανε κάπου μεταξύ 25 και 30, θα έλεγα. Κάπου εκεί θα πρέπει να ήτανε. Ήτανε οι καταδρομείς. Μαζί βέβαια με τους καταδρομείς ήτανε και η ΕΛΔΥΚ. Από πλευράς όπλων υποστηρίξεως ό,τι είχε απομείνει από το πυροβολικό. Αυτά ήτανε και δεν θυμάμαι πόσο μπορεί να ήτανε αυτό το πυροβολικό.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Και μια τελευταία ερώτηση. Επειδή αναφερθήκατε στην αρχή ότι ήσαστε στο 4ο Επιτελικό Γραφείο του Αρχηγείου Στρατού, μήπως μπορείτε να μας

πείτε με δύο λόγια το περιεχόμενο εκείνης της εγκυκλίου που καθόριζε τις οικονομικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδος και Κύπρου γύρω από τη διάθεση υλικού στρατιωτικού; Τι υποχρεώσεις είχε η Κύπρος; Τι υποχρεώσεις είχε η Ελλάδα; Σχετίζεται αυτό με το γιατί π.χ. η Εθνοφρουρά είχε παλαιό οπλισμό; Τι συνέβαινε; Γιατί να έχει παλαιό και να μην έχει καινούργιο; Τι συμφωνίες υπήρχαν μεταξύ Ελλάδος και Κύπρου γι' αυτά τα θέματα; Ποιος τα πλήρωνε, γιατί, πώς;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εγώ θα σας πω αυτό το οποίο ξέρω και, κύριε πρόεδρε, επειδή νομίζω ότι ακόμη θεωρείται άκρως απόρρητο αυτό, θα παρακαλούσα να μην κοινολογηθεί. Όταν επήγα στο Αρχηγείο Στρατού, στο 4ο Επιτελικό Γραφείο, όπως ανέφερα προηγουμένως, στο τμήμα κύριου υλικού, εκεί βρήκα μία όχι συμφωνία ή εγκύκλιο, μια διαδικασία προμήθειας ορισμένου φορητού οπλισμού για λογαριασμό της Κύπρου. Είχε ήδη διαθέσει ο Μακάριος ένα κονδύλιον κυπριακών λιρών και είχαν δοθεί ορισμένες παραγγελίες, μέσω του Αρχηγείου Στρατού, στο εξωτερικό για φορητό οπλισμό και αντιαρματικά. Ένα μέρος από αυτά είχανε ήδη πάει πριν γίνει το πραξικόπημα. Είχανε πάει από τις αρχές του 1974, είχε αρχίσει δηλαδή να υλοποιείται αυτή η, ας την πούμε, συμφωνία μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας και του Αρχηγείου Στρατού. Αυτό είναι που ξέρω από πλευράς σχέσεων αυτού του είδους του στρατού με την Κύπρο. Επαναλαμβάνω ότι αυτό θεωρείται μέχρι τώρα, τουλάχιστον, άκρως απόρρητο και ίσως δεν θα έπρεπε να έχει άλλη δημοσιότητα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Παρακαλώ τον κ. Λιβανό να πάρει τον λόγο.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε μάρτυς, άκουσα ότι είστε στρατιωτική οικογένεια, έχετε επομένως παράδοση, αλλά και εμπειρίες. Θα ήθελα να μου πείτε στην περίπτωση που θα επηγαίνατε σε μια μονάδα, διότι είχε φύγει πλέον ο προηγούμενος διοικητής της, και αντιμετωπίζατε ένα επιτελείο εκεί, διότι φαντάζομαι σε κάθε μονάδα πλην του διοικητού υπάρχει ένα επιτελείο το οποίο τη διοικεί, διαπιστώνατε, λοιπόν, ότι το επιτελείο εκείνο είχε διαπράξει λάθη, σφάλματα και γενικά όπως χαρακτηρίσατε εδώ, θα σας υπομνήσω μερικούς χαρακτηρισμούς στις ερωτήσεις συναδέλφων, συμφωνείτε, λέτε, ότι ήταν προδοσία, υπαίτιος ήταν η δικτατορία, είναι σφάλμα και έγκλημα διότι δεν έγιναν, ομολογώ ότι δεν μπορώ να εξηγήσω, δεν είχαν εξασφαλίσει τίποτε προς ασφάλειαν της Ελλάδος, βαρύτατη αμέλεια, ήταν πραξικόπημα, ήταν συμφορά κ.λπ. και διαπιστώνατε αυτά, δηλαδή, όλη αυτή την γκάμα αδικημάτων και βρισκόσαστε προ κινδύνου, προ επιχειρήσεων, προ γεγονότων, θα είχατε εμπιστοσύνη πλέον σ' αυτούς τους ανθρώπους εσείς; Θα συνεργαζόσαστε μαζί τους; Τι θα εκάνατε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ίσως όχι, αλλά...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Πώς είπατε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ίσως όχι. Και γιατί λέω ίσως. Δεν είναι εύκολο αμέσως αυτή τη στιγμή χωρίς καμία ενημέρωση να αποφασίσω και να πω ότι εσείς δεν είστε καλός και είναι ο κ. Λιαροκάπης, συνεπώς εσάς σας διώχνω και βάζω τον κ. Λιαροκάπη.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν ερωτώ αυτό. Δεν ερωτώ αν θα είχατε εμπιστοσύνη αν ήταν καλοί ή κακοί.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, από πλευράς ικανοτήτων μόνον. Από πλευράς ικανοτήτων, όχι από άλλης πλευράς.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Άλλο ερώτησα όμως. Εάν είχαν διαπιστωθεί όλα αυτά τα αδικήματα, θα τους εμπιστευόσαστε για τη νέα πορεία της μονάδος για μια μάχη; Θα τους συμβουλευόσαστε με ελαφριά την καρδιά;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, ασφαλώς όχι, αλλά είπα όμως ότι θα ήθελα ίσως κάποιον χρόνο, για να μπορέσω και εγώ να δημιουργήσω κάποια εικόνα άλλη καλύτερη, για να δω ποιον άλλον θα βάλω, για να μην πάρω τον έναν και μείνει ακέφαλο.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Ασφαλώς ναι. Επομένως ή θα αναβάλλατε κάποια επιχείρηση πολεμική

και οπωσδήποτε, με το όχι που είπατε πριν, δεν θα εμπιστευόσαστε αυτούς εάν σας λέγανε οτιδήποτε. Σύμφωνοι; Μάλιστα. Η δεύτερη ερώτηση την οποία υποβάλλω είναι, ορθώς επομένως μετά απ' αυτό που είπατε, ήταν λάθος, λανθασμένη ήταν η ενέργεια της μεταπολιτεύσεως να χρησιμοποιήσει τους στρατάρχας αυτούς για το μέλλον της Κύπρου και κατ' επέκταση της Ελλάδος. Πώς το χαρακτηρίζετε αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Σας είπα και το είπατε και εσείς ο ίδιος, ότι θα ήθελα λίγο χρόνο, ώστε να μπορέσω να βρω κάποιον άλλον.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Βεβαίως. Πάντως θα εμπιστευόσαστε εάν αυτοί οι στρατάρχες σάς έλεγαν, πωπώ μην πολεμήσουμε, θα χάσουμε τον πόλεμο, θα συντριβούμε, θα, θα, θα... Οι άνθρωποι, δηλαδή, αυτοί οι οποίοι δεν επολέμησαν, ερωτώ, ήσαν οι κατάλληλοι να συμβουλεύσουν τη νέα κυβέρνηση περί του πρακτέου, κατά τη γνώμη σας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μου ζητάτε να μπω τώρα στον χώρο της πολιτικής.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Καθόλου πολιτική, στρατιωτική καθαρά ερώτηση είναι, κύριε μάρτυς. Καθόλου πολιτική.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Πολιτική είναι.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Επαναλαμβάνω ότι δεν είναι πολιτική. Σαν στρατιωτικός σάς ερωτώ εάν θα το εκάνατε εσείς. Μου είπατε όχι. Τώρα πλέον μεταφέρεται η ερώτησις αλλού και μου λέτε ότι είναι πολιτική. Η ίδια ερώτησις είναι.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν είναι η ίδια ερώτησις.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Η ίδια ακριβώς.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Γιατί εσείς μου λέτε τι έκανε η μεταπολίτευσις...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Όχι, σας ερωτώ αν εσείς θα εμπιστευόσαστε και μου είπατε όχι. Εάν θα ελαμβάνατε υπόψη τας εισηγήσεις και μου είπατε όχι. Τώρα που το τοποθετώ αλλού, μου λέτε είναι πολιτική ερώτησις.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αφού αλλού το τοποθετείτε, πώς να σας πω;

ΛΙΒΑΝΟΣ: Καλώς, καλώς, δεν χρειάζεται να μου απαντήσετε. Έχετε ήδη...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μου επιτρέπετε; Πολιτική ερώτησις, κύριε μάρτυς, δεν είναι. Πολιτική ερώτησις δεν είναι. Είναι σαφώς...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εννοώ, κύριε πρόεδρε, πως απευθύνεται πλέον προς πολιτικόν, διότι περί πολιτικής επιλογής πρόκειται πλέον...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αλλά και πολιτική αν είναι βεβαίως... μα και η πολιτική επιλογή είναι μέσα στα όρια των εθνικών θεμάτων. Συνεπώς, δεν είναι η ερώτησις εμπνευσμένη από κομματική αντίληψη. Είναι πολιτική, αλλά ακριβώς πολιτική ήταν όλα, δηλαδή το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου δεν ήταν άσκησις πολιτικής; Άλλο αν ήτανε άσκησις άσχημης πολιτικής, για να μην πω προδοτικής πολιτικής. Αυτό είναι άλλο θέμα. Πολιτική δεν ήταν και αυτό;

ΛΙΒΑΝΟΣ: Έτσι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Έτσι είναι και εδώ. Σας ρωτάει λοιπόν και παρακαλεί τη γνώμη σας. Γνώμη θα πείτε, δεν πρόκειται να πείτε γεγονότα.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν απαντάτε λοιπόν. Άλλη ερώτηση.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, απήντησα, ότι θα ήθελα λίγο χρόνο για να αποφασίσω, τώρα αυτό που λέτε...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Θα απεφασίζατε όμως πριν έχετε τον χρόνο, ναι ή όχι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω, δεν μπορώ να σας το πω, θα ήθελα κάποιον χρόνο πάντως σκέψεως.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Και αφού είχατε αποφασίσει μετά...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Και αφού είχα αυτό, θα απεφάσιζα ύστερα τι θα έκανα.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Πόσοι, κύριε μάρτυς, ήσαν κατά τη γνώμη σας, εάν ξέρετε, εάν δεν ξέρετε, οι έφεδροι οι οποίοι εκλήθησαν υπό τα όπλα κατά τη γενική επιστράτευση την οποία εσείς πριν κατεκρίνατε; Δεν θα σας ερωτήσω γιατί την κατεκρίνατε, αλλά θα σας ρωτήσω εάν γνωρίζετε πόσοι εκλήθησαν υπό τα όπλα. Ξέρετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το ξέρω, αλλά πρέπει να ήταν άνω των 200.000.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Μάλιστα. Δεν ήταν τόσοι πολ-

λοί, αλλά εν πάση περιπτώσει. Πιστεύετε, λοιπόν, ότι εκινδύνευε η κυβέρνησις εθνικής ενότητος, όταν υπό τα όπλα ήσαν 200.000 άνδρες ανεξέλεγκτοι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν νομίζω ότι εκινδύνευε.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν νομίζετε. Ευχαριστώ.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν εκινδύνευσε.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Επομένως, όλα αυτά τα οποία λέγονται περί κινδύνων κ.λπ., κατά τη γνώμη σας, είναι ανυπόστατα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Περί ποιων κινδύνων;

ΛΙΒΑΝΟΣ: Περί κινδύνων, ότι εκινδύνευε, ενδεχομένως, η κυβέρνησις εθνικής ενότητος, εάν άρχιζε αμέσως αντικαταστάσεις, εάν μετέφερε μονάδες κ.λπ. Κατά τη γνώμη σας όχι.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό εννοείτε;

ΛΙΒΑΝΟΣ: Ναι αυτό.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Είπατε από τις 200.000...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Ναι, εφόσον ήσαν οι έφεδροι, λέω, υπό τα όπλα, είχε κανέναν κίνδυνο πια η κυβέρνηση από τον Ιωαννίδη, από τον Μπονάνο ή από τον Πηλιχό; Εδώ ήσαν 200.000 άνθρωποι. Τα άρματα τα ήλεγχαν πλέον αυτοί, δεν είναι έτσι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, είναι εύκολο να λέμε τώρα ορισμένα πράγματα, εκείνη την εποχή ήταν άλλη η κατάστασις. Εκεί θέλετε...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Τη γνώμη σας θέλω.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τη γνώμη μου θέλω να πω. Θέλετε διότι έτσι ήσαν τα πράγματα, θέλετε διότι εκαλλιεργείτο αυτό το πνεύμα, υπήρχε μία εποχή που κανένας δεν καθότανε άνετα...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Εζήσατε εσείς το κλίμα και το πνεύμα των επιστρατευθέντων;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι, διότι το έζησα από πάνω, έζησα όμως το κλίμα...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Επομένως, η απάντησή σας είναι ότι θα μπορούσε να υπάρξει έλεγχος επάνω σ' αυτούς τους 200.000 εφέδρους του καθεστώτος ακόμα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Να σας απαντήσω σ' αυτό το οποίο με ρωτήσατε. Υπήρχανε εκείνη την εποχή απειλές, διαδόσεις...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Υπήρχανε διαδόσεις, βεβαίως.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: ...ότι θα κάνουνε εκείνο, ότι θα κάνουνε το άλλο. Αυτά όλα ελέγοντο και εκυκλοφορούσανε και εκεί μέσα στους διαδρόμους του Αρχηγείου...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Βεβαίως, κυκλοφορούσαν, ασφαλώς, και αλίμονο αν δεν κυκλοφορούσαν, η ουσία όμως, εσάς ως στρατιωτικόν σας ερωτώ, εφόσον υπήρχαν υπό τα όπλα, εφόσον υπήρχαν κυβερνήται των αρμάτων έφεδροι, ξέρω εγώ, είχα συγγενή ο οποίος κυβερνούσε άρμα με ένα νεύμα, θα κατέστρεφε τα πάντα το άρμα αυτό και τον Ιωαννίδη και όλους; Σας ερωτώ λοιπόν, την κρίση σας, τη γνώμη σας, οι έφεδροι αυτοί οι 200.000 ηλέγχοντο πράγματι από το καθεστώς; Άστε τις διαδόσεις.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Σας είπα ότι έπρεπε να ήσαστε εκεί για να...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Ήμουνα, ήμουνα...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Έπρεπε να ήσαστε στο Αρχηγείο εκείνη την περίοδο...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Όχι, ήμουνα σε κάποια μονάδα.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Έπρεπε να ήσαστε στο Αρχηγείο, για να αντιληφθείτε το κλίμα που επικρατούσε.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Εγώ πάντως είδα ότι δεν μας ήλεγχαν. Επομένως η απάντησή σας είναι ότι ήλεγχε το καθεστώς τις 200.000 εφέδρους;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Το είπα και προηγουμένως.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Μα πέστε το. Δώστε μας την απάντηση.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μα κοιτάξτε, κύριε Λιβανέ, δεν είναι εύκολο να σας απαντήσω.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Εάν θέλετε, εδώ κάνω μια διακοπή, έξω, αν βγούμε, θα πιούμε καφέ μαζί και πέστε με και με το όνομά μου, εδώ είμαι βουλευτής και εσείς είστε μάρτυς.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Με συγχωρείτε πάρα πολύ. Με συγχωρείτε.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Πέστε μου.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Σας είπα ότι εκείνη την εποχή δεν ήταν δυνατόν κανένας να πει ότι ναι εγώ έχω εξασφαλισμένη τη νομιμοφροσύνη των 200.000 των Ενόπλων Δυνά-

μεων ή δεν την έχω εξασφαλισμένη, διότι ένα μέρος απ' αυτές τις ελέγχει ο Ιωαννίδης ή ο α΄ ή ο β΄.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε μάρτυς, από την ώρα που εκλήθησαν υπό τα όπλα 200.000, ο δικτάτορας ήτανε στ' αναμμένα κάρβουνα ή δεν ήτανε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ήτανε...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτό θέλω να μου πείτε εδώ. Άρα, λοιπόν, είχε τρομοκρατηθεί, απόδειξη το ότι εξηφανίσθη. Άλλη ερώτηση σας κάνω. Μήπως γνωρίζετε εάν προήχθη ο δικτάτορας Ιωαννίδης επί της κυβερνήσεως εθνικής ενότητος;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό το ξέρει όλος ο ελληνικός στρατός, ότι προήχθη.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Πώς φάνηκε στον ελληνικό στρατό και στον ελληνικό λαό η προαγωγή αυτή; Τι εντυπώσεις έκανε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω πόσο το πήρε είδηση ο ελληνικός λαός.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Για όσους το πήραν είδηση. Για σας που το πήρατε είδηση, πώς σας φάνηκε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω τι να σας πω.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Πώς το κρίνετε εσείς;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μα, εγώ να κρίνω για τον ελληνικό λαό δεν μπορώ.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Όχι, εσείς πώς το κρίνετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα κρίνω για τον εαυτό μου. Θα μπορούσε να αποστρατευθεί με τον βαθμό τον οποίο έφερε. Θα μπορούσε.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Μπράβο. Δηλαδή, δεν ήταν περίεργο το ότι μετά από λίγες μέρες προάγεται και μετά από κάμποσες μέρες κάθεται στο εδώλιο και βγαίνει από εκεί μέσα με ισόβια δεσμά; Δεν είναι περίεργα; Δηλαδή, ο Αμίν Νταντά, ξέρετε ποιος είναι ο Αμίν Νταντά, έκανε τέτοιου είδους πράξεις περίεργες;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Περίεργα δεν θα τα έλεγα, ότι ήταν περίεργα, ήτανε κάτι που ίσως δεν ανεμένετο.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε πρόεδρε, διαμαρτύρομαι για την ερώτηση του συναδέλφου. Δεν μπορεί να παραλληλίζεται ο Αμίν Νταντά με αυτούς οι οποίοι κυβέρνησαν τον τόπο μετά τη μεταπολίτευση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Όχι, δεν νομίζω. Νομίζω ότι ο Αμίν Νταντά παραβάλλεται...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν είπα αυτό, κύριε συνάδελφε.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Αυτό είπατε επί λέξει. Ο Αμίν Νταντά θα μπορούσε να τα κάνει; Η κυβέρνηση εθνικής ενότητος δεν είναι δυνατόν να παραλληλίζεται με οποιονδήποτε άλλον τινά. Παρακαλώ να διευκρινιστεί και να διορθωθεί.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε Παυλίδη, εάν αυτό ήταν το νόημα της ερωτήσεως, έχετε απόλυτο 100% δίκιο. Όχι μόνο δεν μπορούν να παραλληλίζονται με τον Αμίν Νταντά, αλλά με κανέναν απολύτως από όσους υπήρξαν δικτάτορες.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Χωρίς να παραλληλίσω με κανέναν, κύριε πρόεδρε, να δώσω ικανοποίηση στον συνάδελφο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Εγώ νόμιζα πως ο παραλληλισμός γίνεται προς τον Ιωαννίδη.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Λοιπόν, να ερωτήσω αλλιώς. Ξέρετε κανένα άλλο καθεστώς δικτατορικό, δημοκρατικό, χωρίς να υπάρξει εν τω μεταξύ αλλαγή, να παίρνει έναν άνθρωπο, να τον προάγει και μετά να τον στήνει και στο απόσπασμα, γιατί ήταν εις θάνατον, καταρχήν, καταδίκη; Γνωρίζετε άλλο καθεστώς εσείς ή ο κ. συνάδελφος που με διέκοψε; Να μας το πει.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω, κύριε Λιβανέ. Δεν ξέρω ούτε το ένα ούτε το άλλο. Ύστερα ο αποστρατευτικός βαθμός μόνο στον ελληνικό στρατό δίνεται, σε κανένα άλλο κράτος.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Τώρα μια ερώτηση η οποία θα θεωρηθεί αφελής, αλλά εγώ δεν είμαι, ομολογώ, ο άνθρωπος ο οποίος ξέρω τι και πώς θα μπορούσε να γίνει ή να μην γίνει. Ξέρω όμως ότι κληθήκαμε όλοι υπό τα όπλα τότε, αλλά και ο ελληνικός λαός, όχι για να πάρουμε την Κωνσταντινούπολη, που ενδεχομένως ήλπιζε ο κ. Ιωαννίδης, αλλά για να εκβιάσομε σε διαπραγματεύσεις πια τους Τούρκους, αφού δεν μπορού-

σαμε, δεν θα πω εάν έχετε δίκιο ή δεν έχετε, να πάμε στην Κύπρο, πράγματι η απόσταση ήταν μεγάλη, αφού δεν είχαν ληφθεί τα μέτρα από πριν, ήταν αργά πλέον, αλλά με 200.000 εφέδρους, με την αδυναμία να πάμε στην Κύπρο και τα αεροπλάνα μας και τα πλοία μας και οι μονάδες μας να μεταφερθούν, πώς δεν κάναμε μια κίνηση στον Έβρο; Ήταν τρελό αυτό να γίνει; Δηλαδή, αυτό που ρωτώ είναι ανόητο; Αυτό, έτσι, όπως διερωτάται όλος ο ελληνικός λαός, διερωτάται ανοήτως ή είναι εύλογον το ερώτημα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω πόσο εύλογο είναι, αλλά ίσως δεν ήταν δυνατόν τότε να γίνει αυτό το πράγμα. Να γίνει κάποια μικροενέργεια χωρίς μεγάλες επιδιώξεις δεν θα είχε κανένα αποτέλεσμα.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτό είναι άλλο θέμα. Εγώ σας ερωτώ εάν στρατιωτικά έστεκε. Το αν είχε πολιτική σκοπιμότητα, διαπραγματευτική, δεν ξέρω. Δηλαδή, εάν είχαμε πάρει μερικά τετραγωνικά χιλιόμετρα, θα μπορούσαμε μετά να παζαρέψουμε τα άλλα τετραγωνικά χιλιόμετρα στην Κύπρο; Θα μπορούσαμε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω αν θα μπορούσαμε να τα κρατήσουμε αυτά τα λίγα τετραγωνικά χιλιόμετρα…

ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν πιστεύετε ότι κάποιος θα παρενέβαινε να μας σταματήσει, όπως παρενέβη πριν αρχίσουμε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω αν θα προλάβαινε να παρέμβει, διότι κοιτάξτε…

ΛΙΒΑΝΟΣ: Δηλαδή, υπήρχε κίνδυνος, μου λέτε, να πάρουνε και τη Θράκη οι Τούρκοι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Να την πάρουνε όχι, κίνδυνος δεν υπήρχε. Κίνδυνος δεν υπήρχε, αλλά…

ΛΙΒΑΝΟΣ: Τι ήταν το πιθανότερο;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: …αλλά να πάμε εμείς και να επιτεθούμε εναντίον της Τουρκίας, στη Θράκη, στην Ανατολική Θράκη, ήταν κάτι τελείως διαφορετικό. Αυτά τα πράγματα δεν αυτοσχεδιάζονται. Γι' αυτά πρέπει να υπάρχουνε σχέδια. Δεν αυτοσχεδιάζονται, δεν είναι αποφάσεις της στιγμής, οι οποίες μπορούν να ληφθούν από κάποια παρόρμηση της στιγμής, από, αν θέλετε, συναισθηματισμό ή από το συναίσθημα της τρωθείσης φιλοτιμίας ή, δεν ξέρω εγώ, όπως αλλιώς μπορείτε να το χαρακτηρίσετε.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Μάλιστα. Και η τελευταία ερώτηση για να μην σας κρατήσω άλλο. Με το σημερινό Σύνταγμα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ο ανώτατος άρχων πράγματι, άρχει των Ενόπλων Δυνάμεων, αλλά είναι ανεύθυνος. Επί Φαίδωνος Γκιζίκη είχε μήπως ηυξημένες αρμοδιότητες ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ή μήπως είχε τις ίδιες με τις σημερινές;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το ξέρω.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν το ξέρετε. Σας το λέω, λοιπόν, εγώ ότι είχε απόλυτη εξουσία επί του στρατού, απόλυτη εξουσία για πόλεμο και για ειρήνη και τα πάντα ήλεγχε και διέτασσε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας τότε, με κάποιο διάταγμα του οποίου τον αριθμό, αυτή τη στιγμή, δεν έχω πρόχειρο, αλλά ευχαρίστως να σας θέσω υπόψη άλλη ώρα. Αυτός, λοιπόν, μαζί με τον Μπονάνο και με τους άλλους ηγέτας και επιτελάρχας εισηγήθησαν στην τότε κυβέρνηση, η οποία ασφαλώς δεν είχε ευθύνες για το τι είχε συμβεί, ανέλαβαν οι άνθρωποι και κάλεσαν αυτούς τους επιτελάρχας. Εκτός από το ότι είπανε εάν έπρεπε ή δεν έπρεπε να τους κρατήσουν αυτούς, θα ήθελα να σας ρωτήσω έχετε γνώσιν πάνω σε ποιων τις προτάσεις εστηρίχθη η κυβέρνηση για να προχωρήσει να κάνει πόλεμο ή να μην κάνει; Ήταν αυτοί οι άνθρωποι ή ήσαν άλλοι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Γνώμη δεν έχω. Εγώ…

ΛΙΒΑΝΟΣ: Τι γνωρίζετε εσείς, τι μάθατε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εγώ περιέγραψα αυτά τα οποία είδα στο πολεμικό συμβούλιο εκείνη την ημέρα για το λίγο διάστημα που βρέθηκα εκεί.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Ποιοι λοιπόν συνεβούλευαν τη νέα κυβέρνηση, αυτοί οι άνθρωποι ή άλλοι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα επαναλάβω αυτά τα οποία άκουσα εκεί και βγάλτε εσείς τα

συμπεράσματά σας. Εμπήκα. Εκείνη την ώρα γινόταν συζήτηση για την επιστράτευση.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Μάλιστα. Δεν μιλάω για τότε, κύριε μάρτυς. Στην επιστράτευση ήτανε ακόμα ο Ιωαννίδης δικτάτορας. Λέω, αφού έπεσε ο Ιωαννίδης, ποιοι συνεβούλευαν τη νέα κυβέρνηση της μεταπολιτεύσεως; Ήτανε ο Γκιζίκης, ο Μπονάνος, ο Αραπάκης, ο Παπανικολάου, όλοι αυτοί, ή μήπως ήτανε ένας Αθανασιάδης ή Παπαδόπουλος ή Δημητρακόπουλος; Ποιοι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν πρέπει να υπήρχαν άλλοι απ' αυτούς. Τουλάχιστον δεν υπήρξε...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτοί λοιπόν συνέστησαν το ό,τι έπρεπε να κάνει. Περί του πρακτέου συνέστησαν αυτοί. Έτσι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Ο Γκιζίκης δεν μπορούσε να συστήσει τίποτα, ήτανε...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Οι άλλοι επιτελάρχαι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Οι άλλοι δεν ξέρω τι μπορεί να συνέστησαν. Δεν είμαι εις θέσιν...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν σας ερώτησα τι συνέστησαν, σας ερώτησα αν ήσαν αυτοί οι οποίοι συνέστησαν ή όχι.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εάν πάρουμε ως δεδομένο ότι η κυβέρνηση ρωτάει για τα στρατιωτικά θέματα τη στρατιωτική ηγεσία, θα πρέπει αυτοί να ήταν.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Μάλιστα. Τελείωσα, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Παρακαλώ τον κ. Ζερβό να λάβει τον λόγο.

ΖΕΡΒΟΣ: Στρατηγέ, θα ήθελα να μου απαντήσετε στο γιατί απεμακρύνθη ο διοικητής του ΓΕΕΦ, ο αντιστράτηγος Ντενίσης. Δηλαδή, απεμακρύνθη επειδή δεν του είχαν εμπιστοσύνη ή γιατί ο ίδιος δεν ήθελε να εμπλακεί και, σαν συμμαθητής του κ. Μπονάνου, είχε όλη την ευχέρεια για να ρυθμίσει την παραμονή του στην Αθήνα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αυτό δεν μπορώ να το ξέρω. Εκείνο το οποίο γνωρίζω είναι ότι βρέθηκε εδώ και ότι μετά το πραξικόπημα έμαθα ότι ηρνήθη να πάει κάτω στην Κύπρο, μετά από αυτό το οποίο έγινε. Τώρα υπέβαλε την παραίτησή του, εθεωρήθη η άρνησις αυτή ως παραίτησις, δεν τη γνωρίζω αυτή τη λεπτομέρεια.

ΖΕΡΒΟΣ: Η εντύπωση που έχετε σχηματίσει και απ' όσα είχατε μάθει μεταγενέστερα, ο κ. Ντενίσης εγνώριζε ότι θα γινόταν το πραξικόπημα προκαταβολικά ή όχι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν το ξέρω καθόλου. Με την παρουσία του εδώ φαντάζομαι, φαντάζομαι, δεν λέω τίποτε, ότι δεν θα το εγνώριζε και ήταν ένας εύσχημος τρόπος να απομακρυνθεί από εκεί.

ΖΕΡΒΟΣ: Μάλιστα. Θα ήθελα να σας ρωτήσω, οι αθρόες αποστρατείες το 1967 απέβλεπαν και συνέβαλαν στο να καταστεί δυνατή η προδοσία της Κύπρου; Τι γνώμη έχετε;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν νομίζω. Δεν νομίζω, διότι οι αποστρατείες ήτανε σε όλους τους βαθμούς. Βέβαια, ήτανε αποστρατείες αξιωματικών οι οποίοι δεν εθεωρούντο φίλα προσκείμενοι προς τη δικτατορία, αλλά να απέβλεπαν σε αυτό δεν μπορώ να το πιστέψω. Δεν έχω κανένα στοιχείο να σας το βεβαιώσω ή να το απορρίψω. Ούτε νομίζω ότι θα επιδρούσε ο αριθμός των αξιωματικών οι οποίοι θα υπηρετούσανε, όταν θα γινότανε το πραξικόπημα της Κύπρου, εδώ στην Ελλάδα σε αυτούς θα ήταν εκεί κάτω. Ήταν τόσο λίγοι, περίπου 300 αξιωματικοί που ήταν κάτω στην Κύπρο, ώστε να είναι αμελητέα η παρουσία τους.

ΖΕΡΒΟΣ: Διότι θα απεδυναμώνοντο οι Ένοπλες Δυνάμεις και επομένως θα μπορούσαν να προβούν σε ενέργειες που, εάν υπηρετούσαν οι αξιωματικοί εκείνοι οι οποίοι ήσαν και εμπειροπόλεμοι και που είχαν αποδείξει ότι ήσαν έντιμοι αξιωματικοί και δεν θα υπήκουαν σε τέτοιου είδους ενέργειες που θα εστρέφοντο κατά των εθνικών συμφερόντων, ήταν μέτρο σωφροσύνης γι' αυτούς το να απαλλαγούν κατά το δυνατόν απ' όλους αυτούς τους αξιωματικούς. Και σας λέω προκαταβολικά ότι από το πολεμικό ναυτικό απεστρατεύθη το 33% των γενικών και ανωτέρων αξιωματικών τότε. Όλοι δηλαδή εκείνοι οι

οποίοι είχαν χρηματίσει κυβερνήται και εν πάση περιπτώσει είχαν συμμετάσχει στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και εν συνεχεία στον Εμφύλιο Πόλεμο και ήσαν εμπειροπόλεμοι, όλοι αυτοί διαμιάς ευρέθησαν εκτός του πολεμικού ναυτικού και εικάζω ότι κάτι παρόμοιο θα πρέπει να είχε γίνει και στην αεροπορία και στον στρατό ξηράς. Έχω δε επίσης και ένα άλλο δεδομένο, ότι το 1966, δεν θα αναφέρω ονόματα, ο διευθυντής του Α1, δηλαδή των επιχειρήσεων του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού, επειδή δίδαμε μαζί εξετάσεις στη Σχολή Δοκίμων, είχαμε κάποια οικειότητα και εκφράζαμε ακόμα και τις πιο μύχιες σκέψεις μας, και ενθυμούμαι, λοιπόν, που μου είχε πει, με απεκάλεσε με το μικρό όνομα, καίτοι ήταν αρχαιότερός μου, Κλεάνθη, θα γίνει δικτατορία στην Ελλάδα και εγώ είχα εκπλαγεί γι' αυτό που έλεγε και ακόμη περισσότερο, όταν μου είπε παρακάτω, διότι το θέλουν οι Αμερικανοί, και η απορία μου εκορυφώθη εις την τρίτη απάντηση που μου έδωσε, για να διαλυθούν οι Ένοπλες Δυνάμεις. Μα λέω αυτό είναι παράλογο, όταν οι Αμερικανοί μάς δίδουν τα τανκς, τα πλοία, τα αεροπλάνα, τα ανταλλακτικά, όλη αυτήν την...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Αν έχετε την καλοσύνη, κύριε Ζερβέ, καταλήξτε σε ερώτηση στον μάρτυρα.

ΖΕΡΒΟΣ: Καταλήγω, καταλήγω. Και έχει σημασία αυτό, κύριε πρόεδρε...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Όχι, δεν λέω, παρακαλώ, σημαντικότατο είναι, αλλά νομίζω πως πρέπει να καταλήξετε σε ερώτηση για να...

ΖΕΡΒΟΣ: Θα μου επιτρέψετε, αυτό το λέω για πρώτη φορά και είναι ένα πάρα πολύ διαφωτιστικό στοιχείο σ' αυτό που προσπαθούμε να εκμαιεύσουμε τόσες μέρες και θα προσπαθούμε επί τους υπόλοιπους μήνες να εκμαιεύσουμε. Και όταν του είπα πώς είναι δυνατόν, ότι αυτό είναι παράλογο να θέλουν οι Αμερικανοί τη διάλυση των Ενόπλων Δυνάμεων στην ουσία, η απάντησή του ήταν, για να μπορέσουν να κάνουνε τον διαμελισμό της Κύπρου. Γι' αυτό σας υπέβαλα το ερώτημα εάν οι αθρόες αυτές αποστρατείες απέβλεπαν και συνέβαλαν τελικά εις το να καταστεί δυνατή η προδοσία της Κύπρου.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα ήθελα να πω ότι ο αριθμός των αξιωματικών οι οποίοι μετέσχον στο πραξικόπημα, έστω και αν αυτοί όλοι οι αξιωματικοί οι οποίοι ήταν στην Κύπρο και ήταν όλοι, τέλος πάντων, συμπαθούντες προς την ιδέα του πραξικοπήματος, δεν θα επηρέαζε στην απόφαση να αποστρατευθούν τόσοι αξιωματικοί το 1967. Αφού ήθελαν να κάνουν πραξικόπημα, θα διαλέγανε αυτούς που αυτοί θέλανε, αυτούς στους οποίους είχαν εμπιστοσύνη και αυτούς θα στέλνανε στην Κύπρο. Θέλετε με κάποια προπαρασκευή χρονική, θα ήθελαν έναν χρόνο, δύο χρόνια, ξέρω εγώ, να βρουν αυτούς που θέλανε, θα τους βρίσκανε και θα τους στέλνανε. Θέλω να πω ότι δεν...

ΖΕΡΒΟΣ: Δεν θα υπάκουαν όμως εις την ανάκληση π.χ. των υποβρυχίων ή την ανάκληση των αεροσκαφών, εάν υπήρχαν αυτά τα στελέχη εν ενεργεία;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τώρα δεν θα βρίσκανε τρεις κυβερνήτες υποβρυχίων ή έξι; Πόσα ήταν τα υποβρύχια να στείλουνε; Δεν θα βρίσκανε αυτούς που θέλανε και που θα ξέρανε ότι θα ήτανε νομιμόφρονες; Και αυτούς θα τους βρίσκανε. Δεν μιλάω μόνο για τον στρατό, μιλάω γενικώς.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Παρακαλώ τον κ. Παυλίδη να λάβει τον λόγο.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε πρόεδρε, θα ήθελα καταρχήν, στην ερώτηση που απηύθυνε προς εμέ ο συνάδελφος κ. Λιβανός, αν γνωρίζουμε χώρα δημοκρατική ή άλλη η οποία να μετεχειρίσθη πραξικοπηματίες ως η κυβέρνηση εθνικής ενότητος, να έλεγα, για να γραφεί απλώς στα πρακτικά, ότι εγώ τουλάχιστον θαυμάζω το έργο εκείνης της κυβερνήσεως, γιατί είναι η μόνη που κατάφερε μετά από μίαν εθνική τραγωδία, μετά από την κατάρρευση μια δικτατορίας, να οδηγήσει ομαλά τα πράγματα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε Παυλίδη, με συγχω-

ρείτε πάρα πολύ, νομίζω ότι τη δήλωσή σας αυτή, την οποία θα μπορούσα και εγώ ενδεχομένως να προσυπογράψω ή ο οποιοσδήποτε άλλος, να την κάνετε σε μια άλλη ώρα κ.λπ. Τώρα, περιοριστείτε, σας παρακαλώ, να ρωτήσετε τον μάρτυρα.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Αυτό κάμνω, εάν μου επιτρέψετε να ολοκληρώσω τη σκέψη μου. Όταν, λοιπόν, παρατηρείται το περίεργο φαινόμενο ταξίαρχος Ιωαννίδης επικεφαλής χούντας να προάγεται εις υποστράτηγον και να αποχωρεί ομαλώς, αυτό για μένα είναι μια πράξη πολιτική επιβεβλημένη από τα πράγματα. Και επειδή ηρωτήθην γι' αυτό, θεωρώ υποχρέωσή μου να εκφράσω την άποψή μου.

ΛΙΒΑΝΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Σύμφωνοι. Παρακαλώ, κύριε Λιβανέ. Παρακαλώ, διατυπώστε το ερώτημά σας, κύριε Παυλίδη, με βάση αυτό το σκεπτικό το οποίο εκάνατε.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Εάν μου επιτρέψετε και εις την επανάληψιν του ερωτήματος του κ. Λιβανού είμαι έτοιμος να απαντήσω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Θα σας παρακαλέσω να μην...

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Όπως υποδεικνύετε, κύριε πρόεδρε, δεν έχω λόγους να αντιδικήσουμε.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Λυπούμαι γιατί δεν εισακούεται η έκκλησίς μου αυτή την ώρα να περιοριστούμε σε ερωτήσεις προς τον μάρτυρα. Αντιλαμβάνεστε, έκανα και τον υπαινιγμό, ότι αυτή τη δήλωσή σας θα μπορούσα να την προσυπογράψω και εγώ και ίσως και πολλά άλλα μέλη της Επιτροπής ή και όλα τα μέλη της Επιτροπής, αλλά νομίζω πως αυτή την ώρα έχουμε μπροστά μας τον αντιστράτηγο εν αποστρατεία κ. Κατσαδήμα, τον οποίον μπορούμε και να ερωτήσουμε επί των όσων ξέρει αυτός. Αν έχετε την καλοσύνη, και μετά, άμα θα φύγει ο κ. Κατσαδήμας, ίσως σας δοθεί η ευκαιρία να...

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Καλώς, κύριε πρόεδρε, δεν έχω λόγους να συνεχίσω, αλλά θεώρησα υποχρέωσή μου να υπογραμμίσω εκείνο που προηγουμένως δεν παρατηρήσατε εσείς. Στρατηγέ, μήπως ενθυμείσθε εάν στην κυβέρνηση εθνικής ενότητας, όπως απεκλήθη η μετά την κατάρρευση της χούντας σχηματισθείσα κυβέρνηση, μετείχαν ο στρατηγός Κατσαδήμας Ιωάννης, ο Σόλων Γκίκας, στρατηγός επίσης;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα, μετείχαν.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Γνώσται της γενικής καταστάσεως περί τα στρατιωτικά ήσαν ο σωματάρχης Ντάβος, ο στρατηγός Γκράτσος, ο πτέραρχος Οικονόμου;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Στρατηγοί ήταν, ο ένας είχε την ευθύνη της αμύνης του Έβρου, ο άλλος είχε την ευθύνη της αμύνης των νήσων, υποτίθεται ότι θα έπρεπε να ήταν γνώστες...

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Και ο Οικονόμου ήταν;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν θυμάμαι πού ήταν ο κ. Οικονόμου.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ήταν στη Λάρισα στο ΑΤΑ, αν δεν κάνω λάθος.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Στη Λάρισα. Υποθέτω θα ήταν γνώστης πλήρως της καταστάσεως τότε.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Θα μπορούσαν αυτοί να είναι σύμβουλοι της τότε κυβερνήσεως; Δυο τέως στρατηγοί μέλη της κυβερνήσεως...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Αν τους καλούσε, θα μπορούσανε να είναι.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Επαναλαμβάνω, δύο τέως στρατηγοί, μέλη κυβερνήσεως, Κατσαδήμας, Γκίκας, δύο εν ενεργεία στρατηγοί όπως περιγράψατε και ανώτατος αξιωματικός διοικητής της ισχυροτέρας αεροπορικής δυνάμεως που είχαμε, θα μπορούσαν αυτοί να είναι σύμβουλοι της κυβερνήσεως, αν ηρωτώντο; Δηλαδή, δεν εχρειάζετο κανείς να ρωτήσει μόνον τον Μπονάνο, τον Γαλατσάνο, θα μπορούσε να ρωτήσει και αυτούς;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, επειδή υπάρχει η ιεραρχία, τύποις θα μπορούσε να ρωτήσει καταρχήν τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων και, εφόσον θα χρειαζόταν, να ρωτήσει και τους άλλους αρχηγούς, ανάλογα με το αντικείμενο του καθενός.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Θέλω τη γνώμη σας, επειδή ζήσατε αυτό το ιδιόρρυθμο της καταστάσεως και σαν μίαν ιδιόρρυθμον κατάστασιν κανείς κάμνει και ιδιόρρυθμες ενέργειες, αν θα μπορούσε, λοιπόν, να ρωτήσει αυτούς για να βρει συμβουλές.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Οποιονδήποτε μπορεί να ρωτήσει, και ας μην είναι και στρατηγός, ας είναι και δεν ξέρω κάποιος άλλος.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Τίποτε άλλο και ευχαριστώ επ' αυτού. Αν κατάλαβα καλά από τις απαντήσεις που δώσατε σε ερωτήσεις συναδέλφων, πολλών συναδέλφων, η κατάσταση που επικρατούσε τότε στο στράτευμα, από 24 μέχρι αρκετές ημέρες μετέπειτα του Ιουλίου του '74, ήταν μια κατάσταση συγχύσεως. Δεν μπορούσε κανείς να ξεκαθαρίσει ποιος ελέγχει τι. Είναι ακριβές αυτό;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, εγώ θα το πω από την πλευρά του αρχηγείου στο οποίο υπηρετώ.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Αυτά που γνωρίζετε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Εννοείτε μετά τη μεταπολίτευση;

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Μεταπολίτευση.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Υπήρχε πέραν της, σας είπα, ανακουφίσεως τέλος πάντων γι' αυτή τη μεταβολή η οποία έγινε, υπήρχε ένα κλίμα ανησυχίας, το οποίο είτε εβασίζετο σε πραγματικά γεγονότα ή εκαλλιεργείτο από ορισμένους από αυτούς οι οποίοι ήταν στο προηγούμενο καθεστώς. Επόμενο, λοιπόν, ήτανε οι πάντες να επηρεάζονται από αυτό το κλίμα το οποίο εκαλλιεργείτο. Όταν υπήρχαν οι πληροφορίες ότι οι τάδε μικροί θα κάνουνε αυτό ή οι άλλοι θα κάνουνε εκείνο, καταλαβαίνετε ότι, οσοδήποτε και να θέλει κανένας να μην επηρεαστεί, επηρεάζεται.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Στρατηγέ, ευχαριστώ. Σε μένα επιβεβαιώνεται η πεποίθηση με την απάντησή σας ότι υπήρχε σύγχυσις ως προς το ποιος δύναται να ενεργήσει κατά τον άλφα τρόπο και ποιος κατά τον βήτα τρόπο, όπως το περιγράψατε. Είμαι βουλευτής νησιωτικής περιοχής και θυμάμαι ότι εσείς εχρηματίσατε διοικητής της ΑΣΔΕΝ με αρμοδιότητα, ζώνη ευθύνης τα νησιά. Επομένως, θα γνωρίζετε την κατάσταση που παραλάβατε ασφαλώς και την κατάσταση που προϋπήρχε υμών, πρέπει να σας ενημερώνουν για τη συνέχεια των πραγμάτων. Με τις γνώσεις που έχετε, αν υποθέσουμε ότι στα 1974 κατείχατε τη θέση που κατελάβατε το 1980, αν, λοιπόν, στα '74 ήσαστε διοικητής της ΑΣΔΕΝ και εζητείτο η γνώμη σας, θα συμβουλεύατε μετακίνηση μονάδων προς Κύπρο, ριψοκινδυνεύοντας την ασφάλεια της περιοχής που είχατε υπό την ευθύνη σας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάχτε, εγώ δεν υπήρχε περίπτωση να ερωτηθώ...

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Λέω εγώ έστω.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: ...εκεί ως διοικητής της ΑΣΔΕΝ και νομίζω η διάταξις και οι αποστολές των μονάδων οι οποίες καλύπτουν τα νησιά και τον Έβρο δεν θα επηρεάζονταν, εάν έβγαινε μια στρατιωτική μονάς, μεγάλη μονάς, ας πούμε, για να πάει στην Κύπρο. Δεν θα επηρεάζονταν, εάν έφευγε μια μεγάλη στρατιωτική μονάς, διότι οι μονάδες οι οποίες προεβλέπετο να είναι εκεί θα ήταν εκεί κατά τεκμήριο ή θα συνεπληρούντο με την επιστράτευση και οι άλλες μονάδες, οι μαρκαρισμένες, ας πούμε, για να πάνε εκεί, θα ήτανε στις αποστολές τους. Το εύλογο ερώτημα και το δικό σας και των προηγουμένων κ. βουλευτών, οι οποίοι ρωτήσανε αν με αυτή τη στρατιωτική μονάδα οποιουδήποτε μεγέθους, έστω μεραρχίας, θα επηρεαζόταν η ασφάλεια του κυρίως ελληνικού χώρου, δεν πρέπει να εντοπίζεται μόνον στη στρατιωτική μονάδα η οποία θα πήγαινε εκεί. Όπως είπα, και επιμένω σ' αυτό, γιατί θα πρέπει να ξεκαθαριστούν ορισμένα πράγματα, για να πάει αυτή η μεραρχία, θα έπρεπε να πάει με πλοία. Το να πάει αυτή θα αποτελούσε κάποια ενέργεια η οποία θα εθεωρείτο από την Τουρκία, θα πρέπει να το θεωρούμε μάλλον βέβαιο αυτό και εν πάση περιπτώσει είναι ένας ισχυρισμός δικός μου, τον οποίο υποστηρίζω, ως ενέργεια εχθρική προς αυτήν. Θα έπρεπε, λοιπόν, για να α-

ντιμετωπισθεί το ενδεχόμενο αντιδράσεως της Τουρκίας, να συνοδεύεται η νηοπομπή αυτή από τον στόλο και την αεροπορία.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Να ληφθούν όλα εκείνα τα μέτρα που περιγράψατε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Μάλιστα. Αυτό θα είχε ως συνέπεια, οπωσδήποτε, την αποδυνάμωση του ελληνικού χώρου από τον στόλο και από την αεροπορία κατά το ποσοστό που θα επήγαινε εκεί. Συνεπώς, απ' αυτής της πλευράς θα ήτανε πολύ παρακινδυνευμένο να ληφθεί μια τέτοια απόφαση και εν πάση περιπτώσει υπήρχανε οι ενδοιασμοί, οι οποίοι νομίζω ότι ήτανε δικαιολογημένοι.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Επιχείρησα να εντοπίσω την ερώτηση στις συνέπειες που θα είχε μια τέτοια κίνηση, μια τέτοια επιχείρηση, όπως τη λέτε εσείς, και αναφέρομαι στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Στον νησιωτικό χώρο θα είχε, οπωσδήποτε, επίπτωση, κατά το τμήμα εκείνο που εμπλέκεται το ναυτικό και η αεροπορία, στην ενίσχυση των νήσων, εφόσον δεχθούν προσβολή.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Απ' ό,τι γνωρίζω είναι σοβαρό, σοβαρότατο.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Σοβαρότατο.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ενόσω ήσαστε στην 3η ΜΕΟ στο τμήμα επιχειρήσεων, επληροφορήθητε αν η κυπριακή κυβέρνηση, μετά το πραξικόπημα και μετά την 20ή Ιουλίου, είχε έρθει σε συνεννόηση με την ελληνική κυβέρνηση; Ή οι αντίστοιχες στρατιωτικές υπηρεσίες, δηλαδή, η κυπριακή κυβέρνηση τι έκανε στο διάστημα αυτό; Έχετε πληροφορίες;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Για ποια κυβέρνηση εννοείτε; Εννοείτε την κυβέρνηση του Σαμψών;

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Του Σαμψών και μετέπειτα του...

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω. Να υπήρχε διάσταση με το ΓΕΕΦ;

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Όχι διάσταση, σύνδεση, δηλαδή, ήρθε κανένα μήνυμα σε σας, βοηθήστε σε καμιά πρόταση από κάτω;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω αν ήρθε από κυβέρνηση, δεν έχω αντιληφθεί να ήρθε από την κυπριακή κυβέρνηση τέτοιο πράγμα.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Τίποτε άλλο, στρατηγέ, ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Παρακαλώ τον κ. Ζαΐμη να λάβει τον λόγο.

ΖΑΪΜΗΣ: Στρατηγέ μου, μια ερώτηση είχα υπόψιν μου να κάνω, αλλά έγιναν με την πάροδο του χρόνου τρεις, πολύ σύντομες βέβαια. Η πρώτη αφορά την επιστράτευση, επειδή έχω μια δυσάρεστη εμπειρία, είναι ευκαιρία να μου πείτε αν γνωρίζετε ορισμένα πράγματα. Είπανε πριν ότι ήσαν περίπου 200.000, ίσως και λιγότεροι, και ότι δεν ελέγχονται ή ελέγχονται από την κυβέρνηση. Το σχέδιο είναι γενικό της επιστρατεύσεως πάντοτε, έτσι δεν είναι; Ή θα γίνει μερική επιστράτευση αυτών που είπατε ορισμένων ειδικοτήτων ή είναι γενική επιστράτευσις, όπως και έγινε, είπατε, λανθασμένως. Εγώ ήμουνα στην Πάτρα και τρόμαξα να έρθω στην Αθήνα με το φύλλο μου πορείας, για να παρουσιαστώ στη μονάδα μου, που ήταν στη Μακεδονία, και, όταν παρουσιάστηκα στο στρατολογικό γραφείο της Λαρίσης, αντί να με στείλουν στη μονάδα μου, με χώσανε μέσα. Με βάλανε μέσα και δεν ήμουνα μόνος μου, ήτανε κι άλλοι. Εγώ ούτε ήμουν ούτε παρίστανα ποτέ τον αντιστασιακό. Βέβαια, η οικογένειά μου είχε πολλά με τη δικτατορία, γνωρίζετε δε ότι ο Παττακός, όταν ήταν ο πατέρας μου ετοιμοθάνατος, έστειλε και κάποιον συνταγματάρχη, για να του ζητήσει και συγγνώμη για όλα αυτά που έκαναν εναντίον της οικογενείας, αλλά, εν πάση περιπτώσει, ούτε τον παρίστανα ούτε τον παριστάνω. Αυτούς τους ανθρώπους που τους χώσανε μέσα τι προεβλέπετο εις την επιστράτευση, έχετε υπόψη σας;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Δεν ξέρω καθόλου. Πρώτη φορά ακούω ότι κάτι τέτοιο συνέβη.

ΖΑΪΜΗΣ: Δεν ήμουνα μόνος μου, ήμασταν αρκετοί μέσα και για πολλές μέρες, μέχρις ότου έρθει ο Καραμανλής εδώ. Η δεύτερη ερώτηση είναι η εξής, που είναι πολύ σημαντική και ερίζουν πολλοί γι' αυτό το θέμα. Η αποστολή μεραρχίας εις την Κύπρο. Δεν λέω αυτή που απεστάλη, αλλά πολλές φορές ρωτάνε γιατί δεν απεστάλη

τις ημέρες εκείνες. Είναι η ίδια ερώτησις με δύο σκέλη, γιατί δεν απεστάλη τότε, εάν θα μπορούσε να αποσταλεί, είπατε ορισμένα πράγματα, θα ρωτήσω κάτι πιο συγκεκριμένο, και αν θα μπορούσε και σήμερα ακόμα να αποσταλεί. Και ερωτώ συγκεκριμένα, εάν κάναμε αυτό που είπε ο κ. Παπαδονικολάκης, να τα βάλουμε σε καράβια εμπορικά, τουριστικά και οτιδήποτε, θα τα βούλιαζαν οι Τούρκοι, ναι ή όχι; Εγώ σας λέω εκ προοιμίου ότι, αν ήμουνα Τούρκος, θα τα βούλιαζα, για να σας διευκολύνω κατά κάποιον τρόπο. Εσείς πιστεύετε ότι θα τα βούλιαζαν ή όχι; Τη γνώμη σας τη στρατιωτική, την προσωπική τότε.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Τη γνώμη μου τότε, όχι σήμερα;

ΖΑΪΜΗΣ: Πρώτα θέλω τότε να μου πείτε, εάν ήσαστε Τούρκος, εσείς ως Έλλην αξιωματικός τι πιστεύετε ότι θα κάνανε οι Τούρκοι, θα τα βούλιαζαν ή όχι;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα έπρεπε να τα βουλιάξουν.

ΖΑΪΜΗΣ: Μάλιστα. Συμφωνώ, γι' αυτό το λέω. Τώρα, εάν τολμούσαμε ένα τέτοιο εγχείρημα, και μυστικά δεν γίνονται αυτά τα πράματα, έγιναν τότε υπό άλλες προϋποθέσεις, σήμερα δεν θα μπορούσε να γίνει μετά από την τραγωδία της Κύπρου, εάν τολμούσαμε να το κάνουμε, θα ήταν εγκληματικό έναντι και των οπλιτών που θα πηγαίναν εκεί, διότι ασφαλώς οι Τούρκοι δεν θα τους αφήναν να πάνε, ή και έναντι της Ελλάδος γενικά;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Νομίζω ότι θα ήταν. Θα δημιουργούσε εντυπώσεις στον κόσμο, οι οποίες δύσκολα θα σβηνότανε, όπως δημιουργήθηκε με την ΕΛΔΥΚ.

ΖΑΪΜΗΣ: Θα σας πω και με τον Καραμανλή, ο οποίος ήθελε κάποια στιγμή να μπει σ' ένα τέτοιο καράβι, επικεφαλής μεραρχίας και να πάει στην Κύπρο και τον απέτρεψαν, τότε επί εθνικής ενότητος. Ορθώς, κατ' εμέ, τον απέτρεψαν, γιατί δεν θα ήτανε απλώς πράξις ηρωισμού, θα ήτανε καταστροφή για τον τόπο μας αυτό το πράγμα. Είναι εριζόμενο, είναι θέμα υποκειμενικό, ας το πούμε. Και η τελευταία ερώτησις που αφορά αυτά που είπαμε για τον Ιωαννίδη. Είναι γνωστή η κατάστασις που επικρατούσε τότε, όταν ήρθε ο Καραμανλής. Είναι γνωστό ότι ο Ιωαννίδης ήλεγχε για αρκετό χρονικό διάστημα μετά το στράτευμα. Όπως είπατε εσείς προηγουμένως, δεν άλλαξε τίποτα απολύτως, απ' ό,τι αντελήφθητε στο επιτελείο.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Φαινομενικώς, τίποτε.

ΖΑΪΜΗΣ: Φαινομενικώς τίποτα απολύτως και στην ουσία δεν είχε αλλάξει για ένα διάστημα, απ' ό,τι γνωρίζω, ωσότου καταφέρει ο Αβέρωφ να διώξει από την Αττική τις μονάδες τις πιστές εις τον Ιωαννίδη. Επίσης, είναι γνωστό ότι ο Καραμανλής κοιμόταν κάθε βράδυ και αλλού από τον φόβο να τον σκοτώσουνε. Ήτανε οι ίδιοι αξιωματικοί τότε και στα γραφεία και στα επιτελεία και στα συμβούλια. Συνεπώς, θα μπορούσε να γίνει τίποτα διαφορετικό εκτός από το να συνεχίσει το ίδιο βιολί, έως ότου άλλαζαν αυτοί όλοι οι άνθρωποι που διοικούσαν τότε, τον στρατό, μιλάω;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όπως απήντησα προηγουμένως στον κ. βουλευτή, θα χρειαζόταν οπωσδήποτε κάποιος χρόνος να δει τα πράγματα, να ενημερωθεί, ο οποιοσδήποτε ήτανε, έστω και στρατιωτικός, για να μπορέσει να αποφασίσει σε ποια πρόσωπα θα αναθέσει τα καθήκοντα αυτών. Θα ήθελα να πω κάτι άλλο το οποίο δεν είπα μέχρι τώρα, για να δώσω την εικόνα του κλίματος που επικρατούσε εκείνη την εποχή. Πριν από τη μεταπολίτευση μέσα εκεί στον χώρο του Αρχηγείου υπήρχε κάποια μονάδα καταδρομών, την οποία την είχαν για θέματα ασφαλείας. Αυτή λοιπόν κάθε πρωί, είναι ασήμαντο αυτό, αλλά είναι ενδεικτικό του πνεύματος που επικρατούσε και του κλίματος το οποίο προσπαθούσαν να διατηρήσουνε τότε. Κάθε πρωί, λοιπόν, αυτοί οι καταδρομείς στις 8.00΄-8.30΄ εκάνανε σωματική αγωγή στο πίσω προαύλιο του ΓΕΣ εκεί, του Αρχηγείου Στρατού, ήτανε ένας λόχος, και, όταν έκαναν τροχάδην αυτοί, συνηθίζουν να βγάζουν ορισμένες

κραυγές εκεί πέρα, θεωρούνται ότι είναι εν πάση περιπτώσει για να εξυψώνουνε το ηθικό, τους δίνουνε έναν αέρα κ.λπ. Αυτό το κάνανε κάθε πρωί, δεν ξέρω επί πόσες μέρες. Ήτανε μια βδομάδα, 10 μέρες και αυτό το κάνανε επίτηδες, ενώ προηγουμένως δεν γινόταν αυτό. Τότε υπήρχαν πληροφορίες ότι οι μικροί ετοιμάζονται να κάνουνε αυτό. Επρόκειτο να γίνει κάποια σύσκεψις τότε εκεί πέρα πάνω και κάποια ενημέρωσις και το πρωί που επρόκειτο να γίνει ή το προηγούμενο βράδυ, δεν θυμάμαι πότε ήτανε, είπαν ότι θα τους πιάσουν όλους αυτούς που θα έρθουν εδώ πέρα, οι μικροί ετοιμάζονται να τους πιάσουνε.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Θα ερχότανε, δεν θυμάμαι, αν ήτανε ο Καραμανλής ή κάποιος άλλος. Πάντως θα ερχότανε κάποιος... και είπανε αύριο που θα έρθουνε θα τους πιάσουνε. Και δεν έγινε αυτό το πράγμα, έγινε η ενημέρωση σε κάποιον άλλον χώρο εν συνεχεία. Δεν έγινε εκεί η ενημέρωσις, έγινε εδώ στον χώρο της Βουλής, εδώ πέρα που ήτανε τότε τα γραφεία του Πρωθυπουργού.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Κοιτάξτε, δεν θέλω να πω αυτό. Μην παρερμηνεύετε αυτά τα οποία λέω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Παρακαλώ, κύριε Τσιγαρίδα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Όσοι είναι έξω από τον χορό ξέρουν να χορεύουν καλύτερα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Ζαΐμης παρακαλείται.

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Απλώς, είναι ενδεικτικό του κλίματος που υπήρχε εκείνες τις ημέρες.

ΖΑΪΜΗΣ: Να ρωτήσω μια τελευταία ερώτηση που αφορά το ίδιο θέμα. Θα μπορούσε μόλις ήρθε ο Καραμανλής να τους αλλάξει όλους αυτούς μονοκοπανιά; Θα είχε τη δύναμη χωρίς αιματοχυσία, χωρίς άλλα δυσάρεστα να το κάνει;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Φοβούμαι πως όχι.

ΖΑΪΜΗΣ: Ευχαριστώ πολύ κ. μάρτυς.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τελειώσαμε, κύριοι συνάδελφοι, και μπορείτε, κύριε μάρτυς, να φύγετε, μόνον θα πρέπει αύριο στις 8.30΄ το πρωί να έρθετε στην 143 αίθουσα του κοινοβουλίου, για να προβείτε σε ανάγνωση της κατάθεσής σας και να τη θεωρήσετε, να την υπογράψετε κ.λπ., εφόσον, βεβαίως, έχει αποδοθεί σωστά. Έχετε δώσει μήπως καμιά άλλη κατάθεση ένορκη πουθενά, στον αναθεωρητή τον κ. Μπέλκα;

ΚΑΤΣΑΔΗΜΑΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Είναι η πρώτη φορά και είναι και η έκθεση. Θα σας παρακαλέσω αύριο να διαβάσετε και την έκθεση, ώστε να προβείτε στο τέλος σε μια βεβαίωση ότι τα βεβαιώνετε όλα αυτά τα πράγματα. Παρακαλώ την Επιτροπή να εξουσιοδοτήσει το προεδρείο να παραστεί σ' αυτή τη διαδικασία και να υπογράψει κι αυτό την κατάθεση του κ. μάρτυρος. Παρακαλώ, μπορεί ο κ. μάρτυς να φύγει. Κύριοι συνάδελφοι, είπαμε ότι αύριο θα κάμω εγώ εκείνη την ανακοίνωση που κακώς έχει χαρακτηριστεί press conference στον Τύπο, στις 6.00΄, στην αίθουσα Τροπαίων. Μετά, είπαμε να γίνει μια εμβόλιμη συνεδρίαση της Επιτροπής, για να αποφασίσουμε ποιους μάρτυρες θα εξετάσουμε κλπ., ώστε εγώ πλέον τον Αύγουστο να στείλω τις κλήσεις, δηλαδή, για να έρθουνε το Σεπτέμβριο κλπ., όχι όλους τους μάρτυρες, ένα δεύτερο τμήμα του καταλόγου των εξεταστέων μαρτύρων. Ακούω, όμως, τώρα εδώ και από τον κ. Κάππο και από τον κ. Λιβανό ότι αυτό είναι δουλειά, λέει, η εκπόνησις αυτού του τμήματος του καταλόγου των μαρτύρων, μισής ώρας, να έρθουμε στις 6.00΄ την Πέμπτη αντί για τις 6.30΄ που θα αρχίσει η εξέταση του μάρτυρος και να το κάνουμε τότε αυτό το πράγμα και να μην κάνουμε αύριο ειδική συνεδρίαση. Αν νομίζετε ότι είναι καλύτερα έτσι, τότε να ειδοποιήσουμε και τους άλλους συναδέλφους που φύγανε ότι δεν θα γίνει αυτή η εμβόλιμη συνεδρίαση και ότι απλώς, αντί στις 6.30΄ την Πέμπτη, θα αρχίσει στις 6.00΄. Πρέπει να σας σημειώσω, επίσης, ότι η κατάθεση του κ. Πούλου που είναι

την Πέμπτη θα πρέπει να τελειώσει οπωσδήποτε την Πέμπτη, γιατί, όπως καταλαβαίνετε, την Παρασκευή είναι Αύγουστος και είπαμε να διακόψουμε.

Η συζήτηση επί των διαδικαστικών ολοκληρώθηκε με τελική απόφαση να γίνει εμβόλιμη συνεδρίαση της Επιτροπής την επόμενη μέρα μετά τις ανακοινώσεις στον Τύπο.

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ): Παρακαλώ να προσέλθει ο κ. Πούλος. Είσθε ο κ. Γεώργιος Πούλος;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Έχετε την καλοσύνη να απαντήσετε στα ερωτήματά μου τα σχετικά με την ταυτότητά σας;

ΠΟΥΛΟΣ: Πούλος Γεώργιος του Ευσταθίου και Σταυρούλας, το γένος Καπέλου. Υποστράτηγος εν αποστρατεία. Γεννηθείς στις 7.12.1926 στο Χρυσό Παρνασίδος. Κάτοικος Χολαργού, [*διεύθυνση*]. Έγγαμος, τέκνα 3. Χριστιανός Ορθόδοξος.

Στο σημείο αυτό ορκίζεται ο μάρτυρας

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το θέμα το ξέρετε, κύριε Πούλο. Ξέρετε ότι συνεστήθη εδώ η Εξεταστική Επιτροπή από τη Βουλή για να εξετάσει τα θέματα τα σχετικά με την κυπριακή τραγωδία. Συνεπώς, μπορείτε, νομίζω, να μας κάνετε μία γενική έκθεση μόνος σας, χωρίς να παρέμβουμε με ερωτήσεις και στη συνέχεια, αν κριθεί ότι πρέπει να επακολουθήσουν ερωτήσεις, θα επακολουθήσουν ερωτήσεις. Παρακαλείστε, λοιπόν, να αρχίσετε.

ΠΟΥΛΟΣ: Όταν επέστρεψα από την Κύπρο τον Σεπτέμβριο του '74, όπως όλοι οι συνάδελφοι που υπηρετούσαν την εποχή εκείνη κάτω, υποβάλαμε ορισμένες εκθέσεις. Η έκθεσή μου την εποχή εκείνη ήταν πλήρης και ειλικρινής, ήταν χειρόγραφη, περίπου 57 σελίδες. Δεν μου τη δακτυλογράφησαν, μου την πήραν όπως ήτανε και μου είπαν ότι θα μου δώσουν φωτοαντίγραφο. Δεν μου δώσανε και μετά από τόσα χρόνια, βέβαια, οι λεπτομέρειες τις οποίες ανέφερα και μπορεί να έχουν σημασία για εσάς δεν είναι ακριβώς στη μνήμη μου. Εάν υπάρχουν τα στοιχεία αυτά, σας έχουν δοθεί, θα με βοηθήσει πάρα πολύ να αναφερθείτε στα στοιχεία αυτά επάνω, διότι περισσότερα στοιχεία απ' ό,τι γράφω εκεί πέρα δεν έχω, αλλά ίσως να προκύψουν από τη συζήτηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στο σημείο αυτό να σας πω, κύριε Πούλο, εδώ βλέπω μια έκθεση όχι γραμμένη με τα χέρια σας, αλλά δακτυλογραφημένη, αποτελείται από 38 σελίδες και φέρει μία υπογραφή. Την οποία παρακαλώ, κύριε Παπαθανασίου...

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ξέρω για ποιον λόγο διετάχθην μετά από κάνα μήνα, ενάμιση, να υποβάλω ξανά πάλι έκθεση και με ό,τι στοιχείο ενθυμούμην και ό,τι υπήρχε σε σημειώσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Την υπογραφή κοιτάξτε.

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι, εντάξει, εντάξει, εντάξει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτή είναι;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτή είναι, μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η οποία έχει εισαχθεί, όπως βλέπω, στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων με αριθμό διεκπεραιώσεως 1686, έχει υποβληθεί από τη Βέροια στις 17 Δεκεμβρίου του '74.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αναφέρεστε λοιπόν σ' αυτή την έκθεση και τη βεβαιώνετε ως αληθή;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως και μπορώ να προσθέσω και μερικά στοιχεία επιπλέον απάνω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και τώρα πέστε και ό,τι άλλο θέλετε και στο τέλος θα τη διαβάσετε την έκθεση αυτή εξ ολοκλήρου και θα την επαναβεβαιώσετε, αν είναι πράγματι αληθής ή αν δεν είναι κ.λπ.

ΠΟΥΛΟΣ: Η πολιτική κατάσταση την εποχή εκείνη σημαδεύτηκε από ορισμένα γεγονότα. Ήταν ο θάνατος του Γρίβα, ο οποίος προς στιγμή έδωσε την εντύπωσιν ότι θα υπήρξε μία λύσις στη διαμάχη που υπήρχε μεταξύ των ενωτικών, γριβικών και της κυβερνήσεως Μακαρίου, αλλά τελικά δεν έγινε κάτι το συγκεκριμένο. Την ίδια περίοδο περίπου, δεν θυμάμαι ακριβώς αν προηγήθηκε το ένα ή το άλλο, ήτανε η διακοπή των κυπριακών συνομιλιών. Δημιουργήθηκε μία έντασις Τουρκίας, Κύπρου, Ελλάδος. Γυμνάσια των Τούρκων στους κόλπους της Μυρσίνης και της Αλεξανδρέττας. Φόρτωσις της 39ης μεραρχίας τουρκικής στην Αλεξανδρέττα. Ασκήσεις και απειλές για απόβαση. Αυτό, βέβαια, καλμάρισε περί τον Μάιο.

Άλλο γεγονός το οποίο...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πότε είχαμε αυτές τις εκδηλώσεις στην Τουρκία;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήτανε Μάρτιος, Απρίλιος του '74.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είχατε επισημάνει ότι εσήμαιναν κάτι αυτά;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι. Ότι οι Τούρκοι είχανε κινητοποιηθεί και είχανε ολόκληρες πλέον τις αποβατικές δυνάμεις, που έχουνε κάποιο σύνταγμα αποβατικό, είχανε και ολόκληρη μεραρχία. Υπήρχανε οι πληροφορίες αυτές, και μάλιστα επιβεβαιώνοντο, μετά από πάροδο χρόνου ότι παρέμειναν οι δυνάμεις αυτές εκεί πέρα. Είχαν αποβιβαστεί από τα πλοία στην ξηρά και είχανε στρατοπεδεύσει σε σκηνές. Ενώ τα βαριά υλικά ήτανε φορτωμένα. Ένα άλλο γεγονός το οποίο επηρέασε πιθανόν τα πράγματα, πολιτικής μορφής, ήτανε η σύσκεψις Κίσινγκερ-Γκρομίκο που έγινε στο Προεδρικό Μέγαρο τον Μάιο μήνα, δεν θυμάμαι, 10 ή 20 Μαΐου. Και από διάφορα που γράψανε οι εφημερίδες και συζητήσεις ότι κάτι έγινε εκεί όσον αφορά το ισοζύγιο, ας το πούμε, στη Μέση Ανατολή. Βέβαια, αυτά είναι ένα επακόλουθο της συρράξεως που είχε γίνει μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου εκεί με το Σουέζ, της τελευταίας συρράξεως, του Γιομ Κιπούρ. Άλλο γεγονός το οποίο υπήρχε την εποχή εκείνη ήτανε το ταξίδι του Μακαριότατου στην Κίνα και θυμάμαι που γράψανε ορισμένες εφημερίδες ότι πήγε με τα χέρια του γεμάτα ελπίδες και γύρισε με άδεια χέρια, προσπαθώντας να βρει κάποιο καινούργιο στήριγμα. Αυτά τα αναφέρω για να δούμε το κλίμα. Άλλα ντοκουμέντα δεν έχω επ' αυτού. Μετά μεσολάβησαν οι κλοπές του οπλισμού, ένα μικροεπεισόδιο στην Αμμόχωστο κι ένα πιο μεγάλο σε κάποιο τάγμα επιστρατεύσεως στη Γεροσκήπου της Πάφου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αποστολή, εκ μέρους του Μακαριότατου, της γνωστής επιστολής και της εντάσεως πλέον μεταξύ ελληνικής κυβερνήσεως και κυπριακής κυβερνήσεως. Θα αναφερθώ τώρα στον εαυτό μου. Εγώ, λόγω ορισμένων συγκυριών, είχα την τύχη να γνωριστώ, όταν ήμουνα στην Κύπρο, με επιστήμονες, με επιχειρηματίες, με υπουργούς της τότε κυβερνήσεως. Κι αυτό έγινε διότι κατ' έθιμον εμείς, της Αγίας Βαρβάρας, τον Δεκέμβριο, κάνουμε τη γιορτή της Αγίας Βαρβάρας σαν πυροβοληταί. Εκάλεσα όλες τις αρχές, όλη την κοινωνία, με τιμήσανε, και ο ίδιος ο Αρχιεπίσκοπος. Το βράδυ έκανα δεξίωση στην οποία με βοήθησε μάλιστα ο κ. Ντενίσης ο στρατηγός και έγινε μια πολύ λαμπρά δεξίωσις σε τέτοιον βαθμό, ώστε, όταν έγινε η επίσημος δεξίωσις του ΓΕΕΦ τα Χριστούγεννα ή την Πρωτοχρονιά, δεν θυμάμαι ακριβώς, μου την ανέθεσε να την οργανώσω εγώ. Μάλιστα, για να μπορέσω να ανταποκριθώ στα καθήκοντα, εναύλωσα το προσωπικό του ξενοδοχείου Ledra Palace, για να κάνουμε μία πολύ ωραία δεξίωση. Αυτό είχε σαν αφορμή, όπως σας είπα, να γνωριστώ με πάρα πολύ κόσμο, όλες τις αρχές της Κύπρου, όλου του φάσματος. Στο σπίτι που έμενα, το μέγαρο Καραντώκη, καθότανε ο κ. Δεκλερής, τότε σύμβουλος του κ. Κληρίδη. Η μικρή μου κόρη πήγαινε σχολείο μαζί με την κόρη του κ. Δεκλερή κι επειδή περνάγανε αυτοκίνητα, άλλοτε πήγαινε και την έπαιρνε η γυναίκα μου ή η σύζυγός του κτλ. Σας απασχολώ με λεπτομέρειες, αλλά αυτό είχε ως συνέπεια να γνωριστούμε. Ο κ. Δεκλερής με γνώρισε με τον κ. Κληρίδη στις διάφορες εκδηλώσεις, ο κ. Κληρίδης με διαφόρους άλλους ανθρώπους. Αποτέλεσμα ήτανε οι συνάδελφοί μου εκεί πέρα, ενώ εγώ δεν πολιτευόμουνα, ήμουνα στρατιώτης κι έκανα τη δουλειά μου, να με χαρακτηρίσουν ως μακαριακό. Αυτό, βέβαια, το έμαθα εκ των υστέρων. Ερχόμαστε στα γεγονότα. Με όλη την ειλικρίνεια σας αναφέρω ότι δεν είχα καμία ανάμειξη στο πραξικόπημα, αντιθέτως κινδύνεψε η ζωή μου, όπως κατάλαβα εκ των υστέρων. Μετά την επιστολή του Αρχιεπισκόπου, στις 8 Ιουλίου, αν δεν κάνω λάθος, η κυπριακή Βουλή εψήφισε νόμο που καταργούσε την Εθνική Φρουρά, εμείωνε τη θητεία από 24

μήνες σε 12, με αποτέλεσμα η επάνδρωσις των υπαρχουσών τότε μονάδων να κατέβει στο 40%, διότι άλλο ένα 10% θα ήτανε στα κέντρα εκπαιδεύσεως. Αυτό δημιούργησε πρόβλημα, τι θα γίνει η άμυνα της Κύπρου και το υλικό. Είχαμε πάρα πολύ υλικό εκεί. Έγινε σύσκεψη υπό τον κ. Ντενίση την εβδομάδα 8 μέχρι 12 και λέω 12, γιατί 12 έφυγε για την Αθήνα, τον καλέσανε επάνω. Στη σύσκεψη ελάβαμε εντολές να μελετήσουμε τη σύμπτυξη των μονάδων, την κατάργηση ορισμένων στρατοπέδων, την εξασφάλιση του υλικού. Ήταν τρομερό πρόβλημα, ιδίως για μας τους πυροβολητάς, διότι όσοι έχουν κάνει στο πυροβολικό θα ξέρουν ότι έχουμε πάρα πολύ όγκο υλικού που έπρεπε να συσκευαστεί, να αξιοποιηθεί, να ελεγχθεί, να αποθηκευτεί και να εξασφαλιστεί και να έχει την ετοιμότητα χρησιμοποιήσεως. Πολύτιμο υλικό. Εγώ ασχολήθηκα μ' αυτό το πράγμα και μάλιστα την εβδομάδα εκείνη, όπως θα διαβάσετε στην έκθεσή μου, ήταν προγραμματισμένο δηλαδή, ενώ οι άλλοι ασχολούντο με συνωμοσίες, εγώ επί μία εβδομάδα έκανα έλεγχο αντιαεροπορικών όπλων ακριβείας και βολής, όλων των αντιαεροπορικών. Να λάβετε υπόψη σας ότι στην Κύπρο, εκτός από τη μοίρα αντιαεροπορικού που είχα, είχα 9 μονάδες πυροβολικού στα χέρια μου και 4 πυροβολαρχίες ανεξάρτητες, η μία ήταν αντιαεροπορική με 48 πυροβόλα. Επιπλέον, οι μονάδες είχανε από έναν ουλαμό αντιαεροπορικών, το σύνολο ήταν περίπου 100 όπλα. Έκανα, λοιπόν, όλη την εβδομάδα εκεί, αντιαεροπορική, εκπαιδευτική βολή με ταυτόχρονο έλεγχο ακριβείας και αξιοπιστίας του υλικού. Και παράλληλα κάναμε την ετοιμασία αυτή. Σε κάποια σύσκεψη που έγινε ή την Τετάρτη ή την Πέμπτη, 10 ή 11, στο ΓΕΕΦ, η οποία έγινε διά να αναφέρουμε τις προτάσεις επί του τρόπου συγχωνεύσεως των μονάδων κ.λπ. που ήταν το πρόβλημα...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Υπό την προεδρία τίνος έγινε η σύσκεψις;

ΠΟΥΛΟΣ: Του κ. Ντενίση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ήταν ακόμα ο Ντενίσης εκεί;

ΠΟΥΛΟΣ: Βέβαια, εκεί ήτανε. Έγινε στις 10 ή στις 11, δεν θυμάμαι. Τετάρτη ή Πέμπτη. Για πρώτη φορά πήρε το αυτί μου κάτι λόγια. Δηλαδή, σε κάποιο διάλειμμα που έγινε κάποιοι από τους μικρούς αξιωματικούς, λοχαγοί, ταγματάρχαι, πετάχτηκαν και είπαν αυτό θα κάνουμε τώρα; Εδώ μας λοιδορούν, μας βρίζουν την αξιοπρέπειά μας κτλ. Βέβαια, ξέχασα να σας πω ότι οι εφημερίδες είχαν εκτραπεί σε ένα όργιο πολέμου νεύρων εναντίον των αξιωματικών. Καλαμαράδες, θα γίνετε δελφίνια για να φύγετε για την Ελλάδα κτλ. Επιστολές στα σπίτια μας, είχαμε λάβει απειλητικές, ανώνυμες κτλ. Δεν ξέρω αν αυτό ήταν από ποια πλευρά κτλ., πάντως αυτά βοηθούσανε το κλίμα του αναβρασμού και του ξεσηκωμού, ίσως και του επηρεασμού των μικρών αξιωματικών. Εκεί λοιπόν κάποιος είπε έτσι θα τ' αφήσουμε, δεν θα το βροντήξουμε; Με την έννοια, δηλαδή, δεν θα αντιδράσουμε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Έλεγαν οι νεαροί αξιωματικοί.

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι, κάποιος από τους νεαρούς μέσα στη σύσκεψη. Βέβαια, ακουστήκανε διάφορες εκεί ανταπαντήσεις, επιφυλάξεις κ.λπ. Θυμάμαι κάποια στιγμή έλαβα κι εγώ τον λόγο και είπα προς Θεού, τι πράγματα είναι αυτά. Εδώ είναι ξένη επικράτεια, η οποία κατά το ήμισυ είναι και αγγλική επικυριαρχία. Γιατί παντού οι Εγγλέζοι υπάρχουνε, τα πλοκάμια τους από πάνω που ελέγχουν την Κύπρο. Υπάρχουν ΟΗΕδες. Υπάρχει τουρκικός στρατός, η ΤΟΥΡΔΥΚ. Υπάρχουν Τουρκοκύπριοι που είναι εξοπλισμένοι και επανδρωμένοι με τριπλάσιο αριθμό αξιωματικών από ό,τι ήτανε η Εθνική Φρουρά από Έλληνες αξιωματικούς. Και οι στόλοι των μεγάλων δυνάμεων έκαναν σουλάτσες, λόγω του Σουέζ, στην ανατολική λεκάνη της Μεσογείου. Προς Θεού, λέω, τι πράγματα είναι αυτά; Υπό τύπον συζητήσεως απλής, περνώντας η ώρα, δεν ήξερα ότι υπάρχει κάτι το πονηρό από πίσω. Η απάντηση ήτανε ότι κάποιος, θυμάμαι ένας συνταγματάρχης Κοντώσης, αυτός που συνελήφθη στη Λάρισα, που

έκανε και τη δεύτερη απόπειρα πραξικοπήματος, με προπηλάκισε. Βέβαια, τότε είχαν καταργηθεί οι ιεραρχίες στον στρατό, λόγω του ότι διοικούσανε οι ιωαννιδικοί κι ήταν όλοι μικροί, και εδέχθην και ένα γιουχάισμα, τρόπον τινά, από το υπόλοιπο ακροατήριο. Κάποιος επενέβη εκεί, ο τότε επιτελάρχης ο κ. Γιαννακόδημος, αυτός ήταν ο επιτελάρχης του ΓΕΕΦ και όχι ο Γεωργίτσης, θα τα πούμε και για τον Γεωργίτση, επενέβη αυτός, μας καθησύχασε, θα έρθει ο στρατηγός, μην φωνάζετε. Ήρθε ο στρατηγός, κάτι τον είχαν ειδοποιήσει από την Αθήνα, και λέει μελετήστε τα χαρτιά, όπως είχαμε διατάξει, και θα πάω επάνω στην Αθήνα να συνεννοηθώ τι θα γίνουν οι αξιωματικοί που πλεονάζουν, πώς θα φύγουν, πώς θα απαγκιστρωθούν οι οικογένειες κ.λπ. και τη Δευτέρα, στις δέκα η ώρα, θα έχω επιστρέψει αεροπορικώς, θα συναντηθούμε στο ΓΕΕΦ εδώ, για να πάρετε τις τελικές εντολές. Ξέχασα να σας πω ότι εκεί μέσα στους προπηλακισμούς κ.λπ. είπανε, εκεί άκουσα επίσημα πίσω από την πλάτη μου, από κάτι μικρούς, μην τον ακούτε αυτόν τι λέει, είναι μακαριακός.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, για ποιον; Για εσάς;

ΠΟΥΛΟΣ: Για εμένα. Λοιπόν, αυτά. Την Κυριακή το βράδυ, στις 14 του μηνός, είχα πάει σε κάποια δεξίωση γαμήλια ενός γιατρού και γύρισα με την οικογένειά μου να φάμε κάτι βραδινό. Κι εκεί είδα ομίλους αξιωματικών γκρουπαρισμένους να συζητάνε, ομάδες, και μου έκανε εντύπωση γιατί είδα ομάδες ανομοιόμορφες και μη συνηθισμένες, συνήθως κάνουμε παρέα, ο κ. Πούλος κάνει παρέα με τον κ. Κουτσογιάννη, που τον είχα παλιά υφιστάμενο, και ούτω καθεξής και μου έκανε εντύπωση. Και κάποια στιγμή, γυρίζοντας τα μάτια μου σε μια εξέδρα που υπάρχει, η λέσχη του ΓΕΕΦ είναι ένα παλιό κτίριο διατηρητέο, σε μια εξέδρα που υπάρχει εκεί, βλέπω απάνω τον κ. Γεωργίτση, τον κ. Κομπόκη, τον υποδιοικητή της ΕΛΔΥΚ αντισυνταγματάρχη Παπαγιάννη Κωνσταντίνο και κάνα δυο άλλους, δεν θυμάμαι ακριβώς, οι οποίοι τα λέγανε. Και γυρνάω σε κάποιον συνάδελφο εκεί, που ήταν δίπλα στην παρέα που καθίσαμε, του λέω ο Γεωργίτσης τι θέλει εδώ πέρα; Δεν πήρε φύλλο πορείας την Πέμπτη και ανεχώρησε διά την Αθήνα, παραδώσας την διοίκησιν της 3ης ανωτέρας τακτικής διοικήσεως; Και μου λέει ο συνάδελφος, άκουσα ότι είχε αφήσει τα πράγματά του κι έφυγε βιαστικά κι ήρθε να τα φορτώσει στο καράβι να τα πάρει. Δηλαδή, ο Γεωργίτσης, διότι κάπου διάβασα ή άκουσα ότι ήταν επιτελάρχης του ΓΕΕΦ. Δεν ήταν τίποτα. Ήτανε εκτός Εθνικής Φρουράς. Είχε πάρει φύλλο πορείας την Πέμπτη, είχε διαγραφεί από τη δύναμη της Φρουράς. Είχε πάρει φύλλο πορείας την Πέμπτη και έφυγε για την Ελλάδα. Μετατιθότανε κάπου. Στη 12η μεραρχία, δεν ξέρω πού.

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΟΥΛΟΣ: 11 ή 12, Πέμπτη ή Παρασκευή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτά δηλαδή, με την ευκαιρία του γάμου, τα είδατε; Του γάμου του γιατρού, είπατε στη δεξίωση.

ΠΟΥΛΟΣ: Κυριακή βράδυ πήγα στη λέσχη να φάω. Κυριακή βράδυ, δέκα η ώρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καλά μετά τον γάμο, αλλά την ίδια μέρα;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι. Και μου έκανε... Αλλά μέσα μου, το μυαλό μου πήρε στροφές και λέω, αφού πέρασε και η Κυριακή και από βδομάδα αρχίζουμε και αποστρατεύουμε τον κυπριακό στρατό είναι δυνατόν να γίνει τίποτα; Γιατί μυαλό είχαμε. Καταλαβαίναμε τι μυριζότανε. Όχι ότι είχα πληροφορίες, ήμουνα απομονωμένος. Τη Δευτέρα το πρωί πήγα στη δουλειά μου στις 7.30΄. Μόλις πήγα στη δουλειά μου, πήρα ένα τηλεφώνημα ότι σε κάποιο στρατόπεδο στη Μύρτου, είναι μεταξύ Πάφου και Κυρήνειας, στη δυτική ακτή της Κύπρου, έγινε κάποιο επεισόδιο. Σύμφωνα με τις οδηγίες που είχαμε του ΓΕΕΦ, σαν προϊστάμενος διοικητής πυροβολικού, έπρεπε να πάω στη μονάδα μου να ελέγξω τι συνέβη και να αναφέρω. Παίρνω τηλέφωνο το 2ο Γραφείο του ΓΕΕΦ και τους αναφέρω το επεισόδιο

αυτό και τους λέω αυτό το οποίο συνέβη. Ξέχασα να σας πω ότι, όταν έφυγε ο κ. Ντενίσης για την Αθήνα, την Παρασκευή, είχε πάει μαζί του ο διοικητής της ΕΛΔΥΚ κ. Νικολαΐδης. Μάλλον, για να πάρει οδηγίες, γιατί υπηρετούσε στην Κύπρο και ανέλαβε τη διοίκηση. Ήταν στο ΓΕΕΦ και πήγε στην ΕΛΔΥΚ, αλλά πιθανόν για να τον απομακρύνουν κι αυτόν από εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με ποιον μιλήσατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Με τον Κοντώση ή με κάποιον άλλον στο 2ο Γραφείο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο κ. Κοντώσης πού ήτανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, στο 2ο Γραφείο του ΓΕΕΦ ήτανε διευθυντής ο Κώστας ο Μπούρλος, έχει σκοτωθεί σε αεροπορικό ατύχημα ο Μπούρλος. Στο ένα τμήμα ήτανε τμηματάρχης ασφαλείας ο Κοντώσης, στο άλλο ήτανε κάποιος άλλος, στις πληροφορίες. Είχε τρία τμήματα το Γραφείο. Με κάποιον απ' αυτούς μίλησα, δεν θυμάμαι. Του λέω το και το. Μου λέει περίμενε και με κάποιον με σύνδεσε. Μου λέει πρέπει να πας στη μονάδα, να μας αναφέρεις λεπτομέρειες, όπως είναι η πάγια διαταγή. Του λέω, αν πάω εκεί πέρα, δεν θα είμαι στις δέκα η ώρα που θα έρθει ο Ντενίσης για το σοβαρό πρόβλημα. Κι εγώ δεν έχω ντουφέκια μόνο να παραδώσω, έχω κανόνια, έχω αντιαεροπορικά, έχω κιλλίβαντες, τόνους πυρομαχικών, έχω τρομερό πρόβλημα. Πώς σε τρεις μέρες μέσα εγώ θα αποστρατεύσω αυτές τις μονάδες και θα τις μαζέψω; Θα τα πετάξουμε τα υλικά να τα φάει η βροχή; Μου λέει καλά, περίμενε, θα αναφέρω και θα σου πω. Περιμένοντας με παίρνει τηλέφωνο κάποιος, δεν θυμάμαι ακριβώς ποιος, και μου λέει θα έρθει ο αντισυνταγματάρχης ο κ. Κοκοράκης, θα έρθει εκεί πέρα με στοιχεία, επειδή είναι επείγουσα η δουλειά, να το συζητήσετε επί τόπου, το θέμα των μονάδων. Ποιες θα αποστρατεύαμε και ποιες θα κάναμε επιστράτευση, γιατί πρέπει να υποβληθούν το μεσημέρι οι εκθέσεις, μάλλον ο Ντενίσης δεν θα έρθει. Και καταφθάνει ο κ. Κοκοράκης στις 8.05΄ στο γραφείο μου. Τη Δευτέρα, 15η. Αρχίσαμε τη συζήτηση, μου λέει κάλεσε τους επιτελείς σου να τελειώνουμε, αλλά θα χρειαστούμε και τον διοικητή της 187 μοίρας, τον αντισυνταγματάρχη Γούδα, τον οποίον κι αυτόν τον είχαν για μακαριακό, όπως φάνηκε εκ των υστέρων, να έρθει, γιατί μάλλον το στρατόπεδό του θα γίνει αποθήκη επιστρατεύσεως. Και θέλουμε στοιχεία, αποθηκευτικούς χώρους κ.λπ. Μέχρι να έρθει, παραγγείλαμε καφέ και περνούσε η ώρα, χωρίς να αρχίσουμε συζήτηση επί της ουσίας.

ΜΕΛΟΣ: Αυτός ο Κοκοράκης τι ιδιότητα είχε;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήτανε επιτελής του 1ου Γραφείου, διευθυντής στο ΓΕΕΦ και γαμπρός επ' αδελφή του κ. Μπονάνου. Κάποια στιγμή είχε μια τσάντα, την είχε ακουμπήσει πάνω σε ένα ερμάριον που ήταν εκεί δεξιά, όπως καθόμουνα εγώ εκεί πέρα ήταν ένα παράθυρο κι είχε μια τσάντα τεράστια. Ανοίγει την τσάντα, βγάζει ένα πιστόλι, κραπ κραπ το οπλίζει και γυρνάει προς εμάς που ήμαστε εκεί πέρα παρόντες, ήμουνα εγώ και ο επιτελάρχης μου, και λέει ακίνητοι, να μην δοθεί ουδεμία εντολή, ουδεμία ενέργεια, τα πάντα έχουνε ρυθμιστεί, σε πέντε λεπτά χτυπάμε. Εγώ και ο επιτελάρχης μου, που ήτανε κάπως μπασμένος στα πράγματα, ο Γεώργιος Μανουσάκης, καταλάβαμε περίπου περί τίνος πρόκειται. Οι άλλοι δεν αντελήφθησαν.

ΜΕΛΟΣ: Ήταν πολλοί αξιωματικοί, όταν ο Κοκοράκης έβγαλε το πιστόλι;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήμουνα εγώ, ο επιτελάρχης μου, ο διευθυντής του γραφείου επιχειρήσεων ο Εμμανουηλίδης, ταγματάρχης, και ένας λοχαγός Μαραγκόπουλος, τέσσερεις, και ήταν και ο Γούδας. Τώρα δεν θυμάμαι, είχε μπει ο Γούδας μέσα ή δεν είχε μπει ακόμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Διευθυντής επιχειρήσεων τίνος ήτανε ο Εμμανουηλίδης, του ΓΕΕΦ;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Της διοικήσεως πυροβολικού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Της δικής σας;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήρθε για να κάνομε σύσκεψη

για το θέμα των υλικών του πυροβολικού που θα απεστρατεύετο. Λοιπόν και τα γυρνάει, εγώ σηκώθηκα στο γραφείο μου επάνω, γιατί κατάλαβα που εστρεφόταν η απειλή, έβαλα τα χέρια μου επάνω, τους έκανα νόημα να μην μιλήσει κανείς και του λέω, τι εννοείς, τι συμβαίνει; Λέει, χτυπάμε. Έχουν δοθεί οδηγίες, διαταγές, μην κάνετε τίποτα. Καμία ενέργεια. Απειλητικά, βέβαια, αυτά. Μετά από κάνα δυο-τρία λεπτά άρχισαν, ακουγόντουσαν ριπές. Γιατί το στρατόπεδο το δικό μου, το διοικητήριο το δικό μου, ήτανε περίπου 1000 μέτρα από το ΡΙΚ. Δίπλα από το ΡΙΚ ήτανε η έδρα του τάγματος των επικουρικών αστυνομικών και από την άλλη πλευρά δεξιότερα ήτανε η διοίκησις της αστυνομίας. Μια πτέρυγα της αστυνομικής διευθύνσεως είχε το ΓΕΕΦ. Μάχη, κανονική. Δόθηκε ένα σήμα για γενική επιφυλακή των μονάδων, εγώ με τον λοχαγό που είχα εκεί πέρα του λέω, επιτρέπεται τον λοχαγό να τον στείλω να συνεγείρει το τμήμα και τη διοίκηση; Λέει, επιτρέπεται και ούτω καθεξής. Κάποια στιγμή τού λέω, τώρα που ξεκίνησε, είχαμε τις αντιρρήσεις μας, τις επιφυλάξεις μας, τώρα που ξεκίνησε, ο Θεός να βάλει το χέρι του, αλλά το πιστόλι τι το θέλεις; Θα σου φύγει καμιά σφαίρα και θα πάρεις και κανέναν στον λαιμό σου από μας. Αντισυνταγματάρχης. Οπότε το έβαλε στη θήκη του, αλλά αυτή τη στιγμή πρόσεξα ότι είχε βγάλει και δυο χειροβομβίδες Mills μέσα από την τσάντα του και τις είχε ακουμπήσει απάνω. Και μέσα στην τσάντα, όπως κάποια στιγμή κάτι πήγε να πάρει, είχε κι ένα αυτόματο λυμένο. Τώρα, δεν αυτολογώ, δηλαδή, αλλά απ' ό,τι φάνηκε εκ των υστέρων κι απ' ό,τι έμαθα μετά, όταν φύγανε αυτοί, μόλις ήρθε κάτω ο Καραγιάννης, 8 Αυγούστου, φύγανε οι πραξικοπηματίαι, κάποιος νεαρός επιτελής μού είπε, σχολιάζαμε τη διαγωγή τους, και μου λέει μην μιλάς, ευτυχώς που τήρησε την ψυχραιμία του και εκείνος κι εσύ, γιατί όταν έφευγε του είπε ο Γεωργίτσης, αν φέρει αντίρρηση ο Πούλος, να τον εκτελέσεις επί τόπου. Γι' αυτό ήρθε ο Κοκοράκης εκεί πέρα.

ΜΕΛΟΣ: Αυτό ποιος σας το είπε;

ΠΟΥΛΟΣ: Κάποιος επιτελής. Δεν θυμάμαι τώρα. Εκεί γινότανε της κακομοίρας, πού να θυμάμαι λεπτομέρειες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν θυμάται.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν το λέω αυτό, για να εμπλέξω κάποιον, ούτε θέλω αποδείξεις...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θέλετε να προχωρήσετε κατά αυτόν τον τρόπο, θέλετε να προχωρήσετε;

ΠΟΥΛΟΣ: Δυο λεφτά. Τελειώνω τώρα. Εγώ τελειώνω. Κάποια στιγμή ανακοινώθηκε η κατάληψις του Προεδρικού Μεγάρου, ότι έπεσε το Επικουρικό Σώμα, τηλεφωνήματα, εκκλήσεις για βοήθεια, τραυματίες κ.λπ. Σ' αυτόν τον τομέα επάνω έκανα μια δραστηριότητα, γιατί διέθεσα εκεί τις μονάδες μου να πάνε να μαζέψουν τραυματίες, ό,τι μπορούνε, είχα και κάποιον γιατρό τον οποίο δεν τον βρίσκαμε. Βρήκαμε κάτι γιατρούς εκεί πέρα, που ήτανε δίπλα το κτηνιατρείο, το κρατικό κτηνιατρείο και περισυνελέξαμε τους τραυματίες. Μην γελάτε. Κτηνίατροι τις 'κάναν τις επιδέσεις. Κάποια στιγμή, δεν ξέρω τι ανέφερε ο Κοκοράκης, του είπανε να φύγει, να πάει στο ΓΕΕΦ επάνω. Τον χρειαζόντουσαν εκεί πέρα. Μάλλον είπε ότι υπάρχει ησυχία στο πυροβολικό και δεν υπάρχει φόβος αντιδράσεως. Και στις 1.30΄ πήρα εντολή να πάω κι εγώ στο ΓΕΕΦ επάνω. Επήγα στο ΓΕΕΦ στις 1.30΄...

ΜΕΛΟΣ: *Δεν ακούγεται.*

ΠΟΥΛΟΣ: Στις 11.30΄ με 12.00΄. Όταν είχε πέσει και το Προεδρικό και το Επικουρικό. Όταν πήγα στο ΓΕΕΦ, μας μαζέψανε σε μία αίθουσα επιχειρήσεων, συσκέψεων δηλαδή, κι εκεί ήτανε, όπως είδα, διάφοροι διευθυνταί σωμάτων. Ήτανε ο διευθυντής τεθωρακισμένων, ο Νούσκας, ήτανε του ΣΕΠ ο διευθυντής, του ΣΥΜ, ένας γιατρός Θεοδωρόπουλος, αρχίατρος, που ήτανε διευθυντής υγειονομικού και μας καθίσανε εκεί πέρα μέσα. Εμείς ήμαστε άοπλοι. Βλέπω εκεί πέρα όλους αυτούς κι άρχισα να πονηρεύομαι, ήτανε με στολή εκστρατείας, με κράνη, με ζωστήρες, πιστόλια

κ.λπ. Από εκεί άρχισα να ξεχωρίζω ποιοι περίπου ήταν στο κόλπο και ποιοι ήτανε αδαείς, όπως και εγώ. Λοιπόν, κάποια στιγμή έγινε μια σύσκεψις. Την αναφέρω, γιατί έχει κάποια σημασία. Η σύσκεψη αυτή έγινε μέσα στο γραφείο του Γεωργίτση. Ο Γεωργίτσης είχε καταλάβει το γραφείο του απόντος Ντενίση. Πήρανε μέρος ο διοικητής των καταδρομών ο Κομπόκης, ο Κοκοράκης που έλεγα προηγουμένως, διευθυντής του 1ου Γραφείου, ο διευθυντής του 7ου Γραφείου ο κ. Λιασκώνης, που είχε καταλάβει το ΡΙΚ, αυτός είχε καταλάβει τον ραδιοφωνικό σταθμό. Ο κ. Μπούρλος του 2ου Γραφείου, ο διοικητής των ναυτικών δυνάμεων αντιπλοίαρχος...

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΟΥΛΟΣ: Μπούρλος Κωνσταντίνος. Ναι, ναι, έχετε δίκιο, ο Μπούρλος ήτανε ο βοηθός του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αφήστε, κύριε Βασιλειάδη. Ό,τι ξέρει ο μάρτυς και ό,τι θυμάται. Κι όπως τα θυμάται.

ΠΟΥΛΟΣ: Θυμάμαι τα πρόσωπα, γιατί έχουν σημασία ορισμένα πρόσωπα. Δεν ξέρω, ο διοικητής των ναυτικών δυνάμεων, κάποιος Παπαγιάννης, αντιπλοίαρχος, έχει κάνει και δημοσιεύσεις σε εφημερίδες. Ήτανε ένας Δημακόπουλος, αντισυνταγματάρχης του μηχανικού, όνομα δεν θυμάμαι. Και ήταν και ο υποδιοικητής της ΕΛΔΥΚ αντισυνταγματάρχης Παπαγιάννης Κωνσταντίνος, αυτουνού το θυμάμαι το όνομά του. Κάνανε τη σύσκεψή τους, τι κάνανε μέσα, τι είπανε, με ποιους μιλήσανε και κάποια στιγμή βγήκανε στην αίθουσα επιχειρήσεων και άκουσα που είπανε, έχει πέσει αυτό, εκείνο, εκεί υπάρχουνε αντιστάσεις και δώσανε διαταγές να πάνε στην Αρχιεπισκοπή. Κάποιος Λαμπρινός ανέλαβε τη διοίκηση των τεθωρακισμένων, κάποιοι άλλοι πήγανε προς κάποιον σταθμό χωροφυλακής, ένα αστυνομικό τμήμα Πύλης Πάφου κ.λπ. Κι εκεί ακούσαμε για πρώτη φορά ότι στη Λεμεσό και στην Πάφο οι αστυνομικοί αιφνιδίασαν τους δικούς μας. Βέβαια, τους αιφνιδίασαν, διότι ήταν κι αυτοί οι άνθρωποι, δεν είχαν σχέση με το πραξικόπημα και πήγαν και τους συλλάβανε οι αστυνομικοί. Διότι, αν ήταν πραξικοπηματίαι, θα ήταν με τα όπλα και με τα κράνη και δεν θα μπορούσε να τους πιάσει κανένας. Και κάποια ανησυχία ότι συμβαίνει κάτι. Από εκεί και πέρα, συνεχιζόντουσαν οι συμπλοκές στα τμήματα τα οποία δεν είχαν καταληφθεί. Το απόγευμα γύρισε το αεροπλάνο, ένα αεροπλάνο από την Αθήνα και ήρθε πίσω ο Νικολαΐδης, ο διοικητής της ΕΛΔΥΚ ο κ. Μπούρλος και ο κ. Σκλαβενίτης, ο οποίος Σκλαβενίτης, βέβαια, είχε τον ρόλο του επιτελούς του ΑΕΔ Μπονάνου, δηλαδή επιτελής, αλλά, όπως απεδείχθη πιο κάτω και θα σας πω εν συνεχεία, ήτανε ο κομισάριος του Ιωαννίδη. Το βράδυ, επειδή ειδοποιήθηκε ότι ο Μακάριος διέφυγε στην Πάφο, οργανώθηκε μία εκστρατεία εναντίον της Πάφου και της Λεμεσού και με ανησυχία μεγάλη ότι, αν δεν τους εξουδετερώσουνε, απέτυχε το πραξικόπημα. Τηλεφωνήματα με την Αθήνα, μάλιστα ο κ. Σκλαβενίτης έπαιρνε εντολές, μεταβίβαζε εντολές.

ΜΕΛΟΣ: Ήσαστε παρών δηλαδή στα τηλεφωνήματα;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, αλλά τα βλέπαμε, η αίθουσα επιχειρήσεων μέσα είναι γεμάτη τηλέφωνα, γιατί είναι αίθουσα διευθύνσεως πολέμου. Είναι γεμάτη τηλέφωνα και αυτόματα. Άλλοι 'παίρναν από τα γραφεία μέσα μυστικά, άλλοτε 'παίρναν από εκεί. Εμείς ακούγαμε και γι' αυτό το αναφέρω. Καίτοι πολλών πραγμάτων την εποχή εκείνη δεν καταλάβαινα τη σημασία τους, γιατί δεν είχα ντοκουμέντα, μετά έμαθα από άλλους, από συζητήσεις κ.λπ., γι' αυτό είπα να αναφερθούμε βασικώς στην αναφορά μου, γιατί τώρα στο μυαλό μου έχω και άλλα πράγματα τα οποία δεν είναι αυτοπρόσωπα, δεν είναι όπως τα έζησα.

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη, κύριε, δεν λέω δεν καταλάβαινα. Δεν με παρακολουθείτε πιθανόν. Όταν λέω δεν καταλάβαινα ορισμένα πράγματα, ορισμένα τηλεφωνήματα, ορι-

σμένα πράγματα που γινόντουσαν εκεί πέρα, πού να τα ξέρω εγώ. Μας εξηγούσε κανείς τι γίνεται; Μας είχαν εκεί πέρα υπό επιτήρησιν, δεν μας είχαν για να παίρνουμε αποφάσεις. Μας είχαν απέξω με την ΟΑΣ, ΟΑΣ στον στρατό είναι η ομάδα ασφαλείας στρατεύματος, που είναι του 2ου Γραφείου, και, για να πάμε για κατούρημα, πηγαίναμε με συνοδεία. Για να σας φύγει η απορία.

ΞΑΡΧΑΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αφήστε, κύριε Ξαρχά, σας παρακαλώ. Ορίστε, κύριε μάρτυς.

ΠΟΥΛΟΣ: Ο κ. Σκλαβενίτης, παράλληλα με τα άλλα, όπως κατάλαβα και αντελήφθην, να μην πολυλογώ, ησχολήθη και με την συγκρότησιν της κυβερνήσεως Σαμψών. Μιλούσε με κωδικοποιημένο τηλέφωνο από ιδιαίτερο γραφείο, όπως άκουσα από τον διευθυντή διαβιβάσεων, ότι είχε κωδικοποιημένο τηλέφωνο και μιλούσε με κάποιο κέντρο στην Αθήνα, προϊστάμενο κλιμάκιο, αλλά όχι τα επίσημα κανάλια, γιατί ο αρχηγός του ΓΕΕΦ μίλαγε με τον αρχηγό του ΑΕΔ ή με το γραφείο του ΑΕΔ, αυτός μιλούσε με κάποιο προϊστάμενο κλιμάκιο. Πιθανόν, απ' ό,τι σχολιάζανε οι άλλοι, με τον Ιωαννίδη, αλλά δεν είμαι εις θέσιν να σας πω εγώ με ποιον μίλαγε και από ποιον έπαιρνε κατευθύνσεις. Έδινε αναφορές επί της εξελίξεως. Το λέω αυτό το πράγμα, διότι ο κύριος και οι άλλοι εκεί πέρα συναντήσανε μεγάλη δυσκολία να σχηματίσουνε κυβέρνηση. Ενώ είχανε κάποιον κατάλογο, όπως άκουσα από σχόλια, 5-6 υποψηφίων προέδρων, όταν διεδόθη ότι ο Μακάριος ζει, είχαν εξαφανιστεί όλοι και δεν αναλάμβανε κανένας. Και τελικά καταλήξανε στον Σαμψών.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καταλήξανε; Ποιοι καταλήξανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτοί. Ο Γεωργίτσης, που έκανε κουμάντο με τους βοηθούς του, και ο Σκλαβενίτης, που ήταν ο αντιπρόσωπος του Ιωαννίδη, κατά πάσα πιθανότητα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο Γεωργίτσης και ο Σκλαβενίτης κανόνισαν τον Σαμψών;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτοί. Ανακατευότανε και άλλοι που ήτανε του πραξικοπήματος, διότι πηγαίνανε κι ερχόντουσαν. Δηλαδή, κάποια στιγμή ήταν ο Κομπόκης μέσα, αλλά ο Κομπόκης, επειδή αλλού υπήρχανε συγκρούσεις κ.λπ., που είχε τμήματα κρούσεως, έφευγε και πήγαινε έξω. Μετά ξαναρχότανε. Εμείς καθόμαστε εκεί πέρα, δεν μπορούσαμε να κουνηθούμε ούτε για... όπως σας είπα προηγουμένως. Και μάλιστα, όταν τελικά τα ψήσανε και είπανε θα κάνουν τον Σαμψών Πρόεδρο, μας φωνάξανε εκεί σε μια αίθουσα τιμών όρθιους να παραστούμε στην ορκωμοσία.

ΜΕΛΟΣ: Τι ώρα ήτανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Τώρα δεν θυμάμαι, στις 5.00΄-6.00΄. Νομίζω τη δεύτερη μέρα έγινε, δεν θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Την πρώτη μέρα. Το είπε αυτό.

ΠΟΥΛΟΣ: Το απόγευμα πάντως έγινε. Κι εκεί είδα το εξής γεγονός: Κάποιος φώναξε τον Σαμψών που καθότανε απέξω εκεί στον διάδρομο και του λέει σε χρειαζόμαστε. Λέει, έχετε τίποτα να ανακοινώσετε, γιατί περιμένω για την εφημερίδα να γράψω. Λέει όχι, σε θέλουμε για κάτι άλλο σοβαρότερο πράγμα.

ΜΕΛΟΣ: Ποιος το είπε αυτό;

ΠΟΥΛΟΣ: Κάποιος από μέσα από το επιτελείο. Και εν συνεχεία, όταν μας φωνάξανε στην αίθουσα τιμών να παραστούμε στην ορκωμοσία του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, είδαμε τον Σαμψών, τον οποίο τον είχανε βουτήξει δύο παραμάσχαλα, τον σέρνανε, εκείνος είχε πιαστεί από ένα τραπέζι, είχε γαντζώσει κάτω τον διάδρομο με τα πόδια του και έλεγε, επ' ουδενί, βάλτε με Υπουργό Αμύνης, ξέρω από όπλα, αλλά για Πρόεδρος δεν ξέρω. Σας το λέω με όλη την ειλικρίνεια δηλαδή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν ήθελε, δηλαδή, εκεί ο Σαμψών;

ΠΟΥΛΟΣ: Και κάποιος του είπε δεν ντρέπεσαι, παλικάρι, και δειλιάζεις, εδώ, αν δεν γίνεις Πρόεδρος αυτή τη στιγμή, χάνεται και το όνειρο της ενώσεως. Και τελικά ορ-

κίστηκε Πρόεδρος. Βέβαια, έβαλε κάτι όρους εκεί πέρα, απ' ό,τι θυμάμαι, να μην πειραχτούν του Επικουρικού, να μην γίνουν αντεκδικήσεις κ.λπ.

ΜΕΛΟΣ: Ήταν ο Σκλαβενίτης εκεί, όταν γινόντουσαν αυτά;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Σκλαβενίτης; Ο Σκλαβενίτης, αφού σας είπα. Αυτός εισηγήθηκε. Ήταν ο κομισάριος του Ιωαννίδη με εντολές. Κοιτάξτε, τον Σκλαβενίτη τώρα, αυτή τη στιγμή... Δεν θυμάμαι ποια ακριβώς στιγμή έγινε η ορκωμοσία του Σαμψών και την ώρα που έφτασε ο Σκλαβενίτης, δηλαδή αν ο Σαμψών είχε ορκιστεί πριν έρθει ο Σκλαβενίτης και ασχολήθηκε με το υπόλοιπο υπουργικό συμβούλιο, δεν ξέρω. Γιατί τώρα είναι 12 χρόνια. Ούτε εγώ πότε ήρθε ήξερα. Μάθαμε ότι ήρθανε, τους είδαμε ότι ήρθανε. Δεν μας το είπε κανείς ούτε μας ενημέρωσε. Εμείς ήμαστε για επιτήρηση. Ήταν πιο εύκολο να μας έχουν στην αίθουσα να μας επιτηρούν παρά να είμαστε στα γραφεία μας. Δεν μας ελέγχανε διαφορετικά, τι θα έκανε ο καθένας. Είχαν τους φόβους τους, φαίνεται. Αυτά για το πραξικόπημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θα σας παρακαλέσω να μου πείτε, καταρχήν πότε πήγατε στην Κύπρο εσείς;

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ πήγα τον Αύγουστο του '73.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όταν στελνόσαστε στην Κύπρο ή εσείς ή ένας άλλος αξιωματικός ή όποιοι αξιωματικοί στελνόντανε, σας λέγανε τι; Να πάτε να κάμετε τι; Να αποτελέσετε τον στρατό της Κύπρου, την Εθνοφρουρά, να πλαισιώσετε το ΓΕΕΦ, για στρατιωτικούς, γιατί;

ΠΟΥΛΟΣ: Κύριε πρόεδρε, όταν πήγαμε, μας έγινε μία ενημέρωση στο ΑΕΔ, τότε το λέγαμε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θα ήθελα να μάθω αν σας λέγανε ότι πρέπει να ανακατευτείτε και γενικότερα στη διοίκηση, στην κυβέρνηση της Κύπρου κ.λπ., σας λέγανε τέτοια πράγματα;

ΠΟΥΛΟΣ: Επ' αυτού θα απαντήσω. Μας έγινε και ενημέρωση από το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδος, κάποιον εκεί, τον διευθυντή, δεν θυμάμαι ποιον, και εν συνεχεία μάς δώσανε οδηγίες, ποια είναι η θέση μας και η αποστολή μας. Αυτά που μας είπανε ήτανε τα στρατιωτικά καθήκοντά μας. Όσοι ενεργούσανε, ενεργούσανε με άλλες διασυνδέσεις. Και αυτό ετόνιζε συνεχώς και στις συσκέψεις που κάναμε ο κ. Ντενίσης ο στρατηγός. Μάλιστα, θυμάμαι στην τελευταία σύσκεψη που είχαμε κάνει τον Ιούλιο μήνα έκανε παρατηρήσεις, γιατί έχουν γεμίσει τους τοίχους με τα συνθήματα ένωσις, ενώ αυτό δεν εξυπηρετεί την πολιτική, δημιουργεί αντιδράσεις των άλλων, των ξένων δυνάμεων. Πηδάει τώρα το μυαλό μου, με συγχωρείτε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πού το είχατε δει, δηλαδή, εσείς το σύνθημα ένωσις; Πού το είδατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Στα στρατόπεδα ήτανε γραμμένα, από έξω. Συγγνώμη, όταν φύγαμε από εδώ, για να απαντήσω κυριολεκτικά στην ερώτησή σας, οι κατευθύνσεις που μας εδόθησαν ήταν ότι πάμε στην Κύπρο να φτιάξουμε έναν στρατό, να τους δημιουργήσουμε παράδοση πολεμική, να είναι αξιόμαχος και να αμυνθούμε της ακεραιότητος της Κύπρου. Και μάλιστα μας είχαν κάνει και ειδική σύσταση ότι δεν πρέπει να ανακατευόμαστε, να μην παρασυρθούμε από τις διαμάχες, και ότι εμείς έχουμε προϊστάμενο την Ελλάδα, αλλά εκεί που είμαστε έχουμε προϊστάμενο το Υπουργείο Αμύνης της Κύπρου. Αυτό ήταν σαφέστατο και καθαρό και ετονίσθη μάλιστα. Και το ετόνισε και ο κ. Ντενίσης στις διάφορες συσκέψεις μας. Βέβαια, υπήρχε κάποιος άλλος μηχανισμός ο οποίος δρούσε μάλλον διά του 2ου Γραφείου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, γιατί αοριστολογούμε λιγάκι. Κάποιος άλλος μηχανισμός. Ποιος μηχανισμός κι από ποιον εκπροσωπείτο στην Κύπρο;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, εγώ τον μηχανισμό αυτόν τον αντιλήφθηκα μετά τον Ιανουάριο. Δηλαδή, πώς το αντιλήφθηκα ότι υπάρχει μηχανισμός; Έλεγε να μην γράφουμε συνθήματα. Τα συνθήματα τα γραμμένα.

Ποιος τα έγραψε τα συνθήματα; Κλειστά τα στόματα. Έπιανα τους αξιωματικούς, ποιος έγραψε τα συνθήματα κτλ., προχωρούσα, κάποιος μου πέταγε μια κουβέντα, από κάποιες κουβέντες, με διέταξε ο υπολοχαγός, έλα δω, υπολοχαγέ, ποιος σου είπε να γράψεις; Μα, έλεγε, ο κόσμος εδώ, το πνεύμα. Ποιος κόσμος, δεν πήρατε εντολή. Δεν έχετε γραμμή από το ΓΕΕΦ ότι τα συνθήματα κάνουν κακό στην Κύπρο, διότι αυτή τη στιγμή το διεθνές κλίμα δεν είναι για την ένωση, είναι να έχουμε ένα ελεύθερο κράτος, έστω μικρό αλλά ελληνικό; Από εκεί κατάλαβα, κι ενώ στις συσκέψεις λεγόντουσαν αυτά και τονιζόντουσαν, βλέπαμε ενέργειες που γινόντουσαν από μικρότερα κλιμάκια που δεν ήταν σύμφωνα με τη γραμμή.

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, το θέμα της τιμωρίας θα ήταν το εξής. Όταν κλέψανε τα όπλα από την Πάφο, δεν τα κλέψανε από κάποιο στρατόπεδο που ήταν πιο εύκολο να τα κλέψουνε, τα κλέψανε ειδικώς από εκεί πέρα, για να ζημιώσουν τον Γιώργη τον Σφακιανάκη που ήταν διοικητής, επειδή δεν ήτανε ημέτερος, για να τον εκδιώξουν. Κι όπως μάλιστα βρήκαν αφορμή και, αντί να τιμωρηθούν αυτοί που κλέψανε τα όπλα, έγινε ανάκλησις του Σφακιανάκη του συνταγματάρχου στην Ελλάδα, ως μη φίλα προσκείμενου, ως μη εμπίστου γι' αυτούς... Υπήρχε ένα κλίμα...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με συγχωρείτε, κύριε. Αφήστε με να ρωτήσω, αν θέλετε, και στη συνέχεια συνεχίστε. Ορίστε, κύριε Περάκη, ρωτήστε αυτό που θέλετε να ρωτήσετε. Τι θέλετε να ρωτήσετε επ' αυτού; Είπε πως τελείωσε. Για αυτό σας ρωτάω. Θέλετε να συνεχίσετε;

ΠΟΥΛΟΣ: Έχω ορισμένα στοιχεία για το πραξικόπημα τα οποία έχουνε επιπτώσεις για τη μάχη που έγινε μετά. Για την οποία έχω ιδίαν αντίληψιν πραγμάτων. Πριν συμπληρωθεί το 24ωρο, κάποια στιγμή στην αίθουσα επιχειρήσεων ήρθε ο αντιπλοίαρχος Παπαγιάννης, του ναυτικού, μ' έναν χάρτη υποτυπώσεως και είχε διάφορα στίγματα πλοίων που είχαν εμφανιστεί στον περίγυρο της Κύπρου. Και θυμάμαι χαρακτηριστικά που ανέφερε, έχομε αυτή τη στιγμή σχεδόν κυκλωθεί. Είναι κάπου 14 καράβια εγγλέζικα από την Πάφο μέχρι το ακρωτήριο της Αγίας Νάπας. Είναι 40 τόσα από Καστελόριζο μέχρι ανοιχτά της Πάφου, ο 6ος Αμερικανικός Στόλος, και στον κόλπο της Αμμοχώστου είχαμε 7 καράβια επιφανείας και 2 υποβρύχια ρωσικά.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν θυμάμαι τώρα. Ήταν το βράδυ, τα ξημερώματα της 16ης; Δηλαδή, αυτό που τους είχα πει, οι προβλέψεις μου θα έχουμε αντιδράσεις, πριν περάσει 24ωρο, ήδη η Κύπρος είχε κυκλωθεί από τους στόλους των μεγάλων δυνάμεων και της Αγγλίας και παρέμειναν εκεί πέρα.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μα μπορεί να γίνεται έτσι, κύριοι συνάδελφοι; Συγγνώμη, με διακόψατε και κατάλαβα κι εγώ το σφάλμα μου, αν θέλετε, διότι δεν είχα αντιληφθεί ότι τελείωσε ο μάρτυς και σταμάτησα για να συνεχίσει ο μάρτυς. Τώρα διακόπτετε πάλι εσείς τον μάρτυρα και ρωτάτε. Σας παρακαλώ θερμώς να αφήσουμε τον μάρτυρα να τελειώσει. Με συγχωρείτε πάρα πολύ. Δεν ήρθε η ώρα μας, πώς το λένε;

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΟΥΛΟΣ: Είπε ότι υπάρχουν περίπου 40 πλοία δυτικά της Πάφου μέχρι Καστελόριζο, που είναι, καταλάβανε από τα σήματα που ανταλλάσσονται κ.λπ. από την παρακολούθηση, μάλλον του Αμερικανικού Στόλου. Του 6ου Αμερικανικού Στόλου. Νοτίως που είναι και η βάσις των Εγγλέζων στη Λεμεσό και Ακρωτήρι ήτανε καμιά δεκαριά καράβια, 12 ανέφερε εκεί και υποβρύχια εγγλέζικα και είπε ότι υπάρχουν 6-7, δεν θυμάμαι ακριβώς, επιφανείας μεταξύ των οποίων ήτανε κι ένα πυραυλοφόρο μάλιστα, το οποίο δεν το ανέφερε, και κάποιοι που πήγανε την επομένη μέρα προς Αμμόχωστο τα είδαν ανοιχτά. Ρωσικός στόλος. Μια μοίρα του Ρωσικού Στόλου

ήτανε στην περιοχή της Αμμοχώστου μέχρι πιο ψηλά, στον κόλπο της Αμμοχώστου ανοιχτά.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΟΥΛΟΣ: Ήρθε μέσα στην αίθουσα επιχειρήσεων ο διοικητής ναυτικού...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο κύριος;

ΠΟΥΛΟΣ: Παπαγιάννης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτός τα είπε αυτά;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι αυτός. Είχε μια καρτέλα υποτυπώσεων από το ραντάρ, δηλαδή καρτέλα, όταν λέμε, είναι ένας καρό χάρτης που είχε την περίμετρο της Κύπρου κι είχε διάφορα στίγματα ένθεν κι εκείθεν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και σας υπέδειξε αυτό.

ΠΟΥΛΟΣ: Μας ανέφερε ότι αριστερά είναι ο 6ος Αμερικανικός Στόλος, νοτίως είναι περίπου 10-12 καράβια εγγλέζικα, και ανατολικά ήτανε μία μοίρα ρωσική. Και το λέω αυτό, γιατί αυτό προκάλεσε ανησυχία. Θυμάμαι ότι, τώρα δεν ξέρω ποιος, ανεφέρθη και στο ΑΕΔ, δεν θυμάμαι από ποιον. Βέβαια επ' αυτού μπορεί να σας πει ο κ. Παπαγιάννης, αν τον καλέσετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτό πότε ακριβώς το ανέφερε ο Παπαγιάννης;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό πρέπει να έγινε βράδυ. Δεν θυμάμαι τι ώρα ήτανε. Περασμένο βράδυ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποια μέρα;

ΠΟΥΛΟΣ: Ή την πρώτη ή τη δεύτερη. Δεν είμαι βέβαιος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είχε ορκιστεί ο Σαμψών ή δεν είχε;

ΜΕΛΟΣ: *Δεν ακούγεται.*

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Σαμψών, δεν θυμάμαι, νομίζω ότι ορκίστηκε την πρώτη μέρα το απόγευμα, πέντε-έξι η ώρα. Μπορεί να κάνω και λάθος. Δεν είχα ασχοληθεί ο ίδιος. Απλούστατα ήμουν ένας θεατής, ό,τι έπιανε το μάτι μου και τ' αυτί μου.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αν τελειώσατε την έκθεσή σας, να σας ρωτήσω. Αν δεν τελειώσατε, να συνεχίσετε.

ΠΟΥΛΟΣ: Η έκθεσίς μου τελείωσε για το πραξικόπημα. Μετά είναι η πολεμική περίοδος. Είναι άλλο κεφάλαιο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Για την απόβαση; Συνεχίστε για την απόβαση.

ΠΟΥΛΟΣ: Όπως άκουσα, ανεφέρθησαν ενδείξεις ότι υπάρχει κάποια κινητοποίησις στις 18, κάποια πληροφορία από έναν Έλληνα πλοίαρχο του εμπορικού ναυτικού που ξεφόρτωνε στην Αλεξανδρέττα, ότι, φεύγοντας και περνώντας πάνω από την Κύπρο, έδωσε κάποια πληροφορία ότι φορτώνονται καράβια πολεμικά στην Αλεξανδρέττα και στη Μερσίνα. Αυτό στις δέκα η ώρα το βράδυ. Βέβαια, ενδιάμεσα είχαν μεσολαβήσει οι δηλώσεις του Μακαρίου που είχε πάει στο Λονδίνο. Ο Ετζεβίτ στο Λονδίνο. Στον ΟΗΕ κ.λπ. Αυτά από τις εφημερίδες, βέβαια, δεν έχω τίποτα άλλο να προσθέσω. Είναι γνωστά. Στις 19 δεν είχαμε πληροφορίες. Δεν θυμάμαι, δηλαδή, αν είχαν αναφερθεί. Πάντως το απογευματάκι, τέσσερις-πέντε η ώρα, ο διοικητής της αεροπορίας, ας την πούμε, δεν έχει αεροπορία, κάτι αντιαεροπορικά έχει εκεί πέρα και επάνδρωνε ορισμένα αεροδρόμια, ώστε, αν τυχόν προσγειωθεί κανένα ελληνικό αεροπλάνο, να μπορέσουν να το εξυπηρετήσουνε, αν έρθει. Ο κ. Καραστατήρας, σμήναρχος, έφερε από τα δικά του ραντάρ έναν χάρτη πάλι υποτυπώσεων και ανέφερε ότι παρατηρούνται μεγάλες κινήσεις αεροπορικών σχηματισμών κατευθυνόμενες στην περιοχή Αδάνων και Αλεξανδρέττας. Δηλαδή, συγκεντρώσεις αεροσκαφών στην περιοχή Αδάνων και Αλεξανδρέττας. Στις 19 το απόγευμα, στις 16.00΄-17.00΄. Μετά από καμιά ώρα, δυο, τα ραντάρ του ναυτικού πιάσανε μια νηοπομπή που κατέβαινε προς την κατεύθυνση του ακρωτηρίου Αποστόλου Ανδρέου. Ήτανε, μου φαίνεται, εννιά καράβια μεγάλα. Έτσι ανεφέρθησαν. Εννιά καράβια μεγάλα κατευθύνονται προς τον Απόστολο Ανδρέα. Αυτό δημιούργησε ανησυχία, έγινε κάποια σύσκεψις εκεί. Βέβαια, όχι παρασύσκεψη που γινόταν προηγουμένως στο γραφείο του Γεωργίτση, αλλά μέσα στην αίθουσα επιχειρήσεων. Είπε ο αεροπόρος τα δικά του συμπεράσματα. Είπε ο ναυτικός τα δικά του συμπερά-

σματα. Κι από δηλώσεις που είχαν ακουστεί κ.λπ. από τα ραδιόφωνα δημιουργήθηκε η εντύπωσις ότι, μάλλον, επίκειται πιθανή επέμβασις. Ανεφέρθη το γεγονός στην Ελλάδα, απάνω στο ΑΕΔ, και θυμάμαι ότι μας ειδοποίησαν ότι στην Ελλάδα έχει έρθει ο Σίσκο ο οποίος κινείται μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, προκειμένου να γίνει αποφυγή πιθανής συρράξεως. Και θυμάμαι πολύ καλά που είπανε να παρακολουθούν τις κινήσεις αυτές και να αναφέρουν την πρόοδο της εξελίξεως. Μετά, γύρω στις έξι η ώρα το απόγευμα, πλησιάζανε προς τον Απόστολο Ανδρέα, δημιουργήθηκε ανησυχία κι εκεί που ήμαστε και συνεδρίαζε η αίθουσα επιχειρήσεων, οι υπεύθυνοι επιτελείς κτλ., έγινε εκτίμηση καταστάσεως ότι είναι πιθανή η απόβασις. Εισηγηθήκανε να κινητοποιήσουμε τη φρουρά Αμμοχώστου, διότι η κατεύθυνση που είχανε τα πλοία, αυτά τα εννέα, ήταν προς Αμμόχωστο. Βγήκε κάποιο σήμα, συνετάχθη κάποιο σήμα, το οποίο το προσυπέγραψα κι εγώ, διότι, ως διοικητής πυροβολικού στην Αμμόχωστο, είχα δύο μονάδες πυροβολικού. Μία στην Αμμόχωστο και μία στο Τρίκωμο, στον κόλπο της Αμμοχώστου. Να τεθούν σε συναγερμό, σε ετοιμότητα και να φορτωθούν οι μονάδες και μάλιστα προχωρώντας πιο κάτω να πάνε στους χώρους διασποράς. Δεν θυμάμαι τώρα λεπτομέρειες. Αυτό βέβαια ανεφέρθη κι επάνω, στο Αρχηγείο, και είπανε να μην γίνει μετακίνησις μονάδων, αλλά να γίνει μόνο ετοιμότης φόρτων και ασυρμάτων κ.λπ. Κάποια στιγμή, δεν θυμάμαι, με πρωτοβουλία του Γεωργίτση ως αρχηγού του ΓΕΕΦ ή με εντολή από την Αθήνα, να κληθούν, μυστική πρόσκλησις με ΦΑΠ πυρήνων, για να συμπληρωθούν οι μονάδες με κρίσιμες ειδικότητες. Αυτό είναι, ας πούμε, μερική επιστράτευσις. Με απλά λόγια. Αυτό πρέπει να έγινε γύρω στις έξι με εφτά η ώρα. Τα καράβια όμως προχωρούσανε. Παράκαμψαν τον Απόστολο Ανδρέα και παίρνανε γραμμή προς Αμμόχωστο. Ξέχασα να σας πω ότι από τα σχέδια αμύνης της Κύπρου και από μελέτες και εκτιμήσεις που είχαν γίνει λέγανε ότι για πλέον πιθανή περιοχή για απόβαση προσφέρεται ο κόλπος της Αμμοχώστου, διότι έχει ορισμένα χαρακτηριστικά που ευκολύνουν τα αποβατικά τμήματα. Δευτερευόντως, ο κόλπος της Μόρφου, που έχει περίπου παρεμφερή χαρακτηριστικά και τριτευόντως και ως απίθανος η περιοχή της Κυρήνειας, διότι είναι απόκρημνος, βραχώδης, χωρίς λιμένες, με υφάλους μπροστά κ.λπ. Εκείνη τη στιγμή θυμάμαι ότι αποφασίσανε εκεί πέρα, κι εγώ εισηγήθηκα μαζί με κάποιον Γκιόκα, ταγματάρχη, που ήτανε διευθυντής επιχειρήσεων του 3ου Γραφείου, ότι πρέπει οπωσδήποτε να επανδρώσουμε την άμυνα της Αμμοχώστου. Βγάλαμε σήμα, το προσυπέγραψα εγώ και πήγε στον αρχηγό του ΓΕΕΦ για να το προσυπογράψει. Το είχε εγκρίνει προφορικά και το πήγε στο γραφείο για να το υπογράψει. Ξέχασα. Το πήγε στο γραφείο, γιατί αυτός έφυγε από την αίθουσα συσκέψεων, επιχειρήσεων και πήγε στο γραφείο και τηλεφωνούσε στην Αθήνα. Ή τον είχαν καλέσει από την Αθήνα και ανέφερε την πρόοδο της καταστάσεως. Κι ενώ ήταν έτοιμο να υπογραφεί το σήμα, πήρε εντολή να μην γίνει επάνδρωσις της τοποθεσίας Αμμοχώστου, αλλά ετοιμότης απλώς και βγήκε κι ένα άλλο σήμα λόγω της συνεχιζομένης δραστηριότητος των αεροπορικών στιγμάτων στην περιοχή Αλεξανδρέττας, που σήμαινε ότι θα έχουμε οπωσδήποτε βομβαρδισμό, επέμβαση της αεροπορίας και θέσαμε τις μονάδες αεραμύνης σε κατάσταση ετοιμότητος Δ. Η κατάσταση ετοιμότητος Δ σημαίνει ότι τα όπλα είναι και επανδρωμένα, αλλά δεν βάλλουν, παρά μόνο αν δεχθούν πυρά. Μετά από μισή ώρα ήρθε άλλο σήμα, επεμβάσει του ΑΕΔ, των Αθηνών δηλαδή, που είπε όχι Δ κατάσταση, κατάσταση κάποια άλλη, δεν θυμάμαι πώς λεγότανε, που είναι απλή ετοιμότης επανδρώσεως. Να αποσυρθούν, δηλαδή, τα τμήματα από τ' αντιαεροπορικά. Βέβαια, αυτό εμένα με ανησύχησε και διέταξα τον διοικητή της

αντιαεροπορικής μοίρας να προωθήσει σε επίκαιρα σημεία και σε ορισμένες μονάδες πυροβολικού που έπρεπε να προστατεύσουνε, είτε εκεί που βρισκόντουσαν είτε στον χώρο τάξεως, να προωθεί σιγά σιγά ουλαμούς. Βέβαια, δεν είχε τη δυνατότητα αυτή, διότι η επάνδρωση που είχαμε ήταν 40%. Πώς να επανδρώσει με 150-180 ανθρώπους 48 μονάδες πυρός που θέλανε μόνο τα πυροβόλα και τα πολυβόλα 300, για να λειτουργήσουν; Δηλαδή ένας ένας ουλαμός που συνεκροτείτο προωθείτο στις μονάδες αυτές και στους χώρους καλύψεως. Δηλαδή, στο ΓΕΕΦ, στο ΡΙΚ, στον σταθμό του ΟΤΕ, τη CYTA, όπως λέμε, και σιγά σιγά στις μονάδες. Εγώ κατά τις 8.30΄ το βράδυ έφυγα για πρώτη φορά από την αίθουσα επιχειρήσεων, μου επέτρεψαν, δεν θυμάμαι με πρωτοβουλία δική μου ή μου υποδείξανε, και πήγα στη διοίκησή μου κάτω, για να δώσω οδηγίες στους υφισταμένους μου επιτελείς και στους διοικητάς μονάδων πυροβολικού για τα θέματα ετοιμότητος και επιστρατεύσεως. Εκεί έμεινα περίπου μία ώρα, δύο. Ξέχασα να σας πω ότι ορισμένες μονάδες είχανε προβλήματα, διότι είχανε πάρει τα ρυμουλκά ελλείψει οχημάτων, είχανε πάρει τα οχήματα του πυροβολικού...

ΜΕΛΟΣ: Κύριε πρόεδρε, συγγνώμη μια ερώτηση. Στις 8.30΄ το βράδυ ποιας ημέρας;

ΠΟΥΛΟΣ: Της παραμονής, 19 του μηνός.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στις 19 κύριε, μάρτυς; Να λέτε ημερομηνίες, για να μην υπάρχει σύγχυση.

ΠΟΥΛΟΣ: Μα για εκεί μιλάω, δεν άλλαξε ακόμα. Είπαμε παραμονή και έχω αρχίσει από το μεσημέρι μέχρι το βράδυ, όπως είναι τα γεγονότα.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, αφού σας είπα υπό επιτήρησιν ήμουνα. Βέβαια, δεν μας το είχε πει κανείς ότι ήμαστε υπό επιτήρησιν, αλλά δεν μπορούσαμε να φύγουμε. Δεν μας επιτρέπανε να φύγουμε.

ΜΕΛΟΣ: Συγγνώμη, από τις 15 μέχρι τις 19;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι.

ΜΕΛΟΣ: Δεν κοιμόσασταν δηλαδή;

ΠΟΥΛΟΣ: Φωνάξαμε τον οδηγό μου και του είπα να πάει στο σπίτι να μου πάρει δυο κουβέρτες και μια αλλαξιά ρούχα κι ένα μαξιλάρι, για να μπορέσω να κοιμάμαι.

ΜΕΛΟΣ: Πού; Μέσα στο ΓΕΕΦ;

ΠΟΥΛΟΣ: Εκεί στην αίθουσα επιχειρήσεων.

ΜΕΛΟΣ: Από τις 15 ώς τις 19;

ΠΟΥΛΟΣ: Εκεί μας είχανε μαντρωμένους. Είμαστε οι αμφισβητούμενοι. Πώς το λένε, δεν μας είχαν εμπιστοσύνη. Βέβαια, από τη στιγμή που άρχισε αυτό το πράγμα, αντιλαμβάνεστε ότι τα δικά τους μέτρα πλέον άρχισαν να αποκτούν δευτερεύουσα σημασία. Άρχισαν να μας προσέχουν, να ζητάνε και τη γνώμη μας πλέον, ως υπευθύνων διοικητών. Επήγα λοιπόν κι έδωσα εντολές. Ξέχασα να σας πω ότι διαπίστωσα το εξής πράγμα: Είχανε πάρει από τις μονάδες πυροβολικού οχήματα, λόγω ελλείψεως οχημάτων, ο κυπριακός στρατός έπασχε από αυτοκίνητα. Είχε αυτοκίνητα του πολέμου της ερήμου. Εκείνα τα αυτοκίνητα, τα FORD και τα FORTUNE, μένανε στον δρόμο. Πήρανε από το πυροβολικό αυτοκίνητα, μεταξύ των οποίων και ρυμουλκά πυροβόλων και τα είχαν χρησιμοποιήσει, για να μεταφέρουν τις μοίρες καταδρομών στην Πάφο, σε διάφορα σημεία εκεί που είχαν έλεγχο. Και το λέω αυτό, διότι δύο μονάδες δεν μπορούσαν να φορτώσουν, διότι τους λείπανε τα αυτοκίνητα. Κάποια στιγμή, περί τη 10η νυχτερινή, στις 19 μιλάω τώρα, με πήρανε τηλέφωνο από το ΓΕΕΦ στη διοίκηση πυροβολικού. Η διοίκηση πυροβολικού με το ΓΕΕΦ ήτανε ένα μίλι απόσταση περίπου, πέντε λεπτά με την κούρσα. Και μου λένε, έλα απάνω, διότι έχουμε εξελίξεις σοβαρές. Τι συμβαίνει; Έχουν κατέβει χαμηλά τα καράβια και υπάρχει και κάποια άλλη νηοπομπή, εμφανίστηκε στο ραντάρ. Επήγα, λοιπόν, εκεί πέρα επάνω, έγινε σύσκεψις, εκτίμησις της απειλής και, ενώ λέγαμε τώρα που θα γίνει η απόβαση και Αμμόχωστο και Κυρήνεια, θα μας τη φέ-

ρουν από δυο μεριές, κάποια στιγμή έρχεται τρεχάτος από πάνω και μας λέει αυτή η φάλαγγα που πήγε με τα 9 καράβια προς Αμμόχωστο, στο ύψος, στο μέσον του Ακρωτηρίου, κάπου εκεί στο μέσον που είχε φτάσει, ανέκοψε ταχύτητα και εν συνεχεία έκανε αναστροφή και γύρισε προς τα πάνω. Και άρχισε να παραπλέει στον Απόστολο Ανδρέα. Οπότε η απειλή φάνηκε καθαρή. Η πρώτη κίνησις ήτανε παραπλανητική και η απειλή είναι προς Κυρήνεια. Αυτά, βέβαια, εκτιμηθήκανε, γίνανε εισηγήσεις, να πούμε τι θα κάνουμε. Δηλαδή, να κάνουμε συναγερμό, να κινητοποιήσουμε τις μονάδες. Αλλά ο τότε διοικητής του ΓΕΕΦ Γεωργίτσης τα έθετε όλα υπό έγκριση του ΑΕΔ. Διότι όργανο δικό του ήτανε και όχι διοικητής του ΓΕΕΦ. Και πήραμε μια απάντηση προφορικώς, μας την κοινοποίησε ο κ. Γεωργίτσης, εν ονόματι του κ. Μπονάνου, ότι έχουμε διαβεβαιώσεις ότι δεν πρόκειται να γίνει τίποτα. Οι Τούρκοι μπλοφάρουν, είναι επίδειξις της Τουρκίας. Αυτό ήτανε στις 10.30΄-11.00΄ το βράδυ την παραμονή, ίσως και αργότερα. Εγώ θυμάμαι γύρω στις 10.00 πήγα στο ΓΕΕΦ. Μέχρι να γίνουν οι συσκέψεις και οι ανταλλαγές απόψεων, ακριβώς δεν θυμάμαι πότε έγινε αυτή... Έγινε η επικοινωνία και είπε χαρακτηριστικά αυτό. Οι Τούρκοι μπλοφάρουν. Ξέχασα να σας πω ότι κάποια στιγμή το απόγευμα πιάσανε το BBC, κάποιο σταθμό ραδιοφωνικό και είπαν ότι οι Τούρκοι θα κάνουνε ναυτικά γυμνάσια στην περιοχή της Κιλικίας, βορείως Κύπρου. Το απόγευμα είχε γίνει αυτό. Την ώρα που ξεκινούσε ο στόλος, φαίνεται, το είπανε αυτό για τον άλλο κόσμο. Ο κ. Μπονάνος απήντησε ότι είναι αυτό κι όχι μόνο απήντησε ότι είναι αυτό, αλλά να συνεχίσουμε μόνο την κατάσταση ετοιμότητος και να μην κάνουμε καμία κινητοποίηση. Διότι πάλι εγώ μαζί με τον ταγματάρχη επιχειρήσεων, και λέω εγώ γιατί προηγούμουνα εγώ, θα σας πω το εξής πράγμα: Το μεν πεζικό θέλει έναν άλφα χρόνο για να πάει να ταχθεί και να αναπτυχθεί. Το πυροβολικό θέλει πολύ περισσότερο χρόνο, γιατί είναι βαριά υλικά. Νύχτα δεν μπορούνε να πάνε ρυμουλκά και σε κατσάβραχα πάνω και σε καρόδρομους για να αναπτυχθούν και επιπλέον είχα και μια άλλη δέσμευση εγώ. Βάσει του σχεδίου αμύνης, έπρεπε, ήμουνα υποχρεωμένος εγώ, όταν φτάσουνε στα 12 μίλια και τα παραβιάσουν, να κάνω προειδοποιητικές βολές. Ξέχασα να σας πω ότι εν τω μεταξύ, στις έντεκα η ώρα που μας έλεγε ο Μπονάνος, 11.30΄ που μας έλεγε μπλοφάρουν και μην ανησυχείτε, ήταν γύρω στα 25 ναυτικά μίλια. Και λέω 25 ναυτικά μίλια, σε μία ώρα θα είναι στα 12 με την ταχύτητα που έχουνε. Εγώ θέλω δύο ώρες για να πάω να ταχθώ, πώς θα κάνω προειδοποιητικές βολές; Και επέμενα και τελικά αναγκάστηκε ο Γεωργίτσης, παρεδέχθη, διότι είχε στρατιωτική αντίληψη, δεν μπορούμε να πούμε ότι δεν είχε, ότι είχα απόλυτο δίκιο και ξαναπήρε το ΑΕΔ πλέον, για να ικανοποιήσει το δικό μου αίτημα. Λέει ο Πούλος, αναφέρει αυτό και είναι υπεύθυνο πράγμα. Θα τ' αφήσουμε έτσι; Αλλά δυστυχώς δεν ήταν πλέον στο ΑΕΔ ο κ. Μπονάνος. Ήτανε κάποιος υποστράτηγος Χανιώτης μαζί μ' έναν Σπυρίδωνα Πολίτη, ταξίαρχο, οι οποίοι επανέλαβαν τα ίδια πράγματα και μάλιστα με πήρε ο Πολίτης, επειδή είναι του πυροβολικού και με ήξερε, είμαστε συνομήλικοι περίπου, μια τάξη διαφορά, και μου λέει, κύριε Πούλο σε ήξερα για παλικάρι, φοβάσαι, μου λέει, τους Τούρκους; Μπλοφάρουν, μου λέει, σας είπαμε. Και τι θα κάνουμε του λέω, θα περιμένουμε έτσι να μας κάψουνε; Να πάτε να κοιμηθείτε, μου λέει, δεν γίνεται τίποτα. Εμένα προσωπικά μου τα είπε ο Πολίτης. Τα προηγούμενα που είχε πει ο Μπονάνος στον Γεωργίτση μάς τα κοινοποίησε ο Γεωργίτσης. Και μάλιστα εκείνη την ώρα που μιλούσα εγώ, έφτασε κι ένα σήμα πλέον με telex, που έλεγε κινήσεις τουρκικών ναυτικών δυνάμεων βορείως Κύπρου εγκεκριμένη άσκησις υπό του ΝΑΤΟ. Αυτοσυγκράτησις.

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΟΥΛΟΣ: ΝΑΤΟ. Έτσι έλεγε ο Μπονάνος, δεν ξέρω, εγώ δεν το είδα. Το σήμα μάς το δείξανε. Το διαβάσανε δημοσίως το σήμα. Telex ήτανε μάλιστα. Και έλεγε ουδεμία ενέργεια, αυτοσυγκράτησις, δηλαδή έλεγε επίδειξις, επίδειξις, ουδεμία ενέργεια, αυτοσυγκράτησις. Αυτό το σήμα εμένα μου το δείξανε γύρω στις δύο η ώρα, γιατί εγώ είχα ξεσηκωθεί. Και μάλιστα σιωπηρώς είχα διατάξει ορισμένους διοικητάς μονάδων ν' αρχίσουν να κινούνται για τους χώρους αναπτύξεως πυροβολικού. Και κάποια στιγμή κάποιος ανέφερε ότι εγώ κινώ το πυροβολικό...

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΟΥΛΟΣ: Αμμοχώστου, είχα αναπτύξει εγώ νωρίτερα, το έκανα αυτό νωρίς, της Αμμοχώστου. Μιλάμε εδώ για την Κυρήνεια. Είχα πάρει τον διοικητή της μοίρας τον Φωκά, του είχα πει να φορτωθεί. Μάλιστα, του είχα πει να τάξει μια πυροβολαρχία παραπλεύρως του στρατοπέδου για να κάνει προειδοποιητική βολή, όταν μου πουν, κύριε, στα 12 μίλια, κάνε προειδοποιητική βολή. Πώς θα έκανα; Προτάξτε την πυροβολαρχία, στον κανονικό χώρο τάξεως, έστω και έξω από το στρατόπεδο. Κι από εκεί έφταναν τα κανόνια να χτυπήσουνε. Να ρίξουνε έστω προειδοποιητική βολή. Εν τω μεταξύ επικράτησε μία ησυχία. Δηλαδή, τα τουρκικά πλοία, ενώ εκινούντο με μία άλφα ταχύτητα, όταν προσεγγίσανε στα 25 ναυτικά μίλια, ανέστειλαν την ταχύτητά τους και προχωρούσαν πιο αργά. Αυτή η φάλαγγα ήταν που ήρθε σχεδόν κατευθείαν από τη Μερσίνα. Ήταν 4 με 5 μεγάλα καράβια. Τα 4 με 5 μεγάλα ήταν, να πούμε, δυο-τρία αντιτορπιλικά ή δύο και τ' άλλα να ήτανε οχηματαγωγά, αρματαγωγά και τα υπόλοιπα ήτανε αποβατικά καράβια. Όχι όμως αυτά που ξέρουμε, τα ΑΒΑΚ, οι βάρκες, τύπου φέριμποτ Σαλαμίνος ήτανε, εθνικού προγράμματος, όπως απεδείχθη, της Τουρκίας, τα οποία ακολουθούσαν από πίσω και μάλλον αυτά περιμέναμε, γιατί αυτή η άλλη που πήγε από τον Άγιο Ανδρέα, μόλις παρέκαμψε το ακρωτήριο, άνοιξε ταχύτητα και προχωρούσε με μεγάλη ταχύτητα, για να πλησιάσει με την άλλη τη φάλαγγα, την άλλη αρμάδα. Κάποια στιγμή, ενώ λαγοκοιμόμασταν εκεί πέρα, κουρασμένοι, ξενύχτηδες και από την αγωνία αυτή κι από πάνω να μην μας λένε τίποτα, ο Γεωργίτσης να λέει να εφαρμόσουμε τις εντολές που μας δίνανε, ήρθε ο διοικητής του ναυτικού, πήγε, χτύπησε στο γραφείο του Γεωργίτση και σε μας, φωνάζοντας, τι καθόσαστε εδώ πέρα; Τα καράβια είναι 2-3 αντιτορπιλικά στα 12-15 μίλια, κάτι τέτοιο είπε, και τα άλλα είναι από πίσω. Πού βρίσκονται, ρωτήσαμε. Αμέσως ανατολικώς Κυρήνειας. Η ώρα αυτή ήταν τέσσερις παρά, κάτι τέτοιο, το πρωί. Γιατί στις 2.00΄ είχε γίνει η τελευταία επικοινωνία που είχα κάνει εγώ διαμαρτυρόμενος που μου είπε ο Πολίτης γιατί φοβάσαι. Τώρα, αν είχαν γίνει κι άλλες επικοινωνίες μεταξύ τους, δεν είχαν μέσω αιθούσης επιχειρήσεως, για να ξέρω. Έρχεται λοιπόν και φώναζε αυτά. Έκανε σαν συναγερμό δηλαδή. Ο Γεωργίτσης ανησύχησε κι όλοι οι άλλοι βέβαια. Ασχέτως αν ήτανε πραξικοπηματίαι ή όχι, όλοι πλέον ενδιαφερόμασταν για τον Τούρκο, έπαψε πλέον να υπάρχει ο διαχωρισμός τη στιγμή εκείνη. Και παίρνει το ΑΕΔ επάνω και λέει αυτό. Του λένε, περιμένετε, θα ειδοποιήσουμε τον Αρχηγό. Μην κάνετε τίποτα. Μα δεν είναι δυνατόν. Εγώ είχα πάρει τις μονάδες μου κι έδινα εντολές, αλλά επειδή αυτοί ξέρανε ότι εγώ ήμουνα υπό επιτήρησιν μέσα στο ΓΕΕΦ κι επειδή δεν είχε βγει κανένα σήμα επίσημο συναγερμού του ΓΕΕΦ, ορισμένοι το εφαρμόσανε, κάνα-δυο δεν το εφαρμόσανε. Αυτοί που το εφαρμόσανε, επειδή ήσαν τα αεροπλάνα από το πρωί και βομβαρδίζανε, είχανε κάναν τραυματία, απ' αυτούς που ήτανε της επιστρατεύσεως, τα υπόλοιπα υλικά που είχανε πάρει με την πρώτη διαδρομή, που λέμε, που περισσέψανε, ας πούμε, που δεν είχαμε όλα τα αυτοκίνητα. Κάποιον που δεν υπήκουσε καθόλου στην εντολή μου τον προλάβανε μέσα και άρχι-

σαν να καίγονται τα αυτοκίνητα και τα πυρομαχικά. Τώρα είναι μακαρίτης. Έχει πεθάνει από το στομάχι του. Κάποιος Λάμπρου διοικητής μονάδος, που δεν με άκουσε. Εγώ, δηλαδή, συνήγειρα τις μονάδες. Μάλιστα, η μονάδα που ήτανε στην Κυρήνεια, όταν άρχισε ο ναυτικός βομβαρδισμός και ο αεροπορικός στις 5.15΄, η μονάδα ήτανε στην πλαγιά του Πενταδακτύλου πηγαίνοντας προς τον χώρο τάξεως. Αλλά την έπιασε η μέρα και την εντοπίσανε, μάλλον κάνα φως θα είχανε αναμμένο, τίποτα φαντάροι εκεί στα αυτοκίνητα, επειδή ήτανε θαμπά ακόμα κι άρχισαν να την πολυβολούν. Τελικά η μονάδα τάχθηκε, είχε ορισμένες απώλειες. Αυτή ήταν της Κυρήνειας. Στην Κυρήνεια είχα και μια άλλη μοίρα, η οποία ήτανε αντιαρματικά των 6 λιβρών, κάτι πανάρχαια αντιαρματικά εγγλέζικα, που τρυπάνε μέχρι δύο πόντους ατσάλι, τα οποία τα είχαμε για βολές εναντίον των αποβατικών. Όταν πήγε αυτή η μοίρα να ταχθεί, η μία πυροβολαρχία πήγαινε για τον Παχύαμμο, γιατί δεν ξέραμε πού θα αποβιβαστούν. Παχύαμμος είναι η ανατολική ακτή της Κυρήνειας. Περνώντας από το σημείο που έγινε η απόβασις, ενώ δεν είχε γίνει η απόβασις ακόμα, εδέχθηκε πυρά, μάλλον είχαν κατέβει Τουρκοκύπριοι, για να κάνουν υποδοχή των Τούρκων στον χώρο αυτόν. Ο δρόμος περνάει περίπου 20-30 μέτρα από την ακτή, κι όπως πέρναγε δέχθηκε πυρά και μάλιστα αιφνιδιάστηκε η πυροβολαρχία και δυο-τρία πυροβόλα μείνανε εκεί πέρα με το προσωπικό, το οποίο εξαφανίστηκε. Σκοτωθήκανε, τραυματιστήκανε, αιχμαλωτιστήκανε, δεν ξέρω, οι δε υπόλοιποι σταματήσανε και τραβηχτήκανε πιο πίσω κι ήταν οι πρώτοι που, όταν άρχισαν να πλησιάζουν τα ΑΒΑΚ κατά το πρωί που ξημέρωσε, χτυπήσανε τις πρώτες βολές εναντίον των αποβατικών πλοίων. Στις πέντε η ώρα πλέον είχε αρχίσει ο βομβαρδισμός. Μας ανέφερε ότι η Κυρήνεια βομβαρδίζεται, 5.15΄, καταλαβαίνετε ότι τα τηλέφωνα είχαν ανάψει. Το ΑΕΔ έλεγε ψυχραιμία, αυτοσυγκράτησις. Έρχεται ο κ. Αρχηγός Μπονάνος. Περιμένετε. Τα έλεγε, βέβαια, το γραφείο του Χανιώτη και του Πολίτη. Βρε αμάν. Εκεί. Περιμένετε. Κρεμασμένος στο τηλέφωνο ο Γεωργίτσης, οι άλλοι να περιμένουν όλοι εντολές, οπότε κάποια στιγμή στις 5.30΄ άρχισαν να βομβαρδίζουν και τη Λευκωσία. Και στις 5.45΄ άρχισαν να πέφτουν αλεξιπτωτισταί μες στη Λευκωσία. Τότε επετεύχθη η επικοινωνία του Γεωργίτση με τον Μπονάνο αυτοπροσώπως και, μεταξύ άλλων που ελέγοντο τότε, λέγανε για τους βομβαρδισμούς και ότι καίγονται τα στρατόπεδα κτλ. και ευτυχώς που είχανε μερικά αντιαεροπορικά ενταγμένα και η μόνη αντίδραση που γίνεται είναι αυτή. Λέει ποιος χτυπάει με τα αντιαεροπορικά; Λέει το πυροβολικό, ο διοικητής πυροβολικού. Μα λέει είχαμε διατάξει να μην ρίξουνε. Πού είναι ο Πούλος; Κι εκείνη τη στιγμή μού λέει έλα στο τηλέφωνο ο Γεωργίτσης. Κι ακούω έναν Μπονάνο, τι κάνετε, μου λέει; Γιατί ρίχνετε; Γιατί βαράνε τα αντιαεροπορικά; Του λέω μας καίνε. Δεν σας είπα να μην χτυπήσετε; Βλέπετε, λέει, φαντάσματα; Όνειρα; Του λέω δεν βλέπουμε όνειρα και κάνω το τηλέφωνο εκείνη την ώρα, τραβάω το παράθυρο, ήταν εκείνα τα συρταρωτά παράθυρα, το ανοίγω, αυτά που ακούτε είναι βόμβες, αυτά ήταν ρουκέτες, αυτό που έσκασε τώρα ήταν μπόμπα Ναπάλμ κι αυτά είναι πολυβόλα αντιαεροπορικά.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΟΥΛΟΣ: Στον κ. Μπονάνο. Στον Μπονάνο. Ο Μπονάνος είχε δεσμεύσει τον Γεωργίτση να μην κάνει τίποτα.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΟΥΛΟΣ: Στις 5.30΄ το πρωί. Αυτό που σας είπα, έξι παρά δέκα ήτανε του Μπονάνου η επικοινωνία, έξι παρά δέκα. Οπότε κάποια στιγμή ανταλλάξανε συζήτηση ο Μπονάνος με τον Γεωργίτση, ακούω κάποια στιγμή που λέει ο Γεωργίτσης, τώρα λέει τι να κάνουμε; Αφού μας καίνε, τώρα να πάμε πού; Κάντε συναγερμό να πάτε, λέει, σε θέσεις μάχης. Πώς να πάμε; Αφού,

λέει, η Κύπρος είναι γυμνή κι από πάνω είναι σύννεφο τα αεροπλάνα. Κι εκείνη την ώρα, στις έξι η ώρα, βγήκε το σήμα συναγερμού των μονάδων. Αντιλαμβάνεστε ότι οι μονάδες, κατ' αυτόν τον τρόπον, βρεθήκανε να μην έχουν πάει στον χώρο αναπτύξεως και όσες προσπάθησαν εν συνεχεία από κει και πέρα να πάνε, μην πολυλογώ, καταστραφήκανε καθ' οδόν, άλλες διαλυθήκανε. Το κυπριακό έμψυχο υλικό δεν ήταν τόσο μαχητικό και λόγω παραδόσεως, πιθανόν, δεν ξέρω. Αλλά είμαι βέβαιος ότι, αν δεν είχε γίνει αυτό το πράγμα, το φρενάρισμα, από τον κ. Μπονάνο, το οποίο για μένα είναι εγκληματικό... Εγώ, όταν ήρθα στην Ελλάδα από την Κύπρο, έλεγα δεν θα γίνει καμιά δίκη να κρεμάσουν τον Μπονάνο; Ασχέτως του πραξικοπήματος. Δεν μιλάω για το πραξικόπημα. Μιλάω μόνο για το άλλο θέμα. Παρεβιάσθη η στρατιωτική δεοντολογία, παρεβιάσθη η πολεμική τέχνη. Δεν μπορεί να απειλείσαι και να μην λαμβάνεις μέτρα. Λοιπόν, υπό τας συνθήκας αυτάς που άρχισε η μάχη ήταν δυσμενείς. Δηλαδή, η πρώτη μέρα η δική μας ήταν εις βάρος μας. Βέβαια, γίνανε αντιδράσεις. Εγώ επειδή είχα κινητοποιήσει το πυροβολικό, βρέθηκε το περισσότερο εκτός στρατοπέδων. Κάτι υπολείμματα που βρεθήκανε, λόγω ελλείψεως οχημάτων, πάθανε μερικές ζημιές, τα συμμάζεψα κι αυτά σε μισή ώρα, μια ώρα πιάσανε θέσεις μάχης. Και άρχισε η αντίδρασις. Και ήταν τέτοια η αντίδρασις του πυροβολικού και εύστοχος, δεν καυχιέμαι γι' αυτό το πράγμα κι άλλοι το έχουν αναγνωρίσει, ώστε στο μεν προγεφύρωμα που έγινε στην ακτή την πρώτη μέρα είχε πλάτος 1,5 με 2 μίλια και 2 μίλια κι αλλού 500 μέτρα βάθος. Τη δεύτερη μέρα απλώς σταθεροποιήθηκε στο ίδιο επίπεδο, διότι δεν είχαμε δυνάμεις να το ξηλώσουμε, δυνάμεις ελιγμού, γιατί το πυροβολικό δεν μπορεί να ξηλώσει. Καθηλώνει τον εχθρό, να τον διώξει δεν μπορεί ούτε να καταλάβει υψώματα. Και την τρίτη μέρα έγινε νέα απόβασις από την 39η μεραρχία. Ξέχασα να πω ότι την πρώτη ημέρα και τη δεύτερη αποβιβάστηκε το σύνταγμα πεζοναυτών το τουρκικό, την τρίτη μέρα πλέον έγινε απόβασις από την 39η μεραρχία που ήσαν και άρματα κ.λπ. Απέτυχε η απόβασις. Έκανε προσπάθεια, του βούλιαξα τέσσερα καράβια κι άλλο ένα μετά, πέντε, από τα 14 ΑΒΑΚ που είχε...

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΟΥΛΟΣ: ...το πυροβολικό. Εγώ ήμουν προϊστάμενός του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Την τρίτη μέρα δηλαδή;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι. Το πρωί. Και αλλάξανε γιαλό αποβάσεως...

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΟΥΛΟΣ: Το βουλιάξαμε λοιπόν και αλλάξανε τον αιγιαλό αποβάσεως και πήγανε και βγήκανε στην ακτή Γλυκιωτίσσης, που είναι περίπου 2 μίλια, δηλαδή, στο ενδιάμεσο. Ενώ η απόβαση είχε γίνει στο Πέντε Μίλι, δυτικά της Κυρήνειας, πήγαν στην ακτή της Γλυκιωτίσσης, που είναι περίπου 2 μίλια από την Κυρήνεια. Την ίδια όμως ώρα ξέχασα να σας πω ότι από τις 20 το πρωί, όλη την ημέρα, το πρωί έγινε αεραπόβασις με σύνταγμα αλεξιπτωτιστών, από τις εννιά η ώρα και μετά άρχισαν να έρχονται ελικόπτερα τα οποία φέρανε τις ενισχύσεις, συνέχισαν όλη την ημέρα και την επόμενη ημέρα και, όπως απεδείχθη μετά, είχανε κουβαλήσει μέσα σε 2 μέρες ένα σύνταγμα αλεξιπτωτιστών πλήρες, με τα βαριά όπλα και τα μέσα υποστηρίξεως, και ένα σύνταγμα καταδρομών, το οποίο ενίσχυσε τον τομέα της Αγύρτας του θύλακος βορείως Λευκωσίας. Αυτό επηρέασε κάπως δυσμενώς και την ψυχολογία της διοικήσεως και παρά τις αντιρρήσεις τις δικές μου και του διευθυντού επιχειρήσεων του ταγματάρχου Γκιόκα του 3ου Γραφείου, ότι έπρεπε η κύρια προσπάθεια να στραφεί εναντίον του προγεφυρώματος, να το ξηλώσουμε, να βγει έξω και μετά μπορούσαμε να πετσοκόψομε σιγά σιγά τους αλεξιπτωτιστάς, οι οποίοι δεν θα είχαν άλλες ενισχύσεις, αυτοί επηρεάσθησαν. Μάλιστα, κάποια στιγμή διαμαρτυρήθηκαν,

έχουμε από το ΓΕΕΦ έγκριση, από το ΑΕΔ έγκριση, ρίξανε τις κύριες προσπάθειες αντεπιθέσεως και την πρώτη ημέρα και τη δεύτερη ημέρα εναντίον του θύλακος της Αγύρτας, εναντίον των αλεξιπτωτιστών και καταδρομέων. Παρ' όλα αυτά ερχόντανε ακόμα καταδρομείς και τάγματα πεζικού με ελικόπτερα τα οποία, μάλιστα, πήγανε να καταλάβουνε τον αυχένα μεταξύ Αγύρτας και Κυρήνειας, ώστε να εξασφαλίσουν τη διάβαση, την οποία δεν την ελέγχανε αυτοί. Εγώ, βέβαια, αναγκάστηκα να μετατοπίσω το πυροβολικό. Όσα φτάνανε αλλάξανε διεύθυνση, τα άλλα να μετατοπιστούν προοδευτικά και δημιούργησαν ένα μπαράζ πυροβολικού το οποίο καθήλωσε τους Τούρκους στη δυτική παρυφή της Κυρήνειας, χωρίς να μπορούν να μπουν στη δίοδο προς την Αγύρτα. Τότε ήρθε το σήμα περί εκεχειρίας και, όπως ομολόγησε και ο Τούρκος στρατηγός Ντεμιρέλ προχθές, δεν είχαμε πετύχει την ένωση του προγεφυρώματος με τους αλεξιπτωτιστάς. Δηλαδή, στην ουσία, στις 22 που έγινε η εκεχειρία οι Τούρκοι είχανε καταλάβει από το Πέντε Μίλι μέχρι την παρυφή της Κυρήνειας. Δηλαδή, 5 μίλια μέτωπο θαλάσσης, 7 χιλιόμετρα, 8 χιλιόμετρα και βάθος, αλλού 1 χιλιόμετρο, αλλού 1,5. Η εκεχειρία, την οποία δεν ξέρω ποιος την υπέγραψε και ποιος την απεδέχθη, είχε αφενός μεν στόχο να ενωθεί ο θύλακας με την παύση του πυρός και να βγουν τα άρματα μέχρι τη Λευκωσία, μετά από μια ώρα να εμφανιστούν, αλλά επιπλέον από τις 22 μέχρι τις 24 να αποβιβαστεί ολόκληρη η 39η μεραρχία των Τούρκων. Από 24 το βράδυ μέχρι 26 ταξιαρχία αρμάτων και από τις 26 μέχρι τις 2 Αυγούστου η 28η μεραρχία. Κι έτσι η εκεχειρία εξυπηρέτησε τους Τούρκους τελικά. Όχι, βέβαια, ότι εμείς θα μπορούσαμε να αμυνθούμε ακόμα περισσότερο, βέβαια είχε κλονισθεί η άμυνά μας, αλλά δεν θα είχανε κι αυτοί την ευχέρεια να βγούνε έξω. Θα ματώνανε περισσότερο. Άλλο το να πολεμάς και να βγαίνεις κι άλλο το να βγεις να ξεφορτώσεις σαν τουρίστας. Αυτό έγινε από τις 22 το απόγευμα μέχρι τις 2 Αυγούστου. Ένα σώμα στρατού ολόκληρο ξεφορτώθηκε στην Κύπρο, με απαγόρευση να κάνουμε οτιδήποτε. Και δεν είχε ληφθεί μέριμνα. Η εκεχειρία σημαίνει σταματάνε όλες οι ενέργειες. Όταν λέμε ενέργειες, εννοούμε όχι μόνο το ντουφεκίδι. Σταματάει και η απόβασις και η μεταφορά δυνάμεων από την Τουρκία προς τα εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τελειώσατε, κύριε; Συμπληρωματικά θα ερωτηθείτε κι από μας.

ΠΟΥΛΟΣ: Να σας πω μια άλλη λεπτομέρεια τώρα, η οποία για σας, πιθανόν, που έχετε δυνατότητες ερεύνης... Ενώ, όπως σας είπα, με την πάροδο του 24ωρου μας έφερε την υποτύπωση ο ναυτικός διοικητής ότι έχουμε καράβια και δυτικά και νότια και ανατολικά και ανέφερε ποιων δυνάμεων ήτανε, Αμερικής, Αγγλίας και Ρωσίας, όταν άρχισαν να κινούνται οι φάλαγγες οι τουρκικές, κάποιος ρώτησε και τα καράβια αυτά που είναι γύρω γύρω, που ήταν μέχρι τώρα, τι γίνονται; Λέει τα μεν στίγματα που ήτανε δυτικά προς την Πάφο έχουνε απομακρυνθεί. Τα αγγλικά που ήτανε νοτίως της Κύπρου υπάρχουν. Η δε ρωσική μοίρα, αυτό πρέπει να έγινε γύρω στις δύο η ώρα, στις 19 το βράδυ, που ήταν στην Αμμόχωστο, εστράφη προς ανατολάς και πήγε στη Λαττάκεια της Συρίας, όπου έχουν βάση μόνιμη τα ρωσικά πλοία. Δηλαδή, αυτό είναι ένα άλλο θέμα. Μέχρι τώρα σας έλεγα τα υπηρεσιακά. Αυτό είναι ένα θέμα που συνήθως ρωτάτε και από τον Τύπο, που έχω ακούσει, αν έγινε κάποια επέμβαση ή δεν έγινε στην Κύπρο. Για μένα έγινε το αντίθετο. Δηλαδή, η μη επέμβασις έδωσε την ευκαιρία στους Τούρκους να αποβιβαστούν. Όσον αφορά την Κύπρο, απευθείας την Κύπρο. Δηλαδή, ενώ ανησύχησαν με το πραξικόπημα, ενώ με το πραξικόπημα υπήρξε ανησυχία και ενεφανίσθησαν οι στόλοι των δυνάμεων στην περίμετρο της Κύπρου, με την εμφάνιση των Τούρκων έμειναν μόνο οι Εγγλέζοι. Οι άλλοι αποχώρησαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τελειώσατε, κύριε; Τώρα δεν πρόκειται να μας πείτε, βέβαια, ολόκληρη την ιστορία της Κύπρου από καταβολής κόσμου. Είπαμε να κάνετε μια έκθεση αυτών των πραγμάτων. Αν τελειώσατε, μπορούμε να αρχίσουμε κι εμείς να ρωτάμε.

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη κύριε πρόεδρε, ένα λεπτό. Εγώ σας είπα ότι αναφέρομαι στη γραπτή έκθεση και ίσως αυτά που είπα, ίσως κάπως πιο εκτενή, να κάλυψαν χρόνο μεγαλύτερο. Στην έκθεση έχω κι άλλα πράγματα που είναι λεπτομέρειες. Δεν ξέρω τι σας ενδιαφέρει. Γιατί πιο πολλά απ' αυτά είναι λεπτομέρειες στρατιωτικής φύσεως, τα οποία έζησα στην πρώτη φάση της αποβάσεως και στη δεύτερη της επιθέσεως του ΑΤΤΙΛΑ. Στο πραξικόπημα, από ορισμένες ερωτήσεις που γίνανε, κατάλαβα ότι θέλατε κάτι. Εγώ δεν ήξερα. Σας είπα δεν ήμουν ενημερωμένος, ό,τι είδα και ό,τι αντελήφθην.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Λοιπόν, κύριε μάρτυς, σας παρακαλώ θερμώς, θα σας δώσει ο κ. Παπαγεωργίου τώρα στα χέρια σας αντίγραφο αυτής της εκθέσεως εις την οποίαν είναι καρφιτσωμένο ένα έγγραφο που γράφει επάνω Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, ΔΙΚ 3ο Γραφείο εννοεί, είναι χειρόγραφο κι έχει μια μονογραφή. Θα ήθελα, πρώτον, εάν και πάλι η έκθεσις αυτή είναι η δική σας και η υπογραφή σας και, δεύτερον, αν ξέρετε, τον γραφικό χαρακτήρα, τίνος είναι ο γραφικός αυτός χαρακτήρας και η μονογραφή. Αν ξέρετε. Γιατί συνάδελφός σας πρέπει να ήτανε.

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΟΥΛΟΣ: Πιθανόν, ναι και όχι, γιατί εγώ δεν ήμουνα στο Αρχηγείο Στρατού. Εμένα όταν ήρθα στην Ελλάδα με ξαποστείλανε στη Βέροια. Και πριν πάω στην Κύπρο, στη Μακεδονία ήμουνα.

Συζήτηση για τα παραπάνω έγγραφα που δεν ακούγεται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πριν από αυτήν την έκθεσιν, έχετε συντάξει άλλην έκθεσιν και την υποβάλατε στο Αρχηγείο Στρατού;

ΠΟΥΛΟΣ: Όταν ήρθα από την Κύπρο, είχα συντάξει μία έκθεση χειρόγραφη, από μόνος μου, την οποία την υπέβαλα στον τότε διευθυντή πυροβολικού υποστράτηγο Λευκαδίτη, νομίζω ότι αυτός ήταν τότε, ο οποίος την πήρε χέρι με χέρι και μου λέει, άσε τώρα, πού να την δακτυλογραφήσεις. Αναμένει ο κ. Αρχηγός. Δεν θυμάμαι ποιος ήταν τότε Αρχηγός. Νομίζω ότι ήταν ο Αρμπούζης τον Σεπτέμβριο που είχα έρθει εγώ, 12 Σεπτεμβρίου. Είχε φύγει, μου φαίνεται, ο Μπονάνος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Υποβάλατε, λοιπόν, άλλη έκθεση; Υποβάλατε μία, λέτε, χειρόγραφη.

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, η έκθεση αυτή η χειρόγραφη είχε τα ίδια στοιχεία, ίσως στο ωράριο να είχε πιο ακριβή ώρα, γιατί εκείνη είχε συνταχθεί τον Σεπτέμβριο, ενώ αυτή είχε συνταχθεί τον Δεκέμβριο. Δεν είχα εγώ ντοκουμέντα μαζί μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η μία έχει συνταχθεί τον Σεπτέμβριο και η άλλη τον Δεκέμβριο, μάλιστα. Για πέστε μου, αναγνωρίζετε σ' αυτό το σημείωμα τίνος είναι ο γραφικός χαρακτήρας;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν τον αναγνωρίζετε. Τη μονογραφή μήπως την αναγνωρίζετε; Ποιος ήτανε αυτόν τον καιρό που υπεβλήθη; Είδατε πότε υπεβλήθη η έκθεση;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι, το είδα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Υπεβλήθη εις το Αρχηγείον Ενόπλων Δυνάμεων εις τις 17 Δεκεμβρίου του '74, περίπου. Ποιος ήταν ΔΙΚ 3ο Γραφείο;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν θυμάμαι. Εγώ ήμουνα στη Βέροια.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν ξέρετε. Καλώς. Μου είπατε προηγουμένως ότι τοποθετηθήκατε στην Κύπρο τον Αύγουστου του '73 και από τότε υπηρετούσατε συνεχώς. Ανεφέρθητε δε στην τεταμένη ατμόσφαιρα που υπήρχε και στις τεταμένες σχέσεις ανάμεσα στο ΓΕΕΦ και στην κυβέρνηση της Κύπρου. Εντοπίσατε πολλές αιτίες, ακόμα και το ταξίδι του Μακαρίου στην Κίνα κτλ. Δεν ξέρω πόσο επέδρασε το ταξίδι του Μακαρίου στη διαμόρφωση αυτής της γνώμης, ούτε

οι άλλες οι οποίες αναφέρατε. Μου κάνει όμως εντύπωσιν, κύριε Πούλο, και νομίζω πως και σε σας θα κάμει εντύπωση, όταν θα το ακούσετε, πως δεν λέτε ανάμεσα στα αίτια που προκάλεσαν κάποια ρήξη, κάποια τεταμένη ατμόσφαιρα, κάποιο κρίμα, αναφέρεστε στον Τύπο, ότι έκαμε ο Τύπος κτλ. Δεν αναφέρεστε στις απόπειρες που έγιναν εναντίον του Μακαρίου. Αυτές δεν συνετέλεσαν, κύριε μάρτυς, εις τη δημιουργία τεταμένης ατμοσφαίρας; Και, δεύτερον, ποιος είχε διατάξει, ποιος είχε οργανώσει αυτή τη σειρά των δολοφονικών αποπειρών εναντίον του Μακαρίου, που ήτανε αρχηγός ξένου κράτους;

ΠΟΥΛΟΣ: Επ' αυτού, κύριε πρόεδρε, δεν μπορώ να σας απαντήσω, διότι κι αν πω κάτι είναι αυτό που διάβασα στις εφημερίδες. Διότι τον καιρό που πήγα στην Κύπρο μέχρι τότε που έγιναν τα γεγονότα δεν έγινε ουδεμία απόπειρα εναντίον του Μακαρίου. Απλώς θυμάμαι είχα πληροφορηθεί ότι το καλοκαίρι, κάνα μήνα, δυο, πριν πάω εγώ στην Κύπρο, στη γιορτή του Αγίου Σύλλα είχε γίνει μια απόπειρα από κάτι γριβικούς που ανατινάξανε ένα γεφύρι, κάπου κοντά στην εκκλησία. Αλλά αυτό το έμαθα εκ των υστέρων, όταν πήγα. Δεν ήμουνα εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Επήγατε, λέτε, εσείς από τον Αύγουστο και από τον Γενάρη είχατε αρχίσει να αντιλαμβάνεστε ότι κάτι δεν πάει καλά, διότι υπήρχε κάποιος μηχανισμός...

ΠΟΥΛΟΣ: Ο οποίος δούλευε παράπλευρα από τη διοίκηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όταν λέμε παράπλευρα; Από την επίσημη εκδήλωση του αρχηγείου, αυτό δεν λέτε;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Από την επίσημη διοίκηση του ΓΕΕΦ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σ' αυτόν τον μηχανισμό τον παράπλευρο ήταν ανακατεμένοι αξιωματικοί του ΓΕΕΦ; Κάτι είπατε για κάποιους κατώτερους και δεν ξέρω ποιους άλλους.

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε. Αυτό, όπως είπατε κι από εκτιμήσεις πλέον κι όχι από δεδομένα, ήτανε μάλλον μια αλλαγή κλίματος, η οποία εγένετο από το πραξικόπημα του Ιωαννίδη, που έγινε τον Νοέμβριο του '73, που έριξε τον Μαρκεζίνη κ.λπ. Υπήρξε, λοιπόν, μάλλον μια αλλαγή κλίματος. Εμείς και ο κ. Ντενίσης δουλεύαμε με τις ορθόδοξες αρχές, αυτές που είχαμε. Τώρα πώς δεν πήραμε χαμπάρι... Αν το 2ο Γραφείο ήτανε μποτιλιαρισμένο και ήτανε αυτό που είχε το κανάλι, εγώ από πού θα το μάθαινα;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Να σας πω, κύριε μάρτυς, μολονότι δεν είμαι στρατιωτικός. Αν το 2ο Γραφείο ήταν μποτιλιαρισμένο, από πού θα το μαθαίνατε είναι μία άποψις. Αλλά, για σταθείτε. Βλέπατε ότι υπάρχει αυτός ο μηχανισμός, εσείς Έλληνας αξιωματικός βλέποντας τον κίνδυνο αυτόν, να δημιουργηθεί τέτοιο πράγμα εις την Κύπρο δεν αναρωτηθήκατε; Δεν συζητήσατε με τους συναδέλφους σας τι γίνεται, γιατί αυτός ο μηχανισμός δρα; Γιατί αυτά τα συνθήματα τα ενωτικά, αν θέλετε, τα δήθεν ενωτικά τέλος πάντων...

ΠΟΥΛΟΣ: Τα ενωτικά συνθήματα κάνανε ζημιά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτά τα ενωτικά συνθήματα που ήταν αντίθετα με την πολιτική της επίσημης κυβέρνησης του Μακαρίου, είναι έτσι ή δεν είναι;

ΠΟΥΛΟΣ: Είναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ήτανε μέσα στο ΓΕΕΦ. Τι έπρεπε να υποθέσει ο Μακάριος κατόπιν αυτού και η κυβέρνηση Μακαρίου;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε. Ο κ. Μακαριότατος αυτό που εσκέφθη ορθώς το εσκέφθη. Μάλιστα, όταν έκανα τη δεξίωση που σας είπα της αγίας Βαρβάρας, συνέπεσε στην αίθουσα που έγινε η τελετή, η δεξίωση, σε κάποια μεριά ήτανε και το πουλί της 21ης Απριλίου και τον είδα που ταράχτηκε. Και μάλιστα μου είπε, κύριε Πούλε, τι να του πω; Κοιτάξτε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το πουλί το είχατε και επί Ιωαννίδη;

ΠΟΥΛΟΣ: Το φοράγαμε ακόμα και στο κεφάλι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το φοράγατε. Και το είχατε και ανηρτημένο μέσα στο ΓΕΕΦ;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι στο ΓΕΕΦ. Εκεί που έγινε, σε

μια μονάδα πυροβολικού, που έγινε η δεξίωσις, κάπου υπήρχε και το πουλί. Ζωγραφισμένο, μάλιστα, στον τοίχο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στη δεξίωση αυτή που κάματε είχε έρθει και ο Μακαριότατος;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο ίδιος ο Μακαριότατος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Βλέπετε, λοιπόν, ότι του είχατε το πουλί, ενώ του είχανε γίνει επιθέσεις, αυτός ερχότανε στις εκδηλώσεις στο ΓΕΕΦ.

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ δεν κατηγόρησα τον Μακαριότατο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν σας είπα ότι τον κατηγορήσατε εσείς. Εμείς δεν ψάχνουμε να βρούμε την ατομική σαν αντίληψη. Εμείς ψάχνουμε να βρούμε πώς έγιναν τα γεγονότα. Και βέβαια δεν μπορούμε να αρκεστούμε, διότι έχουμε κι εμείς μυαλό λιγάκι, λίγο, δεν μπορούμε να αρκεστούμε στη διαβεβαίωσή σας ότι το κλίμα, η έντασις που υπήρχε ανάμεσα στην κυβέρνηση της Κύπρου και το ΓΕΕΦ οφείλετο στο ταξίδι του Μακαρίου ή στο ότι έγραφε ο Τύπος εναντίον των Ελλήνων αξιωματικών. Μισούσατε οι αξιωματικοί, άμα θέλετε έτσι, όχι εσείς, μισούσαν οι περισσότεροι αξιωματικοί του ΓΕΕΦ τον Μακάριο, ναι ή όχι; Και εξεδηλούτο αυτό το μίσος εναντίον του Μακαρίου σε κάθε συζήτηση των αξιωματικών, ναι ή όχι;

ΠΟΥΛΟΣ: Κύριε πρόεδρε, αυτή τη στιγμή σάς λέω ειλικρινά ότι σ' αυτές τις καταστάσεις υπάρχουν αυτοί που είναι πραγματικά όργανα και συνωμότες. Υπάρχουν οι άνθρωποι οι οποίοι είναι καιροσκόποι και σου λένε, προκειμένου εγώ κτλ., πηδάει ο γάιδαρος πηδάει, ξέρω εγώ που λέμε το πουλί κτλ., και οι άλλοι οι οποίοι το βουλώνουν και δεν μιλάνε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο οπλισμός από πού εκλέπτετο;

ΠΟΥΛΟΣ: Επομένως στο ΓΕΕΦ μέσα, σας είπα, μάλιστα ο κ. Ντενίσης μού έδωσε εντολές να καλέσω όλες τις αρχές και ήθελε να επιδιώξει να σπάσει...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν ήταν τόσο σπουδαίο το ότι κάματε μία δεξίωση. Μην μας το ξαναλέτε. Γιατί, ξέρετε, κάματε μία δεξίωση, καλά κάματε.

ΠΟΥΛΟΣ: Ξέρετε δεν ήταν μόνο η δεξίωσις, ήτανε όλες οι εκδηλώσεις. Το Πάσχα εγώ φιλοξένησα στο στρατόπεδό μου πέντε, έξι υπουργούς, εν ενεργεία. Λοιπόν, όχι εθιμοτυπικά. Ότι βέβαια εκαλλιεργείτο ένα τέτοιο πνεύμα, αυτό εκαλλιεργείτο. Εγώ δεν ξέρω αν προϋπήρχε, που πρέπει και να προϋπήρχε πιθανόν, αλλά υπήρχε κάποιος μηχανισμός. Και το εντόπισα, ο μηχανισμός που το είχε υιοθετήσει αυτό, απεδείχθη μετά με το πραξικόπημα ότι ήτανε οι άνθρωποι οι οποίοι ήτανε και μυημένοι στο πραξικόπημα. Αυτό δεν σημαίνει ότι και οι αξιωματικοί, προς Θεού, γιατί έχω να πω ένα πράγμα... Μιλάμε τόσο καιρό, όλη η Ελλάδα, μ' αυτούς τους εγκληματίες κ.λπ. και ο καθένας τι έκανε και τι δεν έκανε και δεν έχουμε ποτέ ασχοληθεί με ανθρώπους οι οποίοι έκαναν αυτοθυσία και πράξεις ηρωισμού και έχουν μείνει στο περιθώριο. Καταλάβατε; Δηλαδή στους 350 αξιωματικούς που υπήρχανε στο ΓΕΕΦ μέσα, μπορεί να ήτανε 50, μπορεί να ήτανε 100 συμπαθούντες, μυημένοι μπορεί να ήτανε οι 50, εάν όμως...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κύριε μάρτυς, σας παρακαλώ, τελειώσατε, απαντήσατε. Δεν είναι ανάγκη να συνεχίζετε επ' άπειρον. Για πέστε μου επιμένετε ότι δεν υπήρχε κλίμα αντιμακαριακό μέσα στο ΓΕΕΦ, ναι ή όχι; Αν επιμένετε σ' αυτό, γιατί πρέπει να εκτιμήσουμε και την αξιοπιστία σας. Γιατί είναι κι ορισμένα πράγματα που τα ξέρει όλος ο κόσμος. Επιμένετε ότι δεν υπήρχε κλίμα αντιμακαριακό μέσα στο ΓΕΕΦ; Μην μου πείτε πάλι για τον κ. Ντενίση και για τον εαυτό σας. Μπορεί ο κ. Ντενίσης να μην είχε σχέση μ' αυτό. Θα πούμε για τον κ. Ντενίση και θα δούμε για τον κ. Ντενίση τέλος πάντων τι γίνεται και τι ρόλο έπαιξε ο κ. Ντενίσης. Εσείς βεβαιώνετε ότι δεν υπήρχε κλίμα μέσα στο ΓΕΕΦ; Μέσα στους αξιωματικούς του ΓΕΕΦ δεν εκαλλιεργείτο κλίμα αντιμακαριακό;

ΠΟΥΛΟΣ: Κύριε πρόεδρε, κλίμα αντιμακαριακό εκαλλιεργείτο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εκαλλιεργείτο μέσα στο ΓΕΕΦ. Προχωρούμε.

ΠΟΥΛΟΣ: Εκαλλιεργείτο από κάποιον μηχανισμό και επηρέαζε περισσότερο τους μικρούς αξιωματικούς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τους μικρούς αξιωματικούς, εσάς δεν σας επηρέαζε που ήσαστε μεγάλος αξιωματικός;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι μονάχα εμένα. Και άλλους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παρακαλώ, εκάματε επί των ημερών του κ. Ντενίση ακόμα, εκάματε μία κουβέντα κάποιοι αξιωματικοί, κάπου, χωρίς να μας προσδιορίζετε πού. Και είπατε ότι εσείς ακούσατε εκεί μέσα ότι είπαν οι αξιωματικοί, επί Ντενίση αυτά, χωρίς να παρίσταται ο Ντενίσης, είπανε οι αξιωματικοί δεν θα το βροντήσουμε; Τα είπατε αυτά; Τα καταθέσατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι. Αυτό έγινε στη σύσκεψη που έγινε στις 8 ή 10 του μηνός, 11 του μηνός.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στις 8 ή 10 του μηνός Ιουλίου. Έτσι. Λοιπόν, τόσο σεβασμό είχανε στον Ντενίση, τον στρατηγό σας, αφού ήτανε παρών μέσα στο γραφείο του στο ΓΕΕΦ και στο παραπλεύρως γραφείο εσείς συσκεπτόσασταν και λέγατε και έλεγαν, δηλαδή, δεν θα το βροντήξουμε; Για εξηγήστε με, σας παρακαλώ, και είπατε μάλιστα ότι σας προπηλάκισε, κάποιος ταγματάρχης σάς προσέβαλε, τι εκάματε; Ήσαστε συνταγματάρχης εσείς, όταν ο ταγματάρχης Κοντώσης σάς προσέβαλε; Νομίζω ότι μεταχειριστήκατε τον όρο σάς προπηλάκισε. Τέλος πάντων.

ΜΕΛΟΣ: Επέπληξε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Επέπληξε, τέλος πάντων. Τι εκάματε, κύριε συνταγματάρχα, όταν ο ταγματάρχης το έκαμε αυτό; Εγώ στρατιώτης ήμουνα, αλλά στεκόμουνα και στους δεκανείς ακόμα προσοχή. Δεν καταλαβαίνω πώς εσείς το φάγατε αυτό και δεν δημιουργήσατε ζήτημα. Ταγματάρχης να προπηλακίσει τον συνταγματάρχη; Να τον επιπλήξει; Σας επέπληξε λέτε. Το αναφέρατε στον κ. Ντενίση;

ΠΟΥΛΟΣ: Κύριε πρόεδρε, δεν θυμάμαι να το ανέφερα, αλλά εγώ διεμαρτυρήθην και μάλιστα ήτανε παρών και ο επιτελάρχης ο κ. Γιαννακόδημος και του λέω, κύριε επιτελάρχα, τι κατάσταση είναι αυτή; Και πώς απαντάνε διά βοής; Και επέβαλε την ησυχία. Αλλά ο κ. Ντενίσης δεν θυμάμαι αν ήρθε στη σύσκεψη ή απλώς μας κοινοποίησε ότι ειδοποιήθηκε να φύγει για την Αθήνα και θα μας φέρει οδηγίες τη Δευτέρα που θα γυρνούσε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο κ. Ντενίσης, για να σας πληροφορήσω, έφυγε νομίζω στις 11 του μηνός από την Κύπρο, 11 του μηνός, νομίζω. Στις 10 λέτε ότι γινόταν αυτή η σύσκεψις. Κουβέντα. Μέσα στο γραφείο του ΓΕΕΦ γινότανε κουβέντα; Τι κουβέντα, σύσκεψις γινότανε. Πώς ήσαστε εσείς στη σύσκεψη αυτή; Ποιος σας είχε καλέσει;

ΠΟΥΛΟΣ: Στη σύσκεψη αυτή είχαμε προσκληθεί για να υποβάλουμε τις προτάσεις μας για την αποστρατεία, να εφαρμόσουμε την απόφαση της κυπριακής κυβέρνησης…

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, γιατί θέλατε να σώσετε την Κύπρο και φοβόσαστε μήπως διαλυθεί ο κυπριακός στρατός. Κατάλαβα. Αλλά είμαστε σύμφωνοι σ' αυτό.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, εμείς κάναμε το καθήκον μας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το καθήκον σας;

ΠΟΥΛΟΣ: Αλλά ήδη εκεί μέσα είχε ληφθεί η απόφαση, αλλά πρέπει το εξής πράγμα, αυτοί είχαν σχεδιάσει, ίσως, νωρίτερα το πραξικόπημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιοι;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτοί που το κάνανε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κι αυτός που είπε δεν θα το βροντήξουμε τι ήταν αυτός; Και ποιος ήταν αυτός;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, κύριε πρόεδρε, τη στιγμή εκείνη και την εποχή εκείνη δεν μπορούσες να εντοπίσεις το ένα άτομο. Ακούστηκε μια κουβέντα. Εγώ τη στιγμή εκείνη έγραφα. Μου έκανε εντύπωση κι άκουσα να γίνεται μια συζήτηση. Και κάποια στιγμή έλαβα κι εγώ μέρος. Εάν θυμόμουνα ποιος το έλεγε, θα το ανέφερα, δεν μπορώ να μην το αναφέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εφωνάξατε, είδατε και θυμάστε ότι ήτανε ταγματάρχης αυτός; Σας ρωτάμε, κύριε μάρτυς, ποιος ταγματάρχης ήτανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γι' αυτό το βασικό θέμα δεν θυμάστε. Άλλο. Γιατί δεν ανεφέρθητε στον κ. Ντενίση; Δεν ανοίξατε την πόρτα του κ. Ντενίση να το πείτε. Κύριε στρατηγέ μου, εδώ ένας ταγματαρχάκος, ταγματάρχης, αν θέλετε, για να μην μεταχειριστούμε φράση μειωτική, με επέπληξε προ ολίγου και είπε αυτά τα πράγματα. Το αναφέρατε στον κ. Ντενίση;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν θυμάμαι αν το ανέφερα ή όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ούτε αυτό το θυμάστε. Μάλιστα. Προχωρούμε.

ΠΟΥΛΟΣ: Ήταν στην πρόθεσή μου. Θυμάμαι μετά απ' αυτόν τον θόρυβο που έγινε ότι τελικά ο Ντενίσης ή είχε αποχωρήσει από τη σύσκεψη και συνεχίζαμε εμείς την εργασία ή επρόκειτο να έρθει και τελικά δεν ήρθε, διότι έφυγε για την Αθήνα το ίδιο απόγευμα, την επομένη, δεν θυμάμαι ακριβείς ημερομηνίες. Δώδεκα χρόνια είναι τώρα αυτά. Κι εγώ διαμαρτυρήθηκα στον επιτελάρχη κι ήμουνα έτοιμος να παρουσιαστώ στον κ. Ντενίση. Αλλά δεν μου δόθηκε η δυνατότης και η ευκαιρία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο κ. Κοκοράκης, αυτός που σας έβγαλε το πιστόλι –δεν είναι έτσι;– πού είχε έρθει και το έβγαλε το πιστόλι;

ΠΟΥΛΟΣ: Στο γραφείο μου μέσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το οποίο το δικό σας το γραφείο ήτανε πού;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήτανε ανεξάρτητα από το ΓΕΕΦ. Ήτανε στο στρατόπεδο πυροβολικού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μακριά από το ΓΕΕΦ;

ΠΟΥΛΟΣ: Ενάμισι χιλιόμετρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ενάμισι χιλιόμετρο. Κι ήσαστε πολλοί αξιωματικοί εκεί; Ήρθε εκεί και σας έβγαλε το πιστόλι. Παρακάτω, εσείς, από εκείνη τη στιγμή που σας έβγαλε το πιστόλι, πήγατε πού; Στο ΓΕΕΦ;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, παρέμεινα στο γραφείο μου μέχρι τις 1.30΄.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο Κοκοράκης έφυγε από εκεί;

ΠΟΥΛΟΣ: Έφυγε μία ώρα νωρίτερα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στις 12.30΄. Μέχρι τις 12.30΄ από τις 8.05΄ που είχε έρθει ο κ. Κοκοράκης τι εκάνατε εκεί στη διεύθυνση πυροβολικού; Διατάξατε μετακίνηση των μονάδων του πυροβολικού; Ναι ή όχι;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Δεν διέταξα μονάδων πυροβολικού. Απλώς επληροφορήθην ότι η αντιαεροπορική μοίρα είχε διαθέσει δύο ουλαμούς οι οποίοι είχαν λάβει μέρος στην επίθεση που έγινε εναντίον του Εφεδρικού. Εν αγνοία μου. Το έμαθα εκ των υστέρων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η αντιαεροπορική μοίρα την οποία διευθύνατε εσείς;

ΠΟΥΛΟΣ: Διηύθυνα 9 μονάδες και 4 πυροβολαρχίες ανεξάρτητες 13 και μία η πυροβολαρχία διοικήσεως, 14 μονάδες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Διευθύνατε εσείς;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σ' αυτήν την αντιαεροπορική μοίρα που διέθεσε τι διέθεσε;

ΠΟΥΛΟΣ: Δυο ουλαμούς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δυο ουλαμούς για την επίθεση κατά του ΡΙΚ. Ποιος τη διοικούσε;

ΠΟΥΛΟΣ: Τη διοικούσε ο ταγματάρχης Ιωαννίδης Κωνσταντίνος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Συνωνυμία με τον άλλον;

ΠΟΥΛΟΣ: Συνωνυμία και εξ αποστάσεως. Ο ένας μου φαίνεται είναι εξ Ιωαννίνων κι αυτός που σας λέω εγώ είναι εκ Δράμας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Λοιπόν.

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτός, όπως έμαθα εκ των υστέρων, είχε μυηθεί από εκεί, από τον Γεωργίτση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από ποιόν;

ΠΟΥΛΟΣ: Τον είδα εγώ την παραμονή που σας είχα πει, που γύρισα από τη δεξίωση και πήγα στη λέσχη, που συζητούσε με τον Κοκοράκη ή με τον Κομπόκη, με κάποιον από τους δύο. Δεν θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο Ιωαννίδης;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτός. Εκεί που τους είδα και παραξενεύτηκα, που είδα τις παράξενες παρέες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και λέτε ότι του έδωσε εντολή ο Κομπόκης ή ο Κοντώσης;

ΠΟΥΛΟΣ: Εκεί έπαιρνε τις τελευταίες οδηγίες, αυτές παίρνανε εκείνη την ώρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τελευταίες οδηγίες ήταν αυτές. Δηλαδή, ο Ιωαννίδης σάς αγνόησε εσάς;

ΠΟΥΛΟΣ: Οι συνωμότες, κύριε πρόεδρε, δεν αποκαλύπτουν τα σχέδιά τους, διότι, αν τα αποκαλύπτανε, δεν θα επιτυγχάνανε οι συνωμοσίες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το ξέρω. Ευχαριστώ πολύ γι' αυτό που με πληροφορείτε ότι δεν αποκαλύπτουν οι συνωμόται τα σχέδιά των, αλλά σας λέω εσάς σας αγνόησε. Σας κατήργησε και επιχείρησε μοναχός του.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι μόνο με αγνόησε, αλλά, αν θυμάμαι καλά, πρέπει στην έκθεση να έχω και μια αναφορά που έχει κάνει για τη δραστηριότητά του ο ίδιος. Μου την υπέβαλε και, όταν μου την έφερε, του λέω τι έκανες εκείνες τις μέρες; Μου λέει άστο να πάει, ενδιαφέρει άλλους όχι εσένα.

ΜΕΛΟΣ: Ο ταγματάρχης μιλούσε στον συνταγματάρχη, στείλε την, δεν σ' ενδιαφέρει εσένα, άστο να πάει;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε. Αυτά όταν είχε γίνει το πραξικόπημα. Καθ' ην στιγμήν ο ταγματάρχης, επειδή ήταν συμμετέχων...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ήτανε κυρίαρχος λες και πριν δεν ήτανε. Αυτά, κύριε Πούλο, συμβαίνουνε όταν οι ταγματάρχαι διοικούν τους στρατηγούς. Αυτά συμβαίνουνε.

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στην 21η Απριλίου τι βαθμό είχατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήμουνα ταγματάρχης στη σχολή πυροβολικού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στη σχολή πυροβολικού. Μετέσχετε στο κίνημα, στο πραξικόπημα της 21ης Απριλίου;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ούτε κι εκεί μετέσχετε. Πώς έγινε η κατάληψις της μονάδος σας;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν έγινε κατάληψη. Κάποια στιγμή διετάχθη ένας συναγερμός, επιφυλακή και οι άντρες να μείνουν στις θέσεις τους. Και κάποια στιγμή το πρωί ακούσαμε στο ραδιόφωνο...

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι, αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: «Εσώθη το έθνος!» Στις 25 Νοεμβρίου, 23, πότε ήτανε, λάβατε μέρος στην κίνηση Ιωαννίδη;

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΟΥΛΟΣ: Στις 13 Δεκεμβρίου ήμουνα στον Έβρο. Διοικούσα μία τεθωρακισμένη μοίρα πυροβολικού της 20ής μεραρχίας, με έδρα την Κατερίνη, την 137, η οποία με τα γεγονότα της εντάσεως είχε μετακινηθεί και ήμουνα έξω από το Διδυμότειχο, βορειότερα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Αυτά στις 13 Δεκεμβρίου. Εκάματε τίποτα από εκεί, καμίαν κίνησιν για τη 13η Δεκεμβρίου;

ΠΟΥΛΟΣ: Εμείς εκεί πέρα... Εγώ ήμουν από τις μονάδες που δηλώσαμε υπακοή εκεί στις διοικήσεις τις δικές μας, που εστράφησαν εναντίον του καθεστώτος. Δηλαδή, στις μονάδες του σώματος στρατού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Υπακοή σε ποιον; Στον Παπαδόπουλο;

ΠΟΥΛΟΣ: Στον Βιδάλη και σ' αυτόν, που κάνανε το κίνημα εναντίον του καθεστώτος της 21ης Απριλίου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλώσατε υποταγή στο κίνημα;

ΠΟΥΛΟΣ: Στο κίνημα του Βιδάλη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Της 13ης Δεκεμβρίου, αυτό λέω. Δηλαδή προσεχωρήσατε.

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως. Και μάλιστα, όταν γύρισα στη μονάδα μου, μετά από 5-6 μήνες, μου δώσανε μετάθεση και με στείλανε στην οχύρωση επάνω, να είμαι χωρίς μονάδα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σας τιμωρήσανε, αφού απέτυχε το κίνημα;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, δεν με τιμωρήσανε. Δεν μπορούσανε να τιμωρήσουνε ολόκληρο σώμα στρατού. Τιμωρήσανε τα κεφάλια. Εγώ δεν ήμουνα μυημένος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σας τιμωρήσανε πόσο;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, απλώς εμένα με έθεσαν από την εποχή εκείνη, ας πούμε, τρόπον τινά, μου είχανε επιφύλαξη. Δηλαδή, έφυ-

γα από τη μονάδα πριν κλείσω χρόνο. Ήμουνα διοικητής μονάδας και πριν κλείσω χρόνο έφυγα. Και θυμάμαι ότι έκανα διαμαρτυρία ότι δεν μου ενέκριναν ούτε έξοδα μετακινήσεως ούτε έξοδα εγκαταστάσεως οικογενείας και μου λένε πήγαινε, διότι, αν δεν πας, σημαίνει ότι δεν υπακούς.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΟΥΛΟΣ: Είχα γίνει αντισυνταγματάρχης. Την 21η Απριλίου ήμουνα ταγματάρχης στη σχολή πυροβολικού, εκπαιδευτής. Στις 13 Δεκεμβρίου ήμουνα διοικητής μοίρας, είχα γίνει τον Σεπτέμβριο αντισυνταγματάρχης και ήμουνα διοικητής μοίρας της τεθωρακισμένης μεραρχίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Για πέστε μου, το πυροβολικό τελικώς μετέσχε στο πραξικόπημα από της 15ης, όπως εξελίσσετο, από της 15ης μέχρι και της 19ης, έκανε τίποτα υπέρ του πραξικοπήματος, ναι ή όχι, το πυροβολικό γενικώς. Πλην αυτού που είπατε. Είπατε, βέβαια, ότι μετέσχε ένα τμήμα της αντιαεροπορικής.

ΠΟΥΛΟΣ: Εν αγνοία μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εν αγνοία σας μετέσχε στην επίθεσιν του ΡΙΚ. Από εκεί και πέρα, τι άλλες κινήσεις εκάματε από τις 15 ώς τις 19;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν έκανα εγώ. Τι άλλες κινήσεις έγιναν του πυροβολικού; Επληροφορήθην κάποια στιγμή, από κάποιο τηλεφώνημα, ότι υπήρχε και κάποια ετοιμοκίνητος πυροβολαρχία της 185 μοίρας με διοικητή τον Λάμπρου Παναγιώτη, ο οποίος έχει πεθάνει τώρα. Εν αγνοία μου κι αυτό. Τελικά αυτή η μονάδα δεν χρησιμοποιήθηκε, διότι κατέρρευσε η αντίστασις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είχε προσχωρήσει και αυτή δηλαδή;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήταν και αυτός μυημένος. Μάλιστα, όταν πήγε κάποιος λοχαγός δικός μου να μεταβιβάσει κάποια θέματα, τότε με τους τραυματίες κ.λπ., του λέει φύγε, προδότη εσύ και ο διοικητής σου. Όταν τα μάθαινα αυτά, καταλάβαινα ότι εμένα με είχαν βάλει από την άλλη μεριά. Με είχαν, δηλαδή, επισημάνει ότι εγώ δεν συμμεριζόμουνα. Μετά βέβαια, όταν έγινε η εκστρατεία της Πάφου, το λέω εκστρατεία της Πάφου...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πότε έγινε αυτή για την Πάφο;

ΠΟΥΛΟΣ: Άρχισε από το βράδυ της 15ης προς 16η, που ακούσανε τον λόγο του Μακαρίου από κάποιον τοπικό ραδιοφωνικό σταθμό, αναστατωθήκανε. Από πάνω επενέβη το ΑΕΔ εδώ, μάλλον το κλιμάκιο που έδινε εντολές. Το γραφείο του Ιωαννίδη πρέπει να ήτανε, δεν θυμάμαι, γιατί εγώ δεν είχα επικοινωνία. Διετάχθη πάση θυσία να εξαλειφθούν οι θύλακες αυτοί που είχανε μείνει. Και θυμάμαι συνεκροτήθησαν τρεις φάλαγγες. Μία φάλαγγα με πεζικό, στην οποία ενετάχθη μέσα μια πυροβολαρχία, πάλι αυτού του Λάμπρου, που δεν εχρησιμοποιήθηκε προηγουμένως, και μια πυροβολαρχία αντιαεροπορική του Ιωαννίδη, από πλευράς πυροβολικού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή και για την Πάφο πάλι ο Ιωαννίδης ανακατεύτηκε;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτοί που ήταν μυημένοι βασικώς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και ποιος άλλος είπατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Και του Λάμπρου η πυροβολαρχία που ήταν έτοιμη, αλλά δεν είχε χρησιμοποιηθεί στο πραξικόπημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μα δεν εχρησιμοποιήθηκε για την Πάφο;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μα, το πραξικόπημα συνεχίζεται στην Πάφο.

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι, συνεχίζεται. Λέμε στην αρχή του πραξικοπήματος. Στην εκστρατεία της Πάφου, λοιπόν, χρησιμοποιήθηκε αυτή. Έφυγε μία φάλαγγα και ήταν ένας ταγματάρχης επικεφαλής, δεν θυμάμαι τώρα το όνομά του, του πεζικού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Οι άλλες οι μονάδες που ήταν υπό τας διαταγάς σας, αυτές μετέσχον στο πραξικόπημα, ναι ή όχι;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, οι μονάδες μου, σας είπα μία φάλαγγα ήταν αυτή. Μετά έγινε άλλη φάλαγγα, στην οποία ετέθη επικεφαλής ο ίδιος ο Λάμπρου με το υπόλοιπο της

μονάδας του, και είχε κι ένα τάγμα πεζικού και κάτι άλλα όπλα και πήγε κι αυτός από πίσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πού;

ΠΟΥΛΟΣ: Προς την Πάφο. Και εν συνεχεία, μία άλλη φάλαγγα με κάποιον Φατσέα του πεζικού, διοικητή τάγματος, που πήγε μέσω Λεμεσού προς Πάφο, στον οποίο διετέθη διά διαταγής μία πυροβολαρχία ανεξάρτητη, πεδινού πυροβολικού, και μία πυροβολαρχία αντιαρματικού. Οι διαταγές αυτές βγαίνανε από το ΓΕΕΦ και βγαίνανε κατευθείαν προς τις μονάδες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή εσείς τι εκάνατε; Σας φεύγανε οι πυροβολαρχίες μία μία. Τη 15η το πρωί, η πυροβολαρχία Ιωαννίδη. Αμέσως μετά, απεπειράθη να φύγει και δεν έφυγε αμέσως, έφυγε το βράδυ για την Πάφο, η άλλη του Λάμπρου. Έφυγε, όπως είπατε τώρα, και κάποια άλλη. Εσείς μένατε διοικητής πυροβολικού, διευθυντής δεν λέγεται ή διοικητής; Διοικητής, διευθυντής, τέλος πάντων, πυροβολικού στο ΓΕΕΦ, σας έφευγαν οι μονάδες μία μία και δεν παραπονιόσαστε; Δεν διαμαρτυρόσαστε;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, ήμουνα θεατής, όπως είπε ο κ. βουλευτής, αλλά ήμαστε υπό επιτήρησιν. Δηλαδή, δεν ερωτήθημεν ούτε να προσυπογράψουμε ούτε να επικυρώσουμε. Το εάν εγώ έλεγα και διαμαρτυρόμουνα κ.λπ., σας είπα ότι ήμασταν στη διάθεσή τους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όμως αυτή η κράτησις ήταν μερόνυχτα; Μέρα νύχτα;

ΠΟΥΛΟΣ: Η κράτησις αυτή, σας είπα, ήμαστε υπό επιτήρησιν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Υπό επιτήρησιν.

ΠΟΥΛΟΣ: Ήμαστε μες στην αίθουσα, μας απαγόρευαν να απομακρυνθούμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μέσα σε ποια αίθουσα; Επιχειρήσεων;

ΠΟΥΛΟΣ: Η αίθουσα επιχειρήσεων είναι μια μεγάλη αίθουσα, η οποία εν πολέμω έχει χάρτες κ.λπ. Εκεί πέρα ήτανε, λόγω ευρυχωρίας. Μας είχανε, λοιπόν, εκεί πέρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ωραία, σας είχανε. Εκεί κοιμόσαστε;

ΠΟΥΛΟΣ: Εκεί κοιμηθήκαμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εκεί κοιμηθήκατε τις τέσσερεις βραδιές, 15, 16, 17 και 18, έτσι;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εκεί κοιμηθήκατε και στις 19;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι μονάχα εγώ, καμιά δεκαριά άτομα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, δεν λέω. Αυτοί οι δέκα που κοιμόντανε εκεί, και ήταν και την ημέρα εκεί, γιατί κοιμόνταν εκεί; Ήταν κρατούμενοι και κοιμόνταν εκεί; Δηλαδή, τίνος ήταν κρατούμενοι; Ποιος είχε διατάξει την κράτησή τους; Ποιος σας επιτηρούσε; Ο Γεωργίτσης;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτοί. Ο Γεωργίτσης και τα όργανά του. Και φαντάροι. Εγώ, όταν πήγα μια στιγμή να βγω, πήγα προς σωματική μου ανάγκη και έκανα λάθος και προχώρησα λίγο πιο πέρα, με σταμάτησε ένας φαντάρος και μου λέει πηγαίνετε πίσω. Ήμαστε άοπλοι εν τω μεταξύ εμείς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Για πέστε μου. Αυτές τις τέσσερεις μέρες έγιναν συλλήψεις στην Κύπρο;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, απ' ό,τι άκουσα, συλλήψεις πιθανόν ορισμένων προσώπων. Το μόνο πράγμα που θυμάμαι, από αυτές που γίνανε το βράδυ εκεί τις εκκαθαρίσεις, τον Λυσσαρίδη κυνηγούσαν να πιάσουνε, αλλά τελικά, άκουσα, τους διέφυγε προς τις αγγλικές βάσεις. Από λόγια που ακουγόντουσαν μέσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από ακούσματα, ναι.

ΠΟΥΛΟΣ: Αλλά διαταγή να συλληφθούν άτομα συγκεκριμένα δεν θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Έγιναν χιλιάδες συλλήψεις. Ποιος τις έκαμε;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ξέρω τι έγινε απέξω, αλλά πρέπει και να συμμετείχε πιθανόν και μέρος της αστυνομίας. Πιθανόν. Οπωσδήποτε, γιατί πού ξέρανε οι άλλοι πού θα βρούνε τον άλφα ή τον βήτα για να τον συλλάβουνε; Αλλά δεν υπέπεσε στην αντίληψή μου ότι εδόθη εντολή από κάποιον συγκεκριμένο, είτε πολιτικό πρόσωπο είτε

από τον Γεωργίτση. Τώρα, αν είχαν συλληφθεί άτομα, ήταν βάσει κάποιου προγράμματος το οποίο είχαν αυτοί υπόψη τους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τις μέρες που κοιμόσασταν εκεί ή μάλλον την πρώτη μέρα, γιατί μετά φαντάζομαι ότι θα ήταν επισημότερη η παραμονή του, μέσα στην αίθουσα επιχειρήσεων ήταν και ο Σαμψών;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Σαμψών, όπως σας είχα πει, είχε εμφανιστεί εκεί ως δημοσιογράφος. Τον είχανε καλέσει, κάτι τέτοιο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είχε εμφανιστεί ή τον είχανε καλέσει;

ΠΟΥΛΟΣ: Τον είχανε καλέσει. Μάλλον, τον είχανε καλέσει ως δημοσιογράφο, γιατί είχανε καλέσει κι άλλους διευθυντάς εφημερίδων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και με την ευκαιρία τον κάμανε και Πρόεδρο της Δημοκρατίας;

ΠΟΥΛΟΣ: Οι άλλοι δημοσιογράφοι κάποια στιγμή φύγανε και σ' αυτόν είπαν να παραμείνει. Αυτό το θυμάμαι. Και επειδή ήταν στον διάδρομο μόνος του, έμπαινε στην αίθουσα επιχειρήσεων, έτυχε να ξέρει κάνα δυο άτομα. Κι εγώ κάποτε είχα πει μια καλημέρα μαζί του, διότι στο κτίριο που έμενα εγώ από κάτω είχε η πεθερά του μια μπουτίκ και τον είχα συναντήσει κάποτε στον διάδρομο της πολυκατοικίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από πάνω ήτανε του Κληρίδη οι συγγενείς κι από κάτω ήτανε του Σαμψών οι συγγενείς;

ΠΟΥΛΟΣ: Πού;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στο σπίτι σας.

ΠΟΥΛΟΣ: Αμέ. Μέγαρο Καραντώκη, είχε 30 διαμερίσματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν είναι αφύσικο.

ΜΕΛΟΣ: Ο Σαμψών εκείνη τη στιγμή που περίμενε ήτανε οπλισμένος;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, ο Σαμψών ήτανε ως απλός πολίτης. Τίποτα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Άλλοι άνθρωποι, γνωστοί άνθρωποι που μετείχαν στην ΕΟΚΑ Β΄ ή σε κάποια άλλη παρακρατική οργάνωση, ήταν μέσα στην αίθουσα του ΓΕΕΦ των επιχειρήσεων, ναι ή όχι;

ΠΟΥΛΟΣ: Αίθουσα επιχειρήσεων, όχι. Κάποια στιγμή μετά από ώρα, το απόγευμα, άρχισαν να εμφανίζονται ορισμένοι της ΕΟΚΑ παράγοντες. Απλώς άκουσα, άγνωστοι σε μένα, και κάποια στιγμή θυμάμαι που φέρανε κάποιον Υπουργό Γεωργίας επί Μακαρίου, δεν θυμάμαι πώς λεγότανε το όνομά του, τον οποίον κάπου τον σταματήσανε, κάποιο περίπολο, τι θέλετε κτλ., επειδή έψαχναν υπουργούς να βάλουν, τελικά τον έβαλαν στην ίδια θέση που ήταν. Του λένε δέχεσαι να μείνεις στην ίδια θέση; Δέχομαι. Γιατί δεν είχαν ποιους να βάλουν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή τους κρατουμένους, αυτούς που συνέλαβαν τέλος πάντων, γιατί μας λέτε τώρα ότι δεν συνέλαβαν κανέναν...

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι δεν ξέρω. Δεν είπα ότι δεν συνέλαβαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τους κρατουμένους πού τους πηγαίνανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Ιδέα δεν έχω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν τους φέρανε στο ΓΕΕΦ;

ΠΟΥΛΟΣ: Ιδέα δεν έχω. Στο ΓΕΕΦ δεν φέρανε ανθρώπους. Τώρα που μου το λέτε, θυμάμαι κάποια στιγμή είχα ακούσει έναν θόρυβο, κάποιος πιθανόν να ανεκρίνετο και θυμάμαι ότι ήταν ο διοικητής ενός αστυνομικού σταθμού, Πύλης Πάφου, που είχε παραδοθεί και κάπου τον φέρανε και τον ανακρίνανε κάπου. Αλλά αν ήταν μέσα σε γραφείο του ΓΕΕΦ ή ήτανε δίπλα σε γραφείο της αστυνομικής διευθύνσεως, δεν θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή τη φωνή αυτή πώς την ακούσατε; Έσκουζε ο άνθρωπος, βασανιζότανε δηλαδή;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλλον δεν φώναζε ο ίδιος, κάποιοι άλλοι του φωνάζανε δυνατά, αυτός διεμαρτύρετο, πιθανόν να τον είχανε και λίγο στραπατσάρει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πώς ελέγετο αυτός, Πανταζής;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, ο Πανταζής, όταν παραδόθηκε, μετά παρουσιάστηκε στο ΓΕΕΦ επάνω. Εκεί που παρουσιάστηκε τον είδαμε, τον συνοδεύανε δυο-τρεις και δεν θυμάμαι μετά τι έγινε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πού τον βάλανε; Στην αίθουσα επιχειρήσεων και αυτόν;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτόν τον είχανε κρατούμενο αλλού;

ΠΟΥΛΟΣ: Ότι βάλανε και ορισμένους στις φυλακές βάλανε. Αυτό το πράγμα το επληροφορήθηκα, όταν βγήκα έξω, που είχε αρχίσει η μάχη της Κύπρου πλέον. Γιατί τις 4 πρώτες μέρες ήμαστε απομονωμένοι, δεν είχαμε επαφή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Για να προχωρήσουμε σε κάτι πιο ουσιώδες για το πραξικόπημα. Οι δυνάμεις που μετέσχον του πραξικοπήματος είτε ανήκαν στο πυροβολικό, αυτές που σας έφευγαν εσάς και πηγαίναν και μετείχαν στο πραξικόπημα, είτε ανήκαν σε άλλα όπλα... Με συγχωρείτε, αυτές οι δυνάμεις είχανε συγκεντρωθεί επίτηδες στα καίρια σημεία της Λευκωσίας ή και της Κύπρου που ενδιαφέρονταν το πραξικόπημα για να επιβληθεί, για να επικρατήσει, για τη φρούρηση της εννόμου τάξεως την οποία είχε επιβάλει πλέον το πραξικόπημα ή επανήλθαν στις θέσεις τους τις φυσικές;

ΠΟΥΛΟΣ: Οι δυνάμεις που λάβανε μέρος, τα τεθωρακισμένα γενικώς, είχανε έδρα περί τη Λευκωσία. Τα στρατόπεδά τους ήταν κοντά στη Λευκωσία. Υπήρχε μια δύναμις, διλοχία καταδρομών που ήταν στο Προεδρικό Μέγαρο, η οποία κι αυτή τελικά πήρε μέρος, δηλαδή σαν τιμητική φρουρά είχε και αστυνομικούς, πήρε κι αυτή μέρος στο πραξικόπημα. Απ' ό,τι θυμάμαι, λάβανε μέρος δύο μοίρες καταδρομών. Η μία μου φαίνεται ήτανε στον Αϊ-Γιάννη τον Χρυσόστομο, σ' ένα μοναστήρι στον Πενταδάκτυλο, περίπου 10 μίλια έξω από τη Λευκωσία, 15 μίλια, και η άλλη ήτανε στο Μπέλαπαϊς. Δηλαδή, απ' ό,τι θυμάμαι, από πληροφορίες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Να σας ρωτήσω αλλιώς. Υπάρχει ένα μέρος στην Κύπρο που λέγεται Πανάγρα;

ΠΟΥΛΟΣ: Πάναγρα. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πάναγρα. Υπάρχει; Είναι παραλιακό;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, η Κυρήνεια... Υπάρχουν τρεις δρόμοι. Ο ένας πηγαίνει Λευκωσία μέσω Ιλαρίωνος απευθείας από την Κυρήνεια, που τον ελέγχανε οι Τουρκοκύπριοι, και υπάρχουν δύο πλευρικοί δρόμοι, από τους οποίους ο ένας πάει από την Κλεπίνη επάνω από τον Πενταδάκτυλο και κατεβαίνει από ανατολών και μπαίνει στην Κυρήνεια μέσα, και ο άλλος πάει κατά μήκος της πεδιάδος, πάει στον αυχένα των Πανάγρων, κατεβαίνει στην παραλία κι από εκεί σε μια διαδρομή 10, 15, 20 χιλιομέτρων πάει στην Κυρήνεια. Η παραλία των Πανάγρων ήτανε μία πιθανή, μέτρια, ας την πούμε, ακτή αποβάσεως. Και μέσα στα σχέδια έπρεπε και η παραλία αυτή να επανδρωθεί με τα σχέδια αμύνης, σε περίπτωση αποβάσεως στην Κυρήνεια.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όχι σε περίπτωση αποβάσεως να επανδρωθεί, μετά την απόβαση δηλαδή θα επανδρούτο;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, με την απειλή αποβάσεως. Τα καράβια φαίνονται, όταν έρχονται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Προεβλέπετο λοιπόν να είναι μια δύναμις εκεί στα Πάναγρα, στις ακτές των Πανάγρων. Ποια δύναμις ήταν αυτή; Ποια ήταν ορισμένη σύμφωνα με το σχέδιο;

ΠΟΥΛΟΣ: Σύμφωνα με το σχέδιο ήτανε το 281 τάγμα, το οποίο είχε έδρα τη Μύρτου, Διόριος-Μύρτου. Είναι δυο χωριά, ανάμεσα κάπου είναι το στρατόπεδο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το 281 τάγμα, αυτό στις 20 του μηνός, που άρχισε η τουριστική απόβασις, εσείς την είπατε, σε σας οφείλεται ο χαρακτηρισμός, ευρίσκετο εκεί στη θέση του ή μακράν;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό το τάγμα είχε λάβει μέρος προς την Πάφο που είχε πάει και είχε γυρίσει το προηγούμενο βράδυ και ήτανε κάπου σταματημένο περί το αεροδρόμιο, το είχανε κρατήσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή ευρίσκετο μακράν της τοποθεσίας αμύνης που το είχε εντεταγμένο το σχέδιο, ναι ή όχι;

ΠΟΥΛΟΣ: Οπωσδήποτε ήτανε μακράν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τώρα, το 326 τάγμα πεζικού,

νομίζω, ήτανε υποχρεωμένο να καλύπτει τας δυτικάς ακτάς της Κυρήνειας;

ΠΟΥΛΟΣ: Τώρα δεν θυμάμαι τα νούμερα, αν εννοείτε το τάγμα της Κυρήνειας, γιατί στην Κυρήνεια μέσα υπήρχε ένα τακτικό συγκρότημα, δηλαδή επιπέδου συντάγματος, το οποίο είχε ένα τάγμα εν ενεργεία και θα επιστράτευε και κάνα δυο τάγματα. Αν είναι αυτό το τάγμα το 326, αυτό, βέβαια, είχε υποχρέωση με κάποιον συναγερμό να πάει να καταλάβει την ακτή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πού βρισκότανε αυτό;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό το τάγμα εκεί περί την Κυρήνεια ήτανε. Αλλά πιθανόν ασχολείτο με αστυνόμευση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι έκανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ξέρω αν έκανε αστυνόμευση στην Κυρήνεια, δεν ξέρω, πιθανόν λέω. Δεν ήμουνα εκεί ούτε ξέρω τι έγινε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με τι ησχολείτο δηλαδή;

ΠΟΥΛΟΣ: Το τάγμα δεν ξέρω με τι ασχολείτο. Εκείνο που είναι, είναι ότι, όταν εδώ βομβαρδιζόμαστε και ο άλλος σού έλεγε μην κάνεις συναγερμό, ήτανε επόμενο να μην πάει στη θέση του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μα δεν έπρεπε να είναι στη θέση του πάντοτε; Ανεξαρτήτως αν διετάσσετο ή όχι συναγερμός;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν είναι η θέσις του. Είναι σε στρατόπεδο μέσα, σε στρατώνα. Ο στρατώνας ήτανε ακριβώς δυτικώς, κολλητά με την Κυρήνεια.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κολλητά με την Κυρήνεια. Αυτό το τάγμα ήτανε εκεί; Κολλητά με την Κυρήνεια, όταν έγινε η απόβασις;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήτανε κολλητά και έκανε και επιστράτευση μάλιστα. Και έγινε μεγάλο στραπάτσο, διότι ήτανε εκτεθειμένο στα πυρά του ναυτικού και της αεροπορίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Έκανε και επιστράτευσιν; Το βεβαιώνετε ότι έκανε επιστράτευσιν;

ΠΟΥΛΟΣ: Έτσι είχε διαταχθεί, και αυτή τη δουλειά απ' ό,τι θυμάμαι, από πληροφορίες, δεν το βεβαιώνω, με συγχωρείτε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αλλά, εάν είχε διαταχθεί, εάν είχε επιστρατευθεί, λέω, αυτό το τμήμα;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε. Η επιστράτευσις διετάχθη το βράδυ, αλλά μέχρι να πάνε τα φάκελα, διότι δεν έγινε από ραδιοφώνου, μέχρι να πάνε οι φάκελοι που τους επιδίδει η αστυνομία, να τους βρούνε κι αυτοί να κινηθούνε να έρθουν να παρουσιαστούν, η παρουσία των επιστράτων άρχισε το πρωί την ώρα που γίνονταν οι βομβαρδισμοί, δηλαδή, με το ξημέρωμα άρχιζαν να παρουσιάζονται από τη μεριά της Λευκωσίας μονάδες δικές μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ξέρετε τι λέτε στην έκθεσή σας, κύριε Πούλο; Ότι το τάγμα αυτό ουδόλως επεστρατεύθη. Αυτό που ήτανε για τις δυτικές ακτές της Κυρήνειας. Εκεί που έγινε η απόβαση δηλαδή.

ΠΟΥΛΟΣ: Λοιπόν, το τάγμα αυτό δεν μπόρεσε να επιστρατευθεί, διότι η ώρα που έπρεπε να παρουσιαστούν οι επίστρατοι λόγω καθυστερήσεως...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν μπόρεσε να επιστρατευθεί. Τώρα το λέτε ότι δεν μπόρεσε, επειδή σας το είπα εγώ. Προηγουμένως μου είπατε ότι επιστρατεύθηκε κιόλας. Έτσι δεν είπατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν είπα επεστρατεύθη...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ακούστε, κύριε Πούλο. Παρακαλώ να πιστέψετε ότι μιλάτε σε ανθρώπους οι οποίοι έχουνε και πείρα και κάποια, τέλος πάντων, νοημοσύνη.

ΠΟΥΛΟΣ: Και εμένα με συγχωρείτε, διότι έχω κουραστεί τόσες ώρες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιατί είπατε ότι δεν είχε επιστρατευτεί, είχε επιστρατευτεί κι εδώ λέτε ουδόλως επεστρατεύθη και τώρα παραδέχεσθε, που σας το λέω. Εν πάση περιπτώσει, επιστρατεύτηκε αυτό το τάγμα ή δεν επιστρατεύτηκε; Κι αν δεν επιστρατεύτηκε, γιατί;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν είμαι εις θέσιν να σας απαντήσω. Απλώς μια πληροφορία ξέρω από τον διοικητή της μοίρας πυροβολικού που συνεργαζότανε στον τομέα αυτόν της 182, ότι λέει το τάγμα αυτό εκεί πέρα διαλύθηκε, διότι το πετύχανε σε επιστράτευση μες στο στρατόπεδο, ακάλυπτο και το χτυπήσανε τα κανόνια του ναυτικού και η αεροπορία και διαλύθηκε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποια ώρα το χτύπησε η αεροπορία;

ΠΟΥΛΟΣ: Στην Κυρήνεια; Στην Κυρήνεια η αεροπορία χτύπησε 5.30΄ περίπου, 5.15΄, το πρωί της 20ής.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πότε υπέστη την επίθεσιν την αεροπορική;

ΠΟΥΛΟΣ: Απ' ό,τι θυμάμαι 5.15΄-5.20΄.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μα καλά, δεν θα έπρεπε να έχει επιστρατευτεί πριν, έλεγε ο Μπονάνος βέβαια αυτά που είπατε, το παραδέχομαι, αλλά στοιχειώδης μέριμνα. Καλά μη βαράτε, μη βαράτε, σας έλεγε, μα δεν έπρεπε εσείς να έχετε τις δυνάμεις σας, να τις μετακινήσετε τις δυνάμεις σας εκεί που ήταν εντεταλμένες για το σχέδιο αμύνης εναντίον της ενδεχομένης τουρκικής αποβάσεως;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως, σε αυτό έχετε δίκιο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μετεκινήθη, λοιπόν, αυτή; Πήγε στη θέση της;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο κ. Γεωργίτσης που διηύθυνε την άμυνα της Κύπρου ήτανε his masters voice. Ό,τι έλεγε ο Μπονάνος αυτό έκανε. Απαγορεύεται να πάτε. Κάποια στιγμή που εγώ... Κάποιος του ανέφερε ότι διέταξα να φύγει κάποια μοίρα και να μετακινηθεί, μ' έπιασε από τα μούτρα και μου λέει γιατί παραβιάζεις τις διαταγές; Θα προκαλέσεις καμία παρεξήγηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όταν έγινε η απόβαση στην Κυρήνεια, υπήρχανε δυνάμεις ελληνικές, ναι ή όχι;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Μόνο τα αντιαρματικά τα δικά μου, τρία βρεθήκανε εκεί πέρα, τα οποία πηγαίνανε για να καταλάβουνε θέσεις και χτυπηθήκανε, και το πυροβολικό, το οποίο εκινείτο να καταλάβει τη θέση του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Επεχειρήθη, λοιπόν, η απόβασις, την πρώτη μέρα μιλάμε; Θα ήθελα να ιδώ τι έγινε από πλευράς ελληνικών δυνάμεων. Έπεσε ντουφεκιά την πρώτη μέρα, στις 20;

ΠΟΥΛΟΣ: Λοιπόν, απ' ό,τι θυμάμαι, από πληροφορίες, στον τομέα εκείνον έπρεπε να γίνει μια επάνδρωση από την υπάρχουσα δύναμη του τάγματος. Επειδή στα χαρτιά εθεωρείτο πιο επικίνδυνη η άλλη πλευρά, το τάγμα αυτό είχε διαθέσει, όπως έμαθα, έναν λόχο ανατολικώς Κυρήνειας κι έναν λόχο δυτικώς, αλλά από την Κυρήνεια μέχρι το Πέντε Μίλι ένας λόχος, στο σημείο που έγινε η απόβαση πιθανόν να υπήρχε καμιά ομάδα, πιθανόν να υπήρχε διάκενο, πιθανόν η ομάδα να μην πρόλαβε να πάει. Διότι, όπως σας ανέφερα, χτυπήθηκαν τα αντιαρματικά τα δικά μου από ενεδρεύοντας Τουρκοκύπριους, οι οποίοι είχαν κατεβεί κάτω στην παραλία, γιατί από πάνω είναι το Τέμπλος. Δηλαδή, από πάνω είναι ένα ύψωμα κι ένα χωριό περίπου 2 μίλια, 2,5 από την παραλία, που ήταν τουρκοκυπριακό χωριό και είχε ενόπλους. Εσείς με ρωτάτε να σας δώσω απάντηση την οποία δεν είμαι εις θέσιν να σας δώσω. Το μόνο που ξέρω είναι ότι την πρώτη πληροφορία εγώ ως διοικητής πυροβολικού, το πού ακριβώς γίνεται η απόβασις, για να σκοπεύσω τα πυροβόλα μου επάνω, την πήρα από έναν σταθμάρχη αστυνομίας, γιατί ήταν τουριστική ζώνη, ο οποίος ανέφερε στο αρχηγείο αστυνομίας και ήρθε και μου την έδωσε ο αρχηγός της αστυνομίας. Πεζικό δεν υπήρχε. Και το ξέρω αυτό διότι...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Βλέπετε, λοιπόν, ότι οι αστυνομικοί είχανε καλύτερη επιτήρηση των πραγμάτων;

ΠΟΥΛΟΣ: Σας είπα ότι λέω την αλήθεια. Και το πρόβλημα, ότι δεν υπήρξε εγκατάστασις αμυντική στην περιοχή, δεν προλάβανε να πάνε, διότι εγώ έστειλα τους ΠΑΠ (Προκεχωρημένος Αξιωματικός Παρατηρητής), σε κάθε λόχο πεζικού πρέπει να πάει ένας πυροβολητής με τα κιάλια του, να μπορεί να τους υποστηρίξει με πυρά, και στο τάγμα να πάει κάποιος λοχαγός. Οι ΠΑΠ δεν βρίσκανε τον λόχο. Και τελικά βρήκανε τον λόχο κάνα-δυο μίλια δυτικώς της Κυρήνειας. Δηλαδή, περίπου 3-4 μίλια μακριά από τον χώρο της αποβάσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εσείς πάντως εξακολουθούσατε να μένετε στη Λευκωσία το πρωί της 20ής;

ΠΟΥΛΟΣ: Το πρωί της 20ής εγώ μετά τον συναγερμό που έγινε πήγα στις μονάδες μου, για να επιβλέψω την ανάπτυξή τους, τη συμπλήρωση της κινητοποιήσεως κ.λπ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κύριε Πούλο, υπήρξε μονάδα η οποία να χτύπησε τα αποβατικά σκάφη στην Κυρήνεια στις 20 του μηνός;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιος;

ΠΟΥΛΟΣ: Οι μονάδες του πυροβολικού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιες;

ΠΟΥΛΟΣ: Η 182, η 198 πυροβολαρχία πεδινού πυροβολικού, η 187 με τα μακρύκαννα, τα ρωσικά πυροβόλα που κόβουν 25 χιλιόμετρα και σε ορισμένες περιπτώσεις και η 189...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιες ήταν οι απώλειες, για την 20ή του μηνός μιλάω το πρωί, των Τούρκων απ' αυτήν την απόκρουση που επιχειρήσατε να κάνετε με την 182 και την 198 μοίρα πεδινού πυροβολικού;

ΠΟΥΛΟΣ: Οι απώλειες των Τούρκων την πρώτη ημέρα ήτανε, απ' ό,τι θυμάμαι, πάντως στην έκθεσή μου τα θυμάμαι, εδώ δεν θυμάμαι τις λεπτομέρειες αυτές, είχαμε βουλιάξει 3-4 ΑΒΑΚ, αποβατικά πλοιάρια λέγονται αυτά, εκ των οποίων το ένα ήταν στην επιστροφή, άδειο, τα άλλα ήταν έμφορτα. Οι απώλειες ποιες ήτανε, εφόσον το μέρος δεν το ελέγξαμε ποτέ εμείς, δεν μπορέσαμε να μάθουμε. Το μάθαμε εκ των υστέρων, όταν το Ινστιτούτο Στρατηγικών Σπουδών της Αγγλίας έβγαλε μια κοινοποίηση και λέει για πρώτη φορά έγινε τέτοια καταστροφή εις βάρος των εισβολέων, 5.000 τόσοι απώλειες...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Για πρώτη φορά έγινε τέτοια καταστροφή εις βάρος αποβατικών σκαφών;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι, αποβατικών δυνάμεων μόνο από πυρά πυροβολικού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πού είσαι, Αϊζενχάουερ, ν' ακούσεις!

ΠΟΥΛΟΣ: Μόνο από πυρά πυροβολικού. Σας παρακαλώ, κύριε πρόεδρε, αυτά που σας λέω είναι πραγματικότης, διότι, εάν δεν υπήρχε η αντίδραση του πυροβολικού, θα είχανε βγει την πρώτη μέρα και την επομένη μέρα ολόκληρη μεραρχία. Και θα είχανε σαρώσει όλη την περιοχή. Το πυροβολικό, σας είπα, δεν μπορεί ούτε να διώξει ούτε να καταλάβει έδαφος. Μπορεί όμως να απομονώσει το πεδίο της μάχης και να το σφυροκοπήσει κ.λπ. Διότι είναι η πιο λεπτή φάσις. Απλώς τα πυρά τα δικά μου δεν αρχίσανε τη στιγμή που βγαίνανε, δηλαδή στις 6.30΄ που αρχίσανε να βγαίνουν έξω, τα πυρά τα δικά μου αρχίσανε στις 6.45΄, οι πρώτες βολές να πέφτουν. Διότι, σας είπα, μας είχαν σταματήσει και το ότι βρέθηκα να είμαι έτοιμος στις 7.15΄ ήταν διότι είχα προωθήσει ήδη σιωπηρώς τις μονάδες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιατί είπατε ότι ήτανε τουριστική αποβίβασις την πρώτη μέρα τουλάχιστον...

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται.

ΠΟΥΛΟΣ: Είπα μετά την ανακωχή. Τους ξεφορτώθηκε ένα σώμα στρατού...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από τις 22 του μηνός και πέρα;

ΠΟΥΛΟΣ: Μέχρι 2 Αυγούστου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στις 20 δηλαδή έγινε σκληρή μάχη στην Κυρήνεια.

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, δεν είπα ότι έγινε σκληρή μάχη, αλλά οι Τούρκοι ματώσανε. Σας λέω το εξής πράγμα: Εάν δεν είχαμε μποτιλιαριστεί με τις εντολές ΑΕΔ και Γεωργίτση, που είχανε σταματήσει τη δυνατότητα εγκαίρου κινητοποιήσεως, ξεκινήσαμε από το απόγευμα να ανησυχούμε και να πιέζουμε να γίνει κινητοποίησις και είχαμε επανδρώσει, έστω και μερικώς, τις ακτές, δεν λέω ότι μπορεί να μην βγαίνανε οι Τούρκοι ή να τους πετάγαμε στη θάλασσα, αλλά θα είχανε πάθει μεγάλη ζημιά. Αυτό είναι δεδομένο κι αυτό είναι ένα έγκλημα το οποίο δεν το έχουμε καταλάβει ακόμα γιατί έγινε, για ποιον λόγο. Ό,τι και να ήθελε, να μην προκαλέσουμε εμείς, να μην κάνουμε, έπρεπε να φυλάξουμε τα ρούχα μας. Δηλαδή, αυτή τη στιγμή τα στρατόπεδα, που είναι πίσω από το μέτωπο, έχουν σκοπούς τη νύχτα. Εμείς βλέπαμε τα καράβια να έρχονται και δεν μας επιτρέψανε

να βάλουμε ούτε σκοπούς. Δεν επιτρέψανε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πολύ ωραίο αυτό που λέτε. Ποιος ήταν υπεύθυνος γι' αυτό;

ΠΟΥΛΟΣ: Γεωργίτσης και Μπονάνος. Αυτοί τα διατάσσανε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γεωργίτσης και Μπονάνος. Ο Γαλατσάνος δεν ήτανε; Γιατί δεν τον ακούω πουθενά.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν έχω υπόψη μου. Δεν είχα επικοινωνία με κανέναν απ' αυτούς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Οι άλλοι αρχηγοί των Ενόπλων Δυνάμεων δεν ήτανε; Μόνο ο Μπονάνος ήτανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, το κλιμάκιο, στο οποίο ανεφέρετο το ΓΕΕΦ και από το οποίο έπαιρνε εντολές, ήτανε το τμήμα αυτό το ΔΙΚ, που μου δείξατε προηγουμένως. Δηλαδή, αυτό το τμήμα και η αίθουσα επιχειρήσεως του ΑΕΔ που ήτανε ο Χανιώτης και ο Πολίτης. Τώρα οι άλλοι...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σταθείτε μια στιγμή. Ήτανε ο Χανιώτης και ο Πολίτης, ήτανε η αίθουσα επιχειρήσεων του ΑΕΔ...

ΠΟΥΛΟΣ: Οι άλλοι τώρα, αν ήτανε παρόντες, αν είχανε λόγο, αν δεν είχανε, εγώ δεν μπορώ να σας πω, διότι δεν είχα καμία επικοινωνία. Δεν έτυχε να έχω καμία επικοινωνία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τώρα τους αλεξιπτωτιστάς που πέφτανε τους βλέπατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τους χτυπήσατε από την πρώτη στιγμή;

ΠΟΥΛΟΣ: Τους εχτύπησα εγώ με πυρά πυροβολικού. Και διετάχθησαν ορισμένα τμήματα να δράσουν, αλλά βέβαια η δραστηριότης αυτή εκδηλώθηκε μετά από μία ώρα, δύο και υπό βομβαρδισμόν εχθρικό χωρίς να έχουνε ουσιαστικά αποτελέσματα, δηλαδή από απόψεως τμημάτων ελιγμού, ομιλώ για πεζικό ή τμήματα άλλα. Και κάποια στιγμή διετάχθη ένα τάγμα της ΕΛΔΥΚ μαζί με μια ίλη, ψευτοΐλη δηλαδή, κάπου 7-8 άρματα, τα Τ34, κάτι σαράβαλα που ήτανε, να κινηθούν προς Κιόνελι να χτυπήσουν. Πήγανε μέχρι επάνω, συναντήσανε όμως αντίδραση και γυρίσανε. Άλλοι είπανε ότι διετάχθησαν να γυρίσουν πίσω. Εγώ όλη την ημέρα αυτή είχα κατανείμει έτσι τις μονάδες πυροβολικού, γιατί οι μονάδες πυροβολικού ήταν και στην Αμμόχωστο. Εγώ μόλις είδα ότι η απόβασις γίνεται εκεί πέρα, ενεργώντας πλέον βάσει των σχεδίων, άφησα μια πυροβολαρχία μονάχα πυροβολικού και τα αντιαρματικά στην ακτή τα οποία χρησιμοποιήθηκαν και για τους τουρκοκυπριακούς θύλακες της Αμμοχώστου και η άλλη μοίρα ήρθε και τάχθηκε επάνω στη διάβαση, κοντά στο Μπέλαπαΐς, κι έκανε πυρά. Τις μονάδες που ήταν μέσα στη Λευκωσία τις έβγαλα έξω. Κράτησα μία πεδινή μοίρα μόνο εναντίον των αλεξιπτωτιστών, διότι με διατάξανε να έχουμε προτεραιότητα πυρών κατά αυτών, διέταξα και τις δύο μοίρες μακρού βεληνεκούς, δυτικώς Λευκωσίας, ένθεν κακείθεν του αεροδρομίου, και μπορούσανε μ' ένα παράγγελμα να χτυπάνε το προγεφύρωμα, που ήτανε γύρω στα 18 χιλιόμετρα η ακτή, και πιάνανε μέχρι και τρία-τέσσερα χιλιόμετρα μέσα στη θάλασσα, και όταν γινότανε κάποια δραστηριότης που μπορούσαμε να την εντοπίσουμε, δηλαδή ερχόντανε τα ελικόπτερα να προσγειωθούν, χτυπάγαμε, αλλάζαμε τα πυρά μ' ένα παράγγελμα, σε δύο λεπτά, και χτυπάγαμε και τα ελικόπτερα. Βεβαίως, δεν ήμαστε εμείς οι κυρίαρχοι του πεδίου της μάχης, για να μάθουμε τι τελικά έγινε. Πάντως και ελικόπτερα καήκανε και αεροπλάνα πέσανε και στη θάλασσα πέσανε αεροπλάνα και απώλειες είχαν σοβαρότατες οι Τούρκοι, αλλά, όταν φέρανε μια δύναμη τόσο μεγάλη, όσο και απώλειες να είχανε, τελικά κερδίσανε τη μάχη, υπό τας συνθήκας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και κάτι άλλο τελευταίο που ρωτάω εγώ είναι το εξής. Μιλήσατε και σήμερα, γράφετε και στην έκθεσή σας ότι ελήφθη κάποιο σήμα του ΑΕΔ. Ποια ώρα ελήφθη το σήμα αυτό που έλεγε ότι είναι εγκεκριμένη άσκηση από το ΝΑΤΟ;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε. Αυτό μας το είπαν

προφορικά, γύρω στις 12.00΄, 12.00΄ παρά το βράδυ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Της 20ής;

ΠΟΥΛΟΣ: Της 19ης. Όταν είχανε τηλεφωνήσει επάνω στο ΑΕΔ και λέει τι θα γίνει εδώ, είναι φανερή η απειλή αποβάσεως και πρέπει να κινητοποιηθούμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σταθείτε, 12.00΄ εννοείτε μεσάνυχτα;

ΠΟΥΛΟΣ: Η σύσκεψη που πήγα εγώ ήταν 10.30΄ με 11.00΄.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τη νύχτα δηλαδή.

ΠΟΥΛΟΣ: Τη νύχτα. Αυτή η απάντησις εδόθη περί το τέλος. Γύρω στις δώδεκα η ώρα πρέπει να ήτανε, έντεκα και μισή, παρά τέταρτο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτό το σήμα;

ΠΟΥΛΟΣ: Το σήμα ήρθε μετά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πότε;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό ήρθε περί τις δύο η ώρα. Την ώρα που μίλαγα εγώ με τον Χανιώτη και τον Πολίτη άκουσα ότι ήρθε ένα σήμα που επαναλάμβανε την πληροφορία που είχε δοθεί προφορικά, που μας κοινοποίησε ο Γεωργίτσης ότι τον ενημέρωσε ο ΑΕΔ, ο δικός μας εδώ πέρα ο Μπονάνος, ήρθε και επιβεβαίωσις μετά από κάνα δυο ώρες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με telex;

ΠΟΥΛΟΣ: Με telex, από τον τηλέτυπο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το διαβάσατε το σήμα;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, δεν το διάβασα εγώ το σήμα, μας το διαβάσανε μες στην αίθουσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιος;

ΠΟΥΛΟΣ: Κάποιος από το γραφείο επιχειρήσεων. Τα σήματα αυτά τα επιχειρησιακά τα έπαιρνε το 3ο Γραφείο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιατί φαντάζομαι αυτήν την ώρα τουλάχιστον η επιτήρησή σας θα είχε παύσει και θα είχατε αναλάβει την ηγεσία του πυροβολικού κανονικά, έτσι δεν είναι;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι, αλλά δεν αφορούσε εμένα αυτό. Το σήμα δεν απευθυνόταν σε μένα, απευθυνόταν στο 3ο Γραφείο του ΓΕΕΦ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το ξέρω. Ποιος ήταν το 3ο Γραφείο του ΓΕΕΦ;

ΠΟΥΛΟΣ: Το 3ο Γραφείο του ΓΕΕΦ την εποχή εκείνη ήταν ο αντισυνταγματάρχης, δεν θυμάμαι τώρα. Θα το κρατήσω να τον θυμηθώ αργότερα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, σας παρακαλώ, αυτό να προσπαθήσετε να το θυμηθείτε μέχρι να τελειώσετε την κατάθεσή σας.

Στο σημείο αυτό διακόπτεται η συνεδρίαση

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ): Κύριοι συνάδελφοι, αρχίζει η διακοπείσα συνεδρίαση. Κύριε μάρτυς, ήθελα να σας πω δύο πράγματα πριν αρχίσουμε, τα οποία λησμόνησε ο κ. πρόεδρος να σας επισημάνει. Πρώτον, είστε υποχρεωμένος να πείτε την αλήθεια για γεγονότα που γνωρίζετε από δική σας αντίληψη ή τα ζήσατε ή τα ακούσατε από συγκεκριμένα άτομα. Δεύτερον, κατά την ποινική δικονομία, δεν είστε υποχρεωμένος να απαντήσετε εάν η ερώτηση που σας γίνεται είναι τέτοια που πιστεύετε ότι σας δημιουργεί πρόβλημα για την όλη συμμετοχή σας στη διάρκεια αυτής της τραγικής ιστορίας της Κύπρου.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τρίτον, θα ήθελα να παρακαλέσω το εξής: Όταν ερωτάσθε από τους κ. συναδέλφους ή από μένα, να κοιτάζετε τον ερωτώντα βουλευτή κατευθείαν και να μην στρέφετε το βλέμμα σας. Είναι μια συνήθεια την οποία είχατε. Εγώ θα σας ρωτήσω τρία πράγματα, κύριε μάρτυς. Το πρώτο είναι το εξής: Θεωρείτε τον εαυτό σας αδικημένο, καθ' όλη τη διάρκεια που επεκράτησε το πραξικόπημα στην Ελλάδα από πλευράς ιεραρχικής εξέλιξής σας; Ήσασταν σε δυσμένεια ή ήσασταν αδιάφορος για το καθεστώς;

ΠΟΥΛΟΣ: Από το καθεστώς της 21ης Απριλίου δεν ήμουνα ούτε υπό δυσμένεια, μπορώ να πω, μάλλον ανάποδα, υπό ευμένεια. Διότι εγώ αμέσως μετά το καθεστώς πήρα μετάθεση και πήγα στην Κατερίνη από τη σχολή πυροβολικού που ήμουνα εκπαιδευτής.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Όχι λεπτομέρειες. Σας 'κόψαν την καριέρα σας, σας 'κάναν κακές εκθέσεις ή σας αφήσαν να εξελιχθείτε σύμφωνα με τις ικανότητές σας;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Δεν με επηρέασαν ιδιαίτερα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεν σας επηρέασαν. Πείτε μου το εξής: Πότε φύγατε από την Κύπρο;

ΠΟΥΛΟΣ: Έφυγα στις 11 ή 12 Σεπτεμβρίου του '74.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Πότε πήρατε τις επόμενες προαγωγές; Ταξίαρχος, υποστράτηγος.

ΠΟΥΛΟΣ: Την επόμενη προαγωγή την πήρα τον Ιανουάριο του '75 και υποστράτηγος έγινα με τον νόμο περί αποστρατείας.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Πότε αποστρατευθήκατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Το '77.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Πού υπηρετήσατε στην Ελλάδα μετά την επιστροφή σας από την Κύπρο;

ΠΟΥΛΟΣ: Υπηρέτησα στο Β΄ Σώμα Στρατού, στο Γ΄ Σώμα Στρατού, ως διοικητής πυροβολικού και στις δύο περιπτώσεις, και στη Λάρισα πάλι ως διοικητής πυροβολικού στη στρατιά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Μάλιστα.

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό το ότι ήμουνα συνέχεια διοικητής πυροβολικού και από την Κύπρο που ήρθα και το ότι εγώ ήμουνα και επιτελής της Σχολής Πολέμου από τον βαθμό του λοχαγού, ο κ. Κουτσογιάννης γνωρίζει την περίπτωσή μου και ότι ήμουνα και επιτελής Εθνικής Αμύνης και ουδέποτε με πήγανε σε κέντρα, σε επιτελεία μονάδων που ήτανε σε κάποιον μηχανισμό. Απλώς επιμένω και συνεχίζω να λέω ότι δεν μου είχανε εμπιστοσύνη. Δηλαδή, δεν με θεωρούσαν δικό τους. Βέβαια, δεν έκανα καμία ενέργεια εχθρική εναντίον τους, για να με διώξουν, αλλά αυτό βγαίνει από τις θέσεις στις οποίες με στείλανε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Εντάξει, εντάξει, κύριε μάρτυς, αρκεί. Πείτε μου για την Κύπρο δύο πράγματα. Πρώτον, είχατε συγκεκριμένα σχέδια για την άμυνα της Κύπρου;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τα επεξεργαστήκατε αυτά;

ΠΟΥΛΟΣ: Δυο λεπτά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Για το πυροβολικό μιλάω, δεν θέλω γενικότητες.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι γενικά και για το πυροβολικό.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Για το πυροβολικό, κύριε μάρτυς. Εσείς σαν διοικητής πυροβολικού είχατε συγκεκριμένα σχέδια για την άμυνα της Κύπρου; Ξέρατε τι θα κάνετε σε περίπτωση εισβολής;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως, υπήρχαν συγκεκριμένα σχέδια. Αλλά τα σχέδια είναι εν συναρτήσει με το τι θα κάνουν και τα τμήματα ελιγμού.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Σύμφωνοι.

ΠΟΥΛΟΣ: Δηλαδή, είχε περίπτωση Αμμοχώστου, περίπτωση Μόρφου, περίπτωση Κυρήνειας, κύριας προσπάθειας εκεί, κύριας προσπάθειας αλλού...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε μάρτυς, να μην τρώμε την ώρα μας. Δεν ζητώ λεπτομέρειες. Είχατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Είχαμε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Και η δουλειά σας κάτω στην Κύπρο ήταν κάθε μέρα να κάνετε ασκήσεις για την εφαρμογή των σχεδίων;

ΠΟΥΛΟΣ: Την εφαρμογή και βολές και λοιπά. Σας είπα ότι την εβδομάδα που γινόντουσαν εκεί οι προετοιμασίες από τους άλλους, εγώ έκανα βολή ελέγχου αντιαεροπορικού και μάλιστα είχε μεγάλη σημασία γιατί βρεθήκαν τα τμήματα, τα αντιαεροπορικά τμήματα, να είναι πανέτοιμα, διότι, από τη στιγμή που αναπτυχθήκανε οι μονάδες αντιαεροπορικού πυροβολικού, σπάνια είχαμε θύματα στους χώρους τους οποίους προστάτευε το αντιαεροπορικό πυροβολικό.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Μην μπαίνετε σε λεπτομέρειες, δεν μας ενδιαφέρουν. Άλλο σας ρωτώ τώρα εγώ. Οι μονάδες σας πριν από το πραξικόπημα είχαν μια διάταξη που, εάν υπήρχε η απειλή, θα αναπτυσσόταν, έτσι λέτε εσείς οι στρατιωτικοί, έτσι δεν είναι;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι, υπήρχε μια διάταξις, περιμετρική όμως.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Οτιδήποτε. Το πραξικόπημα επηρέασε τη διάταξη αυτή; Σας βρήκε ανέτοιμους η εισβολή;

ΠΟΥΛΟΣ: Το πυροβολικό δεν το επηρέασε

ουσιαστικώς, διότι μία πυροβολαρχία που ευρίσκετο κάπου στην Πάφο, αυτή ήρθε την παραμονή στις 19 το βράδυ, στις 10 το βράδυ στην έδρα της.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Γι' αυτό θα σας ρωτήσω, κύριε μάρτυς. Μην βιάζεστε γι' αυτό. Δεν σας επηρέασε, είπατε.

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, όταν είναι 9 μονάδες που έχουνε 30 πυροβολαρχίες, η μία πυροβολαρχία που είχε καθυστερήσει δεν επηρέασε. Επηρέασε κάπως τη μονάδα αυτή που ήτανε στην Κυρήνεια το ότι της είχανε πάρει τα ρυμουλκά και καθυστέρησαν να τα αποδεσμεύσουν, για να μπορέσει να κινηθεί έστω και μισή ώρα, ένα τέταρτο νωρίτερα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Εδώ καταθέτετε, κύριε μάρτυς, στην έκθεσή σας, ότι στις 19 του μηνός στις δώδεκα η ώρα ξεκίνησε η φάλαγγα 184 ΠΠΠ *(*Πυροβολαρχία Πεδινού Πυροβολικού*)* από την Πάφο προς Λευκωσία. Παραμονή μεσημέρι. Άρα παραμονή βράδυ έφτασε στη Λευκωσία;

ΠΟΥΛΟΣ: Σας είπα δέκα η ώρα το βράδυ. Παρόλα αυτά, όμως, η μονάδα αυτή ήτανε ήδη φορτωμένη. Μάλιστα, αυτή η μονάδα, εάν μας είχανε πει κινητοποιηθείτε, θα πήγαινε κατευθείαν στον χώρο βολής. Βεβαίως, σας είπα...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τις άλλες μονάδες τις επηρέασε το πραξικόπημα;

ΠΟΥΛΟΣ: Οπωσδήποτε, αφού βρεθήκανε αλλού. Μονάδες αρμάτων βρεθήκανε σκορπισμένες από εδώ κι από εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Αρκεί, κύριε μάρτυς. Ξεκαθαρίστε μας κάτι άλλο, γιατί τουλάχιστον εγώ δεν το έχω ξεκαθαρίσει. Στην έκθεση που κάνατε, τη χειρόγραφη αυτή του Σεπτέμβρη, περιλαμβάνετε στοιχεία τα οποία δεν περιλαμβάνονται στην έκθεση του Δεκέμβρη;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Μπορεί οι ώρες που γράφω, 11.15΄, 9.50΄ κτλ., των διαφόρων γεγονότων να έχουν κάποια διαφορά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Όχι. Μιλώ για σημαντικά στοιχεία.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, δεν έχω παραλείψει, μάλλον έχω προσθέσει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Θα σας επισημάνω το εξής σημαντικότατο. Στην έκθεσή σας, αυτή του Σεπτέμβρη, λέτε κατηγορηματικότατα το εξής τρομερό: «Στις 22.7.74, στις 7.30΄ το πρωί, διεπιστώθη ότι ελικόπτερα ορμώμενα από το ελικοπτεροφόρο ΕΡΜΗΣ αποβιβάζουν τμήματα πεζικού εις Αγύρταν». Αυτό είναι γεγονός όχι σημαντικό; Που το λέτε τον Σεπτέμβρη και το αποκρύπτετε τον Δεκέμβρη;

ΠΟΥΛΟΣ: Να σας πω. Αυτό ήτανε μια εντύπωσις η οποία δημιουργήθηκε από αναφορές ορισμένων...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Διεπιστώθη, λέτε, κύριε μάρτυς.

ΠΟΥΛΟΣ: Καλά, ίσως είναι εσφαλμένη εντύπωση. Ορισμένες αναφορές ΠΑΠ, προκεχωρημένων παρατηρητών, έβλεπαν ελικόπτερα τα οποία 'φεύγαν από το ελικοπτεροφόρο ΕΡΜΗΣ, τα οποία εκινούντο προς το εσωτερικό. Αυτή η εντύπωση ήτο της εποχής εκείνης. Εγώ μετά από πληροφορίες κατάλαβα ότι κάποια σύγχυση έγινε, γιατί ήταν ταυτόχρονες, δηλαδή ο σχηματισμός ο τουρκικός περνούσε από την ίδια κατεύθυνση χονδρικώς που πετάγανε και τα εγγλέζικα ελικόπτερα. Γι' αυτό μάλιστα είχε γίνει και κάποια διαμαρτυρία τότε εκεί από το ΓΕΕΦ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Έχετε την ίδια άποψη και τώρα, ότι πράγματι αποβιβάζονταν;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτή τη στιγμή δεν είμαι βέβαιος ότι φύγανε ελικόπτερα που φέρνανε τουρκικά στρατεύματα ή δεν έγινε αυτό που εκ των υστέρων μάθαμε, ότι φροντίζανε εκεί πέρα για τους τουρίστες, τις οικογένειες των Άγγλων υπηκόων που υπήρχανε εκεί. Και ήταν κάπως χονδρικό. Απλώς, οπτικώς, όπως περνούσανε οι φάλαγγες των ελικοπτέρων, τα οποία βέβαια είναι σε κάποιον αραιό σχηματισμό, κάποια στιγμή φεύγανε και ελικόπτερα πάνω από το ΕΡΜΗΣ. Οι παρατηρηταί μού είχαν αναφέρει εμένα ότι ελικόπτερα έρχονται από το ελικοπτεροφόρο ΕΡΜΗΣ. Αυτό δεν μπορώ να το βεβαιώσω, διότι δεν το είδα με τα ίδιά μου τα μάτια και πιθανόν αυτοί που το ανέφεραν να είχαν κάνει και λάθος.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Αρκεί, κύριε μάρτυς. Μια τελευταία ερώτηση. Μας παρουσιάσατε εδώ ότι ήσασταν υπό επιτήρηση στο ΓΕΕΦ. Πώς είναι δυνατόν, δώστε μου μία λογική εξήγηση, εσείς υπό επιτήρησιν να ήσαστε μέσα στην αίθουσα που εξελίσσετο το πραξικόπημα; Που δίνονταν εντολές; Που βρίζονταν κυβερνήσεις; Που ορκιζότανε ο Σαμψών; Εσείς ήσαστε αντίθετος αυτών των ανθρώπων, ήσαστε λοιπόν μέσα στο κέντρο αυτό λήψης αποφάσεων, παρακολουθείτε τα πάντα. Δεν φοβούνται αυτοί ότι αύριο θα είστε ένας μάρτυς κατηγορίας εναντίον τους; Γιατί σας έχουν εκεί και δεν σας έχουν απομονωμένο σ' ένα άλλο δωμάτιο; Δώστε μου μια εξήγηση.

ΠΟΥΛΟΣ: Να σας εξηγήσω. Το πρωί που σας είπα ότι έγινε ένα επεισόδιο, ήτανε σκοπός να με απομακρύνουνε από τη Λευκωσία να πάω στη Μύρτου, που είναι ένα χωριό απομονωμένο μεταξύ Κυρήνειας και Μόρφου, ώστε να βρεθώ μακράν της υποθέσεως. Όταν εγώ, όμως, τους είπα ότι περιμένω σύσκεψη για σοβαρά θέματα, πώς θα απομακρυνθώ, μου στείλανε τον Κοκοράκη να με καθηλώσει στο γραφείο μου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεν μιλάω για εκεί, κύριε μάρτυς. Θέλω συγκεκριμένη απάντηση. Σας είχαν υπό επιτήρηση στο ΓΕΕΦ και ήσαστε μέσα στην αίθουσα επιχειρήσεων. Πιάνατε το τηλεφώνημα του Σκλαβενίτη προς την Αθήνα, πιάνατε τις κινήσεις, βλέπετε τον Σαμψών, καλείστε στην αίθουσα τιμών να παραστείτε στην ορκωμοσία, παίρνετε όλες τις οδηγίες, τις ακούτε, που δίνονται προς την Πάφο, που δίνονται προς τη Λεμεσό, μας είπατε για τον Παντελίδη. Πώς συμβαίνουν αυτά με αντίπαλο σαν κι εσάς;

ΠΟΥΛΟΣ: Κύριε πρόεδρε, εκεί με είχανε. Γιατί με είχανε εκεί δεν μπορώ να το καταλάβω. Για μένα, εγώ εκείνο που διεπίστωσα είναι ότι μας είχαν υπό καλυτέραν επιτήρησιν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Καλώς, κύριε μάρτυς, μου αρκεί. Ο κ. Λιβανός, παρακαλώ.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε μάρτυς, όταν ελάβατε την κλήση να παρουσιαστείτε ενώπιον της Επιτροπής της Βουλής, με ποιους ήρθατε σε επαφή γι' αυτό το γεγονός;

ΠΟΥΛΟΣ: Με κανέναν απολύτως.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Κανέναν συνάδελφο;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Κανέναν δικηγόρο;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Καλώς. Στη σελίδα 12 της καταθέσεώς σας λέτε...

ΠΟΥΛΟΣ: Στην έκθεση;

ΛΙΒΑΝΟΣ: Στην έκθεση. Ότι ο Σκλαβενίτης επικοινώνησε με κάποιο πολιτικό πρόσωπο. Πώς ξέρετε ότι επικοινώνησε με πολιτικό πρόσωπο και ποιο ήταν αυτό το πολιτικό πρόσωπο, αφού το ξέρετε;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Σκλαβενίτης...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Έτσι λέτε εις την κατάθεσίν σας.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ξέρω. Υποπτεύομαι. Ο Σκλαβενίτης άλλοτε μιλούσε με το τηλέφωνο του ΑΕΔ, αυτό που μίλαγε και ο ΓΕΕΦ, ο Γεωργίτσης, άλλοτε μιλούσε από κάποιο άλλο δωμάτιο και, όπως μου είπαν, από κωδικοποιημένο τηλέφωνο, που αυτομάτως κάνει κρυπτογράφηση και μιλούσε άλλοτε με την Αθήνα, αλλά άλλοτε μιλούσε και με πρόσωπα στη Λευκωσία. Όπως σας είπα, θα το βρείτε σε ποια μέρα είναι. Ήτανε τότε που έκανε τις διαπραγματεύσεις για να σχηματίσουνε την κυβέρνηση, η οποία τους έφαγε πολύ χρόνο, παιδευόντουσαν. Δεν θυμάμαι τώρα, τη δεύτερη μέρα τη φτιάξανε, δεν μπορώ να θυμηθώ τώρα ακριβώς. Γιατί εμένα μ' ενδιέφεραν τα γεγονότα.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Μη μας λέτε πολλά. Πείτε μου πώς αντελήφθητε ότι μιλάει με πολιτικό πρόσωπο, αυτό θέλω να μου πείτε. Πώς το ξεχωρίσατε εσείς ότι δεν είναι στρατιωτικός και ότι είναι πολιτικό πρόσωπο; Για να το λέτε μάλιστα στην αναφορά σας προς το Αρχηγείο, είναι μια αναφορά.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν λέω μονάχα αυτό, είναι ολόκληρη φράση.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Είναι κι άλλα, αλλά εδώ λέτε συγκεκριμένα ο Σκλαβενίτης επικοινώνησε με πολιτικό πρόσωπο.

ΠΟΥΛΟΣ: Ποια ημερομηνία και ώρα;

ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτά θα μας τα πείτε εσείς, αλλά δεν μ' ενδιαφέρουν εμένα αυτά.

ΠΟΥΛΟΣ: Διότι ο Σκλαβενίτης σάς είπα από την αρχή...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε, θέλετε να το διαβάσω; Λέτε: «Ο Σκλαβενίτης επικοινώνησε με πολιτικό παράγοντα των Αθηνών». Εσείς ξέρετε ότι ήτανε και παράγοντας των Αθηνών. Πέστε μας λοιπόν τώρα, τι εννοείτε; Δεν λέτε υποπτεύεστε. Δεν λέτε, νομίζετε. Λέτε με παράγοντα των Αθηνών. Είστε συγκεκριμένος. Δώστε μου παρακαλώ, κύριε γραμματεύ, έχετε την κατάθεση; Δέστε στη σελ. 12 παρακαλώ, στο τέλος κάτω, η προτελευταία γραμμή.

ΠΟΥΛΟΣ: Πολιτικός παράγοντας των Αθηνών ήτανε ο Ιωαννίδης και η κυβέρνησίς του.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Με όλους αυτούς επικοινωνούσε; Δηλαδή, εννοείτε τον Ιωαννίδη σαν πολιτικό πρόσωπο;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Ιωαννίδης και η κυβέρνησίς του δεν ανήκανε στο ΑΕΔ, στην ιεραρχία, με την οποία επικοινωνούσε. Είχε έναν κωδικοποιημένο αριθμό και μιλούσε με πρόσωπα. Τώρα, όταν μίλαγε, μιλούσε γύρω από την κυβέρνηση. Τώρα με ποιον μιλούσε, ποιος του έδινε οδηγίες, δεν ξέρω.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ (Γραμματέας της Επιτροπής): Κύριε μάρτυς, πρόκειται για τις 20 του μηνός. Δεν πρόκειται ούτε για τις 15 ούτε για τις 16. Εδώ λέτε στις 20, σας υπενθυμίζω λοιπόν ότι πρόκειται για τις 20 του μηνός.

ΠΟΥΛΟΣ: Γι' αυτό σας είπα ποια ημερομηνία είναι.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Η ημερομηνία είναι 20 του μηνός, 04.15΄, δηλαδή...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Στις 20 του μηνός, 04.15΄ το πρωί. Την πρωινή ώρα...

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: «Εισήλθε εις αίθουσαν επιχειρήσεων ο ΝΔΚ, Ναυτικών Δυνάμεων, και γνώρισε στους... διευθυντάς όπλων και επιτελείς ΓΕΕΦ ότι η τουρκική νηοπομπή προσήγγισε και στάθμευσε κτλ.» και συνεχίζετε παρακάτω «παρά ταύτα εκλήθη ο ΑΓΕΕΦ και ο επιτελάρχης Γιαννακόδημος» και συνεχίζετε παρακάτω «ο ΑΓΕΕΦ εκάλεσε ΑΕΔ και ενημέρωσε τους αρμοδίους και εζήτησεν προσωπικήν εντολήν με ΑΕΔ» και συνεχίζετε παρακάτω «ταγματάρχης Σκλαβενίτης επικοινώνησε ιδιαιτέρου τηλεφώνου με πολιτικόν παράγονταν Αθηνών, ανέφερε την ίδιαν εντύπωσιν...».

ΠΟΥΛΟΣ: Όταν εννοώ πολιτικό παράγοντα, δηλαδή η εντύπωση την οποία κατάλαβα από τη συζήτηση που έκανα, μιλούσε με κάποιο πρόσωπο που μπορεί να ήτανε υπουργός, Υπουργείο Εξωτερικών, Ιωαννίδης, διότι μ' αυτούς είχε κωδικοποιημένο τηλέφωνο.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Τώρα πέστε μας, εννοείτε τον Ιωαννίδη, ναι ή όχι;

ΠΟΥΛΟΣ: Πιθανόν τον Ιωαννίδη ή κάποιον από το περιβάλλον του Ιωαννίδη. Γιατί αυτός, σας είπα, ήταν άνθρωπος, επιτηρητής του Ιωαννίδη.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Και σχετικά τώρα με την ερώτηση που σας έκανε ο κ. πρόεδρος, εσείς ήσαστε υπό επιτήρησιν και πάρα ταύτα μπορούσατε, ήσαστε σε θέση να αντιληφθείτε με ποιους επικοινωνούσε ο δικτάτορας. Ευχαριστώ.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, παρακαλώ.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Όχι, όχι, δεν θέλω άλλο. Φάγαμε ήδη 4 λεπτά, παρακαλώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε μάρτυς, θα σταματάτε εκεί που σας σταματάει ο ερωτών συνάδελφος.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Μέσα στα δραματικά αυτά γεγονότα συνέβη και ένα κωμικό, και είστε ο πρώτος ο οποίος το αποκαλύπτετε, να τραβολογάνε τον Σαμψών. Ποιοι τον τραβάγανε; Αξιωματικοί ή στρατιώτες; Δεν θυμάστε; Πού τον πηγαίνανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Από την αίθουσα, προθάλαμο του γραφείου, τον σπρώχνανε προς το γραφείο του Γεωργίτση, όπου ήτανε και ο επίσκοπος Πάφου.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Μάλιστα. Ήτανε παρών ο Κομπόκης;

ΠΟΥΛΟΣ: Τώρα, ήτανε οπωσδήποτε πα-

ράγων εκεί πέρα. Τώρα στο επεισόδιο αυτό, αν ήτανε παρών ο Κομπόκης ή έλειπε, αν ήταν τη δεύτερη ημέρα αυτό, δεν θυμάμαι.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Άλλη μια ερώτηση. Είπατε, επίσης, στην κατάθεσή σας σήμερα ότι από την ώρα που έπεσε ο Μαρκεζίνης άρχισαν και διαλύονταν όλα. Δηλαδή, πριν από την πτώση του Μαρκεζίνη ήταν όλα ωραία;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, δεν είπα. Δεν ξέρω αν έδωσα αυτή την εντύπωση.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτήν δώσατε, διευκρινίστε το, για να τελειώνουμε. Να μην αργούμε.

ΠΟΥΛΟΣ: Είπα περί τον Ιανουάριο πλέον, μετά τις γιορτές, αρχίσαμε να διαπιστώνουμε ότι ενώ άλλη ήτανε η γραμμή και κατεύθυνσις η επίσημη...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Δηλαδή, ήταν χειρότερη η γραμμή πριν και καλύτερη, τι ήτανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Δεν είχε αλλάξει. Ήτανε παρόμοια. Η επίσημη γραμμή. Ήταν το καμουφλάζ.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Κατά τη γνώμη σας, κύριε μάρτυς, εάν δεν είχε πέσει ο Μαρκεζίνης, και ο Παπαδόπουλος θα έκανε τα ίδια στην Κύπρο; Ή ο Παπαδόπουλος δεν θα διενοείτο να κάνει τέτοια πράγματα; Κατά τη γνώμη σας.

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Παπαδόπουλος, αν ήταν ακόμα και είχε προστριβές, θα έκανε τα ίδια, ίσως και χειρότερα. Αλλά από τη στιγμή...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Τώρα μία τελευταία ερώτηση, για να μην σας κρατώ. Χαρακτηρίσατε, και ορθώς συμφωνούμε και εδώ και η Επιτροπή με όλους τους χαρακτηρισμούς που εκάματε, όχι για το πραξικόπημα, για την άρνηση να επιτεθεί η Ελλάς στους εισβολείς...

ΠΟΥΛΟΣ: Άρνησιν;

ΛΙΒΑΝΟΣ: Αρνήθηκε η Ελλάς να πολεμήσει τους Τούρκους. Έτσι δεν είναι;

ΠΟΥΛΟΣ: Επ’ αυτού δεν συζητήσαμε. Εγώ είπα ότι δεν μας επέτρεψαν εμάς εκεί πέρα να αμυνθούμε.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Άρα λοιπόν υπήρξε άρνησις. Εσείς ζητάγατε άδεια, αυτοί δεν σας δίνανε κτλ. Αυτό πώς το εξηγείτε; Τι εξήγηση δίνετε;

ΠΟΥΛΟΣ: Το βράδυ...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Μην μας λέτε το βράδυ. Τι εξήγηση δίνετε εσείς; Δεν σας αφήσανε, λέτε, και στις αναφορές σας κι εδώ μας είπατε ζητάγατε να σας δώσουν άδεια για να χτυπήσετε, σας λέγανε ότι είσαστε δειλοί, πηγαίντε να κοιμηθείτε κτλ. Πώς εξηγείτε αυτή την άρνηση να σας δώσουν άδεια να χτυπήσετε τον Τούρκο;

ΠΟΥΛΟΣ: Βασικώς, φοβηθήκανε τη σύρραξη με τους Τούρκους. Δεν ήταν έτοιμοι να την αντιμετωπίσουνε.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτό νομίζετε;

ΠΟΥΛΟΣ: Ένα. Δεύτερον, από λεγόμενα που μας κοινοποίησαν εκεί πέρα το βράδυ, στις δώδεκα η ώρα, σας είπα που μίλησα με τον Μπονάνο, είπε ότι υπήρχανε κάτι διαβεβαιώσεις Σίσκο. Κάπου ανεφέρθη το όνομα αυτό. Το θυμάμαι και πρέπει να είναι περί το βράδυ που έγινε, όχι στην απόβαση το πρωί, το βράδυ που εμείς είχαμε ανησυχήσει και ζητάγαμε από Μπονάνο τι να γίνει.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτά τα έχουμε ακούσει. Μήπως ακούσατε και μήπως υπάρχει ενδεχόμενο να είχε προσυνεννοηθεί ο Ιωαννίδης με τους Τούρκους να τους αφήσει να μπούνε ελεύθερα σε ένα τμήμα της νήσου με δική μας, ενδεχομένως, εισβολή και να προχωρήσουνε σε μία διπλή ένωση;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Τέτοιο πράγμα δεν άκουσα.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν ακούσατε. Και η τελευταία ερώτησις. Είπατε ότι επιστρέψατε εδώ τον Σεπτέμβριο, άρα μετείχατε και στα γεγονότα του Αυγούστου. Εκεί τι κάνατε ως αξιωματικός;

ΠΟΥΛΟΣ: Εκεί με τη νέα ηγεσία του Καραγιάννη που είχε έρθει κάτω είχαν φύγει εν τω μεταξύ όλοι αυτοί οι πραξικοπηματίαι, είχαν απομακρυνθεί...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Εσείς τι κάνατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Πολέμησα τους Τούρκους, με τον τρόπο το δικό μου.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Με τις ίδιες απώλειες τις οποίες τους προκαλέσατε πριν;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτά άλλοι τα περιγράφουνε.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Εσείς να μας πείτε.

ΠΟΥΛΟΣ: Πάρα πολλές απώλειες.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Πάρα πολλές, ευχαριστώ. Τελείωσα, κύριε πρόεδρε.

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτοκίνητα κάψαμε, κανόνια κάψαμε, άρματα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ευχαριστώ, κύριε συνάδελφε, διά το σύντομον. Ο κ. Κουτσογιάννης έχει τον λόγο.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Θα σας κάνω μερικές ερωτήσεις και θα παρακαλέσω να προσπαθήσετε να μας βοηθήσετε με στοιχεία που νομίζω ότι έχετε υπόψη σας. Γνωρίζω και έχει ακουστεί και στην Κύπρο και εδώ στην Αθήνα ότι κατερρίφθη ένα αεροπλάνο, μάλλον χτυπήθηκε και ο πιλότος πήδησε με το αλεξίπτωτο και συνελήφθη. Αυτό το έκανε μονάδα πυροβολικού. Ο πιλότος απεδείχθη ότι ήταν Άγγλος. Το γνωρίζετε;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτόν που έπεσε με το αλεξίπτωτο, τον πιλότο, τον χτύπησαν τα αντιαεροπορικά που ήταν εκεί περί τη διοίκηση πυροβολικού. Την ώρα που έπεφτε τον είδα και εγώ. Αλλά τελικά συνελήφθη από κάποιο τμήμα στην περιοχή Τύμπου. Δηλαδή, τον πήγε ο αέρας μακριά. Τον πυροβολήσανε οι δικοί μας και τον κυνηγήσανε μέχρι ενός ορισμένου σημείου, αλλά ο αέρας τον πήγε μακριά. Τώρα, εάν ο πιλότος ήταν Εγγλέζος ή όχι δεν το ξέρω. Εκείνο που ξέρω ήταν ότι κάποιο αεροπλάνο εγγλέζικο χτυπήθηκε, αλλά το αεροπλάνο αυτό έκανε επιτήρηση του χώρου και, επειδή εμείς παν στόχος που περνούσε από πάνω και οι εντολές που είχαν δοθεί, λόγω κυριαρχίας του αέρος υπό των Τούρκων, ήταν τουρκικό, έβαλαν, γιατί πρώτα πρώτα δεν προλάβαιναν να δουν τα σήματά τους. Τώρα αν είχε σήματα ή όχι, κάτι άκουσα, αλλά δεν έχω ιδίαν αντίληψιν. Δηλαδή, ότι μάλλον γκρεμίστηκε το αεροπλάνο. Δηλαδή, για τον πιλότο δεν ξέρω αν ήταν αυτός ο πιλότος ο Εγγλέζος, αλλά το αεροπλάνο ότι γκρεμίστηκε, δηλαδή εγκατελείφθη και έπεσε κάπου μεταξύ Μόρφου και Λευκωσίας, κάπου εκεί έπεσε, ότι ήταν εγγλέζικο.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μάλιστα. Επαναλαμβάνω την ερώτηση. Το αγγλικό αεροπλάνο έπεσε, το επιβεβαιώνετε κι εσείς, προφανώς.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν το είδα εγώ

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ένα λεπτό, ένα λεπτό, είναι πολύ σημαντικό στοιχείο. Επιτρέψτε μου να κάνω την ερώτηση, σας παρακαλώ. Λοιπόν, ο πιλότος, αφού ήταν αγγλικό το αεροπλάνο, ήταν Άγγλος και ο πιλότος. Ο πιλότος αυτός έπεσε μαζί με το αεροπλάνο και σκοτώθηκε ή πήδησε, οπότε και συνελήφθη; Αυτό ακριβώς να μου πείτε.

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, ο μεν πιλότος που έπεσε στην περιοχή τη δική μας, αλλά τελικά ο αέρας τον πήγε κάπου ανατολικότερα, συνελήφθη κάπου στην Τύμπου. Δηλαδή, ξέφυγε από τα δικά μας τμήματα.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Και ήταν Εγγλέζος αυτός;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ξέρω, δεν το έμαθα. Κι εγώ έφευγα, ήμουνα στη διοίκηση πυροβολικού, άλλοτε στην πρώτη γραμμή, άλλοτε στο ΓΕΕΦ, που ήταν στη Μαλούντα, όπως ξέρετε εσείς ως πυροβολητής, εγώ ήμουνα άλλοτε στην αίθουσα επιχειρήσεων...

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, όχι, ρωτάω συγκεκριμένα. Μην μου λέτε άλλα.

ΠΟΥΛΟΣ: Εκείνο που άκουσα εγώ είναι ότι συνελήφθη ο πιλότος. Δεν ξέρω τι ήτανε, δεν άκουσα. Αλλά άκουσα ότι ένα αεροπλάνο με αγγλικά σήματα είχε πέσει δυτικώς της Λευκωσίας.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Καλώς, εντάξει, κύριε μάρτυς. Ο υπολοχαγός, τότε υπολοχαγός Ρούσσος Παναγιώτης, ήτανε υφιστάμενός σας σε μια μοίρα πυροβολικού;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι, ήτανε στη μοίρα του Γκότση, αν δεν κάνω λάθος.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μάλιστα. Αυτός είχε σχέση μ' αυτό το περιστατικό;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο κ. Ρούσσος... η μοίρα του ήτανε ταγμένη δυτικώς του αεροδρομίου της Λευκωσίας, ενώ ο πιλότος αυτός έπεσε

στην ανατολική πλευρά, στο παλιό αεροδρόμιο Τύμπου κοντά.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Καλώς, εντάξει. Πιστεύετε, επομένως, ότι δεν έχει σχέση.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Δεν ξέρω αν ήταν στα πυροβόλα την ώρα εκείνη ή αν ήταν μπροστά στην πρώτη γραμμή. Δεν είχαν πάει και σύνδεσμοι, δεν ξέρω λεπτομέρειες.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε μάρτυς, μπορείτε να μας πείτε τι έγινε με την 181 μοίρα πεδινού πυροβολικού;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Η 181 μοίρα…

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Περιληπτικά. Θα παρακαλέσω τελείως περιληπτικά.

ΠΟΥΛΟΣ: Βάσει του σχεδίου, οι μοίρες που εκάλυπταν τομείς που ήτανε εκτός ενεργείας αφήνανε μία φρουρά υποτυπώδη, ένα τμήμα επιτηρήσεως, με μια πυροβολαρχία, μ' ένα τάγμα πεζικού και οι υπόλοιπες δυνάμεις μετεφέροντο ως ενίσχυση στον χώρο της αποβάσεως. Τη μοίρα εγώ αυτή τη μετέφερα αμέσως και μάλιστα υπό αεροπορικό βομβαρδισμό αλλά με αραιό σχηματισμό και την έταξα στον αυχένα Μπέλαπαϊς πάνω από … Η μοίρα αυτή κάποια στιγμή μού ανέφερε ότι στις 22 το βράδυ, μετά την εκεχειρία, παρατηρήθηκε μια διάλυση των τμημάτων πεζικού και εκεί ήταν και κάτι μονάδες καταδρομών που είχαν κάνει αντεπίθεση που απέτυχε στην Αγύρτα, οι οποίες αποσύρθηκαν και όταν φύγανε, αποχωρώντας οι δυνάμεις καταδρομών, πίσω τους πήρανε και τα πεζοπόρα τμήματα που ήταν στην περιοχή εκεί που είχαν τα μόνιμα φυλάκια. Ήταν του τάγματος, δεν θυμάμαι το νούμερο, ήταν διοικητής…

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Θα σας παρακαλέσω περιληπτικά. Δεν χρειάζονται όλα αυτά.

ΠΟΥΛΟΣ: Λοιπόν, η μοίρα αυτή άρχισε να αισθάνεται ότι το πλευρό της είναι ακάλυπτο. Ανησύχησε, ειδοποίησε εμένα, ειδοποίησα εγώ το ΓΕΕΦ να συμπτύξουμε τη μοίρα, διότι εάν γίνει μία προώθηση των Τούρκων, το δρομολόγιο εκεί έκανε μια καμπή κι έπρεπε να περάσει αριστερά, δεξιά δεν μπορούσε να πάει, να την αποσύρουμε. Αλλά απαγόρευσε να αποσύρουμε τις μονάδες.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ποιος το απαγόρευσε; Ο Γεωργίτσης;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο κ. Γεωργίτσης. Το επανέλαβα εν συνεχεία το πράγμα, το πρωί, στην πρωινή σύσκεψη επιχειρήσεων.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ημερομηνία;

ΠΟΥΛΟΣ: Στις 23 του μηνός. Οι Τούρκοι, λάβετε υπόψη σας, μετά την εκεχειρία συνέχισαν να παραβιάζουν το έδαφος και κατέλαβαν μέσα σε 2-3 μέρες τριπλάσιο χώρο, τετραπλάσιο απ' ό,τι είχανε. Συνέχιζαν, κάθε μέρα παίρνανε και χώρο. Μάλλον βασιζόμενοι σε ψευδή αναφορά των τμημάτων πρώτης γραμμής ότι είναι στις θέσεις τους και δεν έχουν φύγει και προβλέποντας μίαν επάνδρωση ή στον σεβασμό της εκεχειρίας, μου λέει κάποια στιγμή, άμα φύγει και το πυροβολικό, αυτό περιμένουν, για να φύγουν και οι υπόλοιποι, όσοι έχουν μείνει εκεί πάνω. Να καθίσουν εκεί πέρα οι μονάδες. Απαγόρευσε. Το σφάλμα μου ήταν που ζήτησα την έγκριση, ενώ μπορούσα να κάνω το κορόιδο, όπως έκανα για τις υπόλοιπες μονάδες. Γιατί ήταν κι άλλες μονάδες που κινδυνεύανε, άλλες δύο. Σ' αυτή τη μονάδα έγινε αυτή η εμπλοκή και απαγορεύθηκε η σύμπτυξις της μονάδος. Οπότε εγώ πήγα, είδα τη μονάδα, την κατάσταση, μάλιστα έφαγα και δύο τρύπες στο αμάξι απάνω. Με χτυπήσανε απέναντι από έναν αυχένα οι Τούρκοι στην καμπή του δρόμου, εκεί που έγινε η αποκοπή δηλαδή, είχαν πλησιάσει. Πήγα, τους έδωσα εντολή να ετοιμαστούν, να φύγουν και μετέβην πιο κάτω, ήταν ένα στρατόπεδο που είχε τηλέφωνο αυτόματο και πήρα το ΓΕΕΦ και του λέω αυτή κι αυτή είναι η κατάσταση κ.λπ. Δεν μου 'δώσαν σημασία καθόλου. Να μείνουνε εκεί που είναι και να τσακιστείς να έρθεις στην αίθουσα επιχειρήσεων. Μα του λέω είναι σοβαρή η κατάσταση. Να έρθεις εδώ, στέλνουμε τμήματα να επανδρώσουν την τοποθεσία. Πραγματικά, στο στρατόπεδο που ήμουν εγώ περνούσανε κάτι αυτοκίνητα φορτω-

μένα με κάποια τάγματα. Αλλά, όπως εκ των υστέρων απεδείχθη, αυτοί μόλις ξεφορτωθήκανε κάτω, αντί να πάνε μπροστά, αφήσανε τα αυτοκίνητα εκεί πέρα και πήγανε πίσω. Και ξεγελάστηκα κι εγώ. Μπορούσα να κάνω ανυπακοή και να πω στη μοίρα να φύγει. Εγώ είχα πει στη μοίρα να είναι έτοιμη, με το πρώτο σήμα που θα πάρουνε, να φύγει. Όταν διεπίστωσε ο ΑΓΕΕΦ ότι πράγματι αυτά που είχαμε αναφέρει εμείς ήταν σωστά, γιατί δεν πίστευε ότι είχε διαλυθεί το μέτωπο, έδωσε ένα σήμα στη 1.30΄ να συμπτυχθεί το πυροβολικό. Αυτή, όμως, η μονάδα αντί να έρθει από το δρομολόγιο αυτό που ήτανε ευάλωτο μεν εξ αποστάσεως περίπου 2 χιλιομέτρων, δεν είχαν κατεβεί πιο χαμηλά οι Τούρκοι, μπορούσε να περάσει, παρενοχλούμενη παρεσύρθη από κάποια πληροφορία, όπως έμαθα μετά από τους φαντάρους που γυρίσανε, και πήγε από ένα ανώμαλο δρομολόγιο να βγει. Ήταν αδιέξοδο, έχασε κάπου μια ώρα, δύο και στις 4.00΄ που ετοιμαζότανε πλέον να φύγει από εκεί την περιμένανε μια διλοχία αλεξιπτωτιστών. Εδόθη μάχη. Πεζομαχήσανε εκεί πέρα μέχρι το βράδυ, με απώλειες εκατέρωθεν. Τελικά, το υλικό, άλλο από τους όλμους που πέσανε, άλλο που πήραν φωτιά τα αυτοκίνητα που προσβληθήκανε, η φάλαγγα αυτή καταστράφηκε. Ήταν μια μοίρα με δύο πυροβολαρχίες, γιατί η άλλη πυροβολαρχία ήταν αλλού.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε μάρτυς, θα παρακαλέσω στις επόμενες ερωτήσεις να μου απαντάτε σχεδόν μονολεκτικά. Με μία φράση. Δεν χρειάζονται περισσότερα. Όταν είχατε διαπιστώσει και εσείς ότι όλα τα τμήματα πεζικού είχανε οπισθοχωρήσει και είχε μείνει τελευταία μονάδα σε επαφή με τον εχθρό, το πυροβολικό... Αυτό σύμφωνα με τις στρατιωτικές αρχές είναι απαράδεκτο. Δηλαδή, πρώτα αναδιπλώνονται, οπισθοχωρούν οι μονάδες υποστήριξης και οι τελευταίες μονάδες που οπισθοχωρούν, που κινούνται προς τα πίσω, που συμπτύσσονται, είναι οι μονάδες πεζικού. Εδώ έγινε το αντίστροφο. Έμεινε λοιπόν η μονάδα αυτή σε επαφή και γι' αυτό κατεστράφη. Είναι έτσι ή δεν είναι;

ΠΟΥΛΟΣ: Έτσι είναι.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Έτσι είναι. Αρκετά. Δεν χρειάζεται τίποτα άλλο.

ΠΟΥΛΟΣ: Διότι το ΓΕΕΦ πίστευε ότι υπάρχει γραμμή αμύνης.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Αρκετά. Κύριε μάρτυς, υπάρχει εδώ, και θα την καταθέσω και στην Επιτροπή, επιστολή της γυναίκας του διοικητού της μονάδος αυτής, η οποία σας κατηγορεί για εσχάτη προδοσία.

ΠΟΥΛΟΣ: Εμένα;

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Και εσάς και την προϊσταμένη αρχή. Ότι, δηλαδή, εν γνώσει του ότι ήτανε σε επαφή με τους Τούρκους και ότι έπρεπε να έχει συμπτυχθεί η μονάδα, παρ' όλα αυτά εσείς δεν δώσατε τη διαταγή. Βεβαίως, εξηγήσατε τώρα ότι δεν σας άφηνε το ΓΕΕΦ. Λοιπόν, έχω σημειώσει ένα...

ΠΟΥΛΟΣ: Επ' αυτού να σας πω κάτι. Όταν πήγα στη μονάδα απάνω και τους είπα να φορτώσουν τα πράγματα και να είναι έτοιμοι να φύγουν, αλλά έπρεπε να μου επιτρέψουν να φύγουν, ήταν και η σύζυγος του κ. Καλμπουρτζή εκεί...

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Και η σύζυγος, το αναφέρει η ίδια.

ΠΟΥΛΟΣ: Ήτανε και η ίδια εκεί ως επισκέπτρια, δεν ήταν, λοιπόν, τόσο επικίνδυνα τα πράγματα την ώρα εκείνη. Τα πράγματα γίνανε επικίνδυνα για τη μονάδα μετά τη μία η ώρα το μεσημέρι.

ΜΕΛΟΣ: *Δεν ακούγεται.*

ΠΟΥΛΟΣ: Είχε πάει επίσκεψη στη μονάδα του. Είχε ησυχία.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Πείτε μας με ποιον επικοινωνήσατε στο ΓΕΕΦ για το θέμα της μοίρας και σας απαγόρευσε να τη συμπτύξετε.

ΠΟΥΛΟΣ: Τρεις φορές μού απαγόρευσε ο ίδιος ο Γεωργίτσης, 1.00΄ το βράδυ, σε νυχτερινή σύσκεψη που αναφέραμε ότι το Δίκωμο κάτω έσπασε και εγκατελείφθη το πλευρό, δεν το παραδεχότανε, γιατί είχε άλλες αναφορές, του λέγανε ψέματα οι

δικοί του, μία στην πρωινή σύσκεψη που με διέταξε να πάω στη μονάδα να τους εμψυχώσω και όχι να ζητάμε σύμπτυξη. Ότι έχω πανικοβληθεί. Εν συνεχεία, πήρα από το τηλέφωνο του στρατοπέδου που είναι στο Σιγχαρί, κοντά εκεί που ήτανε η μοίρα κάνα δυο χιλιόμετρα, πήρα, μου φαίνεται ήταν ο διευθυντής του 3ου Γραφείου.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Άρα, λοιπόν, είχατε Γεωργίτση και διευθυντή του 3ου Επιτελικού Γραφείου.

ΠΟΥΛΟΣ: Και εν συνεχεία πήγα αυτοπροσώπως πάλι εγώ κατευθείαν και το είπα στον Γεωργίτση.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ότι πήγατε το λέει κι εδώ.

ΠΟΥΛΟΣ: Εν συνεχεία, πήγα πίσω και τα είπα στον Γεωργίτση ξανά.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Το είπατε και προφορικά;

ΠΟΥΛΟΣ: Ξανά. Και απαγόρευε πάλι. Σας είπα το σφάλμα το δικό μου ήταν ότι ενεπλάκην σ' αυτό το πράγμα. Ενώ άλλες μονάδες που ήταν σε άλλον τομέα ύστερα...

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Δεν χρειάζονται αυτά. Θα σας πω το εξής, κύριε μάρτυς, θα σας παρακαλέσω... Εδώ, όπως εσείς ξέρετε πολύ καλά, υπήρξατε εκπαιδευτής και τα γνωρίζετε αυτά, ισοπεδώθηκαν όλες οι αρχές του πολέμου. Έφυγαν τα τμήματα πεζικού και έμεινε πίσω σε επαφή με τον εχθρό η μονάδα υποστήριξης. Αυτό είναι πρωτοφανές στα στρατιωτικά χρονικά. Είναι έτσι; Είπατε ότι είναι έτσι. Δεύτερον...

ΠΟΥΛΟΣ: Δυο λεπτά. Για τη μία μονάδα; Γιατί εγώ σας απαντώ ότι μείνανε πέντε μονάδες σε επαφή με τον εχθρό.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Πέντε. Πυροβολικού, και σας απαγόρευσαν να τις συμπτύξετε κτλ. Εδώ έχω σημειώσει ένα-δυο σημεία. Αναφέρει η σύζυγος του διοικητού, ο οποίος φέρεται ως νεκρός, εκείνη όμως λέει ότι είναι αιχμάλωτος: «Ο συνταγματάρχης Πούλος Γεώργιος απήντησε ότι τα ελικόπτερα που πετούσαν εκεί από πάνω είναι των ΟΗΕδων», ενώ αυτή λέει ότι ήταν τούρκικα «και πάνε για διαπραγματεύσεις». Το είπατε εσείς αυτό στη σύζυγο;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, αλλά μπορώ να τον κατονομάσω ποιος το είπε.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ποιος το είπε;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο ταγματάρχης Εμμανουηλίδης. Εγώ ήμουνα απών. Μου ανεφέρθη μετά. Αλλά επειδή μίλησε από τον ασύρματο διοικήσεως και υποτίθεται ότι μιλάει ο διοικητής πυροβολικού...

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Πιθανόν να ενομίσθη ότι είστε εσείς.

ΠΟΥΛΟΣ: Ενομίσθη αυτό. Γιατί εγώ είχα σαφή γνώση, σας είπα στις εννιά η ώρα το πρωί εγώ είχα φάει δύο σφαίρες.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Πιο κάτω, θα μου επιτρέψετε άλλη μία ερώτηση, λέει: «Ο συνταγματάρχης Πούλος είπε δεν θα φύγετε από εδώ πριν σας δώσω εγώ διαταγή. Δεν θα ρίξετε ντουφεκιά. Οπότε χωρίς άλλη συζήτηση έφυγε βιαστικά, λες και τον κυνηγούσαν». Καλά, αυτό είναι δική της περιγραφή.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Τα λέει η κυρία.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Το είπατε εσείς αυτό;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν θα ρίξουν ντουφεκιά.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Είχε αρχίσει η εκεχειρία, για να πείτε μην ρίξετε ντουφεκιά;

ΠΟΥΛΟΣ: Η εκεχειρία είχε αρχίσει από την προηγούμενη μέρα.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Αυτό λέω. Στα πλαίσια της εκεχειρίας είπατε μην ρίξετε ντουφεκιά.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Δεν είπα να μην ρίξουνε ντουφεκιά. Εγώ τους έβαλα να τάξουνε πυροβόλα, να έχουν υπό έλεγχο την εσοχή που είχαν κάνει στην Αλωνάγρα οι Τούρκοι. Και μάλιστα και αντιαεροπορικά πολυβόλα, ώστε να ελέγξουν τυχόν προώθηση πεζοπόρων τμημάτων. Η κυρία λέει ψέματα, διότι τους έδιωξα εγώ λόγω της επικινδυνότητας της κατάστασης.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μα, κύριε μάρτυς, εγώ σας ρωτάω, δεν με ρωτάτε εσείς. Σας παρακαλώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ναι εντάξει. Διαψεύδει την κυρία, κύριε συνάδελφε.

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ παρέμεινα στη μάχη. Έ-

φυγα πολύ αργότερα. Πρώτα την έδιωξα και μετά έκανα σύσκεψη των αξιωματικών και τους είπα ποια είναι η κατάσταση και τους ενημέρωσα. Όχι παρουσία της γυναικός. Αλίμονο, τι το κάναμε δηλαδή;

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε μάρτυς, στο ΓΕΕΦ είχε δοθεί από το καλοκαίρι του '73 το πλήρες σχέδιο της τουρκικής απόβασης και του εδάφους που θα κατελάμβαναν οι Τούρκοι. Απόβαση στην Κυρήνεια. Είχε δοθεί από έναν συνταγματάρχη Στόικερ, ο οποίος ήταν Άγγλος στρατιωτικός ακόλουθος στην Άγκυρα. Αυτό το ομολόγησε εδώ ο κ. Ντενίσης και στη συνέχεια τα έδωσε αυτά στον Μπονάνο κ.λπ., αφού αυτό είναι γεγονός ομολογημένο. Έχουν δοθεί τα σχέδια. Τι θα έπρεπε να γίνει εκεί στην Κυρήνεια, που ξέρανε ότι εκεί θα γίνει απόβαση, γιατί είχανε τα σχέδια. Εσείς εδώ μας είπατε ότι τελικά βρέθηκε δυτικά της Κυρήνειας ένας λόχος σε μια απόσταση, σε μια ακτή 8 μιλίων. Ένας λόχος σημαίνει ότι πρέπει να είναι κάθε 500 μέτρα ένας στρατιώτης. Δηλαδή, κάτι ασύλληπτο στρατιωτικά. Πώς το κρίνετε εσείς αυτό; Δηλαδή, το ΓΕΕΦ να γνωρίζει έναν χρόνο νωρίτερα ότι εκεί πρόκειται να γίνει απόβαση και μετά από έναν χρόνο, δηλαδή το καλοκαίρι του '74, να βρεθεί εκεί σε μια τέτοια έκταση ένας λόχος μόνο; Για πείτε μου πώς το βλέπετε στρατιωτικά.

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτή την πληροφορία την ακούω τώρα εδώ μέσα.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Δεν έχει σημασία αν το ξέρατε ή όχι. Εγώ σας ρωτάω πώς το εκτιμάτε στρατιωτικά.

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ το είπα από την αρχή ότι ήταν εγκληματικό που δεν μας αφήσανε να πάμε να καταλάβουμε τις θέσεις. Εάν μάλιστα το εγνώριζαν αυτό, είναι προδοσία.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Είναι προδοσία. Το τονίζετε. Μάλιστα.

ΠΟΥΛΟΣ: Ασφαλώς.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ο κ. Γεωργίτσης, κύριε μάρτυς, εδώ, όταν ανεφέρθη το όνομά σας σε κάποια γεγονότα της εποχής, είπε άσε τι λέει αυτός. Αυτός έλαβε μέρος στο πραξικόπημα και μάλιστα ήταν και περήφανος, γιατί κάποιον χώρο τον ήλεγξε. Αυτό το έχει πει, είναι στα πρακτικά, το είπε ο κ. Γεωργίτσης. Τι λέτε επ' αυτού;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο κ. Γεωργίτσης, όταν ήρθα στην Ελλάδα επάνω, η διαταγή ανακλήσεώς μου στην Ελλάδα είχε υπογραφή από το καθεστώς Μπονάνου.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μάλιστα. Πριν από το πραξικόπημα;

ΠΟΥΛΟΣ: Και μάλιστα είχε κάνει μια έκθεση εναντίον μου, για να με εξουδετερώσει. Γιατί τότε συνειδητοποίησε ότι εγώ είχα ακούσει πολλά και πιθανόν θα ήμουνα αυτό. Τώρα, αν λέει τέτοια πράγματα, ψεύδεται.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε συνάδελφε, θα παρακαλέσω ο χρόνος...

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Πώς ξέρετε γι' αυτή την έκθεση, κύριε μάρτυς; Γι' αυτή την έκθεση που έκανε ο Γεωργίτσης;

ΠΟΥΛΟΣ: Πώς την ξέρω; Όταν ήταν να προαχθώ εις ταξίαρχον, έγινε κάποια εμπλοκή.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Περιληπτικά.

ΠΟΥΛΟΣ: Και διετάχθη μία διοικητική εξέτασις για τη δράση μου στην Κύπρο. Και στο πραξικόπημα και στον πόλεμο.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Και ανεφέρθη αυτό εκεί.

ΠΟΥΛΟΣ: Και οι μαρτυρίες με δικαίωσαν εμένα.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Εντάξει, κύριε μάρτυς, τελειώνω. Θα κάνω δύο ερωτήσεις ακόμα και παρακαλώ, επειδή χάσαμε χρόνο...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε συνάδελφε, παρακαλώ, είναι 18 λεπτά. Θα παρακαλέσω... Δεν βγαίνουμε, πρέπει να τελειώσουμε με τον μάρτυρα απόψε.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μία ερώτηση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Αν κάνει 20 λεπτά, δεν τελειώνουμε ούτε στις 2.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Δεν το είχα προσέξει, κύριε πρόεδρε, αλλά είναι η τελευταία ερώτηση και είναι κρίσιμη. Κατά τη διάρκεια της εκεχειρίας αποβιβάστηκαν δύο μεραρχίες, 400 άρματα, όλο το υλικό που

θέλανε οι Τούρκοι, για να προχωρήσουνε και να ολοκληρώσουνε τη διχοτόμηση. Κατά τη χρονική αυτή περίοδο της εκεχειρίας, δηλαδή, οι Τούρκοι δεν ετήρησαν τους όρους της εκεχειρίας και υπήρξε αδράνεια από τη δική μας πλευρά. Αυτό διευκόλυνε αποδεδειγμένα τη διχοτόμηση;

ΠΟΥΛΟΣ: Το έχω γράψει και στην έκθεσή μου, νομίζω, το έχω πει.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Πώς το χαρακτηρίζετε αυτό, προδοσία; Πώς το χαρακτηρίζετε;

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ την εποχή εκείνη, με τις γνώσεις που είχα και τις εντυπώσεις, το χαρακτήρισα δειλία, πανικό του ΑΕΔ.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι για τον ΑΤΤΙΛΑ Ι, για τον ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ ρωτάω.

ΠΟΥΛΟΣ: Είναι έγκλημα. Εμένα δύο φορές με πήρε προσωπικά στο τηλέφωνο, τη μία ο Πολίτης και την άλλη ο Χανιώτης, και μια άλλη ο ίδιος αυτός, και μου φαίνεται κάπου το έχω γραμμένο αυτό ή στην πρώτη έκθεση ή στη δεύτερη, και μου λέει, επί ποινή θανάτου εάν ρίξεις μία κανονιά, γιατί τότε χτυπιότανε η μοίρα αυτή που μου είπατε προηγουμένως. Ζήτησα να κάνω πυρά να τους σακατέψω τους Τούρκους.

ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Και σας απαγόρευσαν.

ΠΟΥΛΟΣ: Και μου απαγόρευσαν επί ποινή θανάτου να ρίξω βολή.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Τσιγαρίδας, παρακαλώ.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε μάρτυς, να πάμε πιο πίσω, από τις 15 του μηνός. Εσείς τον Αύγουστο του '73 πηγαίνετε στην Κύπρο. Η ερώτησίς μου είναι η εξής: Τον Αύγουστο του '73, όταν έγινε απόπειρα κατά του Μακαρίου στην Αμμόχωστο, και τον Αύγουστο του '73, όταν γίνεται απόπειρα κατά του Μακαρίου στο Τρόοδος, γνωρίζετε γι' αυτά τα περιστατικά; Ποιοι κάνανε αυτή την απόπειρα κι αν συμμετείχε Έλληνας αξιωματικός της Εθνικής Φρουράς.

ΠΟΥΛΟΣ: Όπως είχα πει και προηγουμένως, θυμάμαι ότι έγινε μία απόπειρα μ' ένα γεφυράκι στον Άγιο Σύλλα που είναι εκεί περί την Αμμόχωστο, βορείως Αμμοχώστου. Αυτό το επληροφορήθην, όταν πήγα, είχε γίνει εκείνες τις μέρες. Για το Τρόοδος ή είχε γίνει παλαιότερα ή δεν το αντελήφθην καθόλου. Ομολογώ ότι πρώτη φορά ακούω για το Τρόοδος ότι έγινε κάποια απόπειρα. Δεν ξέρω τι έγινε στο Τρόοδος. Και μετά τότε το πραξικόπημα που είχαν κατεβεί οι γριβικοί ανεφέρετο κάποιο όνομα ...

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Αξιωματικού;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι αξιωματικού, το όνομα κάποιου γριβικού στελέχους που ήταν στο βουνό απάνω.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Ποιος ήταν αυτός;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν θυμάμαι.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Πάλι τον Αύγουστο του '73. Όταν συνελήφθη ο Σταύρος Σταύρου, εάν γνωρίζετε το περιστατικό αυτό.

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Σταύρος Σταύρου συνελήφθη τότε ή μετά τον θάνατο του Γρίβα; Δεν θυμάμαι.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κάπου εκεί μετά τον θάνατο του Γρίβα, γιατί αναλαμβάνει καθήκοντα πλέον μετά τον θάνατο του Γρίβα. Όταν συλλαμβάνεται ο Σταύρου, ήρθε σε γνώση σας, πληροφορηθήκατε, ακούσατε ότι επάνω βρήκανε και τα σχεδιαγράμματα πραξικοπήματος κατά της Κύπρου;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν άκουσα εγώ την πληροφορία, την έμαθα από τις εφημερίδες τις κυπριακές. Τις κυπριακές εφημερίδες. Αυτά τα γεγονότα γραφόντουσαν στις εφημερίδες. Εγώ, όπως σας είπα, η διοίκησίς μου εμένα είναι περίπου 1,5 μίλι μακριά. Στο ΓΕΕΦ συμμετείχα όταν υπήρχαν συσκέψεις.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Στο στρατόπεδο Τρικώμου, το λέω καλά;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτή η μοίρα που χάθηκε ναι.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μετά τον θάνατο του Γρίβα ήσασταν εσείς κάτω;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήμουνα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Την ημέρα του θανάτου του Γρίβα ήσασταν;

ΠΟΥΛΟΣ: Πού; Στο Τρίκωμο;

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Στην κηδεία;

ΠΟΥΛΟΣ: Στην κηδεία ναι. Είχαμε πάει αντιπροσωπεία.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Πληροφορηθήκατε τα επεισόδια, αν συνέβη κάτι στο στρατόπεδο του Τρικώμου; Δηλαδή, αν είχαν αναρτήσει φωτογραφίες του Γρίβα, αν γινότανε πανηγύρια κτλ. Απ' αυτά γνωρίζατε τίποτα εσείς;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, εγώ την ημέρα εκείνη ήμουνα στην κηδεία.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Την επομένη, τη μεθεπόμενη, αν σας ανέφερε ο διοικητής.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, δεν ανεφέρθη τίποτα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Δεν αναφέρθηκε τίποτα. Τον Ιούνιο του '74 έχουμε δολοφονίες μακαριακών; Εσείς, απ' ό,τι κατάλαβα, είχατε και επαφές και παρακολουθούσατε. Ο Τύπος έγραφε, να σας πω ονόματα, ο Μαύρος, ο Έλληνας.

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, ασχολούμουνα βασικώς με τα καθήκοντά μου. Τώρα, ότι είχε γίνει κάποια δολοφονία, είχε γίνει κάπου εκεί προς τη Λεμεσό βορείως...

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Προς τη Λεμεσό, προς την Πάφο.

ΠΟΥΛΟΣ: Κάνα δύο άτομα, κάτι άλλο είχε γίνει απάνω στον Λάρνακα Λαπήθου, κάτι επεισόδια είχανε γίνει. Επεισόδια θυμάμαι εγώ.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Επεισόδια ή δολοφονίες;

ΠΟΥΛΟΣ: Είχανε σκοτωθεί και άτομα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Έναν αξιωματικό Έλληνα, ο οποίος δημοσιογραφούσε με το όνομα Δοντάς, δεν τον διαβάζατε στις εφημερίδες εσείς; Στις κυπριακές εφημερίδες;

ΠΟΥΛΟΣ: Κι αν τον είχα διαβάσει, δεν ξέρω αν ήτανε Έλληνας αξιωματικός.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Στο στρατόπεδο του Τρικώμου είχατε κλοπές όπλων;

ΠΟΥΛΟΣ: Είχε γίνει μια απόπειρα κλοπής όπλων, συλλάβαμε τον κλέφτη και τον βάλαμε στο στρατοδικείο. Φυλακή.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τον συλλάβατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Έναν συλλάβαμε και κάποιος άλλος είχε φύγει. Τα όπλα που χαθήκανε όμως βρεθήκανε, διότι δεν πρόλαβε να τα πάρει μαζί του.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Αυτόν που συλλάβατε, κύριε μάρτυς, είναι ο Καμηλάρης; Σας λέει τίποτα το όνομα;

ΠΟΥΛΟΣ: Κάποιο τέτοιο όνομα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Ποιος έδωσε διαταγή να αφεθεί ελεύθερος;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν θυμάμαι. Εγώ έκανα όλες τις διαδικασίες που προβλέπει ο κανονισμός και οι νόμοι. Η εντολή πρέπει να δόθηκε από το ΓΕΕΦ.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Και δεν θα το ξέρατε εσείς; Σε στρατόπεδο πυροβολικού γίνεται απόπειρα κλοπής όπλων. Συλλαμβάνετε επ' αυτοφώρω τον ΕΟΚΑβήτη ο οποίος κλέβει τα όπλα. Γίνονται διαδικασίες και μετά από μία ημέρα υπάρχει μαρτυρική κατάθεση που λέει ότι με διαταγή του διοικητή του πυροβολικού ο Καμηλάρης αφήνεται ελεύθερος.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι με διαταγή του διοικητού πυροβολικού.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Δηλαδή εσείς δεν ξέρατε ποιος τον άφησε;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Δηλαδή, θυμάμαι ότι κάποιος Καμηλάρης ήταν αναμεμιγμένος στην απόπειρα αυτή.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μακαριακός ήταν ο Καμηλάρης;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, δεν νομίζω. Ο Καμηλάρης είχε κατηγορηθεί κι είχε γίνει και ανάκριση εις βάρος του.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Εν πάση περιπτώσει, δεν ξέρετε ποιος διέταξε να αφεθεί ελεύθερος; Να μην παραπεμφθεί για το αδίκημα;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν είχα ανάμειξη εγώ. Ούτε έκανα εγώ την ανάκριση. Απλώς σαν προϊστάμενο κλιμάκιο έλαβα γνώσιν και όλη η διαδικασία αυτή προωθήθηκε στο ΓΕΕΦ.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τώρα, κύριε μάρτυς, έχω την εξής απορία. Βλέπω ότι, όταν μιλάτε για τον Λάμπρου, είναι μακαρίτης, είπατε, μιλάτε λίγο περιφρονητικά. Ο Λάμπρου, όταν διατάχθηκε ο Μαραγκόπουλος να μεταφέρει εντολή του Κοκοράκη και εισήλθε ο Μαραγκόπουλος στο στρατόπεδο, έβγαλε περίστροφο ο Λάμπρου και του λέει φύγε, γιατί είσαι προδότης και εσύ και ο διοικητής του πυροβολικού;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Αυτό δεν μας το έχετε πει. Τον αναφέρατε τον Λάμπρου, αλλά αυτό το σημαντικό γεγονός, ότι ο Λάμπρου βγάζει περίστροφο σε πραξικοπηματία και του λέει φύγε, θα σε σκοτώσω, μην μπαίνεις εδώ μέσα…

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι σε πραξικοπηματία. Πραξικοπηματίας ήταν ο Λάμπρου και ο Μαραγκόπουλος ήτανε άοπλος.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Ένα λεπτό. Ο Κοκοράκης χρησιμοποιεί τον Μαραγκόπουλο, ο Κοκοράκης, ο γαμπρός επ' αδελφή Μπονάνου, χρησιμοποιεί τον Μαραγκόπουλο να πάει να δώσει εντολή στον Λάμπρου να κινήσει μονάδα.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Και ο Λάμπρου βγάζει περίστροφο και αποκαλεί προδότη εσάς και τον Μαραγκόπουλο. Δεν εγνώριζε γιατί πήγε ο Μαραγκόπουλος;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Λάμπρου έκανε σύγχυση. Νόμιζε ότι εμείς πάμε να τον παραπλανήσουμε. Διότι δεν έπαιρνε το τηλέφωνο και είναι το στρατόπεδο του Λάμπρου με το δικό μου, μας χώριζε ένα κτίριο του κτηνιατρείου. Και του λέει του Μαραγκόπουλου πήγαινε να του το πεις εσύ. Ο Λάμπρου νόμιζε ότι εγώ τον έστειλα. Και μετά τον πήρε τηλέφωνο κάποια στιγμή, βρήκε γραμμή, ήταν κατειλημμένη, δεν ξέρω, και του μίλησε.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Αυτή την εξήγηση δίνετε. Τώρα πέστε μου κάτι άλλο. Κατάλαβα, αυτή την εξήγηση δίνετε, ότι έκανε σύγχυση ο Λάμπρου, γι' αυτό έβγαλε περίστροφο. Τώρα πέστε μου το εξής πράγμα: Είπατε προηγουμένως σε ερώτηση του κ. συναδέλφου ότι σε κάποιον βαθμό και οι μονάδες του πυροβολικού δεν βρέθηκαν στον βαθμό ετοιμότητος που έπρεπε να βρεθούν. Ποια ήταν η μοίρα η δική σας κοντά στον Καραβά Κυρήνειας που, όταν εκδηλώθηκε η επίθεση, ο μεν διοικητής ήταν στην Κυρήνεια, πίσω είχε μείνει ένας λοχαγός, δώσατε διαταγή εσείς να μην μετακινηθεί. Ποια μονάδα ήταν αυτή;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν έδωσα τέτοια διαταγή. Αντιθέτως, εγώ τις μονάδες τις κινητοποίησα πριν ακόμα δοθεί έγκρισις.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Αν θέλετε, μας λέτε ποιος ήταν ο διοικητής αυτής της μονάδας ο οποίος συνέπεσε, είναι ιστορικό το γεγονός, όταν εκδηλώθηκε αυτή η αποβίβαση, να βρίσκεται στην Κυρήνεια και να μην είναι στο στρατόπεδο.

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, δεν έχω υπόψη μου. Στην Κυρήνεια υπήρχε μονάδα η 182…

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Θα σας βοηθήσω αλλιώς. Δεν το θυμάστε.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Δεν έχω ανάμειξη εγώ με τον Φωκά τον Αναγνωστόπουλο διοικητή. Τώρα, εάν μέσα στο τμήμα του υπήρξε κάποιο πρόβλημα, δεν το ξέρω ούτε μου ανεφέρθη.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Όταν γυρίσατε στην Ελλάδα, περάσατε από το Μεγάλο Πεύκο;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Είναι η σύζυγός μου από το Μεγάλο Πεύκο κι έχω ένα σπιτάκι εκεί πέρα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Ποιος είναι ο λοχαγός εκείνος που τον είχατε υπό τας διαταγάς σας και που παρουσία άλλων συναδέλφων, κατά τη μετακίνησή σας από Μεγάλο Πεύκο προς Αθήνας, σας είπε απαξιώ να μιλήσω με σας, κύριε Πούλο; Πώς λέγεται αυτός ο λοχαγός και γιατί σας το είπε αυτό το πράγμα;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ξέρω εάν είναι αυτός ο λοχαγός…

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Δηλαδή, αυτό δεν έχει λεχθεί σε σας παρουσία άλλων αξιωματικών, ότι απαξιώ να μιλάω σε σας, κύριε Πούλο, κι αυτός ήταν λοχαγός υπό τας διαταγάς σας στην Κύπρο;

ΠΟΥΛΟΣ: Λοχαγός υπό τας αμέσους διαταγάς μου ήταν μόνο ο Μαραγκόπουλος. Ήτανε πιθανόν αξιωματικός κάποιας μονάδος.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Συνέβη αυτό το περιστατικό;

ΠΟΥΛΟΣ: Τέτοιο πράγμα όχι δεν συνέβη να μου το πει. Μπορεί να το είπε στον συνάδελφο, όχι σε μένα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Σε σας προσωπικά και το ακούγανε κι άλλοι αξιωματικοί.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, δεν το είπε αυτό το πράγμα.

Το μυαλό μου πάει τώρα στη σχολή πυροβολικού, ήτανε κάποιος λοχαγός που είχε συλληφθεί αιχμάλωτος. Ονόματι Λαλιώτης;

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Η μοίρα του πού ήτανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήταν αυτή η μοίρα που εκυκλώθηκε.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Όχι η 181;

ΠΟΥΛΟΣ: Η 181.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Η 181 ήτανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Αυτόν τον συνήντησα εκεί πέρα και μάλιστα ήταν αυτός που επέμενε ότι την εντολή ότι αυτοί που περνάνε εκεί πέρα είναι ΟΗΕδες τού την έδωσα εγώ.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Όχι, δεν αναφέρομαι σ' αυτό. Άλλη ερώτησις. Στείλατε σήμα εσείς σαν διοικητής πυροβολικού το πρωί στις 15.7 που να αναφέρετε τον θάνατο του Μακαρίου προς τις μονάδες σας;

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ; Όχι.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Ακούστε λοιπόν: «ΔΠΒ (Διοίκηση Πυροβολικού) προς μονάδες πυροβολικού. 09.00΄, 15.7.74. Μακάριος εφονεύθη. Εθνική Φρουρά ελέγχει κατάσταση. Μονάδες τεθούν εν αυστηρά επιφυλακή. Ελέγχουν ζώνας ευθύνης των. Απομονώσατε επικίνδυνα στοιχεία μονάδων σας. Ουδεμία προστριβή με Τουρκοκύπριους».

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν είναι δικό μου.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Αυτό το σήμα...

ΠΟΥΛΟΣ: Ποιος το υπογράφει από κάτω;

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Το επισυνάπτει στην κατάθεσή του ο Λάμπρου.

ΠΟΥΛΟΣ: Ψεύδεται. Από κάτω λέει Πούλος Γεώργιος;

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Όλα τα σήματα, κανένα δεν λέει Πούλος και άλλα που έχετε στείλει εσείς δεν λένε Πούλος. Λένε άλλα ονόματα. Δηλαδή, αυτό έγινε εν αγνοία σας. Το έστειλαν κάποιοι άλλοι; Πλαστό είναι αυτό;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό είναι πλαστό. Ο Λάμπρου ήταν μυημένος στο πραξικόπημα, όπως απεκαλύφθη.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Καλώς. Είναι πλαστό το σήμα. Κάτι άλλο, κύριε Πούλο. Για μεν την 181 μοίρα ρωτηθήκατε από τον κ. συνάδελφο. Δηλαδή, από τους 180 άνδρες πόσοι σωθήκανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Κάπου πενήντα τόσοι ήταν οι απώλειες.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Πόσοι;

ΠΟΥΛΟΣ: Σκοτωμένοι δεν ξέρω. Αυτοί που δεν εμφανιστήκανε...

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Αυτοί που δεν υπάρχουν σήμερα, είτε ως νεκροί είτε ως αιχμάλωτοι είτε ως αγνοούμενοι. Είναι αλήθεια ότι σωθήκανε περίπου 35 και ανταλλάξατε μετά μερικούς; Στο θέμα των ανταλλαγών...

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: ...ξέρετε τι αναφέρετε στην έκθεσή σας γι' αυτό; 75% απώλεια σε ανθρώπινο υλικό.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Στο 180 το 75% πόσο είναι;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, 75 ήταν οι πρώτοι που παρουσιαστήκανε μέχρι την άλλη μέρα το πρωί. Και εν συνεχεία, βρεθήκανε κι άλλοι που είχανε πάει στα βουνά και στα σπίτια τους. Λοιπόν, ότι αυτό είναι μια απώλεια, είναι μια απώλεια. Αλλά η απώλεια αυτή οφείλεται στην απαγόρευση την οποία...

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μια που επιμένετε σ' αυτό το θέμα, κύριε. Τα καταλαβαίνω όλα, το να αρνείται ο ΑΕΔ, το να αρνείται ο Γεωργίτσης να σας δώσει εντολή να χτυπήσετε, να πολεμήσετε κτλ. Το μεσημέρι στις 23 του μηνός πηγαίνετε με πολιτικά, φεύγετε από το στρατόπεδό σας και επισκέπτεστε τη μοίρα την 181. Με πολιτικά την επισκέπτεστε...

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Λάθος.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Σας παρακαλώ, κύριε Πούλο, με πολιτικά και με αυτοκίνητο SIMCA πήγατε. Με Ι.Χ. αυτοκίνητο.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, κύριε.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Το δέχομαι ότι δεν πήγατε.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, δεν είναι αυτό. Δεν πήγα με αυτοκίνητο SIMCA. Πήγα με MAZDA, που ήταν τα οχήματα τα οποία είχαμε, τα υπηρεσιακά των αξιωματικών.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μάλιστα. Άλλο σας ρωτώ.

ΠΟΥΛΟΣ: Αλλά με πολιτικά εγώ; Όχι. Ήμουνα με στολή, μάλιστα...

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Άλλο σας ρωτώ. Ο πατέρας

του στρατιώτη Κωνσταντινίδη, ο οποίος ήρθε την ημέρα εκείνη και αναζητούσε τον γιο του, καταθέτει ότι συνάντησε τον κ. Πούλο εις το στρατόπεδο με πολιτικά και κινήθηκε με ένα Ι.Χ. SIMCA, αφού τους είπατε από ποια πόρτα θα βγουν να πάνε να βρουν κάτω από τα δέντρα την 181 μοίρα. Και πήγε αυτός ο δυστυχής πατέρας εκεί να δει την τύχη του παιδιού του και μετά από λίγο πήγατε κι εσείς. Και καλέσατε τότε τον μακαρίτη ή ζωντανό. Και εκεί σας εκλιπαρούσε και ο Λαλιώτης και ο διοικητής τι μας αφήνεις εδώ. Σε χίλια μέτρα είναι τα φυλάκια. Και τους είπατε είναι φίλια τμήματα. Θα έρθουν οι ΟΗΕδες. Έτσι λένε καταθέσεις άλλες. Ένορκες καταθέσεις και τις ξέρετε.

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη. Δεν ξέρω τις προθέσεις τους και τι θέλουν μ' αυτό να αποδείξουν. Εγώ αντιθέτως επήγα επάνω, για να τους βοηθήσω.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Ναι, κύριε μάρτυς, για να τους βοηθήσετε. Τελευταία μου ερώτηση πάνω στο θέμα αυτό. Είστε ικανοποιημένος από τη διάταξη αυτής της 181 και δεν είναι μόνο δυστυχώς η 181 μοίρα, όταν σας εγκαταλείπει το πεζικό; Όταν κάποτε πληροφορείστε ότι πράγματι το πεζικό σάς εγκατέλειψε, έπρεπε να πάρετε διαταγή από τον Γεωργίτση ή από τον Μπονάνο να προστατεύσετε αυτά τα παιδιά; Εκεί δεν είχατε δική σας πρωτοβουλία, δηλαδή, εσείς;

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη, όταν πήρα την πληροφορία αυτή, ανεφέρθη μέσα στην αίθουσα επιχειρήσεων, και στην αίθουσα επιχειρήσεων δεν ήμουνα μόνος μου, ήταν και άλλοι παρόντες. Και μου λένε τι συμβαίνει; Αυτή η πληροφορία. Αυτή, λένε, είναι ψεύτικη. Και μάλιστα με επετίμησε ότι προκαλώ πανικό ότι δήθεν το μέτωπο έχει καταρρεύσει. Και μου λέει πήγαινε αυτοπροσώπως να δεις την κατάσταση και να μου αναφέρεις.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κι όταν πήγατε εκεί, διαπιστώσατε πράγματι ότι οι άλλοι είχανε φύγει κι είχε μείνει μόνο η μοίρα η δική σας.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα, κι είχε μείνει μόνο η μοίρα η δική μας, αλλά όταν κατέχεις μια τοποθεσία ...

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Δεν την αφήνεις.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν την αφήνεις και επιπλέον εγώ, όταν πήγα εκεί πέρα, το τάγμα του κυρίου, δεν θυμάμαι ποιανού ήτανε εκεί πέρα, που ήτανε στο Σιγχαρί, το βρήκα εκεί πέρα, ήταν και ο διοικητής του τάγματος. Μόνο στην Αλωνάγρα είχε καταληφθεί ένα πλευρό, το οποίο ελέγχετο.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τώρα πέστε μας κάτι άλλο, κύριε μάρτυς. Ακούστε τι λέει για σας ο κ. Γεωργίτσης.

ΠΟΥΛΟΣ: Ο κ. Γεωργίτσης μπορεί να λέει ό,τι θέλει.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Όχι. Να ακούσετε πρώτα και μετά να κρίνετε αν λέει αλήθεια ή λέει ψέματα.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Λέει: «Εγώ ξέρω ότι μόλις ήρθε το σήμα βρισκόμουνα στη Μαλούντα. Ήταν 21 προς 22. Μόλις πήρα το σήμα κάλεσα τον αξιωματικό διαβιβάσεως, όλο το επιτελείο, τον αρχηγό πυροβολικού κι έγινε σύσκεψις και πριν εκδοθεί οποιοδήποτε σήμα εδόθη προφορική εντολή να ενημερωθούν πάραυτα τα αντιαεροπορικά, τα οποία ευρίσκοντο πλησίον της Λευκωσίας, διότι, ήδη πλέον, είπανε στον κ. Πούλο έρχονται αεροπλάνα ελληνικά και φέρουνε πεζοναύτες» αλεξιπτωτιστάς, πώς τους λένε. Τι συνέβη και το δικό σας πυροβολικό στη Μακεδονίτισσα έριξε το αεροπλάνο και είχαμε αυτό που ξέρετε; Γιατί δεν δώσατε εσείς, δεν ενημερώσατε τα φυλάκια στο σήμα αυτό που λέει ο κ. Γεωργίτσης;

ΠΟΥΛΟΣ: Το σήμα αυτό εδόθη, δεν ξέρω τι ώρα το πήρε ο Γεωργίτσης, σ' εμένα, ειδοποιήθηκα, όχι από τον κ. Γεωργίτση, ειδοποιήθηκα από τον αεροπορικό διοικητή και μου λέει εντολή τα πυροβόλα να μην βάλλουν. Γιατί να μην βάλλουν τα πυροβόλα; Περιμένουμε κάτι, αυτό. Εν τω μεταξύ, επειδή πιθανόν περιμένανε και επέμβαση αεροπορίας κ.λπ. λέω πού θα

είναι αυτό; Στη Λευκωσία, στο μέτωπο, γιατί γινότανε βολές. Γινότανε βολή παρενοχλήσεως. Παντού, μου λέει. Μάλιστα. Χωρίς να μου εξηγήσει τι συμβαίνει. Δίνω τις εντολές εγώ και μεταβιβάζονται, δέσμευσις των πυρών των αντιαεροπορικών πολυβόλων. Αυτή η διαταγή μεταβιβάστηκε σε όλα τα τμήματα που είχαμε επικοινωνία. Μεταβιβάστηκε και στη μονάδα, σε όλες τις μονάδες που ήταν εκεί πέρα. Υπήρχε όμως ένα πολυβόλο που ήταν σε απομακρυσμένη θέση και η μονάδα που το είχε ή ο εντεταλμένος αξιωματικός δεν πρόλαβε ή ξέχασε να το ειδοποιήσει, διότι δεν λειτουργούσε το τηλέφωνό του.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μα ξέρετε τι λέει, με συγχωρείτε, κύριε, ο αξιωματικός ο οποίος ήταν στη Μακεδονίτισσα, διαψεύδει εσάς και λέει ότι δεν ειδοποιήθηκε από τον διοικητή πυροβολικού ότι έρχονται ελληνικά αεροπλάνα. Αφού πρώτα το ρίξανε κι αφού μυρίζανε ανθρώπινες σάρκες, τότε κατάλαβαν οι άνθρωποι ότι ρίξανε κάποιο αεροπλάνο. Και τότε πήγανε και σώσανε τον έρημο τον Ζαφειρίου.

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτός πρέπει να είναι ο κ. Λάμπρου, είχε κάποιο προσωπικό μαζί μου.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Προσωπικό μαζί σας. Σημασία έχει ότι εσείς δώσατε το σήμα και δεν πρόλαβε...

ΠΟΥΛΟΣ: Το σήμα το ανακοίνωσα σε όλους. Τα δε αεροπλάνα, γιατί έγινε εξέταση εκεί πέρα κάτω, δεν τα ρίξανε αυτά που ήτανε στη Μακεδονίτισσα. Διότι εκεί έπεσε το αεροπλάνο. Όταν πέφτει στη Μακεδονίτισσα έχει χτυπηθεί κάπου, πριν φτάσει στη Μακεδονίτισσα. Πόσο; 200-300 μέτρα, 500, δυστυχώς δεν είχανε ειδοποιηθεί τα αντιαεροπορικά του αεροδρομίου, τα οποία ήτανε αντιαεροπορικά που ήλεγχε η ίδια η αεροπορική διοίκησις.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τώρα, κύριε μάρτυς, επειδή προηγουμένως μου αρνηθήκατε ότι μετακινηθήκατε με επιβατικό αυτοκίνητο στην 181.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, δεν είπα με επιβατικό. Επιβατικό MAZDA, όχι SIMCA, και με πολιτικά ρούχα. Προς Θεού, την ημέρα εκείνη και πιστόλι είχα και TOMSON είχα και χειροβομβίδες είχα επάνω μου και δύο στρατιώτες μέσα, είχα κι έναν ένοπλο λοχία, δεν το αναφέρει, του τάγματος που ήτανε στο Σιγχαρί, εκεί πέρα που ήταν η διοίκησις, ο σταθμός.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Σας ρώτησε προηγουμένως ο κ. πρόεδρος εάν είχαν έρθει οι ΕΟΚΑβήτες, αν πήραν όπλα, αν δεν πήραν όπλα κτλ., εάν γίνανε συλλήψεις, αν δεν γίνανε συλλήψεις και για όλα αυτά λέτε ότι δεν θυμάστε τίποτα. Ξέρετε τι λέτε στην κατάθεσή σας;

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη. Εάν γίνανε συλλήψεις ή δεν γίνανε, δεν είμαι εις θέσιν να σας δώσω απάντηση ποιες γίνανε και σε ποια έκταση και πού γίνανε.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τότε γιατί στην κατάθεσή σας τα λέτε;

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη. Δεν είμαι εις θέσιν.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μα τα γράφετε στην κατάθεσή σας. Τι θα πει δεν είστε εις θέσιν; Γράφετε ότι γινόταν η σύσκεψη, μετά το πραξικόπημα και αφού έγινε η μεταπολίτευση στην Ελλάδα, γινότανε σύσκεψη και λέτε ότι μέσα σ' αυτή τη σύσκεψη που ήτανε αυτοί που ήτανε το κτίριο εφρουρείτο από 200 ΕΟΚΑβήτες ενόπλους και δεν επέτρεπαν σε κανέναν και καταστρέφανε το αρχείο του 2ου και του 3ου Επιτελικού Γραφείου.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Δυο λεπτά. Ο κ. πρόεδρος, ο προηγούμενος κ. πρόεδρος...

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Και λέτε παρακάτω, να σας τα υπενθυμίσω...

ΠΟΥΛΟΣ: Δυο λεπτά. Με ρώτησε εάν γίνανε συλλήψεις. Ότι οι ΕΟΚΑβήτες, σας είπα προηγουμένως, αν θυμάστε, κατεβήκανε το απόγευμα της ημέρας του πραξικοπήματος και άρχισαν να συνεργάζονται και πήραν και αποστολές και 'κάναν και αστυνόμευση. Δεν το αρνούμαι αυτό το πράγμα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τελειώνω, κύριε μάρτυς. Για να μην νομίζετε ότι δεν ξέρουμε τι ρωτάμε. «Το 2ο Επιτελικό Γραφείο καθ' όλη τη διάρ-

κεια από της 15ης μέχρι της 19ης του μηνός προσκαλούσε και ανέκρινε Κύπριους πολίτες». Τελείωσα, κύριε πρόεδρε.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μάλιστα λέω κι εγώ.

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε. Αυτό το ξέρω από πληροφορία. Δεν το είδα με τα ίδιά μου τα μάτια. Δεν γινότανε μέσα εκεί πέρα που ήμουνα εγώ. Αυτή την έννοια είχε. Εγώ σας είπα θα σας πω αυτά τα οποία ξέρω εκ πρώτης όψεως.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Δηλαδή, όταν λέτε ότι συσκέπτονταν και κατέστρεφαν το αρχείο του 2ου και του 3ου Επιτελικού Γραφείου στην έκθεσή σας και είστε εκεί...

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν είμαι εκεί.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Πώς το μάθατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Πώς το έμαθα; Στο στρατηγείο της Μαλούντας κάποια στιγμή κλειστήκανε μέσα στην αίθουσα επιχειρήσεων και μας απαγόρευαν να πλησιάσουμε και να μπούμε μέσα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Υπ' όψιν, κύριοι συνάδελφοι, ότι πρέπει να τελειώσουμε απόψε τον μάρτυρα.

ΠΟΥΛΟΣ: Το στρατηγείο της Μαλούντας είναι σαν υπόγειο οχυρό. Παλιό ορυχείο. Και πάω να βγω έξω, να πάω να πιω λίγο νερό, κάτι να κάνω και μας λένε πίσω μέσα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Εντάξει, κύριε μάρτυς, εντάξει.

ΠΟΥΛΟΣ: Τώρα εσείς πηδάτε από το ένα σημείο στο άλλο κι εγώ αυτή τη στιγμή έχω ζαλιστεί.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τελειώσατε. Ο κ. Μπαντουβάς έχει τον λόγο.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε μάρτυς, μετά την 21η Απριλίου, η οποία σας βρήκε ταγματάρχη, πήρατε δύο βαθμούς, του αντισυνταγματάρχου και του συνταγματάρχου, και στη συνέχεια σαν συνταγματάρχης τοποθετηθήκατε στην Κύπρο. Προ της πτώσεως ή μετά την πτώση του Παπαδοπούλου;

ΠΟΥΛΟΣ: Στην Κύπρο ετοποθετήθην προ της πτώσεως Παπαδοπούλου. Όχι. Ήταν τότε, εκείνες τις μέρες. Δεν θυμάμαι πότε έφυγα. Η διαταγή είχε βγει νωρίτερα, εγώ πήγα αρχάς Αυγούστου.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Είχατε υπηρετήσει άλλοτε στην Κύπρο;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, πρώτη φορά και μάλιστα επειδή ήθελα να χτίσω σπίτι την εποχή εκείνη...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε μάρτυς, παρακαλώ. Αυτό είναι κάτι που δεν ενδιαφέρει την Επιτροπή. Κατά τη γνώμη σας, ο κ. Γεωργίτσης ήταν ο κατάλληλος αξιωματικός από πλευράς πείρας, γνώσεων, αλλά και ενημέρωσης όσον αφορά την κατάσταση στην Κύπρο, για να ηγηθεί του αγώνα αντιμετώπισης της τουρκικής εισβολής;

ΠΟΥΛΟΣ: Απ' ό,τι απεδείχθη, γιατί εγώ τον κ. Γεωργίτση δεν τον γνώριζα, δεν είχαμε βρεθεί ποτέ άλλοτε...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Έχετε την καλοσύνη να μου απαντήσετε μονολεκτικά, ναι ή όχι;

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ από τις πράξεις του δεν τον θεωρώ ικανόν.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Δεν ήτο επαρκής;

ΠΟΥΛΟΣ: Εάν υπήρχε κάποιος άλλος, θα αντιμετώπιζε αλλιώς την κατάσταση.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Εάν υπήρχε κάποιος άλλος ο οποίος δεν θα είχε τα κενά που εντοπίζετε στον Γεωργίτση, έχετε τη γνώμη ότι θα απεφεύγοντο σφάλματα και παραλείψεις που έλαβαν χώρα κατά τις εχθροπραξίες τότε;

ΠΟΥΛΟΣ: Σύμφωνα με τις αντιλήψεις μου και από εκεί και μέχρι σήμερα, αυτό πίστευα κι αυτό πιστεύω. Αλλά εδώ προηγουμένως άκουσα ότι υπήρχε σχέδιο να παραδώσουμε την Κυρήνεια στην Τουρκία. Οπότε όλα αυτά πλέον ήταν σκόπιμα, αν υπήρχε τέτοιο σχέδιο.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Η δύναμις πυροβολικού, που ευρίσκετο εις την Κύπρο, είναι αλήθεια ότι ήταν καλύψεως αναγκών σώματος στρατού; Όχι μόνο μεραρχίας αλλά σώματος στρατού; Δηλαδή, ήταν το πυροβολικό το οποίο είχαν προωθήσει οι ελληνικές κυβερνήσεις παλαιότερα στην Κύπρο μαζί με τη Μεραρχία;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, το μέγεθός του δεν είναι αυτού του επιπέδου, διότι μια μεραρχία πεζικού έχει τρεις μοίρες πεδινές, μία βαριά μοίρα. Πέντε μοίρες.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Εσείς τι είχατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Στην Κύπρο είχα εννιά μοίρες, αλλά η μία ήταν αντιαεροπορική. Οι δύο ήταν αντιαρματικές των έξι λιβρών...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ήτο δηλαδή μία δύναμις καλύψεως μεγαλύτερης της μεραρχίας;

ΠΟΥΛΟΣ: Μεραρχίας, μάλιστα.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κατά τη διάρκεια της δικής σας διοικήσεως του πυροβολικού έγιναν συμπληρώσεις, βελτιώσεις του υλικού;

ΠΟΥΛΟΣ: Ζητήσαμε να κάνουμε συμπληρώσεις κ.λπ. αλλά δυστυχώς δεν μας δόθηκαν. Και το μειονέκτημα που είχανε οι μονάδες αυτές είχανε δυσκολία στα μέσα μεταφοράς. Ήταν απηρχαιωμένα και δύσκολα. Και προεβλέπετο από τα σχέδια να καλυφθούν από οχήματα επιτάξεως.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Έγιναν αυτές οι βελτιώσεις που ζητήσατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Από το ΓΕΕΦ δεν έγιναν βελτιώσεις.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Δεν έγιναν ούτε έγινε εμπλουτισμός του υλικού σας.

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ όμως έκανα έλεγχο του υλικού αξιοπιστίας, έκανα βολές, βρήκα πυρομαχικά τεσσάρων ετών αχρησιμοποίητα, εκπαιδεύσεως, τα οποία τα παρουσίαζαν ως κενούς κάλυκες. Ξέρει ο κ. Κουτσογιάννης. Είναι μια εύκολος λύσις. Και τα έβαλα όλα κι έκανα πλήρη εξάσκηση του προσωπικού για να αντιμετωπίσει πιθανή...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε μάρτυς, αυτό αφορά τα καθήκοντά σας.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε συνάδελφε, όταν ολοκληρώσετε κάποια ερώτηση, θα ζητήσω μια διακοπή να ξεκουραστεί λίγο κι ο κ. μάρτυς και να συζητήσουμε ένα διαδικαστικό θέμα μεταξύ μας. Όταν ολοκληρώσετε κάποια ερώτηση, μία διακοπή και θα επανέλθουμε.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Εγώ πάντως δεν πρόκειται να τον απασχολήσω επί μακρόν και ούτε θα τον πιέσω με τις ερωτήσεις μου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Να διακόψουμε πέντε λεπτά, κύριε μάρτυς, να συνέλθετε. Πέντε λεπτά να εξέλθετε λίγο.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Και θα συνεχίσω μετά...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κύριοι συνάδελφοι, έξι ακόμη. Λοιπόν, υπόψιν αυτό. Και έχουμε και προβλήματα στενογράφων κ.λπ., να τα λάβουμε υπόψιν και αυτά.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεν ξέρω. Το θέτω για να μην χάσουμε τον μάρτυρα. Μετά τον κ. Μπαντουβά είναι ο κ. Κάππος, ο κ. Ξαρχάς, ο κ. Περάκης, ο κ. Λιαροκάπης, ο κ. Ζερβός και ο κ. Βαρβιτσιώτης. Είναι έξι ακόμη.

Διαδικαστικά

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεν υπάρχει περίπτωση να το βάλουμε αύριο με καμία δύναμη. Απόψε πρέπει να τελειώσουμε, λάβετέ το υπόψη σας αυτό σοβαρά. Θα σας χρονομετρήσω αυστηρά εσάς, για να δω αν θα είστε ο πρώτος συνεπής στη διδαχή. Ζήτησε time out ο μάρτυρας. Περιττό νομίζω να ζητήσουμε πάλι τη γνωστή εξουσιοδότηση για επικύρωση των πρακτικών, αυτή θεωρείται δεδομένη και θα τη γράφουμε τυπικά στα πρακτικά κάθε φορά. Συμφωνείτε, κύριοι συνάδελφοι; Περιμένουμε το κεντρικό πρόσωπο, κύριε Λιαροκάπη. Ναύαρχε, κάνεις ναυτικές ασκήσεις βλέπω. Πού είναι; Έξω κάνει τσιγάρο; Αφού μας φλόμωσε στο κάπνισμα. Έτσι μας ανέκριναν κι εμάς. Με τσιγάρο και καφέ. Μου θυμίζει την κασέτα του Χάρρυ Κλυνν στις απαντήσεις του. Μάλιστα, όχι και λοιπόν βγάζει και τη γλώσσα. Στρατηγός! Σ' αυτόν εμπιστευτήκαμε την άμυνα της Κύπρου;

ΜΕΛΟΣ: Κύριε πρόεδρε, πού είναι;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ζήτησε ο ίδιος παράταση του χρόνου διαλείμματος. Για δες, συμβαίνει κάτι; Πού είναι, δεσποινίς; Αρχίζει η συνεδρίαση, κύριοι συνάδελφοι. Ο κ. Μπαντουβάς παρακαλείται.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε μάρτυς, με το υπάρχον πυροβολικό και με τις υπάρχουσες μετά την αποχώρηση της Μεραρχίας από την Κύπρο δυνάμεις, εάν δεν εμεσολαβούσε το πραξικόπημα ανατροπής του Μακαρίου, ήταν δυνατή η άμυνα της Κύπρου; Η αποτελεσματική άμυνα σε απόβαση, σε εισβολή των Τούρκων;

ΠΟΥΛΟΣ: Όπως διαπίστωσα από τον τρόπο ενεργείας των τουρκικών δυνάμεων απεδείχθη ότι δεν είναι τόσο σπουδαίοι και ως πολεμισταί και στα σχέδιά τους. Απαντάω τώρα στην ερώτησή σας. Πιστεύω ότι θα μπορούσαμε να τους καταβάλομε και αν μάλιστα η προσπάθειά μας ήτανε στην ακτή, όπως λένε οι κανονισμοί και τα σχέδια αμύνης της Κύπρου, και όχι εναντίον των αλεξιπτωτιστών. Και αν είχαμε πιάσει τις θέσεις εγκαίρως, άπαξ και ενεφανίσθησαν οι αρμάδες, πιθανόν η τραγωδία να ήτανε των Τούρκων.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ακόμα και μετά το πραξικόπημα. Κατά μείζονα λόγον...

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι μετά το πραξικόπημα. Αν είχαμε ομαλό ρυθμό, αλλά και με το πραξικόπημα πάλι θα μπορούσαμε να πιάναμε τις θέσεις μας. Θα ματώναμε πάρα πολύ. Και δεν ξέρω ποια θα ήταν η συνέχεια.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Πιστεύετε λοιπόν ότι θα ήτο δυνατή η απόκρουση των Τούρκων, εάν δεν εμεσολαβούσε το πραξικόπημα.

ΠΟΥΛΟΣ: Και το πραξικόπημα και η αναστολή που μας δώσανε από πάνω.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Είπατε ότι κατά την πρωία της 15ης Ιουλίου του '74, ενώ είχατε πληροφορίες ότι άρχισαν οι αποβάσεις...

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι 15, 20 του μηνός.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ναι, 20. Περιμένατε την εντολή αποδεσμεύσεως από τον Μπονάνο. Η εντολή αποδεσμεύσεως χαρακτηρίστηκε από τον κ. Κομπόκη και από τον κ. Γεωργίτση σαν απελευθέρωσις πυρών. Δεν ανεφέρθη εις την ανάπτυξη. Δηλαδή, ήταν ανάγκη εσείς, για να αναπτύξετε τα τμήματά σας στα κρίσιμα σημεία, βάσει της σχεδιάσεως που υπήρχε, των σχεδίων που είχατε για να αποκρούσετε μια εισβολή των Τούρκων, ήταν ανάγκη να αναμένετε εντολή από την Αθήνα; Δεν έπρεπε τουλάχιστον την ανάπτυξη να την κάνετε και να αναμένετε το πολύ πολύ την απελευθέρωση πυρών;

ΠΟΥΛΟΣ: Συμφωνώ απόλυτα κι αυτή ήταν και η γνώμη μου, στην οποία εγώ από το βράδυ επέμενα, γι' αυτό και είχα και τη συνδιάλεξη με τον Σπύρο τον Πολίτη. Και μου λέει φοβάσαι; Του λέω εγώ, αν δεν πάω από τώρα, δεν θα είμαι το πρωί στη θέση μου που θα γίνει απόβαση, σας το είπα προηγουμένως αυτό.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Έγινε συζήτησις κατά τις συσκέψεις που είχατε εις το ΓΕΕΦ, έγινε συζήτηση από πλευράς Γεωργίτση ή Κομπόκη ή άλλου μυημένου εις το πραξικόπημα διά τον Μακάριο; Δηλαδή τη 15η του Ιούλη...

ΠΟΥΛΟΣ: Πάμε πίσω τώρα.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Πάμε πίσω. Έγινε συζήτησις μετά από τη διαπίστωση ότι ο Μακάριος ζούσε και μίλησε από την Πάφο, έγινε συζήτηση; Ακούσατε τι ειπώθηκε από πλευράς Κομπόκη και Γεωργίτση γι' αυτό το θέμα;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν θυμάμαι ακριβώς τι είπαν αυτοί. Θυμάμαι ότι από πάνω, από το ΑΕΔ, δηλαδή Μπονάνο και πιθανόν από τον Ιωαννίδη, τους επετίμησαν άγρια γιατί τους ξέφυγε ο Μακάριος.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ναι, κύριε μάρτυς. Επειδή είναι κρίσιμη αυτή η απάντηση, παρακαλώ, αυτό το ακούσατε; Την επιτίμηση αυτή που είπατε.

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε. Αυτό αν το άκουσα απευθείας...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ήσαστε μέσα στην αίθουσα τότε που ετηλεφωνήθη.

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε. Το τηλεφώνημα μπορεί να μην έγινε στην αίθουσα ή μπορεί να έγινε και δίπλα στο γραφείο του Γεωργίτση, γιατί αυτοί μίλαγαν από το γραφείο. Οι πραξικοπηματίαι μίλαγαν από το γραφείο και σε μας κοινοποιούσαν αποφάσεις ή αυτό που 'θέλαν να μας πούνε.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Πώς το γνωρίζετε αυτό;

ΠΟΥΛΟΣ: Το άκουσα μέσα στην αίθουσα επιχειρήσεων, αλλά δεν θυμάμαι να το άκουσα από πρώτο χέρι ή αν μας το κοινοποιήσανε.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ότι οργίλοι οι ηγέται των Αθηνών, έτσι;

ΠΟΥΛΟΣ: Και μάλιστα θυμάμαι ότι συνέπεια αυτού ήταν η εκστρατεία, την ονο-

μάζω εγώ, που κάνανε προς την Πάφο, που στείλανε δυνάμεις.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Άλλη ερώτηση, κύριε μάρτυς. Όταν έγινε η σύμπτυξη αυτής της μικτής δύναμης επιχειρήσεως κατά της Πάφου, για να εξουδετερωθεί εκεί πλέον ο Μακάριος, οι εντολές υπήρξαν σαφείς από πλευράς ΓΕΕΦ για την εξόντωση του Μακαρίου; Ποιες ήσαν οι εντολές, διότι συμμετείχε και μία μονάδα δική σας. Δεν εννοώ τις εντολές τις δικές σας.

ΠΟΥΛΟΣ: Υπήρχε και απόσπασμα μέσα, τμήματα δικά μου. Οι εντολές δοθήκαν στους επικεφαλής. Δεν θυμάμαι. Οπωσδήποτε θυμάμαι ότι, τώρα προσπαθώ να θυμηθώ ότι ανεφέρετο οπωσδήποτε στο πρόσωπο του Μακαρίου. Κι αυτούς τους φόβιζε, αλλά τους φόβιζε και ο έλεγχος της επαρχίας Πάφου και Λεμεσού από ανθρώπους του Μακαρίου. Δηλαδή, οι εντολές ήτανε ταυτόχρονες. Ήτανε τρεις φάλαγγες. Δύο πήγαν προς Πάφο και μία προς Λεμεσό.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ήταν σαφής πάντως η εντολή να εξοντωθεί ο Μακάριος;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως. Εγώ άκουσα... Συγγνώμη, να σας πω κάτι, γιατί εσείς έτσι που τα διατυπώνετε κάπως με μπερδεύετε. Άκουσα εκεί από σχόλια μες στην αίθουσα ότι είναι πυρ και μανία, γιατί τους ξέφυγε. Και μάλιστα συζητάγανε ποιο τμήμα ήτανε αποκοπής, πίσω από το Προεδρικό, που τους ξέφυγε ο Μακάριος. Και ζητάγανε την κεφαλή του επί πίνακι, ζητούσαν από πάνω.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε μάρτυς, μετά το πραξικόπημα επισκεφθήκατε το Προεδρικό, από περιέργεια, για να δείτε τι είχε γίνει;

ΠΟΥΛΟΣ: Μετά το πραξικόπημα, κύριε, δεν μπόρεσα να πάω.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Δεν πήγατε στο Προεδρικό. Πέστε μου κάτι άλλο.

ΠΟΥΛΟΣ: Αλλά είχα δει από μακριά τους καπνούς. Φαινόντουσαν.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Πέστε μου κάτι άλλο, παρακαλώ. Το αεροπλάνο που έπεσε στη Λευκωσία, είπατε ότι έγινε από κάποιο λάθος. Το λάθος αυτό είναι βέβαιο ότι έγινε από τις δικές μας δυνάμεις; Μήπως εβλήθη από άλλη χώρα, από πυροβόλα άλλης χώρας;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Κοιτάξτε. Όταν εβλήθησαν, δεν εβλήθη ένα αεροπλάνο, εβλήθησαν τέσσερα αεροπλάνα.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μιλούμε γι' αυτό που έπεσε.

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη, πού να ξέρω εγώ; Εγώ ήμουνα στο υπόγειο κι εκεί ήταν οι μονάδες. Οι εντολές εδόθησαν. Αλλά όλα τα αντιαεροπορικά, γιατί αντιαεροπορικά είχανε και οι μονάδες πεζικού...

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Πώς αποδεικνύετε εσείς, πώς μπορείτε να αποδείξετε ότι εδώσατε εντολή να σταματήσουν τα πυρά εν όψει της προσγείωσης των αεροπλάνων αυτών;

ΠΟΥΛΟΣ: Διότι υπήρχαν κι άλλες μονάδες. Εκεί στην περιοχή υπήρχαν άλλες τρεις μονάδες.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Έγινε ΕΔΕ μετά την πτώση του αεροπλάνου; Υπήρξε πόρισμα;

ΠΟΥΛΟΣ: Υπήρξε πόρισμα και μάλιστα το πόρισμα που έγινε από εμπειρογνώμονες, το πόρισμα έβγαλε ότι το αεροπλάνο είχε χτυπηθεί πριν πέσει, γιατί εκεί που έπεσε, έπεσε μεν σε μια μονάδα πυροβολικού παραπλεύρως, αλλά ερχόμενο φλεγόμενο από νοτίως προς τα εκεί. Είχε χτυπηθεί από άλλα αντιαεροπορικά τα οποία χτυπούσαν που ήταν του ελέγχου του αεροδρομίου και αντιαεροπορικά, όλες οι μονάδες είχαν αντιαεροπορικά δίδυμα ρωσικής προελεύσεως, κάτι πολυβόλα των 14+5 φορητά. Και όλοι βαρούσανε. Γιατί υπήρχε εντολή από νωρίς, γενικά, όλες τις ημέρες, ότι πας ιπτάμενος στόχος είναι εχθρικός. Έτσι ρίξανε και το εγγλέζικο.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Κύριε πρόεδρε, παρόλο που έχω κι άλλες ερωτήσεις περιορίζομαι κι ευχαριστώ.

ΠΟΥΛΟΣ: Πάντως ήταν λυπηρό ατύχημα αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ευχαριστώ, κύριε συνάδελφε. Ο κ. Κάππος.

ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πούλο, είπατε εδώ ότι ο

Ιωαννίδης ανέτρεψε τον Μαρκεζίνη. Δηλαδή, τότε την εξουσία στην Ελλάδα την είχε ο Μαρκεζίνης ή ο Παπαδόπουλος;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ασχολούμουν μ' αυτά τα πράγματα την εποχή εκείνη, αλλά εγώ ήξερα, όταν πήγα στην Κύπρο, εκείνες τις μέρες που έφυγα μετά, δεν θυμάμαι πότε έγινε, Αύγουστο, Σεπτέμβριο, δεν είμαι εις θέσιν να σας απαντήσω, υπήρχε κάποια κυβέρνηση Μαρκεζίνη. Βέβαια, ο Παπαδόπουλος, παρασκηνιακώς, εξακολουθούσε να διοικεί την Ελλάδα.

ΚΑΠΠΟΣ: Μα δεν ήταν Πρόεδρος; Με μπερδεύετε τώρα. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν ήτανε; Όπως τον λέγανε τότε.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν έχει σημασία, και ο Ιωαννίδης δεν ήτανε τίποτα, αλλά διοικούσε.

ΚΑΠΠΟΣ: Καλά, σύμφωνοι. Σας είπε και ο Γεωργίτσης ότι έχει εντολή από το ΑΕΔ ότι πρόκειται για άσκηση του ΝΑΤΟ, εγκεκριμένη, η ενέργεια των Τούρκων. Ο Παπαγιάννης που σας το είπε πιο νωρίς από πού είχε, κατά τη δική σας εκτίμηση, από το ΓΕΝ, από το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού;

ΠΟΥΛΟΣ: Θα σας απαντήσω. Δεν είχε πουθενά πληροφορία από πάνω. Η Κύπρος είχε τέσσερα ραντάρ της αεροπορίας και μου φαίνεται δύο ή τρία του ναυτικού σε επίκαιρα σημεία, στραμμένα προς βορράν, για να ελέγχουνε τη μόνιμη απειλή της Κύπρου, που ήτανε οι Τούρκοι. Τα ραντάρ του πιάσανε και ο χάρτης υποτυπώσεων ήταν χάρτης του ραντάρ. Είναι αντίγραφο. Βγαίνει με φωτογραφική μηχανή, όπως το ραντάρ επάνω τα δείχνει βγαίνει φωτοτυπία. Είναι ένας καρέ χάρτης με κλίμακα 1:200, 1:500, δεν ξέρω πόσο είναι, κι έχει την περίμετρο της Κύπρου και τα σημεία που ενεφανίσθησαν οι στόχοι. Είτε αεροπλάνα είναι αυτά είτε... και αυτοί μπορούν να σας δώσουν καλύτερες πληροφορίες, αν τους καλέσετε. Γιατί εγώ θυμάμαι, το δείξανε μέσα στην αίθουσα.

ΚΑΠΠΟΣ: Ωραία, σύμφωνοι. Αλλά πώς σας είπε αυτός έτσι αυθαίρετα ότι είναι άσκηση του ΝΑΤΟ, εγκεκριμένη από το ΝΑΤΟ;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, δεν το είπε ο Παπαγιάννης.

ΚΑΠΠΟΣ: Μα έτσι λέτε στην κατάθεσή σας.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Ο Παπαγιάννης μάς έδειξε ότι κινούνται αεροσκάφη κτλ. Αυτό το είπε ο Παπαγιάννης του ναυτικού, ότι τα ραντάρ τα έχουνε επισημάνει, τα έχουν πιάσει αυτά. Όπως είχαν πιάσει και τους στόλους των μεγάλων δυνάμεων που ήταν στο πραξικόπημα γύρω γύρω από την Κύπρο. Και το ότι είναι άσκηση κτλ. ήρθε από πάνω.

ΚΑΠΠΟΣ: Το λέτε στα χαρτιά σας, εν πάση περιπτώσει.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, κάπως έτσι το λέω.

ΚΑΠΠΟΣ: Καλά, σύμφωνοι. Όχι σύμφωνοι, θα ελέγξουμε τα χαρτιά, δεν είναι ακριβώς έτσι. Τώρα θέλω να μου πείτε το εξής: Τι ώρα πήρατε εντολή, ανεξάρτητα εσείς τι κάνατε, γιατί δεν συγκράτησα ακριβώς τι ώρα απαντήσατε εσείς στα εχθρικά πυρά, τι ώρα πήρε εντολή το ΓΕΕΦ να απαντήσει στα πυρά των Τούρκων;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ξέρω αν πήρε εντολή. Αυτό που έδωσε σε μας ο Γεωργίτσης ήτανε συναγερμός, μονάδες κινηθούν εις χώρους, γιατί είχαν ετοιμότητα κινήσεως όλες οι μονάδες, δεν είχαν βγει έξω από τα στρατόπεδα, ήταν φορτωμένες, κίνησις μονάδων εις χώρους ΣΑΚ, χώροι ΣΑΚ είναι οι χώροι αμύνης Κύπρου, και εφαρμογή σχεδίων. Βεβαίως, εγώ τα δικά μου τα αντιαεροπορικά πυροβόλα, επειδή είχαμε πάρει ένα σήμα το βράδυ που λέει κατάστασις Δέλτα και εν συνεχεία μειωμένης επανδρώσεως κ.λπ... υπάρχει κανονισμός βασικός που λέει, οποιαδήποτε κι αν είναι η κατάσταση των αντιαεροπορικών όπλων, από τη στιγμή που προσβάλλονται τα ίδια ή οι χώροι τους οποίους προστατεύουν, αρχίζουν και κάνουν πυρά. Και τα αντιαεροπορικά τα δικά μου χτυπούσαν στη Λευκωσία από τις 5.30΄ που έγινε, γιατί τα μισά περίπου ήταν ανεπτυγμένα. Δηλαδή και στο ΓΕΕΦ υπήρχανε και στη διοίκηση πυροβολικού κοντά υπήρχανε αντιαεροπορικά και στο ΡΙΚ.

ΚΑΠΠΟΣ: Εγώ σας ρωτάω το εξής, αν ξέ-

ρετε πότε το ΑΕΔ έδωσε εντολή να απελευθερωθούν τα πυρά και να αρχίσουν να βάλλουν κατά των Τούρκων.

ΠΟΥΛΟΣ: Η εντολή αυτή που σας είπα εγώ εννοεί πλέον έναρξη επιχειρήσεων.

ΚΑΠΠΟΣ: Τι ώρα;

ΠΟΥΛΟΣ: Στις έξι η ώρα το πρωί, ενώ οι βομβαρδισμοί στην Κυρήνεια είχαν αρχίσει στις 5.15΄ και στη Λευκωσία στις 5.30΄ περίπου, ανάλογα πόση ήταν η διαφορά να έρθουν τα αεροπλάνα από εκεί πέρα, 5 λεπτά περίπου.

ΚΑΠΠΟΣ: Δεν κατάλαβα το εξής: Έχετε πει στην αρχική σας έκθεση, που την είχατε φυσικά αμέσως μετά φτιάξει, αυτή τη χειρόγραφη, ότι ελικόπτερα ξεκίναγαν από το ελικοπτεροφόρο ΕΡΜΗΣ και αποβίβαζαν τουρκικές δυνάμεις, τουρκικό πεζικό. Πού στηριχθήκατε, δεν το κατάλαβα καλά, πού στηριχθήκατε και γράψατε αυτό το πράγμα εσείς; Γιατί είναι πάρα πολύ σοβαρό.

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ δεν ήμουνα μπροστά να τα δω με τα ίδιά μου μάτια, αλλά υπήρχανε τα μάτια των παρατηρητών του πυροβολικού. Κάποιος παρατηρητής ανέφερε αυτό το πράγμα και μου ανεφέρθη από τη μονάδα που ήτανε μπροστά. Και η μονάδα που ήτανε εκεί μπροστά ήτανε η 182, του Φωκά Αναγνωστόπουλου. Κάποιος παρατηρητής και η μονάδα μού το ανέφερε εμένα ως πληροφορία. Αλλά αυτό όμως ηκούσθη μέσα στην αίθουσα επιχειρήσεων και από αναφορά της 3ης διοικήσεως, του 3ου συντάγματος, ας πούμε, που είχε την ευθύνη αμύνης του τομέως της Κυρήνειας, ως πληροφορία. Βεβαίως, μετά κάτι διαμαρτυρίες γίνανε, αλλά εγώ είχα μείνει με την εντύπωση αυτή.

ΚΑΠΠΟΣ: Ναι, αλλά πού τους έβρισκε; Στο ελικοπτεροφόρο μέσα ήτανε το τούρκικο πεζικό; Δεν έχει λογική αυτό.

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό είναι απίθανο, γιατί ναι μεν το ελικοπτεροφόρο βρέθηκε να είναι στο ύψος της Κυρήνειας, αλλά περίπου 5 μίλια ανατολικά από την αρμάδα που έκανε την απόβαση, αλλά την ώρα που γινότανε αυτή η ενέργεια περνούσανε και τα ελικόπτερα που ερχόντουσαν από τη Μερσίνη, τα οποία ερχόντουσαν με χαμηλή πτήση πάνω από τη θάλασσα, ανεβαίναν από πάνω και την ώρα εκείνη το κάθε ένα ελικόπτερο, εγγλέζικα, που εκεί πέρα συμμαζεύανε δικό τους κόσμο, πετούσαν και τα τούρκικα αεροπλάνα και εδόθη αυτή η πληροφορία. Εγώ, επειδή αυτή η πληροφορία με ξένισε, την έγραψα, διότι μπορεί να έχει κάποια άλφα αξία, μπορεί να είναι και ψευδής. Αλλά δεν είμαι εγώ εις θέσιν να τη διαψεύσω.

ΚΑΠΠΟΣ: Υπάρχει περίπτωση να μην ήταν το ΕΡΜΗΣ, αλλά να είχαν βάλει οι Τούρκοι, να είχαν παραλλάξει το καράβι και να είχαν γράψει ΕΡΜΗΣ και τέτοια;

ΠΟΥΛΟΣ: Απ' ό,τι ξέρω, υπάρχει δυνατότης, υπήρχε μια πληροφορία ότι μπορεί να ήτανε κάποιο τάνκερ του οποίου του είχανε κάνει επάνω κατάστρωμα, δηλαδή εξέδρα, και να ήταν τέτοιο πράγμα. Αυτό είχε ακουστεί ως πληροφορία, δεν θυμάμαι, ή πριν ή μετά.

ΚΑΠΠΟΣ: Δεν μου λέτε, για βολές του ελικοπτεροφόρου αυτού είχατε καμία πληροφορία, γιατί εδώ ακούστηκε ότι έβαζε και κατά των ελληνικών θέσεων αυτό το ελικοπτεροφόρο.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Κοιτάξτε, στη θέση που ήτανε το ελικοπτεροφόρο αυτό, ήτανε στο ύψος της Κυρήνειας, μάλλον ανατολικώς ή αμέσως δυτικώς, σε χώρο που δεν διεξήγετο μάχη. Επομένως, να βάλει εναντίον ποιων τμημάτων; Των κινουμένων επί των δρομολογίων; Τότε βέβαια τα δρομολόγια επάνω τα ήλεγχε η τουρκική αεροπορία.

ΚΑΠΠΟΣ: Εσείς δεν είχατε καμιά πληροφορία, αφού δεν είχατε πληροφορία, δεν σας ρωτάω για εκτίμηση. Είπατε εδώ κάτι πολύ σοβαρό. Είπατε ότι η εκεχειρία ήταν η καταστροφή, κατά κάποιον τρόπο, η εκεχειρία, διότι έδωσε τη δυνατότητα για απόβαση τουρκικών δυνάμεων κτλ. και είναι γεγονός ότι αποβιβάστηκαν πολλές δυνάμεις. Εάν δεν γινότανε η εκεχειρία, τι δυνατότητες υπήρχανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Ακόμα τα τμήματα δεν είχανε

διαλυθεί. Μετά την εκεχειρία άρχισε να γίνεται διάλυση. Δεν είχανε διαλυθεί τα τμήματα αμύνης. Με την εκεχειρία και μετά παρουσιάστηκε ένα φαινόμενο διαρροής των τμημάτων. Φεύγανε, εγκαταλείπανε το τμήμα τους και πηγαίνανε στα σπίτια τους. Πηγαίνανε στα βράχια και κρυβόντουσαν. Ένα πρωτοφανές φαινόμενο. Πρώτη φορά το είδα στη ζωή μου. Εμείς είχαμε αποτύχει στην άμυνά μας, στις αντεπιθέσεις που κάναμε. Κι αποτύχαμε, διότι ετρίβησαν με τους αλεξιπτωτιστάς τις πρώτες δύο μέρες και την τρίτη μέρα που πήγαν να κάνουν αντεπίθεση ούτε τα άρματα είχανε όλα μαζί, που έπρεπε να είναι εκεί η μάζα, έπρεπε να είχε γίνει την πρώτη μέρα ή τη δεύτερη μέρα η αντεπίθεση για να έχει περίπτωση επιτυχίας στο προγεφύρωμα. Αλλά οι Τούρκοι, εάν εγώ συνέχιζα να κάνω πυρά, δεν λέω βέβαια ότι κάποια στιγμή δεν θα περνούσαν να ενωθούν, θα ενωνόντουσαν, αλλά δεν θα κάνανε απόβαση ενός σώματος στρατού. Θα έπρεπε να βγουν με βάρκες έξω, διότι θα έπεφτε κανονικά επάνω και θα έπαιρνε φωτιά το καράβι. Πώς θα πήγαινε να προσαράξει το αρματαγωγό και να ξεφορτώνει ανέτως; Το είπε κι ο στρατηγός αυτός προ ημερών και μάλιστα μου έκανε κατάπληξη που λέει ότι παραβιάσαμε την εκεχειρία, διότι δεν είχαμε επιτύχει τη συνένωση. Το παραδέχεται ο Τούρκος. Το είπε ο ίδιος.

ΚΑΠΠΟΣ: Δεν μου λέτε τώρα, έγινε, είπατε, μερική επιστράτευση. Ας την πούμε έτσι. Δηλαδή ορισμένες, όπως είπατε, κρίσιμες ειδικότητες.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Όταν λέμε έγινε, διετάχθη. Αλλά από τη στιγμή που διατάσσεται μέχρι να εφαρμοστεί υπάρχει κάποιος χρόνος.

ΚΑΠΠΟΣ: Σύμφωνοι. Έγινε αυτή, απέδωσε ό,τι απέδωσε. Έτσι δεν είναι; Γενική επιστράτευση έγινε στη συνέχεια;

ΠΟΥΛΟΣ: Έγινε γενική επιστράτευση, αλλά εγώ δεν την αναφέρω, διότι δεν ήμουν παρών. Έγινε μετά...

ΚΑΠΠΟΣ: Καλά, δεν το πήρατε χαμπάρι; Αλίμονο. Ολόκληρος διοικητής μονάδας ήσασταν.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν θυμάμαι πότε διετάχθη. Διότι εγώ πήγα στις μονάδες. Εκηρύχθη μάλιστα από το ραδιόφωνο.

ΚΑΠΠΟΣ: Τι απέδωσε κτλ. δεν ξέρετε; Δεν είσαστε σε θέση να μας πληροφορήσετε;

ΠΟΥΛΟΣ: Η γενική επιστράτευση σε προσέλευση κόσμου ήταν ικανοποιητική, αλλά επειδή τα στρατόπεδα εβομβαρδίζοντο και αυτοί ήταν συγκεντρωμένοι σε χώρους εισόδου, παίρνανε τα όπλα, άλλοι παίρνανε τις κουβέρτες και φεύγανε. Μετά από μέρες μπορέσανε να τους μαζέψουνε.

ΚΑΠΠΟΣ: Στη διάρκεια της εκεχειρίας, δηλαδή, δεν μπορούσε να ολοκληρωθεί η επιστράτευση η γενική και να ετοιμαστούμε;

ΠΟΥΛΟΣ: Στις ημέρες της εκεχειρίας, ήτανε μεγάλος ο χρόνος βέβαια, από τις 22 μέχρι τις 14 που έγινε ο ΑΤΤΙΛΑΣ ΙΙ είναι κάπου 20 μέρες παραπάνω, υπήρχε η δυνατότης αυτή, αλλά δεν υπήρχε η προθυμία προσελεύσεως και υπακοής. Και πιθανόν αυτό το πράγμα να ήτανε συνέπεια και της τραγικής εξελίξεως της αποβάσεως και του προηγηθέντος πραξικοπήματος.

ΚΑΠΠΟΣ: Δηλαδή, εσείς λέτε ότι δεν θα απέδιδε οποιαδήποτε επιστράτευση.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι δεν θα απέδιδε. Είπα δεν απέδωσε. Θα απέδιδε πιθανόν υπό άλλας συνθήκας. Δηλαδή, εάν οι στρατιώτες που ριχνόντουσαν στη μάχη, στο πρόχωμα μέσα με κάποια κάλυψη, κι έτρωγε την ντουφεκιά ο Τούρκος πρώτα και μετά ο Έλληνας, θα είχε και μια αναπτέρωση του ηθικού. Όταν ο Έλληνας, ο επίστρατος, ο Κύπριος δεχότανε καταιγισμό πυρών και αν έφτασε κάποτε στο προγεφύρωμα, πλησίασε, έφαγε βομβαρδισμό από αεροπλάνα των αντιτορπιλικών, αντί να πάει να πιάσει θέση μάχης, πήγε να πιάσει κάνα τσαλί εκεί πέρα, καμιά πέτρα, να κρύψει το κεφάλι του από τα πυρά.

ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε πρόεδρε, τελείωσα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ευχαριστώ, κύριε συνάδελφε. Ο κ. Ξαρχάς.

ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε μάρτυς, πιστεύετε ότι το έργο που κάνει αυτή η Επιτροπή εδώ της Βουλής είναι σοβαρό και έχει σημασία για τον τόπο μας και για τον λαό μας;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΞΑΡΧΑΣ: Πιστεύετε ότι αυτό το έργο μπορεί να γίνει σωστά, αν δεν βρούμε την αλήθεια;

ΠΟΥΛΟΣ: Η αλήθεια θα αποδώσει το σωστό έργο.

ΞΑΡΧΑΣ: Συνεπώς, δεν χρειάζεται να σας επιστήσω εγώ την προσοχή, εδώσατε την απάντηση ότι πρέπει να μας λέτε την αλήθεια. Έτσι δεν είναι;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΞΑΡΧΑΣ: Εγώ, λοιπόν, δεν θέλω να μου πείτε τι διαβάσατε στις εφημερίδες ή τι φήμες ακούσατε ή τι πηγαδάκια ή τι συμπεράσματα. Τα συμπεράσματα είναι δική μας δουλειά και εφημερίδες διαβάζουμε κι εμείς. Και σας ρωτώ. Αισθανθήκατε την ανάγκη από την αρχή να μας πείτε ότι με τις δεξιώσεις που κάνατε, με τις σχέσεις που είχατε αναπτύξει, σας είχανε χαρακτηρίσει μακαριακό. Πιστεύετε ότι αυτό έχει καμία σημασία; Ναι ή όχι;

ΠΟΥΛΟΣ: Σημασία είχε για τους πραξικοπηματίες.

ΞΑΡΧΑΣ: Ναι ή όχι; Δηλαδή, ο αξιωματικός που εστέλλετο από εδώ, και μιλώ εκεί που τοποθετείτε εσείς τον εαυτό σας και τους άλλους, τους μη πραξικοπηματίες, στελνόταν να γίνει μακαριακός ή αντιμακαριακός ή έπρεπε να μείνει ουδέτερος και να κάνει το καθήκον του;

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ ήμουνα και πίστευα...

ΞΑΡΧΑΣ: Δεν θέλω να μου πείτε ιστορία μεγάλη. Αυτό. Έπρεπε εσείς σαν Έλληνας αξιωματικός να είστε μακαριακός, γριβικός ή Έλληνας αξιωματικός που πήγε εκεί υπηρετώντας κάτω από ένα νόμιμο καθεστώς να κάνει το καθήκον του και να φύγει, όταν έρθει η ώρα;

ΠΟΥΛΟΣ: Όπως ήμουνα όλη μου τη ζωή, να ήμουνα Έλληνας στρατιώτης νομοταγής.

ΞΑΡΧΑΣ: Τι σημασία λοιπόν έχει και λέτε το μακαριακός; Αυτό δεν το καταλαβαίνω. Γιατί αισθάνεστε την ανάγκη να το πείτε;

ΠΟΥΛΟΣ: Αισθάνομαι την ανάγκη να το πω, γιατί αυτό που έγινε σε μένα δεν έγινε σε κανέναν άλλον συνταγματάρχη.

ΞΑΡΧΑΣ: Ακούστε, κύριε. Ο Κύπριος μπορούσε να είναι μακαριακός ή γριβικός ή λυσσαριδικός. Εσείς ο ξένος, ο στρατιώτης που πάτε εκεί, αναγνωρίζετε στον εαυτό σας το δικαίωμα να κάνετε τέτοιου είδους τοποθετήσεις;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό δεν το είπα εγώ ούτε το είπαν οι Κύπριοι ότι είμαι μακαριακός. Οι άλλοι, αντιθέτως, ερμηνεύοντας εσφαλμένως τα πράγματα...

ΞΑΡΧΑΣ: Κάνατε μια χειρόγραφη έκθεση, λέτε, μόλις ήρθατε, χωρίς να σας τη ζητήσει κανένας.

ΠΟΥΛΟΣ: Μου τη ζητήσανε και μου την πήρανε από το χέρι, χωρίς να βγάλω καν αντίγραφο.

ΞΑΡΧΑΣ: Τότε γιατί κάνατε και δεύτερη;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν το ξέρω αυτό.

ΞΑΡΧΑΣ: Δεν το ξέρετε; Σας τη ζητήσανε προσωπικά ή με διαταγή;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο κάθε αξιωματικός που ερχότανε από την Κύπρο περνούσε από το Αρχηγείο Στρατού. Υπήρχε μια βασική διαταγή που έλεγε άπαντες οι αξιωματικοί επανερχόμενοι στην Ελλάδα να υποβάλουν έκθεση επί των γεγονότων.

ΞΑΡΧΑΣ: Εκάνατε λοιπόν την έκθεση.

ΠΟΥΛΟΣ: Κάθισα εγώ με όλη την ειλικρίνειά μου και την παρέδωσα.

ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε μάρτυς, δεν την αμφισβητώ την ειλικρίνειά σας, είπαμε να είμαστε σύντομοι. Με άλλη διαταγή κάνατε τη δεύτερη έκθεση;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήρθε προσωπική διαταγή στη μονάδα μου...

ΞΑΡΧΑΣ: Για εσάς;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι για μένα, ήτανε μάλλον γενικότερη.

ΞΑΡΧΑΣ: Δηλαδή δύο εκθέσεις έχουνε κάνει όλοι οι αξιωματικοί;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ξέρω. Ο τύπος που μου ήρθε η διαταγή δεν ήταν προσωπική, προς Πούλον, ατομική διαταγή.

ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε μάρτυς, ήταν μια διαταγή όλοι που ήρθατε να κάνετε εκθέσεις. Τις εκάνατε. Και μετά είπε άλλη διαταγή ξανακάνετε;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι. Η εντύπωσις που μου εδόθη εμένα…

ΞΑΡΧΑΣ: Δεν είναι θέμα εντυπώσεως, γεγονότα. Ή υπάρχει ή δεν υπάρχει.

ΠΟΥΛΟΣ: Η εντύπωσις που μου εδόθη…

ΞΑΡΧΑΣ: Αφήστε την εντύπωση. Είπαμε οι εντυπώσεις στην άκρη.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΞΑΡΧΑΣ: Ώστε λοιπόν μια διαταγή, όλοι οι αξιωματικοί κάντε μια έκθεση. Μια δεύτερη, ξανακάνετε. Ξέρετε, είστε ο μόνος που έχετε κάνει δεύτερη, όπως μας τα λέτε. Γιατί ούτε διαταγές έχουμε βρει άλλες τέτοιες και μου υποσχεθήκατε ότι θα βοηθήσετε να βρούμε την αλήθεια.

ΠΟΥΛΟΣ: Απάνω στο χαρτί, συγγνώμη, το διαβιβαστικό που έχει επάνω λέει σχετικές τάδε και τάδε. Οι σχετικές τάδε και τάδε είναι οι σχετικές διαταγές.

ΞΑΡΧΑΣ: Ώστε λοιπόν ήταν για όλους να κάνουν δύο και κάνατε εσείς δύο και όλοι οι άλλοι κάνανε από μία. Εντάξει, το λύσαμε αυτό το θέμα

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ξέρω.

ΞΑΡΧΑΣ: Για πέστε μου τώρα για τον Κοκοράκη που ήρθε εκεί. Πόση ώρα σάς είχε με το πιστόλι ο Κοκοράκης;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Κοκοράκης ήταν και σουλατσάριζε και το πιστόλι δεν το έστριβε σε μένα. Το είχε στο χέρι μπροστά του.

ΞΑΡΧΑΣ: Κάποια στιγμή τού είπατε εσείς άσε το πιστόλι, μην σου φύγει και ξέρω εγώ.

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό έγινε μετά.

ΞΑΡΧΑΣ: Πόση ώρα;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό ήταν περίπου 3-4 λεπτά μέχρι που αρχίσανε να πέφτουν τα πυρά.

ΞΑΡΧΑΣ: Τέσσερα λοιπόν λεπτά, 5 λεπτά σάς κράταγε με το πιστόλι και μετά το έβαλε στην τσάντα.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, δεν το έβαλε στην τσάντα, απλώς το κατέβασε κάτω.

ΞΑΡΧΑΣ: Πού δηλαδή;

ΠΟΥΛΟΣ: Απάνω στο τραπεζάκι που καθότανε.

ΞΑΡΧΑΣ: Δηλαδή, όση ώρα ήτανε εκεί, είχε το πιστόλι εκεί μπροστά του;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως. Απλώς το ακούμπησε στο τραπέζι απάνω.

ΞΑΡΧΑΣ: Κι εσείς ήσαστε τέσσερις αξιωματικοί εκεί και σας κρατούσε με το πιστόλι στο τραπέζι ο Κοκοράκης;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Άοπλοι εμείς οι τέσσερις αξιωματικοί. Με τη στολή γραφείου.

ΞΑΡΧΑΣ: Πείτε μου κάτι άλλο, χονδρικώς, αν ξέρετε. Πόσοι ήτανε αυτοί οι αξιωματικοί εκεί κάτω; Ήσαστε περίπου 500 Έλληνες αξιωματικοί;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, στο ΓΕΕΦ ήμαστε γύρω στους 350. Όταν λέμε ΓΕΕΦ με τις μονάδες μαζί.

ΞΑΡΧΑΣ: Πόσοι ήτανε που ήτανε αφοσιωμένοι στο πραξικόπημα, στη δικτατορία;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν μπορώ να καταλάβω εγώ αυτό το πράγμα, διότι αυτή τη στιγμή τι έγινε στην Αμμόχωστο, τι έγινε αλλού…

ΞΑΡΧΑΣ: Δεν θέλω τι έγινε στην Αμμόχωστο. Μπορείτε να μου πείτε ότι δεν ξέρετε.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ξέρω. Πάντως ήτανε μικρός αριθμός.

ΞΑΡΧΑΣ: Μου προκαλεί εντύπωση, γιατί όλοι λέτε ότι ήσαστε αντιδικτατορικοί, και δεν ξέρω ποιος ήτανε, τέλος πάντων, που έκανε όλα αυτά τα πράγματα.

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη, ήταν περιορισμένος αριθμός ανωτέρων αξιωματικών και ήτανε ηυξημένος ο κατώτερος. Είχαν μυηθεί οι κατώτεροι περισσότερο.

ΞΑΡΧΑΣ: Ήταν περισσότεροι, να το πούμε έτσι, από εκεί ή περισσότεροι από σας, που δεν συμπαθούσατε τη δικτατορία; Με ενδιαφέρει να ξέρω δηλαδή. Μπορεί να βρίσκετε κάθε τρεις και λίγο δυο, τρεις, τέσσερις και όλους τους άλλους να τους υποτάσσουν; Πού πάμε;

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ το είπα και στην αρχή. Υπάρχουν άνθρωποι που έχουν παραμεληθεί και που κάνανε ηρωικές πράξεις εναντίον των Τούρκων. Εγώ ξέρω αυτά που είδα. Και από τους δώδεκα συνταγματάρχας

που βρισκόμασταν τότε στην Κύπρο είμαι βέβαιος ότι ήτανε μεμυημένοι τρεις.

ΞΑΡΧΑΣ: Μάλιστα. Και τους άλλους εννιά; Χάρτινοι είσαστε δηλαδή; Αυτό είναι που με απασχολεί.

ΠΟΥΛΟΣ: Από τους συνταγματάρχας. Από τους άλλους παρακάτω δεν ξέρω.

ΞΑΡΧΑΣ: Και το λέτε αυτό έτσι; Τρεις οι άλλοι, εσάς τους εννιά που είχατε έναν σωρό μονάδες σάς καθηλώσανε.

ΠΟΥΛΟΣ: Μα όταν σε αιφνιδιάζουν και σε καθηλώνουν.

ΞΑΡΧΑΣ: Περί αυτού πρόκειται, κύριε μάρτυς; Περί του ότι σας καθηλώσανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Θα έπρεπε, λοιπόν, να ήμαστε όλη την ώρα οπλισμένοι και να περιμένουμε.

ΞΑΡΧΑΣ: Για πέστε μου κάτι άλλο, από τις 15 μέχρι τις 19 του μηνός λέτε εκεί στην έκθεσή σας ότι οι μονάδες σας κάνανε ασκήσεις...

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι 15 με 19, μέχρι τις 12 του μηνός κάνανε ασκήσεις.

ΞΑΡΧΑΣ: Από 16 με 19 οι μονάδες σας τι κάνανε;

ΠΟΥΛΟΣ: Οι μονάδες ήταν σε επιφυλακή, ορισμένα τμήματα είτε σε αποσπάσματα, αυτά που είχαν πάει στην Πάφο, κάτι πυροβολαρχίες...

ΞΑΡΧΑΣ: Από πότε ήταν σε επιφυλακή;

ΠΟΥΛΟΣ: Μισή ώρα μετά το πραξικόπημα. Βγήκε σήμα από το ΓΕΕΦ.

ΞΑΡΧΑΣ: Μάλιστα. Και επιφυλακή τι σημαίνει, κύριε μάρτυς, ότι είσαστε οπλισμένοι, όταν είναι επιφυλακή;

ΠΟΥΛΟΣ: Όταν είναι επιφυλακή, σημαίνει ότι οι μονάδες μένουν μέσα στο στρατόπεδο, αυξάνουν τα μέτρα ασφαλείας, διπλασιάζονται οι σκοποί κ.λπ.

ΞΑΡΧΑΣ: Έχουν δηλαδή όπλα, όταν είναι επιφυλακή, έτοιμα; Ο αξιωματικός έχει το πιστόλι του;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως.

ΞΑΡΧΑΣ: Το έχει. Τότε, λοιπόν, γιατί εσείς πήγατε άοπλος στο ΓΕΕΦ; Στη σύσκεψη του Γεωργίτση το μεσημέρι;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν πήγα άοπλος.

ΞΑΡΧΑΣ: Σας αφοπλίσανε εκεί;

ΠΟΥΛΟΣ: Διότι δεν είχα πιστόλι μαζί μου...

ΞΑΡΧΑΣ: Γιατί να μην το έχετε; Επιφυλακή ήσαστε.

ΠΟΥΛΟΣ: Γιατί έπρεπε να πάω στην πυροβολαρχία διοικήσεως, να πάω να παραλάβω.

ΞΑΡΧΑΣ: Πήγατε, λέτε, εσείς στις 1.30΄ σε σύσκεψη στο γραφείο του Γεωργίτση.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν πήγα σε σύσκεψη. Με καλέσανε να πάω στο ΓΕΕΦ.

ΞΑΡΧΑΣ: Σας καλέσανε κι από εκεί και πέρα ήσαστε υπό περιορισμόν. Κι ερωτώ εγώ γιατί πήγατε χωρίς το πιστόλι σας.

ΠΟΥΛΟΣ: Αφού είχα τον Κοκοράκη πάνω από το κεφάλι μου μέχρι τις 11.30΄.

ΞΑΡΧΑΣ: Ο Κοκοράκης έφυγε κι εσείς πήγατε μετά. Γιατί σας εμπόδιζε ο Κοκοράκης, λοιπόν, να πάρετε το πιστόλι σας;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Κοκοράκης δεν με εμπόδιζε να πάρω το πιστόλι μου, αλλά εκείνη τη στιγμή δεν σκέφτηκα να πάρω το πιστόλι μου μαζί.

ΞΑΡΧΑΣ: Επιφυλακή η μονάδα σας και δεν σκεφτήκατε ότι έπρεπε να είστε οπλισμένος; Δεν ξέρω τι λέει ο κ. Κουτσογιάννης που ήταν αξιωματικός.

ΠΟΥΛΟΣ: Ήταν μέρες πονηρές.

ΞΑΡΧΑΣ: Και διερωτώμαι αυτό το ότι ήσαστε υπό περιορισμόν όλες αυτές τις μέρες το θεωρείτε τώρα ή παλιότερα σοβαρό γεγονός ή όχι;

ΠΟΥΛΟΣ: Μειωτικό για μένα.

ΞΑΡΧΑΣ: Αφήστε το για σας. Αντικειμενικά, το θεωρείτε σοβαρό ή όχι; Για τις μονάδες γενικά ...

ΠΟΥΛΟΣ: Ουσιαστικά δεν διοικούσα τις μονάδες μου, τίποτα.

ΞΑΡΧΑΣ: Γιατί λοιπόν αυτό το σοβαρό γεγονός δεν το γράφετε στην έκθεσή σας;

ΠΟΥΛΟΣ: Πώς δεν το γράφω;

ΞΑΡΧΑΣ: Δεν το γράφετε, κύριε μάρτυς. Σήμερα μας το λέτε.

ΠΟΥΛΟΣ: Δυο λεπτά, κύριε βουλευτά. Θα μου επιτρέψετε κάτι.

ΞΑΡΧΑΣ: Εγώ γι' αυτά που θέλω να σας ρωτώ παίρνω την απάντηση. Από εκεί και

πέρα να μην μακρηγορούμε. Καταλάβατε.

ΠΟΥΛΟΣ: Καλώς. Με ρωτάτε για συνθήκες πολύ ανώμαλες και επικίνδυνες.

ΞΑΡΧΑΣ: Εγώ είμαι ικανοποιημένος από την απάντηση. Και μια απορία ακόμα, αν μπορείτε να μου τη λύσετε. Σας είχαν, λοιπόν, υπό περιορισμόν εκεί, δέκα αξιωματικοί πόσοι είπατε ότι ήσαστε, και παρά ταύτα εκεί σας ’λέγαν και τα μυστικά τους. Σας ’λέγαν, δηλαδή, ότι τους επέπληξε, ποιος είπατε; Γιατί δεν πιάσανε τον Μακάριο ή από εκεί παίρνατε χαμπάρι ότι ο Σκλαβενίτης μιλούσε, δεν ξέρω με ποιον, κτλ. Μπορείτε να μου δώσετε μια εξήγηση; Γιατί εγώ το καταλαβαίνω, είπατε και πριν πήγατε στην τουαλέτα κι επειδή κάνατε δυο βήματα παραπέρα, ο στρατιώτης σάς είπε πίσω. Ουσιαστικά υπό κράτηση. Πώς συμβιβάζεται αυτό το πράγμα;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν το καταλαβαίνω και εγώ. Μου είχε κάνει κι εμένα απορία αυτό το πράγμα.

ΞΑΡΧΑΣ: Ούτε κι εμείς το καταλαβαίνουμε.

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ έδωσα μια εξήγηση, αν θέλετε. Θέλανε να μας καταστήσουν συνυπεύθυνους γι’ αυτά που κάνανε.

ΞΑΡΧΑΣ: Για πέστε μου κάτι άλλο. Είπατε εδώ ότι από τις 05.50΄ τα αντιαεροπορικά χτυπούσαν. Ποιες μονάδες δεν χτυπήσανε; Γιατί εδώ εμείς μένουμε με την εντύπωση ότι μέχρι 9 παρά τόσο ήταν εν σιωπή όλα τα όπλα μας. Εσείς μας λέτε τα αντιαεροπορικά ’χτυπήσαν. Ποιες μονάδες, ποια όπλα δεν ’χτυπήσαν;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, τα αντιαεροπορικά αυτά που σας λέω εγώ ήταν αυτά που είχαν προκριθεί...

ΞΑΡΧΑΣ: Δεν θέλω να μου πείτε ποια ήτανε ή πώς κατασκευάζονται. Είπατε ότι χτυπούσαν.

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτά που ήταν στην περιοχή της Λευκωσίας.

ΞΑΡΧΑΣ: Ποια άλλα όπλα, λοιπόν, έπρεπε να χτυπούνε στις 5.30΄ και δεν ’χτυπήσαν;

ΠΟΥΛΟΣ: Τα τμήματα της ακτής.

ΞΑΡΧΑΣ: Τα τμήματα της ακτής δεν χτυπήσανε.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν υπήρχανε.

ΞΑΡΧΑΣ: Και πέστε μου τώρα ποιες μονάδες, ακριβώς εκεί έρχομαι, ποιες μονάδες δεν ήταν στη θέση τους που έπρεπε να είναι αυτή την ώρα και καταστράφηκαν λέτε καθ’ οδόν;

ΠΟΥΛΟΣ: Πυροβολικού;

ΞΑΡΧΑΣ: Όποιες μονάδες.

ΠΟΥΛΟΣ: Οι μονάδες ελιγμού. Βασικώς, τον πόλεμο τον κάνουν οι μονάδες ελιγμού. Πεζικό, άρματα, τεθωρακισμένα.

ΞΑΡΧΑΣ: Ποιες μονάδες;

ΠΟΥΛΟΣ: Οι μονάδες Κυρήνειας, βασικώς, που ήτο ο τομέας τους.

ΞΑΡΧΑΣ: Ποιες; Μας είπατε εκεί ένα τάγμα. Αλλά εγώ ρωτώ το εξής και θέλω να μου πείτε, γιατί εγώ δεν είμαι στρατιωτικός. Η παραλία είχε εκεί πυροβόλα; Επάκτια, πώς τα λέτε; Παράκτια;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Είχαμε τα αντιαρματικά αυτά τα παλιά, τα οποία πήγαμε να τα τάξουμε. Δεν ήταν ταγμένα. Ήταν στο στρατόπεδο.

ΞΑΡΧΑΣ: Γιατί να μην είναι τα αντιαρματικά, κύριε; Δεν έχετε εκεί οχυρωματικά έργα τίποτα, που να κρύβονται μέσα; Δεν έχετε τη θάλασσα υπό επιτήρησιν, δηλαδή;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, ούτε τώρα, αυτή τη στιγμή, είναι τα όπλα ταγμένα.

ΞΑΡΧΑΣ: Όχι, λοιπόν. Καλά, έτσι λέτε. Και τώρα για πέστε μου κάτι ουσιαστικό. Νομίζω ξεκαθαρίστηκε που σας ρώτησε ο κ. Κάππος, αλλά θέλω κι εγώ κάτι. Για την εκεχειρία, το ότι σταθήκανε εκεί που σταθήκανε οι Τούρκοι ήταν αποτέλεσμα της στρατιωτικής μας δραστηριότητος ή της εκεχειρίας; Δηλαδή, τους σταματήσατε εσείς, τα τμήματα που πολεμούσαν εκεί, ή σταμάτησαν, γιατί η αντιπροσωπεία μας εκεί στη Γενεύη έκανε αυτή τη συμφωνία;

ΠΟΥΛΟΣ: Μα δεν σταματήσανε. Σταματήσανε, διότι έκαναν τα πυρά.

ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε μάρτυς, πέστε μου τους σταματήσανε τα πυρά μας τους Τούρκους εκεί;

ΠΟΥΛΟΣ: Σε ποιο σημείο;

ΞΑΡΧΑΣ: Όπου σταματήσανε.

ΠΟΥΛΟΣ: Οι Τούρκοι, σας παρακαλώ, δεν σταματήσανε πουθενά. Συνεχίσανε και καταλαμβάνανε χωριά και υψώματα και κάμπους συνέχεια.

ΞΑΡΧΑΣ: Στις 23 του μηνός, αν δεν γινότανε η εκεχειρία, οι Τούρκοι, που σημαίνει ότι συνεχιζότανε οι πολεμικές επιχειρήσεις, έτσι δεν είναι; Πού θα τους σταματούσατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Περί την Κυρήνεια. Θα είχανε πάει το πολύ 5 χιλιόμετρα, 10 χιλιόμετρα πάρα πέρα. Όχι 30 που πήγανε αμαχητί.

ΞΑΡΧΑΣ: Δηλαδή, εσείς θα τους σταματούσατε 5 χιλιόμετρα από την Κυρήνεια; Γιατί δεν τους σταματήσατε πριν;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε. Το 5 μπροστά...

ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε μάρτυς, μ' ενδιαφέρει εμένα αυτό. Είναι σοβαρό. Θα τους σταματούσατε; Με ποιες δυνάμεις;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε. Οι δυνάμεις μας είχανε καμφθεί. Οι δυνατότητες αμύνης τους ήτανε περιορισμένες. Αλλά, έστω και επιβράδυνση, συγγνώμη, επιβράδυνση αν κάνω, κερδίζω μέρες. Ενώ οι Τούρκοι από εκεί ξεφουντάρανε.

ΞΑΡΧΑΣ: Δηλαδή, εσείς λέτε ότι δεν θα τους σταματούσατε μεν, αλλά θα κερδίζατε μέρες. Κι αυτό τι εσήμαινε για εσάς;

ΠΟΥΛΟΣ: Οι Τούρκοι θα είχαν απώλειες περισσότερες.

ΞΑΡΧΑΣ: Θα είχαν απώλειες οι Τούρκοι. Ώστε αυτό είναι, λοιπόν, όλο το πράγμα, που εσείς το λέτε, γιατί είπατε και μια λέξη που, αν είναι, εγώ θα την επικροτήσω, αλλά, αν δεν είναι, θα πρέπει να την πάρετε πίσω. Μιλήσατε για προδοσία. Δεν μ' ενδιαφέρει βέβαια, άλλοι θα τον δώσουν τον χαρακτηρισμό, δεν αποδίδω βαρύτητα στο ότι το είπατε εσείς. Αλλά με ενδιαφέρει να ξέρω αν εσείς μπορούσατε εκεί κάτω να πολεμήσετε. Γιατί εδώ λέτε, σε ερώτηση του συναδέλφου του κ. Κουτσογιάννη, οι πυροβολαρχίες, δύο, διαλυθήκανε και χάσατε και το 70% της δυνάμεως. Το άλλο τάγμα προσεβλήθη στον καταυλισμό του, διελύθη. Το άλλο το μηχανοκίνητο προσεβλήθη στον δρόμο, διελύθη. Με ποιες δυνάμεις θα τους σταματούσατε;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεν απαντά ο μάρτυς, κύριε συνάδελφε.

ΠΟΥΛΟΣ: Όταν κανείς θέλει να πολεμήσει και με τα δόντια πολεμάει.

ΞΑΡΧΑΣ: Και κάτι άλλο ακόμα. Όταν ήρθατε στην Ελλάδα, λέτε, σας εξαπέστειλαν στη Βέροια λόγω συμπάθειας. Και το έχω σημειώσει σε εισαγωγικά. Ήρθατε τον Σεπτέμβριο. Ο Αρμπούζης, δηλαδή, δεν σας συμπαθούσε, κύριε μάρτυς; Εκεί κάτω σας 'στείλαν πάλι λόγω συμπάθειας εντός εισαγωγικών. Εκείνοι δεν σας 'θέλαν. Ο Αρμπούζης που ήταν τότε εδώ κι αυτός δεν σας ήθελε.

ΠΟΥΛΟΣ: Να σας πω. Η διαταγή που ήρθε τότε στην Κύπρο να ανακληθώ στην Ελλάδα... με τοποθετούσανε στη σχολή πυροβολικού ως διοικητή. Και μέχρι να έρθω, την εβδομάδα που μεσολάβησε, να πάρω φύλλο πορείας, άλλαξε η διαταγή και με τοποθετήσανε στη Βέροια. Και το λέω αυτό, γιατί εγώ όλη τη διάρκεια της εφταετίας ήμουνα στη Βόρειο Ελλάδα.

ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε μάρτυς, να αντιστρέψω το ερώτημα. Ύστερα απ' αυτά που ακούσαμε εδώ, έπρεπε να σας συμπαθεί ο κ. Αρμπούζης και να σας κάνει και επιτελάρχη ίσως;

ΠΟΥΛΟΣ: Εμένα; Όχι. Δεν είχα την απαίτηση αυτή. Αλλά εάν δεν ήμουν ο άτυχος και ήμουνα κάπου αλλού...

ΞΑΡΧΑΣ: Κι ένα τελευταίο, κύριε πρόεδρε, και τελειώνω. Είπατε για τον Ιωαννίδη, έναν υφιστάμενό σας αξιωματικό, ο οποίος σας έφερε μια έκθεση κι είπατε άσ' τη να πάει, δεν σ' ενδιαφέρει σας είπε εσάς. Πότε σας την έδωσε αυτή την έκθεση;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο κ. Ιωαννίδης, ο ταγματάρχης Ιωαννίδης;

ΞΑΡΧΑΣ: Και ερωτηθήκατε από τον πρόεδρο, σας μιλάει κατ' αυτόν τον τρόπο και το δέχεστε; Πότε σας την έδωσε;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτή μου την έδωσε τις ημέρες του πραξικοπήματος. Μετά που είχε εδραιωθεί.

ΞΑΡΧΑΣ: Δηλαδή από 15 μέχρι 20. Τότε,

δηλαδή, που εσείς ήσαστε υπό περιορισμόν και υπό επιτήρησιν σας έφερε αυτός την έκθεσιν και σας είπε στείλτε την...

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Αυτός έδωσε έκθεση στο ΓΕΕΦ και κοινοποίησε και σε μένα μια έκθεση.

ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε μάρτυς, απλά πράγματα. Εντοπίζετε τον χρόνο εκεί. Και μας λέτε ότι αυτό τον χρόνο ήσαστε με τον σκοπό με την ξιφολόγχη κι ήρθε αυτός και σας έδωκε την έκθεση. Ευχαριστώ, κύριε πρόεδρε.

ΠΟΥΛΟΣ: Με συγχωρείτε. Μετά από τόσα χρόνια λεπτομέρειες αυτού του είδους... Μπορεί να είναι εσφαλμένες οι εντυπώσεις μου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Περάκης, παρακαλώ. Ναι, κύριε συνάδελφε.

ΚΑΠΠΟΣ: Ο μάρτυρας αρνήθηκε ότι ο αντιπλοίαρχος Παπαγιάννης τού εγνώρισε τις εσπερινές ώρες στις 19 ότι η Τουρκία εγνώρισε αρχάς ΝΑΤΟ ότι εκτελεί ναυτικήν άσκησιν. Στην αρχική έκθεση λέει αυτό.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΚΑΠΠΟΣ: Αρνήθηκε ότι ο Παπαγιάννης το είπε αυτό το πράγμα. Μα εδώ λέει άλλα πράγματα. Αυτό είναι. Και επίσης και στη μεταγενέστερη πάλι λέει: «Εσπερινάς ώρας εκοινοποιήθη από ΝΔΚ αντιπλοιάρχου Παπαγιάννη ότι ναυτική δύναμις εξ εννέα μεγάλων σκαφών κινείται νοτίως Αλεξανδρέττας και ετέρα εκ τεσσάρων μεγάλων και δεκαεφτά μικρών σκαφών κινείται βραδέως έξω του ιδίου λιμένος. Ομοίως ότι η Τουρκία εγνώρισε αρχάς ΝΑΤΟ ότι εκτελεί ναυτικήν άσκησιν». Και στην αρχική και στη μετέπειτα λέει το ίδιο πράγμα και το αρνείται εδώ.

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη. Ο Παπαγιάννης είπε «ότι η Τουρκία εγνώρισε αρχάς ΝΑΤΟ ότι εκτελεί ναυτικήν άσκησιν». Αλλά ότι είναι εγκεκριμένη, που είπατε, γιατί εγώ εκεί απήντησα, ήρθε από πάνω. Ήρθε από το ΑΕΔ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Αυτή την εξήγηση δίνετε.

ΠΟΥΛΟΣ: Τώρα, ορισμένα σημεία, είναι τόσο πολλά αυτά τα σημεία τα οποία... πρέπει αυτοί να δώσουν τις εξηγήσεις.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Περάκης έχει τον λόγο.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Κύριε μάρτυς, αναγνωρίζω πως έχετε κουραστεί αρκετά, αλλά με την άνεσή σας ήθελα να αναλύσετε κάτι που είπα πρωτύτερα παρεμπιπτόντως σε ερώτηση του κ. Μπαντουβά. Σας ρωτούσε για τις μάχες κτλ. και είπατε σε μια στιγμή ότι είχαν συμφωνήσει, κάπως έτσι το είπατε, να παραδώσουν την Κυρήνεια στην Τουρκία...

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό δεν το είπα εγώ.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Πώς το είπατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, το είπε κάποιος κύριος εκεί πέρα και ομολόγησε ο Ντενίσης ότι υπήρχε σχέδιο. Και λέω, αν υπήρχε τέτοιο σχέδιο, είναι προδοσία. Εγώ δεν έχω ιδέα για τέτοιο πράγμα.

ΠΕΡΑΚΗΣ: Δεν έχετε τέτοια πληροφορία καμιά. Παραιτούμαι, κύριε πρόεδρε, δεν θέλω να ρωτήσω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Λιαροκάπης.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε μάρτυς, χωρίσατε τα πρόβατα από τα ερίφια. Από τους κομισάριους πραξικοπηματίες. Θέλουμε να μας τους ξεχωρίσετε, εκεί ήσαστε, τους ξέρατε 2-3 μέρες λιγότερο είπατε και εμφανίστηκαν εκείνη τη μέρα με τις πανοπλίες. Συγκεκριμένα, μπορείτε να μας πείτε ονομαστικώς ποιοι ήταν; Εκτός από τον Γεωργίτση και τον Κομπόκη, που ξέρουμε ότι ήταν αρχηγοί, ποιοι άλλοι ήταν, ονομαστικώς;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήτανε ο Παπαγιάννης Κωνσταντίνος, υποδιοικητής της ΕΛΔΥΚ, και κάποιο τμήμα της ΕΛΔΥΚ, απ' ό,τι έμαθα, είχε κάποια ενέργεια εκεί περί το αεροδρόμιο.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δεν θέλω αιτιολογία. Ονόματα.

ΠΟΥΛΟΣ: Ήτανε ο Κοκοράκης, ένας αντισυνταγματάρχης Λιασκώνης, ο οποίος είχε καταλάβει και τον ραδιοφωνικό σταθμό, του 7ου Γραφείου, ήταν ένας Δημακόπουλος του μηχανικού, ήταν ο Κοντώσης, ο ταγματάρχης αυτός. Αυτούς αρχικά είχα εντοπίσει...

ΜΕΛΟΣ: Ο Σκλαβενίτης...

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Σκλαβενίτης. Καλά στην αρχή, την ώρα εκείνη δεν ήτο. Ήρθε μετά ο Σκλαβενίτης. Ένας άλλος ταγματάρχης που είχε πάει επικεφαλής της φάλαγγος προς την Πάφο, το γράφω το όνομά του, δεν το θυμάμαι τώρα. Ήταν μάλλον από τα τμήματα που είχαν κάνει τις πρωινές εφόδους εναντίον των αστυνομικών και του Προεδρικού Μεγάρου. Τώρα του ναυτικού ο κ. Παπαγιάννης κι αυτός ανακατευότανε και ήτανε στις συσκέψεις τις ιδιαίτερες κ.λπ.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Προχωράτε. Ονόματα.

ΠΟΥΛΟΣ: Άλλα ονόματα δεν θυμάμαι.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Είπατε ήταν οι τρεις πραξικοπηματίες και εννιά συνταγματάρχες δεν μετείχαν. Είπατε, επίσης, στους ανωτέρους αξιωματικούς λίγοι ήτανε οι πραξικοπηματίες, συνωμότες, και οι περισσότεροι δεν ήταν. Μάθατε δυο-τρεις μέρες τουλάχιστον γρηγορότερα ότι αυτοί ετοιμάζονται για ντου. Εσείς οι περισσότεροι που δώσατε όρκο, που πήγατε εκεί, νομίζω, για να προστατεύσετε το νόμιμο καθεστώς της Κύπρου και την ακεραιότητα της Κύπρου, δεν έπρεπε να πάτε στον Μακάριο να του πείτε αυτό κι αυτό κάνουν και να τους πιάσετε; Το κάνατε αυτό;

ΠΟΥΛΟΣ: Με ποια στοιχεία να τους κατηγορούσαμε; Με υποψίες;

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Με υποψίες. Βλέπατε. Οι συνωμότες δεν τα λένε όλα. Βλέπατε ότι ετοιμάζονταν για ντου. Έλληνες αξιωματικοί δώσατε όρκο. Γιατί εφησυχάσατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, με ποιο στοιχείο να τους καταγγείλουμε;

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δηλαδή, δεν είχατε άλλα στοιχεία; Μα σας πρόλαβαν, λέτε. Τώρα πώς θα αποδείξουμε ότι εσείς ήσασταν απέξω και ορισμένοι άλλοι ενδεχομένως αθώοι; Σας προλάβανε κι έκαναν αυτό. Δεν έπρεπε να κινηθείτε για να τους πιάσετε;

ΠΟΥΛΟΣ: Εμείς από τη Δευτέρα έπρεπε να αρχίσουμε την προετοιμασία της αποστρατεύσεως, βάσει των αποφάσεων της κυπριακής κυβερνήσεως, και να συμμαζέψομε τα υλικά. Έπρεπε μέσα σε τρεις μέρες να μην υπάρχει μία κλάσις ολόκληρη. Να έχει απολυθεί. Είχαμε άλλο πρόβλημα. Τώρα αυτά τα πράγματα ήτανε υποψίες, οι οποίες επιβεβαιώθηκαν από τα γεγονότα. Αλλά με κάποια υποψία να πάω να πω εγώ τι; Επειδή κάνει μου-σου-ψου ο κ. τάδε με τον κ. τάδε ότι οπωσδήποτε είναι πραξικόπημα;

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Μα λέτε ότι γι' αυτούς τους λόγους σάς είχαν κι εσάς υπό επιτήρηση. Και μάλιστα μέχρι το βράδυ 19 με 20 του Ιούλη. Έτσι δεν είναι; Μέχρι 19 το βράδυ. Είπατε καθαρά.

ΠΟΥΛΟΣ: Μέχρι 19 το απόγευμα.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Ήταν αυτό, θα μου επιτρέψετε να πω, εξευτελιστικό. Ποια ήταν η αντίδρασίς σας;

ΠΟΥΛΟΣ: Κύριοι, έχετε βρεθεί ποτέ υπό τοιαύτας συνθήκας;

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δεν μπορούσατε να παραιτηθείτε;

ΠΟΥΛΟΣ: Να κάνω τι;

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Να πείτε φεύγω. Είστε μασκαράδες. Με στείλατε εδώ για την Κύπρο και άλλα έχετε στο μυαλό σας. Παραιτούμαι και φεύγω. Δεν μπορούσατε να το κάνετε αυτό; Η ιεραρχία κατελύθη, είπατε. Δεν σας λογάριαζαν οι κατώτεροι. Τα πάντα κατελύθησαν. Δεν έπρεπε να παραιτηθείτε τουλάχιστον, αν δεν μπορούσατε να αντιδράσετε;

ΠΟΥΛΟΣ: Την ίδια στιγμή θα ήμουνα δεμένος χειροπόδαρα.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Τώρα, με συγχωρείτε, ας ήσασταν. Θα είχατε την τιμή σας. Του Έλληνα αξιωματικού.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε συνάδελφε...

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Με συγχωρείτε. Είπατε ότι με το πραξικόπημα ήρθε ο ξένος στόλος. Από νότο, από δυσμάς, από ανατολάς. Δηλαδή, τι εννοείτε ξένος στόλος, ποιων κρατών;

ΠΟΥΛΟΣ: Είπα, όπως ανέφερε ο Παπαγιάννης ο αρχηγός, δυτικά περιοχής Πάφου ήταν ο αμερικάνικος στόλος και τον ονόμασε εκείνος, όχι εγώ, νοτίως ήταν ο αγγλικός στόλος και ανατολικώς ήτανε η ρωσική μοίρα.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Και μετά, όταν έγινε η εισβολή των Τούρκων, τα στίγματα έδειξαν ότι έφυγε ο στόλος κι έμειναν μόνο τα αγγλικά;

ΠΟΥΛΟΣ: Μόνο τα αγγλικά στη νότιο Κύπρο.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Τώρα θέλω να μου πείτε γιατί, όταν έκαναν εισβολή οι Τούρκοι, έφυγε ο στόλος; Δηλαδή, αυτοί που είχαν τον στόλο εκεί, και ειδικότερα οι Αμερικάνοι, τι ενδιαφέρονταν, τι βγαίνει απ' αυτό με τη λογική; Βγαίνει μήπως με τη λογική ότι μας ενδιαφέρει να είναι και οι Έλληνες και οι Τούρκοι στη διχοτομημένη Κύπρο;

ΠΟΥΛΟΣ: Πιθανόν. Αυτό είναι συμπέρασμα. Εγώ τα γεγονότα τα ανέφερα. Τα συμπεράσματα είναι ανάλογα.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Να ερωτήσω τον μάρτυρα. Είδε το σήμα, ήταν γνήσιο. Διότι με αυτή τη διαβεβαίωση ορισμένους αξιωματικούς τούς καθησύχαζε ότι δεν πρόκειται οι Τούρκοι να επέμβουνε. Έχει αποκλειστεί το νησί...

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Καλά, σ' αυτό έπεσαν όξω. Αλλά δηλαδή με τη λογική βγαίνει ότι έπρεπε να είναι εν διχοτομήσει Έλληνες και Τούρκοι εκεί;

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό βγαίνει συμπερασματικώς.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Τώρα το πραξικόπημα, αυτό το οποίο έγινε, τι λέτε, με τα γεγονότα που ζήσατε, ήταν να πέσει ο Μακάριος και να επεκταθεί η χούντα στην Κύπρο ή ήταν και να γίνει η διπλή ένωση και η διχοτόμηση;

ΠΟΥΛΟΣ: Σε μας αυτοί έλεγαν ότι θα γίνει η ένωσις της Κύπρου με την Ελλάδα.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Το 'θέλαν το δέλεαρ για όλο δηλαδή.

ΠΟΥΛΟΣ: Το λέγανε και στους μικρούς πιο πολύ. Για να τους παρασύρουνε να πάνε να σκοτωθούνε.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Γνώριζαν όμως και γνωρίζατε κι εσείς ότι οι Τούρκοι απειλούν. Έτσι δεν είναι;

ΠΟΥΛΟΣ: Τα γεγονότα αυτά, και μάλιστα το επεσήμανα εγώ σε κάτι εκεί που συζητούσαν και μου βάλανε γιούχα, που σας είπα, ότι αυτό θα είναι συμφορά και για την Κύπρο και γενικότερα για τα εθνικά μας θέματα.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δηλαδή, αυτοί το ντου γιατί το έκαναν;

ΠΟΥΛΟΣ: Το πραξικόπημα διευκόλυνε αυτό το πράγμα που έγινε.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Διευκόλυνε. Γενικώς θέλω, έγιναν κλοπές όπλων από την ΕΟΚΑ Β΄ και πριν το πραξικόπημα, είπατε; Έγιναν μεγάλες καταστροφές κτιρίων, Αρχιεπισκοπή κ.λπ., στο πραξικόπημα;

ΠΟΥΛΟΣ: Πριν το πραξικόπημα έγιναν δυο κλοπές σοβαρές.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Στο πραξικόπημα τώρα έγιναν καταστροφές κτιρίων;

ΠΟΥΛΟΣ: Η Αρχιεπισκοπή, που πέρασα από εκεί, ήταν η μισή Αρχιεπισκοπή κατεστραμμένη.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Σκοτώθηκαν και τραυματίστηκαν εκατέρωθεν Έλληνες και Κύπριοι;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Έγιναν άλλες μεγάλες φθορές κινητών και ακινήτων πραγμάτων;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως, αφού έγιναν συμπλοκές μες στην πόλη.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Έγιναν παράνομες κατακρατήσεις πολιτών; Γιατί είπατε ότι μάθατε για συλλήψεις, κρατήθηκαν, δηλαδή, παράνομα άνθρωποι;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως έγιναν.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Έγιναν όλα αυτά.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε συνάδελφε, υπενθυμίζω την αρχική σας δήλωση.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Στα οκτώ λεπτά είμαι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεν ομίλησα για συγκεκριμένη δήλωση. Κάποια δήλωση, είπα, μην τη συγκεκριμενοποιείτε.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Με κόβετε κι εμένα τώρα με τις δηλώσεις νομιμοφροσύνης. Ενδιαφέρομαι για το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων. Υπήρχε γενικώς μια παραλυσία και μια ανετοιμότητα;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ήμουν εγώ...

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Από εκεί που ήσασταν.

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτά που μας 'δίναν εκεί κάτω, αυτό φάνηκε, άλλος έκανε...

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Εμείς σταματήσαμε. Θέλω να μου πείτε καθαρά. Αυτή η παραλυσία κι αυτή η ανετοιμότητα στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων συνεχίζονταν και μέχρι τον ΑΤΤΙΛΑ ΙΙ; Γιατί μείνατε στην Κύπρο μέχρι τον Σεπτέμβριο. Συνεχιζόταν το βιολί αυτό;

ΠΟΥΛΟΣ: Όσο διοικούσανε αυτοί που κάνανε τα γεγονότα, γιατί κατάλαβα και το εξής πράγμα, θα σας πω κάτι τώρα επιπλέον. Τους είχε πιάσει πανικός. Φοβόντουσαν. Η μοίρα αυτή καταδρομών που έριξε το αεροπλάνο...

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δηλαδή, το βιολί αυτό συνεχιζόταν από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων;

ΠΟΥΛΟΣ: Μέχρι τέλος του μηνός περίπου.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Ο αξιωματικός που βρίσκεται στην πρώτη γραμμή στην Κύπρο για παράδειγμα, έστω και αν δεν παίρνει εντολή από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, όταν ο εχθρός επιτίθεται, αυτός και χωρίς διαταγή πρέπει αμυνόμενος να αντεπιτίθεται; Δηλαδή, σταυρώνει τα χέρια ή πολεμάει;

ΠΟΥΛΟΣ: Πολεμάει.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Έτσι είναι.

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι, αλλά εγώ κατηγορήθηκα ότι τις μονάδες...

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δεν λέω για εσάς. Για τον Έλληνα αξιωματικό, οποιοσδήποτε κι αν είναι, αντεπιτίθεται αμέσως, εγκαίρως και αμύνεται;

ΠΟΥΛΟΣ: Έχω πολεμήσει και ξέρω. Όχι μόνο στην Κύπρο και αλλού.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Τώρα αυτό που έγινε. Το πραξικόπημα ενάντια στον Μακάριο, με το θλιβερό αποτέλεσμα, είναι καθαρή πράξη εσχάτης προδοσίας;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν είμαι εις θέσιν να τη χαρακτηρίσω νομικώς, αλλά οπωσδήποτε εγγίζει τα όρια αυτού του πράγματος.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δεν θέλω άλλο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Ζερβός.

ΖΕΡΒΟΣ: Κύριε μάρτυς, παρακαλώ πολύ να μου απαντήσετε, ναι ή όχι, αν ήσασταν μυημένος ή αν έγινε προσπάθεια να μυηθείτε στη δικτατορία του Παπαδόπουλου.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ήμουνα καθόλου μυημένος ούτε έγινε προσπάθεια.

ΖΕΡΒΟΣ: Πότε προσωπικά ο κ. Μπονάνος σάς είχε μιλήσει από τηλεφώνου, βέβαια για την αυτοσυγκράτηση; Ήταν το βράδυ της 19ης;

ΠΟΥΛΟΣ: Προσωπικά όχι. Μίλησε στον κ. Γεωργίτση και μας το κοινοποίησε εμάς ο κ. Γεωργίτσης. Προσωπικά δεν μίλησα εγώ και συνέχισε να μιλάει ο κ. Γεωργίτσης και κάποια στιγμή με πήρε ο βοηθός του, ο Πολίτης, και μου λέει τι είναι αυτά που λες ότι πρέπει να βγουν τα πυροβόλα. Του λέω αυτό κι αυτό. Εγώ δεν μίλησα με τον κ. Μπονάνο, η πρώτη φορά που μίλησα είναι όταν ήλεγξε το ΓΕΕΦ γιατί εκτελούνται πυρά αντιαεροπορικού. Και λέει εδώ είναι ο διοικητής του πυροβολικού πάρτον να σου πει. Και του είπα ότι αυτά που ακούς είναι βόμβες κτλ. και βάσει του τάδε κανονισμού αυτομάτως πρέπει να κάνω πυρά χωρίς να περιμένω από οποιονδήποτε εντολή. Και ήμουνα ο πρώτος που έσπασα τις απαγορευτικές διαταγές.

ΖΕΡΒΟΣ: Αλλά παρά ταύτα δεν αποδέσμευσε το πυροβολικό, για να βάλει κατά των αεροπλάνων.

ΠΟΥΛΟΣ: Ποιος το είπε;

ΖΕΡΒΟΣ: Ο Μπονάνος λέω, ρωτώ.

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Μπονάνος θα σας πω. Ο Μπονάνος δεν είπε αποδεσμεύω ή δεν αποδεσμεύω. Πήρε τον Γεωργίτση και κάποια στιγμή επείσθη, γιατί η συνδιάλεξη είχε συνέχεια, ότι γίνεται πράγματι πόλεμος και λέει να κινητοποιηθούμε. Και τότε και ο Γεωργίτσης που απελευθερώθηκε, δεν ξέρω τι ακριβώς του είπε, έβγαλε την εντολή αυτή. Μονάδες συναγερμός, φώναξε τη λέξη συναγερμός, μονάδες κινηθούν εις χώρους ΣΑΚ με απόβασιν περιοχήν Κυρήνειας. Το σχέδιο ΣΑΚ είχε κάπου 7-8 περιπτώσεις.

ΖΕΡΒΟΣ: Εντάξει, δεν χρειάζεται άλλο. Ευχαριστώ πολύ.

ΠΟΥΛΟΣ: Γιατί κι εγώ πρέπει να καταλάβω το πνεύμα σας που με ρωτάτε.

ΖΕΡΒΟΣ: Ίσως είχα την εσφαλμένη εντύπωση ότι είχατε επικοινωνήσει απευθείας εσείς, αλλά προφανώς…

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν είχα την τιμή αυτή. Δεν τον γνώριζα καθόλου τον κ. Μπονάνο.

ΖΕΡΒΟΣ: Αλλά επικοινωνήσατε όμως μετά και του δώσατε το τηλέφωνο έξω από το παράθυρο, για να ακούσει.

ΠΟΥΛΟΣ: Φώναξε εμένα για να με παρατηρήσει, επειδή κάνανε τα αντιαεροπορικά πυρά. Τα πυροβόλα κάνανε πυρά και του δικαιολόγησα γιατί κάνω πυρά. Και του λέω ο κανονισμός τάδε ότι και να είχα, πυροβόλα δεσμευμένα. Πυροβόλα δεσμευμένα σημαίνει βάσει του κανονισμού ότι δεν εκτελούμε πυρά στα διερχόμενα αεροπλάνα, αλλά από τη στιγμή που προσβάλλουμε ανταποδίδονται τα πυρά. Και αυτομάτως το ένα πυροβόλο παρέσυρε και το άλλο κι αρχίσαν και βάραγαν όλα.

ΖΕΡΒΟΣ: Ποια η συμμετοχή του κ. Παπαγιάννη στο πραξικόπημα;

ΠΟΥΛΟΣ: Ποιον Παπαγιάννη από τους δύο, τον ναυτικό;

ΖΕΡΒΟΣ: Τον πλοίαρχο.

ΠΟΥΛΟΣ: Ο πλοίαρχος, όπως ξέρω, στην εκστρατεία της Πάφου, γιατί εγώ έτσι τη χαρακτήρισα, μου έκανε εντύπωση το πείσμα και οι δυνάμεις που εστάλησαν, συμμετείχε, προώθησε ένα περιπολικό σκάφος, δεν θυμάμαι πώς λεγόταν το όνομά του, ένα σκάφος, το μόνο που είχε κάνα δυο κανονάκια…

ΖΕΡΒΟΣ: Το ΛΕΒΕΝΤΗΣ.

ΠΟΥΛΟΣ: Το ΛΕΒΕΝΤΗΣ, μάλιστα, το προώθησε στην Πάφο κι έλαβε μέρος κι έκανε και πυρά εναντίον εκεί που ήταν κάπου ο Μακάριος.

ΖΕΡΒΟΣ: Δηλαδή το ΛΕΒΕΝΤΗΣ, που κατευθύνθη προς την Πάφο κι έκανε τα πυρά που είπατε, είχε πάρει εντολή από τον κ. Παπαγιάννη;

ΠΟΥΛΟΣ: Σας είπα ότι προσωπικά δεν ήμουνα να ακούω τι λέει ο κ. Παπαγιάννης. Αλλά ο κ. Παπαγιάννης αλώνιζε από την πρώτη ώρα μέσα με τους πραξικοπηματίες εν συνεργασία, σε στενό κύκλο.

ΖΕΡΒΟΣ: Άρα, συμπερασματικά, μας λέτε ότι εκείνος είχε δώσει προφανώς τη διαταγή.

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως, διότι εκεί πέρα υπήρχε, ήταν ο κ. Παπαγιάννης μονάχα στο ΓΕΕΦ κι ένας λοχαγός, ανθυποπλοίαρχος τον βαθμό.

ΖΕΡΒΟΣ: Κύριε Πούλο, δεν χρειάζεται άλλο. Όπως γνωρίζετε, τα ραντάρ δεν δίδουν την εθνικότητα των πλοίων. Πώς ο κ. Παπαγιάννης ήξερε ότι το φωτοαντίγραφο του καθοδικού παλμογράφου του ραντάρ, οι στόχοι που παρουσιάζοντο ανατολικά ή δυτικά ήταν της άλφα ή της βήτα εθνικότητος;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα, αυτό το πράγμα είναι μια απορία λογική και για εσάς και για τον καθέναν, αλλά πιθανόν να είχε και από παρακολούθηση ασυρμάτων, γιατί αυτό είπε. Τώρα εγώ δεν ήμουνα αρμόδιος να τον ελέγξω, εάν αυτό που λέει ή που παρουσιάζει είναι σωστό ή όχι.

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΟΥΛΟΣ: Μήπως είσαστε ναυτικός, γιατί το διατυπώσατε κάπως επιστημονικά;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Είναι ναύαρχος εν αποστρατεία ο κ. συνάδελφος.

ΠΟΥΛΟΣ: Έφερε αυτό το διάγραμμα με κάτι στίγματα. Και λέει δυτικά είναι περίπου 38-40 κομμάτια, είναι ο αμερικανικός στόλος, από κάτω είναι ο εγγλέζικος και κάτω είναι ρωσικά. Εγώ εκεί μέσα ήμουνα, παραέξω δεν ήμουνα να βλέπω τι γίνεται. Ούτε είχα ραντάρ ή παρατηρητήρια.

ΖΕΡΒΟΣ: Ποια η στάση και η συμμετοχή των ναυτικών δυνάμεων της Κύπρου πλέον κατά τη φάση της αποβάσεως και μετέπειτα;

ΠΟΥΛΟΣ: Εκεί απωλέσθησαν οι δύο τορπιλάκατοι που ήταν στην Κυρήνεια. Απ’ ό,τι θυμάμαι όμως εγώ, οι τορπιλάκατοι πήραν την εντολή να σπεύσουν, είχαν βγει έξω, είχε δώσει μια προειδοποίηση να πάνε σε χώρους αναμονής νωρίτερα, την ώρα που τηλεφωνούσανε, που λέμε, κατά τις

5.15΄, εκεί πέρα, που ήταν σαφής πλέον η απόβασις, να πάρουν κάποιες θέσεις αναμονής. Και η εντολή εδόθηκε, αν θυμάμαι καλά, την ώρα που είπε ο Μπονάνος αποδέσμευση στις έξι η ώρα. Αλλά στις έξι η ώρα είχε βγει ο ήλιος. Απ' ό,τι μάθαμε μετά, τα αεροπλάνα τις τσακίσανε. Η μία αύτανδρος και από την άλλη σωθήκανε ορισμένοι από το πλήρωμα πριν προλάβουν να κάνουν χρήση των πυρών. Τώρα χρονικώς μπορεί να μην είμαι και ακριβής στις λεπτομέρειες. Γιατί δεν ήμουν αρμόδιος.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε μάρτυς, για να ξεκαθαρίσουμε ορισμένα πράγματα. Σελίδα 14 της εκθέσεώς σας υπογεγραμμένης. Γράφετε, είπατε στον κ. συνάδελφο ότι δεν επικοινωνήσατε με τον Μπονάνο. Αυτό δεν είπατε προηγουμένως; Λέτε ένα ιστορικό και λέτε «ανέφερε ταύτα εις γραφείον ΑΓΕΕΦ όστις τη στιγμή εκείνη ηγωνίζετο να πείσει ΑΕΔ, προ της τοιαύτης έλαβα το μικρό τηλέφωνο».

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Μα είπε δεν μίλησε απευθείας με τον Μπονάνο.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι το πρωί. Αυτό ήταν στις έξι η ώρα, έξι παρά πέντε, το είπα, το βράδυ. Ο κύριος με ρώτησε για την παραμονή το βράδυ. Για τις έντεκα η ώρα το βράδυ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Συγγνώμη. Ο κ. Βαρβιτσιώτης, παρακαλώ.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε μάρτυς, θα ήθελα να ρωτήσω τη δική σας εκτίμηση. Η τοποθέτηση κατά την περίοδο της επταετίας στην Κύπρο ήταν πράξις ευνοϊκή για τον τοποθετούμενο αξιωματικό ή όχι; Ετοποθετούντο στην Κύπρο άνθρωποι οι οποίοι είχανε κάποιον δεσμό, μπορεί όχι βεβαίως μεγάλο, με τη δικτατορία, ναι ή όχι;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν το ξέρω. Εκείνο που ξέρω είναι ότι υπήρχε μερίς αξιωματικών που επεδίωκε να πάει στην Κύπρο, για να ωφεληθεί από τα εκτός έδρας. Και χρησιμοποιούσαν και πλάγια μέσα για να πάνε.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Άρα ήταν ευνοϊκή η τοποθέτηση, εφόσον υπήρχαν οικονομικά οφέλη;

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη, για τον εαυτό μου λέτε;

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Όχι, γενικά μιλάω, για τον οποιονδήποτε αξιωματικό. Εσείς είπατε, απαντώντας σε ερώτηση του προέδρου, ότι από το καθεστώς της 21ης Απριλίου δεν ευνοηθήκατε. Παρά ταύτα, τοποθετείστε στην Κύπρο. Και σας βρίσκει το ιωαννιδικό κίνημα στην Κύπρο, ναι ή όχι;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Την ημέρα του ιωαννιδικού κινήματος κάνατε καμιά ενέργεια εσείς, μιλήσατε; Είπατε τίποτα, όταν μάθατε ότι έγινε το κίνημα του Ιωαννίδη στην Αθήνα; Είπατε τίποτα και σε ποιον;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν θυμάμαι αν είπα σε κανέναν τίποτα.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Θυμόσαστε τι είπατε, τουλάχιστον;

ΠΟΥΛΟΣ: Την ημέρα που έγινε το πραξικόπημα γύρισα από την εκκλησία, ήταν Κυριακή νομίζω, και ήμουν σε μια καφετέρια κοντά στο σπίτι μου και έπινα καφέ με έναν καθηγητή Κύπριο, γείτονα. Και εκτάκτως ήρθαν από το σπίτι και με ειδοποιήσανε και μου λένε επειγόντως να πας στο Αρχηγείο απάνω, σας ζητάνε. Επήγα στο Αρχηγείο, τι συμβαίνει; Κάποια στιγμή, δεν θυμάμαι πώς, μας ανακοινώσανε, και λείπανε και οι περισσότεροι αξιωματικοί, ότι έγινε πραξικόπημα στην Ελλάδα και ότι ανέλαβε ο Ιωαννίδης το βράδυ.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εσείς τι είπατε και αν είπατε εκείνη τη στιγμή;

ΠΟΥΛΟΣ: Εκεί στο Αρχηγείο δεν είπα. Αλλά σε κάτι άλλους αξιωματικούς είπα ότι αυτός ο άνθρωπος είναι επικίνδυνος, γιατί στο τσεπάκι του έχει τσιμέντο.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Αυτό είπατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Σε ποιους αξιωματικούς το είπατε; Το θυμόσαστε;

ΠΟΥΛΟΣ: Στους αξιωματικούς στις μονάδες μου, γιατί μετά από το ΓΕΕΦ πήγα στις μονάδες.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Τα ονόματα τα θυμόσαστε;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Μανουσάκης, αυτοί. Στο επιτελείο μου δηλαδή.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Αναφερθήκατε στην κατάθεσή σας με μια ιδιαίτερη προσοχή στον κ. Ντενίση. Θα έλεγα με κάποιον σεβασμό. Δεν τον αδικώ. Και λέτε σε ένα άλλο σημείο, απαντώντας στην ερώτηση του προέδρου, του κ. Μπασαγιάννη, ότι από τον Γενάρη του '74 είχατε διαισθανθεί ότι υπήρχε ένας μηχανισμός που δούλευε παράπλευρα από την επίσημη γραμμή του ΓΕΕΦ. Αυτές τις υποψίες σας τις κουβεντιάσατε με τον κ. Ντενίση;

ΠΟΥΛΟΣ: Τις είχα κουβεντιάσει δυο φορές. Τη μια είχε έρθει και μου είχε κάνει επίσκεψη στη διοίκηση πυροβολικού για ενημέρωση τρεχόντων θεμάτων, και μάλιστα του είχα πει το εξής πράγμα: Εσείς μας λέτε και δίνουμε την εντολή αυτή και οι τοίχοι γεμίζουν συνθήματα ενωτικά. Γιατί κι εγώ πίστευα ότι οι συνθήκες της εποχής εκείνης δεν εξυπηρετούσαν τα ενωτικά, καίτοι είναι ο ευγενής πόθος των Ελλήνων, αλλά αντιθέτως ήτανε κόκκινο πανί για τους αντιδρώντας στην επίτευξη αυτού του σκοπού. Και μου λέει τι να σου πω, ρε Πούλε, κι εμένα μου κάνει εντύπωση, πώς θα το περιορίσουμε. Και μάλιστα...

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Όχι, δυο λεπτά. Δεν είναι το θέμα των συνθημάτων, μην το εντοπίζετε στο θέμα των συνθημάτων. Εδώ λέτε ότι υπήρχε ένα ολόκληρο κλίμα, ένας μηχανισμός που δούλευε παράπλευρα. Εκδήλωσις, μία από τις εκδηλώσεις είναι τα συνθήματα. Όχι, για τα συνθήματα μιλήσατε με τον κ. Ντενίση...

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη, για μηχανισμό δεν έχω γράψει πουθενά. Συμπερασματικά το είπα ότι μετά απ' αυτό και από ορισμένες άλλες ενέργειες υπήρχε κάτι το...

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Άρα, το μόνο που εσείς πήρατε χαμπάρι μέχρι της εκδηλώσεως ήτανε τα συνθήματα τα ενωτικά, τίποτα άλλο.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Διότι ουδείς με πλησίασε ποτέ να μου πει κάτι ιδιαίτερο.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Καλώς, καλώς, εντάξει. Είπατε, κύριε μάρτυς, ότι ο Γεωργίτσης είχε πάρει φύλλο πορείας, είχε διαγραφεί από τη δύναμη Εθνικής Φρουράς, έτσι;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Αυτό εγνώσθη. Διότι έφυγε την Πέμπτη, παρέδωσε στον Σωτήρη Λιανά τη διοίκηση μάχης και έφυγε.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μάλιστα. Και μετά ταύτα δέχεστε όλοι οι αξιωματικοί, δέχεται ο Γιαννακόδημος, δέχεστε εσείς, δέχονται όλοι τον μη έχοντα σχέση με την Κύπρο Γεωργίτση να σας διατάσσει. Είναι διάλυση του στρατεύματος ή δεν είναι;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως. Διοικούσανε πλέον οι ιωαννιδικοί.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Είναι διάλυσις του στρατεύματος, ναι ή όχι, το γεγονός ότι εν αγνοία σας δύο ταγματάρχες, λοχαγοί, ο Ιωαννίδης και ο Λάμπρου, σας παίρνουν δύο μονάδες και κάνουν ό,τι θέλουν; Είναι διάλυση ή δεν είναι;

ΠΟΥΛΟΣ: Αφού είναι πραξικόπημα. Είναι επόμενο αυτό.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Είναι διάλυση του στρατεύματος, ναι ή όχι, ότι τα αυτοκίνητα και τα ρυμουλκά που είχατε για τις ανάγκες του πυροβολικού τα πήραν, εν αγνοία σας, για τις ανάγκες του πραξικοπήματος και εξ αυτού του λόγου υπήρξε καθυστέρηση στην κίνηση του πυροβολικού;

ΠΟΥΛΟΣ: Ορισμένων μονάδων, μάλιστα.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Ορισμένων μονάδων. Είναι διάλυσις;

ΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως, είναι. Είναι αποδιοργάνωσις.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Άρα, με τα τρία αυτά περιστατικά, μας λέτε εσείς ότι στην Κύπρο είχαν διαλυθεί τα πάντα.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι απόλυτα τα πάντα, αλλά εκεί βαίναμε.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Λίγο τα πάντα. Μάλιστα. Δώσατε μια έμφαση μεγάλη στο γεγονός ότι, μετά το ατυχές θα έλεγα, για να μην το χαρακτηρίσω διαφορετικά, συμβάν με τον Κοκοράκη, επήγατε στις 15 Ιουλίου στις 12.00΄, 12.30΄, 1.00΄...

ΠΟΥΛΟΣ: Στις 1.30΄.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Στις 1.30΄ στο ΓΕΕΦ και

ετέθητε, τρόπον τινά, υπό περιορισμόν για δυο-τρεις μέρες. Και αναφέρατε και το περιστατικό ότι βγήκατε να πάτε στην τουαλέτα, κάνατε δυο βήματα παρακάτω και κάποιος φαντάρος σάς είπε κάνε πίσω. Εμένα, και θα επανέλθω στην ερώτηση του κ. Ξαρχά, μου κάνει κατάπληξη ότι το γεγονός αυτό δεν το αναφέρετε ούτε στην πρώτη ούτε στη δεύτερη έκθεσή σας. Πώς θέλετε να το πιστέψω ότι είναι αληθές; Όταν ένα τέτοιο γεγονός, το οποίο έθιγε βασικά...

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη, μιλάμε μετά από 12 χρόνια. Όταν ήρθα εγώ κάτω, ξέρετε ποιοι ήταν στο ΓΕΕΦ και στο Γενικό Επιτελείο Στρατού; Αυτοί που ήταν και με τον Ιωαννίδη. Είχε αλλάξει μόνο ο Αρμπούζης, όλοι οι άλλοι εκεί πέρα. Ο μηχανισμός ποιανού ήτανε;

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Λοιπόν και φοβόσαστε; Φοβόσαστε μετά τη μεταπολίτευση; Όχι, όχι, να απαντήσει. Φοβόσαστε και μετά;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεκέμβριο ήταν η δεύτερη έκθεση. Μετά τις εκλογές ήμαστε.

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Έχει αλλάξει η ηγεσία του στρατεύματος, έχουν γίνει όσα έχουν γίνει, φοβόσαστε και μετά;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, οι μηχανισμοί αυτοί δεν ξηλώνονται τόσο εύκολα, ένα θέμα. Κι ένα δεύτερο είναι, ανάλογα με την εποχή που ζούσε κανείς κι αυτά που είχε υποστεί, τις ταλαιπωρίες και τη δοκιμασία, γιατί η Κύπρος εμάς μας κόστισε, εγώ έκλαιγα και τα παιδιά μου από την Κύπρο, και κλαίνε ακόμα, όταν σκέφτονται την Κύπρο. Πολλά σημεία τα διατύπωσα χωρίς να έχω δώσει τη σημασία που μπορεί να έχουν. Έγραψα λεπτομέρειες που δεν έχουν σημασία ή σε σημεία που είχαν σημασία δεν τους έδωσα τη θέση τους.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Με συγχωρείτε, κύριε μάρτυς. Ήσασταν συνταγματάρχης την εποχή εκείνη, ναι ή όχι; Προπηλακιστήκατε ουσιαστικά από έναν φαντάρο, ο οποίος σας είπε κάνε πίσω; Ήσασταν υπό περιορισμό, λέτε, τρεις μέρες και δεν θεωρείτε αυτό το γεγονός σημαντικό όσο τα άλλα που αναφέρετε στην πολυσέλιδη έκθεσή σας και δεν το αναφέρετε; Γιατί δεν το αναφέρετε; Η δικαιολογία την οποία προσπαθήσατε να ψελλίσετε, διότι περί αυτού του χαρακτηρισμού αρμόζει, ότι φοβόσαστε, δεν αξίζει να τη συζητάμε. Γιατί δεν το αναφέρατε; Που εγώ, αν ήμουνα στη θέση σας, θα ξεκίναγα απ' αυτό το γεγονός. Για να δείξετε, αν θέλετε, και τη δική σας μη συμμετοχή.

ΠΟΥΛΟΣ: Κύριε βουλευτά, περάσαμε μεγάλη δοκιμασία και ως άτομα και όλα αυτά...

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εγώ τα δέχομαι όλα αυτά. Εμένα δεν μου δίνετε...

ΠΟΥΛΟΣ: Εσκέφτηκα να υποβάλω μήνυση...

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Όχι, δεν μ' ενδιαφέρουν οι σκέψεις σας. Με ενδιαφέρει το χαρτί που γράψατε. Δεν μ' ενδιαφέρουν οι μύχιες σκέψεις, οι οποίες μπορεί να γεννηθούν και μετά από 12 χρόνια. Γιατί στις δύο εκθέσεις τις οποίες συντάξατε δεν περιλάβατε αυτό το γεγονός;

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν τον τιμά. Δεν τιμά τον μάρτυρα.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν με τιμά. Δεν πειράζει. Έχω άλλους τίτλους.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Προσπαθώ να σας προστατεύσω.

ΠΟΥΛΟΣ: Ήμουνα 17 χρονών εγώ, έχω πατέρα σκοτωμένο από Γερμανούς, αδελφό που ήταν αντάρτης κι έχει σκοτωθεί...

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν το αμφισβήτησε κανείς. Λέμε για το συγκεκριμένο γεγονός, κύριε μάρτυρα. Πότε έγινε η γενική επιστράτευση, θυμόσαστε;

ΠΟΥΛΟΣ: Στην Κύπρο;

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Στην Κύπρο.

ΠΟΥΛΟΣ: Η γενική επιστράτευση διετάχθη, όταν εδόθη το σήμα συναγερμού.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Το πρωί της 20ής;

ΠΟΥΛΟΣ: Στις έξι η ώρα.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν μ' ενδιαφέρει η ώρα. Διετάχθη ποτέ άρση της γενικής επιστρα-

τεύσεως κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων όλων;

ΠΟΥΛΟΣ: Θυμάμαι ότι εξεδόθη επί Καραγιάννη μία διαταγή.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μην φτάσουμε στον Καραγιάννη. Για την πρώτη περίοδο.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, δεν θυμάμαι.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν διετάχθη. Για να σας βοηθήσω εγώ. Δεν ήρθη η γενική επιστράτευση. Εσείς... τη δική σας εκτίμηση θέλω. Ποια ήταν τα αποτελέσματα της επιστρατεύσεως; Ήταν ικανοποιητικά, ήταν μέτρια, ήταν κακά; Γιατί μας είπατε μια στιγμή ότι μπαίνανε, παίρνανε αρβύλες, παίρνανε κουβέρτες, παίρνανε όπλα, τους χάνατε τους επιστρατευόμενους, κάπως έτσι το εμφανίσατε.

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτή την εντύπωση είχα στην περιοχή της Λευκωσίας.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μάλιστα. Ότι και εκεί δηλαδή η επιστράτευση είχε...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Την τύχη των Αθηνών. Την τύχη της εδώ επιστράτευσης.

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτά όμως εγίνοντο υπό βομβαρδισμό κ.λπ. Το τι έγινε τώρα σε άλλους τομείς που δεν είχαν ενόχληση, δεν ξέρω, πάντως απέτυχε ουσιαστικά.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Και φτάνουμε τώρα, κύριε μάρτυς, σ' αυτή την περίπτωση της 181 μοίρας πεδινού πυροβολικού. Πηγαίνατε εσείς προς την 181 μοίρα, λέτε ότι έχετε φάει και δύο σφαίρες στο αυτοκίνητο, άρα υπάρχει εν επαφή ο εχθρός, και φθάνετε εκεί και βρίσκεστε προ ενός πάρτι. Διότι είναι και η γυναίκα του διοικητού.

ΠΟΥΛΟΣ: Και πολίτες επισκέπτες. Δυοτρία αυτοκίνητα ήτανε μαζί, πολιτικά. Και εξεπλάγην.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Τι κάνατε;

ΠΟΥΛΟΣ: Τους απέπεμψα αμέσως. Και λέω εδώ η περιοχή είναι επικίνδυνος.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Γι' αυτό τους αποπέμψατε, επειδή είναι επικίνδυνος η περιοχή; Ή διότι έχετε μάχες μπροστά σας;

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, μονάχα αυτό. Εξεπλάγην, δηλαδή, όχι ότι είχανε πάρτι...

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Πάρτι είναι τρόπος του λέγειν. Εγώ ενοχλήθηκα μόνο από το γεγονός ότι ήταν η γυναίκα του διοικητού, εσείς επιβεβαιώνετε το γεγονός ότι υπήρχαν κι άλλοι ξένοι, όταν ο εχθρός είναι σε απόσταση, πλέον, βολής. Εσείς στη διαδρομή δεχθήκατε σφαίρες και όμως αυτή η μονάς, σαν να μη συμβαίνει τίποτα, έχει και καλεσμένους, έχει και επισκέπτας;

ΠΟΥΛΟΣ: Συγγνώμη, οι καλεσμένοι, δεν ξέρω αν τους είχανε καλέσει ή αν πήγανε μόνοι τους. Εγώ τους έδιωξα, να το πούμε έτσι απλά, και εν συνεχεία κατατόπισα τον διοικητή ποια είναι η κατάσταση.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μία ερώτηση να σας κάνω. Εσείς πιστεύετε με τη συνείδησή σας ότι για την 181 μοίρα, η οποία είχε αυτή την τύχη, πράξατε το καθήκον σας ή έχετε υποπέσει σε παράλειψη και ποια;

ΠΟΥΛΟΣ: Εγώ, σύμφωνα με τις διαταγές που πήρα, οι οποίες βέβαια δεν είναι γραμμένες, υπάρχει μόνο ένα σήμα του ΓΕΕΦ που λέει να μετακινήσετε, που είναι στη 1.00΄-1.30΄ το μεσημέρι, εγώ ανησύχησα και προσπάθησα να κάνω το καθήκον μου. Εκ των υστέρων, μετάνιωσα για ένα πράγμα. Γιατί εζήτησα την έγκριση του ΓΕΕΦ και δεν το έκανα μόνος μου, διότι κατά τη διάρκεια που γινόντουσαν αυτά τα γεγονότα ήταν άλλες πέντε μοίρες εκτεθειμένες και με ενέργειες, γι' αυτό κι εγώ δεν ξαναπήγα και να ξαναπάω πάλι και να τους πάρω από το χέρι και να τους τραβήξω και να τους βγάλω έξω, διότι έβαλα άλλες πέντε μοίρες. Μάλιστα σε μία στο αεροδρόμιο της Λευκωσίας ήταν 400 μέτρα, 3 άρματα τουρκικά, από τις μπούκες των κανονιών.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Σε ερώτηση του συναδέλφου κ. Κουτσογιάννη είπατε ότι το τάγμα που στάλθηκε για κάλυψη της 181 μοίρας, είναι η φράση σας, την έχω σημειώσει, «αντί να πάει μπροστά πήγε πίσω». Δηλαδή, ότι το τάγμα που στάλθηκε να καλύψει την 181 διελύθη ή υπεχώρησε πριν ακούσει ντουφεκιά.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Γεγονός αυτό.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Και είπατε και παρακάτω ότι το μέτωπο είχε ουσιαστικά καταρρεύσει.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Στις 3 το πρωί. Στον τομέα εκείνον. Όχι παντού.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Στον τομέα εκείνο. Ανάλογα μπορεί να υποθέσει κανείς ότι και σε άλλους τομείς γίνανε...

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι απόλυτα ανάλογα.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εγώ δεν μπορώ να δεχτώ ότι ένα ολόκληρο τάγμα το βάζει στα πόδια χωρίς ν' ακούσει μια ντουφεκιά κι αυτό δεν είναι ένα γενικό κλίμα που επικρατεί σ' όλο το μέτωπο.

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Το 181.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, αυτό ήταν ένα τάγμα που είχε έρθει από τη Λεμεσό ή από την Αμμόχωστο και ερχόταν να ενισχύσει το τάγμα το υπάρχον εκεί, το οποίο ήταν κι αυτό εν διαλύσει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Είχε ταλαιπωρηθεί από το πραξικόπημα...

ΠΟΥΛΟΣ: Τώρα αν οι εκεί εν διαλύσει παρέσυραν και τους άλλους δεν ξέρω.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Πάντως διελύθησαν οι πάντες.

ΠΟΥΛΟΣ: Όταν είδα εγώ το τάγμα ότι με προσπέρασε και πήγε να πιάσει τα υψώματα...

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δυο λεπτά για να το καταλάβω κι εγώ, κύριε μάρτυρα. Υπάρχει ένα τάγμα το οποίο καλύπτει την 181.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι το τάγμα ολόκληρο, κάποια διμοιρία.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Διαλύεται η διμοιρία και αφήνει ακάλυπτη τη μοίρα, έτσι; Ζητάτε από το ΓΕΕΦ να σας καλύψει τη μοίρα, να φύγετε και σας λέει θα σας την καλύψω. Στέλνει τάγμα να την καλύψει και το τάγμα, δεύτερο σύμπτωμα, έχουμε τη μοίρα η οποία έχει αυτοδιαλυθεί, το τάγμα το οποίο πάει να καλύψει τη μοίρα διαλύεται πριν φτάσει, πριν ακούσει ντουφεκιά και πριν φτάσει στον σκοπό. Έτσι δεν είναι;

ΠΟΥΛΟΣ: Πριν πιάσει θέσεις.

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Πριν πιάσει θέσεις, μάλιστα. Και με αυτή την κατάσταση λέτε, σε απάντηση του κ. Ξαρχά, ότι εσείς θα μπορούσατε να κρατήσετε τους Τούρκους στην προέλαση. Μπορεί να είναι σοβαρό το επιχείρημά σας, όταν διαλύονται οι μονάδες έτσι όπως διαλύονται, κύριε μάρτυρα; Όταν πριν ακούσουν ντουφεκιά δεν παίρνουν τη θέση; Είναι δυνατόν να πιστέψει κανείς ότι θα κρατούσε κανείς, μετά το προγεφύρωμα που είχαν κάνει, τους Τούρκους να κάνουν απλό περίπατο σ' όλο το νησί; Θα είχαν ενδεχομένως λίγο μεγαλύτερες απώλειες. Τίποτα άλλο, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Ζαΐμης.

ΖΑΪΜΗΣ: Στρατηγέ μου, δεν θα ρωτούσα τίποτα απόψε, ενώ νόμιζα ότι ήμουνα ρεαλιστής, φαίνεται ότι είμαι αθεράπευτα ρομαντικός. Απόψε στεναχωρήθηκα πάρα πολύ, όχι για όλα αυτά για τα οποία συζητήσαμε, δυστυχώς τα έχουμε συνηθίσει, αλλά γιατί είστε πυροβολητής. Και είμαι κι εγώ πυροβολητής και νομίζω ότι είχαμε συναντηθεί κάποτε, όταν υπηρετούσα στο υπουργείο.

ΠΟΥΛΟΣ: Στη Λάρισα, νομίζω.

ΖΑΪΜΗΣ: Και σας το είχα πει τότε ότι ήμουνα πυροβολητής κι έχω συνηθίσει διαφορετικά να εκτιμώ τους αξιωματικούς του πυροβολικού, που ήτανε η αριστοκρατία του στρατεύματος. Ξέρετε ότι είχα έναν θείο πυροβολητή, ο οποίος, όταν έγινε η δικτατορία Μεταξά, το ξέρετε, γιατί ήσαστε και υπό τας διαταγάς του κάποτε, αντισυνταγματάρχης, παραιτήθη, όταν έγινε η δικτατορία. Εγώ δεν ζητώ τέτοιο πράγμα από τους αξιωματικούς σήμερα ούτε θα το ζητούσα, έχουν αλλάξει οι εποχές. Αυτός επανήλθε εις τον αλβανικό πόλεμο και έφτασε μέχρι εκεί που έφτασε. Αυτός ο ίδιος ο αξιωματικός, όταν πολεμούσε στη Μικρά Ασία, για να σώσει την πυροβολαρχία του, εξετέλεσε με το πιστόλι του τρεις στρατιώτες δικούς του. Ήταν αλλιώς τα πράγματα, φαίνεται, τότε. Τώρα έχουν αλλάξει.

ΠΟΥΛΟΣ: Όχι, δεν έχουν αλλάξει.

ΖΑΪΜΗΣ: Έτσι φαίνεται απ' αυτά που άκουσα και θα σας πω γιατί. Δύο ερωτήσεις θα κάνω, αλλά σας τα λέω αυτά, γιατί

και ο πεθερός μου ήταν του πυροβολικού κι αυτόν τον ξέρετε.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα.

ΖΑΪΜΗΣ: Άκουσα το εξής, ότι ήσαστε υπό περιορισμόν. Δεν το γράφετε βέβαια στην έκθεσή σας. Εάν είναι αλήθεια αυτό, με στενοχώρησε περισσότερο απ' όλα τ' άλλα, διότι θα περίμενα όχι να παραιτηθείτε με την 21η Απριλίου, αλλά τουλάχιστον να κάνετε ένα βήμα εκεί σαν αξιωματικός του πυροβολικού και, όταν σας εμπόδισε ο στρατιώτης, να πείτε είμαι υπό περιορισμόν. Τουλάχιστον αυτό το πράγμα και να διαμαρτυρηθείτε. Ενώ καθίσατε και κάνατε το κοινώς λεγόμενο στον στρατό λούφα και δεν εμιλήσατε καθόλου και καθίσατε υπό περιορισμόν τόσες μέρες. Αυτό με στενοχώρησε περισσότερο απ' όλα τ' άλλα. Και τώρα θα πάω στις ερωτήσεις μου. Είπατε, γιατί ακούσαμε πολλά παχιά λόγια, όπως λένε στο χωριό μου, όταν είναι κανείς έξω από τον χορό, ότι δεν έπρεπε να γίνει η εκεχειρία και ότι έπρεπε να εξακολουθήσουμε να πολεμούμε, διότι κατ' αυτόν τον τρόπο θα μάτωνε πολύ περισσότερο το μέτωπο. Και από τις δυο μεριές βέβαια. Ερωτώ το εξής, γιατί είσαστε καλός αξιωματικός του πυροβολικού, εάν δεν γινότανε η εκεχειρία, πόσο καιρό θα ήθελε η Τουρκία για να πάρει ολόκληρη την Κύπρο; Πόσο το εκτιμάτε εσείς; Με τις δυνάμεις που είχαμε, με το προγεφύρωμα που είχε γίνει και με τις δυνάμεις που θα βγάζανε οι Τούρκοι συνέχεια, εάν δεν γινότανε η εκεχειρία, πόσον καιρό θα ήθελε, 10 μέρες, 15 μέρες, 1 μήνα; Πόσο το εκτιμάτε;

ΠΟΥΛΟΣ: Κοιτάξτε, το να πάρουνε την Κύπρο δεν ήταν τόσο εύκολο.

ΖΑΪΜΗΣ: Δεν λέω ότι ήταν εύκολο, λέω πόσον καιρό θα θέλανε. Εσείς που είστε ένας καλός αξιωματικός πόσο το υπολογίζετε; Βοήθεια από την Ελλάδα δεν θα ερχότανε, αυτό είναι γνωστό.

ΠΟΥΛΟΣ: Τελικά αυτό που θέλανε να πάρουν οι Τούρκοι το πήρανε.

ΖΑΪΜΗΣ: Εγώ δεν ρώτησα αυτό. Αυτό δεν το ξέραμε τότε. Εγώ σας ερωτώ, εάν συνέχιζε η μάχη και δεν γινόταν η εκεχειρία, πόσον καιρό θα θέλανε οι Τούρκοι να πάρουνε ολόκληρη την Κύπρο;

ΠΟΥΛΟΣ: Στην έκθεσή μου αναφέρομαι...

ΖΑΪΜΗΣ: Αφήστε την έκθεση. Εγώ σας ρωτάω αυτή τη στιγμή.

ΠΟΥΛΟΣ: Αυτό που πήρανε, όχι με τον δεύτερο ΑΤΤΙΛΑ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε μάρτυς, απαντήστε ευθέως. Θα τους εμπόδιζε κανείς με τις δεδομένες συνθήκες να καταλάβουν όλο το νησί;

ΖΑΪΜΗΣ: Περίπου.

ΠΟΥΛΟΣ: Πέντε μέρες, δέκα.

ΖΑΪΜΗΣ: Δεύτερη ερώτηση. Επειδή έχει σχέση και με την κυβέρνηση εθνικής ενότητος. Μετά τη δήθεν εκεχειρία, που, όπως ξέρετε, προχωρούσαν αυτοί, πέρασαν ορισμένες μέρες και έγινε ο ΑΤΤΙΛΑΣ ΙΙ. Τι θα μπορούσε να είχε γίνει με την κατάσταση που επικρατούσε εις την Κύπρο μέσα σ' αυτές τις μέρες, ώστε να δυναμώσει η δική μας η δύναμις και να εμποδίσουμε τους Τούρκους; Μπορούσε να γίνει τίποτα σοβαρό σ' αυτές τις λίγες μέρες;

ΠΟΥΛΟΣ: Σ' αυτές τις λίγες μέρες από κυπριακής πλευράς δεν μπορούσε να γίνει σχεδόν τίποτα παραπάνω απ' αυτό που έγινε, διότι υπήρχανε δυνάμεις των διαλύσεων, εκτός αν ερχόντουσαν άλλες δυνάμεις.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Μπλέτσας, παρακαλώ.

ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Για το πραξικόπημα κατά Μακαρίου, κύριε μάρτυς, τι πιστεύετε; Η εντολή ποια ήταν, να τον σκοτώσουν, να τον συλλάβουν, να τον ανατρέψουν, τι από όλα αυτά; Μέχρι τώρα τι πιστεύετε, τι ήταν;

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλλον να τον εξοντώσουν.

ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Δηλαδή, να τον σκοτώσουν.

ΠΟΥΛΟΣ: Κάτι τέτοιο. Να τον εξοντώσουν τελείως.

ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Κοιτάξτε, οι μάρτυρες που προηγήθηκαν εδώ μας είπαν ότι ήταν ένα ειδικό σχέδιο ανατροπής του νόμιμου καθεστώτος του Μακαρίου. Εγώ προσωπικά

δίνω μεγάλη σημασία. Τι πιστεύετε εσείς, να τον σκοτώσουν, να τον συλλάβουν; Τι πιστεύετε εσείς και τότε και μέχρι τώρα;

ΠΟΥΛΟΣ: Το ότι κοινοποίησαν ότι σκοτώθηκε, ενώ δεν είχε σκοτωθεί, το ότι έκαναν εκστρατεία ολόκληρη, για να τον εξοντώσουν, και ορισμένα άλλα στοιχεία, δεν έχω δεδομένα, από τα στοιχεία αυτά πιστεύω ότι ο σκοπός ήταν η φυσική του εξόντωση. Φόνος, δολοφονία, όπως θέλετε, πέστε το. Δεν ξέρω.

ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Συνεπώς... Ο Μακάριος τελικά, βέβαια, διέφυγε. Γλύτωσε εκ τύχης.

ΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Πιθανόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τι πιθανόν;

ΠΟΥΛΟΣ: Λέω πιθανόν, γιατί άκουσα ότι έγινε κάποια επιτίμησις για το τμήμα που είχε αναλάβει να κάνει την αποκοπή της πίσω πλευράς του Προεδρικού. Άκουσα. Δεν ήμουν αυτόπτης. Επομένως, εάν αυτό είναι πραγματικότης, σημαίνει ότι το σχέδιο ήταν να τον συλλάβουν. Δηλαδή, όταν χτυπάνε το Προεδρικό Μέγαρο με κανόνια των τανκς και με πολυβόλα, δεν πάνε για να τον πιάσουν. Όποιος βρεθεί απάνω στην μπούκα του κανονιού σκοτώνεται.

ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Σας λέγω μονάχα ότι ο πρώτος μάρτυς που εξετάστηκε εδώ, ο κ. Γεωργίτσης, πάλι σε δική μου ερώτηση συμπτωματικά, τον ερώτησα, όταν ρίχνατε εναντίον του Προεδρικού Μεγάρου, ξέρατε ότι ήταν μέσα ο Μακάριος και απάντησε όχι, δεν γνωρίζαμε αν ήταν μέσα. Και στην τελευταία ερώτηση, δεν έχω άλλη. Στην έκθεσή σας λέτε «η μάχη της Κύπρου ήρχισεν με στρατηγικόν αιφνιδιασμόν επιβληθέντα υπό του προϊσταμένου κλιμακίου». Τι εννοείτε; Και τελείωσα εδώ.

ΠΟΥΛΟΣ: Όταν βλέπουμε να έρχονται οι δύο αρμάδες που τελικά ενωθήκαν και φτάνουν στα 20, 25, 15 μίλια και σου λένε μην κάνεις τίποτα και, ως δικαιολογία, που κατάλαβα εγώ, ήταν ότι πιθανόν είχε κάποιες διαβεβαιώσεις ότι η Τουρκία δεν θα τολμούσε τελικά να κάνει την απόβαση λόγω δεσμεύσεων άλλων, όπως είχε πει κι ο Σίσκο, που είχε αναφερθεί εκεί πέρα μέσα, σημαίνει ότι έμεναν κρεμάμενοι επί ξύλου. Ενώ σας είπα ότι αυτή τη στιγμή το κάθε στρατόπεδο που είναι εν ειρήνη μες στην Ελλάδα έχει σκοπούς. Θα έπρεπε να έχουν μπει οι σκοποί χωρίς να πυροβολήσουν.

ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Ποιο είναι το προϊστάμενο κλιμάκιο; Αυτή είναι η ερώτησή μου. Τι εννοείτε εσείς στην αναφορά σας, όταν το λέτε;

ΠΟΥΛΟΣ: Το προϊστάμενο κλιμάκιο είναι το ΑΕΔ, Μπονάνος. Γιατί στο σχέδιο αμύνης της Κύπρου έλεγε κάπου μια παράγραφος ότι και αυτό τους δέσμευε, ότι οι ενέργειές τους θα αναφέρονται και εγκρίνονται από το ΑΕΔ. Το είχα δει κάποτε σε κάποια άσκηση που κάναμε επιθετική ότι υπήρχε στο σχέδιο αμύνης αυτή η παράγραφος. Τώρα σε αυτό αναφέρονται κτλ. Αν ήταν κάποιος πιο τολμηρός, πιο κύριος, εγώ είμαι διοικητής του ΓΕΕΦ, να πούμε, έχω άμεση αντίληψη καταστάσεως, πιθανόν δεν θα εκτελείτο η εντολή του κ. Μπονάνου.

ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Προϊστάμενο κλιμάκιο συνεπώς, στην παράγραφο αυτή της εκθέσεώς σας, εννοείτε το ΑΕΔ και συγκεκριμένα τον Μπονάνο.

ΠΟΥΛΟΣ: Το ΑΕΔ. Αυτό αιφνιδιάστηκε, πίστευε ότι δεν θα γίνει πόλεμος, έτσι το εξήγησα εγώ. Εγώ απλώς άκουσα ότι υπήρχε σχέδιο να παραδοθεί η Κυρήνεια. Από εκεί και πέρα μου ανατρέπετε τις εντυπώσεις μου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Αρκεί. Ο κ. Παυλίδης, παρακαλώ.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Για την ιστορία μόνο οι ερωτήσεις μου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ερωτήσεις είναι, κύριε συνάδελφε, ή ερώτηση;

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ερωτησούλες. Την εικόνα την εσχηματίσαμε κι εμείς με θλίψη. Έφεδρος αξιωματικός του πυροβολικού κατάλαβα ότι τα πυροβολικά τα κάματε εκεί κουλουβάχατα. Οι έφεδροι οι Κύπριοι που είχατε κοντά σας οι αξιωματικοί πώς αντέδρασαν;

ΠΟΥΛΟΣ: Εδώ συνέβη το εξής χαρακτηρι-

στικό εν σχέσει με τις μονάδες πεζικού π.χ. που τις είδα να φεύγουν, είδα δυο-τρεις περιπτώσεις, που έτυχε να είμαι στην πρώτη γραμμή. Η διαρροή από τις μονάδες πυροβολικού ήτανε τόσες όσες δεν επηρέασαν την επάνδρωση. Δηλαδή, η επιστράτευση καλεί ένα 10 με 15% επιπλέον στα σχέδια μέσα. Τώρα, αν λείψανε ένα 10% από την πλήρη επάνδρωση, εν σχέσει με το τι έγινε στους άλλους, δεν επηρέασε τη μαχητική ικανότητα των μονάδων πυροβολικού.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Φοβάμαι ότι εγώ δεν σας έδωσα να καταλάβετε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Άλλο σας ρωτάει.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Οι έφεδροι αξιωματικοί οι Κύπριοι, εκπαιδευθέντες στο Μεγάλο Πεύκο, σχολή πυροβολικού, τους είχατε στις μοίρες, πώς αντέδρασαν;

ΠΟΥΛΟΣ: Πολεμήσανε πολύ καλά.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Πολεμήσανε καλά. Είχατε έναν αξιωματικό, Χατζηδάκης Μανώλης, τι έγινε αυτός;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο κ. Χατζηδάκης ήταν ο άτυχος της περιπτώσεως. Ο κ. Χατζηδάκης ήταν ήρωας πραγματικός και ψυχωμένος αξιωματικός, σας αναφέρω, μάλιστα, αυτός είχε την αστυνομία της Αμμοχώστου. Εκεί υπήρχε ένα θύλακας τουρκικός και το φρούριο. Εδόθη εντολή να εκκαθαριστεί. Δεν προχωρούσανε τα τμήματα, άπειρα βέβαια από πόλεμο. Είχε μοίρα αντιαρματική. Έβαλε πυροβόλα, τα αντιαρματικά και τους έδωσε εντολή να σπρώχνουν με τα χέρια, τα δύο να βάζουν και τα δύο να προχωράνε και μπήκε επικεφαλής πεζοπόρου τμήματος και ανέβηκε επάνω στις επάλξεις.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Πεζοπόροι πυροβολητές, υποθέτω.

ΠΟΥΛΟΣ: Πεζοπόροι, πεζοί.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Τμήμα πεζικού.

ΠΟΥΛΟΣ: Που ήταν καθηλωμένοι και φοβόντουσαν να πλησιάσουν στα πολυβόλα. Βέβαια, οι Τούρκοι τότε άρχισαν να πολυβολούν τα ξενοδοχεία της Αμμοχώστου με ρουκέτες, στα οποία ήταν και κόσμος ξένος, τουρίστες πολλοί μέσα, και επενέβη τότε ο ΟΗΕ, δεν θυμάμαι, και εδόθη εντολή να διακοπεί η επίθεσις κατά του φρουρίου της Αμμοχώστου και απεσύρθησαν τα τμήματα πιο πίσω, για να σταματήσουν οι Τούρκοι να βομβαρδίζουν τα ξενοδοχεία για αντίποινα. Ο Χατζηδάκης μετά απ' αυτήν την εκεχειρία την τοπική που έγινε τη δεύτερη μέρα, όχι στις 22, στις 21 του μηνός, εκνευρισμένος που είχαν μπει στις επάλξεις και σου λέει σε μία ώρα θα καθαρίζαμε του Τούρκους, πήγε πίσω στον σταθμό διοικήσεως της μονάδος να παραδώσει τους άνδρες του και να πιει έναν καφέ, ας πούμε, που ήταν μπροστά στην πρώτη γραμμή. Αυτά επληροφορήθην. Την ώρα εκείνη στην περιοχή εκείνη περνούσε μια φάλαγγα με αυτοκίνητα και, επειδή πολυβολούσαν τα αεροπλάνα, χώθηκαν στην περιοχή, οπότε έγινε ένα κομφούζιο. Και κατεβαίνει κάτω από το τζιπ και τους φώναζε σταματήστε, πέστε κάτω και καλυφθείτε και κάποια στιγμή τού φωνάζει ένας ανθυπασπιστής, Ευάγγελος, δεν θυμάμαι, σκοτώθηκε κι αυτός μαζί με τον Χατζηδάκη, από εδώ ήταν κι αυτός, από την Άρτα, του λέει τρέχα, κύριε διοικητά, ήταν εκεί ένα γκαράζ, ένα ημιτελές κτίριο, που ήταν κάτω ημιυπόγειο με κατηφόρα σαν γκαράζ κι εκεί είχαν μέσα ένα τηλέφωνο. Έλα εδώ, λέει, να περάσει ο βομβαρδισμός. Και την ώρα που μπήκε μέσα, σταμάτησε το τζιπ και πήδηξε κάτω, όπως πήγαινε αυτός, χτυπάει μια ρουκέτα στο έδαφος, έκανε γκελ και πήγε η ρουκέτα και σκάει μέσα στο υπόγειο και τους κάνει σκόνη όλους. Ο μόνος που γλύτωσε και μας τα είπε αυτά ήταν ο οδηγός που είχε μείνει παραπίσω, δεν πήγε αμέσως κάτω και βρέθηκε να είναι πιασμένος, όλη του η πλάτη, γιατί η ρουκέτα έσκασε πίσω του κι αυτούς τους σκότωσε. Ήτανε ένα καλό παλικάρι το οποίο χάθηκε, βέβαια, πολεμώντας και όχι στην έπαλξη που τουλάχιστον θα έμενε εκεί πάνω και θα έγραφε το όνομά του.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Η διεύθυνση πυροβολικού μετά τον ΑΤΤΙΛΑ έστειλε κανέναν κάτω,

μετά τους ΑΤΤΙΛΕΣ, να ερευνήσει το πώς πολέμησε το πυροβολικό;

ΠΟΥΛΟΣ: Πού, στην Κύπρο;

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Αποκλειστικά και μόνο για το πυροβολικό.

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν έχω υπόψη μου. Κι εμένα δεν με ενημέρωσαν, όσο ήμουνα κάτω, μέχρι τις 12 του μηνός, δεν έγινε αυτό το πράγμα. Υπάρχει ένα στοιχείο...

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε μάρτυς, τελειώσαμε.

ΠΟΥΛΟΣ: Κύριε πρόεδρε, έχω κι εγώ δικαίωμα να πω μια κουβέντα.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ποιο στοιχείο υπάρχει;

ΠΟΥΛΟΣ: Υπάρχει η έκθεσις του υποστρατήγου τότε, του Καραγιάννη, που ήρθε κάτω.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Όχι, δεν αναφέρομαι σ' αυτό. Αποκλειστικά πυροβολικό.

ΠΟΥΛΟΣ: Να σας τη διαβάσω; Μια σελίδα είναι. Αναφέρεται προς το Γενικό Επιτελείο.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Πώς βρέθηκε στα χέρια σας;

ΠΟΥΛΟΣ: Ήτανε προσωπικό. Μου το έδωσε. Γιατί αφορούσε εμένα. Και ανεφέρετο επί της μεταθέσεώς μου. Ανεφέρετο ότι «κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων εν Κύπρω από 14.8 μέχρι 17.8, το πυροβολικόν μάχης Εθνικής Φρουράς διεδραμάτισεν αποφασιστικόν ρόλον πολύ πέραν πάσης προσδοκίας. Η επιβράδυνσις του εχθρού οφείλεται εν πολλοίς εις τα πυρά του πυροβολικού, ενώ εις τινάς περιπτώσεις τα αποτελεσματικά πυρά τούτου απετέλεσαν τον κυριότερο παράγοντα αποκρούσεως σοβαρών εχθρικών επιθέσεων. Κατά πληροφορίες τα πυρά του ημετέρου πυροβολικού προξένησαν βαρείες απώλειες εις τον εχθρόν και παρέσχον τοιαύτην υποστήριξιν στα ημέτερα τμήματα, ώστε να αποσπάσει τη γενική προσοχή του ημετέρου προσωπικού. Η ανωτέρω απόδοσις του πυροβολικού οφείλεται εις την προηγηθείσα επιμελημένη εκπαίδευσιν», σας είπα ότι την ημέρα που σχεδίαζαν το πραξικόπημα εγώ έκανα αντιαεροπορική βολή επί τέσσερεις μέρες συνέχεια, «Η ανωτέρω απόδοσις του πυροβολικού οφείλεται κυρίως στην προηγηθείσα επιμελημένη εκπαίδευσιν και οργάνωσιν των μονάδων του, την ορθή κατανομή και ανάπτυξιν τούτων στο πεδίον της μάχης, την εξαίρετον οργάνωσιν συνδέσμου και παρατηρήσεως και ιδία εις την ορθή διεύθυνσιν του πυρός υπό της διευθύνσεως πυροβολικού. Διεπιστώθη ότι η ως άνω απόδοσις του πυροβολικού της Εθνικής Φρουράς οφείλεται εν πολλοίς εις τον διοικητή πυροβολικού συνταγματάρχη Γεώργιο Πούλο, εις τας αόκνους προσπαθείας του οποίου δέον να αποδοθεί η έγκαιρος και επιμελημένη προετοιμασία του πυροβολικού διά πόλεμον. Τα ανωτέρω αναφέρονται εξ αφορμής της ακαίρου και μη δικαιολογημένης αντικαταστάσεως του ανωτέρω αξιωματικού ήτις δυνατόν να δημιουργήσει παρά πάσαν έννοια δικαιοσύνης ότι η αντικατάστασίς του οφείλεται εις μειωμένην απόδοσιν. Το ΓΕΕΦ, εφόσον δεν είχε αποσταλεί ο αντικαταστάτης του συνταγματάρχου Γεωργίου Πούλου, θα επρότεινε την παραμονή του μέχρι συμπληρώσεως διετίας, καθόσον τυγχάνει λίαν χρήσιμος ενταύθα και έχει εισέτι λίαν σοβαρόν έργον να επιτελέσει». Ευθύμιος Καραγιάννης.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριε μάρτυς, τελειώσαμε. Το χρειάζεστε για τα πρακτικά. Να το κρατήσετε. Κύριοι συνάδελφοι, νομίζω κάτι πρέπει να διευκρινίσει απλώς. Σ' αυτούς, κύριε μάρτυς, που φωνάζανε κυνηγήστε τον Μακάριο ή τον Μούσκο, από την Αθήνα, φωνάζανε...

ΠΟΥΛΟΣ: Ακούστηκε κι αυτή η κουβέντα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Με συγχωρείτε μισό λεπτό, άλλο θέλω να σας ρωτήσω, μην βιάζεστε. Σ' αυτούς που φωνάζανε και επιτιμούσαν τους κάτω για την ανικανότητά τους ήταν και ο Ιωαννίδης; Φώναζε και ο Ιωαννίδης;

ΠΟΥΛΟΣ: Ο Ιωαννίδης ποιος;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο εδώ. Ο δικτάτωρ.

ΠΟΥΛΟΣ: Μα από πάνω εδώ ήτανε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Αυτός φώναζε;

ΠΟΥΛΟΣ: Δεν ήμουν εγώ στο τηλέφωνο. Ανεφέρθη και αυτός.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Αυτός φώναζε; Είναι βα-

σικό. Ακούσατε αν φώναζε ο Ιωαννίδης;

ΠΟΥΛΟΣ: Ότι είναι πυρ και μανία…

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο Ιωαννίδης;

ΠΟΥΛΟΣ: Ναι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ποιος σας το έλεγε αυτό;

ΠΟΥΛΟΣ: Εκεί μέσα στην αίθουσα το είπανε αυτοί. Ότι είναι πυρ και μανία που τους διέφυγε ο Μακάριος.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Γιατί δόθηκε εικόνα εδώ ότι ο Ιωαννίδης είχε κάνει σχέδιο διαφυγής του Μακαρίου, κύριε μάρτυς. Αύριο, κύριε μάρτυς, δέκα η ώρα στην 143 αίθουσα εδώ, στον πρώτο όροφο, μπορείτε να πάτε, να διαβάσετε με την ησυχία σας την κατάθεσή σας, να σημειώσετε τι έχετε να σημειώσετε και να την υπογράψετε, σας παρακαλώ. Τελειώσαμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: [*Κενό στην ηχογράφηση*] να ανακοινώσω τη γνωστή πλέον σε όλους σας επιστολή του κ. Ζίγδη για τις δηλώσεις που λένε γιατί συνέβη το Κυπριακό κ.λπ. και τις γνωστές αντιδράσεις που προκάλεσε και τις οποίες τις ξέρουμε όλοι από τον Τύπο. Οπωσδήποτε θα κατατεθούν στα πρακτικά και μπορείτε να λάβετε γνώση στα πρακτικά, για να μην αργούμε. Επίσης, υπάρχει ένας Χρήστος Μαρκογιάννης, δημοσιολόγος όπως υπογράφει, ο οποίος ζητάει να εξεταστεί ως μάρτυρας. Το ίδιο κι ένας Γ. Τσούνης, επίσης δημοσιογράφος, ο οποίος ζητάει κι αυτός να εξεταστεί. Στείλαμε μια κλήση σύμφωνα με την απόφαση της Επιτροπής εις τον ταξίαρχο, τι ήταν, συνταγματάρχης, δεν ξέρω, Κοντώση. Το όργανο που πήγε να επιδώσει την κλήση ευρέθη προ δηλώσεως του θυρωρού της πολυκατοικίας ή, δεν ξέρω, του συνοίκου, συγγενούς κτλ. ότι ο Κοντώσης πέθανε προ τετραετίας. Μας έγραψε, λοιπόν, το όργανο αυτό και βεβαίωσε ότι αυτό του είπανε εκεί που πήγε. Κατόπιν αυτού, εμείς, επειδή αμφιβάλλαμε, ζητήσαμε από το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης επιβεβαίωση. Πέθανε; Τον διέγραψαν από τα στελέχη της εφεδρείας; Γιατί είναι γραμμένοι όλοι αυτοί στα στελέχη της εφεδρείας. Το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης μάς είπε ότι δεν πέθανε και ότι εξακολουθεί να ζει και μάλιστα ότι έχει δύο διευθύνσεις, τις οποίες μας έδωσε. Κατόπιν αυτού, εμείς απευθύναμε νέες κλήσεις πλέον προς τον κ. Κοντώση και ίσως ο εισαγγελεύς πλέον χρειαστεί να ζητήσει ευθύνες γι' αυτή τη δήλωση ότι είχε πεθάνει προ τετραετίας, που έγινε προς το όργανο το οποίο πήγε να επιδώσει. Αυτό είναι θέμα εισαγγελέως, δεν είναι θέμα δικό μας.

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, αλλά η επίδοση της κλήσεως, κύριε συνάδελφε, δεν γίνεται, όταν δηλωθεί θάνατος. Πώς θα γίνει; Δεν μπορεί να θυροκολληθεί. Λοιπόν, επίσης ζητήσαμε από το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης να μας στείλει αντίγραφο της ημερησίας διαταγής που είχε εκδώσει ο εν αποστρατεία στρατηγός κ. Μπονάνος ως Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων την ημέρα της αναλήψεως των καθηκόντων του. Γιατί εκεί ελέγετο το εξής: «Ότι το έθνος και η πατρίς δεν εισφέρουν τίποτα εις ημάς. Ημείς εισφέρομεν εις το έθνος και εις την πατρίδα, γι' αυτό και είμαστε οι εκλεκτοί του» και επειδή είναι αυτό το κομμάτι πάρα πολύ χαρακτηριστικό για τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνετο ο κ. Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων και η τότε ηγεσία τα καθήκοντά τους, γι' αυτό και ζητήσαμε επίσημο αντίγραφο. Το έχω βέβαια, αλλά το έχω από την εφημερίδα ΝΕΑ της εποχής εκείνης, που μου έστειλε κάποιος, και θέλω να είναι το επίσημο. Αυτά είχα να σας ανακοινώσω. Και τώρα μπορούμε να προχωρήσουμε στην έναρξη εξετάσεως των μαρτύρων. Ο κ. Ζακολίκος έχει τον λόγο πριν.

ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Θα ήθελα να προτείνω, κύριε πρόεδρε, να διερευνήσουμε ακόμη περισσότερο την περίπτωση της κατάθεσης Κομπόκη. Απ' ό,τι άφησε να εννοηθεί ο κ. Κομπόκης εδώ, το περιεχόμενό της θα πρέπει να είναι πάρα πολύ σημαντικό. Νομίζω ότι θα πρέπει να βρούμε μια διαδικασία να δούμε, αφού ο κ. Μπέλκας δεν το κατέθεσε αυτό, δεν μπορεί να μας είπε ψέματα ο κ. Κομπόκης ότι έδωσε κάποια κατάθεση. Πρέπει να βρούμε κάποια άκρη. Γι' αυτό ακριβώς πιστεύω ότι πρέπει να βρούμε έναν τρόπο να το διερευνήσουμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Νομίζω πως πρέπει να προχωρήσουμε στην έναρξη της εξετάσεως των μαρτύρων. Ο κ. Πεπονής.

ΠΕΠΟΝΗΣ: Κύριε πρόεδρε, παίρνω τον λόγο για να προτείνω να χρησιμοποιήσει η Επιτροπή ένα ιδιότυπο, επιτρέψτε μου να πω, αποδεικτικό μέσο. Πρόκειται για μία ταινία του πασίγνωστου και σε διεθνή κλίμακα Ελληνοκύπριου σκηνοθέτη, του Μιχάλη του

Κακογιάννη, με το όνομα ΑΤΤΙΛΑΣ. Αυτή η ταινία, ανεξάρτητα από την κινηματογραφική αξία την οποίαν έχει, λόγω της προσωπικότητας του σκηνοθέτη, περιέχει μέσα σημαντικότατες αφηγήσεις. Περιλαμβανομένης και της αφήγησης μιας προσωπικότητας που δεν υπάρχει, του Μακαρίου. Η πρότασή μου είναι, με τη συναίνεση του κ. Κακογιάννη, την οποία βάσιμα υπολογίζω ως βέβαιη, να προβληθεί η ταινία παρουσία της Επιτροπής, να επισημανθούν οι αφηγήσεις εκείνες οι οποίες έχουν κάποια αξία και οι οποίες να στενογραφηθούν και να χρησιμοποιηθούν κατά την κρίση της Επιτροπής, σύμφωνα με την αξιολόγηση που θα κάνει η Επιτροπή, είτε ομόφωνα είτε κατά πλειοψηφία. Έχω δει αυτήν την ταινία, φαντάζομαι κι άλλοι συνάδελφοι την έχουν δει και δεν είναι δυνατόν να την αγνοήσουμε. Επαναλαμβάνω, διότι εκτός των άλλων υπάρχει και η φωνή και το πρόσωπο του Μακάριου, εάν σ' αυτή προστεθεί, επαναλαμβάνω, και η αξιοπιστία που προσθέτει η προσωπικότης του Μιχάλη Κακογιάννη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Προσωπικώς είμαι απολύτως σύμφωνος και νομίζω ότι μπορώ να καλέσω την Επιτροπή να δηλώσει αμέσως αν είναι σύμφωνη ή όχι και να την προβάλουμε. Δεν τίθεται ζήτημα. Άλλωστε έγγραφο είναι κι αυτό.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Είναι ντοκουμέντο. Είναι πάντως ντοκουμέντο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το οποίο μπορεί άριστα να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό μέσο. Ο κ. Παυλίδης.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε πρόεδρε, βεβαίως, είναι μια καλή ιδέα αυτή που πρότεινε ο συνάδελφος κ. Πεπονής, αλλά θα μπορούσε κανείς, αν ακολουθήσουμε αυτή την τακτική, να απαριθμήσει σειρά τέτοιων, σε εισαγωγικά, ντοκουμέντων τα οποία θα έπρεπε να αποτελέσουν και υλικό της Επιτροπής της δικής μας. Επί παραδείγματι, θα σας έλεγα ότι την ημέρα του πραξικοπήματος, μάλλον κατά την επέτειο του πραξικοπήματος, η ΕΡΤ2 πρόβαλε ένα ωραιότατο ντοκουμέντο, το οποία τράβηξε η κυπριακή τηλεόραση, με συνεντεύξεις των ευρισκομένων στο Προεδρικό Μέγαρο κατά την ώρα της εισβολής, του Θρασυβούλου, των γραμματειών του Προέδρου και άλλων αυτοπτών μαρτύρων των γεγονότων. Κι αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει στοιχείο ενημερώσεως της Επιτροπής. Τώρα, το αν είναι ντοκουμέντα όλα αυτά, αυτή είναι άλλη, μου φαίνεται, υπόθεση. Πάντως, θα συμφωνούσα να προβληθούν οι ταινίες, να πάρουμε και μια γνώση του τι διηγούνται Κύπριοι, που δεν έχουμε την ευχέρεια να τους καλέσουμε εδώ προς εξέταση και έτσι να ολοκληρωθεί και η εικόνα που παρουσιάζεται από την κυπριακή πλευρά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παρακαλώ τον κ. Κάππο να πάρει τον λόγο, επ' αυτού; Τον κ. Ζερβό να λάβει τον λόγο.

ΖΕΡΒΟΣ: Θα ήθελα μία διευκρίνιση. Προηγουμένως μας είπατε ότι λάβατε επιστολή από κάποιον ταξίαρχο ονόματι Μιχαλακόπουλος. Μήπως αναφέρεται εάν κατάγεται από την Ηλεία, εάν υπήρξε υποψήφιος της ΕΠΕΝ; Κι αν λέγεται Βασίλης;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, Β. Βασίλειος.

ΖΕΡΒΟΣ: Διότι εμένα, ίσως κατά λάθος, εκείνος που μου έδωσε την πληροφορία μού τον έδωσε σαν Μιχαλόπουλο. Αλλά επειδή συμπίπτουν αυτά τα στοιχεία, πάει να πει ότι κατά λάθος...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν αποκλείεται και εδώ στην αντιγραφή που έκανε ο υπάλληλος. Μιχαλόπουλος πρέπει να είναι, νομίζω κι εγώ.

ΖΕΡΒΟΣ: Διότι αυτός που μου έδωσε αυτά τα στοιχεία μού είπε ότι του εδήλωσε ο ταξίαρχος τάδε ότι έκαψε έγγραφα το 1977, όταν υπηρετούσε στο ΓΕΕΘΑ, στη Διεύθυνση Κυπριακού, που αφορούσαν τα γεγονότα της Κύπρου. Αλλά γνωρίζει τι έγγραφα ήταν και μήπως θα έπρεπε να κληθεί για να καταθέσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτό εγώ δεν το εισάγω αυτή τη στιγμή, με την παράκληση να αποφανθεί η Επιτροπή αν θα πρέπει να εξεταστεί.

Η Επιτροπή θα αποφανθεί για την εξέταση των μαρτύρων, όταν θα έρθει η ώρα. Δηλαδή, άμα κλείσουμε τον κατάλογο των μέχρι τώρα εν λειτουργία, τότε θα συζητήσουμε τόσο για τον κ. Μιχαλόπουλο, Μιχαλακόπουλος πάντως είναι εδώ πέρα, αλλά είναι ιπτάμενος ταξίαρχος εν αποστρατεία, κάτοικος Πύργου Ηλείας, [*διεύθυνση*].

ΜΕΛΗ: Αυτός είναι. Υπήρξε υποψήφιος της ΕΠΕΝ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Υπήρξε, το γράφει μέσα. Παρακαλώ τον κ. Ζαΐμη να λάβει τον λόγο.

ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε πρόεδρε, επειδή αρχίζουμε την καινούργια φθινοπωρινή σεζόν και καλωσορίζω και όλους τους συναδέλφους, θα επαναλάβω την πρόταση που είχα κάνει και στην οποία είχαμε συμφωνήσει ορισμένοι, με διαφορά απλώς ώρας, να τηρούμε το 10λεπτο ή 12λεπτο ή οτιδήποτε καθορίσουμε επακριβώς, για να μην κρατάει κάθε εξέταση ώρες και ώρες, με ερωτήσεις που επαναλαμβάνονται. Τα έχουμε πει πολλές φορές, οι κ. συνάδελφοι συμφωνούνε όλοι, αλλά όταν έρχεται η ώρα να κάνουνε τις εξετάσεις όλα αυτά τα ξεχνάνε. Μια που αρχίζουμε εξ αρχής και δεν υπάρχει το προηγούμενο αυτός μίλησε 20 λεπτά, εγώ γιατί να μην μιλήσω 20 λεπτά, να αρχίσουμε από τώρα και να τηρήσουμε αυτό το πράγμα, να μπορέσουμε να προχωρήσουμε λίγο πιο σύντομα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παρακαλώ τον κ. Παναγιωτόπουλο να λάβει τον λόγο.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε πρόεδρε, ενώ δεν αμφισβητώ την αξία του κ. Κακογιάννη ως σκηνοθέτου ούτε τις επιτυχίες που έχει στον κινηματογραφικό χώρο, νομίζω ότι χάνουμε τη σοβαρότητά μας κοιτώντας κινηματογραφικές ταινίες για να βγάλουμε συμπεράσματα. Μια κινηματογραφική ταινία δεν είναι γεγονότα. Μπορεί να περιέχει και ένα δύο στοιχεία ή μία συνέντευξη του κ. Μακαρίου, του Πρόεδρου Μακαρίου, αλλά από την άλλη μεριά διοχετεύει απόψεις υποκειμενικές, θέσεις πολιτικές ίσως των παραγωγών και των δημιουργών της ταινίας. Λοιπόν, άμα αρχίσουμε να βλέπουμε ταινίες, φοβάμαι ότι ξεφεύγουμε. Από τη μια μεριά εξετάζουμε ενόρκως μάρτυρες κι από την άλλη θα βλέπουμε κινηματογραφικές ταινίες; Αυτό είναι το πρόβλημά μου. Μήπως δηλαδή αρχίζουνε και μας ειρωνεύονται έξω. Ότι οι κύριοι της Επιτροπής βλέπουνε κινηματογραφικές ταινίες, για να βγάλουνε συμπεράσματα για το Κυπριακό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παρακαλώ τον κ. Λιαροκάπη να λάβει τον λόγο και αμέσως μετά τον κ. Πεπονή.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε πρόεδρε, οφείλουμε να συλλέξουμε όλο το αποδεικτικό υλικό. Τα τεκμήρια, τα στοιχεία, για να διευκολύνομε τον σχηματισμό πλήρους δικανικής πεποίθησης. Η πρόταση του κ. Πεπονή ωφελεί και δεν βλάπτει. Δεν είναι εδώ να προβάλουμε την ταινία, είναι να την πάρομε την ταινία και να την έχομε στο φάκελό μας σαν στοιχείο και σαν τεκμήριο. Αυτό ωφελεί και δεν βλάπτει. Όπως, επίσης, ωφελεί και άλλο ντοκουμέντο που θα λάβομε υπόψη, όταν θα το έχουμε υπόψη μας. Πέραν τούτου συμφωνώ κι εγώ ότι, για να προχωρήσει το έργο της Επιτροπής, πρέπει στο θέμα των ερωτήσεων να εντοπιστούμε και να περιοριστούμε στο 10λεπτο. Πρέπει να προχωρήσουμε στην εξέταση των μαρτύρων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο κ. Γιατράκος.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε πρόεδρε, συμφωνώ απολύτως με την πρόταση του κ. Πεπονή και διερωτώμαι γιατί ο εκλεκτός συνάδελφος κ. Παναγιωτόπουλος ομιλεί περί σκηνοθεσίας. Πρόκειται περί εγκρίτου σκηνοθέτου, του κ. Κακογιάννη, όλοι τον γνωρίζουμε, αλλά δεν πρόκειται περί σκηνοθεσίας. Πρόκειται περί μαρτυριών ανθρώπων που έζησαν τα γεγονότα. Βεβαίως υπάρχει, ενδεχομένως, μία πλευρά. Θα μπορούσε να παρουσιαστεί και η άλλη. Αλλά στην προκειμένη περίπτωση θεωρώ τις μαρτυρίες όχι μόνον του Προέδρου Μακαρίου, αλλά και των ανθρώπων που έζησαν εκείνες τις ώρες και εκείνες τις ημέρες ντοκουμέντα.

Άλλωστε ντοκουμέντα κινηματογραφικά υπάρχουν πάμπολλα όταν αφορούν συγκεκριμένα και πραγματικά γεγονότα. Στην προκειμένη περίπτωση θεωρώ ότι η Επιτροπή θα μπορούσε, συμφωνώ και με την πρόταση του κ. Παυλίδη, ότι ενδεχομένως και αυτό που προβλήθηκε από την ΕΡΤ να παρουσιαστεί και αυτό εδώ. Δεν είναι, εν πάση περιπτώσει, κατασκευασμένο ούτε σκηνοθετημένο κατά την άποψή μου. Επομένως, συμφωνώ και με την πρόταση του κ. Πεπονή ιδιαιτέρως, αλλά και με την πρόταση του κ. Παυλίδη.

ΜΕΛΗ: Δεν την έχουμε δει την ταινία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ούτε εγώ. Παρακαλώ τον κ. Κάππο, μιλήστε για όλα τα θέματα.

ΚΑΠΠΟΣ: Βεβαίως, εμείς δεν είμαστε αντίθετοι στο να πάρουμε αυτήν την ταινία να τη δούμε κ.λπ. Εκείνο που θέλαμε, όμως, να σημειώσουμε με την ευκαιρία αυτή είναι ότι πρέπει να δούμε τα κύρια στοιχεία ή τους κύριους μάρτυρες, έτσι ώστε έγκαιρα να τελειώσουμε το έργο μας. Αυτό σαν γενικό θέλαμε να πούμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, ο κ. Πεπονής, παρακαλώ.

ΠΕΠΟΝΗΣ: Κύριε πρόεδρε, τα αποδεικτικά μέσα δεν κρίνονται ως προς τη σοβαρότητά τους από τη μορφή, κρίνονται από το περιεχόμενο. Και το περιεχόμενο θα το αξιολογήσει η Επιτροπή. Δεν νομίζω ότι είναι ασόβαρο, εάν μία διαδικασία αποδεικτική κάνει χρήση νεότερων αποδεικτικών μέσων, τα οποία δεν υπήρχαν, επί παραδείγματι, όταν το 1800 τόσο έγινε η δικονομία που είχαμε μέχρι πριν λίγα χρόνια. Θα ήθελα επίσης να υπογραμμίσω...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θα μου επιτρέψετε στο σημείο αυτό να σας διακόψω, κύριε Πεπονή. Νομίζω εσείς μπορείτε να το ξέρετε καλύτερα, γιατί αυτά στα δικαστήρια των Αθηνών συμβαίνουν μερικές φορές. Δεν βλέπουν τα δικαστήρια ταινίες;

ΠΕΠΟΝΗΣ: Βεβαίως. Αυτό είπα κι εγώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Συνεπώς, και με την ισχύουσα ποινική δικονομία, είναι παραδεκτό ως αποδεικτικό μέσο.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Αναφέρθηκα στη βαρύτητά του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Άλλο η βαρύτης του. Η βαρύτης του αξιολογείται.

ΠΕΠΟΝΗΣ: Κατά συνέπεια, συμφωνούμε ότι ούτε η σοβαρότης ενός αποδεικτικού μέσου ούτε οι νομικοί κανόνες έχουνε σχέση με τη μορφή, αλλά αποβλέπουμε στο περιεχόμενο. Θα ήθελα να προσθέσω την εξής πληροφορία: Η διαφορά ανάμεσα σ' αυτήν την παραγωγή και οτιδήποτε μεταγενέστερο είναι ότι αυτή έγινε αμέσως μετά το πραξικόπημα και τα γεγονότα. Είναι ταινία η οποία προβλήθηκε, αν θυμάμαι καλά, όταν ακόμα εδώ υπήρχε η κυβέρνηση ευρύτερης συνεργασίας ή, όπως κατά κυριολεξία αποκαλείται, εθνικής ενότητας, κατά την άποψή μου, ευρείας πολιτικής συνεργασίας. Αυτό ως προς την ταινία. Ως προς το θέμα του χρόνου. Κύριε πρόεδρε, το θέμα δεν είναι πόσον χρόνο καταναλώνουμε εμείς ερωτώντες. Είναι και οι απαντήσεις, η διάρκεια των οποίων ποικίλλει. Είναι θέμα εκφραστικής ικανότητος του ερωτώμενου μάρτυρα και επίσης εξαρτάται η διάρκεια της απάντησής του από το ζήτημα το οποίο του τίθεται. Και ούτε είναι δυνατόν, βεβαίως, να διακόψουμε τον μάρτυρα, όταν απαντάει σε μία ερώτηση, εκτός εάν είναι εκτός θέματος. Είναι θέμα δικό σας αυτό. Κατά συνέπεια, νομίζω ότι, αν θα βάλετε κάποιον περιορισμό, θα τον βάλετε ως προς τον αριθμό των ερωτήσεων, διότι η διάρκεια πώς θα κριθεί; Υποβάλλει ο άλφα συνάδελφος μία ερώτησιν, μία, και ο μάρτυς απαντάει επί πέντε λεπτά και υποβάλλω εγώ μία και ο μάρτυς απαντάει σε πέντε λεπτά. Έχω δυνατότητα άλλων πέντε ερωτήσεων ή άλλων τριών; Δεν μπορεί να βγει με τον χρόνο αυτό. Θα οδηγηθούμε σε εσφαλμένα αποτελέσματα. Νομίζω, συμφωνώ σε κάποιον περιορισμό να είναι ο αριθμός ερωτήσεων. Κάθε συνάδελφος δικαιούται ως τόσες ερωτήσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κατ' αρχήν, να πούμε για το θέμα της ταινίας. Η κ. Ακρίτα.

ΑΚΡΙΤΑ: Θα ήθελα να συνηγορήσω στην

πρόταση του κ. Πεπονή και μ' ένα άλλο σκεπτικό. Ως τώρα οι μάρτυρες που έχουμε είναι, κατά τη γνώμη μου τουλάχιστον, μονόπλευροι. Και δεν θα βλάπτει οτιδήποτε στοιχείο υπάρχει που να μας δώσει και την άλλη εικόνα. Όσον αφορά τον χρόνο, συμφωνώ βέβαια κι εγώ, με μια διαφορά. Ότι εκεί που θα έπρεπε ίσως να προσέξουμε είναι στις επαναλήψεις των ερωτήσεων. Δηλαδή, να μην ξαναρωτάμε πράγματα τα οποία έχουνε ήδη ερωτηθεί και απαντηθεί, όπως και να έχουν απαντηθεί. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κι εγώ. Λοιπόν, να φέρουμε το θέμα της ταινίας την οποία ζητάει ο κ. Πεπονής να την δούμε. Είναι σύμφωνος η Επιτροπή να τη δούμε την ταινία; Ομοψήφως. Στο δεύτερο θέμα, του χρόνου, τι θέλετε;

ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε πρόεδρε, μου επιτρέπετε; Θα θυμάστε βέβαια ότι, όταν εξεταζόταν ο Κομπόκης, ο οποίος αντελήφθη, διότι ήταν ευφυέστατος, ότι υπήρχε το δεκάλεπτο, ξυνότανε, σκεπτότανε, πέρναγε η ώρα, κοίταγε το ρολόι και τελειώναμε. Αυτό το ξέρουν οι εξεταζόμενοι. Μπορούν άνετα να πάνε στο δεκάλεπτο και να μην μπορούμε να ρωτήσουμε. Σωστότερη είναι η πρόταση του κ. Πεπονή, περιορισμένος αριθμός ερωτήσεων, όχι χρόνου, διότι ο χρόνος δεσμεύει εμάς, αλλά αφήνει αδέσμευτο τον μάρτυρα, ο οποίος καλύπτεται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Λοιπόν, πού καταλήγουμε; Το θέμα είναι το εξής: Περιορισμός χρόνου πράγματι είναι κάτι αφύσικο στην ανάκριση, κατ' αρχήν. Τι συμβαίνει όμως; Πρέπει η ανάκριση να τελειώσει. Και όταν πρέπει να εξεταστούν, όπως φαίνεται, θα εξεταστούν άνω των πενήντα μαρτύρων, πέστε μου πότε θα τελειώσει. Διότι όταν πούμε ότι ένας μάρτυρας εξετάζεται κάθε μέρα, θα εξεταστούν, δηλαδή, δύο την εβδομάδα. Ή και με αυτή την προσπάθεια που κάνουμε τώρα να βάλουμε τρεις την εβδομάδα, μήπως το μπορέσουμε, πόσες χρειάζονται, για να εξεταστούν πενήντα; Για να εξεταστούν πενήντα, με τρεις την εβδομάδα, χρειάζονται, νομίζω, δεκαεφτά εβδομάδες, δεκαεφτά εβδομάδες εργάσιμες. Γιατί η Βουλή δεν θα είναι πάντοτε εν δράσει. Θα έχουμε και εκλογές τώρα, θα διακόψουμε. Θα έχουμε την 28ην Οκτωβρίου, θα διακόψουμε. Θα έχουμε τα Χριστούγεννα, θα διακόψουμε. Συνεπώς, με δεκαεφτά βδομάδες εργάσιμες ξέρετε πού πάμε; Φτάνουμε τον Ιούνιο. Η προθεσμία μας είναι μέχρι τον Μάρτη για πενήντα μάρτυρες. Αν τώρα πούμε να εξετάσουμε και περισσότερους, γιατί βλέπω διαρκώς τα αιτήματα των μαρτύρων αυξάνουν, οι δημοσιογράφοι άρχισαν και ζητάνε να εξεταστούν μάρτυρες. Αν θέλετε να μην βάλουμε χρόνο να μην βάλουμε, αυτό όμως των ερωτήσεων, να τις περιορίσουμε σε τρεις, μπορεί να είναι περιοριστικό, αλλά ύστερα αυτά δεν μπορούν να εφαρμοστούν και άτεγκτα, αν υπάρχει μια ερώτησις πάρα πολύ ενδιαφέρουσα και σοβαρά, θα υποβληθεί. Αλλά να μην επανερχόμεθα στα ίδια. Να μην νομίζουμε, κατ' αρχήν, ότι οι ερωτήσεις μας όλες και οι δικές μου είναι σοβαρές. Βέβαια, εγώ ασφαλώς δεν περιορίζομαι ούτε από τα 3 λεπτά ούτε από τα 10 λεπτά ούτε από τις 3 ερωτήσεις, γιατί ρωτάω εξ ονόματος ολοκλήρου της Επιτροπής. Αλλά και εσείς αν έχετε μια ερώτηση που είναι τέταρτη, δεν χάθηκε ο κόσμος, θα την κάνετε ή, αν θέλετε, και δι' εμού. Μπορεί να υποβληθούν δι' εμού πολλές ερωτήσεις απ' αυτές που πρόκειται να υποβάλλετε. Μπορείτε να μου τις φέρνετε εδώ πέρα έγγραφες και να τις υποβάλλω εγώ. Πρέπει πάντως πάση θυσία να συντομευθεί ο χρόνος, γιατί, αν δεν συντομευθεί ο χρόνος, σας λέω ότι η Εξεταστική Επιτροπή δεν θα κάμει έργο.

ΜΕΛΟΣ: Κύριε πρόεδρε, πιστεύω ότι πάσχουμε από τις επαναλήψεις και όχι από τον αριθμό των ερωτήσεων. Και το δεύτερο στοιχείο, ότι, αντί να κάνουμε ερωτήσεις, κάνουμε αναλύσεις, για να κάνουμε μία ερώτηση. Πιστεύω ότι το να θέσουμε έναν αριθμό ερωτήσεων είναι λογικό, βεβαίως με την ελαστικότητα, εάν ένας κρίνει ότι

έχει έστω και μία παραπάνω ερώτηση ουσιαστική, να την κάνει. Αλλά όχι αναλύσεις, όχι επαναλήψεις. Θα πρέπει, όταν αντιλαμβάνεστε ότι επαναλαμβάνεται κάποια ερώτησις, με ωραίο τρόπο και εύσχημο τρόπο να αφαιρείται ο λόγος από τον συνάδελφο. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο κ. Γιατράκος. Και νομίζω ότι πρέπει να είναι ο τελευταίος επ᾽ αυτού, γιατί, όπως καταλαβαίνετε, φάγαμε ήδη αρκετή ώρα.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Θα είμαι ο τελευταίος και πάρα πολύ σύντομος. Έχω τοποθετηθεί εις το παρελθόν και θα μου επιτρέψετε να διεκδικήσω και την πατρότητα της προτάσεως του κ. Πεπονή. Αριθμός ερωτήσεων. Θα μας βγάλει από το αδιέξοδο. Αριθμός ερωτήσεων. Ας αποφασίσει πάλι η Επιτροπή επί του θέματος που είχε θιγεί τότε. Είναι πράγματι διέξοδος από το γνωστό αδιέξοδο στο οποίο έχουμε βρεθεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δέχεστε να περιοριστούν οι ερωτήσεις του καθενός στις πέντε; Φυσικά οι πέντε ερωτήσεις δεν δεσμεύουν εμένα, για να είμαστε εξηγημένοι, εγώ ως πρόεδρος της Επιτροπής να ρωτάω όσες ερωτήσεις μπορώ.

ΚΑΠΠΟΣ: Υπάρχει θέμα με τα στενογραφημένα πρακτικά. Τα βαστάμε στο αρχείο. Ουσιαστικά οι μάρτυρες μπορούν να διορθώνουν, δηλαδή, δεν έχει πρακτική σημασία. Προτείνω να το μελετήσει το προεδρείο να χρησιμοποιούν μαγνητόφωνα. Δεν έχει καμία έννοια να κρατιούνται στενογραφημένα, που κουράζονται κτλ., έχουμε και κάτω εργασίες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Την πρόταση του κ. Κάππου πρέπει να τη μελετήσουμε. Ένα μόνο λέω, ότι θα πρέπει, όταν απομαγνητοφωνούνται τα πρακτικά, να υπογράφονται από τους μάρτυρες. Και οι μάρτυρες, όταν απομαγνητοφωνούνται τα πρακτικά, λείπουνε, έχουνε φύγει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο κ. Δασκαλάκης.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Τον μήνα των διακοπών ήρθανε στο φως διάφορα δημοσιεύματα περί προθέσεως της Επιτροπής να καλέσει ή να μην καλέσει διάφορους μάρτυρες. Δεν μπαίνω εγώ στα ονόματα, δεν τα επαναλαμβάνω, για να μην δημιουργηθεί συζήτηση. Νομίζω ότι κάποια στιγμή, όχι σήμερα, στη δική σας κρίση το βάζω, θα πρέπει να ξεκαθαριστεί αυτό. Γιατί και στο παρασκήνιο πολλά λέγονται ότι είπε ο ένας, είπε ο άλλος, υπάρχει πρόθεση του τάδε ή του τάδε. Νομίζω ότι τώρα θα αρχίσει να παίρνει κάποια διάσταση το θέμα μέσα σε τούτον ή τον επόμενο μήνα και θα πρέπει, τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό, εμείς να το έχουμε ξεκαθαρίσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εμείς δεν μπορούμε να λέμε τίποτα σε κανέναν πέραν των καθαρώς διαδικαστικών θεμάτων. Δηλαδή, το εάν σήμερα θα κληθεί ο κ. Μπίτος ή ο κ. Λεβογιάννης μπορούμε να το πούμε, αν αύριο πρόκειται να κληθεί ο κ. τάδε, διότι αυτό εκοινοποιήθη, πήγε στον εισαγγελέα, πήγε στον κλητήρα, επιδόθηκε η κλήσις κ.λπ. και έγινε κοινό μυστικό για όλον τον κόσμο. Συνεπώς, και αν το πούμε εμείς, δεν προσβάλλεται η δημοσιότης των συνεδριάσεων της Επιτροπής. Από εκεί και πέρα, για τις σκέψεις της Επιτροπής και το περιεχόμενο της Επιτροπής δεν δικαιούμεθα αναμφισβητήτως να λέμε τίποτα σε κανέναν. Αυτό νομίζω πως είναι η έννοια της μυστικότητος της ανακρίσεως. Εάν μου πει ένας δημοσιογράφος ή σε σας αύριο ποιον θα καλέσετε ή ακόμα και στη γραμματεία της Επιτροπής, σε υπαλλήλους, ποιον καλείτε αύριο; Τι να πει δηλαδή, ότι δεν ξέρω ποιον καλούμε αύριο; Είναι άνευ σημασίας. Καλούμε τον τάδε, αφού ήδη τον ξέρουμε ποιος είναι από τους κλητήρες, τους εισαγγελείς κτλ. Πέραν, λοιπόν, των διαδικαστικών ζητημάτων, όλα τα άλλα είναι μυστικά. Παρακαλώ, λοιπόν, να έρθει ο κ. Λεβογιάννης και προτείνω να έρθει ο κ. Λεβογιάννης πρώτος, γιατί φρονώ ότι δεν έχει πολλά πράγματα να μας πει και συνεπώς θα προχωρήσουμε πολύ σύντομα στην εξέταση του άλλου κυρίου.

Στο σημείο αυτό εισέρχεται
ο μάρτυρας κ. Λεβογιάννης

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θα έχετε λοιπόν την καλοσύνη να μας απαντήσετε σε ορισμένα ερωτήματα σχετικά με την ταυτότητά σας.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Λεβογιάννης Γεώργιος του Νικολάου και της Μαρίας.

Γεννηθείς στη Νάξο το 1918.

Κάτοικος Βουλιαγμένης, [*διεύθυνση*].

Δημόσιος υπάλληλος στο Υπουργείο Εθνικής Αμύνης ΓΕΣ, 3ον ΕΓ.

Χριστιανός Ορθόδοξος.

Στο σημείο αυτό ορκίζεται ο μάρτυρας

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πότε προσελήφθητε ως υπάλληλος, από πότε εργάζεστε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Από το 1943 και μετά. Έγινε μία διακοπή λόγω στρατεύσεώς μου το 1944 και επανήλθα το 1949 μέχρι το 1985, 23 Σεπτεμβρίου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και απελύθητε τότε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Είχα φύγει ενωρίτερα, αλλά έμεινα επί σχέσει εργασίας ιδιωτικού δικαίου και έφυγα για λόγους υγείας τον Σεπτέμβρη του 1985, 23 Σεπτεμβρίου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μπορείτε να κοιτάτε προς τα εδώ, κύριε μάρτυς. Μπορείτε να μου πείτε σε τι συνίστανται οι λόγοι υγείας για τους οποίους φύγατε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Έπρεπε να υποβληθώ σε μια εγχείρηση κοίλης και φυσικά είχα κουραστεί και ήθελα να αποχωρήσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τον Ιούνιο του ’74, Ιούλιο του ’74, Αύγουστο του ’74 πού υπηρετούσατε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Υπηρετούσα στο 3ο Επιτελικό Γραφείο και είχα τη γραμματεία ειδικού χειρισμού, το οποίο εκπροσωπούσε την απόρρητον αλληλογραφία εισερχομένων και εξερχομένων. Άκρως απόρρητος αλληλογραφία ειδικού χειρισμού και ETNA. Αν έχετε την καλοσύνη, να σημειώσετε σε αυτό το σημείο τον αριθμό του μητρώου. Από 2 Ιουλίου 1956. Είναι ο αριθμός μητρώου μου, ο οποίος τηρείται εις τη γραμματεία ETNA του Γενικού Επιτελείου Στρατού βάσει του οποίου, του αριθμού δηλαδή του εγγράφου, εξουσιοδοτούμεθα να χειριζόμεθα έγγραφα υψηλής διαβαθμίσεως, από απόρρητα έως ETNA COSMIC, που θα πει αυτά τα έγγραφα που βγαίνουν στο εξωτερικό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με την αρμοδιότητά σας, λοιπόν, αυτή και με την ιδιότητα αυτή...

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Η αρμοδιότης μου ήτανε γραμματεύς, είχα την εισερχομένη και εξερχομένη αλληλογραφία, παράλληλα δε και τη δακτυλογράφηση των άκρως απορρήτων εγγράφων ειδικού χειρισμού, καθώς και ETNA, δηλαδή, πρακτικά, ενημερώσεις υψηλής διαβαθμίσεως και αυτά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, με την ιδιότητά σας αυτή, στον χρόνο αυτόν τον κρίσιμο, το ’74, είχατε σημειώσει τίποτε που να κάνει πιστευτό ότι προετοιμάζετο κάποιο πραξικόπημα, προετοιμάζετο, ξέρω εγώ, εισβολή των Τούρκων, ότι υπήρχε κίνδυνος; Τι έχετε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, ακούστε να σας πω, κύριε πρόεδρε, την περίοδο αυτή, το πρώτο δεκαήμερο του Ιουλίου του 1974, επικρατούσε μια, τρόπον τινά, σύγχυσις λόγω της επιστολής του Μακαρίου να φύγει η Εθνοφρουρά από την Κύπρο, μια συνήθης κίνηση, χωρίς φυσικά να έχουμε τίποτα το ενδεικτικό ότι θα εκραγεί το πραξικόπημα στις 15 Ιουλίου του 1974. Πλην όμως, ήμαστε συνεχώς σε μια ετοιμότητα, σε μια χωρίς, μπορώ να πω, αποτέλεσμα. Δηλαδή, παραμείναμε πέραν των ωρών εργασίας, του κανονικού ωραρίου, στα γραφεία μας, μην τυχόν και χρειαστεί τίποτα και συμβεί τίποτα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μιλήσατε για την επιστολή του Μακαρίου, αλλά εγώ σας είπα για το ’74, μην φτάνουμε αμέσως στον Ιούλιο. Τον Ιούλιο του ’74 απευθύνθηκε η επιστολή, έτσι δεν είναι;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ναι, μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Λοιπόν, το ’74, τον Μάιο, τον Ιούνιο αντιληφθήκατε τίποτε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, όχι, δεν είχαμε τίποτε απολύτως, καμία ένδειξη δεν εγνώριζα προσωπικώς από τα χαρτιά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εσείς την πήρατε την επιστολή του Μακαρίου ως εμπιστευτική, ως απόρρητη τίποτε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, η επιστολή του Μα-

καρίου, όταν ήρθε στο γραφείο, αυτά πηγαίνουν στα γραφεία των αρχηγών. Εμάς, αυτή την εποχή την είχε τη διεύθυνση των επιχειρήσεων, γενικώς την είχε το ΓΕΕΘΑ, που είχε οργανώσει και τη διεύθυνση Κ, η οποία υπήγετο εις την 3η ΜΕΟ του ΓΕΕΘΑ και είχε και διευθυντή ταξίαρχο και είχε και μια γραμματεία εκεί, τα έγγραφα της οποίας εκινούντο εις τη γραμματεία ΕΤΝΑ του ΓΕΕΘΑ και κοινοποιούσε και σε μας φυσικά, τα οποία, όταν ήταν ΕΤΝΑ, τα κοινοποιούσε η γραμματεία ΕΤΝΑ του ΓΕΣ με φάκελο 104/1 και στα άκρως απόρρητα ειδικού χειρισμού φάκελος 104/1 ετηρείτο από τον υποφαινόμενο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Από αυτά τα έγγραφα τα ειδικού χειρισμού, τα άκρως απόρρητα κ.λπ., έβγαινε τίποτε σχετικό με τα θέματα που εξετάζουμε εδώ, δηλαδή με το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και την εισβολή των Τούρκων;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε πρόεδρε, στο σημείο αυτό θα σας απαντήσω ότι εμένα συγκεκριμένα, στη γραμματεία ειδικού χειρισμού του 3ου Επιτελικού Γραφείου, έγγραφο για πτώση του Μακαρίου, για ανατροπή του Μακαρίου κ.λπ. δεν περιήλθε. Σας το λέγω αυτό υπευθύνως, διότι, αν περιήρχετο ένα τέτοιο έγγραφο, εγώ θα το πρωτοκολλούσα στον φάκελο, πρωτόκολλο άκρως απορρήτου ειδικού χειρισμού, και θα το χρέωνα φυσικά στον αρμόδιο χειριστή, δηλαδή στον διευθυντή του τμήματος, ο οποίος την εποχή εκείνη ήταν ο συνταγματάρχης ιππικού και τεθωρακισμένων κ. Λαμπρίδης Δημήτριος, ήτανε διευθυντής του τμήματος σχεδίων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Συνεπώς, ξέρετε εσείς τίποτα για το πραξικόπημα ή δεν ξέρετε; Για τις συνθήκες υπό τις οποίες έλαβε χώρα το πραξικόπημα.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, τίποτε απολύτως. Διευθυντή είχα τον κ. Παπακωνσταντίνου Γεώργιο, ταξίαρχο τότε, διευθυντή του 3ου Επιτελικού Γραφείου. Φυσικά, αν ένα τέτοιο έγγραφο ήρθε στη γραμματεία ΕΧ του 3ου Επιτελικού Γραφείου... τα έγγραφα τα οποία είναι κλεισμένα με χαρακτηρισμό διευθυντή 3ου Επιτελικού Γραφείου ο υπάλληλος, ο γραμματεύς τα βάζει στον φάκελο εισερχομένων, τα δίνει στον διευθυντή και ο διευθυντής τα ανοίγει. Δεν έχει δικαίωμα ο υπάλληλος να τα ανοίξει και είτε θα τα κρατήσει ο ίδιος να τα βάλει στο χρηματοκιβώτιό του μέσα, που υπήρχε σιδερένιο χρηματοκιβώτιο στον διευθυντή για την ασφάλεια ειδικών εγγράφων, ή θα τα επιστρέψει στον υπάλληλο και θα τα χρεώσει εκεί που πρέπει. Τέτοιο έγγραφο δεν πρωτοκόλλησα εγώ, που να αφορά την ανατροπή του Μακαρίου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Για την εισβολή πρωτοκολλήσατε κανένα έγγραφο; Τίποτε σήματα λάβατε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Σήματα ερχόντουσαν, αλλά δεν έλεγαν ποτέ καθαρά, απλώς εικασίες, πως επρόκειτο περί μη ασκήσεως, κινήσεις... Εκεί υπάρχει μια αναφορά του σμηνάρχου του κ. Καραστατήρα, η οποία ήρθε στο επιτελείο αυτή η αναφορά, αλλά μετά την απέσυρε το ΓΕΕΘΑ. Ενθυμούμαι, φυσικά, πως έκρουε τον κώδωνα του κινδύνου ότι δεν επρόκειτο περί ασκήσεων, αλλά μάλλον περί νηοπομπής και εξέφραζε τους φόβους του για τυχόν επίθεση των Τούρκων. Αυτή νομίζω ότι αναφέρεται και στην έκθεση Πούλου, η οποία είχε έρθει μετά από δίμηνο μετά την ολοκλήρωση, η οποία, όταν ήρθε, γιατί η έκθεση Πούλου ήρθε μέσω διευθύνσεως πυροβολικού του ΓΕΣ, ήρθε σε μένα. Φυσικά, την άνοιξα, την αποσφράγισα, τη χρέωσα, έγινε μια εισήγηση εμπεριστατωμένη από τον κ. Παπακωνσταντίνου, την οποία έγραψα και ετέθη υπόψιν της ιεραρχίας, με παρατηρήσεις μέσα, έγραψα κομμάτια από την έκθεση στην εισήγηση, όπως μου είχε σημειώσει εκεί πέρα, και αυτή η έκθεσις επανήλθε από την ιεραρχία με σημειώσεις των αρχηγών τότε, του κ. Ντάβου, γενικώς της ιεραρχίας και του τότε Υπουργού Εθνικής Αμύνης Ευάγγελου Αβέρωφ. Η έκθεσις, δεν ενθυμούμαι καλά, μετά έναν χρόνο περίπου επέστρεψε στη βάση

της και την καταχώρησα στον φάκελο 104/1 και υπέγραψα, μάλιστα, απάνω και έβαλα τον αριθμό καρτέλας, μάλλον πρέπει να είναι 213 ο αριθμός καρτέλας και ετέθη μαζί με την έκθεση...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ενθυμείσθε, βλέπω, πολλές λεπτομέρειες, αριθμό φακέλων, έγγραφα, αλλά θα σας παρακαλέσω, δεν χρειάζονται ίσως τόσα πολλά. Θα σας παρακαλέσω συγκεκριμένα, ήρθε σήμα; Π.χ. να σας πω εγώ ένα σήμα, ο Αλέξανδρος εισήχθη εις το νοσοκομείο.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι. Ακριβώς από την έκρηξη του πραξικοπήματος στην Κύπρο οργανώθηκε το κλιμάκιο επιχειρήσεων, είναι το πρώτο κλιμάκιο στο οποίο ηγείται ο διευθυντής Α΄ κλάδου επιχειρήσεων, ο οποίος ήταν ο τότε υποστράτηγος Καραγιάννης Ευθύμιος και μετά έγινε και αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού, τον είχα μάλιστα και διευθυντή στο 3ο Επιτελικό Γραφείο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Λοιπόν, σήματα παίρνατε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ακούτε, σας παρακαλώ πολύ, κύριε πρόεδρε, τα σήματα...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όχι, παρακαλώ, παρακαλώ. Δεν θα δώσετε εσείς την κατεύθυνση της ανακρίσεως. Αφήστε, σας παρακαλώ. Πέστε μου ελάβατε κανένα σήμα εσείς ή τα ελάμβαναν άλλοι;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι. Θέλετε να σας εξηγήσω;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Να μου εξηγήσετε, αλλά πρώτα πρέπει να μου πείτε αν ελαμβάνατε. Αφού δεν ελαμβάνατε, τι να μου εξηγήσετε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Εγώ προσωπικώς δεν πρωτοκόλλησα σήμα, σας είπα αναφορά. Μάλιστα υπάρχει το πρωτόκολλο, μπορείτε να το ζητήσετε. Υπάρχει το πρωτόκολλο στο οποίο μέσα είναι γραμμένα τα πάντα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, καλά, εντάξει. Παρακαλώ, πέστε μου, πώς ήρθατε στην Επιτροπή; Μήπως εσείς προκαλέσατε την πρόσκλησή σας;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν προκαλέσατε εσείς την πρόσκλησή σας;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Εδώ;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, κύριε πρόεδρε. Ούτε γνωρίζω κανέναν...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν είπατε εσείς σε κανέναν ότι κατέχετε στοιχεία και ότι θα πρέπει να σας προσκαλέσει η Επιτροπή;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, μας γνωρίζουν εμάς όλοι και μάλιστα και όλοι αυτοί που πέρασανε από εδώ με γνωρίζουνε και προσωπικώς κ.λπ. Καθόλου, δεν έχω καμία... ούτε γνωρίζω κανέναν από τους παρισταμένους εδώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ένα σήμα, αγνοείται η τύχη Μούσκου, το ελάβατε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ούτε αυτό. Εγώ ετελείωσα και νομίζω ότι δεν έχω τίποτα άλλο να ρωτήσω τον μάρτυρα. Αν θέλετε και εσείς, ο μάρτυς μπορεί να απέλθει, εάν δεν θέλετε και εσείς... Ο κ. Τσιγαρίδας παρακαλείται να λάβει τον λόγο.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε μάρτυς...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν μας χρειάζεται τώρα να μάθουμε εάν ήταν ο φάκελος 103, 104 εκείνος που πρωτοκολλούσε ο κύριος στα έγγραφα.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τον κ. Κομπόκη τον γνωρίζετε, κύριε μάρτυς;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Τον γνωρίζω, γιατί συνυπηρετήσαμε στο 3ο Επιτελικό Γραφείο.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μήπως ενθυμείσθε προ του πραξικοπήματος, προ της 14ης, 12ης, 13ης, ο κ. Κομπόκης ευρίσκετο στο Γενικό Επιτελείο ή στο ΓΕΕΦ;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μάλιστα. Ήρθε προ δύο ημέρες από το πραξικόπημα και μάλιστα με εκάλεσε ο τότε διευθυντής μου ο κ. Παπακωνσταντίνου, ο ταξίαρχος Παπακωνσταντίνου, και μου έδωσε εντολή ότι θα έρθει ο Κώστας, μου λέει, ο Κομπόκης, μαζί με άλλους αξιωματικούς και θα τους βγάλεις κάτι χαρτιά, διότι για λόγους ασφαλείας είχα και το φωτοαντιγραφικό μηχάνημα στο γραφείο, 214 νούμερο, με θαλάμους που εφυλάσσοντο τα μηχανή-

ματα, το φωτοαντιγραφικό και το φωτοτυπικό, για λόγους ασφαλείας. Ήτανε μάλιστα τέσσερις αξιωματικοί, ήτανε ο Μπούρλος Κωνσταντίνος, ο οποίος είχε το 2ο Γραφείο του ΓΕΕΦ, ο Κομπόκης ήταν διοικητής των δυνάμεων καταδρομών στην Κύπρο και μάλλον πρέπει να ήτανε ο κ. Μανιόπουλος του ΓΕΕΘΑ, ο κ. Σκλαβενίτης, ήτανε τέσσερις... Μου λέει θα κλείσεις την πόρτα καλά, δεν θα μπει κανείς μέσα, αν και έγραφε η είσοδος του γραφείου μου απαγορεύεται αυστηρώς η είσοδος εις πάντας και τους έβγαλα φωτοαντίγραφα στο μηχάνημα, πλην όμως δεν εμπόρεσα να διαβάσω ούτε μία λέξη, λέγω την αλήθεια, διότι ορκίστηκα, και τα πήραν με πολλή προσοχή, έβαζα εγώ πρηνηδόν το έγγραφο στην πλάκα επάνω, έβγαινε, το 'παίρναν αυτοί.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Καλώς, κύριε μάρτυς, κάτι άλλο θέλω να σας ρωτήσω. Οι σχέσεις του ΓΕΕΘΑ την εποχή εκείνη, προ της 15ης, και του ΓΕΣ, γνωρίζετε αν υπήρχε συνεργασία; Υπήρχε συνεργασία μεταξύ Μπονάνου-Γαλατσάνου;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ακούστε να σας πω, κύριε βουλευτά, οι σχέσεις του ΓΕΕΘΑ, το ΓΕΕΘΑ είχε όλη τη διεύθυνση των επιχειρήσεων και, όταν έκανε συσκέψεις το ΓΕΕΘΑ, πάντα πήγαινε και από το 3ο Επιτελικό Γραφείο, λόγω θέσης που έχει, τις επιχειρήσεις, επήγαινε αντιπρόσωπος.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κάτι άλλο θέλω να σας ρωτήσω. Μήπως ξέρετε σ' αυτές τις συσκέψεις που εγένοντο τη 12η, εάν ξέρετε, μεταξύ του κ. Μπονάνου και των άλλων επιτελών και τις συσκέψεις που γίνανε μετά το πραξικόπημα, που παρίσταντο Σίσκο, Τάσκα κ.λπ., εκρατούντο πρακτικά; Ποιος μπορεί να το γνωρίζει αυτό;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Αυτά πρέπει να τα γνωρίζει, κύριε βουλευτά, πρέπει να τα γνωρίζει η γραμματεία του ΓΕΕΘΑ. Η γραμματεία ΕΤΝΑ του ΓΕΕΘΑ, οι οποίες επλαισιούντο από στρατιωτικούς γραμματείς που ήσαν υπεύθυνοι για την τήρηση των πρακτικών και τη φύλαξη αυτών. Σε εμάς στο ΓΕΣ τέτοιο πρακτικό δεν ήρθε.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Διευθυντής επιχειρήσεων του ΓΕΕΘΑ ποιος ήταν την εποχή εκείνη;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ορίστε;

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Διευθυντής του γραφείου επιχειρήσεων του ΓΕΕΘΑ ποιος ήταν;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Να σας πω ότι φυσικά δεν μπορώ να ενθυμηθώ ποιος ήτανε τότε. Δεν μπορώ να ενθυμηθώ αυτή τη στιγμή.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Μήπως θυμάστε αυτή η εισήγηση η οποία είναι γραμμένη στην κατάθεση του Πούλου χειρόγραφη, κύριε πρόεδρε, μήπως μπορεί να μας πει τίνος είναι αυτή η υπογραφή, ποιος την έχει γράψει; Στην πρώτη κατάθεση του Πούλου υπάρχει μία χειρόγραφη σημείωση με μία μονογραφή, μια και πέρασε από τα χέρια σας, μήπως ξέρετε αυτή η μονογραφή κι αυτή η σημείωση σε ποιανού είναι, σε ποιον ανήκουν; Είναι η κατάθεση Πούλου, η πρώτη. Δεν γνωρίζετε; Η τελευταία μου ερώτηση, κύριε μάρτυς, είναι συσκέψεις στο ΓΕΕΘΑ μετά το πραξικόπημα και μετά την πρώτη εισβολή, μετά τον ΑΤΤΙΛΑ Ι, γνωρίζετε αν γίνανε; Έχετε προσωπική αντίληψη;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μετά το τριήμερο από τις 20 Ιουλίου μέχρι τις 23 Ιουλίου έγινε η πτώση της χούντας και ανέλαβε η εθνική κυβέρνηση. Έγινε μία σύσκεψις του ανωτάτου στρατιωτικού συμβουλίου, η οποία κυμαίνεται μεταξύ 6 Αυγούστου ή 13 Αυγούστου. Έξι Αυγούστου πρέπει να ήτο, διότι, σημειώστε, παρακαλώ, ήρθε ο τότε ταγματάρχης Καρλέσης Ιωάννης με άλλους δύο αξιωματικούς στο σπίτι μου και με πήραν και έγραψα τα πρακτικά, τα πρακτικά που συνεδρίασε το συμβούλιο τη νύχτα αυτή. Στα πρακτικά αυτά ανεφέρθησαν συγκεκριμένως οι απόψεις των αρχηγών και των τριών όπλων, του κ. Γαλατσάνου, του κ. Αραπάκη, του κ. Παπανικολάου, μάλλον που ήτανε του ΓΕΑ, για να ενημερώσει την επομένη πολύ πρωί την πολιτική ηγεσία. Αυτά τα πρακτικά, τηρείται το πρωτότυπο στον φάκελο σχεδίων της γραμματείας Ε.Χ. του 3ου Επιτελικού Γραφείου, στα σχέδια

άκρως απόρρητα ειδικού χειρισμού. Το δε έγγραφο, τα πρακτικά, ο αριθμός καταχωρήσεως, αν ενθυμούμαι καλά, πρέπει να είναι γύρω στο 424 ή βάλτε εντός παρενθέσεως 404 που είναι καταχωρημένα στον φάκελο 210-208, τα οποία τα υπέγραφα αυτά και υπό τύπον συμβολαίου διά λόγους ασφαλείας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Νομίζω κανένας άλλος δεν θέλει να ρωτήσει τίποτα. Κύριε Κάππο, εσείς; Κύριε Πεπονή, κι εσείς; Ο κ. Κάππος λοιπόν.

ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Λεβογιάννη, εσείς καταχωρήσατε κανένα σήμα, απαντήσατε κάτι; Αλλά θέλω να το διευκρινίσετε, κανένα σήμα από το ΑΕΔ προς το ΓΕΕΦ ότι η τουρκική επιχείρηση για την απόβαση στην Κύπρο ήταν άσκηση του ΝΑΤΟ εγκεκριμένη από το ΝΑΤΟ;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι. Το δηλώνω αυτό κατηγορηματικά, διότι υπάρχει το πρωτόκολλο, επαναλαμβάνω, του 1974, τέτοιο σήμα δεν ενθυμούμαι, το οποίο... ό,τι εισερχόμενο έμπαινε ή εξερχόμενο έγγραφο έμπαινε είναι καταχωρημένο στο πρωτόκολλο. Όπως γνωρίζετε, τα έγγραφα παίρνουν αριθμό πρωτοκόλλου κωδικοποιημένο. Οι αριθμοί αυτοί είναι κωδικοποιημένοι.

ΚΑΠΠΟΣ: Τίποτα άλλο, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο κ. Πεπονής.

ΠΕΠΟΝΗΣ: Εάν κατάλαβα καλά, είπατε ότι ανώτατος αξιωματικός της αεροπορίας επέστησε με έγγραφο την προσοχή εις το ότι τα πλοία τα τουρκικά δεν εκτελούσαν άσκηση, αλλά επρόκειτο για απόβαση. Εάν καλά το κατάλαβα, θέλω να μου πείτε ποιος διέταξε να αποσυρθεί αυτό το έγγραφο και γιατί;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Αυτό δεν μπορώ να το ενθυμηθώ καλά, ήταν πολλά έγγραφα τα οποία λόγω λάθους τα βγάζανε και μετά τα μαζεύανε. Καταλάβατε; Δεν μπορώ να σας πω περισσότερα.

ΠΕΠΟΝΗΣ: Με συγχωρείτε. Αυτό το έγγραφο το αναφέρατε τυχαία; Ήταν ένα έγγραφο το οποίο απεσύρθη λόγω λάθους ή απεσύρθη, διότι εκτιμήθηκε...

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Σας επαναλαμβάνω, είναι πάρα πολλά χρόνια και δεν μπόρεσα να συγκρατήσω. Αυτό, αναφέρθηκε και στην έκθεση Πούλου, του κ. Καραστατήρα. Γιατί την έκθεσιν Πούλου την έγραψα εγώ, την ξανάγραψα...

ΠΕΠΟΝΗΣ: Ερώτησις δεύτερη. Αντιληφθήκατε εσείς κινήσεις επιτελών οι οποίοι να επιμένουν και να απευθύνονται προς τις δυνάμεις στην Κύπρο ότι δεν πρόκειται για αποβατική επιχείρηση και κατά συνέπεια να μην προβούν σε πολεμικές ενέργειες; Αντιληφθήκατε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, όχι.

ΠΕΠΟΝΗΣ: Τίποτα άλλο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τελειώσατε, κύριε Πεπονή. Ο κ. Λιβανός.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε μάρτυς, τον κ. Μπονάνο τον ξέρετε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μάλιστα.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Είχατε συνεργασία μαζί του;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, τον κ. Μπονάνο τον είχα το 1968-1969, τον είχα διευθυντή στο 3ο Επιτελικό Γραφείο. Δεν είχα καμία περαιτέρω...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Πέστε μου είχατε συνεργασία από το 1974 κι έπειτα;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, όχι. Καθόλου.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Οι εκθέσεις των στρατηγών, των γενικών επιτελείων μάς είπατε ότι περνούσαν από το δικό σας το γραφείο, έτσι;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ποιες εκθέσεις;

ΛΙΒΑΝΟΣ: Οι εκθέσεις τις οποίες ζήτησε η πολιτική ηγεσία. Για να ενημερωθεί.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Στη γραμματεία τη δική μας επέρασε μόνον η έκθεσις Πούλου.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Επομένως, τα έγγραφα τα οποία έστειλαν, τις εκθέσεις, οι αρχηγοί επιτελείων δεν έχουν καμία σχέση με το δικό σας το γραφείο;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, όχι.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Με τον κ. Παπακωνσταντίνου;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ο κ. Παπακωνσταντίνου ήταν διευθυντής μου, αλλά μπορούσε να πάρει μια έκθεση προσωπική κι από έναν αγγελιαφόρο.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Επήρε ο κ. Παπακωνσταντίνου εκθέσεις ή δεν επήρε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, όχι, δεν μπορώ να ξέρω.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Εσείς, πριν έρθετε εδώ, τελευταία ερώτησις, είχατε επαφή με όλους αυτούς τους κυρίους ή με μερικούς ή με έναν;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι, καμία. Ξαφνικά ήρθε ένας αστυνόμος και μου έφερε μία πρόσκληση τον Ιούλιο μήνα, για να έρθω, και μετά ήρθε ένα άλλο σήμα, ότι αναστέλλεται η προσέλευσίς μου, και τελευταίως ήρθε αυτό που μου δώσατε και μάλιστα το βρήκαμε κάτω από την πόρτα χωρίς να υπογράψω τίποτα.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Εσείς μένετε κάπου στη Γλυφάδα, μας είπατε.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Στη Βουλιαγμένη.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Μπορείτε να μου πείτε, αν θέλετε, τι σχέση είχε κάποια επίσκεψή σας του τελευταίου μήνα στην περιοχή του Παπάγου;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Εμένα;

ΛΙΒΑΝΟΣ: Εσάς.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κάνετε λάθος. Πολύ λάθος.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Κάνω λάθος. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παρακαλώ τον κ. Παυλίδη να λάβει τον λόγο, αν και νομίζω ότι είναι περιττός ο κόπος της Επιτροπής, γιατί νομίζω ότι ο μάρτυς ή δεν θέλει ή δεν ξέρει τίποτα ή δεν θέλει να πει τίποτα, οπότε εμείς...

ΛΙΒΑΝΟΣ: Ναι, αλλά δεν θέλει να μιλήσει, επειδή άλλαξε γνώμη από κάποιον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εμείς, κύριε υπάλληλε, κύριε μάρτυς, εμείς, βλέπετε, δεν έχουμε τη δυνατότητα ούτε τις διαθέσεις της ΕΣΑ για να κάνουμε ανακρίσεις. Εμείς κάνουμε ενέργειες, δημοκρατικές ανακρίσεις. Δεν θέλετε να πείτε, θέλετε να τους κρύψετε.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ο όρκος που πήρα, κύριε πρόεδρε, είναι σωστότατος και καταθέτω αυτό που ξέρω. Δεν μπορώ να καταθέσω τίποτα περισσότερο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καταλάβαμε, καταλάβαμε, εντάξει. Ο κ. Παυλίδης, αν θέλει.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε μάρτυς, οικογένεια έχετε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μάλιστα.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Περιγράψτε τη μας.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Έχω τη γυναίκα μου.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Μόνον; Παιδιά;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Πότε ακριβώς φύγατε από το Επιτελείο, συνταξιοδοτηθήκατε;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Έφυγα από το Επιτελείο στις 23 Σεπτεμβρίου 1985, όπως προανέφερα.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Στις 23 Σεπτεμβρίου 1985. Μέχρι τότε είχατε παραμείνει στη θέση που ήσαστε στη γραμματεία. Εάν κανείς θέλει να ελέγξει το αρχείο της υπηρεσίας σας, πώς μπορεί να το κάνει; Όταν λέγω ελέγξει, εννοώ ένα, όσα εισήλθαν και αρχειοθετήθηκαν, εταξινομήθησαν κάπου, αφηρέθησαν μετά ή όχι. Για να είμαι σαφής.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μπορείτε κάλλιστα.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Πώς μπορώ;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Πώς μπορείτε να ελέγξετε το αρχείο;

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ναι. Σήμερα.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Έγινε έλεγχος του αρχείου μου από τριμελή επιτροπή, ετοιμάστηκε αντίγραφο πρακτικού και παρέδωσα σε έναν υπάλληλο, ο οποίος έκανε κι αυτός τον έλεγχό του και παρέδωσα και υπέγραψα και έφυγα.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Επαναλαμβάνω την ερώτηση. Θέλω να ελέγξω το αρχείο της γραμματείας σας. Τα ETNA και COSMIC. Την ημέρα που φύγατε εσείς, σήμερα θέλω να το κάμω, πώς μπορώ να εξακριβώσω αν όσα μπήκαν υπάρχουν ακόμη σήμερα;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Εξαρτάται από τη Βουλή, η οποία θα στείλει ένα έγγραφο τέτοιο, θα προσέλθετε να ελέγξετε και να πάρετε αντίγραφα των φακέλων κ.λπ.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Εσείς, όταν παραδίδατε, είχατε τη βεβαιότητα πως όσα παρελάβατε διαρκούσης της μακράς θητείας σας εκεί παρεδίδοντο;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Βεβαιότατα, διότι γίνεται έλεγχος.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Δεν είχε αφαιρεθεί κανένα έγγραφο.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ούτε κατάθεση περί Κύπρου ούτε πληροφορία περί εισβολής, τίποτα απολύτως; Ενδεικτικώς τα αναφέρω αυτά.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε βουλευτά, το δηλώνω μετά βεβαιότητος, στο αρχείο το δικό μου δεν υπάρχει τέτοιο σήμα και τέτοιο έγγραφο. Τώρα, εάν υπάρχει στο 2ο Γραφείο, διότι το κάθε επιτελικό γραφείο τηρεί το αρχείο του... Το 3ο Επιτελικό Γραφείο έχει τους φακέλους 104/1, που αφορούν το κυπριακό θέμα, σ' αυτούς τους φακέλους, σας το λέγω με υπευθυνότητα, δεν υπάρχει τέτοιο σήμα, υπάρχουν τα ημερολόγια επιχειρήσεων. Στο ΓΕΕΘΑ υπάρχει η γραμματεία ΕΤΝΑ που έχει και αυτή φάκελο 104/1, που μπορεί να υπάρξει εκεί ένα τέτοιο έγγραφο. Στα δικά μου τα αρχεία δεν υπάρχουν, το λέγω με υπευθυνότητα.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ημερολόγια επιχειρήσεων φυλάσσονται πού; Μονολεκτικά απαντήστε.

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Στην αίθουσα επιχειρήσεων. Υπάρχει η αίθουσα επιχειρήσεων στην οποία υπήρχαν, την εποχή εκείνη, ημερολόγια επιχειρήσεων που κατεχωρούντο από τον εκάστοτε αξιωματικό υπηρεσίας τα συμβάντα του 24ώρου.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ημερολόγιο επιχειρήσεων, πρώτον, για το πραξικόπημα κατά Μακαρίου πού φυλάσσεται σήμερον;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Στην αίθουσα επιχειρήσεων.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Αίθουσα επιχειρήσεων τίνος;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Του ΓΕΣ και του ΓΕΕΘΑ.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Περί Κυπριακού προσωπική αντίληψη εγγράφου έχετε; Ειδικώς για το πραξικόπημα κατά Μακαρίου και για τις δύο εισβολές;

ΛΕΒΟΓΙΑΝΝΗΣ: Όχι.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κύριε Ξαρχά, εδώ πρόκειται περί αξιοθρηνήτου καταστάσεως. Τώρα θέλετε να ρωτήσετε, ρωτήστε, δεν μπορώ να σας κρατήσω. Θα έχετε όμως υπόψη σας ότι η Επιτροπή αποφάσισε προηγουμένως, πριν έρθετε, ότι δεν μπορεί να κάνει κανένας περισσότερες από τέσσερεις ερωτήσεις. Ρωτήστε λοιπόν. Συνεχίστε.

ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε μάρτυς, εγώ θέλω, ούτε τέσσερεις ερωτήσεις που λέει ο κ. πρόεδρος, δύο ή τρεις και θέλω να μου διευκρινίσετε δύο τρία σημεία από την έκθεση που είχατε υποβάλει. Λέτε, λοιπόν, στην έκθεση εκείνη κάπου ότι υποβάλατε προτάσεις προς το συμφέρον της υπηρεσίας, αλλά και διά την κατοχύρωση του υποφαινομένου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είναι ο κ. Λεβογιάννης, κύριε Ξαρχά, δεν είναι ο κ. Μπίτος.

ΞΑΡΧΑΣ: Τότε δεν θέλω να ρωτήσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κύριε Λεβογιάννη, είστε ελεύθερος. Να πάτε στο καλό. Παρακαλώ να έρθει ο κ. Μπίτος. Μην καλείτε ακόμη τον κ. Μπίτο, κύριε Λεωνίδα.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Μήπως μπορούμε να εξακριβώσουμε ποιος πρότεινε να κληθεί αυτός ο μάρτυς;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εξακριβωμένο είναι, κύριε. Ο κ. Τσιγαρίδας μετά από τηλεφώνημα το οποίο έλαβε από πρόσωπο πολλού κύρους.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Ένα λεπτό. Θα μου επιτρέψετε να αποταθώ στον κ. συνάδελφο. Κύριε Τσιγαρίδα, μου φαίνεται περίεργος η στάσις αυτού του ανθρώπου. Ένας υπαλληλάκος ζυμωμένος στην υπηρεσία θυμάται απέξω τους φακέλους κι είναι φυσικό, χρόνια, 104/1, 204/2, τους έχουμε ζήσει κι εμείς. Κάτι υποψιαζόσασταν. Να ξέρουμε κι εμείς τι γίνεται στην Επιτροπή.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Επαναλαμβάνω. Εκφράζω το παράπονό μου για τις επιπλήξεις που δέχθηκε ο μάρτυρας.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Από εμένα;

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Όχι από εσάς. Δεύτερον, ένας συνάδελφος βουλευτής, μου είπε ο άνθρωπος ότι κάποιος μακρινός συγγενής του υπηρέτησε 30 χρόνια στο γραφείο εισερχομένων απορρήτων κ.λπ. και ο άνθρωπος αυτός μπορεί να βοηθήσει και να ξέρει πρόσωπα και πράγματα. Αυτός ήταν ο λόγος που έκανα αυτό το αμάρτημα να προτείνω αυτόν τον άνθρωπο. Αλλά έχω ακούσει από πολλούς συναδέλφους ότι οι

μάρτυρες, όταν έρχονται εδώ, πρέπει να εξετάζονται σαν μάρτυρες και να τους σεβόμαστε σαν μάρτυρες. Εγώ εκπλήσσομαι, γιατί, λοιπόν, αυτόν τον άνθρωπο, ας τον χαρακτηρίσουμε και αφελή, ας τον χαρακτηρίσουμε και πρωτοκολλητή, γιατί τον μεταχειριζόμαστε έτσι; Και παρουσία του λέμε ότι είναι φαινόμενο θλιβερό;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τώρα αυτό αφορά εμένα, όπως καταλαβαίνετε.

ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Ναι, κύριε πρόεδρε, αφορά εσάς.

Στο σημείο αυτό συνεχίζεται ο διάλογος αναφορικά με τον μάρτυρα Λεβογιάννη

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παρακαλώ να προσέλθει ο κ. Μπίτος. Παρακαλώ, κύριε μάρτυς, έχετε την καλοσύνη να απαντήσετε επί ορισμένων ερωτημάτων μου σχετικών με την ταυτότητά σας;

ΜΠΙΤΟΣ: Μπίτος Ιωάννης του Γεωργίου και της Βασιλικής.

Γεννηθείς στα Αργύρια Λαμίας το 1930.

Κάτοικος Παπάγου, [*διεύθυνση*].

Συνταξιούχος στρατιωτικός.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παρακαλώ, εγερθείτε, βάλτε το χέρι σας στο Ευαγγέλιο.

Στο σημείο αυτό ο μάρτυρας ορκίζεται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μετά τη μεταπολίτευση διετάχθητε, νομίζω, από το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης να κάνετε μίαν έκθεση επί των κυπριακών γεγονότων, επί της κυπριακής κρίσεως του Ιουλίου-Αυγούστου του '74. Έχουμε εδώ ένα φωτοαντίγραφο της εκθέσεως αυτής και θα ήθελα να σας ρωτήσω εάν καταρχήν αναγνωρίζετε αυτή την έκθεση ως έγκυρη και ισχυρή και εάν αναφέρεστε σ' αυτά που λέτε εκεί και αν εκ νέου βεβαιώνετε αυτά τα οποία λέτε εκεί. Δείτε την έκθεση.

ΜΠΙΤΟΣ: Μάλιστα, είναι δική μου έκθεση, με υπογραφή μου, η οποία συνετάγη με διαταγή του ΑΕΔ τότε, συγκεκριμένα του Υφυπουργού Κατσαδήμα.[1] Ήμουν, μάλιστα, ο επιτελής ο συντάξας της διαταγής της υποβολής των εκθέσεων και, επειδή είχα εμπλοκή εις την κυπριακή υπόθεση, υπέβαλα και εγώ σαν όλους τους άλλους, κάπου 600 αξιωματικοί, την έκθεση αυτή. Την αναγνωρίζω, είναι όλα όσα αναφέρω εκεί...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αναγνωρίζετε, λοιπόν, και αναφέρεστε σ' αυτά τα οποία λέτε μέσα στην έκθεση και τα επιβεβαιώνετε; Σας την επιδείξαμε και αναγνωρίζετε την υπογραφή σας και την έκθεση ως έγκυρη και ισχυρή;

ΜΠΙΤΟΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αν θέλετε, μπορείτε να τα επαναλάβετε αυτά τα πράγματα σε πρώτο πρόσωπο.

ΜΠΙΤΟΣ: Αναγνωρίζω την έκθεση η οποία μου επεδείχθη ως πραγματική, συνταχθείσα από μένα τον ίδιον κατόπιν διαταγής, και τα περιστατικά τα οποία αναφέρονται σ' αυτή είναι πραγματικά και τα βεβαιώνω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στην πρώτη σελίδα της εκθέσεως λέει ότι η έκθεσις αυτή συσχετίζεται με τη δεύτερη σχετική, δηλαδή, με την ΑΑΠ/ΕΧ/Φ251/15.03.1975/ΑΕΔ/ΔΙΚ, την οποία, λέει, συντάξατε εσείς. Δηλαδή, αυτή είναι η διαταγή προς τους αξιωματικούς να κάνουν εκθέσεις;

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι. Μου επιτρέπετε; Εκτός από τις εκθέσεις αυτές, που έχουμε διαταχθεί, έχουν συνταχθεί πάλι από μένα προσωπικά, ως επιτελή, η έκθεση αυτή η οποία αναφέρεται στην πρώτη σελίδα της προσωπικής μου εκθέσεως, καθώς επίσης και τρεις ακόμα εκθέσεις, ως μέρος 1ο, μέρος 2ο και μέρος 3ο. Το μέρος 1ο είναι ό,τι αφορά το πραξικόπημα, μέρος 2ο είναι ό,τι αφορά τις επιχειρήσεις πραξικοπήματος και μετά τις στρατιωτικές επιχειρήσεις που διεξήχθησαν στην Κύπρο από πλευράς ελλαδικού παράγοντος και μέρος 3ο οι επιχειρήσεις οι

1. Ο Ι. Μπίτος είχε υποβάλει έκθεση προς το ΑΕΔ/ΔΙΚ στις 20.06.1975. Ο Ι. Μπίτος έχει γράψει ένα βιβλίο για το Κυπριακό με τίτλο «Από την πράσινη γραμμή στους δυο Αττίλες», Αθήνα: Εταιρεία Μελέτης Ελληνικής Ιστορίας, 1998 (β΄ έκδοση).

στρατιωτικές οι οποίες διεξήχθησαν στην Κύπρο μετά το πραξικόπημα, κατά την τουρκική εισβολή. Και αυτά, βεβαίως, συσχετίζονται και με την εμπειρία μου μετά, διότι συμμετείχα μαζί με τον κ. Μαύρο στις δύο διασκέψεις της Γενεύης, τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1974, και ορισμένα στοιχεία, επίσης, επειδή έχω ξαναϋπηρετήσει, ευτύχησα να ξαναϋπηρετήσω στην Κύπρο το 1963-1965. Αρχικώς ως αξιωματικός σύνδεσμος στους Άγγλους και στα Ηνωμένα Έθνη, μόλις άρχισε η κρίση του Κυπριακού, η πρώτη κρίση, και εν συνεχεία στο γραφείο επιχειρήσεων της Μεραρχίας, η οποία είχε αποσταλεί από εδώ από τον κ. Παπανδρέου. Και ατύχησα και μετά να υπηρετήσω σε δυσμενή για την Κύπρο κατάσταση, όπως ήταν το 1974, τέλη Ιουλίου, που με έφεραν χωρίς τη θέλησή μου από τη Βέροια, που υπηρετούσα στο γραφείο Κυπριακού. Κύριε πρόεδρε, έχω μεγάλη εμπειρία πάνω σ' αυτά και πολλά στοιχεία στη διάθεσή μου και ως εμπειρίες, αλλά κυρίως και ως γραπτά, με τα οποία από την πρώτη στιγμή που ο κ. Πρωθυπουργός μέσα στη Βουλή, αν θυμάμαι ήτανε τον Φεβρουάριο, ανακοίνωσε ότι θα ανοίξει και την υπόθεση της Κύπρου, επιζήτησα να βοηθήσω την Επιτροπή και να θέσω στη διάθεσή της όλο αυτό το υλικό το οποίο είχα, με πρόθεση και σκοπό να διακριβωθεί η αλήθεια και να αποδοθούν ευθύνες, όπου υπάρχουν. Θέλω, επίσης, στο σημείο αυτό να σας ρωτήσω εάν επιθυμείτε η κατάθεσίς μου εδώ, η εξέτασις, να περιοριστεί μόνον περί το πραξικόπημα ή και μετά ταύτα ή και προ. Πώς οδηγηθήκαμε στο πραξικόπημα. Διότι έχω όλα αυτά τα στοιχεία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είπατε ότι ευτυχήσατε να υπηρετήσετε στην Κύπρο και το '64-65.

ΜΠΙΤΟΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τότε το ΓΕΕΦ διέθετε πολλές δυνάμεις;

ΜΠΙΤΟΣ: Τότε, το έχω παρακάτω σαν κάποιο σχόλιο, αλλά θα πω τούτο, η απόφαση αυτή του Γεωργίου Παπανδρέου να στείλει την ενισχυμένη Μεραρχία κάτω...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ενισχυμένη;

ΜΠΙΤΟΣ: Ενισχυμένη. Λέω ενισχυμένη, διότι δεν ήταν απλώς μόνο τα τρία συντάγματα, ήτανε και δύο μοίρες καταδρομών, ήτανε και άρματα και ήτανε και πυροβολικό αρκετό, το οποίο ναι μεν είχε δοθεί στην Εθνική Φρουρά Κύπρου, αλλά Έλληνες αξιωματικούς και με κλειδιά υπηρέτες Ελλαδίτες είχε. Και σ' αυτή την περίπτωση είπα ότι ήμουν ευτυχής, διότι, επειδή γνώριζα την Κύπρο πάρα πολύ καλά, τη γυρίζαμε μ' ένα ελικόπτερο, ήμασταν μια τριμελής επιτροπή, ένας Εγγλέζος πρόεδρος, ταγματάρχης, εγώ, λοχαγός Έλληνας, και ένας Τούρκος, επίσης λοχαγός, και όπου γινόντουσαν επεισόδια και φασαρίες πηγαίναμε εμείς σαν peace makers, έτσι μας 'λέγαν δηλαδή, ειρηνοποιούς, και προσπαθούσαμε να διευθετήσουμε τα πράγματα και εγνώριζα πολύ καλά το νησί. Δεν υπάρχει, δηλαδή, μέρος στην Κύπρο που εγώ δεν έχω πάει είτε από τότε ετουρκοκρατείτο είτε όχι. Π.χ. είναι ένα χωριό, Λεύκα λέγεται, είναι πόλις μάλιστα αυτή, στη Λεύκα εγώ έχω πάει κατ' επανάληψη με την ιδιότητα, βέβαια, του μέλους επιτροπής. Να πω σ' αυτό το οποίο με ρωτήσατε ότι ήταν πανίσχυρος η νήσος. Είχε θωρακιστεί κατά τέτοιον τρόπο που πλέον ο ελληνικός παράγων εκεί ήτανε εμφανής. Ήτανε δυναμική η παρουσία της Ελλάδος εκεί. Η Τουρκία ούτε μπορούσε να διανοηθεί ότι μπορούσε να κάνει απόβαση τότε και ακριβώς αυτό είναι το μεγάλο μου ερώτημα μετά. Πώς έγινε και συνέβη να φύγει η Μεραρχία αυτή, να διαταχθεί, υπό τάχατες την απειλή ότι θα γίνει πόλεμος στην Κύπρο ή και στο Αιγαίο κατά μήνα τότε Νοέμβριο, δεν ξέρω, Δεκέμβριο; Είναι μεγάλη μου η απορία, μιλώ για το 1967. Πάντως, ένιωθα περήφανος, διότι ήμουν πάρα πολύ ισχυρός, ένιωθα εγώ ο λοχαγός τότε εκεί και που συζητούσα με τους ξένους και με τους Άγγλους και με διάφορους άλλους, όλοι γνώριζαν ότι πράγματι η Κύπρος ήταν πάρα πολύ ισχυρή και το θέμα της απειλής το απέτρεπε. Δηλαδή, είχε όχι μόνο αποτροπή

η παρουσία της Ελληνικής Μεραρχίας και η οργάνωση της Εθνικής Φρουράς, αλλά κυρίως των δυνάμεων εξ Ελλάδος, κυρίως το γόητρο, η διαπραγματευτική θέσις της Ελλάδος ήτανε πάρα πολύ ευνοϊκή. Ποτέ άλλοτε στην ιστορία του Κυπριακού δεν ήτανε η Ελλάς και γενικά η ελληνοκυπριακή, να την πούμε, πλευρά τόσο ισχυρή όσο τότε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Μήπως ξέρετε, μήπως θυμάστε, δηλαδή, πότε ακριβώς απεσύρθη η Μεραρχία;

ΜΠΙΤΟΣ: Η Μεραρχία απεσύρθη, απ' ό,τι θυμάμαι, τον Νοέμβριο, μου φαίνεται, του 1967 από το καθεστώς τότε το στρατιωτικό που υπήρχε εδώ και η αιτία ήταν ότι υπάρχουν πιέσεις και απειλή πολέμου εκ μέρους της Τουρκίας, την οποία εγώ δεν την πιστεύω, διότι σαν στρατιωτικός έκανα μια εκτίμηση και εξακολουθώ να την κάνω, ότι δεν υπήρχε τέτοιος κίνδυνος στρατιωτικής... Μπορούσε η Τουρκία κάποια ενέργεια να κάνει, αλλά όχι πόλεμο. Ο πόλεμος είναι μεγάλη υπόθεσις και δεν θα το αποτολμούσε η Τουρκία να τον κάνει, όπως δεν θα κάνει πόλεμο, και θα αναφερθώ παρακάτω, και το 1974, που εμείς από εδώ δεν στείλαμε να συνδράμουμε την Κύπρο από τον φόβο τάχατες να μην μας κάνουν πόλεμο οι Τούρκοι στο Αιγαίο και στον Έβρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Για πέστε μου μήπως ξέρετε ποιος συγκεκριμένα διέταξε την αποχώρηση της Μεραρχίας;

ΜΠΙΤΟΣ: Τότε δεν ήμουν, κύριε πρόεδρε, υπηρετούσα αλλού, αλλά απ' ό,τι ενθυμούμαι...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι κυβέρνηση ήτανε, θυμάστε;

ΜΠΙΤΟΣ: Ήτανε του Παπαδόπουλου, η κυβέρνηση των πραξικοπηματιών.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κυβέρνηση Παπαδόπουλου ή Κόλλια; Όχι, στην ουσία και κυβέρνηση τυπική Κόλλια ήτανε;

ΜΠΙΤΟΣ: Δεν θυμάμαι, κύριε πρόεδρε, δεν θυμάμαι, αλλά...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καλά, η ουσία, βέβαια, είναι άλλο θέμα. Ποιος ήταν υπουργός των στρατιωτικών, θυμάστε;

ΜΠΙΤΟΣ: Τότε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τον Νοέμβριο του '67.

ΜΠΙΤΟΣ: Δεν ενθυμούμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο Σπαντιδάκης μήπως;

ΜΠΙΤΟΣ: Δεν ενθυμούμαι, κύριε πρόεδρε, διότι δεν είχα καμία επαφή...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μήπως θυμάστε τον Υφυπουργό Εθνικής Αμύνης που ήτανε τότε;

ΜΠΙΤΟΣ: Αν θυμάμαι καλά, ήταν ο Ζωιτάκης, δεν θυμάμαι...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Λοιπόν, κάποιοι διέταξαν την αποχώρηση, δεν θυμάστε ποιοι, έτσι; Πού απεβιβάσθησαν αυτοί οι άνθρωποι όταν 'φύγαν από την Κύπρο;

ΜΠΙΤΟΣ: Και αυτό δεν το ξέρω ακριβώς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Απεβιβάσθησαν στον Πειραιά; Πού ήταν φυσικό πρώτα πρώτα να αποβιβασθούν, αφού γυρίζανε πίσω;

ΜΠΙΤΟΣ: Στον Έβρο προφανώς, πάνω στην Αλεξανδρούπολη, δεν ξέρω πού θα πήγαιναν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στην Αλεξανδρούπολη ίσως ναι, στον Πειραιά ίσως, στον Βόλο είχαν καμία θέση;

ΜΠΙΤΟΣ: Δεν μπορώ να το κρίνω, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όχι, αν πήγαν στον Βόλο, τι τους οδήγησε να πάνε στον Βόλο;

ΜΠΙΤΟΣ: Γιατί πήγαν στον Βόλο; Ούτε σ' αυτό μπορώ να...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εάν πάντως εξακολουθούσε να είναι η Μεραρχία αυτή και ενισχυμένη, όπως είπατε, και είπατε πόσο ήταν ενισχυμένη, εις την Κύπρο και το '74, θα μπορούσε να γίνει η τουρκική εισβολή και μάλιστα επιτυχώς;

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι, κύριε πρόεδρε, σε καμιά περίπτωση. Το δηλώνω κατηγορηματικά ως επαγγελματίας αξιωματικός που έκανα στο γραφείο επιχειρήσεων της Μεραρχίας κάτω στην Κύπρο και ήμουν μικρός στον βαθμό και φυσικά περιορισμένες οι αρμοδιότητές μου. Παρά ταύτα, είχα και έχω την εντύπωση και την εκτίμηση τη στρατιωτική ότι ήταν αδύνατο, διότι και, ως είχαν τα πράγματα το '74, πάλι μεγάλες δυσκολίες βρήκαν οι Τούρκοι, που ήταν εντελώς

γυμνή, το νησί δηλαδή είχε αποδιοργανωθεί σε τέτοιο βαθμό, η Εθνική Φρουρά από το πραξικόπημα, που θα σας τα πω παρακάτω, δεν ξέρω εάν σας ενδιαφέρουν αυτά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι. Τώρα τον Ιούνιο του '74 εσείς υπηρετούσατε πού;

ΜΠΙΤΟΣ: Εγώ υπηρετούσα το 1974 στη Βέροια ως διοικητής μονάδος πυροβολικού και πήρα ένα τηλέφωνο από έναν συνταγματάρχη Κορμά, τον είχα διευθυντή κάποτε στη σχολή πυροβολικού, και μου λέει, κύριε Μπίτο, μετατίθεσαι στο ΑΕΔ. Λέω όχι, δεν θέλω να μετατεθώ, διότι αυτή τη στιγμή βλάπτονται τα συμφέροντά μου τα υπηρεσιακά, διότι είχα μόνον 8 ή 9 μήνες στη μονάδα και ήθελα οπωσδήποτε δύο χρόνια να μείνω, και τα οικογενειακά μου, διότι είχα νοικιάσει σπίτι, είχα παιδιά στο σχολείο κ.λπ. Δεν ήθελα. Μου λένε εκείνοι... Πήγα, κατέβηκα και μου είπαν ότι αρχές Ιουλίου τοποθετείσαι σ' αυτό το γραφείο. Το 1974. Μάλιστα, ο υποστράτηγος Χανιώτης, στον οποίο παρουσιάστηκα, ήταν ο προϊστάμενός μου, ΔΑΚ, διευθυντής Α΄ κλάδου, μου είπε ότι θα αναλάβεις το 2ο Γραφείο της Διευθύνσεως Κυπριακού. Του είπα όχι, κύριε στρατηγέ, δεν θέλω το 2ο, διότι ποτέ δεν έχω υπηρετήσει σε δεύτερο γραφείο. Υπάρχει μια φήμη για τα 2α γραφεία όχι καλή και δεν ήθελα, ούτε στην ΚΥΠ έχω υπηρετήσει ούτε σε τέτοια κυκλώματα που, εν πάση περιπτώσει, δεν χαίρουν πολύ μεγάλης εκτιμήσεως στο σώμα των αξιωματικών και τον παρακάλεσα να μου δώσει το 3ο Γραφείο. Και μου έδωσε το 3ο Γραφείο Διευθύνσεως Κυπριακού. Τώρα, με τι ασχοληθήκαμε εκεί κ.λπ. τα έχω όλα γραμμένα και στην έκθεσή μου, αλλά και εδώ συνοπτικότερα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πήρατε το 3ο Γραφείο της ΔΙΚ, δηλαδή;

ΜΠΙΤΟΣ: Της ΔΙΚ, η οποία ΔΙΚ τότε δεν ασχολείτο μόνο με το Κυπριακό, αλλά και με υποθέσεις του σχεδίου Ε, δηλαδή το σχεδίου αμύνης έναντι της Τουρκίας στο επίπεδο του ΑΕΔ. Δεν υπήρχε άλλο όργανο, υπήρχε η 3η ΜΕΟ. Αλλά η 3η ΜΕΟ επόπτευε κατά κάποιον τρόπο και η 2η ΜΕΟ επόπτευε τη ΔΙΚ κατά αρμοδιότητα βέβαια. Η 2η ΜΕΟ όσον αφορά τας πληροφορίες και η 3η ΜΕΟ όσον αφορά τις επιχειρήσεις και την οργάνωση και την εκπαίδευση και ζήτησα και πήρα αυτό το γραφείο και ασχολήθηκα με συγκεκριμένες υποθέσεις, όπως ήτανε η έξοδος του Τσανταρλί τότε, αν ενθυμείσθε, ενός σεισμογραφικού σκάφους, το σχέδιο Ε στον Έβρο, το οποίο, επίσης, στο επίπεδο του ΑΕΔ, τα νησιά, η επάνδρωση των νήσων και το Κυπριακό, όλες αυτές οι υποθέσεις που τότε έφεραν την τριβή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου με το τότε καθεστώς. Δηλαδή, στην ουσία με το ΑΕΔ, αλλά το καθεστώς ήταν που...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το σχέδιο Κ δεν αποτελούσε αντικείμενο...;

ΜΠΙΤΟΣ: Βεβαίως, το σχέδιο Κ ναι... μάλλον δεν ήταν το ΑΕΔ, σαν στρατηγείο επιπέδου εθνικού δεν βγάζει σχέδια, έχει οδηγίες επιχειρήσεων, ΟΔΕΠΙΧ. Είχε, λοιπόν, τις ΟΔΕΠΙΧ Κ και το σχέδιο Κ ήταν πλέον επώνυμο του ΓΕΕΦ, του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς, το οποίο, βέβαια, το είχαμε εν αντιγράφω και το οποίο, όπως θα πω και μετά, εάν το ζητήσετε βέβαια, θα δείτε υπήρχαν δύο ΣΑΚ, Σχέδιο Αμύνης Κύπρου, ΣΑΚ Αφροδίτη 1 και ΣΑΚ Αφροδίτη 2. Το ένα προέβλεπε όταν οι επιχειρήσεις θα ήτανε με πρωτοβουλία της ελληνοκυπριακής πλευράς, το ΣΑΚ1 και το ΣΑΚ2 προέβλεπε όταν οι επιχειρήσεις θα γινόντουσαν με πρωτοβουλία της Τουρκίας. Οι προϋποθέσεις, λοιπόν, ήτανε του ΣΑΚ2 και δυστυχώς το ΓΕΕΦ εφήρμοσε το σχέδιο Αφροδίτη ΣΑΚ1. Είναι, δηλαδή, κάτι το πολύ περίεργο. Είναι, δηλαδή, σαν σήμερα να λέμε έχουμε το σχέδιο Ε για απειλή από την Τουρκία και το σχέδιο ΓΕΣΑ, το γενικό σχέδιο αμύνης, διά από Βορρά και να μας επιτεθούν οι Τούρκοι και εμείς να εφαρμόσουμε το ΓΕΣΑ. Κάτι τέτοιο συνέβη, περίεργο πράγμα δηλαδή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Για πέστε μου εκεί στη ΔΙΚ ποιοι άλλοι κ. συνάδελφοί σας ήταν, ή κατώτεροί σας ή ανώτεροί σας;

ΜΠΙΤΟΣ: Μάλιστα. Όταν παρουσιάστηκα στη ΔΙΚ, στο 2ο τμήμα υπηρετούσε ο αντισυνταγματάρχης Βαμβάτσικος Παναγιώτης, ο οποίος ήταν της 2ης ΜΕΟ, και σας ανέφερα προηγουμένως ότι η 2η ΜΕΟ επόπτευε μέχρι που να ανδρωθεί και να συγκροτηθεί πλήρως σε επιτελείο η ΔΙΚ, επόπτευε την αρμοδιότητά της, και βοηθός του Βαμβάτσικου ήτανε ο ταγματάρχης Σκλαβενίτης. Στο 3ο Γραφείο ήτανε ο ταγματάρχης Παπαδόπουλος, ο οποίος ανήκε στην 3η ΜΕΟ και είχε αναλάβει και έκανε τις εργασίες της αρμοδιότητός του στη ΔΙΚ. Όταν ήρθα εγώ, βέβαια, επειδή ήμουνα ανώτερος από τον Παπαδόπουλο, ανέλαβα ως, ας το πούμε, τμηματάρχης του τμήματος επιχειρήσεων και ανεμένετο και ο συνταγματάρχης Γαρδίκας ως διευθυντής, ο οποίος βέβαια ήρθε την επαύριον, αν θυμάμαι καλά, της 20ής, δηλαδή της ημέρας επιθέσεως, δηλαδή την 21η Ιουλίου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η ΔΙΚ από τότε που πήγατε εσείς μέχρι και της ημέρας του πραξικοπήματος είχε προϊδεαστεί για το πραξικόπημα;

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι, κύριε πρόεδρε. Ο ρόλος της ΔΙΚ, και θα μου επιτρέψετε εδώ να το διαβάσω, εκτός αν θέλετε να τα πω έτσι...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όχι, να τα πείτε καλύτερα.

ΜΠΙΤΟΣ: Η ΔΙΚ είχε ασχοληθεί αποκλειστικά και ξάστερα με θέματα υπηρεσιακά. Ποια ήταν τα θέματα της ΔΙΚ; Ήτανε οι ΟΔΕΠΙΧ Κ, ήτανε τα σχέδια Αφροδίτη 1 και 2, που σας ανέφερα, ήτανε η υπόθεση της ονομασίας εφέδρων αξιωματικών, 57 έφεδροι αξιωματικοί Ελληνοκύπριοι θα ονομάζοντο έφεδροι ανθυπολοχαγοί. Είχαν επιλεγεί και θα ονομάζοντο. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος δεν ήθελε την ονομασία τους, διότι τους θεωρούσε ότι αυτοί ήσαν αντιδραστικοί και ότι ανήκαν στην ΕΟΚΑ Β΄, δηλαδή του Γρίβα την οργάνωση. Ήτανε και ένα σημείο μεγάλης προστριβής αυτό. Ο μεν Μακάριος επέμεινε, το δε Γενικό Επιτελείο Εθνικής Αμύνης, τότε ΑΕΔ, με πρόταση του ΓΕΕΦ, επέμενε ότι όχι, θα ορκιστούν. Ήταν ένα θέμα εκκρεμές το οποίο είχε παραμείνει. Επίσης, είχε εξαγγελθεί από τον Μακάριο ότι θα μειώσει τη θητεία από 20 μήνες που ήτανε σε 10 μήνες. Αυτό είχε μια συνέπεια στην οροφή του κυπριακού στρατού, της Εθνοφρουράς, δηλαδή από 10.000 περίπου σε 5.000 θα έφταναν. Και εμείς εργαστήκαμε πάνω σ' αυτό το πλάνο και μάλιστα απετέλεσε και το αντικείμενο της συσκέψεως για την οποία κλήθηκαν από την Κύπρο ο στρατηγός Ντενίσης, ο διοικητής της ΕΛΔΥΚ συνταγματάρχης τότε Νικολαΐδης, ο διευθυντής του 2ου Επιτελικού Γραφείου της ΕΛΔΥΚ αντισυνταγματάρχης Μπούρλος, συγχωρεμένος, σκοτώθηκε σε κάποιο αεροπορικό δυστύχημα, ένας Ζιωτόπουλος αντισυνταγματάρχης, διευθυντής του κλιμακίου ΚΥΠ στην Κύπρο. Θαρρώ αυτοί είναι, τους έχω γραμμένους, αλλά αυτοί ήταν. Και ήταν το αντικείμενο αυτό το οποίο θα συνεζητείτο. Βέβαια, εκ των υστέρων απεδείχθη ότι αυτό ήτανε παραπλανητικό και ήτανε προσχηματικό. Το μεν για να απομακρυνθούν από την Κύπρο οι αξιωματικοί οι οποίοι, δεν γνωρίζω, μάλλον φαίνεται ότι δεν ήσαν σύμφωνοι για το πραξικόπημα, το δε για να αποπροσανατολιστεί η κοινή γνώμη και το Επιτελείο και να συσκοτισθεί το προετοιμαζόμενο πραξικόπημα. Μάλιστα, μετά το πέρας της συσκέψεως αυτής, επειδή εγώ ήμουν ο επιτελής που τα έγραφα, διερωτήθηκα ποιος ήταν ο σκοπός, δεν κατάλαβα τίποτα. Ο στρατηγός Μπονάνος είπε κάτι ασυναρτησίες εκεί, είπε κάτι πράγματα και με πολύ ελαφρά τη καρδία και αβασάνιστα τελείωσε τη σύσκεψη και είπε τώρα θα ξανασυνέλθουμε τη Δευτέρα, έδωσε κάτι ασύρματες και μπερδεμένες οδηγίες, τη Δευτέρα θα ξανασυνέλθουμε για να συζητήσουμε το σχέδιο αυτό. Εν συνεχεία, βέβαια, εγώ εργάστηκα όλο το Σαββατοκύριακο, αλλά δεν είχα στοιχεία για να εργασθώ συγκεκριμένα. Τη Δευτέρα το πρωί που πήγα, μου είπε ο ΔΑΚ, πολύ πρωί, τα τέλειωσες, κύριε Μπίτο, αυτά; Λέγω δεν τέλειωσα τίποτα, γιατί δεν είχα συγκεκριμένες οδηγίες. Λέει να πας να μείνεις απέναντι στην αί-

θουσα της γραμματείας και κλειδώσου μάλιστα, μου λέει, και από μέσα, για να μην σε ενοχλεί κανένας. Και αυτό του ΔΑΚ ήτανε μία, κατά κάποιον τρόπο, απομόνωση δική μου, την οποία δεν του τη συγχώρησα και του την είπα μετά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιος, αν επιτρέπεται, σας το είπε αυτό;

ΜΠΙΤΟΣ: Αυτός ήταν ο υποστράτηγος Χανιώτης. Πρωί πρωί όταν πήγαμε, μάλλον 7.00΄ ήτανε που πιάσαμε δουλειά, μου είπε και κλείστηκα μέσα στο... και εν συνεχεία ήρθε κατά τις 9.30΄ ο Παπαδόπουλος και ο Σκλαβενίτης, μου χτύπησαν την πόρτα και μου λέει, Γιάννη, σταμάτα, μην εργάζεσαι, διότι έγινε πραξικόπημα στην Κύπρο. Κύριε πρόεδρε, εγώ εκείνη τη στιγμή πάγωσα, όχι τόσο γιατί είχα συναίσθηση του τι θα επακολουθήσει, όσο διότι από ιδιοσυγκρασία είμαι άνθρωπος κατά της βίας. Παρότι στρατιωτικός, η βία ήτανε πάντοτε για μένανε κάτι το έξω... Και θα παγώσω άλλη μία φοράν την 21η το πρωί, όταν ρώτησα τον κ. Αραπάκη, τον Αρχηγό Ναυτικού, στην αίθουσα πλέον επιχειρήσεων, πού βρίσκονται τα υποβρύχια τώρα, κύριε Αρχηγέ, και μου είπε ότι τα υποβρύχια διατάχθηκαν και επέστρεψαν. Είναι το δεύτερο μεγάλο σοκ που είχα και τότε κατάλαβα πλέον ότι η Κύπρος εγκαταλείπεται στην τύχη της και δυστυχώς και έτσι έγινε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με συγχωρείτε, μιας και φτάσατε στον κ. Αραπάκη, διετάχθησαν και επέστρεψαν, μήπως σας είπε και ποιος διέταξε;

ΜΠΙΤΟΣ: Ο ίδιος ο Αρχηγός Ναυτικού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο ίδιος ο Αρχηγός Ναυτικού;

ΜΠΙΤΟΣ: Δύο φορές, κύριε πρόεδρε, τα υποβρύχια, έχουμε εκθέσεις γι' αυτό και είναι αναμφισβήτητα γεγονότα αυτά, δύο φορές τα υποβρύχια έφτασαν σε απόσταση, τη μία σε απόσταση βολής τορπιλών, δεν ξέρω αν είναι κανένας του ναυτικού κύριος εδώ, δηλαδή περίπου 15 μίλια, 10 μίλια, δεν ξέρω, 20 μίλια, κάτι τέτοιο, και τη δεύτερη φορά πλησίασαν την Κύπρο στα 80 ναυτικά μίλια και επίσης διατάχθηκαν και επέστρεψαν. Τη δεύτερη φορά, βέβαια, ήταν κατά τις 23-24 του μηνός. Και τον ρώτησα γιατί; Λέει πρέπει να περιπολήσουν και να φυλάξουν το στενό, θυμάμαι λέξεις, το στενό μεταξύ Ρόδου, Καρπάθου και Κρήτης, Κάσου, δεν θυμάμαι ποια νησιά παρεμβάλλονται εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτά σας τα είπε ο Αρχηγός;

ΜΠΙΤΟΣ: Ο Αρχηγός του Ναυτικού, ο αντιναύαρχος Αραπάκης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Είπατε ότι δεν είχε προϊδεαστεί η ΔΙΚ ούτε ο Σκλαβενίτης;

ΜΠΙΤΟΣ: Επισήμως, κύριε πρόεδρε, η ΔΙΚ ούτε φανερά ούτε εξ απορρήτου ούτε τίποτα είχε υπόψη της για το προσχεδιαζόμενο πραξικόπημα. Τώρα, εάν κάποιος επιτελής ή κάποιοι επιτελείς από τη ΔΙΚ είχανε επαφές διαφορετικές, αλλά όχι μέσα στην αίθουσα της ΔΙΚ, όχι εις επήκοον και όχι εις γνώσιν και όχι εις προϊδεασμόν κανενός από τη ΔΙΚ... Σ' αυτό, κύριε πρόεδρε, είμαι κατηγορηματικός και αποδεικνύεται από τα στοιχεία. Να σας πω ότι η διεύθυνση του πραξικοπήματος έγινε από την άλλη αίθουσα, την οποία εγώ δεν την εγνώριζα. Και με έστειλε πάλι ο προϊστάμενός μου ο κ. Χανιώτης, μου είπε να έρθω την ημέρα του πραξικοπήματος το απόγευμα σε επαφή με την Κύπρο και του είπα μα πώς θα έρθω, κύριε, για να μάθω μια πληροφορία, θυμάμαι τώρα, είναι για τα θύματα που υπήρξαν από το πραξικόπημα, δεν έχω επαφή. Μου λέει κάτω στο Αρχηγείο Στρατού άκουσα ότι υπάρχει μια αίθουσα που λειτουργεί. Να πας να την εύρεις και να ρωτήσεις την Κύπρο για τα θύματα που έχουνε κάτω. Πράγματι, κατέβηκα κάτω και μπήκα σε μια αίθουσα, όπου σήμερα είναι τα συμβούλια, και μέσα εκεί υπήρχε επικοινωνία, σε συνεχή μάλιστα ομιλία και ακρόαση ήταν ο ταξίαρχος Κονδύλης, είναι μακαρίτης τώρα, πήγα μία ή δύο φορές, δεν θυμάμαι, γιατί πήγα και δεύτερη φορά την άλλη μέρα, για να ρωτήσω για τον οπλισμό που κατελήφθη στα χέρια της... που βρήκαν στην Αρχιεπι-

σκοπή και στο Προεδρικό Μέγαρο κ.λπ., και ήταν και δύο-τρεις ακόμα άλλοι επιτελείς μικροί στον βαθμό, τους οποίους δεν εγνώριζα. Λοιπόν και από το γεγονός αυτό ότι η διεύθυνση των επιχειρήσεων του πραξικοπήματος, αλλά και η σχεδίαση και απόφαση και όλα αυτά, δεν ξέρω αν τα έχετε υπόψη σας που τα έχω καταγεγραμμένα εγώ εδώ και στις εκθέσεις αυτές, τις οποίες σας ανέφερα περί πραξικοπήματος, δείχνουν ότι η ΔΙΚ δεν είχε καμία ανάμειξη. Δεν το λέω για να αποσείσω καμία ευθύνη, κύριε πρόεδρε, πρώτα απ' όλα την πρώτη ή τη δεύτερη μέρα του πραξικοπήματος η ΔΙΚ έμεινε μόνο με τον εαυτό μου. Εγώ έμεινα δηλαδή μόνο εκεί, ένας επιτελής, χωρίς να μπορώ να κάνω τίποτα, άνευ επικοινωνιών, άνευ προσωπικού, χωρίς τίποτα, έμεινα με ένα ντουλάπι με σχέδια και με τέτοια θέματα. Ο μεν Σκλαβενίτης έφυγε την ίδια μέρα να πάει στην Κύπρο, δεν ξέρω, ο Βαμβάτσικος περιορίστηκε στη 2η ΜΕΟ και απέμεινα μόνος μου μέσα στη ΔΙΚ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, αν κατάλαβα καλά, στη ΔΙΚ ήσαστε ανώτερος εσείς;

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι, αρχαιότερος από μένα από τη ΔΙΚ ήταν ο Βαμβάτσικος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, αλλά ο Βαμβάτσικος είχε τη ΜΕΟ.

ΜΠΙΤΟΣ: Ο Βαμβάτσικος ανήκε στη ΜΕΟ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, με συγχωρείτε, ανάμεσα σε σας, στον κ. Παπαδόπουλο και στον κ. Σκλαβενίτη υπήρχε σχέσις υπεροχής δικής σας;

ΜΠΙΤΟΣ: Ναι, εγώ ήμουνα αντισυνταγματάρχης, αλλά εγώ ήμουν τμηματάρχης του 3ου τμήματος των επιχειρήσεων, ο Παπαδόπουλος βοηθούσε στο 3ο τμήμα, στο 2ο τμήμα ήτανε ο Σκλαβενίτης και επεβλέπετο και το φρόντιζε από πληροφοριακής πλευράς ο...

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι καθοδηγείτο, δεν είναι σωστή η έκφραση, ούτε επεβλέπετο, απλώς η 2η ΜΕΟ ήτανε η πηγή των πληροφοριών, όλων των πληροφοριών που αφορούσαν όλο τον χώρο, Τουρκία... και από αυτές τις πληροφορίες έπαιρνε και η ΔΙΚ μέσω του Βαμβάτσικου.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι, δεν είναι σωστό εποπτεύετο, είναι ατυχής έκφραση δική μου.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΜΠΙΤΟΣ: Ο Βαμβάτσικος ήρθε πεντακάθαρος ο άνθρωπος, αλλά ήταν στη 2η ΜΕΟ απλώς και τον είχανε επιφορτίσει επιπλέον, μέχρι που η ΔΙΚ να συγκροτηθεί αυτοτελώς σε ένα μικρό επιτελείο, να συγκροτήσει αρχικώς και να βοηθήσει και να συνδράμει το έργο της ΔΙΚ. Επιτελείς της ΔΙΚ αυτούσιοι ήμασταν εγώ στο 3ο τμήμα και ο Σκλαβενίτης στο 2ο τμήμα. Οι δύο άλλοι, ο Παπαδόπουλος και ο Βαμβάτσικος, απλώς συνέτρεχαν το έργο μας. Ήτανε τη μισή μέρα με μας και την άλλη μισή μέρα ήτανε στις θέσεις τους. Και ανεμένετο και ο συνταγματάρχης Γαρδίκας, ο οποίος θα ανελάμβανε διευθυντής του γραφείου του Κυπριακού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εσάς σας κάλεσε ποτέ ο κ. Μπονάνος στο γραφείο του πριν από τη σύσκεψη αυτή, στην οποία μετείχατε και εσείς, έτσι δεν είναι, της 13ης του μηνός; Εσάς καλούσε ή τον κ. Σκλαβενίτη;

ΜΠΙΤΟΣ: Τον στρατηγό Μπονάνο εγώ δεν τον είχα δει ποτέ και που πήγα στο επιτελείο τότε δεν παρουσιάζοντο οι αξιωματικοί στον στρατηγό. Τη μόνη φορά που πήγα στο γραφείο του ήτανε κατά τις επιχειρήσεις της Κύπρου, δηλαδή, μετά την εισβολή που είχε γίνει, για κάποιο θέμα, δεν θυμάμαι, και μου έκανε μάλιστα και αλγεινή εντύπωση, διότι εχτενίζετο εκείνη την ώρα που μπήκα μέσα. Δεν με είχε καλέσει ποτέ και δεν είχα καμία επαφή με τον στρατηγό Μπονάνο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με συγχωρείτε, δεν μετείχατε εσείς στη σύσκεψη της 13ης;

ΜΠΙΤΟΣ: Ναι, καλά η σύσκεψη αυτή ήτανε, κύριε πρόεδρε, ευρύτατη. Εάν θέλετε να σας διαβάσω τα ονόματα να δείτε... ήτανε όλοι οι...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μετείχατε πάντως και εσείς στη σύσκεψη;

ΜΠΙΤΟΣ: Ναι, μετείχα και εγώ στη σύσκεψη αυτή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Άλλοτε σας κάλεσε ο κ. Μπονάνος; Από τότε που πήγατε εκεί πέρα, σας κάλεσε ως επιτελή;

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι. Σας ανέφερα όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τον κ. Σκλαβενίτη τον καλούσε;

ΜΠΙΤΟΣ: Πολλές φορές, όχι ο ίδιος όμως, ο Ματάτσης είναι ένας ταγματάρχης ο οποίος ήτανε, κατά κάποιον τρόπο, σύνδεσμος του Ιωαννίδη μέσα στο γραφείο του Μπονάνου. Ήταν ο εξ απορρήτων, ας το πούμε, σύμβουλος και αυτός καλούσε πολλές φορές τον Σκλαβενίτη. Να πάνε πού όμως δεν ξέρω, ούτε μπορώ να έχω γνώμη, διότι ούτε πήγα μαζί του ποτέ ούτε μου είπε ποτέ τίποτε ούτε προϊδεάστηκα ούτε τίποτα.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, ορίστε, πέστε μας ποιοι ήταν μέσα στη σύσκεψη.

ΜΠΙΤΟΣ: Ναι. Τη 13η Ιουλίου '74 πραγματοποιήθηκε στη μεγάλη αίθουσα συσκέψεων του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων η ορισθείσα σύσκεψις, στην οποία έλαβε μέρος, εκτός από τους παραπάνω, οι παραπάνω είναι, ο αντιστράτηγος Ντενίσης, ο συνταγματάρχης Νικολαΐδης, ο αντισυνταγματάρχης Μπούρλος και ο αντισυνταγματάρχης Ζιωτόπουλος, ακόμα ο στρατηγός Μπονάνος, οι αρχηγοί Στρατού Γαλατσάνος, Ναυτικού Αραπάκης, Αεροπορίας Παπανικολάου, ο αντιστράτηγος Κυριακόπουλος, ο οποίος ήτανε υπαρχηγός του ΑΕΔ, ο υποστράτηγος Χανιώτης, διευθυντής Α΄ κλάδου του ΑΕΔ, ο ταξίαρχος Πολίτης, διευθυντής της 3ης ΜΕΟ, τότε ταξίαρχος, ο ταξίαρχος Τζαμαλούκας, διευθυντής 2ης ΜΕΟ, ο ταξίαρχος Κονδύλης, επιτελάρχης ΑΣΔΕΝ, πρώην διοικητής της ΕΛΔΥΚ, έχει πεθάνει, ο ταξίαρχος Κατσίκης, διευθυντής 4ης ΜΕΟ, δεν επιβεβαιούται η συμμετοχή του, το έχω μετά το ερωτηματικό, ο συνταγματάρχης Κατσαδήμας, ο αντισυνταγματάρχης Φαρμάκης, επιτελής 4ης ΜΕΟ, ο αντισυνταγματάρχης Βαμβάτσικος στη ΔΙΚ και στη 2η ΜΕΟ, ο αντισυνταγματάρχης Μπίτος, ο υποφαινόμενος, της ΔΙΚ, ο αντισυνταγματάρχης Μιχαλόπουλος, επιτελής της 1ης ΜΕΟ, ο ταγματάρχης Παπαδόπουλος της ΔΙΚ ΑΕΔ και ο ταγματάρχης Σκλαβενίτης της ΔΙΚ ΑΕΔ. Δηλαδή, ο Σκλαβενίτης ήτανε ο μικρός σε βαθμό που υπήρχε μέσα στη σύσκεψη αυτή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εδώ... δεν ξέρω τι έχετε εκεί που διαβάζετε, είναι η άλλη έκθεση, έτσι δεν είναι;

ΜΠΙΤΟΣ: Αυτή είναι ό,τι αφορά το πραξικόπημα. Είναι και σε περίληψη, αλλά είναι μία τριάντα σελίδες έκθεση, η οποία αναφέρεται πώς φτάσαμε στο πραξικόπημα, δηλαδή, τι προηγήθηκε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτή μπορείτε να μας την καταθέσετε;

ΜΠΙΤΟΣ: Αυτήν εδώ;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα.

ΜΠΙΤΟΣ: Μα υπάρχει στο ΑΕΔ. Αυτή είναι χειρόγραφη, υπάρχει όμως στο ΑΕΔ και κάποτε είχα υποδείξει αυτή την έκθεση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Από το ΑΕΔ έχουμε εδώ αυτήν που σας δείξαμε.

ΜΠΙΤΟΣ: Αυτή είναι η προσωπική μου έκθεση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Α, εκείνη είναι υπηρεσιακή;

ΜΠΙΤΟΣ: Αυτή είναι υπηρεσιακή, κατά κάποιον τρόπο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καλά. Για πέστε μου τώρα, εκεί στη σύσκεψη αυτή σε ποιον έδωσε τον λόγο ο Μπονάνος πρώτα και για ποιο θέμα;

ΜΠΙΤΟΣ: Έδωσε στον ταγματάρχη Σκλαβενίτη. Μίλησε ο ίδιος, βέβαια, πρώτα και εν συνεχεία στον ταγματάρχη Σκλαβενίτη απευθύνθηκε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Να ρωτήσει τι;

ΜΠΙΤΟΣ: Να αναπτύξει τα της υποθέσεως στην Κύπρο, δηλαδή, πώς έχει η υπόθεση αυτή της μειώσεως της θητείας εις την Κύπρο, της θητείας των ανδρών της Εθνικής Φρουράς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα.

ΜΠΙΤΟΣ: Και εν συνεχεία κάλεσε τον ταγματάρχη Παπαδόπουλο, μάλιστα χολώθηκα εγώ, κατά κάποιον τρόπο, διότι

ήμουνα και ανώτερος από τον Παπαδόπουλο, που δεν κάλεσε εμένα να αναπτύξω αυτό το σχέδιο που είχαμε φτιάξει, του πώς θα αντιμετωπιστεί, καθαρά από οργανωτικής πλευράς δηλαδή, κάτι αναδιοργανώσεις μονάδων κάναμε και κάτι αναθέσεις αποστολών και ζωνών ευθυνών, θέματα, δηλαδή, οργανώσεως και τακτικής.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν σας κάλεσε εσάς, κάλεσε τον βοηθό σας;

ΜΠΙΤΟΣ: Δεν ήταν ακριβώς βοηθός μου, αλλά, εν πάση περιπτώσει, ήτανε κατώτερος κατά έναν βαθμό. Ήταν ταγματάρχης, εγώ ήμουν αντισυνταγματάρχης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και είχε καλέσει προηγουμένως τον κ. Σκλαβενίτη, για να του μιλήσει για την εσωτερική κατάσταση της Κύπρου;

ΜΠΙΤΟΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μα δεν ήταν ο Ντενίσης εκεί ο στρατηγός; Δεν μπορούσε ο στρατηγός να πληροφορήσει καλύτερα από τον ταγματάρχη για την εσωτερική κατάσταση της Κύπρου, τόσο περισσότερο που ο Σκλαβενίτης, ο ταγματάρχης, δεν ήταν στην Κύπρο, ήταν στην Αθήνα και πριν από την Αθήνα ήτανε κάπου αλλού; Ήρθε στην Αθήνα κι αυτός λίγο πριν από εσάς. Εκαλείτο ο Σκλαβενίτης από τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων να δώσει πληροφορίες για την εν Κύπρω εσωτερική κατάστασιν, όπως λέτε και εδώ στην έκθεσή σας, και δεν εκαλείτο ο Ντενίσης;

ΜΠΙΤΟΣ: Θα μου επιτρέψετε, κύριε πρόεδρε, να συμβουλευτώ... γιατί είναι τόσα πολλά που δεν τα ενθυμούμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εδώ λέτε, αν θέλετε, να σας βοηθήσω να σας στηρίξω τη μνήμη, εν αρχή της συσκέψεως ομίλησε ο ΑΕΔ, ο οποίος εξέθεσε τον σκοπό της συσκέψεως και εν συνεχεία εκάλεσε ονομαστικώς τον ταγματάρχη Σκλαβενίτη να αναπτύξει την εσωτερική κατάστασιν εν Κύπρω. Ακολούθως εκλήθη ο Παπαδόπουλος. Δηλαδή, αγνοηθήκατε εσείς εν σχέσει με τον Παπαδόπουλο και αγνοήθηκε και ο Ντενίσης εν σχέσει με όλους.

ΜΠΙΤΟΣ: Του Ντενίση όμως είχαμε τις προτάσεις και τις απόψεις έγγραφες από πιο μπροστά, γι' αυτό, αυτό έψαχνα να βρω και... Συγγνώμη, αν επιτρέπετε... κατά τη σύσκεψη μίλησαν κατά σειρά ο στρατηγός Μπονάνος... κ.λπ. Όταν κάλεσε εν συνεχεία τον συνταγματάρχη Σκλαβενίτη, ο οποίος... κλπ., ακολούθως ο ΑΓΕΕΦ, ο αρχηγός ΓΕΕΦ, ανέπτυξε τις απόψεις του ΓΕΕΦ και τις προτάσεις του. Δηλαδή, κλήθηκε και ο Ντενίσης...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μετά από τον Σκλαβενίτη και μετά από τον Παπαδόπουλο κλήθηκε και ο ΓΕΕΦ, ναι, αλλά εγώ χωρίς να είμαι στρατιωτικός νόμιζα, έτσι μου κάνει εντύπωση, θα έπρεπε, νομίζω, για να αναπτύξει την εσωτερική κατάσταση εν Κύπρω, αφού αυτό ήταν το θέμα το οποίο εκλήθη να αναπτύξει ο Σκλαβενίτης, νομίζω ότι αρμοδιότερος ήταν από όλους ο ΓΕΕΦ, που είχε έρθει εκείνη την ημέρα στην Αθήνα από την Κύπρο, δηλαδή ο στρατηγός Ντενίσης. Έτσι νομίζω, δηλαδή, ότι ήταν το πράγμα. Δεν βρίσκετε δηλαδή τίποτε το ύποπτο σ' αυτή την υπόθεση; Δεν βρίσκετε;

ΜΠΙΤΟΣ: Δεοντολογικά; Δεοντολογικά βέβαια, δεν εξετάζεται ο βαθμός, αλλά εξετάζεται το κλιμάκιο, πρώτα ανεφέρθησαν οι απόψεις π.χ. του ΑΕΔ, διά του ταγματάρχου Σκλαβενίτου, όσον αφορά την πολιτικοστρατιωτική κατάσταση και το θέμα αυτό, τις μειώσεις της Εθνικής Φρουράς, από πληροφοριακής πλευράς, δηλαδή, και ασφαλείας και κατά δεύτερον από τον ταγματάρχη Παπαδόπουλο, που μπορούσε να ήμουνα εγώ. Εν συνεχεία, το ότι εκλήθη ο κ. Ντενίσης να αναπτύξει... Δηλαδή, η σειρά δεν έχει τόσο σημασία όσο τα κλιμάκια, δηλαδή, πρώτα μιλάει το ΑΕΔ και μετά κάλεσε και τον αυτόν... Τέλος πάντων, αυτό κύριε πρόεδρε όμως, βεβαίως, υπήρξε μια τρόπον τινά ευνοϊκή μεταχείριση, διότι θα μπορούσε κι άλλοι να γνώριζαν τα πράγματα ως έχουν και δεν είπε και τίποτε, απ' ό,τι ενθυμούμαι, δηλαδή, ο Σκλαβενίτης περισσότερο απ' ό,τι θα έλεγα εγώ ή ο κ. Ντενίσης ή ο οποιοσδήποτε. Ήτανε γνωστά τα θέματα, τα οποία σε κάποια φάση,

δεν γνωρίζω πότε, να σας τα αναφέρω ένα προς ένα, τα οποία αυτή την περίοδο έφεραν τη σοβαρή τριβή που οδήγησε στην κρίση, δηλαδή, στο αποκορύφωμα της κρίσεως, διότι κρίσις πάντοτε υπήρχε στις σχέσεις Μακαρίου και καθεστώτος. Η κάθοδος του στρατηγού Γρίβα ή η κλοπή των όπλων στη Γεροσκήπου από Έλληνες αξιωματικούς που άφησαν τις πόρτες ανοιχτές και τα έκλεψε η ΕΟΚΑ Β΄, το θέμα των εφέδρων αξιωματικών που αρχηγός κράτους έλεγε εγώ δεν τους θέλω και ο Ντενίσης έλεγε όχι θα πάνε αυτοί, η μείωσις του αριθμού των αξιωματικών είναι ένα άλλο πάρα πολύ σημαντικό στοιχείο αυτό. Δεν αναφέρεται πουθενά, κύριε πρόεδρε, όμως, δεν ξέρω κατά πόσο, τι μένει εδώ μέσα και τι φεύγει, αν ποτέ σας πω και τι ρόλο έπαιξε αυτό, είναι φοβερό.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΜΠΙΤΟΣ: Το γεγονός ότι ήθελε ο Μακάριος να απομακρύνει περίπου το ήμισυ των αξιωματικών από την Κύπρο υπήρξε και αυτό ένας παράγοντας που συνέβαλε στη λήψη της απόφασης του πραξικοπήματος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, ο Μακάριος γιατί ζητούσε την αποχώρηση;

ΜΠΙΤΟΣ: Διότι έβλεπε και στην επιστολή που έστειλε τον κίνδυνο να επικρέμαται πάνω από το κεφάλι του. Αφού το έβλεπε καθαρά...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μάλιστα. Αυτό ήτανε φανερό, δηλαδή, ότι οι αξιωματικοί του ΓΕΕΦ δεν έκαναν τη δουλειά τους, αλλά κοίταγαν πώς θα εκθέσουν τον Μακάριο, πώς θα τον ανατρέψουν, αυτό ήταν η υπόθεσις.

ΜΠΙΤΟΣ: Κύριε πρόεδρε, οι ρίζες πάνε πιο μακριά. Οι ρίζες πάνε στο ’63-64. Από τότε, διάβασα, δεν ξέρω αν είναι αλήθεια, και κάποιος άλλος κ. μάρτυς το είπε εδώ, αλλά το διάβασα...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όχι ό,τι διαβάζετε στις εφημερίδες, δεν είναι σωστό, γιατί και τώρα θα δείτε και στη δική σας κατάθεση μπορεί να γράψουν ό,τι θέλουν οι εφημερίδες, αυτό δεν είναι...

ΜΠΙΤΟΣ: Αλλά όμως, από το ’64 αρχίζει... τα δύο επιτελεία που ήταν κάτω στην Κύπρο, το ένα, είναι γεγονός δηλαδή, ήταν δημοκρατικό επιτελείο, το έστειλε ο Γεώργιος Παπανδρέου με στρατηγό τον Γεωργιάδη, δεν ξέρω αν το έχετε ακούσει, με τον Οπρόπουλο, διευθυντή 3ου Επιτελικού Γραφείου, με τον Μούργελα, επιτελάρχη, με τον στρατηγό τώρα, ταγματάρχη τότε Δεμέστιχα, και από την άλλη μεριά ήταν του Γρίβα το επιτελείο. Από τότε, λοιπόν, είχε αρχίσει αυτή, να το πούμε, η διαμάχη κατά κάποιον τρόπο και φτάσαμε μετά στο καθεστώς της χούντας εδώ. Το ξέρουμε και δεν ξέρω γιατί, ενώ στους όρους της απομακρύνσεως της Ελληνικής Μεραρχίας μαζί ετίθετο και όρος ότι θα φύγει και ο Γρίβας από την Κύπρο και δεν θα ξαναεπιστρέψει, τότε το καθεστώς έστειλε τον Γρίβα στην Κύπρο, τον έστειλε, μόνος του πήγε, δεν ξέρω, δεν μπορώ να το ελέγξω αυτό, για να αποτελέσει τον αντίπαλο πόδα του Μακαρίου. Αλλά τι μπορούσε ο Γρίβας να αντιτάξει στον Μακάριο, στη δημοτικότητα του Μακαρίου, στη διπλωματικότητα, στην ευφυΐα, στη νομιμότητα που είχε, παρά μόνο την παρανομία, τι άλλο μπορούσε; Και οργάνωσε και διηύθυνε την ΕΟΚΑ Β΄, η οποία έκανε τρομοκρατικές πράξεις, ήταν δηλαδή η ΕΟΚΑ Β΄ παλιοί αγωνισταί της ΕΟΚΑ Α΄, της πρώτης ΕΟΚΑ, οι οποίοι κατά τον άλφα και βήτα λόγο είχαν μείνει έξω από τη νομή, από την εξουσία και ήσαν δυσαρεστημένοι. Ε, αυτούς συσπείρωσε ο Γρίβας και άρχισε έναν τρομοκρατικό αγώνα κατά του καθεστώτος, του νόμιμου καθεστώτος της Κυπριακής Δημοκρατίας, δηλαδή, του Μακαρίου. Ο Μακάριος σε αντίδραση αυτού δημιούργησε το Επικουρικό Σώμα, ένα σώμα το οποίο ήτανε κατά κάποιον τρόπο παρακρατικό. Βέβαια, νόμιμο ήτανε, Πρόεδρος της Δημοκρατίας ήτανε, είχε την υποχρέωση να αμυνθεί και έφτιαξε αυτό το σώμα. Αυτό αποτελούσε καρφί στους οφθαλμούς των εξ Αθηνών, διότι ξέρανε ότι είναι η μόνη στρατιωτική δύναμις η οποία μπορούσε να αντιταχθεί σε οποιαδήποτε ανώ-

μαλη ή βίαια λύση. Άφησαν αξιωματικοί, Έλληνες αξιωματικοί, οι οποίοι όχι βέβαια φανερά αλλά ανεπίσημα υπέθαλπταν την ΕΟΚΑ Β΄, άφησαν από μία αποθήκη Γεροσκήπου, είναι μια μονάδα επιστρατεύσεως εκεί, Γεροσκήπου ήταν ένα χωριό, ένα μέρος της Κύπρου, και κλάπηκε οπλισμός σημαντικός από τις αποθήκες. Αυτό, βέβαια, ξύπνησε τον Μακάριο και άρχισε να αντιδρά. Στη συνέχεια, βέβαια, πέθανε ο Γρίβας και η ΕΟΚΑ Β΄ έπεσε σε αφάνεια, αλλά παρέμεινε του Μακαρίου, αν θέλετε, η φοβία που είχε έναντι της Χούντας και των Ελλήνων αξιωματικών, όχι όλων βέβαια, αυτών των λίγων, πόσοι ήτανε. Και από εκεί και πέρα άρχισε ο αγώνας, κύριε πρόεδρε, δηλαδή απ' ό,τι τα διαβάσαμε αυτά και τα ακούσαμε, ο αγώνας και ο οποίος έφερε το πραξικόπημα. Η άποψή μου, η θέση μου η εκπεφρασθείσα από τότε, την έχω γράψει, είναι ότι το πραξικόπημα υπήρξε ενέργεια αντεθνική, διότι έβλαψε τα εθνικά συμφέροντα της Ελλάδος και της αδελφής χώρας Κύπρου. Υπήρξε ενέργεια εγκληματική, διότι προκάλεσε πολλά θύματα, 301 είναι τα θύματα τα επίσημα, τα αναφερθέντα, αλλά είναι πολλά περισσότερα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, 301...

ΜΠΙΤΟΣ: 301 είναι οι νεκροί και οι τραυματίες που έχουν αναφερθεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, από της πλευράς του ελλαδικού στρατού;

ΜΠΙΤΟΣ: Αμφοτέρων, αμφοτέρων των πλευρών.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και από της πλευράς των Κυπρίων;

ΜΠΙΤΟΣ: Και από πλευράς Κυπρίων, αλλά είναι πολλοί περισσότεροι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Του Επικουρικού Σώματος κ.λπ...

ΜΠΙΤΟΣ: Ναι, του Επικουρικού και άλλων πολιτών.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: 301 είναι πάντως τα αναφερθέντα;

ΜΠΙΤΟΣ: 301, τα έχω εγώ στην έκθεσή μου, δηλαδή, που προέκυψαν από τις επιμέρους εκθέσεις που 'στείλαν από κάτω οι αξιωματικοί και το ΓΕΕΦ. Ήταν ακόμα εγκληματική, διότι προκάλεσε και πάρα πολλές υλικές ζημιές. Σκεφθείτε το Προεδρικό Μέγαρο, το οποίο είναι ένα αριστούργημα, δεν ξέρω πόσοι το είχανε δει αυτό, το πυρπόλησαν τελικά. Ακόμη, ήταν ενέργεια ανήθικη και παράνομη, διότι έγινε κατά παράβαση των νόμων της ηθικής και του δικαίου. Ακόμα, θα προσθέσω ότι ήταν και προδοτική πράξη, κυρίως έναντι του Μακαρίου, ο οποίος Μακάριος... υποτίθεται ότι οι αξιωματικοί αυτοί πήγαν εκεί και είχαν εμπιστευθεί σ' αυτούς να διαφυλάξουν και την ανεξαρτησία της Κύπρου, αλλά και το καθεστώς και τη νομιμότητα και τη συνταγματική τάξη, την οποία αυτοί ανέτρεψαν, άρα κατά κάποιον τρόπο πρόδωσαν τον ρόλο τους και την εμπιστοσύνη με την οποία τους είχαν περιβάλει. Και τελευταίο, κύριε πρόεδρε, ήτανε μια πράξη αλόγιστη και άφρων, διότι δεν προέβλεψε τις συνέπειες από το πραξικόπημα, κυρίως στον στρατιωτικό τομέα και στον διπλωματικό τομέα, άφησε κενά μεγάλα, τα οποία τουλάχιστον δεν φρόντισε να τα καλύψει, να μην υποστούμε αυτό το πράγμα που υπεστήκαμε εκεί. Βέβαια, δεν μπορούμε να πούμε ότι το πραξικόπημα σκέτο έφερε τους Τούρκους στην Κύπρο, οι Τούρκοι προετοιμάζοντο να πάνε στην Κύπρο πριν δέκα χρόνια, από το '64. Άλλωστε, από τότε άρχισε να δημιουργείται η απειλή και στην απειλή αυτή απήντησε και η κυπριακή κυβέρνηση με τη δημιουργία της Εθνοφρουράς και η ελληνική κυβέρνηση με την αποστολή της Μεραρχίας, αλλά έκανε τόσο μεγάλο κακό στην Εθνική Φρουρά. Είναι κάτι το οποίο δεν ξέρω σε ποιο βαθμό το γνωρίζει και η Επιτροπή σας και γενικά. Τέτοια αποδιοργάνωση, τέτοιες απώλειες έφερε, στελέχωσε με τέτοιους ανάξιους ανθρώπους την Εθνική Φρουρά, που λυπούμαι, κύριε πρόεδρε, πώς αυτοί οι άνθρωποι δηλαδή, αν θα σας εκθέσω τι έγινε εκεί κάτω μετά από πραξικόπημα, θα πείτε μα είναι δυνατόν; Ένας βλάκας λο-

χίας μπορούσε να κάνει πολύ καλύτερη δουλειά και τέλος πάντων κάτι να κουμαντάρει. Κύριε πρόεδρε, εδώ και λίγο συναισθηματικά, σας είπα, λοιπόν, ότι ευτύχησα να είμαι τότε κάτω που δημιουργούσαμε και οικοδομούσαμε τη θωράκιση της Κύπρου και ένιωθα τότε, παρότι ήμουν μικρός, πόσο δυνατοί ήμασταν και τι μπορούσαμε, δηλαδή, φτάσαμε το Κυπριακό τότε στο υψηλότερο και καλύτερο σημείο που μπορούσε να φτάσει. Και πόσο ατύχησα μετά, διότι δεν σας αποκρύπτω ότι, όταν πήγαινα με τον κ. Μαύρο και στις δυο συνδιασκέψεις της Γενεύης, το πώς μας κοίταζαν μόνον οι Τούρκοι, δεν σας λέγω τι μας έκαναν και πώς μας θεωρούσαν, ήταν κάτι το οποίο μας μείωνε πάρα πολύ. Πιστεύω, και θα σας το αναφέρω πάρα κάτω, ότι στην Κύπρο οι Τούρκοι δεν νίκησαν τους Έλληνες. Το ξέρουν ότι πόλεμος δεν έγινε, δεν είναι η ΕΛΔΥΚ τώρα, οι 1.000 άνδρες που... αλλά μας ταπείνωσαν διαφορετικά. Έδειξαν αποφασιστικότητα, όταν εμείς δείξαμε αναποφασιστικότητα, δείξανε τόλμη, το 'τολμήσαν δηλαδή και το 'κάναν, ενώ εμείς δεν τολμήσαμε ούτε δυο αεροπλάνα να στείλουμε κάτω ούτε δύο υποβρύχια. Σ' αυτό, λοιπόν, το σημείο νομίζω στηρίζεται η αλαζονεία της Τουρκίας, την οποία έκτοτε πληρώνουμε και στον δικό μας χώρο και δεν ξέρω και για πόσο χρονικό διάστημα θα την υφιστάμεθα και εμείς και τα παιδιά μας, την αλαζονεία την οποία μπορούσα να διαβάσω στα μάτια αυτών των ανθρώπων, των Ασιατών που κοίταζαν απέναντί μας, είτε συζητούσαμε κατ' ιδίαν είτε και μέσα στην αίθουσα συνεδριάσεων. Αυτή, λοιπόν, είναι η θέσις μου για το πραξικόπημα. Το λέω αυτό γιατί έχω ένα σωρό στοιχεία να σας αποδείξω τα θύματα, να σας αποδείξω τις υλικές ζημιές, να σας αποδείξω πόσος οπλισμός χάθηκε, να σας αποδείξω τι καθίζηση έπαθε το κυπριακό φρόνημα, τι αποδιοργάνωση έπαθε η Κυπριακή Δημοκρατία. Πώς να αντιμετωπίσει μια... όταν διελύθη όλη και τι είναι η Δημοκρατία της Κύπρου; Δεν είναι, τέλος πάντων, κανένα τεράστιο κράτος, ένα μικρό κράτος είναι από μερικά άτομα αποτελούμενη. Εάν αυτά τα άτομα τα συλλάβεις ή τα καταργήσεις ή προσπαθείς να τα φονεύσεις ή όλα αυτά ή τα σκοτώσεις κιόλας ... Έκανε πάρα πολύ μεγάλη ζημιά το πραξικόπημα, απ' αυτή την άποψη είναι εθνικό έγκλημα στην εθνική φρουρά και στο καθ' όλον δυναμικό της Κυπριακής Δημοκρατίας. Είναι αυτό που σας είπα, δηλαδή, υπήρξε αλογίστως, εν συνεχεία, γιατί δεν φρόντισαν να κάνουνε τίποτα να θωρακιστεί, να στείλουνε κάτι στην Κύπρο ή έστω και διπλωματικώς να φροντίσουν, αλλά τότε ήμασταν αποδιοπομπαίοι απ' όλες τις δυνάμεις. Σύμμαχοι, μη σύμμαχοι, τρίτος κόσμος, κανένας, η Ελλάς είχε απομονωθεί. Αυτό δε το ενθυμούμαι καθαρότατα, γιατί αρχικώς ήτανε να γίνει η διάσκεψη στη Βιέννη και η αυστριακή κυβέρνηση το αρνήθηκε. Είπε, δεν δέχομαι τους πραξικοπηματίες εδώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, είναι πάρα πολύ ενδιαφέρουσα η αφήγησή σας, όπως την κάνετε, αλλά πρέπει να παρεμβληθώ, για να σας ρωτήσω και εγώ ορισμένα πράγματα. Μιλήσατε για πυρπόληση του Μεγάρου.

ΜΠΙΤΟΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Επυρπολήθη το Μέγαρο;

ΜΠΙΤΟΣ: Πυρπολήθηκε. Υπάρχουν και φωτογραφίες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, δεν κάηκε συμπωματικά;

ΜΠΙΤΟΣ: Κύριε πρόεδρε, μέσα στο Προεδρικό Μέγαρο κατ' εκτίμηση δεν ήταν περισσότεροι από 15-20 άνδρες της φρουράς, δηλαδή, της προσωπικής φρουράς του Μακαρίου. Μάλιστα, τη στιγμή εκείνη, απ' ό,τι λέγεται και περιγράφεται, ο Μακάριος είχε δεχθεί κάτι παιδάκια από την Αίγυπτο, τα οποία φρόντισαν και τα έβγαλαν, κάτι Ελληνόπουλα από την Αίγυπτο, και καθ' ον χρόνον τα εδέχθη, τότε ήρθαν οι πληροφορίες ότι πλησιάζουν οι φάλαγγες των τεθωρακισμένων και οι δυνάμεις που έλαβαν μέρος με τους διοικητάς κ.λπ., τα έχω γραμμένα όλα, στο Προεδρικό Μέγαρο,

αλλά υπήρξε και κάποιο τηλεοπτικό ντοκουμέντο, δεν ξέρω, πριν έναν μήνα περίπου, με την ευκαιρία του πραξικοπήματος, το είδαμε στην τηλεόραση. Και εν συνεχεία άρχισε ένας καταιγισμός από πυροβόλα εναντίον του Μεγάρου, ο οποίος ανεξήγητος ήτανε, δεν ξέρω γιατί, και φυσικά προκλήθηκε και πυρκαγιά, διότι εκεί υπήρχαν φωλιές αντιστάσεων φανατικών, ξέρω εγώ, που αμύνοντο και δεν ήθελαν... δεδομένου ότι ο Μακάριος είχε διαρρεύσει ότι είχε φύγει. Πάντως πυρπολήθηκε το Μέγαρο, δεν ξέρω αν πυρπολήθηκε εξεπιτούτου, δηλαδή με πρόθεση, αλλά όμως τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν, όταν βομβαρδίζεται ένα κτίριο που έχει ξυλοκατασκευές, επόμενο είναι να προκληθεί και πυρκαγιά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο Μακάριος σας θέτω ως δεδομένο ότι κοιμόταν εκείνη την εποχή τη νύχτα στο όρος Τρόοδος.

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι, συγγνώμη, όχι τη νύχτα, ήτανε Σαββατοκύριακο και το Σαββατοκύριακο είχε μεταβεί στο Τρόοδος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Πάντως είχε περάσει τη νύχτα του στο Τρόοδος και όταν πήγαινε στο Τρόοδος επανήρχετο το πρωί για υπηρεσία.

ΜΠΙΤΟΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η ώρα που εξεδηλώθη το πραξικόπημα ήτανε οκτώ και τέταρτο περίπου. Αυτά σας τα θέτω ως δεδομένα.

ΜΠΙΤΟΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι φρονείτε, γιατί επελέγη αυτή η ώρα; Καταρχήν είναι συνήθης ώρα για την έναρξη επιχειρήσεων στρατιωτικών;

ΜΠΙΤΟΣ: Κύριε πρόεδρε, εμπειρίες με πραξικοπήματα δεν έχω, αλλά...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όχι με πραξικοπήματα, με στρατιωτικές ενέργειες.

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι, δεν είναι στρατιωτική ενέργεια, αυτό ήτανε πραξικόπημα. Αν ήταν στρατιωτική ενέργεια, δηλαδή μια επίθεση εναντίον μιας πόλεως, δεν θα γινόταν βέβαια εκείνη την ώρα, θα γινόταν ή το πολύ πρωί ή νύχτα ή επειδή είναι εντός κατοικημένου τόπου και θέλουμε να αποφύγουμε τη σκόπευση και την παρατήρηση, γι' αυτό διαλέγουμε συνήθως τη νύχτα ή περιορισμένης ορατότητος συνθήκες. Δεν ήταν, όμως, τυχαία η ώρα, διότι, όπως τα σχεδίασαν, διότι το έχουμε και το σχέδιό τους, αν θέλετε να το ακούσετε και αυτό...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το έχετε και το σχέδιό τους;

ΜΠΙΤΟΣ: Ναι, όλο το σχέδιο, πώς αναπτύχθηκαν, πώς οργανώθηκαν, ποιοι ετέθησαν αντικειμενικοί σκοποί, φάσεις, πρώτα θα γίνει αυτό, μετά εκείνο, τα ανέφεραν οι ίδιοι δηλαδή και τα έχω εγώ γραμμένα. Εγώ, μάλιστα, έμεινα με την εντύπωση ότι θα την έχετε την έκθεση αυτή...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν το αποκλείω να υπάρχει, αλλά δεν την είδα, δεν ξέρω, έχω μόνον αυτή την έκθεσή σας την προσωπική.

ΜΠΙΤΟΣ: Όταν αποστρατεύτηκα πέρυσι, κύριε πρόεδρε, επειδή γινόταν συζήτηση, πήγα στον κ. Δροσογιάννη, γιατί υπηρετούσα στο Αρχηγείο Στρατού, και του είπα, κύριε υπουργέ, ακούω και ο Πρωθυπουργός και πολλοί άλλοι παράγοντες που λένε... Μια φορά, αν θέλατε, μια ενημέρωση να σας γίνει, και του υπέδειξα μάλιστα και πού υπήρχαν αυτά τα πράγματα. Γιατί να μην ξέρει ο Πρωθυπουργός τι ακριβώς έγινε π.χ. και ένας αριθμός περιορισμένος, που δεν είχε ανακοινωθεί, βέβαια, επίσημα το άνοιγμα. Βέβαια, ελέγετο ότι θα ανοίξει, αλλά δεν είχε ανακοινωθεί. Και μου είπε ο κ. Δροσογιάννης, εντάξει, Μπίτο, μου κράτησε και τα τηλέφωνα εκεί, θα σε πάρω μια μέρα να έρθεις και θα το ρυθμίσω. Δεν το ρύθμισε. Δηλαδή, θέλω να πω μ' αυτό ότι τα στοιχεία υπάρχουν, αλλά ρωτήσατε γιατί έγινε αυτή την ώρα; Ήταν η πιο πρόσφορη ώρα, διότι ο Μακάριος θα βρισκότανε στη θέση του, οι επικουρικοί δεν θα ήτανε σπίτια τους, διότι αυτοί υπελόγιζαν να τους βρουν και κάπου συγκεντρωμένους, διότι, αν ήτανε σκόρπιοι και μετά αυτοί συνήθιζαν και τα όπλα τους τα είχαν και μαζί κ.λπ., θα εδημιουργείτο διαφυγή αυτών τους οποίους είχαν σαν στόχο. Και ο στόχος της χούντας, ας το πούμε, των

πραξικοπηματιών ήτανε ο Πρόεδρος Μακάριος με την Προεδρική του Φρουρά, ήτανε το Επικουρικό Σώμα, το οποίο ήταν το ισχυρότερο σε στρατιωτική βάση επάνω με διοικητή έναν ταγματάρχη Πανταζή, ήταν η αστυνομία και ήταν και ένας αριθμός άλλων, ας πούμε, εμπίστων προσώπων κ.λπ., αλλά και φανατικοί, μεταξύ των οποίων μάλιστα υπάρχουν πάρα πολλά θύματα, τα οποία δεν έχουν αναφερθεί και δυστυχώς νομίζουμε ότι είναι τόσα, ενώ είναι πολύ περισσότερα τα θύματα από το πραξικόπημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στόχος, είπατε, των πραξικοπηματιών ήτανε πρώτος απ' όλους, βέβαια, ο Μακάριος. Τι εννοείτε; Τι θέλανε να κάνουν τον Μακάριο, να τον σκοτώσουνε;

ΜΠΙΤΟΣ: Ποιος μπορεί να το πει αυτό; Μπορεί να 'θέλαν να τον σκοτώσουνε ή δεν θέλανε, πάντως οι ενέργειες οι οποίες γίνανε και άρχισε και εβάλετο το Προεδρικό Μέγαρο καταιγιστικώς σε βαθμό να το εξαφανίσουν από προσώπου γης... Για τους δέκα; Μπορεί να είχαν παύσει να πυροβολούν. Και εκ των υστέρων, μέσα στο ΑΕΔ την πρώτη και δεύτερη μέρα του πραξικοπήματος δύο ήτανε οι ιδέες που κυκλοφορούσαν, η τύχη του Μακαρίου, τι απέγινε ο Μακάριος, αν είναι νεκρός ή δεν είναι, μεγάλο ενδιαφέρον, αφύσικα μεγάλο ενδιαφέρον, και πότε θα γίνει η ένωση με την Ελλάδα. Αυτά τα δύο επικρατούσαν τότε μέσα στο ΑΕΔ. Δεν μπορώ να πω κατηγορηματικά ότι επεδιώκετο η φυσική εξόντωση του Μακαρίου. Δεν μπορώ να το πω ούτε και να το αποκλείσω όμως, και αν κρίνω και από ορισμένα που σας ανέφερα προηγουμένως, τι έγινε στο Προεδρικό όπου 'ξέραν ότι υπήρχε μέσα και τι έγινε μετά εδώ, αυτό το ενδιαφέρον, όλα είναι ενδεχόμενα, αλλά ποιος μπορεί να βάλει το χέρι του και να το πει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Επειδή έχετε υπόψη το σχέδιο, όπως είπατε, του πραξικοπήματος και επειδή μάθατε και έχετε και αυτή τη στρατιωτική εμπειρία την οποία έχετε, η διαφυγή του Μακαρίου ήτανε διαφυγή που είναι πιθανόν να οφείλετο σε οργάνωσή της από τους ίδιους αυτούς, από κάποιον, τέλος πάντων, από τους ίδιους;

ΜΠΙΤΟΣ: Το ξέρω, κύριε πρόεδρε, το άκουσα και από δύο-τρεις εκεί, και από τον Γεωργίτση και από τον Κομπόκη και από τον Κορκόντζελο. Το Προεδρικό Μέγαρο, στο οποίο μάλιστα πήγα και τώρα τελευταία ως απεσταλμένος, πήγα, δηλαδή, πριν δύο χρόνια και μας δέχθηκε ο κ. Κυπριανού, σαν στρατηγός, δηλαδή, πήγα για κάτι θέματα της Εθνικής Φρουράς, είναι έτσι κάπως σε ύψωμα επάνω. Ήτανε παλαιά αυτό η κατοικία του Άγγλου κυβερνήτη και μπορεί εύκολα να περικυκλωθεί, δεν παρουσιάζει, δηλαδή, τίποτα. Τώρα το σενάριο της διαφυγής του, όπως το έχω ακούσει, ήταν ότι κάποια πλευρά είχε μείνει αφύλακτη και από εκεί διέρρευσε ο Μακάριος. Έφυγε εγκαίρως με κάναν δυο εμπίστους του, με έναν αστυνομικό και έναν άλλον, και βρήκαν, βέβαια, ένα αυτοκίνητο παρακάτω και το σταμάτησαν και από εκεί άλλο ένα παραπέρα και από εκεί πήγε, όπως είναι γνωστό, στη Μονή Κύκκου και από τη Μονή Κύκκου έδωσε σήμα στην Πάφο ότι μεταβαίνει και πήγε στην Πάφο, όπου λειτουργούσε ένας σταθμός και έβγαλε και το ραδιοφωνικό μήνυμα προς τον κυπριακό λαό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είναι πιθανό να μην είχε ολοκληρωθεί η περικύκλωση του Προεδρικού Μεγάρου, δηλαδή, όταν αρχίσαν οι πυροβολισμοί;

ΜΠΙΤΟΣ: Ναι, μπορεί. Μπορεί να είχε προλάβει, δηλαδή, να ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Απλώς να μην είχε ολοκληρωθεί.

ΜΠΙΤΟΣ: Να μην ολοκληρώθηκε, δηλαδή, να έγινε, πώς να πούμε, πρόωρη η έναρξη των πυροβολισμών, οπότε δεν είχε ολοκληρωθεί και ξέρετε, εάν αρχίσει το τουφεκίδι, κατά την κοινή έκφραση...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν σταματάει.

ΜΠΙΤΟΣ: Έπειτα δύσκολα μπορεί να κινείται κανένας ανέτως και να περικυκλώνει και να κάνει, διότι σκέπτεται και τους κινδύνους, τις σφαίρες κ.λπ. κλπ...

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι τα σχέδια, το σχέδιο.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΜΠΙΤΟΣ: Κοιτάξτε, δεν υπάρχουν τέτοιες λεπτομέρειες. Αυτές προέκυψαν από αναγνωρίσεις, δηλαδή, κλήθηκε πρώτα εδώ ο Κομπόκης με τον Γεωργίτση στην Αθήνα, 2 Ιουλίου, πότε ήταν.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΜΠΙΤΟΣ: Ναι, σταθείτε, αυτό θέλω να σας πω. Σχεδιάστηκε σε γενικές γραμμές από ορισμένους εδώ πώς θα γίνει το πραξικόπημα. Έφυγαν αυτοί, πήγανε κάτω, το μελέτησαν και το σχεδίασαν. Ο Κομπόκης, βέβαια, βασικώς, διότι ο Γεωργίτσης δεν ήταν σε θέση να κάνει σχεδιασμούς, το σχεδίασε με λεπτομέρειες. Στις λεπτομέρειες αυτές προεβλέπετο η συγκρότηση ενός τμήματος από τεθωρακισμένα, από καταδρομείς, με επικεφαλής τον Κορκόντζελο, να κινηθεί και να πάει να καταλάβει το Προεδρικό Μέγαρο.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι, δεν το υπέβαλε, αυτό προέκυψε εκ των υστέρων. Δεν υπάρχει σχέδιο επιτελικό, δηλαδή, με σχεδιαγράμματα και με τέτοια. Συγγνώμη, αν... Εννοώ ποιοι ήταν οι αντικειμενικοί σκοποί, πώς έγινε η οργάνωσις των τμημάτων, μέσα στο σχέδιο είναι αυτό, τι αποστολές δόθηκαν.

ΜΕΛΟΣ: ...διότι είπατε ότι το σχέδιο, κατά φάσεις κ.λπ., και είπα αν το έχετε να μας το...

ΜΠΙΤΟΣ: Όταν το είπα, ξέρετε τι εννοούσα, κύριε βουλευτά, εννοούσα το εξής, ότι ένα τμήμα λ.χ. επετέθη αρχικώς στο Μετόχι του Κύκκου, έχετε πάει στην Κύπρο, δεν ξέρω αν το ξέρετε αυτό, είναι ένα μικρό κομμάτι στα περίχωρα της Λευκωσίας, και εν συνεχεία κινήθηκε και πήγε κάπου αλλού. Αυτό στον στρατό το λέμε φάσεις εμείς, δηλαδή, πρώτη φάση εδώ και σε δεύτερη φάση εκεί και σε τρίτη φάση εκεί. Αυτό εννοούσα, όχι λεπτομερές επιτελικό σχέδιο. Απλώς, σχεδίαση είναι, όταν είπαν κάνουμε αυτή την οργάνωση, βάζουμε αυτούς τους επικεφαλής, έχουμε αυτούς τους αντικειμενικούς σκοπούς, ΑΝΣΚ τους λέμε και παίρνετε εσείς αποστολή αυτό, αποστολή εκείνο, συντονισμός, κίνηση, πάτε κάντε τις αναγνωρίσεις, αυτό είναι μια πλήρης επιχείρηση.

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΜΠΙΤΟΣ: Ναι, αυτό προέκυψε από τις αναφορές του καθενός. Εγώ είπε ο τάδε έκανα αυτό και αυτό και αυτό, ο άλλος έκανε αυτό και αυτό, αυτά πάρθηκαν και συρράφτηκαν και έγινε, βγήκε, είναι καθαρό, δεν μπορεί να...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η επίθεσις εναντίον του Προεδρικού Μεγάρου, η τόσο βιαία, τόσο μεγάλη και κάποιας διαρκείας, σε συνδυασμό και με το γεγονός ότι ήταν η ώρα που έπρεπε ο Μακάριος φυσιολογικά να είναι μέσα στο Προεδρικό Μέγαρο, σας επιτρέπει τη σκέψιν ότι είχαν οργανώσει έτσι τα πράγματα, ώστε να εξασφαλιστεί η διαφυγή του Μακαρίου και πώς ήταν δυνατόν να εξασφαλιστεί η διαφυγή, όταν τα βλήματα, οι σφαίρες έπεσαν σε όλες τις πλευρές του Μεγάρου ή στη μία πλευρά, αυτή που ήταν και ο Μακάριος, 'σπάσαν τζάμια, ιστορίες, πράματα, βάλανε φωτιά, ή βάλανε φωτιά ή άναψε φωτιά, και 'ξέραν ότι ο Μακάριος ήταν μέσα, αυτό ήταν το δεδομένο το οποίο είχαν; Είναι δυνατόν να πούμε ότι συγχρόνως είχαν βρει τρόπο να εξασφαλίσουν διαφυγή του Μακαρίου; Αν ας πούμε δεν γινόταν στις 8.30΄ η επιχείρηση, αλλά γινόταν στις 6.00΄ το πρωί, δεν ήταν βέβαιο ότι ο Μακάριος θα εσώζετο;

ΜΠΙΤΟΣ: Ασφαλώς, γιατί δεν ήταν εκεί, ήταν απών, δεν υπήρχε εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιατί, λοιπόν, να κάνουνε όλη αυτή την ιστορία, να περιμένουν να έρθει ο Μακάριος, να κάνουν την τρομερή αυτή επίθεση εναντίον του Μεγάρου; Κανένας δεν τους διασφάλιζε ότι κάποια σφαίρα δεν θα έβρισκε τον Μακάριο, τον σωματοδέστατο, μάλιστα, Μακάριο.

ΜΠΙΤΟΣ: Κύριε πρόεδρε, σας ανέφερα και προηγουμένως, βέβαια έχω πάρει και όρκο τώρα, δεν μπορώ με βεβαιότητα αυτό να το πω και θα μου επιτρέψετε, δηλαδή,

αυτό που λένε και στις δίκες, ότι είναι υπέρ του κατηγορουμένου η αμφιβολία. Μπορώ να το πω τώρα με βεβαιότητα; Δεν μπορώ να το πω. Βέβαια, οι ενδείξεις, σας ανέφερα και προηγουμένως, η σφοδρότητα με την οποία εβλήθη το Προεδρικό Μέγαρο, που δεν υπήρχε και λόγος... Και αν θα σας αναφέρω αλλού, δηλαδή, στην Αρχιεπισκοπή έγινε σφοδρότερη σύγκρουση και στη θέση του Επικουρικού Σώματος έγιναν πολύ σφοδρότερες και φονικότατες μάχες, εκεί είχαμε και πολλά θύματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με συγχωρείτε, υπήρχαν και δυνάμεις περισσότερες, έτσι δεν είναι;

ΜΠΙΤΟΣ: Ναι, βέβαια, ενώ η Προεδρική Φρουρά δεν πρέπει να μετριότανε περισσότερο από...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η Προεδρική Φρουρά ήτανε ολιγάριθμη;

ΜΠΙΤΟΣ: Ήταν η προσωπική ασφάλεια του Μακαρίου, ικανή για να διαφυλάξει τον Μακάριο από κάποιον που πήγαινε, ξέρω εγώ, να τον βλάψει ως άτομο, αλλά ικανή, για να προστατεύσει τον Μακάριο και το Προεδρικό Μέγαρο από μια προσβολή από στρατιωτικό τμήμα, δεν ήταν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτή την άποψη για οργάνωση της διαφυγής του Μακαρίου από τους ίδιους τους πραξικοπηματίες πότε την πρωτακούσατε;

ΜΠΙΤΟΣ: Τώρα την άκουσα, κύριε πρόεδρε. Τώρα την άκουσα που άρχισαν οι συνεδριάσεις σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δεν είχε λεχθεί προηγουμένως, γι' αυτό, άλλωστε, δεν το γράφετε σε καμιά από τις εκθέσεις σας. Το γράφετε;

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι, δεν το γράφω εγώ πουθενά, αλλά να σας αναφέρω και κάτι άλλο. Εν τοιαύτη περιπτώσει, όταν ο Μακάριος διέφυγε και πήγε στην Πάφο, τι είχε στη διάθεσή του; Απλούστατα έναν σταθμό και μερικούς εκεί, να πούμε εκατό ανθρώπους, περισσότερους δεν είχε. Πώς εξηγείται το γεγονός ότι κινήθηκε ολόκληρη εκστρατεία; Εκστρατεία έγινε με άρματα, με πυροβολικό, με τεθωρακισμένα, για να πάνε να πολεμήσουν ποιον στην Πάφο; Ποιους να πολεμήσουν; Και βέβαια είναι και μία από τις συνέπειες του πραξικοπήματος, ότι διατάραξε τη διάταξη των μονάδων και βρέθηκαν οι μονάδες χιλιόμετρα μακριά να υποστούν καταπόνηση και το προσωπικό, αλλά κυρίως τα μέσα τα οποία δεν ήταν και τόσο καλά και βέβαια αυτά είναι στις συνέπειες από το πραξικόπημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Έγινε και βομβαρδισμός από πλοίο της Πάφου;

ΜΠΙΤΟΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εν καιρώ που ήταν ή δεν ήταν ο Μακάριος εκεί;

ΜΠΙΤΟΣ: Δύο φορές πήγε το περιπολικό ΛΕΒΕΝΤΗΣ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μήπως ξέρετε ποιος ήτανε πλοίαρχος στο ΛΕΒΕΝΤΗΣ, διοικητής;

ΜΠΙΤΟΣ: Ήτανε, μου φαίνεται, κάποιος Ταβλαρίδης, πλωτάρχης, τον έχω γραμμένο. Αμέσως θα σας αναφέρω. Ήτανε αυτό, διατάχθηκε το περιπολικό ΛΕΒΕΝΤΗΣ να πλεύσει την πρωία της 20ής στην Πάφο. Πήγε το περιπολικό στην Πάφο, διέσωσε το ναυτικό κλιμάκιο το οποίο υπήρχε εκεί, δηλαδή, υπήρχε ένας ναυτικός σταθμός Πάφου και ήταν κάτι λίγοι άνδρες. Εν τω μεταξύ, η Πάφος την πρώτη μέρα περιήλθε στα χέρια των μακαριακών, να το πούμε, όπως και η Λάρνακα και η Λεμεσός, και εκεί οι αξιωματικοί συνελήφθησαν, ανοίξανε τις αποθήκες, πήραν όλα τα όπλα εκεί και, αφού περισυνέλεξε τους άνδρες, έφυγε. Όταν όμως δόθηκε η εντολή την ίδια μέρα να κινηθούν αυτές οι τρεις φάλαγγες προς Πάφο, ξαναδιατάχθηκε το ΛΕΒΕΝΤΗΣ να πάει και τότε βομβάρδισαν. Δεν θυμάμαι την πρώτη φορά αν βομβάρδισε, αλλά τη δεύτερη είμαι βέβαιος. Τώρα πού το έχω, είναι κάπου εδώ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Καλώς. Για πέστε μου ο Ιωαννίδης δεν μετείχε σ' αυτό το συμβούλιο της 13ης που είπατε;

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μήπως ξέρετε αν μετείχε, δεν το είδατε εσείς, δεν ήσαστε εδώ ίσως ή δεν το μάθατε, σε κάποιο συμβούλιο που έγινε πρωτύτερα με Γεωργίτση και Κομπόκη και

με Μπονάνο, σε εκείνο το συμβούλιο ο Ιωαννίδης;

ΜΠΙΤΟΣ: Ναι, μετείχε. Κύριε πρόεδρε, τη διαταγή για την ενέργεια του πραξικοπήματος εναντίον του Μακαρίου την έδωσε ο τότε Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων στρατηγός Μπονάνος προς τον ταξίαρχο Γεωργίτση και συνταγματάρχη Κομπόκη. Αυτό έλαβε χώρα στις 19.30΄ της 2ας Ιουλίου σε μυστική σύσκεψη στο γραφείο του Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων, στην οποία έλαβαν μέρος οι παρακάτω: στρατηγός Μπονάνος, υποστράτηγος Παπαδάκης Παύλος, διοικητής της 12ης μεραρχίας, πρώην επιτελάρχης του ΓΕΕΦ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με συγχωρείτε, η 12η μεραρχία που ήδρευε;

ΜΠΙΤΟΣ: Ήδρευε στην Αλεξανδρούπολη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και επειδή είπατε περί αντιστράτηγου, αντιστράτηγου ή υποστρατήγου;

ΜΠΙΤΟΣ: Υποστράτηγου Παπαδάκη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Υποστρατήγου Παπαδάκη. Είχε καμία συγγένεια με κανέναν αυτός;

ΜΠΙΤΟΣ: Με ποιον;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τον Ιωαννίδη π.χ.;

ΜΠΙΤΟΣ: Συγγένεια δεν ξέρω αν είχε, γνωρίζω πάντως ότι ήτανε φανατικός αντιμακαριακός, υπήρξε από τους...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μήπως ήτανε γαμπρός του Ιωαννίδη;

ΜΠΙΤΟΣ: Δεν ξέρω, όχι, δεν το ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτός ο Παπαδάκης είχε έρθει και στη ΔΙΚ και σας είχε επισκεφθεί;

ΜΠΙΤΟΣ: Μάλιστα, πέρασε, καθ' οδόν από την Κύπρο προς τη μονάδα του, είχε ήδη προαχθεί σε υποστράτηγο, δηλαδή, ήταν ταξίαρχος και ήταν επιτελάρχης, δεν τον έφτασα εγώ βέβαια επιτελάρχη στο ΓΕΕΦ, και πέρασε μια φορά από τη ΔΙΚ, μας χαιρέτησε εκεί πέρα και έφυγε. Δεν είπε τίποτε. Βέβαια, προφανώς ήδη είχε επαφές, τι έκανε δεν γνωρίζω. Πάντως ήτανε ο ταξίαρχος Ιωαννίδης, ο ταξίαρχος Γεωργίτσης και ο συνταγματάρχης Κομπόκης. Αυτοί οι πέντε συμμετείχαν στη μυστική σύσκεψη που έγινε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στο πολεμικό συμβούλιο που έγινε στη συνέχεια, στις 20 Ιουλίου, μετείχατε;

ΜΠΙΤΟΣ: Μετείχα ως δείκτης, δηλαδή, δείκτης λέμε στον στρατό, βάζουμε έναν χάρτη και δείχνουμε αυτά που λέει κάθε προϊστάμενός μας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μετείχε και ο Ιωαννίδης;

ΜΠΙΤΟΣ: Βέβαια.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εσείς μετείχατε ως επιτελής της ΔΙΚ;

ΜΠΙΤΟΣ: Ως επιτελείς διαταχθήκαμε να ετοιμάσουμε έναν χάρτη με τον Βαμβάτσικο μαζί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο Ιωαννίδης με ποια ιδιότητα μετείχε; Από πλευράς ιεραρχίας θέλω να μου πείτε.

ΜΠΙΤΟΣ: Από πλευρά ιεραρχίας δεν είχε καμία θέση εκεί, διότι ο Ιωαννίδης εφέρετο επισήμως ως διευθυντής της ΕΣΑ τότε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είχε καμιά σχέση η διοίκηση της ΕΣΑ με το πολεμικό συμβούλιο;

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι, τίποτε. Παρεστάθη ως ο ισχυρός άνδρας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ως εκπρόσωπος τίνος; Ως ο αρχηγός τίνος;

ΜΠΙΤΟΣ: Είπα, ως ο ισχυρός άνδρας, αυτός που κινούσε τα νήματα, πώς αλλιώς;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτή η επιστράτευσις που διατάχθηκε, αποφασίστηκε δηλαδή και διατάχθηκε από το πολεμικό συμβούλιο, ήτανε γενική;

ΜΠΙΤΟΣ: Ήτανε, κύριε πρόεδρε, θα μου επιτρέψετε την έκφραση, φιάσκο, διότι... Γνωρίζουμε και τα σχέδια, βέβαια, λένε ότι μια επιστράτευση, για να επιτύχει, χρειάζεται κάποιο στάδιο προπαρασκευής, δηλαδή, δεν μπορούμε... και γι' αυτό στις ασκήσεις τις οποίες κάνουμε και παίζουμε τα θέματα επιστρατεύσεως αρχίζουμε από την Τ: μείον 15 ημέρα (συντομογραφία του time μείον 15 ημέρες από το γεγονός), διότι υποτίθεται ότι η κρίσις αρχίζει και από τότε δημιουργείται και καλούνται πυρήνες, επιστρατεύονται ορισμένα οχήματα ή ενεργοποιούνται ορισμένα οχήματα, τα οποία θα στείλουνε τις ατομικές προσκλήσεις κ.λπ. Σας αναφέρω όμως και τούτο, ότι ο Ιωαν-

νίδης μίλησε τελευταίος μέσα στο συμβούλιο, τα λέω στην έκθεσή μου, δηλαδή, μέσα εκεί αφού εξέθεσε, δεν θυμάμαι ποιος επιτελής αξιωματικός, ήτανε όλη η κυβέρνηση, ο Ανδρουτσόπουλος, όλα τα μέλη του υπουργικού συμβουλίου...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εάν θυμάστε, ο Ανδρουτσόπουλος, ποιος άλλος;

ΜΠΙΤΟΣ: Ήτανε ο Κυπραίος, ήτανε ο Τσούμπας, τότε ήτανε Δημοσίας Τάξεως, ήτανε ένας κουτσός, δεν θυμάμαι πώς τον λέγανε, ο οποίος ήταν υπέρ του πολέμου κατά της Τουρκίας. Όλοι ήταν εκεί, όλο το υπουργικό συμβούλιο. Τώρα δεν τους μέτρησα βέβαια, αλλά...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο Υπουργός Εθνικής Αμύνης είχε καταδεχθεί να έρθει, ήρθε ή δεν ήρθε;

ΜΠΙΤΟΣ: Ναι, ήτανε τότε, αν θυμάμαι καλά, ο Λατσούδης. Όλα συζητήθηκαν, άλλοι υπουργοί είπαν ότι πρέπει να κηρύξουμε τον πόλεμο κατά της Τουρκίας...

ΜΕΛΟΣ: Κρατήθηκαν πρακτικά;

ΜΠΙΤΟΣ: Ήμουνα, κύριε βουλευτά, όρθιος και μάλιστα καμιά ώρα και πλέον και έδειχνα και μετά κάθισα βέβαια σαν φρουρός του χάρτη, δεν καθόμουνα εκεί πέρα στο συμβούλιο και δεν ξέρω αν κρατήθηκαν πρακτικά. Πάντως, αυτά που θυμούμαι τα έχω γράψει. Ήταν η γενική εικόνα ότι άλλοι μεν ήταν υπέρ του πολέμου, άλλοι όχι υπέρ του πολέμου, άλλοι πρότειναν ορισμένα ενδιάμεσα, δηλαδή άμεση αποχώρηση του κλιμακίου της Σμύρνης, το οποίο και έγινε, και η κήρυξη της γενικής επιστρατεύσεως. Ο Ιωαννίδης μίλησε τελευταίος και είπε θα κάνουμε πόλεμο. Είναι λέξη που είπε. Τώρα, εν συνεχεία τι έγινε δεν ξέρω, πάντως σαν μέτρο εκήρυξαν τη γενική επιστράτευση, η οποία είχε σαν σκοπό, κατά την άποψή μου, τον εκφοβισμό. Ήταν κάπου ανακόλουθο, διότι, όταν οι Τούρκοι κάνανε την επέμβαση και την πρώτη και τη δεύτερη, ο λόγος για τον οποίον και η ιεραρχία αλλά και η πολιτική ηγεσία μας έλεγε ότι δεν μπορούμε να στείλουμε ενισχύσεις ή δεν μπορούμε να στείλουμε το ένα, δεν ήταν μόνο καθαρά οι στρατιωτικές συνέπειες, αλλά ήταν και μην τυχόν η Τουρκία μάς κάνει πόλεμο στον Έβρο. Έχω κάνει μία ξερή εκτίμηση. Ότι η Τουρκία εκείνη τη στιγμή δεν ήτανε σε θέση, δεν είχε δυνατότητα. Κι εμείς, όταν εκτιμούμε στον στρατό, εκτιμούμε τις δυνατότητες. Τι μπορεί ο αντίπαλος να μας κάνει κι όχι τι προτίθεται ή τι είχε μέσα στο μυαλό του. Δεν μπορούσαν, λοιπόν, οι Τούρκοι να μας κάνουν πόλεμο. Παρά ταύτα, εμείς τότε προτείναμε πόλεμο. Αυτή ήταν η λέξις η τελευταία του Ιωαννίδη. Κι έγινε η γενική επιστράτευσις, για την οποία βέβαια στις διαστάσεις που την ακούτε μην πολύ πιστεύετε, αλλά εν πάση περιπτώσει είναι επόμενο να μην επιτύχει μία επιστράτευση η οποία διατάσσεται απευθείας, δηλαδή γενική επιστράτευση. Δεν είναι δυνατόν. Διότι, αν δεν προηγηθούν η πρόσκληση των πυρήνων, εάν δεν προηγηθεί η διά ατομικών προσκλήσεων που στέλνονται, αν δεν επιταχθούν ορισμένα οχήματα, εάν δεν προϊδεαστούν οι αστυνομικές αρχές να προωθήσουν τα αυτά, δεν γίνεται, όπως στο Ισραήλ που λένε από το ραδιόφωνο ορισμένα συνθηματικά και τρέχουν όλοι οι Ισραηλίτες και φτιάχνουν τις μονάδες. Εμείς έχουμε το κλασικό, την κλασική μέθοδο επιστρατεύσεως, την οποία την έχουμε χρόνια. Ήτανε λάθος η κίνηση της γενικής επιστρατεύσεως, εφόσον μάλιστα δεν θέλαμε να κάνουμε και πόλεμο. Αλλά έγινε για τον εκφοβισμό. Αυτό απεδείχθη και μπούμερανγκ, γιατί απεδείχθη ότι ήταν μπλόφα κι αυτό μετά μέτρησε στις αποφάσεις της Άγκυρας και, δεν ξέρω, ίσως και του συμμαχικού παράγοντα. Πάντως, θα έρθει και η στιγμή, κύριε πρόεδρε, δεν ξέρω πότε και, αν το θέλετε βέβαια, να σας πω και δυο λόγια για τον ρόλο του συμμαχικού παράγοντα του τότε, την περίοδο αυτή την κρίσιμη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Βεβαίως, θα το πείτε. Βεβαίως, όλα θα τα πείτε. Θα σας παρακαλέσω μάλιστα να τα πείτε. Αλλά η επιστράτευσις αυτή η οποία έγινε, η ελληνική, είπατε ότι ήταν φιάσκο, κατέληξε σε μπούμερανγκ κτλ.,

εγώ θα ήθελα πιο συγκεκριμένα να μου πείτε, είχε ίχνος επιτυχίας, απέτυχε, ως επιστράτευσις;

ΜΠΙΤΟΣ: Δεν απέτυχε, αλλά και δεν πέτυχε. Και το σπουδαιότερο απ' όλα, δημιούργησε στους εφέδρους μια άσκημη εντύπωση. Βέβαια, ο κόσμος, ο λαός, από τον λαό βέβαια πήραμε το υλικό, ήτανε και αγανακτισμένοι κατά του καθεστώτος, αλλά και έτσι όπως διεξήχθη και υπό την πίεση αυτή της προχειρότητας και του εσπευσμένου έδωσε το δικαίωμα και στον κάθε όχι καλόπιστο, και στον κακόπιστο Έλληνα, αυτόν που προσεβλήθη, να βάλει και βρήκε και πρόσφορο έδαφος αυτός ο ψίθυρος. Βέβαια, δεν μπορούμε να πούμε ότι απέτυχαν, διότι οι πλείστες των μονάδων επιστρατεύτηκαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στον καλόπιστο Έλληνα τι εντύπωση έδωσε; Έδωσε την εντύπωση ότι υπάρχει στρατός ή ότι βρισκόμαστε σε διάλυση;

ΜΠΙΤΟΣ: Κύριε πρόεδρε, να ξεκαθαρίσουμε ορισμένα πράγματα. Σε ορισμένα μέρη της Ελλάδας, λόγου χάρη στον Έβρο, στη Θράκη, στη Μακεδονία, στα νησιά, η επιστράτευση πέτυχε. Εκεί που ήταν μοιραίο να αποτύχει ήταν στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπως ήταν η Αθήνα, όπου κλήθηκαν 100.000 έφεδροι, λέω ένα νούμερο, μπορεί να μην ήταν τόσοι, ή στη Θεσσαλονίκη ή στην Καβάλα που μπερδέψανε μέσα εκεί τα δρομολόγια και στη Θεσσαλονίκη μπερδέψανε και 'φύγαν ορισμένες μονάδες από το Πανόραμα και δεν ήταν κατάλληλο το δρομολόγιο και φράξανε τα δρομολόγια. Μετά πήγανε οι έφεδροι σε ορισμένα μέρη που θα παρουσιαζόντουσαν και ήταν υπεράριθμοι. Πήγαν με τ' αυτοκίνητά τους, δημιουργούσανε πρόβλημα κυκλοφορίας. Δεν είχαν να τους ντύσουνε, δεν είχαν να τους απορροφήσουνε, αυτό το πράγμα δεν χρειαζόταν να γίνει. Εν πάση περιπτώσει, έγινε όμως και τώρα τι να το κάνουμε αυτό, ήταν ατυχής...

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Δηλαδή, θα σας κάμω μια πιο χοντρή ερώτηση, από τις 23 και πέρα, από τις 24 και πέρα, με την κατάσταση στην οποία βρισκόταν τότε ο στρατός και με την ψυχολογία που είχε δημιουργηθεί και στον στρατό και στον λαό, ήταν δυνατή η ανάληψις πρωτοβουλιών, επιθετικών, αν θέλετε, από μέρους της ελληνικής κυβερνήσεως;

ΜΠΙΤΟΣ: Επιθετικών πρωτοβουλιών όχι, κύριε πρόεδρε, αμυντικών, πρώτα πρώτα δεν είναι πρωτοβουλία, την πρωτοβουλία την έχει ο επιτιθέμενος, αν επιβάλλεται από τις συνθήκες και τις ανάγκες και τα συμφέροντα, πρέπει να ληφθούν, ό,τι μπορούσε να γίνει από τις 23 και μετά. Αλλά τι έγινε μέχρι τις 23 και τι ήταν δυνατόν να γίνει μετά; Αλλά, όταν μιλάμε για επιθετικές πρωτοβουλίες, που είπατε τώρα, τι να κάνουμε; Δηλαδή, εμείς να επιτεθούμε στην Τουρκία;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ρωτάω αν ήταν δυνατή η αντίδρασις.

ΜΠΙΤΟΣ: Πρώτα πρώτα δεν ήταν δυνατή. Ακόμα και όταν ρωτήθηκε ο τότε Αρχηγός Στρατού να κάνει με το μυαλό του μια εκτίμηση, εάν μπορούμε να επιτεθούμε στον Έβρο, είπε τίποτα δεν ξέρω, απλώς μαθηματικά, πρόσθεση και αφαίρεση. Όταν οι Τούρκοι έχουν 1800 άρματα κι εμείς έχουμε 600, πώς είναι δυνατόν τα 600 να επιτεθούν στα 1800; Αυτό ελέχθη. Λέχθηκε, δεν ξέρω, σε κάποιο επίπεδο μέσα στο επιτελείο, μεταξύ Μπονάνου...

ΜΕΛΟΣ: Το ακούσατε εσείς;

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι, δεν το άκουσα. Κατά τις 20 με 21 η πολιτική κυβέρνηση κάλεσε τους αρχηγούς, ιδιαίτερα, δεν θυμάμαι αν ήτανε στη 2ην, μου φαίνεται, φάση της επαναλήψεως των επιχειρήσεων και τους είπε ο Καραμανλής τι μπορούμε να κάνουμε. Κι όλοι δήλωσαν απολύτως τίποτα. Και τους έδιωξε μέσα από την αίθουσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ήθελα να δω, σας είπα από τις 23 και δώθε, από τις 24 και δώθε έπρεπε να σας πω, που ανέλαβε η κυβέρνησις ευρύτερης συνεργασίας, όπως τη λέει προσφυώς ο κ. Πεπονής, όταν ανέλαβε η κυβέρνησις αυτή, μπορούσε να κάνει μια

ενέργεια που να μπορέσει να σταματήσει, αν θέλετε, την επίθεση της Τουρκίας κατά της Ελλάδος ή να κάμει μία αντενέργεια στον Έβρο ή οπουδήποτε αλλού; Ποια ήταν η κατάσταση του στρατού δηλαδή;

ΜΠΙΤΟΣ: Κύριε πρόεδρε, στον Έβρο και στα νησιά δεν μπορούσαμε να κάνουμε τίποτα απολύτως, καμιά επιθετική ενέργεια. Το μόνο που μπορούσαμε να κάνουμε, βέβαια αυτό εάν μπορούσαμε να το κάνουμε μία φορά στις 24, έπρεπε να το έχουμε κάνει δέκα φορές στις 20 του μηνός και δεν το κάναμε, και είναι εκπεφρασμένη αυτή η άποψη που σας λέω, είναι ότι έπρεπε να στείλουμε στην Κύπρο βοήθεια, ενισχύσεις δηλαδή. Ποιες; Αυτές που προεβλέποντο από τα σχέδια. Βέβαια μετά ζήτησε τότε η κυβέρνηση να οργανώσουμε εκστρατευτικό σώμα. Αυτό ήταν ανεδαφικό. Δεν μπορούσαμε να κάνουμε εκστρατεία, δηλαδή να αρματώσουμε όλο μας τον στόλο κι όλα μας τα εμπορικά, να βάλουμε επάνω δυο-τρεις μεραρχίες και να τις στείλουμε. Αλλά ότι μπορούσαμε να στείλουμε, λόγου χάρη, δυο υποβρύχια και να βουλιάξουν, ένα έστω, και να στείλουμε και είκοσι αεροπλάνα, όπως προεβλέποντο από τα σχέδια, να ματώσει έστω και μία μύτη τούρκικη, τουλάχιστον θα είχαμε το ελαφρυντικό επί της ιστορίας μας και ότι κάπως αντιδράσαμε και ήτανε νόμιμο το δικαίωμά μας να αντιδράσουμε, διότι δεν εθίγοντο μόνο τα συμφέροντά μας εκεί. Στην Κύπρο εβάλλετο η ΕΛΔΥΚ, η ΕΛΔΥΚ ήταν ελληνικό τμήμα, προσεβάλλετο απροκάλυπτα ελληνικό τμήμα. Είχαμε υποχρέωση και συμβατική από την υπογραφή, διότι ήμασταν εγγυήτρια δύναμις, αλλά και ανθρώπινη και νομική και από πάσης πλευράς. Δεν τα γνωρίζω καλώς, αλλά δεν επιτρεπόταν αυτή η αδράνεια και η εγκατάλειψη της ΕΛΔΥΚ. Και ας τα χάναμε τα 20 αεροπλάνα. Δεν άξιζε η τιμή της Ελλάδος 20 αεροπλάνα και 20 πιλότους; Γι' αυτό άλλωστε πληρώνονται οι πιλότοι και οι αξιωματικοί και όλος ο κόσμος. Αλλά αυτό δεν έγινε. Τώρα, βέβαια, δεν μπορώ να πάω σε πολιτικά επίπεδα. Κύριε πρόεδρε, δεν ξέρω κιόλας τι επικρατούσε τότε. Έλειπα κιόλας. Σας είπα ήμουν στη Γενεύη. Πάντως ενθυμούμαι τον κ. Μαύρο, ο οποίος ήταν σε συνεχή επαφή με τον κ. Καραμανλή. Ήταν τόσο εκνευρισμένος ο Μαύρος με αυτά που ελέγοντο μέσα εκεί, που κάθε τόσο γύριζε πίσω, ήτανε και ο Μπίτσιος και άλλοι, ήταν μαζί μας ο πρέσβης Αλεξανδράκης, ήτανε ο Μεταξάς, αξιόλογοι διπλωμάτες, και τους έλεγε πάμε να φύγουμε, δεν την μπορώ αυτή την κωμωδία εδώ μέσα. Και γύριζε και σε μένα και μου έλεγε μα, δεν μου λες, δεν μπορούμε να στείλουμε 5.000 καταδρομείς; Κύριε πρόεδρε, του έλεγα, πώς να τους στείλουμε 5.000 καταδρομείς τώρα; Κάτι μπορούσαμε να κάνουμε τότε, μεταξύ 15 και 20 ή έστω και την 20ή. Αλλά θα σας πω μετά και την 20ή του μηνός, το βράδυ, που είχε οργανωθεί μια μοίρα καταδρομών δεν πήγε και δεν πήγε διότι αντέδρασαν οι τέσσερεις πιλότοι της Ολυμπιακής Αεροπορίας οι οποίοι είχαν επιστρατευθεί, και εν συνεχεία και ο διοικητής της μοίρας, που, για να πάνε στην Κύπρο με τη μοίρα καταδρομών από τη Θεσσαλονίκη, θέλησαν να κάνουνε ανεφοδιασμό στα Boeing στο Ηράκλειο της Κρήτης. Εδώ το Boeing ξεκινάει από εδώ και πάει στις Ηνωμένες Πολιτείες χωρίς ανεφοδιασμό, δηλαδή 4.000 μίλια, κι αυτοί, για να πάνε 400 μίλια, θέλανε ανεφοδιασμό. Αλλά ήταν προσχεδιασμένο να σαμποτάρουν την αποστολή και τη σαμποτάρανε τελικά. Και τροχοδρόμησε το ένα αεροπλάνο, το ένα Boeing και έσπασε ο τροχός και δεν ήτανε οποιοδήποτε τυχαίο Boeing, ήτανε το Boeing στο οποίο απάνω φορτώθηκαν τα πυρομαχικά. Κακώς φορτώθηκαν τα πυρομαχικά στο Boeing, διότι φορτώνουμε στο πυροβολικό τα πυρομαχικά ξεχωριστά από τους άντρες, διότι έχουνε εύφλεκτα υλικά. Έχουν τα γεμίσματα κτλ., αλλά αυτά του πεζικού πάνε μαζί με τους άντρες. Μήπως αυτό δεν είναι κάτι που πρέπει η Επιτροπή σας να το διερευνήσει; Εγώ σας το αναφέρω μέσα.

Δεν ξέρω αν είναι στις αρμοδιότητές σας. Και άλλα που έχουν συμβεί, δηλαδή εγκληματικές παραλείψεις. Πέρα από το πραξικόπημα, έχουν γίνει και πάρα πολλά, κύριε πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εδώ κάποιοι μας είπανε ότι τα τμήματα που ήτανε εις την Κύπρο έπρεπε, λέει, υποχρεωτικώς, για να αμυνθούνε, έπρεπε να πάρουνε εντολή του ΑΕΔ. Είναι σωστό αυτό στρατιωτικώς;

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι, κύριε πρόεδρε, είναι ένα τεράστιο λάθος το οποίο προσπάθησα, λάθος αντίληψις, το οποίο το έχω εξηγήσει πολύ εδώ. Τα σχέδια, τώρα θα μακρηγορήσω όμως, τα σχέδια, οι ΟΔΕΠΙΧ και τα σχέδια από την Κύπρο, προέβλεπαν ότι, εάν οι επιχειρήσεις αρχίσουνε με πρωτοβουλία των Τούρκων, το ΓΕΕΦ και η Κυπριακή Δημοκρατία έχουν κάθε δικαίωμα να κάνουν προεπιστράτευση. Να εφαρμόσει τα σχέδια αμύνης της δηλαδή. Εφόσον το ΑΕΔ έστελνε ενισχύσεις κάτω είχε τον ρόλο του διευθύνοντος. Μόνο σ' αυτή την περίπτωση μπορεί το ΑΕΔ να διεκδικούσε ρόλο διευθύνοντος. Και διευθύνοντος λέμε κάνε αυτό, ανάφερέ μου την ενέργειά σου να την εγκρίνω κτλ. Αλλά τέτοιο πράγμα δεν έστειλε το ΑΕΔ, συνεπώς αυτεπαγγέλτως το ΓΕΕΦ κάτω έπρεπε να εφαρμόσει τα σχέδια. Δεν τα εφάρμοσε. Έπρεπε να κάνει προεπιστράτευση. Διετάχθη να γίνει, δεν την εφήρμοσαν. Διετάχθη να ληφθούν μέτρα ετοιμότητος. Ο διοικητής πυροβολικού τότε, που ήρθε εδώ ως μάρτυρας, λέει ότι εγώ από δική μου πρωτοβουλία, ο κ. Πούλος, από δική μου πρωτοβουλία, λέει, έβγαλα τις μονάδες έξω χωρίς να μου το πει κανένας. Κι αυτό δεν είναι αλήθεια, διότι δυο μοίρες πυροβολικού καταστράφηκαν μέσα στα στρατόπεδά τους το πρωί της 20ής. Δηλαδή μπορεί να 'δίναν οι άνθρωποι...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ποιες είναι οι μοίρες, η 181;

ΜΠΙΤΟΣ: Όχι, η 181 είναι μία άλλη ιστορία, άλλη ιστορία θλιβερότατη, κύριε πρόεδρε, θλιβερότατη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θλιβερότατη ιστορία.

ΜΠΙΤΟΣ: Θλιβερότατη. Δεν ξέρω τι θα πούμε και τι πρέπει εδώ να λεχθεί.

Ομιλίες διαμαρτυρόμενων μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Όλα, κύριε, αλίμονο, στρατηγέ, πρέπει να...

ΜΠΙΤΟΣ: Ορκίστηκα γι' αυτό. Αλλά συμβαίνει το εξής, κύριε πρόεδρε: Είναι ορισμένα πράγματα που βλάπτουν και το εθνικό μας συμφέρον. Αν διαρρεύσουν απ' αυτή την αίθουσα, θα δείτε ότι... Δεν μπορώ τώρα να το πω, αλλά υπάρχει η διαβεβαίωση ότι θα μείνουν αυτά εδώ μέσα; Ευχαρίστως να τα πω, αλλά, αν υπάρχει και το παραμικρό, δεν πρέπει, γιατί κάποια μέρα θα το βρούμε μπροστά μας και θα πούμε γιατί να το πούμε αυτό το πράγμα;

ΜΕΛΟΣ: *Δεν ακούγεται.*

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η Επιτροπή είναι ελευθέρα να διερευνήσει τα πάντα και συνεπώς νομίζω ότι υπάρχει υποχρέωσή σας να απαντήσετε στα πάντα.

ΜΠΙΤΟΣ: Κύριε πρόεδρε, εάν σας αναφέρω πού είναι τα θύματα εκ του πραξικοπήματος και πώς δημιουργήθηκαν και πώς τα αναζητούμε τώρα, το επίσημο κυπριακό κράτος και η επίσημη πλευρά η ελληνική, τότε θα δείτε ότι είναι κάτι το οποίο επισήμως έξω στους ξένους και στα Ηνωμένα Έθνη και στον Ερυθρό Σταυρό και παντού προβάλλουμε άλλα πράγματα κι εδώ τώρα θα πούμε άλλα πράγματα. Γι' αυτό, σας παρακαλώ, ορισμένα σημεία να μην τα πούμε καθόλου. Άλλωστε δεν έχουν και ουσία.

ΜΕΛΟΣ: [*Δεν ακούγεται*].

ΜΠΙΤΟΣ: Για την 181, ναι. Η 181 μοίρα, είμαι πρώτος εγώ ο οποίος κατέγραψα το θλιβερό αυτό περιστατικό που οφείλεται και σε παράλειψη κάποιου μεγάλου, αλλά κυρίως και στου συγχωρεμένου του διοικητού, ο οποίος άκουσε έναν Ελληνοκύπριο ο οποίος του είπε από εδώ, κύριε διοικητά, θα βγούμε πιο εύκολα. Και φύγανε οι άνθρωποι και πήγανε από εκεί, ολόκληρη φάλαγγα πυροβολικού, και ήταν τυφλό το δρομολόγιο και ανέστρεψε τη φάλαγγα. Και όσοι έχετε υπηρετήσει

στο πυροβολικό... Και βλέπω ένας κ. βουλευτής ήτανε, και τον είχα μάλιστα στη σχολή πυροβολικού, έτσι δεν είναι, κύριε Παυλίδη;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με συγχωρείτε, μήπως θα θέλατε επ' αυτών των σημείων που ο κ. μάρτυς επικαλείται ύπαρξιν εθνικού λόγου, μήπως θα θέλατε να τα αφήσουμε και, αν χρειαστεί, να ξανακαλέσουμε τον κ. μάρτυρα;

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Με συγχωρείτε, άμα τα πει, τα είπε. Σε μένανε πώς θα πει; Ιδιαιτέρως δεν πάει. Άμα τα πει, τα είπε. Επειδή ακούω που επικαλείται, όπως βλέπετε... Με συγχωρείτε, κύριοι, να πω κι εγώ την άποψή μου. Εδώ, όπως βλέπετε, ο κ. μάρτυς είναι γνώστης όλων των υποθέσεων και νομίζω εγώ πως καταθέτει με συναίσθησιν ιδιαιτέρας ευθύνης. Τη στιγμή, λοιπόν, που λέει ότι υπάρχει κάποιος εθνικός λόγος, ο οποίος επιβάλλει να σταματήσει σε κάποιο σημείο, μήπως θα έπρεπε, χωρίς αυτό να το γράψουμε καν στα πρακτικά, να το σεβαστούμε αυτό; Βεβαίως έχουμε δικαίωμα να τα εξετάσουμε όλα, αλλά να το σεβαστούμε αυτό και να αφήσουμε ώστε να το συζητήσουμε ιδιαιτέρως και, αν χρειαστεί κι αυτά να τα πει, θα τον ξανακαλέσουμε τον μάρτυρα. Ο μάρτυς είναι, νομίζω, στη διάθεσή μας. Πρέπει δε να σας πω ότι είχε κληθεί για τον Ιούλιο και είχε έρθει μοναχός του στη γραμματεία και είχε ζητήσει να κληθεί στις 2 Σεπτεμβρίου και όχι τον Ιούλιο, διότι θα έφευγε κ.λπ. Και είπε πάντως ότι είναι στη διάθεσή μας. Δεν είναι από τους μάρτυρες οι οποίοι θέλουν να κρύψουν κάτι και συνεπώς, εάν δεν τα μάθουμε σήμερα και τα μάθουμε ύστερα από μια μελέτη του θέματος, ας πούμε μεταξύ μας, τα μάθουμε ύστερα από 10 μέρες, δεν φρονώ ότι είναι τίποτα το σπουδαίο. Ναι, κύριε Ζαΐμη, αλλά θα σας παρακαλέσω να μην εκτεθούμε σε συζήτηση.

ΖΑΪΜΗΣ: Όχι, δεν νομίζω ότι θα γίνει συζήτηση. Εγώ ήθελα να ρωτήσω το εξής, κύριε πρόεδρε: Μπορούμε να τ' αφήσουμε για την Πέμπτη αυτό το θέμα, αλλά θα πρέπει να μας πει ο μάρτυς τουλάχιστον αν αφορά θέματα που, αν γνωστοποιηθούν, θα είναι εις βάρος σχετικά, φέρ' ειπείν, με τους Τούρκους. Γιατί, αν είναι μεταξύ μας, δεν υπάρχει τίποτα κρυφό. Εάν όμως θα μας κάνει κακό, γιατί θα το πληροφορηθούν οι Τούρκοι ή κάτι με τους συμμάχους μας κτλ., τότε το καταλαβαίνουμε. Να μας πει αυτό, χωρίς να πει τι συγκεκριμένο θέμα είναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μια στιγμή να εξηγήσει ο μάρτυς.

ΜΠΙΤΟΣ: Κατ' αρχήν, κύριε πρόεδρε, δεν αφορά αυτό που σας ανέφερα, την υπόθεση της 181, για την οποία είμαι πρόθυμος να σας απαντήσω. Δεν αφορά τίποτα. Απεναντίας, το θέμα της 181 δεν είναι μόνο εγκληματική παράλειψη και από τη δική μας πλευρά, αλλά και μια απαίσια όψη της ασιατικής βαρβαρότητας των Τούρκων. Διότι στην ουσία σκότωσαν ανθρώπους σε μια ενέδρα, κατά κάποιον τρόπο, άοπλους. Διότι αυτοί πήγαιναν πάνω στ' αυτοκίνητά τους να φύγουν, να αποχωρήσουν. Και είχε υπογραφεί μάλιστα και η εκεχειρία. Και έπεσαν επάνω και τους πετσόκοψαν. Ναι, γι' αυτό το θέμα της 181 πάει καλά, αλλά είναι άλλα δυο-τρία σημεία τα οποία, ένα είναι οι φονευθέντες κατά το πραξικόπημα κι ένα άλλο θέμα, το οποίο νομίζω ότι δεν πρέπει να λεχθεί, διότι αφορά Τούρκους και Τουρκία. Δεύτερο είναι ένα ζήτημα από το οποίο ξεκίνησε το πραξικόπημα και σας έκανα μία νύξη. Κάποια παραλλαγή και εκδοχή. Κάποια συμβολή δηλαδή. Και αυτό νομίζω ότι δεν πρέπει να λεχθεί. Αν θέλατε κατ' ιδίαν, αλλά να ακουστεί και να γραφεί αυτό, δεν νομίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μήπως θα μπορούσαμε να το αφήσουμε για την Πέμπτη αυτό; Ναι, κύριε Μπαντουβά.

ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Η πιο επίσημη εκπροσώπηση του έθνους και του εθνικού συμφέροντος του προκείμενου θέματος είναι η Επιτροπή αυτή, που εκπροσωπεί τον ελληνικό λαό, το ελληνικό έθνος. Μπορεί, εάν

κρίνεται ότι υπάρχει κίνδυνος διαρροής όχι από εμάς, αλλά από κάποιο επερχόμενο τυχαίο γεγονός, να μην καταγραφούν στα πρακτικά ορισμένα. Αλλά θα πρέπει να ενημερωθούμε, κύριε πρόεδρε. Αυτή είναι η αποστολή αυτής της Επιτροπής κι εγώ δεν δέχομαι την άποψη ότι θα πρέπει να τηρηθούν μυστικά και στεγανά εντός της Επιτροπής για τον κίνδυνο της διαρροής. Εάν αυτό το αποφασίσουμε, θα αποχωρήσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παρακαλώ, ο κ. Κάππος.

ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε πρόεδρε, νομίζω ότι συμφωνώ με τον κ. Μπαντουβά και νομίζω ότι οπωσδήποτε τα μέλη της Επιτροπής πρέπει να πληροφορηθούν. Τώρα, όσον αφορά αν θα γραφούν στα πρακτικά, αν τυχόν, όταν δημοσιευτούν τα πρακτικά, εμείς αυτά τα σημεία θα τα απαλείψουμε, δεν θα τα δώσουμε στη δημοσιότητα ή δεν ξέρω τι θα κάνουμε, αυτό το εξετάζουμε. Αλλά, όσον αφορά την Επιτροπή και τα μέλη της Επιτροπής, νομίζω ότι πρέπει να ενημερωθούν για όλα τα ζητήματα και εν πάση περιπτώσει δεν είναι δυνατόν ετούτο το σημείο να μην το συζητήσουμε. Εδώ έχουμε έρθει, για να βρούμε πραγματικά την αλήθεια. Κι αν θέλετε, κύριε πρόεδρε, να σας πω και κάτι που είναι εκτός θέματος, μ’ αυτό το αγνοούμενοι πολύ καπηλεία γίνεται. Δεν ξέρω αν αφορά αυτά που λέει ο κ. Μπίτος, αλλά, εν πάση περιπτώσει, γίνεται καπηλεία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παρακαλώ τον κ. Γιατράκο.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε πρόεδρε, ασφαλώς αντιλαμβάνομαι τη σοβαρότητα των συγκεκριμένων στοιχείων που ξέρει και ενδεχομένως θα καταθέσει ο κ. μάρτυς. Δεν αντιλαμβάνομαι όμως τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αυτή τη στιγμή η συζήτηση, γιατί αισθάνομαι βαθύτατα ότι υποβιβάζεται το κύρος της Επιτροπής. Δεν είναι δυνατόν να λέμε ότι δεν μπορεί ή δεν πρέπει η Επιτροπή να γνωρίζει κάποιες λεπτομέρειες που θα έχουν, ενδεχομένως, κάποιον αντίκτυπο. Υπάρχει πρότασις να μην γραφούν στα πρακτικά. Υπάρχει πρότασις να μην γραφούν κάπου ενδεχομένως, αλλά αυτό θα το κρίνουμε εκ των υστέρων. Δεν μπορεί, όπως είπε πολύ σωστά και ο κ. Μπαντουβάς, οι εκπρόσωποι του κοινοβουλίου, οι εκπρόσωποι του ελληνικού λαού να μην γνωρίζουν αυτές τις λεπτομέρειες. Για ποιον λόγο λοιπόν συνεστήθη η Επιτροπή; Θα ήθελα να συζητηθεί, ενδεχομένως και απόντος του μάρτυρος, το γεγονός ότι πρέπει να συζητηθεί και, επαναλαμβάνω, να μην τηρηθούν πρακτικά. Μετά θα το κρίνουμε, αν θα αναφερθεί στην έκθεση ή όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κοιτάξτε. Αν δεν τηρηθούν πρακτικά, τι θα επωφεληθούμε μετά; Αφού δεν θα ξέρουμε, δεν θα μπορούμε να αποτυπώσουμε τι είπε στο μυαλό μας. Κοιτάξτε, εγώ αποσύρω την πρότασή μου, γιατί ακούω ότι υποβιβάζεται η Επιτροπή. Εγώ δεν θεώρησα ότι υποβιβάζεται η Επιτροπή με το να δεχθεί να μην λεχθούν ορισμένα πράγματα και να μην γραφούν φυσικά εις τα πρακτικά ορισμένα τα οποία μπορεί να βλάψουνε το εθνικό συμφέρον. Αν θέλετε, εγώ δεν έχω αντίρρηση. Ο κ. Παπαστεφανάκης.

ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Θα ήθελα, κύριε πρόεδρε, να συμφωνήσω με τις γνώμες των συναδέλφων που μίλησαν πριν από μένα και να πω ότι είναι ειλικρινά απαράδεκτο εκείνοι οι οποίοι εκπροσωπούν σήμερα τον ελληνικό λαό να μην είναι γνώστες της πάσης λεπτομερείας που αφορά την κυπριακή τραγωδία. Επειδή αντιλαμβάνομαι τους δισταγμούς του κ. μάρτυρα και σε έναν βαθμό κατανοώ γιατί διστάζει να το αναφέρει, θα ήθελα, κύριε πρόεδρε, να τονίσω ότι εμείς οι βουλευτές της Επιτροπής είμαστε υπόλογοι απέναντι στον ελληνικό λαό, άρα εμείς είμαστε εκείνοι που οφείλομε να σεβαστούμε ή όχι τη μυστικότητα εκείνων των οποίων με τόση σοβαρότητα προτίθεται να μας πει. Κάνω την εξής πρόταση και ας μην θεωρηθεί ότι γίνεται για ψόγο των πρακτικογράφων ή των άλλων παρισταμένων που έχουν την ιδιότητα του βουλευτή μέσα σ’ αυτή την αίθουσα. Νομίζω, κύριε πρόεδρε, ότι αξίζει τον κόπο να αποχωρήσουν προς

το παρόν και οι πρακτικογράφοι και ο κλητήρας και δεν ξέρω ποιοι άλλοι παρευρίσκονται εδώ, πλην των βουλευτών δηλαδή, να ακούσουμε αυτά τα οποία έχει να μας πει ο κ. μάρτυρας κι από κει και πέρα να αποφασίσουμε εμείς πλέον, σαν σώμα, αν πρέπει να καταγραφούν στα πρακτικά ή όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παρακαλώ τον κ. Λιβανό να λάβει τον λόγο.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε πρόεδρε, νομίζω ότι δεν δικαιούται η Επιτροπή να απαλείψει τίποτα από τα πρακτικά των όσων θα λεχθούνε εδώ. Αλλά εκάναμε ένα λάθος από την αρχή στη διαδικασία. Από την ώρα που ετέθησαν αυτές οι επιφυλάξεις από τον μάρτυρα και από ορισμένους από τους συναδέλφους, έπρεπε ενδεχομένως εσείς να ζητήσετε να γίνει με την απουσία του μάρτυρος. Η μόνη λύση που εγώ θα πρότεινα αυτή τη στιγμή...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιατί μας πειράζει η παρουσία του μάρτυρος, κύριε Λιβανέ; Με συγχωρείτε πολύ, δεν είναι τίποτα ιδιαίτερο. Την ερώτηση αυτή τη συζητάμε ελευθέρως.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Εν πάση περιπτώσει, δεν είναι αυτή η ουσία. Εγώ, κύριε πρόεδρε, θα ήθελα να παρακαλέσω να διακόψουμε τη συνεδρίαση. Να διακόψουμε την εξέταση του μάρτυρος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Για την Πέμπτη. Αυτό το πρότεινα εγώ.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτό εζήτησα. Αν μπορεί να συνεχίσει με άλλα θέματα και να αποφασίσουμε εν τω μεταξύ ώστε να διακόψουμε για την Πέμπτη και να ξαναρθεί ο κ. μάρτυς. Αυτό εζήτησα. Αυτό εθεωρήθη υποτίμηση της Επιτροπής. Αν είναι υποτίμηση της Επιτροπής, καταλαβαίνετε ότι είμαι εκείνος που, όχι λιγότερο από κάθε άλλον, δεν είναι δυνατόν να μειοδοτήσω στα δικαιώματα της Επιτροπής και στην αξία της ιδιότητος του αντιπροσώπου του ελληνικού κοινοβουλίου και του ελληνικού λαού. Συνεπώς, δεν μπορώ να μειοψηφήσω σ' αυτό το πράγμα, εάν υπάρχει άποψις περί μειώσεως της Επιτροπής. Δεν έχω παρά να αποσύρω ευθέως την πρότασή μου και να παρακαλέσω τον κ. μάρτυρα, είπα μόνο αν μπορούσε να διακόψει αυτό το πράγμα σήμερα και να το πούμε, αφού προηγουμένως μπορέσουμε να συνεννοηθούμε. Αυτή είναι όλη η έννοια της προτάσεώς μου. Θέλετε, δεν θέλετε; Ο κ. Ξαρχάς προηγείται και μετά ο κ. Παγορόπουλος και μετά ο κ. Λιαροκάπης.

ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε πρόεδρε, και πιστεύω και όλοι οι συνάδελφοι βρισκόμαστε εδώ γιατί, θα περιοριστώ στον εαυτό μου, γιατί πιστεύω ότι οι συνάδελφοι που υπόγραψαν την πρόταση για τη σύσταση της Επιτροπής και οι συνάδελφοι, πια στο σύνολό τους, ως ολομέλεια της Βουλής, ενέκριναν την πρόταση και πίστευαν ότι μ' αυτόν τον τρόπο εξυπηρετείται το εθνικό συμφέρον. Αν κάποιος από μας πίστευε ότι, συνιστώντας μια Επιτροπή και ερευνώντας τα θέματα που ερευνούμε, βλάπτεται το εθνικό συμφέρον, ασφαλώς δεν θα ψήφιζε την πρόταση. Βρισκόμαστε λοιπόν εδώ, αυτό είναι δεδομένο, υποκειμενικά τουλάχιστον, όλοι εδώ, γιατί πιστεύουμε ότι, ερευνώντας την υπόθεση αυτή, εξυπηρετούμε το εθνικό συμφέρον. Για να ανταποκριθούμε, λοιπόν, στην αποστολή μας, πρέπει η έρευνα, διότι, αν είναι κολοβωμένη, αν είναι λειψή, δεν κάνουμε τη δουλειά μας, νομίζω λοιπόν και όλα πρέπει να λεχθούν και όλα πρέπει να γραφούν. Διότι, διαφορετικά, επαναλαμβάνω, δεν θα μπορέσουμε να ανταποκριθούμε στην αποστολή μας και σ' αυτή την περίπτωση δεν έχει νόημα να συνεχίσουμε να εργαζόμαστε. Θα είναι πιο τίμιο, θα είναι πιο σωστό, θα είναι ίσως πιο ευθύ και απέναντι της Ολομέλειας της Βουλής, που μας έστειλε εδώ, να πάψουμε να ερευνούμε. Υπάρχει όμως κι ένα άλλο θέμα, κύριε πρόεδρε. Εγώ δέχομαι, αν και συνήθως και τους μάρτυρες και τις καταθέσεις τους τους εκτιμούμε, όταν έχουν τελειώσει, δέχομαι ότι δεν έχει ο κ. μάρτυς... Δεν μπορούμε να εκπληρώσουμε την αποστολή μας; Τότε γιατί είμαστε εδώ; Και θα

κλείσω μ' αυτό που είπε ο κ. Μπαντουβάς, εγώ σε τέτοια περίπτωση θα ζητήσω να αποχωρήσω από την Επιτροπή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Νομίζω ότι οι συνάδελφοι που μίλησαν φώτισαν το πράγμα. Τι θέλετε να γίνει; Να διακόψουμε τώρα, να συνεχίσουμε για την Πέμπτη;

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ορίστε, ο κ. Παγορόπουλος έχει τον λόγο και μετά ο κ. Ράλλης.

ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Ήθελα να πω το εξής: Νομίζω ότι η πορεία δείχνει ότι οπωσδήποτε ο κ. μάρτυς θα εξεταστεί και την Πέμπτη. Νομίζω, λοιπόν, ένα θέμα το οποίο μπορούμε να το εξετάσουμε, γι' αυτό παρακάλεσα στην αρχή, αν είναι να κάνουμε συζήτηση, να είμαστε μόνοι μας, νομίζω, λοιπόν, ότι την Πέμπτη, πριν από την έναρξη της εξετάσεως του κ. μάρτυρα, μπορούμε να το κρίνουμε μεταξύ μας αυτό. Μπορούμε να προχωρήσουμε την εξέταση του μάρτυρα, διότι είναι ακόμα 1.40΄-1.45΄, σε ορισμένα άλλα θέματα, διότι, απ' ό,τι κατάλαβα, ο κ. μάρτυς γνωρίζει πάρα πολλά. Να διακόψουμε κάποια ώρα και, όταν θα έρθει την Πέμπτη, να έρθουμε εμείς μισή ώρα νωρίτερα, να λύσουμε το όλο θέμα και να λήξει το θέμα. Νομίζω, λοιπόν, ότι η συζήτηση τώρα εξαντλήθηκε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτό είχα υποστηρίξει κι εγώ, κύριε Παγορόπουλε.

ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Αλλά η συνεχιζόμενη συζήτηση εδώ μέσα με την παρουσία του κ. μάρτυρα, τον οποίον τιμώ, τον σέβομαι, αλλά είναι κάτι *interna corporis*, που λέμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και ο κ. Ράλλης.

ΡΑΛΛΗΣ: Κύριε πρόεδρε, δεν θα επαναλάβω όσα είπαν οι συνάδελφοι, αλλά πιστεύω, και έχει δοθεί στο παρελθόν, όταν τίθεται θέμα εθνικού συμφέροντος, η Βουλή να αναλαμβάνει πλήρως τις ευθύνες της. Έγινε το 1976, εδώ σ' αυτή την αίθουσα κεκλεισμένων των θυρών, ύστερα από πρόταση του ΠΑΣΟΚ την εποχή εκείνη. Για λόγους εθνικούς συμφέροντος η Βουλή αναλαμβάνει αυτή την ευθύνη. Το έκανε το 1976.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Και αποφασίζει αν θα γίνει η συνεδρίαση κεκλεισμένων των θυρών. Αυτό θέλει να πει. Βεβαίως, είναι δικαίωμα της Βουλής και της Επιτροπής, δικαίωμα είναι να αποφασίσει.

ΡΑΛΛΗΣ: Και προτείνω, κύριε πρόεδρε, να γίνει κατ' αυτόν τον τρόπον η εξέταση του μάρτυρος, δηλαδή την Πέμπτη, να διακόψουμε τώρα την κατάθεση αυτή, να μην ερωτηθεί, αφήστε με να κάνω την πρόταση, να συζητήσει στα άλλα και όχι σ' αυτά που είπε που είναι επικίνδυνα για το εθνικό συμφέρον. Και την Πέμπτη να γίνει η συνεδρίαση της Επιτροπής μας καθ' ον τρόπον εγένετο το 1976, κεκλεισμένων των θυρών. Θα αναλάβουμε εμείς οι βουλευτές να είμαστε πρακτικογράφοι. Θα αναλάβουμε εμείς την ευθύνη. Θα λείψουν όλοι οι άλλοι παράγοντες της Επιτροπής μας από την αίθουσα αυτή. Θα είναι ο μάρτυς μόνο κι εμείς οι βουλευτές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Λοιπόν είναι μια άποψις του κ. Ράλλη αξιοσέβαστη και συζητήσιμη. Θέλετε λοιπόν να συνεχίσουμε σε άλλα θέματα και στη συνέχεια να διακόψουμε για την Πέμπτη, για να εφαρμοστεί αυτό που λέει ο κ. Ράλλης;

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τι είπατε, κύριε Ξαρχά;

ΞΑΡΧΑΣ: ...την άποψη κατά το ήμισυ του κ. Ράλλη, να κρατήσουμε εμείς τα πρακτικά, αλλά να συνεχίσουμε τώρα.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται.

ΛΙΒΑΝΟΣ: Να τεθεί σε ψηφοφορία η πρόταση την οποία κάνω περί διακοπής, διότι είναι δύο η ώρα.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ναι, κύριε Λιαροκάπη, αλλά έτσι φαίνεται με τα διαδικαστικά θέματα, και κύριε Παυλίδη, δεν πρόκειται να τελειώσουμε, δηλαδή, έτσι χαλάμε τον χρόνο χωρίς ... Ο κ. Λιαροκάπης να πάρει τον λόγο.

ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δεν χρειάζεται να μακρυγορούμε. Χρέος είναι να ενημερωθούμε. Προστατεύουμε όμως το εθνικό συμφέρον με κάθε τρόπο. Δεν ξέρω αν οι τοίχοι έχουν

αυτιά. Ορθότατο είναι να συνεχίσει ο μάρτυρας μια ώρα στα άλλα θέματα και την επομένη Πέμπτη να σκεφθούμε τον καλύτερο τρόπο για την προστασία του εθνικού συμφέροντος, πώς θα εξετασθεί στα κρίσιμα αυτά εθνικά θέματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ο κ. Παυλίδης.

ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε πρόεδρε, από την ώρα που συζητούμε παρουσία του στρατηγού, δεν έχει λόγο τώρα, πιστεύω, να πούμε ότι πρέπει να τα πούμε ιδιαιτέρως. Ετέθη θέμα. Ο μάρτυς πιστεύει ότι κάτι είναι ιδιαιτέρας εθνικής σημασίας. Φρονώ ότι η σκέψη του ή υποψιάζομαι ότι η σκέψη του ποια είναι; Δεν πρέπει να το πω τώρα, διότι πέραν των βουλευτών, για τους οποίους, υποθέτω, δεν έχει καμίαν αμφιβολία ότι δύνανται να κρατήσουν και είναι αποφασισμένοι να κρατήσουν τη μυστικότητα της αποκαλύψεως, υποψιάζομαι, λέγω ότι φαντάζεται πως οι υπόλοιποι των παρισταμένων ίσως δεν θα πρέπει να παρίστανται. Το κατανοώ αυτό. Προτείνω, από την ώρα που έγινε τόσος λόγος γι' αυτό το πράγμα και το οποίο πιθανώς, όπως άλλοτε έχουμε παρατηρήσει, να ξεπεράσει και τους τοίχους της αιθούσης και να φτάσει παραέξω, εάν διακοπεί η συνεδρίαση, χωρίς να αναφερθούμε σ' αυτό, μέχρι την επομένη συνεδρίαση, επί δύο ημέρες ο Τύπος θα το κάνει το θέμα μέγα. Προτείνω, κύριε πρόεδρε, να απομακρυνθούν τα μη μέλη του κοινοβουλίου, να αποκαλύψει ο κ. μάρτυς ό,τι εκείνος φρονεί πως πρέπει να αποκαλύψει και από εκεί και πέρα εμείς θα αποφασίσουμε για τη συνέχεια της συνεδριάσεως ή όχι.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Η κ. Ακρίτα θέλει να λάβει τον λόγο.

ΑΚΡΙΤΑ: ...Από ποιους θα διαρρεύσουν; Μιλάμε για διαρροή, γενικά νομίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Είναι ένα ερώτημα σκληρό, κυρία Ακρίτα, στο οποίο δεν ξέρω ποιος μπορεί να απαντήσει. Ο κ. Δασκαλάκης.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Τώρα, βέβαια, θα μπούμε και στην ουσία, τι να κάνουμε. Ζήτησα να φύγει ο μάρτυς. Δεν φεύγει και είμαι υποχρεωμένος να πω ότι... να κάνω μια κριτική, μια αυτοκριτική στην Επιτροπή σαν μέλος της και εγώ, ότι κοιτάζουμε όλοι το ρολόι μας και πραγματικά θα αφήσουμε, με την πρόταση που έχει υποβληθεί για την Πέμπτη, να διαχέεται στην κοινή γνώμη, και μην κρυβόμαστε, ότι υπήρξε κάποια εμπλοκή, διακόψαμε κ.λπ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Αυτός είναι σοβαρός λόγος, ο οποίος μου επιβάλλει να αποσύρω ή, αν θέλετε, να καταψηφίσω την πρόταση...

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Γι' αυτό προτείνω, κύριε πρόεδρε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Παρακαλώ τον κ. μάρτυρα να συνεχίσει.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Να ολοκληρώσω, κύριε πρόεδρε. Αυτό που θα γινόταν την Πέμπτη χωρίς οικονομία χρόνου να συζητηθεί το επόμενο τέταρτο με το να εξέλθει ο μάρτυς έξω και να συνεχίσουμε, κεκλεισμένων ή μη κεκλεισμένων των θυρών, όπως αποφασίσουμε με ψηφοφορίες ή με επιχειρήματα. Δεν μπορούμε να το αφήσουμε μέχρι την Πέμπτη εκεί που έφτασε το πράγμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Σας είπα, κύριε Δασκαλάκη, βρίσκω σοβαρότατο τον ισχυρισμό σας και κατόπιν αυτού ανακαλώ, όχι μόνο κατόπιν αυτού, αλλά και κατόπιν των όσων άκουσα από τους λοιπούς κ. συναδέλφους, ανακαλώ την πρότασή μου και την καταψηφίζω, αν θέλετε, εγώ προσωπικώς την πρότασή μου και παρακαλώ τον κ. μάρτυρα να συνεχίσει ελευθέρως και υποχρεωτικώς. Να συνεχίσετε να μας πείτε τι έχετε να μας πείτε.

Ομιλίες μελών που δεν ακούγονται

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Θέλετε κεκλεισμένων των θυρών; Τότε κεκλεισμένων των θυρών και παρακαλούνται οι κλητήρες, οι υπάλληλοι της γραμματείας, οι πρακτικογράφοι και άπαντες οι λοιποί να αποσυρθούν της αιθούσης. Παρακαλώ, επίσης, για την πρακτικογράφηση, δεν ξέρω ποιοι θέλετε να αναλάβετε το έργο αυτό της πρακτικογραφήσεως. Εγώ δεν μπορώ να ορίσω, όποιος θέλει να αναλάβει, παρακαλώ, να πει. Μα-

γνητόφωνο, υπάρχει μαγνητόφωνο; Την πρότασή σας δεχθήκαμε, κύριε Ράλλη. Ναι, κύριε Παπαστεφανάκη. Νομίζω ότι πρέπει να ηγηθεί της επιτροπής τηρήσεως πρακτικών ο κ. Τσιγαρίδας, που είναι γραμματέας του προεδρείου. Κύριε Τσιγαρίδα, παρακαλείστε να κρατήσετε πρακτικά καθ' υπαγόρευσιν από τον μάρτυρα. Ο κ. Τσιγαρίδας, ο κ. Παπαστεφανάκης και ο κ. Παυλίδης.

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΔΙΑΚΟΠΗΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο 19

Στην Αθήνα, σήμερα 4 Σεπτεμβρίου 1986, ημέρα Πέμπτη και ώρα 6.30΄ μ.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον κ. Χρίστο Μπασαγιάννη και με θέμα ημερήσιας διάταξης την εξέταση των μαρτύρων κ. κ. Μιχ.Νούσκα (1η μέρα) και Ι.Μπίτου (2η μέρα).

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ. Κ.Ακρίτα -Σύλβα, Γ.Δασκαλάκης, Π.Ζακολίκος, Κλ.Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Αλ.Λιαροκάπης, Κ.Μπαντουβάς, Χ.Μπασαγιάννης, Δ. Παγορόπουλος, Εμ.Παπαστεφανάκης, Αν.Πεπονής, Σπ.Ράλλης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι.Βαρβιτσιώτης, Ι.Βασιλειάδης, Αν.Ζαΐμης, Στ.Μπλέτσας, Αθ.Ξαρχάς, Γ. Παναγιωτόπουλος, Αν.Παπαληγούρας, Αρ.Παυλίδης, Χ.Φωτόπουλος, Κ.Κάππος, Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας και λέγει:

./.

1/1 Π.Α. Φ.Κ. 4.9.86

2

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αρχίζει η συνεδρίαση.

Έχω την τιμή να ανακοινώσω πλην των άλλων, τα οποία ανέφερα προχθες, ότι έχει ληφθεί και ένα τηλεγράφημα από τον κ. Ιάκωβο Διαμαντόπουλο, ο οποίος θέτει τον εαυτό του στη διάθεση της Επιτροπής κλπ. Θα κρατηθεί στο αρχείο της Επιτροπής και μπορείτε να λάβετε γνώση του περιεχομένου του. § Θα ήθελα πριν αρχίσουμε, να υπενθυμίσω-χωρίς να μπούμε στις διαδικαστικές συζητήσεις-ότι με απόφαση που είχε ληφθεί στην προχθεσινή συνεδρίαση της Επιτροπής, οι ερωτήσεις από κάθε μέλος της Επιτροπής δεν μπορεί να υπερβαίνουν τις τέσσερις.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Πέντε είχαμε πει και έχω και μάρτυρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Όχι, κύριε Λιβανέ, σεις λέγατε πέντε. Η επιτροπή απεφάσισε τέσσερις.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Τί είπατε κύριε Πρόεδρε; Με συγχωρείτε δεν άκουσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Η Επιτροπή απεφάσισε οι ερωτήσεις του κάθε μέλους της να είναι τέσσερις, ώστε να επισπεύδεται κάπως η διαδικασία. Δεν ξέρω εάν αυτό είναι ο ορθότερος τρόπος συντομεύσεως της διαδικασίας, αλλά πάντως το απεφάσισε η Επιτροπή και είναι ένας, πράγματι, τρόπος να συντομευθεί η διαδικασία. Ήταν μία πρόταση του κ. Πεπονή υποθέτω, να είναι τρεις οι ερωτήσεις και του κ. Γιατρά-

2/1 Π.Α. (Ε.Μ) 4.9.86

3

κου και γενικεύθη η συζήτηση και η Επιτροπή κατέληξε σε τέσσερις τελικά.

Θα ήθελα να σας πω, ότι πρέπει να συνεχίσουμε την κατάθεση του κ. Μπίτου και στη συνέχεια να εξετάσουμε τον κ. Νούσκα. Γιατί; Εάν εξετάσουμε τώρα τον κ. Νούσκα, δηλαδή να του πάρουμε τα στοιχεία του και μετά να τον αφήσουμε, του πούμε δηλαδή να έλθει την Τρίτη, νομίζω ότι θα χάσουμε πολύ χρόνο. Νομίζω ότι θα πρέπει να φροντίσουμε να τελειώνουμε τους μάρτυρες, ώστε να προωθούμε το έργο της Επιτροπής κατά τον καλύτερο τρόπο.

Ο κύριος Βαρβιτσιώτης παρακαλείται να λάβει το λόγο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, μιλώ εξ ονόματος και των συναδέλφων κ. Μπλέτσα, κ. Ξαρχά, κ. Παναγιωτόπουλου και του κ. Ζαΐμη και λέω: Μετέχουμε και οι πέντε εις το Γ'Θερινό Τμήμα Διακοπών της Βουλής. Η σημερινή συνεδρίαση τελείωσε 16.40'. Νομίζετε ότι είναι δυνατόν να γίνει αυτή η εξάντληση των συναδέλφων και όλων μας; Αρχίσαμε την κανονισμένη ώρα το πρωΐ 10.00' με 10.15' και τελείωσε 16.40'.'Εχουμε σήμερα στις 18.30' συνεδρίαση. Νομίζω ότι είναι ορισμένα τα όρια αντοχής του ανθρώπου.

(ΕΖ)

(ΓΡ)

1/1 ΕΖ Α.Μ. 4-9-86 4

Θα πρέπει λοιπόν, κύριε Πρόεδρε, να συνεννοηθείτε σας παρακαλώ πάρα πολύ, για τις δύο μέρες αυτές, με τον Πρόεδρο της Βουλής, την Τρίτη και την Πέμπτη. Την μεν Τρίτη να τελειώνουμε εμείς νωρίτερα, ώστε να μπορούμε να παρακολουθήσουμε το απογευματινό Τμήμα της Βουλής, τη δε Πέμπτη να τελειώνει το θερινό Τμήμα νωρίτερα. Δεν είναι δυνατόν 5 παρα 20 να τελειώσουμε. Και δεν μιλώ μόνο για την δική μας κόπωση, αλλά και των στενογράφων. Τελείωσε 5 παρά 20 ακριβώς, κύριε Πρόεδρε. Δεν είναι δυνατόν να αρχίζουμε στις 6.30 και να θέλετε να εξετάσουμε και δεύτερο μάρτυρα! Είναι αδύνατον για μας, σήμερα. Νομίζω ότι και το ίδιο ισχύει και για τους συναδέλφους του ΠΑΣΟΚ. Ο κύριος Παγορόπουλος έφυγε γύρω στις τέσσερες. Δεν ξέρω αν αντέχει ή δεν αντέχει ο κύριος Παγορόπουλος, εμείς δεν αντέχουμε πάντως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Προσωπικά αντιλαμβάνομαι την δυσχέρεια η οποία δημιουργείται. Θα συνεννοηθώ με τον κύριο Πρόεδρο της Βουλής και θα παρακαλέσω και τα μέλη της Επιτροπής την Τρίτη να τελειώνουμε όσο το δυνατόν νωρίτερα. Θα παρακαλέσω και τον κύριο Πρόεδρο της Βουλής, ώστε το Τμήμα της Πέμπτης να τελειώνει λίγο νωρίτερα.

Ο κύριος Ξαρχάς έχει το λόγο.

2/1 ΕΖ Α.Μ. 4-9-86

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ ήθελα να σας απασχολήσω με ένα άλλο θέμα, αυτή την απόφαση που μας ανακοινώσατε πριν λίγο, της Επιτροπής. Δυστυχώς είχα αργήσει – Είναι ίσως η μόνη φορά, προσπαθώ πάντα να είμαι συνεπής– προχθές και δεν ήμουν εδώ. Είμαι από εκείνους που γκρινιάζω συνήθως γιατί καθυστερούμε και πρέπει να επισπεύσουμε, αλλά δεν νομίζω ότι είναι ο σωστότερος τρόπος επισπεύσεως του έργου μας, με το να ~~κουτσουρέψουμε~~ την εξέταση των μαρτύρων. Είναι πολλές φορές που μπορεί να μη ρωτήσει κανένας τίποτα ή να ~~ρωτήσει~~ μια ερώτηση. Αλλά είναι πολλές φορές που δεν μπορούμε με τρείς ή τέσσερες ερωτήσεις όπως λέτε ότι αποφάσισε η Επιτροπή, και δεν ξέρω αν μπορούμε να το αποφασίσουμε έτσι, όταν ~~ψάχνουμε~~ ένα θέμα τόσο σοβαρό. Βέβαια σαν θέμα αρχής ας το δεχθούμε και ας το ακολουθήσουμε. Αλλά αν η απόφαση αυτή πρόκειται να είναι δεσμευτική, φοβούμαι ότι δεν κάνουμε σωστή δουλειά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Προηγουμένως όμως, κύριε Ξαρχά, όταν ήλθα εδώ, μου είπατε ότι ......

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Σας είπα ότι συνομολογώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης):..δεν θα μπορέσουμε να φέρουμε σε πέρας το έργο της Επιτροπής και αποδώσατε την αιτία αυτή

3/1 ΕΖ Α.Μ. 4-9-86

6

στο χρόνο ο οποίος χρειάζεται για την εξάταση των μαρτύρων. Τί να κάνουμε λοιπόν; Από τη μια μεριά θα εκτεθούμε, διότι δεν προφθαίνουμε με τον ρυθμό που ακολουθήσαμε μέχρι σήμερα, να εκτελέσουμε το έργο το οποίο μας έχει ανατεθεί. Από την άλλη μεριά και εγώ το αντιλαμβάνομαι ότι δεν είναι ορθότερος ίσως δρόμος αυτός των τεσσάρων ερωτήσεων. Αλλά τί να κάνουμε; Κάποιο μέτρο πρέπει να ληφθεί. Διότι είκοσι ερωτήσεις ή δεκαπέντε ερωτήσεις ή δέκα ερωτήσεις, οδήγησαν στο μετά από τόσους μήνες να έχουμε εξετάσει 7 ή 8 μάρτυρες.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Ή θα κάνουμε περισσότερες συνεδριάσεις....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Θα μου επιτρέπατε να σας πω ότι άπαξ και ελήφθη απόφαση να μην επανερχόμαστε. Είναι απόφαση της Επιτροπής. Αργότερα, σε περίπτωση που πρόκειται να εξετασθούν άλλοι πιο σοβαροί μάρτυρες-σοβαροί υπό την έννοια ότι ξέρουν περισσότερα πράγματα-εκεί μπορεί ν'ανακληθεί η απόφαση της Επιτροπής και να κάνουμε κάτι άλλο . Αλλά επί του παρόντος ισχύει είναι η απόφαση. Αν την ανακαλέσουμε σήμερα, τί κάνουμε, κύριε Ξαρχά;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν ξέρω τί κάνουμε.Από κει και πέρα, ο καθένας κάνει ότι νομίζει. Ή κάθεται και κάνει τη δουλειά του, ή φεύγει για να έχει ήρεμη την συνείδηση. Αλλά, μου δίνεται αφορμή τώρα που μιλήσατε για σοβαρότερους και μη σοβαρότερους μάρτυρες....

(Λ)

1/1 Δ.Λ. Φ.Κ. 4.9.86

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Με συγχωρείτε. Δεν εννοώ αν ο μάρτυρας είναι σοβαρός, αλλά εννοώ τη σοβαρότητα της καταθέσεώς του. Αν ξέρει περισσότερα πράγματα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Τη σοβαρότητα της καταθέσεως, όπως και τη σοβαρότητα του μάρτυρος μπορούμε να την εκτιμήσουμε με κάποια ασφάλεια, όταν ολοκληρώνεται η κατάθεση. Θέλω με όλο το σεβασμό να σας κάνω μια υπόδειξη, γιατί προχθές την ώρα που διακόψαμε είπατε στο μάρτυρα ότι καταθέτει με πυξημένο αίσθημα ευθύνης ότι λέει την αλήθεια κλπ., αλλά η κατάθεσή του δεν ολοκληρώθηκε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Βεβαίως δεν ολοκληρώθηκε. Θα τον καλέσουμε τώρα. Η σπουδαιότης της καταθέσεως είναι προφανής και γι'αυτό το λόγο θα τον καλέσουμε να συνεχίσει.

Πρώτα απ'όλα θα του θυμίσω ότι προχθές μίλησε περί ξένου παράγοντος. Να ξεκαθαρίσει τί εννοεί.

Θέλω να πώ ότι η κατάθεση του κ. Μπίτου αξίζει τον κόπο, αλλά πρέπει να τηρηθεί η διαδικασία, γιατί όταν θα έλθει ο άλλος που μετέσχε των πολυβολισμών και τον ρωτήσουμε πόσες ώρες βάσταξε ο πολυβολισμός, που δεν είναι τόσο απαραίτητο, για τη κρίση της Επιτροπής να ξέρουμε πόσο βάσταξε ο πολυβολισμός...

2/1 Δ.Λ. Φ.Κ. 4.9.86

8

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Και σ'αυτό συμφωνώ και θα θυμάστε ότι ~~και~~ εγώ και σ'αυτά τα θέματα ήμουν, όχι απλώς ρεαλιστής, αλλά είχα προτείνει και είχα δεχθεί και διακοπή από το Προεδρείο και απαγόρευση ερωτήσεως, εάν έχει απαντηθεί, ή αν το θέμα είναι επουσιώδες. Αλλά εάν έχω περιορισμό να σταθώ στις τρείς ή στις τέσσερεις ερωτήσεις, ενώ είναι ουσιώδες το θέμα, φοβούμαι ότι δεν κάνουμε τη δουλειά μας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ναι, αλλά όταν ανακαλούμε τις αποφάσεις μας, κάνουμε τη δουλειά μας;

Φοβούμαι ότι ενεπλάκημεν σε ένα διάλογο, ο οποίος μας έφαγε ήδη 18' λεπτά.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Ναι, αλλά δεν είναι δική μου ευθύνη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κύριος Λιβανός έχει το λόγο.

3/1 Δ.Λ. ΦΚ 4.9.86

9

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν πρόκειται να σας απασχολήσω για το θέμα των ερωτήσεων. Θα ήθελα να ρωτήσω και σας και την επιτροπή, εάν ακούσατε τις ειδήσεις στην τηλεόραση την περασμένη Τρίτη.

Είχε όλη την κατάθεση του μάρτυρος, όπως θα ακούσατε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν άκουσα. Δεν προφθαίνω να ακούω ειδήσεις.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: 'Ακουσα εγώ.

Επομένως δεν καταλαβαίνω. 'Εχουμε παραιτήσεις δύο συναδέλφων, γιατί δεν υπήρχε μυστικότης. Και από την άλλη μεριά ο κ. Κάππος θα διερωτηθεί, γιατί η πρότασή του περί δημοσίας συζητήσεως δεν έγινε δεκτή;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Γιατί το απαγορεύει ο Κανονισμός.

Μην επανερχόμαστε, κύριε Λιβανέ. Είναι παράνομο να γίνει δημόσια η συνεδρίαση.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: 'Οταν η κρατική τηλεόραση μεταδίδει στις ειδήσεις όλη τη διαδικασία, πώς είναι δυνατόν να δεχθούμε ότι υπάρχει απόρρητο;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αν με ελέγχετε γι'αυτό, θα σας απαντήσω ότι εγώ δεν είμαι Υπουργός Προεδρίας και ακόμη δεν είμαι Γενικός Διευθυντής στις ΕΡΤ. Δεν έχω καμιά σχέση με τις ΕΡΤ και απομονώνομαι πάντοτε όταν εμφανίζομαι, και δεν με εμφανίζουν.

4/1 Δ.Δ. ΦΚ 4.9.86

--------------------------- 10

Τί άλλο να σας πώ; Δεν ξέρω τί γίνεται με την ΕΡΤ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν σας κάνει εντύπωση εσάς, ότι οι ειδήσεις έδωσαν τέτοιο θέμα;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν άκουσα παρά μόνο ότι τη Τρίτη στις 2 Σεπτεμβρίου επαναρχίζει το έργο της η Επιτροπή.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Εγώ σας πληροφορώ ότι με πήραν δημοσιογράφοι για να διασταυρώσουν, εάν οι ειδήσεις έλεγαν σωστά αυτά που έλεγαν. 'Ηθελαν διευκρινίσεις και ήξεραν τα πάντα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και τί απαντήσατε, κ. Λιβανέ ;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Τί να απαντήσω;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν ξέρω. Γιατί οι δημοσιογράφοι θέλουν την απάντηση τη δική σας για να κάνουν και αυτοί το σενάριό τους.

'Οπως ρώτησαν εμένα προχθές-όπως θα είδατε στις εφημερίδες — αν θα κληθεί ο Παπανδρέου. Και είπα "σώπα παιδί μου". Αυτή ήταν η απάντηση.

Παίρνουν μια υποθετική άποψη και ρωτάνε ...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν είναι υποθετικό το ότι η τηλεόραση έδωσε εκτενέστατη μετάδοση.

5/1 Δ.Δ. Φ.Κ. 4.9.86

------------------------------ 11

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ενοχληθήκατε, γιατί πράγματι ...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν ενοχλήθηκα, απλώς είπα μήπως έχουμε και εμείς το ελεύθερο να μιλάμε στους δημοσιογράφους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν έχει κανένας από μας το ελεύθερο, γιατί το απαγορεύει ο νόμος. Αυτό έχει λεχθεί και έχει ξαναλεχθεί. Δεν γίνεται ανάκριση φανερή. Εάν η ανάκριση είναι φανερή, τότε δεν υπάρχει ανάκριση.

Εάν η ΕΡΤ νομίζει ότι πρέπει να παραβαίνει αυτό το κανόνα ...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Το πρόβλημα δεν είναι αν παραβαίνει η ΕΡΤ .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τότε να αφήσουμε το ανακριτικό έργο για το φάκελλο της Κύπρου και να κάνουμε ανάκριση, ποιός από μας λέει στην ΕΡΤ αυτά τα πράγματα. Να το κάνουμε, αλλά νομίζω ότι δεν είναι έργο μας. Είναι έργο της εκτελεστικής εξουσίας να το βρεί. Δεν είναι δικό μας έργο να βρούμε πώς αυτά φθάνουν στην ΕΡΤ.

Ο κύριος Ζαΐμης παρακαλείται να λάβει το λόγο.

6/1 Δ.Λ. ΦΚ 4.9.86

------------------------------ 12

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΙΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θέλω να παρακαλέσω, για τις μέρες που συμπίπτουν η Βουλή με την επιτροπή. Γιατί φύγαμε 5 η ώρα από τη Βουλή, και ούτε να φάμε δεν προλαμβάνουμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Το είπε ο κ. Βαρβιτσιώτης. Και ανέλαβα την υποχρέωση αυτή .

Παρακαλώ να έρθει ο κ. Μπίτος.

7/1 Δ.Λ. ΦΚ 4.9.86

--------------------------- 13

(Εισέρχεται στην Αίθουσα ο μάρτυς κύριος Μπίτος).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Μπίτο, έχετε ορκισθεί και συνεπώς αναφερόμενος στον όρκο σας μπορείτε να συνεχίσετε την κατάθεσή σας.

Θα ήθελα να σας υπενθυμίσω ότι προχθές κάνατε κάποιον υπαινιγμό - δεν προφθάσαμε να εξετάσουμε αυτό το πράγμα - για κάποιου είδους συμμετοχή ή μη συμμετοχή - κάτι τέτοιο είπατε - ξένου παράγοντος.

Θα ήθελα να σας παρακαλέσω, στη συνέχεια της καταθέσεώς σας, να θυμηθείτε και αυτό και να μας εξηγήσετε τί θέλατε να πείτε;

Ευχαριστώ.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα κάνω μια περιληπτική αναφορά στο πραξικόπημα και αν υπάρχει λίγος χρόνος στις συνέπειες του πραξικοπήματος. Στα αποτελέσματα και τις συνέπειες στην Ελλάδα, αλλά κυρίως του στρατιωτικού μέρους, αλλά και τις επιχειρήσεις στη Κύπρο.

Αν υπάρχει χρόνος και θέλετε να επεκταθούμε και προς τα πίσω, λίγο προ της αποχωρήσεως της Μεραρχίας, το 1963 , 1964 και 1965 με οτιδήποτε συνδέεται, ευχαρίστως θα είμαι στη διάθεση της Επιτροπής.

8/1 Δ.Λ ΦΚ 4.9.86

14

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Συνεχίστε παρακαλώ, επί τη βάσει του πραξικοπήματος και της εισβολής των Τούρκων.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Πρόεδρε, το επίσημο και φαινομενικό αίτιο του δημιουργηθέντος τη 15η Ιουλίου '74 πραξικοπήματος στην Κύπρο υπήρξε

(Ω)

Δ.
1/1Ω (Ε.Σ.) 4.9.1986

15

η από μακρού χρόνου υφισταμένη διαμάχη μεταξύ του ΑΕΔ, του ΓΕΕΦ και της Κυπριακής Κυβερνήσεως περί τον έλεγχο της Εθνικής Φρουράς. Το μεν η έλλειψη εμπιστοσύνης του Προέδρου Μακαρίου προς την νομιμότητα της υπό των Ελλήνων αξιωματικών ελεγχομένης Εθνικής Φρουράς, το δε οι φόβοι του ΑΕΔ, ένεκα των προσπαθειών του Προέδρου Μακαρίου, για την προοδευτική αποδυνάμωση της ισχύος της Εθνικής Φρουράς εκ της οποίας θα προέκυπτε εξασθένηση του ελληνικού στρατιωτικού παράγοντος για την περίπτωση ελληνοτουρκικής συρράξεως και του πολιτικού παράγοντος που επηρέαζαν τα πολιτικά πράγματα στην Κύπρο, απέληξαν όλα αυτά στην μοιραία λύση του πραξικοπήματος.

Το πραξικόπημα αποφασίστηκε και διατάχθηκε από την Αθήνα. Ποιός ή ποιοί αποφάσισαν τούτο, δεν κατέστη δυνατόν να διαπιστωθεί.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Χρίστος Μπασαγιάννης): 'Αν θέλετε σταματείστε σ'αυτό. Ποιοί απεφάσισαν. Κατ'αρχήν ποιοί μπορούσαν να αποφασίσουν.

ΜΑΡΤΥΣ : Οι τότε κρατούντες.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Είναι ορισμένα πράγματα στα οποία το συμπέρασμα βγαίνει αφ'εαυτού. Δεν είναι ανάγκη να ξέρουμε απολύτως εκείνον που διέταξε, αλλά ποιοί είναι αυτοί που θα μπορούσαν

να διατάξουν το πραξικόπημα. Παραδείγματος χάριν ποιός αντικατέστηκε τον Ντενίση, ποιός έφερε τον Ντενίση στην Αθήνα, ποιός απέκλ σε τον Ντενίση από το να επιστρέψει στην Κύπρο, ποιός είπε αναβάλετε η συνεδρίαση για την Δευτέρα το απόγευμα. Λοιπόν ποιοί διέταξαν, πώς διέταξαν ;

ΜΑΡΤΥΣ : Επειδή δεν είναι/μία δυνατή απ'ευθείας απάντηση, κυριε Πρόεδρε, θα αναφέρω μόνο ότι στην μυστική σύσκεψη που έλαβε χώρα την 2α Ιουλίου 1974, έλαβαν μέρος στο γραφειο του Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων, ο στρατηγός Μπονάνος, αρχηγός του ΑΕΔ, ο υποστράτηγος Παύλος Παπαδάκης, διοικητής της 12ης Μεραρχίας και πρώην επιτελάρχης του ΓΕΕΦ- δηλαδή μόλις είχε αφιχθεί από την Κύπρο- ο ταξίαρχος Ιωαννίδης, ο οποίος ήταν διευθυντής στην ΕΣΑ, του ΓΕΣ επίσημα, ο ταξίαρχος Γεωργίτσης Μιχαήλ διοικητής της 3ης Ανωτέρας Τακτικής Διοίκησης, και ο συνταγματάρχης Κομπόκης, διοικητής των Δυνάμεων καταδρομών στην Κύπρο. Τις λεπτομέρειες των συναντήσεων αυτών διακανόνισε ο ταγματάρχης Ματάτσης, ιδιαίτερος παρά τω Αρχηγώ των Ενόπλων Δυνάμεων. Αρχηγός του πραξικοπήματος ορίσθηκε ο ταξίαρχος Γεωργίτσης και αντικαταστάτης αυτού ο συνταγματάρχης Κομπόκης.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Από ποιόν ορίσθηκε;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ : Ο κύριος μάρτυς, κύριε Πρόεδρε, πώς τα ξέρει αυτά; Ρωτηστε τον άν θέλετε. 214

3/1Ω (Ε.Σ.) 17 4.9.1986

ΜΑΡΤΥΣ : Κύριε Πρόεδρε, σε κάθε πρόταση έχω από κάτω τις εκθέσεις, με τις σελίδες και τις παραγράφους, από τις οποίες προήλθαν αυτά τα στοιχεία, γιατί βέβαια δεν ~~ήταν~~ fo μέσα στη σύσκεψη, αλλά το γνωρίζουμε αυτό από κάποια έκθεση. Το ποιός ήταν αρχηγός π.χ. προκύπτει από τον Γεωργίτση, από την έκθεσή του που το λέει σαφώς.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Θα ήθελα να σας παρακαλέσω να μην διαβάζετε από μέσα, γιατί αυτό κατ'αρχήν απαγορεύεται. Μπορεί να κάνει κανείς χρήση των σημειώσεων, για να στηρίξει την μνήμη του σ'ένα δεδομένο, αλλά χωρίς να διαβάζει από μέσα. Είναι αρκετή ώρα τώρα που διαβάζετε κατά λέξη τι είχατε γράψει κάποτε, ή τι είχε γράψει κάποιος άλλος. Θα σας παρακαλούσα, λοιπόν, να τηρήσουμε τους δικονομικούς κανόνες.

ΜΑΡΤΥΣ: Ευχαρίστως, κύριε Πρόεδρε. Επειδή είναι πάρα πολλά, γι'αυτό το έκανα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ναί, είναι πάρα πολλά και όσο μπορούμε συντομότερα να τα αναφέρουμε.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ: Χρήση μπορεί να κάνουμε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Είπα ότι χρήση για να στηρίξει την μνήμη του μπορεί να κάνει. Είδα ότι ο κύριος Παπαστεφανάκης

4/1Ω (Ε.Σ.) 18 4.9.1986

εγκρατής νομικός, σήκωσε το χέρι, γιατί ήθελε να μου το υπενθυμίσει αυτό το πράγμα. Και έχει δίκιο, γιατί έτσι λέει η δικονομία.

Λοιπόν, συνεχίστε.

ΜΑΡΤΥΣ: Σύνδεσμος για το πραξικόπημα ορίστηκε ο ταγματάρχης Κοντό-σης, ο οποίος ανέλαβε να φέρει εκ Κύπρου τις προτάσεις των Κομπόκη και Γεωργίτση, που μετέβησαν κάτω μετά την σύσκεψη αυτή, για να λύσουν σε λεπτομέρειες την σχεδίαση του πραξικοπήματος.

(Ο)

(2)

1/1 Ο (Γ.Π.) 4-9-86 19

Ο ταγματάρχης Κοντός επανήλθε στην Αθήνα και ανέφερε στον αρχηγό του ΑΕΔ ότι χωρίς την εμπλοκή και της ΕΛΔΥΚ μάλλον ήταν παρακινδυνευμένη η ενέργεια. Κατόπιν τούτου αποφασίσθηκε από τον Μπονάνο και η συμμετοχή της ΕΛΔΥΚ, της Ελληνικής δύναμης δηλαδή της Κύπρου, της οποίας όμως ο διοικητής, όπως και ο διοικητής της εθνικής φρουράς, όπως και ο διευθυντής του δευτέρου Επιτελικού Γραφείου επίσης και ο διευθυντής αρχηγός του τμήματος της ΚΥΠ στην Κύπρο είχαν κληθεί με απευθείας έγγραφο του αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων να έλθουν στην Ελλάδα. Είχε μεσολαβήσει η σύσκεψη της 13ης κατά την οποία, ως γνωστόν, δεν λήφθηκε καμμία απόφαση και ανεβλήθη για την 15η.

Ο ταγματάρχης Κοντόσης επίσης μετέφερε το διάγγελμα του Προέδρου το οποίο απεστήθισε, δεν τα έγραψαν δηλαδή, όπως και τα ονόματα των υποψηφίων προέδρων (τους οποίους θα γινόταν κρούση για να αναλάβουν Πρόεδροι της Κυπριακής Δημοκρατίας κατόπιν της καταργήσεως του Μακαριότατου. Αυτά λοιπόν τα στοιχεία ανέλαβε ο Κοντόσης να μεταφέρει στην Κύπρο και τα μετέφερε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (ΧρίστοςΜπασαγιάννης): Το διάγγελμα ποιός το είχε συντάξει;

ΜΑΡΤΥΣ; Το διάγγελμα ανέλαβε να το συντάξει ο αντισυνταγματάρχης Πηλιχός με τον ταγματάρχη ή λοχαγό, δεν θυμάμαι, Παλαίνη.

2/1 Ο (Γ.Π.) 4-9-86 20

Αυτός ο Παλαϊνης ήταν παρά τω Αρχηγώ Στρατού, όπως ο Μαράτζης ήταν στον Μπονάνο, αυτός ήταν στον Γαλατσάνο. Αυτοί οι δυό φέρονται ότι το συνέταξαν και συμμετείχαν και στη σύσκεψη την μυστική που σας ανέφερα παραπάνω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Στη σύσκεψη της 2ας ή της 13ης

ΜΑΡΤΥΣ: Της 2ας.

Την 15η το πρωΐ μεσολάβησε άλλη σύσκεψη στην έδρα της 3ης ανωτέρας τακτικής διοικήσεως, έτσι μου φαίνεται δεν θυμάμαι ακριβώς, στην οποία συμμετείχαν όλοι οι διοικηταί, πλην του Γεωργίτση και του Κομπόκη και όλοι οι διοικηταί των μονάδων που συμμετείχαν ενεργά στο πραξικόπημα. Αυτοί ήταν ο υποδιοικητής της ΕΛΔΥΚ , αντισυνταγματάρχης Παπαγιάννης Κωνσταντίνος, δεδομένου ότι ο διοικητής του έλειπε στην Αθήνα, ήταν ο διοικητής του ναυτικού κλιμακίου Παπαγιάννης Γεώργιος, αντιπλοίαρχος, ήταν ———————, ο αντισυνταγματάρχης Λαμπρινός διοικητής της 23 ΕΜΑ, δηλαδή επιλαρχία μέσων αρμάτων , ήταν ο επίλαρχος Κορκότζελος, ο οποίος ήταν διοικητής της 21 επιλαρχίας αναγνωρίσεως, που είχε ελαφρότερα τεθωρακισμένα.

(ζ)

(Ο)
1/1 ζ Κ.Β. 4/9/1986

21

Ήταν οι δύο διοι-κηταί μοιρών και της 31 και της 33, ταγματάρχης Ραυτόπουλος και ταγματάρχης Δαμασκηνός, ήταν ο Κοντός, ήταν ο διοικητής της 195 μοίρας ελαφρού αντιαεροπορικού πυροβολικού που είχε τα τετράδυμα πολυβόλα και τα μπόφορς, ο διοικητής της 185 πεδινής μοίρας πυροβολικού αντισυνταγματάρχης Λάμπρου. Αυτοί ήσαν και οι μονάδες τους συμμετείχαν ενεργώς, είχαν προϊδεασθεί, ήταν μυημένοι, συμμετείχαν στην σχεδίαση, και τμήματα από τις μονάδες τους εξετέλεσαν το πραξικόπημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μάλιστα.

ΜΑΡΤΥΣ: Την 15η το πρωΐ ο ταξίαρχος Γεωργίτσης από την 3η ανωτέρα τακτική διοίκηση, στην οποία υπηρετούσε, παρέλαβε το επιτελείο του και υπό το πρόσχημα ότι θα μεταβεί σε αναγνώριση για άσκηση πέρασε μπροστά από την ΕΛΔΥΚ όπου αιφνιδίως έστρεψε το τμήμα του και εισήλθε μέσα στην ΕΛΔΥΚ, στο στρατόπεδο της ΕΛΔΥΚ δηλαδή, το οποίο είναι πλησίον του αεροδρομίου, πιό κάτω από το αεροδρόμιο. Εκεί τον ανέμενε ο αντισυνταγματάρχης Παπαγιάννης, υποδιοικητής της ΕΛΔΥΚ και τον οδήγησε μέσα στην αίθουσα επιχειρήσεων. Υπέγραψε το σήμα "Αλέξανδρος εισήχθη στο νοσοκομείο".

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ποιός το υπέγραψε;

2/1 ζ Κ.Β. 4/9/1986 22

ΜΑΡΤΥΣ: Ο ταξίαρχος Γεωργίτσης, το οποίο είχε προετοιμασθεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μάλιστα.

ΜΑΡΤΥΣ: Και το σήμα αυτό είχε τρεις αποδέκτες. Τον Αρχηγό Ενόπλων Δυνάμεων / Γραφείον , το επιτελικό του γραφείο , είχε τον Αρχηγό Στρατού / Επιτελικό του Γραφείο, και είχε και το Δεύτερο Επιτελικό Γραφείο του ΓΕΣ , του Αρχηγείου Στρατού τότε.

Εν συνεχεία τα τμήματα είχαν αρχίσει να κινούνται προς τους αντικειμενικούς τους σκοπούς. Τώρα αυτό δεν ενδιαφέρει . Βασικώς ήταν μικτά αποσπάσματα και εστιάσθη και η προσπάθεια στο Προεδρικό Μέγαρο, όπου ήταν και τμήματα καταδρομών, αλλά τον λόγο τον είχε ο Επίλαρχος Κορκότζέλος. Στην Αρχιεπισκοπή όπου ήταν πάρα πολύ μεγάλη δύναμη από επικουρικούς και αστυνομικούς, εκεί την αρχηγία την είχε ο αντισυνταγματάρχης Λαμπρινός των Τεθωρακισμένων. Στο Μετόχι Κύκκου , στο στρατόπεδο του επικουρικού σώματος...

Τώρα αυτά τα έχω γραμμένα λεπτομερώς αλλά δεν μπορώ να τα θυμηθώ . Εν πάση περιπτώσει εκεί που υπήρξε σφοδρή σύγκρουση ήταν στα τρία αυτά σημεία. Δηλαδή στο Προεδρικό Μέγαρο, στην Αρχιεπισκοπή και στο στρατόπεδο του επικουρικού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Στον Ραδιοφωνικό Σταθμό ;

2174

3/1 ζ Κ.Β. 4/9/1986

23

ΜΑΡΤΥΣ: Τώρα στον Ραδιοφωνικό Σταθμό δεν υπήρξε σύγκρουση. Πήγαν δύο ταγματάρχαι ένας Ζήδρος μου φαίνεται και ένας - αν θυμάμαι καλά - του ναυτικού κλιμάκιο και κατέλαβαν τον Ραδιοφωνικό Σταθμό και άρχισαν μάλιστα και τις εκπομπές και κατέλαβαν ταυτοχρόνως και την ΣΙΤΑ , άλλο τμήμα . ΣΙΤΑ είναι ο ΟΤΕ της Κύπρου, ενώ ΡΙΚ είναι Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου. Η κατάληψη του ΡΙΚ, του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος και η έναρξη μεταδόσεως ψευδών βέβαια πληροφοριών ότι δεν υφίσταται αντίσταση, ότι επεκράτησε το πραξικόπημα και όλα αυτά τα πράγματα και εν συνεχεία αργότερα λίγο και ότι ο Μακάριος είναι νεκρός και σε συνδυασμό αυτό και με την περί 12ην ώρα σύλληψη του αρχηγού του επικουρικού σώματος ταγματάρχου Πανταζή, ελληνοκύπριος αυτός ο οποίος κλήθηκε και έκανε έκκληση από το ραδιόφωνο , δεν ξέρω γιά την τηλεόραση από τα μέσα ενημερώσεως και είπε να καταπαύσει κάθε αντίσταση προς αποφυγή περαιτέρω αιματοχυσίας - υπήρξαν αποφασιστικά στην κάμψη της θελήσεως αντιστάσεως του Κυπριακού Λαού γενικά, αλλά και ιδιαίτερα των ενόπλων, δηλαδή των τμημάτων αυτών.

(Σ)

(5)

1/6 Σ .Μ. 4-9-86 24

Παρ' ότι ο Μακάριος και από την Μονή Κύκκου που πήγε, πρίν φύγει για την Πάφο, έδωσε ένα σήμα να ειδοποιηθεί ο κυπριακός λαός να κατεβεί στους δρόμους, ναμην παραδεχθεί την κατάσταση, να αντισταθεί δηλαδή ......

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ:Μεσυγχωρείτε, κύριε Πρόεδρε, που παρεμβαίνω, αλλά αυτά που λέει ο κ. Μάρτυς από που προκύπτουν; Προκύπτουν από εκθέσεις; Τα ξέρει ο κ.μάρτυς από ιδίαν αντίληψη ; Πρέπει να ξέρουμε τι γίνεται.Εγώ έχω την εντύπωση οτι από αυτά που διαβάσαμε στις εφημερίδες, υπάρχουν εκθέσεις ....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης):Η πηγή των πληροφοριών σας -για να σας ρωτήσω με νομική έκφραση- ποιά είναι ,κύριε μάρτυς;

ΜΑΡΤΥΣ :Είναι οι εκθέσεις, είναι η προσωπική εμπειρία οτι έζησα στην Αθήνα , δεν ήμουν εγώ την Κύπρο και οι εκθέσεις του ΓΕΕΦ γιατί έχει και το ΓΕΦ. Αργότερα που πήγε ο στρατηγός Καραγιάννης έκανε και έκθεση....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Ποιός πήγε;

ΜΑΡΤΥΣ :Ο Καραγιάννης πού ήταν μετά αρχηγός του ΓΕΣ. Αυτός μετά έκανε έκθεση.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ :Την έχουμε αυτήν την έκθεση του Καραγιάννη;

2 / σ Σ.Μ. 4-9-86 25

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Δεν είμαι σε θέση να ξέρω εγώ τώρα αν υπάρχει έκθεση του Καραγιάννη.

ΜΑΡΤΥΣ: Υπάρχει όχι η προσωπική του στρατηγού Καραγιάννη, υπάρχει ως αρχηγού της Εθνικής Φρουράς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Έκθεση του ΓΕΕΦ.

ΜΑΡΤΥΣ :Του ΓΕΕΦ, την οποία υπέγραφε ο αρχηγός του ΓΕΕΦ τότε. Αυτά τα δύο στοιχεία που σας ανέφερα, υπήρξαν αποφασιστικά στην κάμψη της θελήσεως κυρίως για αντίσταση του κυπριακού λαού και της Αστυνομίας και όλων αυτών.

Τώρα το πραξικόπημα ,κύριε Πρόεδρε, επεκράτησε την πρώτη μέρα στη Λευκωσία. Αλλά πολλές ανώτερες τακτικές διοικήσεις, όπως ήταν η πέμπτη ανώτερη τακτική διοίκηση στην Πάφο, όπως ήταν η 4 ανώτερη τακτική διοίκηση στη Λάρνακα-Λεμεσό, όπως ήταν και η πρώτη στην Αμμόχωστο, δεν ειδοποιήθηκαν γιά λόγους σκοπιμότητος, προφανώς για να μη διαρεύσει το μυστικό, μόλις πληροφορήθηκαν οι Αστυνομικοί, το Επικουρικό Σώμα, όλοι αυτοί, συνέλαβαν ιδιαίτερα στην Πάφο τους Έλληνες αξιωματικούς, άνοιξαν τις αποθήκες ,πήραν όπλα επεκράτησαν εν πάση περιπτώσει αυτοί. Μάλιστα στη Λάρνακα σκοτώθηκε και κάποιος, δεν θυμάμαι ακριβώς το όνομά του τώρα ποιός είναι.

3/1 σ 4.9.86

26

Ένας ταγματάρχης εξ Ελλάδος. Οι συγκρούσεις για το πραξικόπημα συνεχίστηκαν και την άλλη μέρα. Ακόμη δε και την τρίτη και την τέταρτη μέρα, σποραδικά πυρά ακούγονταν μέσα στη Λευκωσία.

Τη δεύτερη μέρα, τη νύχτα δηλαδή της 15ης προς 16η, με την πληροφορία ότι ο Μακάριος επέζησε και κάνει εκκλήσεις από την Πάφο για αντίσταση του Κυπριακού λαού κ.λ.π., συνεκροτήθηκαν φάλαγγες 3 με επικεφαλής αξιωματικούς, οι οποίες κινήθηκαν οι 2 από το κανονικό δρομολόγιο, δηλαδή Κοφίνου-Λεμεσού-Πάφου, η άλλη μέσω Τροόδους. Αυτές συνεκροτήθηκαν και συνοδεύτηκαν και από πυροβολικό με πρωτοβουλία του πυροβολικού, ενώ δεν χρειάζετο, κατά την άποψή μου, και από Ελληνοκύπριους εφέδρους, τους οποίους είχαν καλέσει εν τω μεταξύ και είχαν καταταγεί. Αυτοί καθ'οδόν έκαψαν και πάρα πολλά πυρομαχικά μάλιστα, σαν επινίκεια της εκστρατείας τους.

Τον Μακάριο, όπως είναι γνωστό, τον παρέλαβε ένα ελικόπτερο των Ηνωμένων Εθνών και τον μετέφερε στη βάση του Ακρωτηρίου και από εκεί με βρεταννικό αεροσκάφος μέσω Μάλτας, μετέβη στο Λονδίνο.

Τα αποτελέσματα, κύριε Πρόεδρε, εκτός του ότι κατελύθη το κράτος, εκτός από τα πάμπολλα θύματα, εκεί που ήταν αποφασιστική η ενέργεια, ήταν στην μαχητική αξία της Εθνικής Φρουράς.

(ν)

σ
1/1ν Β.Π. 4.9.1986
27

Οι απώλειες από τη μια μεριά, η αποδιοργάνωση, η κατάργηση διοικήσεων, η μετάθεση των μονάδων, η διατάραξη δηλαδή της διατάξεως των μονάδων, περιήγαγε την Εθνική Φρουρά σε ένα βαθμό ανικανότητος, δηλαδή αναξιομάχου. Δεν ήταν δυνατόν σαν μηχανή να εργασθεί αυτό το πράγμα και να αποκρούσει την Τουρκική εισβολή, η οποία επηκολούθησε την 20ή. Αυτό βέβαια και σε συνδυασμό και με την αδράνεια, την οποία κατά την άποψή μου αποδίδω στο πλέγμα της ενοχής, στο σύνδρομο που είχε τόσο η στρατιωτική ηγεσία εδώ, όσο και η στρατιωτική ηγεσία στην Κύπρο και από το βάρος του αμαρτήματος, δεν μπορούσαν να σκεφθούν, αδρανοποιήθηκαν τελείως και δεν έλαβαν βασικές αποφάσεις που αφορούσαν την άμυνα της Κύπρου, από μεν εξ Ελλάδος να αποστείλουμε τις ενισχύσεις που έπρεπε στη δε Κύπρο μέχρι που και τα σχέδια μπέρδεψαν και άλλο σχέδιο αντ' άλλου εφήρμοσαν.

Αυτό κατά την άποψή μου σαν στρατιωτικός ήταν το σοβαρότερο, από στρατιωτικής απόψεως, που υπέστη η Εθνική Φρουρά.

Όσον αφορά, κύριε Πρόεδρε, εδώ, όταν έγινε η τουρκική ενέργεια, γνωρίζω πολύ καλά ότι την παραμονή, μάλλον από ημέρες πιο μπροστά, το ΑΕΔ και τα Αρχηγεία υπό το κάλυμμα μιας ασκήσεως είχαν αρχίσει και ενίσχυαν τα νησιά και τον Έβρο. Επίσης την παραμονή είχε σήμα εκδόσει το Αρχηγείο Ναυτικού να αποπλεύσουν από το Ναύσταθμο τρία υποβρύχια

2/1ν Β.Π. 4.9.1986

28

και να περιπλεύσουν ανοικτά της Ρόδου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Η παραμονή που λέτε, ποιά είναι;

ΜΑΡΤΥΣ: Η παραμονή της Τουρκικής εισβολής.

Επίσης δεν ήμουν εκείνο το βράδυ στο ΑΕΔ επειδή ήμουνα την προηγούμενη βραδιά υπηρεσία, αλλά πληροφορήθηκα εκ των υστέρων ότι βγήκαν σήματα προς την Εθνική Φρουρά να κάνει προεπιστράτευση, να θέσει τις μονάδες της σε ετοιμότητα. Επίσης καθορίζετο κατάσταση ετοιμότητος αντιαεροπορικών, τέσσερα μου φαίνεται- το τέσσερα είναι συνθηματικό που σημαίνει ότι είναι πλήρως επανδρωμένα τα αντιαεροπορικά- και ότι απαντούν εάν λάβει χώρα οποιαδήποτε εχθρική επιθετική ενέργεια, όπως είναι ρίψις αλεξιπτωτιστών ή έφοδος κλπ. Αλλά το θέμα είναι ότι διασπορά των μονάδων δεν έγινε σχεδόν καθόλου. Διότι ήταν σε τέτοιο βαθμό αποδιοργανωμένοι που δεν μπορούσαν να εκτελέσουν αυτά τα πράγματα. Και την άλλη μέρα όταν άρχισε η Τουρκική επίθεση - δεν ήμουν βέβαια παρών, αλλά από ό,τι ακούω και από ό,τι έγραψε στις εκθέσεις του - ρωτούσε ο Γεωργίτσης φορτικότατα το ΑΕΔ τι να κάνει.

Κατ'αρχήν και το σχέδιο προέβλεπε ότι σε περίπτωση που την πρωτοβουλία των ενεργειών είχαν οι Τούρκοι και δεν απεστέλετο από εδώ καμμία ενίσχυση όπως και έγινε, την ευθύνη διευθύνσεως των επιχειρήσεων την είχε το ΓΕΕΦ και η Κυπριακή Κυβέρνηση. Αυτή λοιπόν

3/1ν Β.Π. 4.9.86

29

ηδύνατο να διατάξη την επιστράτευση αυτεπαγγέλτως, την ετοιμότητα των μονάδων, τη διασπορά των μονάδων. Και όταν τα Τουρκικά πλοία παραβίασαν την αιγιαλίτιδα ζώνη έπρεπε να βληθούν από τα επάκτια πυροβόλα τα οποία υπήρχαν, αλλά άσχετο αν δεν πήγαν επί της ακτής, διότι δεν υπήρχαν πυροβολητές που γύριζαν στα σπίτια τους, δεν παρουσιάστηκαν. Δηλαδή δεν επέτυχε αυτή η προεπιστράτευση την οποία είχαν διατάξει.

Ζ

(ν)
1/1 Ζ (Ε.Μ) 4.9.86 30

Τα αντιαεροπορικά την άλλη μέρα, παρ'ότι είχε βγεί διαταγή να είναι σε ετοιμότητα, κατάσταση 4, δεν ήταν σε θέση να ρίξουν. Δεν είχαν άνδρες, δεν είχαν πυρομαχικά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Η διαταγή για την επιστράτευση και την ετοιμότητα ορισμένων μονάδων δόθηκε τη νύχτα της 19ης προς την 20η;

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα, γι'αυτή τη νύχτα μιλάμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μα, μπορούσε, στο χρόνο που δόθηκε, να κατορθώσουν να ετοιμάσουν τις μονάδες τους, να τις θέσουν σε ετοιμότητα και να επιτύχει η επιστράτευση;

ΜΑΡΤΥΣ. Η πλήρης επιστράτευση δεν μπορούσε βέβαια να επιτύχει. Αλλά η προεπιστράτευση, ναι, διότι είναι ένας μικρός αριθμός πυρήνων, όπως και προχθές ανέφερα, ορισμένων ανθρώπων και μέσων περιορισμένων, ούτε το 1/10 από την γενική επιστράτευση. Αυτό λοιπόν, ήταν δυνατόν να γίνει. Είναι μέσα στα πλαίσια της Εθνικής Φρουράς, που δεν είναι μεγάλος στρατός και ο χώρος είναι πάρα πολύ μικρός. Μέσα σε μια νύχτα, λοιπόν, μπορούσε να έχει συντελεσθεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Η ετοιμότης ορισμένων μονάδων μπορούσε να γίνει τη νύχτα της 19ης προς 20η;

2/1 Ζ (Ε.Μ) 4.9.86

31

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Πρόεδρε, εδώ έχει γίνει το εξής -συγνώμη για την έκφραση- τραγελαφικό. Επιτελείς από το ΓΕΕΦ απουσίαζαν τη 19η.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Ποιοί;

ΜΑΡΤΥΣ. Απουσίαζαν σε αλλότριες υποθέσεις. Κάποιος π.χ. κάτι είχε μυριστεί, κι επειδή είχε έρθει το αρματαγωγό από την Ελλάδα και είχε φέρει την αντικατάσταση της ΕΛΔΥΚ και ήταν στην Αμμόχωστο, είχε πάει να διώξει την οικογένειά του. Κάποιος άλλος είχε πάει κάπου αλλού.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ. Ονόματα, κύριε Πρόεδρε, παρακαλούμε.

ΜΑΡΤΥΣ. Υπάρχουν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ονόματα, πέστε, παρακαλώ. Αυτό άλλωστε είναι το λιγότερο.

ΜΑΡΤΥΣ. 'Αλλοι είχαν άλλα έργα. 'Ενας ταγματάρχης π.χ., που ανήκε στο 7ο Επιτελικό, ήταν στη ΣΙΤΑ και επέβλεπε τη ραδιοφωνία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πώς λεγόταν αυτός ο ταγματάρχης;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Ενας ταγματάρχης τότε, Ζίδρος Ελευθέριος ονόματι.

Επίσης, μονάδες είχαν απομακρυνθεί. 'Ενα ολόκληρο τάγμα πεζικού, το 281, είχε αποσταλεί στην Πάφο. Αυτό το τάγμα στάλθηκε στην Πάφο με οχήματα, τα οποία διέταξε η Διοίκηση Πυροβολικού...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). 'Οταν λέτε "Διοίκηση Πυροβολικού", εννοείτε τον κ. Πούλο;

3/1 Ζ (Γ.Δ.) 4.9.86

32

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν ξέρω, μπορεί να ήταν και επιτελείς του κ. Πούλου. Πάντως, η Διοίκηση Πυροβολικού ήταν. Αυτό λένε στις εκθέσεις τους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Διοικητής πυροβολικού ποιός ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ. Ήταν ο συνταγματάρχης τότε Πούλος, τον οποίο πρέπει να γνωρίζετε ότι την ημέρα του πραξικοπήματος πήγε ο αντισυνταγματάρχης Κοκοράκης -αυτός είναι ο συγγενής του Μπονάνου, που προχθές με ρωτήσατε για κάποιον συγγενή του Μπονάνου...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σας ρώτησα για κάποιον συγγενή του Ιωαννίδη.

ΜΑΡΤΥΣ. Του Ιωαννίδη, δεν ξέρω. Πάντως ξέρω ότι ο Κοκοράκης, είναι απ' αδελφή γαμβρός -δε ξέρω ακριβώς- του Μπονάνου. Πήγε λοιπόν, στη Διοίκηση Πυροβολικού, έβγαλε το πιστόλι του-στις 8 η ώρα- το ακούμπησε πάνω στο τραπέζι -αυτό το αναφέρουν στις εκθέσεις τους- και είπε "στις 8.15' χτυπάμε. Και θα υπακούσετε σ'αυτό που θα γίνει τώρα".

Απ'αυτό, λοιπόν, φαίνεται ότι με εξαίρεση τις 2 μονάδες πυροβολικού, την 185, του Λάμπρου και την 195 του Ιωαννίδη, η αντιαεροπορική, οι άλλοι του πυροβολικού δεν ήταν μυημένοι και δεν είχαν προϊδεαστεί. Στη συνέχεια, όμως, έχω την εντύπωση -αυτή είναι δική μου υπόθεση, έτσι θα την κρίνετε- ότι για να δειχθεί ενδιαφέρον και από πλευράς άλλων που δεν συμμετείχαν ενεργητικά στη σχεδίαση και στο πραξικόπημα, είπαν: "πού πάτε χωρίς πυροβολικό θα σας δώσουμε και πυροβολικό και οχήματα θα σας δώσουμε". Υπόθεση είναι αυτό, κύριε Πρόεδρε, δεν είναι γεγονός.

4/Ζ. Ρ.Σ. 4-9-86

33

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, με συγχωρείτε που παρεμβαίνω, θα ήθελα να διευκρινήσω το εξής: Ο κ. Πούλος εδώ μας είπε ότι ήταν υπό κράτηση τότε την ώρα που μπήκε στο γραφείο του με το πιστόλι ο Κοκοράκης. Αυτό μπορείτε να το επιβεβαιώσετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό είναι γεγονός. Δηλαδή, εκείνη την ώρα ο αντισυνταγματάρχης Κοκοράκης επεβλήθη με τη δύναμη τρόπον τινα του όπλου και τους είπε: "από αυτή τη στιγμή σε 15 λεπτά κτυπάμε και θα ακούσετε ό,τι σας είπα εγώ." Όχι, "υπό κράτηση" δεν είναι σωστό, διότι μετά ο κ. Πούλος ήταν ελεύθερος, εξέδωσε διαταγές, συμμετείχε στη διεύθυνση των επιχειρήσεων του ΓΕΕΦ. Βέβαια και από το ρόλο του ο διοικητής πυροβολικού είναι και σύμβουλος ειδικός του σωματάρχου, του μεράρχου.

Πάντως, γεγονός είναι ότι οι μονάδες πυροβολικού βρέθηκαν το πρωί της 20ης μέσα στα στρατόπεδά τους και κτυπήθηκαν ανηλεώς από την Τουρκική αεροπορία, διότι αποτελεί στόχο πρώτης προτεραιότητας το πυροβολικό για την εχθρική αεροπορία. Βρέθηκε μοίρα πυροβολικού, η οποία -λένε στις εκθέσεις τους- πήρε τα οχήματα, τα οποία είχε διαθέσει στο τάγμα πεζικού για να μεταβεί το τάγμα στην Πάφο, γιατί τα τάγματα εκεί δεν είχαν αυτοκίνητα δικά τους, δεν είχαν αυτοκινησία δηλαδή. Και λένε ότι αυτά φτάσαν στις 3 η ώρα το πρωί της 20ης. Τώρα και να έφθασαν αυτά στις 3 η ώρα, πάντως η μοίρα δε θα μπόρεσε

Γ/Ζ. Ρ.Σ. 4-9-86

34/

να βγει με το πρώτο φως έξω, όπως έπρεπε να είχε βγει, σύμφωνα δηλαδή με το σχέδιο και τις διαταγές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πού φτάσαν δηλαδή στις 3 το πρωί;

ΜΑΡΤΥΣ: Φθάσαν στη μονάδα στις 3 το πρωί. Αλλά σκεφθείτε, κάνανε ένα ταξίδι από την Πάφο, μέσω Λευκωσίας μέχρι τη ...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ : Μέχρι τη Λεμεσσό.

ΜΑΡΤΥΣ: .... δηλαδή χιλιόμετρα 200.

Ένα άλλο, το οποίο συνέβη την άλλη μέρα το πρωί: Το 286 μηχανοκίνητο ταγμα πεζικού παρενεβλήθη με αυτό το τάγμα, το 281, ημέρα, κύριε Πρόεδρε, με την εχθρική αεροπορία από πάνω να χορεύει, την ημέρα, λοιπόν, εκινούντο επί δρομολογίου και παρενεβλήθησαν μέσα σ'ένα χωριό Κοντεμένος και κατέβηκαν κάτω οι διοικητές να λύσουν το κυκλοφοριακό, ποιός θα περάσει πρώτος. Εκεί τους πέτυχε η αεροπορία, σκότωσε τον ένα διοικητή – ήταν ο αντισυνταγματάρχης Μπούτος – τραυμάτισε τον υποδιοικητή -Φαναριώτης λεγόταν- και σχεδόν διελύθη όλο το μηχανοκίνητο τάγμα και οι στρατιώτες τα παρατήσαν όλα και φύγαν.

Αυτό βέβαια έχει και τη στρατιωτική του έννοια, και το συμπέρασμα είναι ότι δεν μπορούμε εν ημέρα, όταν η εχθρική αεροπορία έχει την κυριαρχία, να κινούμεθα μέσα σε μηχανοκίνητες φάλαγγες.

Πάντως, η σύγχυση του ΓΕΕΦ οφείλεται και στο γεγονός ότι οι επι-

6/Ζ. Ρ.Σ. 4-9-86

35

τελείς του δεν ευρίσκοντο όλοι στις θέσεις τους την παραμονή. Οι μονάδες δεν ήταν στις θέσεις τους. Είχαν υποστεί απώλειες. Οι μοίρες καταδρομών -έχω τον πίνακα των απωλειών- ήταν σαν να είχαν περάσει μία εκστρατεία ολόκληρη και είχαν χάσει σημαντικό μέρος. Εμείς λέμε ότι, αν ένα 10% μιας μονάδος τεθεί εκτός μάχης, είναι και η μονάς αναξιόμαχος. Πρέπει να αναπληρωθεί. Ορισμένες μοίρες από αυτές είχαν και μεγαλύτερες από 10% απώλειες και αμφιβάλλω εάν είχαν αναπληρωθεί.

Σ'αυτή την κατάσταση βρέθηκε η Εθνική Φρουρά το πρωί της 20ης. 'Εκανε σύγχυση των σχεδίων, δηλαδή έγινε το εξής: Εφήρμοσε την κυρία προσπάθεια, αλλού αντί αλλού. Η κυρία προσπάθεια -αμυντική προσπάθεια- προεβλέπετο ως εξής:Οταν ο εχθρός έχει την πρωτοβουλία της ενέργειας να γίνει εκεί που δημιουργεί προγεφύρωμα.

Εφ'όσον λοιπόν, ο εχθρός δημιούργησε προγεφύρωμα από την πρώτη μέρα - προσπαθούσε να δημιουργήσει προγεφύρωμα στην Κυρήνεια, στο Εξαμίλι-

(Θ)

(Ζ)

1/1Θ Ε.Τ. 4-9-1986 36

Έπρεπε όλη η αμυντική προσπάθεια του ΓΕΕΦ, η κυρία προσπάθεια, να στραφεί εναντίον αυτού του προγεφυρώματος. Και όταν λέμε κυρία προσπάθεια είναι οι δυνάμεις αντεπιθέσεως, οι εφεδρείες δηλαδή και τα πυρά. Και εδώ που δεν είχαμε αεροπορία, το πυροβολικό. Παρά ταύτα, όλο το πυροβολικό και όλες οι εφεδρείες χρησιμοποιήθηκαν. Η ΕΛΔΥΚ, η οποία ήταν το μόνο τμήμα το οποίο ήταν αξιόμαχο και μπορούσε από μόνη της, αυτή η ΕΛΔΥΚ, εάν εχρησιμοποιείτο να εξαλείψει το προγεφύρωμα, χρησιμοποιήθηκε στο Γιόλελι, δηλαδή σε φύλακα. Προεβλέπετο η χρησιμοποίηση της ΕΛΔΥΚ σε φύλακα μόνο με το ΣΑΚ2 δηλαδή το Αφροδίτη 2, δηλαδή όταν την πρωτοβουλία των ενεργειών την είχαμε εμείς. Οπότε θα εξάλειφαν με κυρία προσπάθεια, πρώτα το προγεφύρωμα αυτό και εν συνεχεία θα είχαν τον χρόνο να αντιμετωπίσουν το προγεφύρωμα από θαλάσσης, εάν εδημιουργείτο από τον τουρκικό στρατό. Αυτό υπήρξε αποφασιστική αμέλεια, όχι αμέλεια, σφάλμα θανάσιμο του ΓΕΕΦ, γιατί δεν είχε στη διάθεσή του.

Πήρε το 286 τάγμα μηχανοκίνητο και το έστειλε εν ημέρα...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Επειδή μεταχειριστήκατε ένα νομικό όρο, "αμέλεια", θα μου επιτρέψετε να σας παρατηρήσω το εξής:

37

2/1Θ Ε.Τ. 4-9-1986

Ήταν δεδομένο ότι υπήρχε ένταση στις τουρκοελληνικές ή τουρκοκυπριακές σχέσεις;

ΜΑΡΤΥΣ. Βέβαια, δεδομένο ήταν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Από τη στιγμή που υπήρχε ένταση στις τουρκοκυπριακές σχέσεις και ανεμένετο τουρκική εισβολή, ανεμένετο; Αντιμετωπίζετο δηλαδή η περίπτωση; Εγώ θα σας πω, όχι από τον Ιούλιο που έγινε, από τον Μάιο. Αντιμετωπίζετο περίπτωση τουρκικής απειλής;

ΜΑΡΤΥΣ. Από το 1964 ανεμένετο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αντιμετωπίζετο περίπτωση, έτσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Από τη στιγμή, λοιπόν, που αντιμετωπίζετο περίπτωση τέτοια και παρά ταύτα μετακινήθησαν οι μονάδες, για να μετάσχουν στο πραξικόπημα -έγινε το πραξικόπημα, υπέστη πτώση κάθετη, όπως είπατε, το ηθικό και του κυπριακού λαού και του ενόπλου τμήματος το οποίο υπήρχε- από τη στιγμή που έγιναν όλα αυτά, επιμένετε στον όρο "αμέλεια";

3/1Θ Ε.Τ. 4-9-1986 38

ΜΑΡΤΥΣ. Εγώ κύριε Πρόεδρε, χαρακτήρισα όχι ακριβώς αμέλεια, είπα ότι κάτι σοβαρότερο, έγκλημα ακούστηκε. Πάντως ήταν μία σύγχυση την οποία υπέστη το ΓΕΕΦ το πρωί της 20ης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μήπως ήταν ηθελημένη η σύγχυση; Ερωτώ εγώ. Καταλάβατε, κύριε μάρτυς; Μήπως ο κύριος Α' ήθελε να υποστεί αυτή τη σύγχυση; Μήπως επεδίωκε να υποστεί αυτή τη σύγχυση; Γιατί είναι πολλά πράγματα τα οποία εκινήθησαν μυστηριωδώς.

Λέτε ότι εφηρμόσθη, αντί του Αφροδίτη 1, το Αφροδίτη 2. Εφαρμόστηκε, δηλαδή, το σχέδιο εκείνο που, όπως είπατε εσείς, είχε γίνει για την περίπτωση που εμείς, οι ελληνοκύπριοι, θα είχαν την πρωτοβουλία της κινήσεως των δυνάμεων και όχι για την περίπτωση που οι τούρκοι θα είχαν πρωτοβουλία. Εφαρμόζεται άλλο αντ'άλλου. Αυτό είναι σφάλμα; Είναι σύγχυση; Τί είναι αυτό; Γιατί κάτι ανώμαλο πρέπει να υπάρχει εδώ μέσα, στη βούληση πλέον αυτών οι οποίοι διοικούσαν το ΓΕΕΦ ή και παραπάνω.

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Πρόεδρε, στην Κύπρο η ηγεσία η οποία ανέλαβε, δηλαδή ο ταξίαρχος Γεωργίτσης, ήταν ταξίαρχος. Κλήθηκε, λοιπόν, από τη μια μέρα στην άλλη και έγινε φουλ αντιστράτηγος, δηλαδή να διοικήσει την Εθνική Φρουρά η οποία, σε καιρό επιστρατεύσεως, ήταν δυνάμεως σώματος

4/1Θ Ε.Τ. 4-9-1986 39

στρατού. Οι επιτελείς οι οποίοι υπήρχαν και μπορούσαν να τον συμβουλεύσουν, σας ανέφερα ότι άλλοι ήσαν νέοι, άλλοι είχαν διαταραχθεί λόγω του πραξικοπήματος, άλλοι απουσίαζαν. Και αυτό που επιμένω-και σας παρακαλώ και θα το πω πάλι-είναι ότι έχω τη γνώμη, τη δυνατή γνώμη, ότι κατείχοντο από πλέγμα ενοχής και ήταν κάτω από το βαρύτατο αμάρτημα του πραξικοπήματος.

(κ)

(Θ)
1/1 Κ (Ε.Μ) 4.9.86

ε/0

Διότι εύκολα το έκαναν, κύριε Πρόεδρε, το πραξικόπημα, αλλά εν συνεχεία συνειδητοποιήθηκε το μέγεθος της συμφοράς που είχε γίνει, δηλαδή την 16η, την 17η, την 18η, 19η, είδανε πλέον το τι κακό είχε γίνει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Συνειδητοποιήθηκε αυτό ή συνέχισαν να έχουν το ίδιο μυαλό και τις ίδιες πράξεις να κάνουν;

ΜΑΡΤΥΣ. Όταν λέγω ότι το συνειδητοποίησαν, εννοώ από πάντες, κυρίως όμως από τον κυπριακό λαό αλλά και από τους ιδίους, οι οποίοι είδαν τί έκαναν, δηλαδή ότι διέλυσαν το κράτος, στη θέση του Μακαρίου έβαλαν έναν, τον Σαμψών και δεν πήγαιναν καλά. Και δεν ήθελαν ούτε και οι ίδιοι να πιστέψουν ότι θα μπορούσε να γίνει η τουρκική επέμβαση παρά τις πληροφορίες που υπήρχαν, παρά τις νύξεις που έκαναν οι ξένοι. Το ΓΕΕΦ είχε πληροφορίες και η Ελλάς εδώ είχε πληροφορίες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Τώρα, εάν ήταν μικρά παιδιά θα έκαναν αυτές τις σκέψεις; Διότι εγώ πολύ αμφιβάλλω. Γιατί κοιτάξτε, εσείς το λέτε. Γίνονται όλες αυτές οι συσκέψεις. Μα, μέχρι να αποστηθίσει ο Κοντώσης το διάγγελμα του νέου Προέδρου της Δημοκρατίας, τέλος πάντων αυτού του κ. Σαμψών, να το αποστηθίσει και να

2/1 Κ (Ε.Μ) 4.9.86

41

πάει εκεί για να το πει από στήθους; Και τί άλλο έκανε;

ΜΑΡΤΥΣ. Και τα ονόματα των υποψηφίων στους οποίους έστειλαν τον Σαμψών να τους βρει και δεν βρήκε κανέναν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ναί, τα ονόματα των υποψηφίων προέδρων.

Και στη συνέχεια θα ήθελα και κάτι άλλο να σας πω. Όταν έπεφταν οι αλεξιπτωτιστές, τους έβλεπαν από κάτω;

ΜΑΡΤΥΣ. Πώς δεν τους έβλεπαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Τους κτύπησαν;

ΜΑΡΤΥΣ. Η αλήθεια είναι ότι τους κτύπησαν, αλλά όχι όλοι. Όποιος ήθελε έβαζε και όποιος ήθελε δεν έβαζε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δηλαδή, τί διαταγή εδόθη;

ΜΑΡΤΥΣ. Υπήρχε διαταγή, κύριε Πρόεδρε, από την προηγούμενη και μονάδες πυροβολικού αντιαεροπορικού τέθηκαν σε κατάσταση ετοιμότητας Δ', η οποία σημαίνει ότι είναι πλήρης επάνδρωση των αντιαεροπορικών και τα πυροβόλα είναι ελεύθερα να βάλουν. Αυτός είναι ο επιχειρησιακός ρόλος. Από αυτά όμως άλλα επανδρώθηκαν και άλλα δεν επανδρώθηκαν. Σε άλλα έλειπαν πυρομαχικά και σε άλλα έλειπαν διοικητές. Έχουμε και το αποτέλεσμα, ότι τα αντιαεροπορικά τουλάχιστον όταν λειτούργησαν, -βέβαια δεν λειτούργησαν εγκαίρως

3/1 Κ (Ε.Μ) 4.9.86 42

οπότε θα είχαμε εντυπωσιακά αποτελέσματα- έριξαν περίπου 27 αεροπλάνα. Αυτά καταρρίφθηκαν από τα αντιαεροπορικά της Εθνικής Φρουράς. Όταν αυτοί πήραν μπροστά και κατάλαβαν ότι δεν είναι παιχνίδι χτύπησαν. Αλλά τότε ήταν βέβαια αργά, γιατί μπορούσαν όταν ήταν έμφορτα τα αεροπλάνα, όχι τα μαχητικά αεροπλάνα, τα μεταφορικά αεροπλάνα και πετούσαν σε χαμηλό ύψος και είχαν ελαττώσει και την ταχύτητά τους ώστε να ρίξουν τους αλεξιπτωτιστές. Σ'αυτήν την περίπτωση είναι τόσο τρωτά τα αεροπλάνα, που κάπου στην έκθεση, έχω κάνει την σκέψη ότι αυτοί οι άνθρωποι, οι Τούρκοι, οι οποίοι είναι επαγγελματίες όπως και εμείς, πώς αποτολμούσαν να κάνουν αυτό το πράγμα; Ή είχαν διαβεβαιώσεις ότι δεν θα τους χτυπήσει η Εθνική Φρουρά ή ήξεραν τον βαθμό απολιθώσεως και τον βαθμό αποσυνθέσεως που είχε η Εθνική Φρουρά και έλεγαν ότι από αυτούς ούτε ένας δεν πρόκειται να ρίξει μία τουφεκιά. Εγώ αυτή την υπόθεση κάνω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δηλαδή, υπάρχει και περίπτωση να είχαν διαβεβαιώσεις ότι δεν θα τους χτυπήσει η Εθνική Φρουρά;

ΜΑΡΤΥΣ. Γι' αυτό κύριε Πρόεδρε, έχω να πω το εξής: Την νύχτα της 21ης προς την 22α, ο Ετσεβίτ, υπάρχει αυτή η πληροφορία και είναι ηλεγμένη, πήρε τηλέφωνο τον Κίσιγκερ -λέγεται μάλιστα ότι ο Κίρι-

4/1 Κ (Ε.Μ) 4.9.86 43

γκερ είχε τρυφερές στιγμές με τη γυναίκα του και μάλιστα του απήντησε η γυναίκα του με κάποια άσχημη έκφραση- και του είπε ότι ελληνικός στόλος έπλευσε στην Κύπρο. Επρόκειτο όχι για ελληνικό στόλο, επρόκειτο για ένα αρματαγωγό δικό μας, το οποίο όπως σας είπα είχε φέρει την ΕΛΔΥΚ, την αντικατάσταση της ΕΛΔΥΚ. Αποβίβασε τους νέους την 19η και το βράδυ της 19ης προς την 20η πήρε τους παλαιούς και αναχώρησε για την Ελλάδα. Αυτό το αρματαγωγό έκανε σήμα καθ'ον χρόνον περιέπλεε, διότι άκουσε πρωΐ-πρωΐ τις επιχειρήσεις, έκανε ένα σήμα στο Επιτελείο εδώ και ζητούσε περί του πρακτέου, τί να κάνει. Κανένας δεν πήρε απόφαση, την απόφαση την πήρε ένας αντισυνταγματάρχης και είπε στο Αρχηγείο Ναυτικού, να πείτε του κυβερνήτη, το τμήμα αυτό της ΕΛΔΥΚ να μην το φέρει πίσω, αλλά να το βγάλει στην Πάφο. Και πράγματι το απόγευμα - το μεσημέρι προς το απόγευμα - της 20ης τους πήγε στην Πάφο το αρματαγωγό, πλεύρισε και έβγαλε έξω 400 άνδρες, οι οποίοι μάλιστα ήταν και άοπλοι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ποιός αντισυνταγματάρχης ήταν αυτός;

ΜΑΡΤΥΣ. Ο Λούκουτος.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Στις 22 τους έβγαλε, όχι στις 20.

5/1 Κ (Ε.Μ) 4.9.86 4/1

ΜΑΡΤΥΣ. Στις 20 το βράδυ.

Εν τω μεταξύ εκεί ο διοικητής του είπε: "Δεν βοηθάς λίγο;" διότι έχει ένα κανονάκι το αρματαγωγό, ένα μπόφορς.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ. Πολλά.

ΜΑΡΤΥΣ. Ένα είχε αυτό τότε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ. Δώδεκα.

ΜΑΡΤΥΣ. Τέλος πάντων, ένα είχε μπόφορς 40άρι. Και του είπε; "Δεν χτυπάς ορισμένους στόχους"; Και μάλιστα επειδή δεν έβλεπε και δεν ήξερε πού πήγε ο διοικητής της ανωτέρας διοικήσεως, ανέβηκε πάνω και τον κατηύθυνε "χτύπα εκεί, χτύπα εδώ". Οι Τούρκοι, αυτό το έχουμε εξ υποκλοπής, οι Τουρκοκύπριοι έκαναν σήμα προς τον Σταυρόκονο, που ήταν ένας σταθμός ενδιάμεσος κοντά στο χωριό του Μακαρίου την Πάνω Παναγιά και εχρησιμοποιείτο ως αναμεταδότης για την Λευκωσία, γιατί η Πάφος με την Λευκωσία δεν έχουν οπτική επαφή λόγω του Τρόοδος που υπάρχει και είπαν, λοιπόν, ότι ένα ελληνικό πολεμικό μας βομβαρδίζει και θα παραδοθούμε εάν δεν σταματήσει. Το Σταυρόκονο μετέδωσε στην Λευκωσία "ελληνικά πολεμικά πλοία" -κοιτάξτε πως παραποιούνται οι πληροφορίες- "ελληνικά πολεμικά πλοία βάλλουν την Πάφο". Και η Λευκωσία έδωσε προς την Άγκυρα ότι "ελληνικός στόλος πλησίασε την Κύπρο". Και ο Ετσεβίτ λοιπόν ...

6/1 Κ (Ε.Μ) 4.9.86 45

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Όταν λέτε "Λευκωσία", ποιόν εννοείτε;

ΜΑΡΤΥΣ. Ο τουρκοκυπριακός σταθμός Λευκωσίας προς την Άγκυρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μάλιστα, εντάξει.

ΜΑΡΤΥΣ. Και βέβαια θα έκαναν και αυτοί μία σύσκεψη πώς έφθασε εκεί ο ελληνικός στόλος, σ'αυτό το σημείο, διότι δεν πήγε ο νους τους ότι μπορεί να είναι το ελληνικό αρματαγωγό. Και ο Ετσεβίτ πήρε τηλέφωνο να ρωτήσει τον Κίσιγκερ "γιατί ο ελληνικός στόλος πλησίασε την Κύπρο", τί να κάνει ; Και του είπε ο Κίσιγκερ "να τον προσβάλεις". Και πραγματικά τον προσέβαλε τον ελληνικό στόλο, βέβαια δεν ήταν ελληνικός. Βρέθηκε την άλλη μέρα που πήγαν τα αεροπλάνα, έγινε σύγχυση, ήταν ομίχλη, πήγαν τα τρία πολεμικά τα οποία περιέπλευσαν, δηλαδή πήραν διαταγή από τα επτά αντιτορπιλικά που είχαν οι Τούρκοι εκεί, τρία αντιτορπιλικά να αποσπασθούν από την αρμάδα και να κινηθούν προς Πάφο και ταυτοχρόνως και η πολεμική αεροπορία από κάποιο αεροδρόμιο του Ικονίου δεν ξέρω, του Εσκί-Σεχίρ να ανεύρη και νά χτυπήσει τα ελληνικά πλοία. Έγινε σύγχυση, δεν υπήρχε καλή ορατότης, άρχισαν τα τουρκικά αεροπλάνα και προσέβαλαν τα τουρκικά αντιτορπιλικά, τα τρία, το "Καράτεπε" μάλιστα, το ένα, το οποίο και εβύθησαν. Και είπαν οι

Κοτσαπέτας

7/1 Κ (Ε.Μ) 4.9.86

46

Τούρκοι "μα, κοιτάξτε οι παλιάνθρωποι οι Έλληνες"-οι Τούρκοι αεροπόροι-"έχουν βάλει στα πλοία τους τούρκικες σημαίες". Αυτό έχει λεχθεί.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Δηλαδή παραλίγο η τούρκικη αεροπορία να αποκρούσει την απόβαση;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι δεν υπήρχε τέτοια περίπτωση.

Θέλω να επιμείνω τώρα σ'αυτό το σημείο, από πού ως πού τώρα ο Ετσεβίτ ρωτούσε τον Κίσιγκερ τί να κάνει, σαν να είχε δοθεί καμμιά υπόσχεση, δεν θα πάει ο ελληνικός στόλος·

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. Από πού το ξέρετε αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτό το έχουμε από υποκλοπή, είναι επίσημη πληροφορία. Μου φαίνεται ότι είναι γραμμένη και στου Αλμιράν, δεν ξέρω τον τίτλο .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Από πού το ξέρετε;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Ό,τι διαβάσατε στα βιβλία έρχεσθε να μας καταθέσετε;

(Β)

κ 1/1Β (ΧΜ)4.9.1986 4/7

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Γιατί κύριε Ξαρχά,δεν νομίζω ότι δικαιολογείται παρατήρηση στο μάρτυρα γιατί και εκείνο που διάβασε στα βιβλία και αυτό είναι ένα δεδομένο.Θα μας πει την πηγή του. Άλλα να μας πει την πηγή του και άλλο το ύφος αυτό.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Τα βιβλία τα διαβάζουμε και εμείς.Τι ξέρει ο μάρτυς να μας πει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Αυτό ξέρει ότι διάβασε στο βιβλίο..

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ.Με συγχωρείτε,έχω δικαίωμα να μάθω.Θα μου ζητήσετε αύριο ψήφο.Εχω δικαίωμα να ρωτήσω από που το ξέρει

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χριστος Μπασαγιάννης) Βεβαίως να το ρωτήσετε. Γι αυτό επιμένω να μας πει την πηγή των πληροφοριών.Και σας λέει ότι είναι το βιβλίο τάδε.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Ο τρόπος της εξετάσεως είναι προσβολή για μας, για μένα τουλάχιστον.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Αυτό βρίσκεται στο βιβλίο κύριε συνάδελφε του Αλμιράντ του Τούρκου ο οποίος συνόδευε παντού τον Πρωθυπουργό της Τουρκίας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ, Κύριε Πρόεδρε παρακαλώ για να διευκολύνω.

2/1Β ΧΜ 4.9.1986

48

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Ορίστε κύριε Λιαροκάπη.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, η αποστολή μας είναι γνωστή και δεδομένη.Ο μάρτυς θα καταθέσει πραγματικά περιστατικά, εμείς θα κρίνουμε το πόρισμα,η Ολομέλεια και ύστερα η δικαιοσύνη θα αποφασίσει Ο μάρτυς ελεύθερα θα καταθέσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Κύριε μάρτυς, θα σας παρακαλέσω σε κάθε ένα πράγμα πουλέτε,δεν είναι ανάγκη να επεμβαίνω εγώ, να μας λέτε την πηγή των πληροφοριών σας.Και το βιβλίο είναι μία πηγή πληροφοριών και η εφημερίδα είναι μια πηγή πληροφοριών και οι εκθέσεις είναι μια πολύ σημαντική πηγή πληροφοριών και οιακριτομύθιες είναι μια πηγή πληροφοριών κ.λ.π.Να μας το λέτε.Αυτό απαιτεί η δικονομία.

Παρό Συνεχίστε παρακαλώ.

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Πρόεδρε, πάρα πολλά στειχεία τα οποία υπάρχουν εφώ σε μερικά ήμουν αυτόπτης μάρτυς,π.χ. το μήνυμα Κίσιγκερ πουδιάβαστηκε μέσα στη διάσκεψη ή τουΚάλαχαν που είπε για τον Τουρκικό στρατό τότε κ.λ.π., ή αυτό που βλέπαμε, γιατί ζούσαμε μέσα το Επιτελείο,το αλ/εβερί σι μεταξύ Αγκύρας και Αθηνών να αποτρέψει σύγκρουση Ελλάδος και Τουρκίας.Και ήταν προφανές το τι έκανε ο Σίσκο,προσπαθούσε να μη γίνει μία Ελληνοτουρκική σύγκρουση και αυτό θα το επετύγχανε/ εαν

3/1Β (ΧΜ) 4.9.1986 4/9

αφ ενός έπειθε την Ελλάδα να απόσχει απο οποιαδήποτε ενέργεια κατά της Τουρκίας και βέβαια και την Τουρκία και δεν θέλω να αμφιβάλω ότι δεν θα συνέχιζε τις πολεμικές της επιχερρήσεις, ούτε θα αποβίβαζε μετά στρατό στην Κύπρο και ούτε θα επαναλάββανε και τις επιχειρήσεις. Πάρα ταύτα όμως την Ελληνική πλευρά την έπεισε χάριν αν θέλετε του συμφέροντος της συμμαχίας, να μην κάνει τίποτε, αλλά δεν έπεισε την Τουρκία. Αυτό είναι ένα χρέος της Αμερικανικής πλευράς το οποίο ζήσαμε. Το ακούσαμε όλοι. Να μην το καταθέσω αυτό; Δεν το είδα ούτε το διάβασα πουθενά, αλλά ήταν γνωστό το τί έκανε ο Σίσκο πηγαίνοντας και ερχόμενος στην Άγκυρα. Προφανώς, προφανέστατα προσπαθούσε να αποτρέψει, διότι δεν συνέφερε στην Αμερικανική πλευρά ένας Ελληνοτουρκικός πόλεμος. Η πληροφορία που μας δώσανε την οποία ξέρω και την έχουμε ότι γίνονται συγκεντρώσεις στη Βουλγαρία μέχρι και Σοβιετικές φάλαγγες κ.λ.π. ήταν ανακριβείς, και εγώ μάλιστα εκείνη την περίοδο γνώριζα ένα διοικητή τάγματος Κωνσταντόπουλο ονόματι της τάξεως 48 ο οποίος είχε τάγμα στον Εχίνο επάνω και αργότερα τον ρώτησα, δεν μου λες βρε Γιώργη τι έγινε εκεί πέρα. Μου λέει τίποτε την πρώτη και δεύτερη και τρίτη και τέταρτη μέρα που εμείς είμαστε πάνοπλοι μέσα στα χαρακώματα μας οι Βούλγαροι μάζευαν ντομάτες, οι στρατιώτες. Πού να τα βρώ τα έγγραφα στοιχεία, να τα καταθέσω; Ότι άκουγα και ότι μόρφωνα επειδή

4/1Β (ΧΜ) 4.9.1986 50

ήμουν ο χειριστής και ήμουν και δέκτης τα κατέγραφα.Ενω ένας άλλος που το άκουσε το παρέλειψε.Αλλα ο ξένος Τύπος έγραφε κύριε Πρόεδρε τότε και ερχόντουσαν πληροφορίες και ότι μας ενδιέφερε το κρατούσαμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Ο Σίσκο είπατε πηγαινοερχόταν στην Αθήνα και Αγκυρα και προσεπάθη να πείσει την Ελληνική πλευρά και την Τουρκική ενδεχομένως πλευρά, διότι δεν ξέρουμε τί έκανε στην Τουρκία.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Είπε και τις δύο πλευρές.

ΜΑΡΤΥΣ.Προφανώς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Αυτό λέω, προφανώς.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ.Αυτοί κορόϊδευαν, εμείς τι κάναμε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Εμείς είχαμε δικτατορία κύριε συνάδελφε.

(δ)

(8)

1/δ Ι. Β. 51 4.9.86

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Προσπάθησε, λοιπόν, να πείσει την Ελληνική πλευρά. Θα ήθελα να λέγατε, εφόσον μάλιστα λέτε ότι έχετε την προσωπική αντίληψη των κινήσεων του Σίσκο , όχι των όσων ήθελε, των κινήσεων του Σίσκο, με ποιόν ερχόταν σε επαφή ο Σίσκο;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο Σίσκο- εγώ μία φορά τον είδα στο διάδρομο- πήγαινε κατ' ευθείαν στο γραφείο του Μπονάνου. Εκεί ποιοί ήταν μέσα δεν γνωρίζω, ποιοί είχαν το μεταφραστή, διότι είναι και αυτό, κύριε Πρόεδρε. Αργότερα λέχθηκε ότι και αυτοί δεν καταλάβαιναν το τι τους έλεγε ο Σίσκο. Ήταν θέμα διερμηνέων, δηλαδή, διότι και μετά- θα το αναφέρω παρακάτω- αφού φθάσαμε στο ρόλο του παράγοντα αυτού που λέμε, θα δείτε και κάποια άλλη παρεξήγηση, η οποία έχει γίνει και θέλω να πιστεύω ότι οφείλεται στην κακή συνεννόηση. Αν δεν ήξερε ο άλλος τι εννοούσε με τον όρο τάδε- Εγγλέζικα μιλούσαν δεν μιλούσαν Ελληνικά- επόμενο ήταν. Πάντως, για να έρθω στην ερώτηση σας, κύριε Πρόεδρε, ο Σίσκο πήγε δύο-τρείς φορές, δεν θυμάμαι βέβαια ακριβώς. Πάντως υπήρχε αερογέφυρα μεταξύ Αγκύρας και Αθηνών και διεκινείτο ο απεσταλμένος τότε της Αμερικανικής Κυβερνήσεως και προσπαθούσε να αποτρέψει- αυτό ήταν- μια σύγκρουση Ελλάδος και Τουρκίας, η οποία, όπως ελέγετο μετά και εγράφετο, θα έφερε την Νοτιοανατολική πτέρυγα του Νάτο και οι Ρώσοι θα κατέβαιναν στην Μεσόγειο. Αυτό τους ενδιέφερε.

διαγράφεται η φράση «προσπάθησε να διέλυε»

Τώρα βέβαια η προσπάθειά τους προφανώς ήταν, εμάς μεν να μας πείσουν να μην κάνουμε πόλεμο, γιατί το είπαμε αυτό και αυτοί θα το έμαθαν. Μέσα στο πολεμικό συμβούλιο σας είπα την περασμένη φορά ότι η τελευταία λέξη του Ιωαννίδη ήταν" θα κάνουμε πόλεμο". Και η γενική επιστράτευση την οποία κάναμε για ποιό λόγο την κάναμε; Οι Τούρκοι δεν μας επιτέθηκαν στην Ελλάδα, απεναντίας είχαμε πληροφορίες ότι είχαν αμυντική στάση και στον Έβρο και στο Αιγαίο. Γι' αυτό άλλωστε και η επέκταση της κόκκινης αυτής γραμμης ήταν αμυντικό μέτρο. Βέβαια, προσέβαλε την δική μας κυριαρχία, προσέβαλε όλα, αλλά για την Τουρκία ήταν αμυντικό και δεν είχαν την δυνατότητα εκείνη την στιγμή οι Τούρκοι να επιτεθούν στην Κύπρο και να επιτεθούν και στην Ελλάδα. Με τι δυνάμεις; Τις ειδικές δυνάμεις τις είχαν όλες εκεί, το μισό τους στόλο εκεί, ολόκληρο τον αποβατικό τους στόλο στην Κύπρο, τα δύο τρίτα της πολεμικής τους αεροπορίας της αξιόμαχης, στην Κύπρο. Πού να βρεθούν άλλες δυνάμεις; Γιατί το μέτωπό μας ήταν και εδώ αεροναυτικό.

Ο Σίσκο αυτή την δουλειά έκανε, προσπαθούσε να πείσει εμάς και τους Τούρκους. Εμάς μεν μας έπεισε, θέλετε με την ανάγκη φιλοτιμία ~~ποιηθήκαμε~~ πάντως-δεν ξέρω-εμείς απείχαμε πραγματικά από κάθε ενέργεια ενώ οι τούρκοι δεν απείχαν ούτε απο το να συνεχίσουν την επιχείρησήτους, ούτε στο να παραβιάζουν

3/δ Ι.Β. 4.9.86

53

την ~~επιχείρησή τους~~. Διότι, όταν θα σας αναφέρω δύο-τρία περιστατικά μέσα στην στρατιωτική επιτροπή που μιλούσαμε με τους Τούρκους και με τον Βρεττανό πτέραρχο, ο οποίος ήταν το στρατιωτικό μέρος της διασκέψεως, κάθε μέρα παραβίαζαν την ~~άδεια~~. Και εγώ δεν έκανα τίποτε άλλο, παρά να μεγαλώνω και να μεγαλώνω το προγεφύρωμα και να το δείχνω στον Μαύρο και ο Μαύρος να το παίρνει να το δείχνει στον Κάλλαχαντ και να λέγει και ο βρεττανός εκεί, τι να κάνομε, να τους πούμε να γυρίσουν πίσω, δεν γυρίζουν.

Την άλλη μέρα, πάλι τα ίδια. ~~λέξη~~ να τους πουν να μην ~~πάνε~~, - αυτό γνωρίζω- ας μην πάνε πίσω. Αυτή την δουλειά έκανε ο Σίσκο/και αυτό το καταθέτω και νομίζω ότι είναι ένα χρέος της αμερικανικής πλευράς στην Ελλάδα. Και δεν ξέρω, ίσως, το Κογκρέσσο αυτό να το εξετίμησε και έκοψε την βοήθεια απ'αυτό το λόγο, διότι ναί μεν μπορεί να έδωσαν στους τούρκους το πράσινο φώς να κάνουν την ενέργεια αυτή -αυτό άλλωστε το είπε και ο Πρωθυπουργός και ο Υπουργός Εξωτερικών και άλλοι πολλοί- αλλά για τη συνέχιση της επιχειρήσεως δεν ξέρω, δεν πρέπει να ήταν σύμφωνοι. Αλλά εν πάση περιπτώσει, έγινε και αυτό και ίσως γι'αυτό τους έκοψαν μετά και την βοήθεια. Πάντως είναι ένα χρέος το οποίο ακόμα οφείλεται στην Ελλάδα. Και δενξέρω άν ποτέ

F0 διαγράφονται λέξεις δύο και προστίθεται «συνέχεια».

F1 διαγράφεται η λέξη «...» και προστίθεται «κατάπαυση του πυρός».

F2 διαγράφεται λέξη «...» προστίθεται «είπε».

F3 διαγράφεται λέξη «...» προστίθεται: «επεκτείνουν περαιτέρω την επιχείρησή».

4/δ. (Ι.Β.) 54 4.9.1986

οι πολιτικοί μας και οι διπλωμάτες μας το έχουν θέσει αυτό.

Και πράγματι δέν κάναμε τίποτα.

(Δ.)

(δ) 1/1 Δ. Δ. ΦΚ 4.9.86

Ούτε πόλεμο κάναμε, ούτε ενισχύσεις στείλαμε, ούτε τίποτα. Εσεις που είχατε αναλάβει να πείσετε ...; Εκτός, βέβαια, αν οι διερμηνείς μας εκεί δεν καταλάβαιναν και έλεγαν άλλα αντ'άλλων.

Δεν ξέρω αν τελειώσατε, κ. Πρόεδρε, αλλά θα ήθελα να πώ και κάτι άλλο σχετικά με αυτά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ήθελα να επιμείνω για το Σίσκο. Εκτός από τον Μπονάνο, ερχόταν σε επαφή με κανέναν άλλον εκεί;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν γνωρίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Με τον Ιωαννίδη π.χ. ερχόταν σε επαφή;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν γνωρίζω. Ο Αραπάκης νομίζω ότι κάποτε πρέπει να ήταν μέσα. Εμείς είχαμε τις επιχειρήσεις και είμασταν μέσα στην αίθουσα επιχειρήσεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αν μάθατε.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν παρακολουθούσα. Αλλά μία φορά είδα το Σίσκο και μάλιστα τον είδα να ανεβαίνει τροχάδην τα σκαλιά προς τα πάνω....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Υπουργός Εξωτερικών της Κυβέρνησης εμφανίστηκε για να έλθει σε επαφή με το Σίσκο; Ο υποτιθέμενος Υπουργός, ή ο Πρωθυπουργός.

2/1 Δ.Δ. ΦΚ 4.9.86 56

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν θυμάμαι. Ο Κυπραίος ήταν; Δεν μπορώ να θυμηθώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Καλά κάνετε και δεν θυμάστε και κανείς δεν θυμάται ποιός ήταν τότε Υπουργός.

ΜΑΡΤΥΣ: Μα είναι εύκολο να βρεθεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και εγώ δεν θυμάμαι.

Πέστε μου, ο φερόμενος τότε ως Πρωθυπουργός, ή ο Υπουργός Εξωτερικών, είχαν έλθει σε επαφή με το Σίσκο, ή ο Σίσκο - αν ξέρετε, αν μάθατε - είχε επιδιώξει να έλθει σε επαφή μαζί τους, ή ηρκείτο σε επαφές με το Μπονάνο και τον Αραπάκη;

ΜΑΡΤΥΣ: Απ'ό,τι θυμάμαι, κύριε Πρόεδρε, όλοι έλεγαν τότε ότι ήταν σε πλήρη ανυποληψία η Κυβέρνηση. Λυπάμαι που το λέω. Αλλά δεν έδιναν σημασία, αφού ήξεραν ποιοί είναι οι ισχυροί και ποιοί διοικούν τη χώρα. Και με αυτούς φρόντιζε και η αμερικανική πλευρά να έλθει σε επαφή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Συνεχίστε να πείτε ό,τι θέλετε, γιατί θα επακολουθήσουν ερωτήσεις εκ μέρους των κυρίων βουλευτών.

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ ήθελα να αναφερθώ ακόμη σε ένα περιστατικό. Τη δεύτερη μέρα, όταν ρώτησα τον Αραπάκη "πού βρίσκονται κύριε Αρχηγέ τα υποβρύχια" και άκουσα αυτό που μου είπε - και ήταν η δεύτερη φορά που

3/1 Δ.Δ. ΦΚ 4.9.86

57

υπέστην σόκ - ότι επέστρεψαν και έλαβαν εντολή να περιπολούν στο στενό Ρόδου-Κάσου-Καρπάθου, κατάλαβα ότι την Κύπρο την εγκατέλειπαν και δεν επρόκειτο να στείλουμε ενισχύσεις. Τα δε αεροπλάνα, μια πήγαιναν κάτω, μια γύριζαν πίσω. Μια αναποφασιστικότητα χαρακτηριστική Το βλέπει ένας που είναι επαγγελματίας, καταλαβαίνει ότι δεν υπάρχει αποφασιστικότητα να φύγουν αυτά τα μέσα και να πάνε στην Κύπρο.

Ανησύχησα και πήγα στον κ. Χανιώτη και του λέω: "Στρατηγέ, εγώ ανησυχώ πάρα πολύ". Διότι την πρώτη ημέρα οι ενδείξεις από την Κύπρο δεν ήταν και τόσο απογοητευτικές. Έφεραν ότι δεν είχαν κατορθώσει τίποτα οι Τούρκοι, είχαν ένα μικρό προγεφύρωμα, δεν είχαν βγάλει τίποτα έξω.

Την νύκτα όμως προς την άλλη μέρα, και παρά το σήμα που εξέδωσε ο ίδιος ο Χανιώτης, που ήλθε στην αίθουσα επιχειρήσεων και πήρε στο τηλέφωνο το Γεωργίτση και του είπε "θα κάνετε κάθε προσπάθεια να εξουδετερώσετε και να εξαλείψετε το προγεφύρωμα", το πρωΐ δεν εξαλείφθηκε το προγεφύρωμα, γιατί δεν πήγε κανείς να το εξαλείψει. Όχι διότι ήταν ισχυρό και αντέστη.

Κατάλαβα ότι δεν πάει καθόλου καλά η κατάσταση και πήγα στον κ. Χανιώτη και του είπα:"Στρατηγέ, έχω την εντύπωση ότι δεν πάμε καθόλου καλά και πρέπει κάτι να γίνει". Διότι συνεχώς δεχόμασταν από

4/1 Δ.Δ. Φ.Κ. 4.9.86

58

την Κύπρο εκκλήσεις δια βοήθεια "στείλτε μας, στείλτε μας" και εμείς δεν κάναμε τίποτα.

Μου είπε "θα σε παρουσιάσω στον Υπαρχηγό". Υπαρχηγός ήταν ο Αντιστράτηγος Κυριακόπουλος Όθων. Πήγα λοιπόν στον Υπαρχηγό, του εξέθεσα τις ανησυχίες μου και επειδή τον είχα Διοικητή κάποτε τον Κυριακόπουλο στην Σχολή Πυροβολικού, με κτύπησε στην πλάτη - το έχω αναφέρει στην έκθεσή μου - και μου είπε:"Κύριε Μπίτο, μην ανησυχείς. Εντός της απόψε το Κυπριακό θα διευθετηθεί, θα δοθεί πολιτική λύση".

Τί άλλο να πώ εγώ; Έφυγα. Και όταν βγήκαμε έξω, μου είπε ο κ. Χανιώτης :"Άκουσε, κ. Μπίτο. Το είπε ο Τάσκα. Απόψε θα σταματήσουν οι επιχειρήσεις και αν χρειασθεί θα παρεμβληθούν και οι πεζοναύτες του 6ου Στόλου".

(ΠΑ)

1/1 ΠΑ Α.Μ. 4-9-86 59

Αυτό δε το επανέλαβε το ίδιο βράδυ σε μια ενημέρωση που κάναμε στους αξιωματικους του Αρχηγείου Στρατού, δηλαδή του κάτω ορόφου, για το τι γίνεται στην Κύπρο. Το επανέλαβε ο κύριος Χανιώτης. Τώρα αν είπε ο Τάσκα ποτέ τέτοια κουβέντα δεν ξέρω. Αλλά επειδή ξέρω τους Αμερικανους, γιατί έχω υπηρετήσει στο ΝΑΤΟ, δεν νομίζω οτι λέχθηκε κάτι τέτοιο. Μήπως δεν κατάλαβαν οι διερμηνείς. Δεν είναι δυνατόν να πάνε οι Αμερικανοί να μπούνε στη μέση, δεν το κάνει καμμία δύναμη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Με την ευκαιρία, ποιούς διερμηνείς χρησιμοποιούσαν στις συσκέψεις τους με το Σίσκο ή με τον Τάσκα.

ΜΑΡΤΥΣ: Νομίζω οτι χρησιμοποιούσαν πότε τον Ταξίαρχο Σπύρο Πολίτη, ο οποίος γνώριζε εγγλέζικα. Δεν ξέρω σε ποιό βαθμό τα εγνώριζε, γιατί πήγαμε με τον κύριο Πολίτη μαζί στην Γενεύη. Αυτός ήταν επικεφαλής, εγώ ήμουν απλός βοηθός. Εχρησιμοποιείτο και ο Χανιώτης, ο οποίος επίσης ήξερε εγγλέζικα γιατί είχε συμμετάσχει στη σύσκεψη που είχε γίνει στο Καράκας για το δίκαιο της θάλασσας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Είπατε κύριε μάρτυς, οτι ο κύριος Χανιώτης, ο στρατηγός, τα είπε αυτά σε σας, έτσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ; Ναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Συνεπώς ήταν αγγλομαθής. 'Ακουσε

2/1 ΠΑ Α.Μ. 4-9- 86 60

τον Τάσκα ο ίδιος;

ΜΑΡΤΥΣ: Οχι δεν τον ρώτησα εγώ αν το είπε ο ίδιος ο Τάσκα, μου είπε " άκουσα, κύριε Μπίτο, το είπε ο Τάσκα, οτι απόψε θα σταματήσουν οι επιχειρήσεις και στην ανάγκη θα παρεμβληθούν και οι πεζοναύτες του 6ου στόλου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ποιά ημερομηνία σας το είπε αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: Στις 21 ή 22 το πρωϊ, δεν θυμάμαι, ακριβώς, κάπου το έχω γραμμένο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ο υπαρχηγός σας το είπε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο υπαρχηγός και εν συνεχεία έξω ο κύριος Χανιώτης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τώρα θα ερωτήσουν οι κύριοι συνάδελφοι, Παρακαλείται ο κύριος Λιβανός που είναι πρώτος γραμμένος, να αρχίσει τις ερωτήσεις του.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Θα ήθελα να σας ρωτήσω σχετικά με την μεραρχία η οποία απεσύρθη. Πιστεύετε οτι μπορούμε να συνδέσουμε τα γεγονότα, τα οποία ακολούθησαν, με την ενέργεια αυτή του Παπαδόπουλου;

ΜΑΡΤΥΣ: Γνωρίζω, κύριε βουλευτά, οτι είναι το δεύτερο έγκλημα που έγινε για την Κύπρο, το ένα είναι αυτό και το άλλο το πραξι-

3/1 ΠΑ Α.Μ. 4-9-86 61

κόπημα. Αλλά δεν μπορώ να βρω σύνδεση, δεν μπορώ να το πω, διότι τότε δεν ήμουν....

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Θα είμαι πιό σαφής. Αρχίσατε την διήγησή σας και φθάσατε στις ενέργειες του Γρίβα, ο οποίος ως γνωστόν συνεργαζόταν με την Κυβέρνηση. Έγιναν τα γνωστά επεισόδια που μας διηγηθήκατε στους Αγίους Θεοδώρους κλπ.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν τα είπα εγώ αυτά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν τα είπατε εσείς, αλλά είναι γεγονότα. Και αποτέλεσμα πάντως αυτών όλων των επεισοδίων, τα οποία δημιούργησε ο Γρίβας, ο οποίος ήταν απεσταλμένος της κυβερνήσεως, ήταν να βρούν αφορμή οι Τούρκοι και να ζητήσουν την αποχώρηση της μεραρχίας. Εσείς θα μπορούσατε να τα συνδέσετε ή όχι μ'αυτά τα οποία επακολούθησαν; Κρίση δική σας, θέλω μην προσπαθείτε ιστορικά να το θεμελιώσετε. Τι νομίζετε;

(2ΓΡ)

(ΠΑ)
1/2 ΓΡ (Γ.Δ.) 4.9.86

62

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Βουλευτά, δεν μπορώ να την κάνω τη σύνδεση αυτή.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Θα σας κάνω μία άλλη ερώτηση.

Γ διότι

ΜΑΡΤΥΣ. Παρ'ότι εκτιμώ τη μεγάλη συμφορά που προήλθε, κατά την άποψή μου, και από εκεί ξεκινάει όλο το κακό.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΣΟΣ. Βεβαίως, γι'αυτό σας ρωτώ. Μήπως ήταν σχέδιο δηλαδή;

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα, κατάλαβα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Επειδή μάλιστα κατάλαβα, ότι έχετε διαβάσει βιβλία γύρω από όλα αυτά τα γεγονότα, ξέρετε ότι αυτό το αναφέρει σαν ενδεχόμενο ~~ένας δημοσιογράφος,~~ ο Σόλων Γρηγοριάδης ο οποίος έχει γράψει το τρίτομο βιβλίο, η ιστορία της δικτατορίας.

Δεύτερη ερώτηση, την οποία θα σας υποβάλω: Μας είπατε πάλι στην κατάθεσή σας, ότι εδώ ήταν κοινό μυστικό, ότι θα γίνει απόβαση κάποια στιγμή. Αυτό βεβαίως θα το ήξερε και η κυβέρνηση ασφαλώς. Πώς δικαιολογείτε το ότι προχώρησε σ'αυτή την ενέργεια κατά του Μακαρίου, εφ'όσον υπήρχαν αυτές οι διαδόσεις, αν θέλετε; Δεν είναι διαδόσεις, διότι όπως είδα σε ένα βιβλίο που έχει συγγράψει ο πρεσβευτής Παναγιωτάκος, λέει συγκεκριμένα ότι ενώπιον 3 ανωτάτων κρατικών λειτουργών και ενός στρατηγού, του Βελισαροπούλου, εάν δεν απατώμαι, τον μήνα Μάρτιο περίμεναν απόβαση. 'Οταν λοιπόν ο Τετενές, Υπουργός Εξωτερικών, περιμένει απόβαση, η κυβέρνηση το ξέρει. Πώς προχωρεί σ'αυτό το πραξικόπημα;

2/2 ΓΡ (Γ,Δ.) 4.9.86

63

Μήπως και αυτό είχε καμμία σχέση, μήπως θα μπορούσαμε να το συνδέσουμε με κάποιο ευρύτερο σχέδιο;

ΜΑΡΤΥΣ. Εγώ προηγουμένως, κύριε Βουλευτά, είπα όχι κοινό μυστικό, ότι υπήρχαν ενδείξεις περί επικειμένης εχθρικής ενεργείας μετά το πραξικόπημα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Α, μετά το πραξικόπημα. 'Οχι εγώ αναφέρομαι...

ΜΑΡΤΥΣ. Για τότε που αναφέρεστε, εγώ απουσίαζα, ήμουν διοικητής μονάδος και δεν ξέρω. 'Οτι αναμένετο όμως η τουρκική ενέργεια, αυτό ήταν γνωστό από το '64.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Επομένως, ο Ιωαννίδης και οι άλλοι ξέρανε ότι υπάρχει αυτός ο κίνδυνος. Γιατί προχώρησαν να το κάνουν; Δεν ήταν ανόητοι. 'Ο,τι και να ήταν, ανόητοι δεν ήταν. 'Αλλωστε, και σεις λέτε στην έκθεσή σας ότι οι λόγοι ήσαν οι μονάδες, η μείωση ...

ΜΑΡΤΥΣ. Ασήμαντα πράγματα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Αλλά λέτε όμως στην έκθεσή σας, ότι υπήρχαν βαθύτερα αίτια. Τί εννοείτε;

ΜΑΡΤΥΣ. Βαθύτερα αίτια ως προς τις διαφορές μεταξύ Μακαρίου και στρατιωτικού καθεστώτος.

Αναγκαστικά τώρα, κύριε Πρόεδρε, θα μου επιτρέψετε να αναφερθώ στον Μακαριότατο.

3/2 ΓΡ (Γ.Δ.) 4.9.86

64

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Όχι, δεν χρειάζεται.

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ. Αφήστε να αναφερθεί.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Εάν θέλετε, εντάξει. Εμένα προσωπικά δεν με ενδιαφέρει αυτό.

ΜΑΡΤΥΣ. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, τον οποίο εγνώρισα και άκουγα και γνωρίζουν όλοι, επρόκειτο περί μεγάλης φυσιογνωμίας. Και μάλιστα οι Βρεταννοί, εάν το έχετε υπόψη σας, τον έχουν βάλει και στο μουσείο της "Μαντάμ Τυσσώ". Ήταν διπλωματικώτατος, πολιτικότατος, ευφυέστατος, μεγάλος άνδρας, δηλαδή, για το μέγεθος της Κύπρου. Εθνάρχης πραγματικός. Είχε όμως σαν μεγάλος άνδρας και πολλές αδυναμίες. Μία του αδυναμία, έχω τη γνώμη, ήταν η αγάπη του για τον προεδρικό θώκο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Τί υπαινίσσεσθε δηλαδή;

ΜΑΡΤΥΣ. Μία φορά πήγαμε με τον στρατηγό -αυτό χρειάζεται να σας το αναφέρω- τον Γεωργιάδη και τον Μακάριο. Και πηγαίναμε να επιθεωρήσουμε ορισμένες μονάδες της ΕΛΔΥΚ/Μ, όπως ελέγετο η μεραρχία. Μία τέτοια μονάδα ήταν στην Κοντέα, κοντά στην Αμμόχωστο. Ήταν ένα τάγμα και μέσα σ'αυτό το τάγμα είχαμε και 5 άρματα μάχης Μ47, αυτά τα οποία άλλωστε έχουμε και τώρα. Ο Μακάριος, όταν του τα δείξαμε όλα καμουφλαρισμένα, γυρίζει και λέει στο διοικητή του τάγματος -Δόλγυρας λεγότανε, ένας ψηλός- δεν μπορούμε να τα πάρουμε και να περάσουμε μέσα από το Κιόνελι και να τα ισοπεδώσουμε όλα; Πετιέται ο Γεωργιάδης και του λέει "Αυτά Μακαριότατε, τα έχουμε μόνο για τουρκική επέμβαση."

(2Ε2)

(2ΓΡ)

1/2 ΕΖ (Γ.Π.) 4-9-86 65

Ο κύριος Μαύρος μας διηγήθηκε μια φορά-και το ξέρω και αλλιώς πως-στη Γενεύη, ότι στις 8 Αυγούστου του 1964, οι Τούρκοι συνέχιζαν τους βομβαρδισμούς για δεύτερη ημέρα, λόγω των επεισοδίων των Κοκκίνων. Κόκκινα, Μανσούρα κ,λ.π. Και κάλεσε τους ξένους πρεσβευτές και τους είπε ότι αν δεν σταματήσει ο βομβαρδισμός των Ελληνικών χωριών, θα διατάξω αντίποινα κατά των Τουρκικών χωριών.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ποιός το είπε αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο Μακάριος. Και πράγματι, εκείνο το μεσημέρι σταμάτησαν. Ήμουν τότε εκεί εγώ. Θέλω να σας πω λοιπόν, ότι είχε ορισμένες αδυναμίες και ο Μακάριος.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτό δεν είναι αδυναμία που είπατε, αλλά εν πάση περιπτώσει το αντιπαρέρχομαι. Θέλω να σας ρωτήσω σχετικά μ'αυτό, μια και παρενεβλήθη το πρόσωπο του Μακαρίου: Πιστεύετε εσείς ότι αυτά τα οποία είπε στον Ο.Η.Ε. ήταν προδοτικά;

ΜΑΡΤΥΣ: Ποιά είπε;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτά τα οποία είπε μόλις έφθασε στον Ο.Η.Ε. και κατήγγειλε την Ελλάδα, την Κυβέρνηση Χούντας κ.λ.

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, δεν ήταν προδοτικά. Για όνομα του Θεού!

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Πιστεύετε επίσης ότι η επιστολή την οποία έστειλε,

την ξέρετε...

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ρώτησε ορισμένες προσωπικότητες, ήλθε σε επαφή με ορισμένες προσωπικότητες, σχετικά με το εάν θα πρέπει να έλθει σε ρήξη με το καθεστώς της Ελλάδος;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό δεν το ξέρω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Άλλη ερώτηση να σας κάνω. Είπατε στην έκθεσή σας...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μου επιτρέπετε, κύριε Λιβανέ;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ναι, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο Μακάριος είχε και αυτός ορισμένες αφορμές, πέραν από την μείωση της φρουράς, στην οποία αποδίδετε μεγάλη σημασία και ορθώς, και δεν ξέρω τί άλλο. Εκείνες οι απόπειρες κατά του Μακαρίου έγιναν, κύριε μάρτυς; Ή μάλλον έγιναν κάποιες απόπειρες κατά του Μακαρίου;

ΜΑΡΤΥΣ: Βέβαια έγιναν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ποιός τις οργάνωσε;

ΜΑΡΤΥΣ : Οι πρώτες απόπειρες, που ήταν μάλιστα και ένας Παπαδογιάννης δικός μας, ο οποίος έμεινε και "φυτό" έκτοτε - ο χειριστής του αεροπλάνου-

3/2 ΕΖ (Γ.Π.) 4-9-86 67

που έχει υποστεί μεγάλη ζημιά...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ζει ο Παπαδογιάννης;

ΜΑΡΤΥΣ : Μου φαίνεται ζει.

Αυτές οι απόπειρες τότε, κατά πληροφορίες, είχαν οργανωθεί από Κυπριακή, ας το πούμε, πλευρά.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Δεν είναι φυτό. Κυκλοφορεί ο κύριος Παπαδογιάννης

ΜΑΡΤΥΣ: Πάντως είναι ανάπηρος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης):Θα ήθελα να δω τον ρόλο που έπαιζε το ΓΕΕΦ σ'αυτές τις απόπειρες. Έπαιζε κανένα ρόλο;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν γνωρίζω, κύριε Πρόεδρε, αν το ΓΕΕΦ συμμετείχε σε απόπειρες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Είχε συνεργασίες με την ΕΟΚΑ Β;

ΜΑΡΤΥΣ: Αξιωματικοί του ΓΕΕΦ, ναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και ο εκάστοτε αρχηγός ας πούμε του ΓΕΕΦ.

ΜΑΡΤΥΣ: Μπορεί και αυτό, αλλά δεν το ξέρουμε επίσημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (ΧρίστοςΜπασαγιάννης): Ο Σαμψών σε ποιά δύναμη ανήκε;

ΜΑΡΤΥΣ: Σε ποιά πολιτική δύναμη;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Όχι πολιτική. Παρακρατική, κρατική, τέλος πάντων, σε ποιά δύναμη ανήκε;

4/2 ΕΖ (Γ.Π.) 5-9-86 68

ΜΑΡΤΥΣ: Ο Σαμψών ήταν ένας παλιός αγωνιστής της ΕΟΚΑ, όχι ακριβώς καθαρός αγωνιστής, διότι ο ξένος τύπος τον περιέγραψε και τότε όταν ανέλαβε και πιο μπροστά, σαν στυγνό. Πάντως επρόσκειτο στη χούντα των Αθηνών.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και ποιός τον όρισε Πρόεδρο; Πού ορκίστηκε Πρόεδρος, ξέρετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ορκίστηκε στο ΓΕΕΦ μου φαίνεται, ή στην ΕΛΔΥΚ, κάπου εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και πώς βρισκόταν στο ΓΕΕΦ, στην αίθουσα επιχειρήσεων του ΓΕΕΦ;

ΜΑΡΤΥΣ: Μα, ανέφερα προηγουμένως. Τον Σαμψών τον έστειλαν για να βρει τους προέδρους. Αλλά ήταν χαζός ο Σαμψών να βρει οποιοδήποτε πρόεδρο; Και δεν έβαζε τον εαυτό του; Είπε ότι δεν βρήκε κανέναν, ή όσους βρήκε δεν δέχθηκαν και ήλθε και είπε δεν δέχεται κανένας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ, κύριε Λιβανέ, προχωρήστε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε μάρτυς, είπατε - και ορθώς βεβαίως το είπατε- ότι παγώσατε ~~την~~ δεύτερη φορά, όταν είδατε τον [redacted] Αραπάκη και σας είπε ότι επέστρεψαν τα υποβρύχια ή επιστρέφουν. Είχε ληφθεί καμμία απόφαση, την ημέρα που διηγηθήκατε τη σύσκεψη τη μεγάλη, περί αποστολής αυτών των υποβρυχίων, ή περί αποστολής των αεροπλάνων; Ή μόνο επιστράτευσης και άλλοι έλεγαν πόλεμο και ο Ιωαννίδης, λέτε στην έκθεση σας, ζήταγε πόλεμο;

(Λ)

ΕΖ
1/ 2 Δ 69 Β.Π. 4.9.86

Συγκεκριμένα πήρε απόφαση το Πολεμικό Συμβούλιο να στείλει υποβρύχια και αεροπλάνα;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι. Το λέω και στην έκθεσή μου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Πώς πήγαν αυτά τα υποβρύχια;

ΜΑΡΤΥΣ: Βάσει των σχεδίων. Ήταν υποχρεωμένοι να πάνε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Μήπως ξέρετε ποιός διέταξε να επιστρέψουν;

ΜΑΡΤΥΣ: Το Αρχηγείο του Ναυτικού. Προσωπικά ποιός διέταξε δεν μπορώ να το ξέρω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αποκλείεται το Αρχηγείο Ναυτικού να πήρε εντολή από κάποιο πρόσωπο υψηλότερα ιστάμενο;

ΜΑΡΤΥΣ:Δεν το γνωρίζω αυτό.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δηλαδή εσείς δεν κάνετε διαχωρισμό ότι ο Ιωαννίδης και ξία λένε προδότη τον Αραπάκη που τα έστειλε, ενώ ο Αραπάκης λέει "εγώ πήρα εντολή". Εδώ δεν έχετε γνώμη;

ΜΑΡΤΥΣ: Έχω μια γνώμη. Αυτό του κυρίου Αραπάκη δεν μπορώ να το εξηγήσω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν μπορείτε να εξηγήσετε, εάν είχε πάρει εντολή άνωθεν;

Γτί;

Για να το διευκρινίσουμε.Θα μπορούσε ο Αρχηγός του Ναυτικού, ενώ έλαβε εντολή να επιστρέψουν, από τον Μπονάνο ή τον Ιωαννίδη, να

2/2Δ Β.Π. 4.9.86

70

να μην υπακούσει; Αυτό δεν καταλαβαίνετε;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι να μην υπακούσει, τότε κάθε ένας ότι ήθελε έκανε, αλλά ο Αραπάκης σε μέτρα που προφανώς συζητήθηκαν την παραμονή - δεν ήμουν παρών, ούτε τα γνωρίζω - ήταν να προωθηθούν τα τρία υποβρύχια στο στενό της Ρόδου και εν συνεχεία την άλλη μέρα που έγινε η απόβαση διατάχθηκαν να προσβάλουν την νηοπομπή. Και σαράντα- δεν θυμάμαι- μίλια προ της Τουρκικής δυνάμεως διατάχθηκαν και γύρισαν πίσω.

Υπάρχουν οι εκθέσεις των δύο κυβερνητών.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Τα ξέρει αυτά η Επιτροπή.

Σας ερωτώ, εάν διετάχθη ο άνθρωπος αυτός από την ηγεσία.

Εσείς, εάν είσαστε θα τα στέλνατε, ή θα τα γυρίζατε πίσω; Αν σας διέτασε ο Αρχηγός του Επιτελείου Εθνικής Αμύνης "φέρτα πίσω", εσείς θα πηγαίνατε στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω τι θα έκανα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν ξέρετε αν πήραν εντολή και από πού;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Το ερώτημά μου είναι-είπατε ότι παγώσατε όταν γύρισαν πίσω τα αεροπλάνα και τα υποβρύχια. Την ίδια παγωμάρα δεν αισθανθήκατε, όταν στη Β' φάση δεν πήγαν υποβρύχια και αεροπλάνα, δηλαδή στον Αττίλα ΙΙ;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήταν δυνατόν στη β' φάση.

3/2Λ Β.Π. 4.9.86

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Γιατί δεν ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Για καθαρώς στρατιωτικό αποτέλεσμα. Το γράφω και στην έκθεσή μου και είναι εκπεφρασμένη η άποψή μου αυτή.

Εάν η Ελλάδα τότε έστελνε τις ενισχύσεις που προεβλέποντο, δηλαδή τα δύο υποβρύχια και τα 20 αεροσκάφη έγκαιρα και εννοώ το πρωΐ της 20ης, ή έστω ολόκληρη την ημέρα της 20ης, δηλαδή να προσβάλουν - δεν γνωρίζω τι ιδιότητα έχετε- τον αποβατικό στόλο, ο οποίος είναι τρωτός...

(ΔΛ.)

1/20 (Ε.Σ.) 4.9.1986

72

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Άσχετα απ'αυτό, εάν πήγαιναν αεροπλάνα στην δεύτερη επίθεση . .

ΜΑΡΤΥΣ : Τίποτα δεν θα έκαναν.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Αυτό είναι κρίση;

ΜΑΡΤΥΣ : Όχι κρίση, από στρατιωτικής απόψεως το ερμηνεύω εγώ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Δηλαδή, εννοείτε ότι εαν την ώρα που προχωρούσε ο Αττίλας 2 και κατελάμβανε την υπόλοιπη Κύπρο, εάν πήγαιναν από πάνω σμήνη ελληνικά και βομβάρδιζαν δεν θα έκαναν τίποτα ;

ΜΑΡΤΥΣ : Τίποτε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Πώς το λέτε αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: Σαν στρατιωτικός σας το λέω. Πρωτ'απ'όλα τα δικά μας αεροσκάφη περισσότερο από 5' δεν ήταν δυνατόν . . . .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Οκτώ λεπτά είπε ο κύριος Αβέρωφ στη βουλή. Αυτό όμως πρέπει να το καταλάβουμε, γιατί 8' θα πήγαιναν στην περίπτωση του Αττίλα 2, 8' και στην περιπτωση του Αττίλα 1. Γιατί επικαλούμεθα τα 8'στην μία περίπτωση και όχι στην άλλη;

ΜΑΡΤΥΣ: Γιατί ο στόχος στον Αττίλα 1, ήταν ένα αρματαγωγό και η βύθισή του μπορούσε ακόμα και να ματαιώσει την απόβαση, ενώ στην δεύτερη περίπτωση ήταν, συγνώμη για την έκφραση "ψίλοι στ'άχυρα".

2/20 (.Σ.) 4.9.1986

73

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Τί θα γινόταν άν ήταν 8'; Θα πέφτανε τα αεροπλάνα; Γιατί και στα 8'μπορούν να κάνουν την ζημιά τα αεροπλάνα.

ΜΑΡΤΥΣ : Ναί, μπορούν.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Στην κατάθεσή σας είπατε, άλλωστε και να τα ρίξουν, σείς το είπατε αυτό, γι'αυτό είναι τα αεροπλάνα, για να πέσουν. Ερωτώ λοιπόν και διερωτώμαι, γιατί στην περίπτωση του Αττίλα 1 χρησιμοποιούμε τη λέξη προδοσία που δεν πήγαν και δεν ξέρω τι, και στην περίπτωση β'επικαλούμεθα τα 8'; Τα ίδια αεροπλάνα ήταν, 8' θα πέταγαν και την πρώτη και την δεύτερη φορά.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ : Δεν είπε προδοσία.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να σας παρακαλέσω, γιατί ο συνάδελφος κύριος Παυλίδης, αγαπητός κατά τ'άλλα, κάθε φορά που ερωτώ παρεμβαίνει. Γιατί αυτή η επιμονή ειδικά σε μένα, δεν καταλαβαίνω.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ : Πάντως, δεν ρωτάτε αντικειμενικά τους μάρτυρες. Τους μάρτυρες τους ρωτάμε να καταθέσουν γεγονότα και σεις υποβάλλετε απαντήσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Κύριε Λιβανέ, είναι εκδήλωση της ιδιαιτέρας αγάπης και συμπαθείας που σας έχει.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ : 'Οχι, είπα ότι δεν άκουσα τον όρο "προδοσία" από τον μάρτυρα.

74

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Λιβανέ, είπε ότι μεταχειριστήκατε τον όρο "προδοσία" τον οποίον δεν είχε μεταχειρισθεί ο μάρτυς.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Δεν είπα ότι το είπε ο μάρτυς, είπα ότι κυκλοφορεί η λέξη "προδοσία" τό ότι δεν πήγαν τα αεροπλάνα μας, ~~δεν~~ Γ πήγαν τα υποβρύχια.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Οι ερωτήσεις είναι κακόπιστες, κύριε Πρόεδρε, και δεν είναι αντικειμενικές.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να παρακαλέσω να με βοηθήσετε να κάνω τις ερωτήσεις, αλλιώς να με διακόψετε. Εσείς είσθε αρμόδιος να κρίνετε και όχι ο κύριος Παναγιωτόπουλος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τελειώσατε, κύριε Λιβανέ, διότι υπάρχει η απόφαση των 4 ερωτήσεων.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Δεν με αφήνει ο κύριος Παναγιωτόπουλος να τελειώσω, έχω δύο άλλες ερωτήσεις. Να την περάσω αυτή, διότι δεν μου απαντάει ο μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ: Σας απήντησα, από στρατιωτικής πλευράς σε καμμία περίπτωση δεν ήταν...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Δεν πειράζει κύριε μάρτυς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Γιατί διεκόπη ο μάρτυς; Απαντούσε ο μάρτυς και τον διέκοψε.

4/20 (Ε.Σ.) 75 4.9.1986

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Παναγιωτόπουλε, ας μην δημιουργούνται περισσότερα θέματα απ'ό,τι υπάρχουν, σας παρακαλώ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Κύριε Πρόεδρε, εγώ ουδέποτε έχω διακόψει συνάδελφο όταν ερωτά. Αυτό το οποίο γίνεται μαζί μου, είναι πρωτοφανές. Ζητώ την προστασία σας.Εαν νομίζετε ότι κάνω κάτι που δεν είναι σωστό, να με διακόψετε εσείς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εγώ ήδη σας είπα, ότι εχετε περασει τις 4 ερωτήσεις.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Είναι απλές οι ερωτήσεις που θα κάνω.

Είπατε ότι οι πιλότοι πήγαν-ενώ ασφαλώς θα μπορούσαν να περάσουν κατ'ευθείαν, 400 μίλλια άλλωστε είναι,- και προσγειώθηκαν στο Ηράκλειο, όπου έγινε το περίφημο σαμποτάζ και μάλιστα ότο αεροσκάφος που περιείχε τα πυρομαχικά. Όταν λέτε σαμποτάζ τί υπαινίσεσθε; Ποιός το έκανε;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν είπα ακριβώς σαμποτάζ, απλώς εγώ αναφέρω . . .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Παρακαλώ, είπατε σαμποτάζ, εκτός αν το ανακαλείτε να διορθωθεί στα πρακτικά.

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό, κύριε Λιβανέ, έχει ως εξής, με δεδομενες τις αποστάσεις προσγειώθηκαν στα Χανιά, όχι στο Ηράκλειο, και τροχοδρόμησε μόνο του το αεροσκάφος, το οποίο είχε μέσα πυρομαχικά και είπαν ότι δεν είναι

δυνατόν να πετάξει το αεροπλάνο αυτό. Βέβαια μπορούσε να συνεχισθεί με τα 3 υπόλοιπα, αλλά δεν είχαν τα πυρομαχικά. Χρειάσθηκε, λοιπόν, να μεταφερθούν τα πυρομαχικά, το γνώριζαν αυτο, και εν τω μεταξύ ήρχετο η πρωΐα...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Να μη τρώμε το χρόνο, εγώ σας ερωτώ αν εχετε γνώση περί σαμποτάζ ή όχι.

ΜΑΡΤΥΣ : Αυτά τα στοιχεία που σας αναφέρω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Δεν είναι στοιχεία αυτά. Το ότι το αεροπλάνο δεν μπορούσε να πετάξει, και ειδικώς το αεροπλάνο που είχε τα πυρομαχικά, αυτά τα ξέρουμε. Ερωτώ να μας διευκρινήσετε τη λέξη "σαμποτάζ". Αν την αλλάζετε τελειώνει η ερώτηση.

Γ υποδυρίσται

ΜΑΡΤΥΣ : Αυτήν την υπόθεση κάνω ότι μπορούσαν να πετάξουν απ'ευθείας και δεν πέταξαν, ότι δεν έπαθαν τίποτα τα 3 αεροσκάφη και έπαθε το 1 που είχε τα πυρομαχικά. Δεν χρειαζόταν να διαχωρισθούν τα πυρομαχικά, γιατί ήταν πυρομαχικά πεζικού και τα πυρομαχικά πεζικού συνοδεύουν τους άνδρες.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ : Η ερώτησή μου είναι συγκεκριμένη. Αυτό έγινε από δειλία των πιλότων της πολιτικής αεροπορίας της Ολυμπιακής ή μήπως διετάχθησαν ή είχαν κάποιο σκοπό ;

(σ.)

(20)
1/2 σ Κ.Β. 4/9/1986
------------------------ 77

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω αν διατάχθησαν. Εγώ γνωρίζω και νομίζω ότι στην επιτροπή σας, κύριε Πρόεδρε, πρέπει να κάνω αυτήν την πρόταση, ότι δεν πρέπει να το αφήσετε αυτό το θέμα έτσι, ας πέρασαν από τότε 12 χρόνια.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Και η τελευταία ερώτηση, κύριε Πρόεδρε, και νομίζω ότι είναι πολύ απλή.

Είναι γνωστό ότι είχαν συλληφθεί αρκετοί, με υψηλούς αν δεν απατώμαι βαθμούς, Τούρκοι αιχμάλωτοι κατά την διάρκεια των επιχειρήσεων. Αυτοί οι αιχμάλωτοι μήπως ξέρετε πώς αντιλλάγησαν, με ποιούς αντιλλάγησαν και αν αντιλλάγησαν, ή αφέθησαν ελέυθεροι; Το ξέρετε ;

ΜΑΡΤΥΣ: Γνωρίζω μόνο ότι προ της αποβάσεως , σε κάποιο χρόνο, δεν ξέρω αν ήταν και προ του πραξικοπήματος, δεν το θυμάμαι καλά, αναφέρθη ότι μεταξύ των τουριστών στην Κυρήνεια πιάσανε και δυό - τρείς, οι οποίοι εφέροντο ως τούρκοι αξιωματικοί ...

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: 'Οχι για τους κατασκόπους, μιλάω για τους αιχμαλώτους, οπλίτες , υπαξιωματικούς ...

ΜΑΡΤΥΣ: Υψηλού βαθμού, δεν συνελήφθησαν.

2/2 σ Κ.Β. 4/9/1986

78

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ένας συνταγματάρχης ήταν, δυο ταγματάρχαι κ.λ.π. Δεν ξέρετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι δεν ξέρω αν αντηλλάγησαν....

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Δεν ξέρετε. Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τον κύριο Δασκαλάκη να λάβει τον λόγο. Και του υπενθυμίζω την απόφαση για τις τέσσερις ερωτήσεις, την οποία παρακαλώ να σεβαστείτε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Πολύ σύντομα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΙΜΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, να κόβετε την ομιλία στις τέσσερις ερωτήσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Το θέμα είναι ότι ο Πρόεδρος δεν θέλει να ακολουθήσει αυτή την τακτική.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ήθελα κατ'αρχήν να σας διαβεβαιώσω ότι θα είναι λιγότερο απ'όσο προβλέπεται από την απόφαση της Επιτροπής. Και επειδή δεν έχω πρόθεση σε καμμία περίπτωση, ούτε τον συνήγορο ούτε τον κατήγορο κάποιων να κάνω, θα παρακαλέσω τους συναδέλφους, όσο τουλάχιστον εγώ ερωτώ, να μην συνηγορούν υπέρ κάποιων απόψεων ή ατόμων.

Κύριε μάρτυς, μία ερώτηση για τον Αραπάκη.

914

3/2 σ Κ.Β. 4/9/1986

79

Είπατε και παγώσατε όταν σας είπε ότι τα δύο υποβρύχια γυρνάνε πίσω. Θα το δούμε στην πορεία ποιός έδωσε την διαταγή, αν την έδωσε ο Αραπάκης ή από πάνω ή από κάτω.

Εσείς είσαστε επαγγελματίας στρατιωτικός. Από τη στιγμή που το γνώριζε, δεν σημαίνει ότι και αν δεν την έδωσε την έχει εγκρίνει την διαταγή και άρα έχει όλες τις ευθύνες σαν Αρχηγός του ΓΕΝ;

ΜΑΡΤΥΣ: Φυσικά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Ευχαριστώ.

Τώρα, εγώ κύριε Πρόεδρε, δεν ξέρω αν έχω κάνει λάθος, να με διορθώσετε και να με διακόψετε, μέχρι σήμερα σε όλες τις εξετάσεις των μαρτύρων δεν είχα ακούσει τις τοποθετήσεις που έκανε ο κύριος μάρτυς σε σχέση με δύο ζητήματα.

Το πρώτο είναι, και είπε, ότι αντί να εφαρμοστεί το σχέδιο ΑΦΡΟΔΙΤΗ 2, που εσήμαινε σχέδιο με πρωτοβουλία των Τούρκων, εφαρμόστηκε το σχέδιο ΑΦΡΟΔΙΤΗ 1 που εσήμαινε πρωτοβουλία των Ελλήνων, ότι θα αρχίζανε με πρωτοβουλία των Ελλήνων οι επιχειρήσεις και γι'αυτό πήγαν στον Φύλακα και δεν πήγαν στο προγεφύρωμα κ.λ.π.

Το δεύτερο, επίσης που πρώτη φορά εγώ το άκουσα είναι ότι

4/2 σ Κ.Β. 4/9/1986

80

μεταξύ 19 και 20 εδόθησαν διαταγές και ετοιμότητας και απόκρουσης, τουλάχιστον από το πυροβολικό, οποιασδήποτε επίθεσης θα γινόταν από κείνη την στιγμή και μετά. Έτσι δεν είπατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Εγώ πρώτη φορά άκουσα κάτι τέτοιο από ένα στρατιωτικό μάλιστα, εδώ μέσα στην Επιτροπή μας. Δεν ξέρω αν έχει λεχθεί από άλλους.

Γο πληροφοριοδοτούμενο

Θέλω να μου πείτε κατ'αρχήν αν αυτές είναι υποθέσεις σας, ή βγαίνουν από επίσημα στοιχεία και έγγραφα, γιατί σ'αυτές τις δυο υποθέσεις σας, αν είναι υποθέσεις, προσπαθήσατε να τεκμηριώσετε το περί συγχύσεως, κάποιου σφάλματος κ.λ.π. Ενώ ο κύριος Πρόεδρος και εγώ επιμένω να ρωτώ, ότι ήταν σχέδιο ολόκληρο, μέχρι την πλήρη καταστροφή η διχοτόμηση ή διπλή ένωση ή ενσωμάτωση, δεν ξέρω τι της Κύπρου, στο οποίο σχέδιο ήταν αναμιγμένοι και κάποιοι από την ηγεσία ή ολόκληρη η ηγεσία, ενδεχόμενα και ο Γεωργίτσης. Και άρα όλα αυτά τα περί συγχύσεως δεν ισχύουν και δεν είναι τεκμηριωμένα συνεπώς αυτά τα περί λάθους σχεδίου ή διαταγών που εδόθησαν 19 με 20.

(2ν)

1/2ν Ι.Β. 4.9.86

81

ΜΑΡΤΥΣ: Το ένα είναι το θέμα της σύγχυσης των σχεδίων και το άλλο είναι άν την νύκτα/της 19ης προς 20η ...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Ναι, άν εδόθησαν διαταγές για ετοιμότητα και απόκρουση απο το πυροβολικό, πάσης επιθέσεως.

ΜΑΡΤΥΣ: Το θέμα της συγχύσεως των σχεδίων...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Εδω ο μηχανισμός όσο και άν είναι αποδιοργανομένος του στρατού, η στρατιωτική μηχανή τουλάχιστον και αυτο διαπιστώνουμε σε κάθε στιγμή-λειτουργεί ρολόϊ , κομπιούτερ. Και λειτουργεί με κάποια συλλογικότητα. 'Εαν κάποιος, ένας Γεωργίτσης ή Δασκαλάκης ή Μπίτος απεφάσιζε, μπορεί να πάθαινε σύγχυση. Υπήρχαν κάποιοι επιτελείς, κάποιοι αξιωματικοί, που κάποιος έπρεπε να πεί κύριοι, για καθίστε . Εδώ αντι να κτυπάμε αυτό το στόχο, θά πρέπει να κτυπήσουμε εκείνο.

Επομένως μπορώ να ισχυρίζομε εγώ σαν εξεταστής Βουλευτής ότι ήταν συμφωνημένο να γίνει έτσι και όχι ότι έγινε εκείνη την στιγμή σύγχυση , γιατί κάποιος έπρεπε να βρεθεί από αυτούς που είχαν απομείνει, εν πάση περιπτώσει , λοχαγός, δεκανέας, κοινός νούς και να πεί ότι εδώ πρόκειται περί θανάσιμου σφάλματος , περί θανάσιμης σύγχυσης. Από εκεί ξεκινάω και λέω κύριε μάρτυς ότι κάπου δεν μας τα λέτε καλά εδώ όταν μιλάτε για σύγχυση.

2/2 ν ΙΒ 4.9.86

82

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, για το θέμα των σχεδίων όταν λέω ότι έγινε σύγχυση, γιατί το ένα εφήρμοσαν, το άλλο συγκεκριμένα με στρατιωτική -ας το πούμε-μορφή είναι όπως σας είπα προηγουμένως η κυρία αμυντική προσπάθεια του ΓΕΕΦ που στράφηκε στην αρχή. Είναι μια απλή εκτίμηση Που είναι η κυρία απειλή; Είναι στη θάλασσα. Εκεί λοιπόν θα εφαρμόσουμε την κυρία μας προσπάθεια. Και η κυρία προσπάθεια, σας είπα, υλοποιείται με τις εφεδρείες που έχουμε και στην προκειμένη περίπτωση...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Όχι δεν με ενδιαφέρουν αυτά. Το ότι εφαρμόστηκε λάθος σχέδιο είναι τεκμηριωμένο ή το συμπεραίνετε από τις ενέργειες που έγιναν μετά;

ΜΑΡΤΥΣ: Από τις διαταγές που βγάλαμε. Όταν είπαν στην ΕΛΔΥΚ να επιτεθεί στην Καρακαμπίλα μέσα στο Κιόνελι και όχι να τηρηθεί η ΕΛΔΥΚ εφεδρεία και να πάει τη νύχτα της 20ης προς 21η, μόνη η ΕΛΔΥΚ θα είχε καθαρίσει και σήμερα δεν θα συζητούσαμε τέτοιο θέμα. Και έπαθε απώλειες.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Συμπεραίνετε εσείς ότι εφαρμόστηκαν λάθος σχέδια;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι συμπεραίνω. Αφού λάθος είναι οι διαταγές που δόθηκαν...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Εάν έγιναν εκ προθέσεως.

ΜΑΡΤΥΣ: Το πρόθεση δεν μπορώ να το πω.

Δεύτερον υπάρχουν σήματα ότι πράγματι, είναι και οι αξιωματικοί στις αναφορές τους οι οποίοι λέγουν, ναι, δόθηκε η διαταγή του ΓΕΕΦ

3/2ν ΙΒ 4.9.86 83

έγινε σύσκεψη την νύκτα-ήταν του Ναυτικού-όλοι είπαν να χτυπήσουμε, να μη χτυπήσουμε κλπ. Δόθηκαν δηλαδή οι ερεθισμοί. Αλλά να σας πω και τούτο ότι δεν χρειαζόταν να δοθούν οι άδειες αυτές. Έχω προσπαθήσει δυο-τρείς φορές να σας το περάσω αυτό. Έπρεπε αυτεπαγγέλτως να γίνει. Ένας που ξυλοκοπείται δεν χρειάζεται να πάει να ρωτήσει...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Αυτό το έχετε πει επανειλημένως, το έχουν πει και άλλοι. Όμως πώς δικαιολογείτε τώρα ότι όλοι και οι εφημερίδες και οι μάρτυρες και ο Γεωργίτσης μιλούν ότι την 20 παρακαλούσαν, εκλιπαρούσαν, δώστε μας οδηγίες, τι να κάνουμε. Και τους λέγανε αυτοσυγκράτηση, άσκηση γίνεται. Εν τω μεταξύ ήρθαν οι διαταγές.

ΜΑΡΤΥΣ: Όταν λέτε όλοι, ποιός το λέει; Ο Γεωργίτσης το λέει αυτό. Ποιός άλλος; Και φθάνουμε εκεί, σ'αυτό που σας είπα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Και όχι την 20η κύριε Δασκαλάκη. Τις βραδινές ώρες της 19ης και τις πρώτες πρωϊνές ώρες της 20ης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Αυτό ρωτάω. Άρα σημαίνει ή ότι είχαν εντολές και δεν τις γνώριζαν ή δεν τις υλοποιούσαν ή ζητούσαν κάτι καινούργιο ή ότι δεν είχαν εντολές. Τι συμβαίνει εδώ;

ΜΑΡΤΥΣ: Επειδή το θέσατε έτσι, εγώ όχι δυσκολεύομαι, αλλά τίποτε δεν μπορεί να αποκλειστεί ποτέ. Έχω μια πάρα πολύ μικρά και αμυδρά πιθανότητα να είναι πράγματι προδοσία. Αλλά αυτό πρέπει να αποδειχθεί. Εγώ πιστεύω στο σύνολο και δεν είναι ένας. Πρόδωσε ένας, πρόδω-

4/2ν ΙΒ 4.9.86 84

σαν δύο. Είναι ομάδα αξιωματικών. Οι έλληνες αξιωματικοί είναι ~~έμπειροι~~ και είναι πιστοί στον όρκο τους. Τώρα ότι βρέθηκαν να πούμε ορισμένοι ανόητοι, είναι άλλος λογαριασμός.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Μην γίνεσθε απολογητής, γιατί συμφωνούμε σ'αυτό. Πάνια λίγοι είναι αυτοί.

2Ω

1/2 Ω Ε.Τ. 4-9-1986 85

ΜΑΡΤΥΣ. Θέλω να πω ότι εγώ δεν μπορώ να δεχθώ ότι έλληνες αξιωματικοί συμφώνησαν να γίνει μια προδοσία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Θα σας παρακαλέσω να μη λέτε έλληνες αξιωματικοί. Δεν μιλάει κανείς για έλληνες αξιωματικούς. Μιλάμε -και αυτό ήταν νομίζω το νόημα της ερωτήσεως του κ. Δασκαλάκη- για μερικούς, για πολύ λίγους έλληνες αξιωματικούς.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Αποκλείει και αυτούς με την τοποθέτησή του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Αποκλείετε και αυτούς;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι αποκλείω. Ποτέ κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει τίποτα, δεν μπορεί να είναι κατηγορηματικός, αλλά είναι πάρα πολύ αμυδρές και μικρές ...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Κύριε συνάδελφε, μου επιτρέπετε να κάνω μία ερώτηση πάνω στην ερώτησή σας;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Αν επιτρέπει ο κ. Πρόεδρος δεν έχω αντίρρηση.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Δεν αντελήφθην καλώς την ερώτηση του κ. Δασκαλάκη και την απάντηση του κυρίου μάρτυρος. Είπατε, κύριε μάρτυς, ότι μεταξύ 19 και 20 δόθηκαν διαταγές. Από πού, από το ΓΕΕΦ;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Όχι, από το ΑΕΔ, το έχει πει νωρίτερα.

2/2Ω Ε.Τ. 4-9-1986 86

ΜΑΡΤΥΣ. Και από το ΑΕΔ στο ΓΕΕΦ και από το ΓΕΕΦ προς τα κάτω. Υπάρχουν εκθέσεις αξιωματικών -γιατί βέβαια ένορκες δεν υπάρχουν- που λένε, ναι, πήραμε το σήμα τάδε που έλεγε αυτό το πράγμα. Μπορεί να μην ήταν ό,τι έπρεπε να είχε γίνει, αλλά πάντως ένας ερεθισμός, μια αρχή έγινε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Μια τελευταία ερώτηση και τελειώνω, κύριε Πρόεδρε.

Είπατε, κύριε μάρτυς, ότι στον Αττίλα 1 αν υπήρχαν αυτές οι ενισχύσεις και η σωστή εφαρμογή των σχεδίων, σχεδόν βέβαιο για σας ήταν ότι, ιδιαίτερα η ΕΛΔΥΚ, θα μπορούσε να αποκρούσει κλπ, κλπ. Καλώς. 'Ερχομαι στον Αττίλα 2. Σαν στρατιωτικός, επαγγελματίας, τί δυνατότητες νομίζετε ότι υπήρχαν-αφού δεν μπορούσε κατά την άποψή σας να παρέμβει η Ελλάς στην Κύπρο- επιχείρησης αντιπερισπασμού σε άλλο σημείο των συνόρων;

ΜΑΡΤΥΣ. Δηλαδή να κάναμε πόλεμο εμείς με δική μας πρωτοβουλία με την Τουρκία;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Δεν σας ρώτησα να μου το πείτε πολιτικά. Σας είπα τεχνικά, σαν επαγγελματίας να μου πείτε. Το πολιτικό είναι άλλο θέμα. Είπατε δηλαδή ότι στον Αττίλα 1 αν επιχειρούσαμε οποιαδήποτε εχθροπραξία εναντίον των τούρκων, δεν είχε δυνατότητα η Τουρκία,

3/2Ω Ε.Τ. 4-9-1986 87

γιατί είχε όλο το αποβατικό της δυναμικό στην Κύπρο, να ανταπεξέλθει.

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα, αυτό το είπα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Δεν είπα ότι υιοθετείτε ότι έπρεπε να κάνουμε επίθεση, είπατε όμως τεχνικά ότι μπορούσε να γίνει. Στον Αττίλα 2 τώρα, αν εμείς παίρναμε την πολιτική απόφαση να κάνουμε επίθεση στον Έβρο ή στη Σμύρνη ή δεν ξέρω πού, τί δυνατότητες επιτυχίας είχε μια τέτοια επιχείρηση αντιπερισπασμού;

ΜΑΡΤΥΣ. Καμιά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Τί είχε αλλάξει;

ΜΑΡΤΥΣ. Προηγουμένως σας είπα για την Κύπρο, μόνο εκεί είχαμε...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Στη διάταξη δυνάμεων τί είχε αλλάξει, κύριε μάρτυς, από τον Αττίλα 1 μέχρι τον Αττίλα 2;

ΜΑΡΤΥΣ. Μιλώ για το χώρο της Κύπρου, δεν μιλώ για το χώρο της Ελλάδος. Γι'αυτό είπα ότι αν εγκαίρως, δηλαδή την πρωία της 20ής, στέλναμε δυο υποβρύχια στην Κύπρο, στο θαλάσσιο χώρο της Κύπρου, και 20 αεροπλάνα στην Κύπρο να κτυπήσουν την αποβατική δύναμη ...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Σ'αυτό συμφωνούμε, κύριε μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν είπα να επιτεθούμε στον Έβρο.

4/2Ω Ε.Τ. 4-9-1986 88

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Λέγατε ότι ήλθε ο Σίσκο για να σταματήσει τις εχθροπαξίες κλπ., και εν πάση περιπτώσει σε κάποια στιγμή είπατε ότι έτσι και αλλιώς ότι αν αποφασιζόταν πολιτικά μια κάποια ενέργεια σε άλλο σημείο των συνόρων Ελλάδος-Τουρκίας, η Τουρκία δεν θα μπορούσε να ανταπεξέλθει γιατί είχε αμυντικό προσανατολισμό...

ΜΑΡΤΥΣ. Με συγχωρείτε, δεν τα είπα έτσι. Είπα απλώς ότι η Τουρκία, αν εμείς επεμβαίναμε στην Κύπρο, δεν είχε δυνατότητα να μας κάνει πόλεμο -για το λόγο αυτό της επεμβάσεώς μας- αλλαχού, δηλαδή στον Έβρο.

(2ζ)

(2Ω) 1/2ζ (XM) 4,9,1986

89

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Αν θέλει να το διευκρινίσει ο Πρόεδρος εγώ σταματώ.

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτό είχα πει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Αυτό είχε πει, κύριε Δασκαλάκη.

Λοιπόν τελειώσατε κύριε Δασκαλάκη;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Μάλιστα, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Ο κύριος Κάππος παρακαλείται να λάβει το λόγο.

2/2ς (ΧΜ)4.9.1986

90

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Κύριε Μπίτο, ήθελα διευκρινιστικα να μου πείτε σεις ήσασταν, αν κατάλαβα καλά, στο τρίτο γραφείο της ΔΙΚ ουσιαστικά μέχρι της 22 με 23 του Ιούλη.

ΜΑΡΤΥΣ. Οχι ήμουνα μέχρι τον Ιανουάριο του 1977.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Συνέχεια;

ΜΑΡΤΥΣ. Συνέχεια και για λίγο καιρό έγινα και διευθυντής το 1976.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Πήγατε στη Γενεύη.Πότε πήγατε και πότε γυρίσατε

ΜΑΡΤΥΣ. Φύγαμε στις 25 το πρωί με τον κύριο Μαύρο και γυρίσαμε στις 29 Ιουλίου και ξαναπήγαμε στις 5 αν ενθυμούμαι καλώς Αυγούστου και γυρίσαμε στις 14.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ.Και γυρίσατε στις 14.Μετά τον ΑΤΤΙΛΑ 2 δηλαδή

ΜΑΡΤΥΣ.Είχε αρχίσει.Οχι μετά.Είχε αρχίσει η εξέλιξη του ΑΤΤΙΛΑ 2

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ.Είπατε αν κατάλαβα καλά οτι σεις επιμεληθήκατε και στη συγκέντρωση των εκθέσεων κ.λ.π.

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Τώρα, κύριε Πρόεδρε, μετρήστε ερωτήσεις.

Εφ'ώ υπάρχει ο κύριος Πούλος ο οποίος έχει στην έκθεσή του και το επιβεβαίωσε και εδώ ότι υπάρχει ένα σήμα απο το ΑΕΔ προς το ΓΕΕΦ στις 2 η ώρα 20.7.74 που λέει: "Κινήσεις Τουρκικών ναυτικών

3/2ς (ΧΜ)4.9.1986

91

δυνάμεων, εγκεκριμένη υπο ΝΑΤΟ άσκηση, αυτοσυγκράτηση, ουδεμία ενέργεια επίδειξης".Δηλαδή στις 2 η ώρα τη νύχτα στις 19 προς 20,στις 20 δηλαδή τη νύχτα στις 2 η ώρα, επήγε σήμα στο ΓΕΕΦ απο το ΑΕΔ που λέγε ότι πρόκειται για κινήσεις Τουρκικών ναυτικών δυνάμεων ότι είναι άσκηση εγκεκριμένη του ΝΑΤΟ και ότι πρέπει να έχουμε αυτοσυγκράτηση ,ουδεμία ενέργεια επίδειξης κ.λ.π.Σεις τι ξέρετε; Αυτό ελέχθη; Υπάρχει το σήμα;

ΜΑΡΤΥΣ.Το σήμα κατ αρχήν υπάρχει κατατεθειμένο;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Το σήμα όχι,αλλά υπάρχει επι λέξει γραμμένο στην έκθεση αμέσως μετά το 1974 και το επανεβεβαίωσε και εδώ.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν γνωρίζω.Σας ανέφερα προηγουμένως ότι επειδή ήμουνα υπηρεσία το βράδυ της 18ης προς 19η διότι έμπαινα στην αίθουσα επιχειρήσεων υπηρεσία, την άλλη μέρα είχα ρεπό τρόπον τινα.Δηλαδή κοιμόμουνα στο σπίτι μου,ξεκουραζόμουνα και δεν ήμουνα το βράδυ της 19ης μέσα, διότι η αίθουσα της Δ/Κ είχε μεταβληθεί σε αίθουσα επιχειρήσεων εν συνεχεία,μετά το πραξικόπημα, και δεν γνωρίζω αν βγήκε τέτοιο σήμα. Αλλά το βράδυ της 19ης ο Τουρκικός στόλος έκανε ορισμένες κινήσεις. Δηλαδή έκανε και μία παραπλανητική κίνηση ότι θα πάει απο Ανατολάς και εν συνεχεία ξανασυγκεντρώθηκε και εστράφη προς Βορράν της Νήσου.

4/2ς (ΧΜ)4.9.1986 92

Και εν συνεχέία είχαν και άλλα περιστατικά.Δεν ξέρω να υπάρχει τέτοιο πράγμα.Θα το ξέραμε εμείς αυτό το πράγμα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Μα καλά αφού επιμεληθήκατε τις εκθέσεις δεν κυττάξατε...

ΜΑΡΤΥΣ.Μπορεί ο κύριος Πούλος να το είπε αυτό ή και ο κύριος Γεωργίτσης να το είπε αυτό, αλλά ο κύριος Πούλος και ο κύριος Γεωργίτσης κατά πόσον είναι δυνατόν να γίνει πιστευτός όταν λέει ότι έπεφταν αλεξιπτωτιστές και βομβαρδιζόντουσαν και είχαν το τηλέφωνο και ρώταγαν ''να ανταποδώσουμε το πύρ;Δεν μπορώ να το πιστεψω αυτό εγώ. Δεν ήμουν παρών και δεν έχω...

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ.Κύριε Μπίτο δεν μπορείτε να το πείτε αυτό, διότι ήταν κάπως κρατούμενος τις πρώτες μέρες κ.λ.π.

ΜΑΡΤΥΣ.Ποιός ήταν κρατούμενος;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Ο Πούλος πήγε εκεί κ.λ.π.

ΜΑΡΤΥΣ. Για μια στιγμή.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Αυτός λέει ότι ήταν περισσότερο.Εν πάση περιπτώσει.

Η δεύτερη ερώτηση: Είπατε βέβαια για το Σίσκο γενικά,είπατε ότι ήσασταν μέσα στο πολεμικό συμβούλιο και δείχνατε κ.λ.π.

214

5/2ς (ΧΜ) 4.9.1986

93

Σεΐς απο τις εκθέσεις δεν λάβατε γνώση ότι ο κύριος Παπανικολάου λέει ότι στο τέλος ο ταξίαρχος Ιωαννίδης παρεμβάς εκ νέου και εν οργή είπε:" Μας εξαπατήσατε-δηλαδή προς το Σίσκο-θα πάμε σε επιστρά τ ευση και πόλεμο.".

ΜΑΡΤΥΣ.Ο Σίσκο τα είπε αυτά;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ.Ναι.

ΜΑΡΤΥΣ. Μα δεν ήταν στη σύσκεψη ο Σίσκο .

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Δεν ήταν ο Παπανικολάου;

ΜΑΡΤΥΣ. Ο Παπανικολάου ήταν μέσα στη σύσκεψη αφού ήταν αρχηγός. Αλλά μέσα στο πολεμικό σύμβούλιο της Ελλάδος δεν ήταν ο Σίσκο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ.Τι ώρα έγινε το πολεμικό συμβούλιο;

ΜΑΡΤΥΣ. Εγινε ώρα 9 περίπου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Καλά.

Στην έκθεση του Παπανικολάου δεν το είδατε αυτό εσείς;

ΜΑΡΤΥΣ.Εχω διαβάσει τηνέκθεση αλλά δεν το θυμάμαι.Αυτό έχει ακουσθεί ότι έχει λεχθεί απο τον Ιωαννίδη.Δηλαδή ότι μας εξηπάτησαν.Τώρα τι εννοούσε δεν μπορώ να ξέρω.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Η τρίτη ερώτηση:

Είπατε εδώ ότι το αρματαγωγό θεωρήθηκε σαν Ελληνικός στόλος και ερωτήθηκε ο Κίσιγκερ.

6/2ζ (ΧΜ)4.9.1986

94

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Το πρώτο ερώτημα είναι καλά ποιά είναι η γνώμη σας, πώς ρωτήθηκε ο Κίσιγκερ απο τους Τούρκους τι να κάνουν και αν έχετε τη γνώμη ότι υπήρχαν διαβεβαιώσεις απο τη μερία της χούντας προς τους Αμερικάνους ή προς τους Τούρκους ότι δεν θα πάνε δυνάμεις στην Κύπρο. Δεν ξέρω αν με καταλάβατε.

(2Θ)

(28)

1/2 Θ ΦΚ 4.9.86 95

ΜΑΡΤΥΣ: Το κατάλαβα, αλλά πώς να ξέρω εγώ τώρα, αν είχαν δοθεί διαβεβαιώσεις πράγματι. Είναι ένα ερωτηματικό που σας το ανέφερα. Δεν έχει εξήγηση κατά την άποψή μου. Γιατί να πάρει ο Ετζεβίτ και να ρωτάει το Σίσκο, τι να κάνει και ότι ο ελληνικός στόλος πλησίασε τις ακτές της Κύπρου, λέτε και είχε - διερωτώμαι - συμφωνηθεί, ότι δεν θα πάει ο ελληνικός στόλος εκεί;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Ποιά είναι η γνώμη σας;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Κάππο, τί να σας πώ; Ποιά να είναι η γνώμη μου; Είναι δυνατόν σ'αυτά τα ζητήματα κανείς να είναι κατηγορηματικός; Πώς να το αποδείξει; 'Εχει στοιχεία; 'Εχει τίποτε; Απλώς αναφέρονται όλα αυτά. Αν γίνει ένας συσχετισμός, σεις που τώρα έχετε όλα τα στοιχεία εδώ, βγάλτε τα συμπεράσματά σας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Τώρα, κύριε Μπίτο, θα σας ρωτήσω το εξής πολύ σοβαρό ζήτημα. Δυνάμωνε το Τουρκικό προγεφύρωμα και είχαμε τελικά και τον Αττίλα 2. Είπατε εδώ ότι ο κ. Καραμανλής κάλεσε τους αρχηγούς και τους ζήτησε τη γνώμη τους, τί να κάνουν. Δεν ξέρω, βέβαια, αν εννοείτε για το προγεφύρωμα τί να κάνουν, ή για τον Αττίλα. Εκείνο, όμως, που είναι το ερώτημα είναι το εξής: Τέτοια σοβαρά ζητήματα είναι δυνατόν να λύνονται από ένα πρόσωπο; Να συμβουλεύεται τον έναν Αρχηγό μετά τον άλλον και μετά να βγάζει γνώμη μόνος του ή πρέπει κάποιο

συλλογικό όργανο , κάποιο πολεμικό συμβούλιο να συνέλθει, να έχει τους επιτελείς, να κάνουν εισηγήσεις, να υπάρχουν πρακτικά κλπ. ;

Γιατί εγώ ξέρω ότι στην κοινοβουλευτική ομάδα του ΚΚΕ, που συνεδριάζει ~~αν θα κάνει μια ερώτηση ή επερώτηση~~, βαστάμε κάποια πρακτικά.

Λοιπόν, είναι δυνατόν τόσο σοβαρά ζητήματα να γίνονται έτσι, ή έγινε κάποιο πολεμικό συμβούλιο, υπάρχουν πρακτικά κλπ. ;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό, κ. Κάππο, πολεμικό συμβούλιο είναι. Αλλά το πολεμικό συμβούλιο μπορεί να γίνει σε επίσημη , πανηγυρική - να το πούμε , αν επιτρέπεται η έκφραση - συγκέντρωση , αλλά μετά οι διαβουλεύσεις του Πρωθυπουργού με τους αρχηγούς εκάστοτε είναι ένα μίνι πολεμικό συμβούλιο. Αυτό το ξέρω καλά.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Πρακτικά υπάρχουν;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω, αν υπάρχουν . Δεν είχα καμιά θέση να κρατήσω, αλλά γνωρίζω καλά, δύο φορές μάλιστα...

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Πότε;

ΜΑΡΤΥΣ: Και την πρώτη φορά, όταν ανέλαβε εδώ και κάλεσε τους αρχηγούς, είναι αυτή τη φορά που τους έβγαλε έξω. Κάλεσε δηλαδή τον Μπονάνο, την υπάρχουσα στρατιωτική ηγεσία και τους είπε: "Τί μπορούμε να κάνουμε;"

3/2 Θ ΦΚ 4.9.86 97

Βέβαια είχε γίνει κατάπαυση, αλλά συνεχιζόταν. Και είπαν όλοι: "Στρατικώς ουδέν , ουδέν, ουδέν". Και θύμωσε ο Καραμανλής και τους έβγαλε έξω. Αυτό έγινε την πρώτη φορά.

Τη δεύτερη φορά, έγινε δύναμη ολόκληρη και συγκροτήθηκε και αποβιβάστηκε . Και μάλιστα ο ίδιος εζήτησε εγγυήσεις - δεν ξέρω , η Κυβέρνηση — μήπως ήταν δυνατόν να εγγυηθούν να φθάσουν μέχρι εκεί - οι σύμμαχοι γενικά, οι Βρεττανοί και οι Αμερικανοί. Και κάτι τέτοιο το αρνήθηκαν. Και μάλιστα είπε ο ίδιος ο Καραμανλής - και αυτό είναι γνωστό, το έχω ακούσει απο τον κ. Μαύρο - "Να μπώ εγώ μέσα στο πλοίο, θα έλθουν να με βουλιάξουν;" Και του είπαν :"Βεβαίως, θα σε βουλιάξουν". Αυτά είναι γεγονότα. Βέβαια, δεν ήμουν παρών ...

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Γνωρίζετε, αν υπάρχουν πρακτικά;

ΜΑΡΤΥΣ: Πρακτικά δεν ξέρω, αν υπάρχουν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Νομίζω, κύριε Πρόεδρε, ότι έχω μια ερώτηση ακόμα.

Αφού επιμεληθήκατε τις εκθέσεις, μήπως εσείς ήσαστε ο εισηγητής, για να μην προχωρήσουνε οι διαδικασίες του ανοίγματος του φακέλλου;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Κάππο, χαίρομαι πάρα πολύ γι'αυτό που λέτε. Θα το έλεγα εδώ. 'Εχω εκπεφρασμένη άποψη ότι ο φάκελλος της Κύπρου έπρεπε να

4/2 Θ ΦΚ 4.9.86

98

ανοίξει από την επαύριο που τέλειωσαν οι επιχειρήσεις στην Κύπρο. Και ήταν —θα το πώ αυτό και δεν ξέρω πως θα χαρακτηρισθώ— λάθος της κυβερνήσεως τότε της Εθνικής Ενότητος και εν συνεχεία της Νέας Δημοκρατίας. Και είναι προς μεγάλο όφελος και έπαινο του ΠΑΣΟΚ, που τον άνοιξε. Και θα έχει όφελος. Γιατί δεν υπάρχουν ούτε παράγοντες, ούτε τίποτε.

Έχω τη γνώμη ότι φοβόταν τότε πιθανόν ο κ. Καραμανλής, πρώτον να μη γίνει βλάβη στο Κυπριακό έτσι, από το γενικώτερο ανακάτεμα, και δεύτερο, μη τυχόν πράγματι υπάρχει καμμία ανάμειξη του ξένου παράγοντα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Κύριε μάρτυς, θα παρακαλέσω να μην επεκταθείτε σε πολιτικές εκτιμήσεις.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Γιατί κ.Πρόεδρε, αφήστε να μας πεί τη γνώμη του.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Γιατί τον διακόπτετε, κύριε Πρόεδρε;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Σύμφωνοι, αλλά κάνει ορισμένους συλλογισμούς οι οποίοι δεν ξέρουμε, πού θα οδηγήσουν. Είναι κρίσεις.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Και θα τον διακόψετε, επειδή δεν ξέρετε, πού θα οδηγήσουν;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Κοιτάξτε. Εδώ κάνει ορισμένους συλλογισμούς για το άνοιγμα του φακέλλου κλπ. Αυτό, όμως, είναι κρίσεις της πολιτικής ηγεσίας. Δεν είναι κρίσεις του μάρτυρος.

5/2 Θ ΦΚ 4.9.86 99

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, ερωτήθηκε ευθέως από συνάδελφό μου, αν κατά τη γνώμη του έπρεπε να ανοιγεί ή όχι ο φάκελλος.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Μάλιστα, έπρεπε. Από κεί και πέρα...

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Θα του επιτρέψετε ο ίδιος να κρίνει, τί θα απαντήσει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ορίστε, κύριε μάρτυς, συνεχίστε, αλλά να μη πάμε σε κρίσεις και ξεφύγουμε. Να κάνει την παρέμβασή του και να επανέλθει ο κύριος μάρτυς στην ουσία της καταθέσεως.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Θα παρακαλέσω να του επιτρέψετε να συνεχίσει.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Και να δικαιολογήσει τη θέση του και να μας εξηγήσει.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Σύμφωνοι. Αφού μπήκατε σε ένα τέτοιο κανάλι, συνεχίστε, για να δικαιολογήσετε τις κρίσεις σας.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Εχω, λοιπόν, εκπεφρασμένη την άποψη κύριε Κάππο. Απαντώ σ'αυτό που είπατε ότι εγώ ήμουν εμπόδιο να μην ανοίξει. Απεναντίας..
Αλλά τότε ήμουν ένας απλός αντισυνταγματάρχης.Δεν είχα καμμία ισχύ. Ούτε στρατηγός ήμουν καν, για να μπορέσω να πάω μέσα είτε στον κ.Αβέρωφ, είτε στον κ. Κατσαδήμα .

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Μη το λέτε αυτό, ότι ο αντισυνταγματάρχης δεν έχει καμμία ισχύ.Να υποβάλει αναφορά. Q1+4

6/2 Θ ΦΚ 4.9.86

100

ΜΑΡΤΥΣ: Πού; 'Εχει προϊσταμένους.

Και λέγω τώρα, ενδεχομένως τί μπορεί να εφοβείτο η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητος που υπήρχε τότε. Να εφοβείτο τις παρενέργειες, να πούμε. Δεν ξέρω. Επειδή εγώ γνώριζα , δεν ήταν ή και αν υπήρχαν δεν ήταν δυνατόν να αποδειχθούν. Με εξαίρεση ορισμένα μικροπράγματα τα οποία μπορούσαν να είχαν αποκρυβεί και τα οποία σας τα είπα, μπορούσε να είχε ανοίξει από τότε ο φάκελλος της Κύπρου και από τότε ο ελληνικός λαός να γνωρίζει, το τί έγινε, Και από τότε , όσοι είναι σε βαθμό εγκλήματος ένοχοι, να δώσουν λόγο στη δικαιοσύνη και να τιμωρηθούν. Γιατί δεν παραβλέπεται ότι έγινε ένα έγκλημα εκεί.

Και συγγνώμη που θα το πώ και αυτό. Δηλαδή τί περισσότερο έκαναν ο Μακαρέζος, και ο Παττακός, και ο Παπαδόπουλος και είναι μέσα; Και εκείνοι πραξικόπημα έκαναν και τούτοι πραξικόπημα έκαναν. Και εκείνοι κατήργησαν ένα κράτος και τούτοι κατήργησαν ένα κράτος. Και εκείνοι συνέλαβαν και τούτοι συνέλαβαν. Με τη διαφορά ότι εκείνοι τουλάχιστον το επέτυχαν με πολύ λίγα θύματα, ενώ τούτοι είχαν και λουτρό αίματος κάτω στην Κύπρο.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ: Και σε ξένο κράτος.

ΜΑΡΤΥΣ: Και σε ξένο κράτος.

ΣΑΑ-Ι

7/2 Θ ΦΚ 4.9.86

101

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, τελείωσα και σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος): Ο κ. Λιαροκάπης παρακαλώ να λάβει το λόγο.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα κάνω 4 γενικές σύνθετες ερωτήσεις, χωρίς παρεμβάσεις και διακοπές , γιατί πιστεύω ότι δικονομικώς η υπερβολική ανάλυση δημιουργεί αμφιβολίες.

Πρώτη ερώτηση: Κύριε μάρτυς, το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και της Κύπρου αποφασίσθηκε ή έγινε αποδεκτό από την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της χούντας Ιωαννίδη, Κυβέρνηση, Αρχηγό ΑΕΔ, Αρχηγό ΓΕΣ, Αρχηγό ΓΕΝ, Αρχηγό ΓΕΑ, εκτελεστές της Κύπρου; Και πέρα από την εξήγηση που δώσατε, γιατί αποφασίστηκε, παρά την Τουρκική απειλή; Για επέκταση της χουντικής εξουσίας στην Κύπρο; Για ένωση; Για διπλή ένωση και διχοτόμηση;

ΜΑΡΤΥΣ: Τον πολιτικό σκοπό του πραξικοπήματος δεν μπορώ να τον γνωρίζω απολύτως, αλλά ανέφερα προηγουμένως ότι ήταν ουσιαστικά ο έλεγχος της Εθνικής Φρουράς. Γιατί η Εθνική Φρουρά ήταν μια στρατιωτική ισχύς. Και όπως είναι γνωστό, και σε κείνες τις περιόδους, αλλά και πάντοτε, ο στρατός είναι μια δύναμη. Και ακόμη , εκτός από στρατιωτική έχει και κάποια πολιτική, να το πούμε, ισχύ. Γύρω, λοιπόν, από αυτόν τον

8/2 Θ ΦΚ 4.9.86

102

άξονα κινήθηκαν, τον έλεγχο ποιός θα τον έχει.

Στην ουσία αμφισβητούσανε στον Μακάριο, στην ίδια του τη χώρα, να έχει τον έλεγχο των Ενόπλων Δυνάμεων.

Ο δε Μακάριος, όχι αδίκως, ανησυχούσε, γιατί και δολοφονικές απόπειρες είχαν γίνει εναντίον του, και όπλα είχαν, και αγώνας ένοπλος είχε κινηθεί από το Γρίβα εναντίον του.

(2Β)

(2Θ)
1/2 Β (Ε.Μ) 4.9.86 103

Τώρα η ηγεσία που είπατε, όλοι αυτοί, δεν πρέπει να ήσαν γνώστες. Γνώστες του πραξικοπήματος έχω αναφερθεί ποιοί ήταν, π.χ. ο Αραπάκης νομίζω δεν ήταν. Ο Παπανικολάου, κατά τη γνώμη μου, δεν ήταν παρ'ότι ήταν ηγεσία.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Μήπως το αποδέχθηκαν;

ΜΑΡΤΥΣ. Φαίνεται ότι αιφνιδιάσθηκαν. Επίσης κάπου αναφέρεται από κάποιον, δεν θυμάμαι καλά, ότι και ο Γκιζίκης δεν πρέπει να ήξερε. Τα μέλη της Κυβερνήσεως, δεν το συζητώ, διότι δεν μπορώ να δώσω κανέναν χαρακτηρισμό.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Ήταν υπεύθυνη η Κυβέρνηση.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Ποιά υπεύθυνη κυβέρνηση, η ανεύθυνη ήταν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Η υπεύθυνη κυβέρνηση έστω και η πραξικοπηματική.

Πιστεύετε ότι πήγαινε στο μυαλό τους για ένωση ή για διπλή ένωση ή διχοτόμηση;

ΜΑΡΤΥΣ. Μπορεί να είχαν στο μυαλό τους, διότι έχω αναφέρει και στην έκθεσή μου και το είπα και στην προηγούμενη συνεδρίαση της Επιτροπής, ότι δύο ήταν τα ερωτήματα, αυτά που επλανώντο στο ΑΕΔ την 15η και 16η, η τύχη του Μακαρίου και πότε θα γίνει

2144

2/2 Β (Ε.Μ) 4.9.86 104

η ένωση με την Ελλάδα. Βέβαια αυτό δεν το έλεγε ο Μπονάνος, οι αξιωματικοί μέσα, ο ψίθυρος που λέμε, ο οποίος ψίθυρος βέβαια εκφράζει και το γενικότερο πνεύμα. Νόμιζαν ότι ο Μακάριος ήταν ο αντιενωτικός.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Ενώ είχε μυαλό!

ΜΑΡΤΥΣ. Μυαλό ασφαλώς είχε ο Μακάριος. Δεν μπορεί να το αμφισβητήσει κανείς αυτό.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Δεύτερη ερώτηση: Για το πραξικόπημα και για τις παραλείψεις κατά την εισβολή, η χούντα υποκινήθηκε ή γελάσθηκε από ξένες δυνάμεις και ποιές; Και τί ρόλο έπαιξαν οι Αμερικάνοι προ, κατά και μετά την εισβολή σε συμπεριφορά, σε σχέση με την Ελλάδα;

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτό κύριε Βουλευτά, είναι το πιο κρίσιμο θέμα και νομίζω ότι έχουμε πει πάρα πολλά πάνω σ'αυτό. Ποιός μπορεί να πει μετά βεβαιότητος ή έστω και με κάποια ένδειξη, ότι ρωτήθηκαν; Εγώ έχω τη γνώμη ότι μπορεί να ρώτησαν κανέναν παλαιοσταθμάρχη, κανέναν ταγματάρχη Αμερικανό, ξέρετε θα κάνουμε πραξικόπημα στην Κύπρο. Τί λες; Κάντε το. Αλλά να ρώτησαν τον Κίσιγκερ, να ρώτησαν τον Τάσκα, δηλαδή την επίσημη αμερικανική πλευρά; Δεν νομίζω. Και να τους ρωτούσαν τί θα τους έλεγαν; Δεν υπάρχει κανένα τέτοιο στοι-

ΔΔ4

3/2 B (Ε.Μ) 4.9.86 105

χείο. Τώρα αν αυτό που λέει ο Ιωαννίδης μας εξηπάτησαν, μήπως εννοούσε τις υποσχέσεις όπως του δίνανε να καταλάβει ότι δεν θα γίνει δηλαδή η τουρκική απόβαση ενώ έγινε;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Ο Μπονάνος κουβέντιαζε με τον Τάσκα είπατε, έδινε σήματα κάτω, "Εφησυχάστε, μπλοφάρουν οι Τούρκοι", "θα επέμβουν οι Αμερικάνοι". Αυτά από το μυαλό τους τα έλεγαν;

ΜΑΡΤΥΣ. Μην πιστεύετε όλους, είναι προφάσεις εν αμαρτίαις, που ο άλλος είναι αμαρτωλός και δεν ξέρει πώς να απαλλαγεί από την αμαρτία του.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Μα, αυτά τα κατέθεσε ο Γεωργίτσης.

ΜΑΡΤΥΣ. Μα, ο Γεωργίτσης έχει τέτοια σύγχυση, εγώ ποτέ δεν το πίστεψα, βέβαια ορισμένα γεγονότα, ότι ήλθα εδώ είδα τον τάδε, ναι. Αλλά δεν το χωράει το μυαλό μου ότι βομβαρδιζόταν απ'έξω και έπαιρνε στο τηλέφωνο τον Μπονάνο να τον ρωτήσει τί να κάνει; Αυτό δεν μπορώ να το διανοηθώ. 'Εστω και αν του έλεγε ο Μπονάνος -που δεν είχε καμμιά δουλειά να του πει, διότι σας ανέφερα ότι σύμφωνα με τα σχέδια έπρεπε την διεύθυνση των επιχειρήσεων να την έχει το ΓΕΕΦ και όχι το ΑΕΔ, διότι το ΑΕΔ δεν είχε ρόλο ...

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Μα, αυτά τα άκουγαν και ο Σκλαβενίτης και οι άλλοι που ήταν δίπλα, ότι επικοινωνούσε με τον Μπονάνο.

4/2 B (E.M) 4.9.86

106

ΜΑΡΤΥΣ. Μπορεί να επικοινωνούσαν αλλά τί λέγανε;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Τρίτη ερώτηση: Οι εκτελεστές στρατιωτικοί του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου, Γεωργίτσης, Κομπόκης και οι άλλοι, που αναφέρατε, στην Κύπρο, που ήταν και υπεύθυνοι για την προστασία της νόμιμης εξουσίας και της ακεραιότητας στην Κύπρο από ξένη εισβολή, ήταν υποχρεωμένοι, όπως λένε, να εκτελούν τις διαταγές του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων, ή μπορούσαν και έπρεπε να αρνηθούν το πραξικόπημα και να αμυνθούν εγκαίρως με όλα τα μέσα που διέθεταν κατά των εισβολέων, παρά τις αντίθετες εντολές και την πλήρη ανετοιμότητα, όπως είπατε, των δυνάμεων στην Αθήνα;

(2δ)

(2Β)
1/2δ Α.Μ. 4-9-86

107

Δηλαδή, σ'αυτές τις περιπτώσεις ένας τίμιος Έλληνας αξιωματικός, που δίνει τον όρκο, τι έπρεπε να κάνει;

ΜΑΡΤΥΣ: Θα ενθυμείσθε, κύριε βουλευτά, όταν στην προηγούμενη εξέτασή μου πήρα μια θέση για το πραξικόπημα -την πήρα όχι τώρα, αλλά πριν από 10 χρόνια- σας είπα ότι είναι και προδοτικό, κατά την έννοια ότι προδόθηκε ο Πρόεδρος Μακάριος, στον οποίο είχαν εμπιστευθεί αυτοί από την Ελλάδα για να διαφυλάξουν όχι μόνο την ακεραιότητα, αλλά και το Σύνταγμα και τον πρόεδρο Μακάριο. Υπ'αυτή την έννοια είναι κάποια προδοσία.

Τώρα στο ερωτημά σας κατ'ευθείαν. Γιατί επελέγη ο ταξίαρχος Γεωργίτσης, ο οποίος ήταν ένας υφιστάμενος διοικητής μιας ανωτέρας στρατιωτικής διοικήσεως; Γιατί επελέγη ο Κομπόκης ο οποίος ήταν ένας υφιστάμενος διοικητής; Γιατί επελέγη ο υποδιοικητής της ΕΛΔΥΚ, όχι ο διοικητής, ο Νικολαΐδης; Ο Νικολαΐδης είχε έλθει στην Αθήνα, τον είχαν φέρει, δηλαδή. Επίσης τον Διοικητή της Εθνικής Φρουράς τον είχαν φέρει στην Αθήνα. Συνεπώς, εδώ δεν υπάρχει και νόμιμος αλυσίδα διοχετεύσεως της διαταγής. Δηλαδή, έχει κάτι παραληφθεί, διότι καθένας παίρνει την διαταγή από τον αμέσως προϊστάμενό του. Εδώ έφυγε ταγματάρχης από τον Αρχηγό Στρατού να πάει να βρει τον αντι-

2/2δ Α.Μ. 4-9-86

108

στοιχο , τον ομολογό του, τον Λαμπρινό- δεν ξέρω - και των άλλων, να τους πείσει να υπακούσουν στον Γεωργίτση. Αυτά είναι παρασκήνια. Και έτσι έγινε το πραξικόπημα. Δεν υπήρχε νομιμότητα. Δηλαδή, δεν εκτελούσαν διαταγές της εθνικής φρουράς εκεί . Διότι πού ήταν ο διοικητής της εθνικής φρουράς; Δεν ήταν παρών . Πήραν τις διαταγές από άλλο κανάλι - αν πήραν διαταγές, επιθυμίες πήραν- και τις εξετέλεσαν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δηλαδή, και κατά τον Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα γιά ό,τι έκαναν και για ό,τι παρέλειψαν να κάνουν, είναι υπεύθυνοι.

ΜΑΡΤΥΣ: Φυσικά. Να σας πω και τούτο: Όσοι υπηρετούν κάτω στην Κύπρο τοποθετούνται από το Γενικό Επιτελείο, αλλά είναι στις διαταγές του ΓΕΕΦ που είναι όργανο της Κυπριακής δημοκρατίας. Από κει παίρνει διαταγές από κει παίρνει κατευθύνσεις. Τώρα, όταν λέει ο άλλος, ξέρετε με διέταξε ο Μπονάνος , βέβαια στην ουσία αν πάμε και στην θέση του, αφού τον φώναξε ο Μπονάνος μπορούσε να πει ανέτως, όχι, όπως προφανώς -δεν ξέρω- είπε ο Νικολαΐδης ή ο Ντενίσης ο οποίος επίσης απομακρύνθηκε. Δεν υπεραμύνομαι αυτών, αλλά γιατί δεν επελέγη ο φυσικός διοικητής;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δηλαδή, αν δεν ήθελαν το πραξικόπημα και αν είχαν αποφασιστικότητα, θα το έκαναν; Θα έκαναν εκείνο που έπρεπε να

3/2δ Α.Μ. 4-9-86 109

κάνουν. Ἐτσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Και τελευταία ερώτηση, που βγαίνει από τα όσα είπατε: Και χωρίς την μεραρχία στην Κύπρο, αν δεν γινόταν το πραξικόπημα που παρέλυσε τα πάντα, όπως είπατε, με ενωμένους τους Κυπρίους, με ετοιμότητα και με σχετική ενίσχυση από την Ελλάδα, ειδικότερα σε λίγα υποβρύχια και αεροπλάνα, αν αποτολμάτο η εισβολή, θα συνετρίβετο;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως, ναι. Και με πολύ λιγότερα, όχι με όλες αυτές τις προϋποθέσεις που θέσατε. Και με πολύ λιγότερα. Αρκούσε να εφαρμόσουν τα κανονικά και πραγματικά σχέδια. Και αν θέλετε ακόμα, έστω και λανθασμένα που τα έκαναν, ήταν τόσο κακοσχεδιασμένη και κακοεκτελεσμένη η ενέργεια των Τούρκων, που εγώ, που την έχω σπουδάσει και έχω βγάλει και συμπεράσματα και τα έχουμε δει και στο επιτελείο, λέγω ότι αυτή η απόβαση δεν ήταν απόβαση ήταν αποβίβαση. Και η αποβίβαση ήταν, τα αποβατικά τους έκαναν βόλτες απέξω διότι δεν έβρισκαν κατάλληλο γυαλό να πάνε. Ξέρετε τι σημαίνει αυτό, να έχετε ένα όπλο από την απέναντι μεριά; Θα τον τσακίσετε. Αλλά δεν υπήρχε το όπλο από την απέναντι μεριά και ούτε πήγε τίποτα από δω. Αυτό είναι το ζήτημα. Δηλαδή, και παρά τα λάθη δεν έστειλαν ενισχύσεις από δω εφήρμοσαν λάθος σχέδιο. Και στο τέλος-τέλος κάτι που αφορά τους αδέλφους μας Κύπριους.

(ΣΔ)

(2δ)
1/2 Δ (Γ.Δ.) 4.9.86
------------------------ 110

Δυστυχώς, δεν πολέμησαν τελικά οι Κύπριοι, δηλαδή στη δεύτερη φάση ιδιαίτερα. Και αυτό πρέπει να το ακούσετε κι εσείς.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Μα, αφού τους έκαναν τελατόρο.

ΜΑΡΤΥΣ. Διαλύθηκαν 25 Τάγματα Πεζικού, χωρίς μια τουφεκιά.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Κυπρίων;

ΜΑΡΤΥΣ. Κυπρίων. Και άφησαν μόνους τους τους Έλληνες αξιωματικούς, οι οποίοι, ειρήσθω εν παρόδω, πολέμησαν και άφησαν τα κορμιά τους εκεί. Και ίσως είναι ασέβεια να μιλάνε γι'αυτούς. Τώρα βέβαια, έγινε το πραξικόπημα και χάριν του πραξικοπήματος οι άνθρωποι αυτοί πάνε σαν το σκυλί στ'αμπέλι, που λέμε. Σας είπα ότι είναι ο συμμαθητής μου αντισυνταγματάρχης Κουρούπης, που ούτε καν μπορώ να διανοηθώ ότι μπορούσε...

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Αν δεν γινόταν το πραξικόπημα, δεν θα πολεμούσαν οι Κύπριοι με τον Μακάριο; Πέστε μου με 2 λέξεις.

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτοί έλεγαν "μα, εμείς θα πάμε να πολεμήσουμε;". Αλλά τώρα υφίστανται τις συνέπειες. Δηλαδή, έπαθαν τέτοια καθίζηση και στη ψυχή και στο φρόνημα, αλλά και στας φρένας, που δεν καταλάβαιναν.

Την Αμμόχωστο, κύριε Βουλευτά, την εγκατέλειψαν. Το καταλαβαίνετε αυτό; Είναι θλιβερό. Είναι μία ολόκληρη πόλη. Μιλάμε για μία πόλη με 40-50.000 κατοίκους, για τα μέτρα της Κύπρου. Φύγανε, ενώ ήταν γνωστό

το σχέδιο Αττίλας που είχε υποβάλει ο Γκιουνές στη διάσκεψη.

2/2 Δ (Γ.Δ.) 4.9.86 111

Είχε υποβάλει δύο σχέδια. Το ένα προέβλεπε καντόνια και το άλλο προέβλεπε μία γραμμή. Υλοποίησαν αυτό που προέβλεπε μία γραμμή και κατέλαβαν το 34% της Κύπρου. Αυτά τα έφτιαξα εγώ με τα χέρια μου και τα παρουσίασα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Μα, οι άνθρωποι αυτοί κινδύνευαν να συλληφθούν.

ΜΑΡΤΥΣ. Ποιός θα τους έπιανε;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Η χούντα δεν έπιανε πολλούς του Μακαρίου;

ΜΑΡΤΥΣ. Είχαν τελειώσει αυτά, μιλάμε για τις επιχειρήσεις. Στις επιχειρήσεις, στη δεύτερη φάση, δεν ήταν ο Σαμψών, ήταν άλλη ηγεσία. Είχε πάει κάτω ο στρατηγός Καραγιάννης, και άλλο επιτελείο, πολλά είχαν αλλάξει, εδώ είχαμε πολιτική κυβέρνηση.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Η παραλυσία όμως που είχε προηγηθεί ήταν η αιτία γι'αυτά. Πώς να το κάνουμε;

ΜΑΡΤΥΣ. Εγώ θέλω να σας δώσω όλη την αλυσίδα. Βέβαια, αν αυτά εφαρμόζονταν όπως τα λέτε, αν δεν είχε γίνει το πραξικόπημα, δεν θα αποτολμούσαν οι Τούρκοι την απόβαση.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Κι αν την αποτολμούσαν;

ΜΑΡΤΥΣ. Θα την πλήρωναν άσχημα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Τελείωσα, κύριε Πρόεδρε.

3/2 Δ (Γ.Δ.) 4.9.86

112

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Παυσανίας Ζακολίκος). Ο κ. Μπαντουβάς έχει το λόγο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ. Κύριε μάρτυς, είπατε αρχίζοντας την ενημέρωση της Επιτροπής, ότι θα πρέπει ν'αρχίσουμε από γεγονότα προ του πραξικοπήματος, την ανάλυση του δράματος αυτού, το οποίο συνθέτουν το πραξικόπημα, η εισβολή, ο Αττίλας Β'.

Θα ήθελα, πάνω σ'αυτή σας την παρατήρηση, να ερωτήσω: Νομίζετε ότι υπάρχει σχέση, αλληλουχία μεταξύ 21ης Απριλίου, απομάκρυνσης της Μεραρχίας και εκλυτικών παραγόντων της απομάκρυνσης, πραξικοπήματος και Αττίλα;

Για να γίνω σαφέστερος: Μήπως η δικτατορία στην Ελλάδα έγινε από αξιωματικούς, από την ομάδα αξιωματικών που έγινε, οι οποίοι είχαν στενές σχέσεις, ως γνωστόν και στο παρελθόν με τον αμερικανικό παράγοντα -είχαν κάνει μετεκπαίδευση στις Ηνωμένες Πολιτείες, είχαν υπηρετήσει στην ΚΥΠ και προηγουμένως είχαν εκπαιδευτεί στην CIA, όπως ο Μακαρέζος, ο Παπαδόπουλος κ.λ.π.- και οι οποίοι ηθελημένα ή από αφέλεια θέλησαν να παίξουν το παιχνίδι των Αμερικάνων, υπογράφοντας το γραμμάτιο της ανατροπής του STATUS QUO που υπήρχε στην Κύπρο. Και ίσως έτσι εξηγείται το γεγονός ότι μεθοδεύτηκε η κάθοδος του Γρίβα, η δημιουργία της ΕΟΚΑ Β', οι επιχειρήσεις που έγιναν και που δημιούργησαν το κλίμα οξύτητας στις σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας και κατέληξαν στην απομάκρυνση

4/2 Δ (Γ.Δ.) 4.9.86

113

της Μεραρχίας και στη συνέχεια, με το τόσο εγκληματικό και, όπως είπατε προηγουμένως, τόσο αδικαιολόγητο πραξικόπημα, το οποίο οδήγησε στον εθνικό ακρωτηριασμό;

Πάνω σ'αυτό θα ήθελα τη γνώμη σας.

(2κ)

(2Δ)

1/2 Κ (Γ.Π.) 4.9.86

119

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Μπαντουβά, δεν μπορώ να έχω τόσο μεγάλη ικανότητα να συλλάβω όλο αυτό το φάσμα και όλο αυτό το πράγμα. Πρέπει κανείς να είναι σ'όλο το παρασκήνιο, μέσα και σε όλα τα "ντεσού", να τα έχει όλα στα χέρια του, για να μπορεί να δώσει κάποια τέτοια απάντηση. Εγώ όμως θα σας πω τούτο:

Το 1963-1964-1965 που υπηρέτησα στην Κύπρο και σε καίρια θέση, υπηρέτησα στην μεραρχία που έστειλε ο αείμνηστος Παπανδρέου με Γεωργιάδη —, με Μούργελα επιτελάρχη, με Οπρόπουλο Διευθυντή, υπήρχε, λοιπόν, από τότε— την άλλη την Εθνική Φρουρά την διοικούσε ο Γρίβας — υπήρχε μία τάση του Γρίβα "σώνει και καλά" να πάρει και την ελληνική δύναμη στην διοίκησή του. Από αυτό το λόγο όχι μικρή οξύτητα είχε δημιουργηθεί και τότε. Και αναγκάστηκε τότε ο ίδιος ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως, ο Γεώργιος Παπανδρέου να διαχωρήσει τα πράγματα και να βρεί με την διπλωματικότητα του μία φόρμουλα. Δηλαδή μας έδιδε υπό τον Γρίβα, μόνο σε περίπτωση που θα συνέβαινε κάτι από επιχειρησιακής πλευράς.

Πάντως από τότε υπήρχε μία διαμάχη και σχέδον πάρα πολλοί αξιωματικοί που υπηρέτησαν στο Επιτελείο, ο κύριος Γεωργιάδης λόγου χάριν, μόλις έγινε η χούντα φυλακίστηκε για ένα διάστημα.

2/2 Κ (Γ.Π.) 4.9.86 115

Τόν είδα μάλιστα τότε και έκλαιγε από το κακό του. Η μεραρχία είναι γνωστό τι επιτελούσε εκεί και τι εσήμαινε και για την Κύπρο και για την Ελλάδα. Πάντως και όλοι οι Κύπριοι δεν την έβλεπαν με καλό μάτι. Αυτό σας το λέγω με μεγάλη πικρία. Δεν ξέρω το γιατί, ήταν κάτι η δυναμική παρουσία της Ελλάδας, δηλαδή η Ελλάδα ανά πάσα στιγμή μπορούσε να κάνει ό,τι θέλει με την μεραρχία.

Τέλος πάντων την αποχώρηση της μεραρχίας να την συνδέσω με τις μετέπειτα εξελίξεις: υπήρξε έγκλημα και πρέπει να λογοδοτήσουν αυτοί έστω και αν έχουν λογοδοτήσει για το πραξικόπημα που απέσυραν με τόσο ελαφρά καρδία την μεραρχία. Έπρεπε μόνο κατόπιν πολέμου και ήττας της Ελλάδος να φύγει η μεραρχία από εκεί, δηλαδή, να μας υπαγορεύουν τους όρους του πολέμου. Μόνο σ'αυτή τήν περίπτωση έπρεπε να φύγει η μεραρχία από εκεί.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Τυχαία άραγε όλα αυτά;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να ξέρω εάν είναι τυχαία. Πάντως τα επεισόδια τα οποία έγιναν στην Κοφίνου και τα οποία προκάλεσαν αυτό το πράγμα δεν ξέρω, δεν έχω πληροφορίες, πώς προκλήθηκαν. Πάντως ήταν μία αλυσίδα, μικροπράγματα και εξελίχθηκαν σε ένα μείζον θέμα κρίσεως. Και έγινε η κρίση. Και κατά μήνα Νοέμβριο που έγινε, δεν εδικαιολο-

3/2Κ (Γ.Π.) 4.9.86 116

λογείτο, δηλαδή, ο φόβος του να κάνει η Τουρκία απόβαση. Δεν μπορούσε να κάνει απόβαση ή να κάνει πόλεμο στον Έβρο. Στον Έβρο από μήνα Νοέμβρη μέχρι μήνα Απρίλιο όποιος περάσει το ποτάμι είναι χαμένος, λόγω λάσπης κλπ. Στα δε νησιά-εάν και αυτό το φοβηθήκαμε-είναι αεροναυτικό το μέτωπο. Ποτέ δεν γίνονται αεροναυτικές επιχειρήσεις σε περιόδους που οι καιρικές συνθήκες είναι ανώμαλες και είναι χειμερινές. Δεν μπορώ να δώσω καμμία εξήγηση. Δηλαδή, "έχω σπάσει το κεφάλι μου" και βλέπω τι χάθηκε από αυτό το πράγμα. Γιατί μετά από αυτά, κύριε Μπαντουβά, το θέμα της Κύπρου ήταν θέμα χρόνου για τους Τούρκους. Οι Τούρκοι προετοιμάζοντο, συγκρότησαν την απειλή, έγινε η Εθνική Φρουρά και εστάλη η μεραρχία από εδώ και απετέλεσε την αποτροπή. Και όταν έφυγε η μεραρχία αυτή η ισορροπία εξαφανίστηκε. Και ξέρετε όταν διαταράσσονται οι ισορροπίες οι στρατιωτικές, τότε γίνονται οι πόλεμοι. Όπως έγινε.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ευχαριστώ, κύριε μάρτυς. Αυτό ακριβώς πιστεύω και εγώ, ότι μετά την απομάκρυνση της μεραρχίας, ήταν πλέον θέμα χρόνου η υλοποίηση του σχεδίου "Αττίλας."

(2ΠΑ)

2Κ

1/ 2ΠΑ Β.Π. 4.9.86

1/7

Κάνατε ορισμένες κρίσεις. Είπατε ότι ο Μακάριος θα περιόριζε τους αξιωματικούς στο ήμισυ. Γνωρίζετε ασφαλώς οτι επροτίθετο να συμπληρώσει τον αριθμό των αξιωματικών που θα απεμακρύνοντο. Αυτό θα ήθελα να καταχωρηθεί στα πρακτικά για λόγους ιστορικής δικαιοσύνης και αληθείας. Και ότι ο Μακάριος ενόψη της επιστολής της γνωστής και ιστορικής προς την Αθήνα για να αποσύρουν τους αξιωματικούς είχε ήδη πραγματοποιήσει σειρά επαφών με αξιωματικούς Έλληνες και Κυπρίους, γιατί ήσαν εν αποστρατεία, δεν ανήκαν στην ενεργό δύναμη των Ενόπλων Δυνάμεων, ήσαν βεβαίως όχι φίλοι της χούντας. Πολλοί απ'αυτούς μάλιστα ήσαν στο Λονδίνο.

Επίσης είχατε χαρακτηρίσει σαν παρακρατικό το επικουρικό τμήμα. 'Εχω την εντύπωση ότι υπήρξε ατυχής ο χαρακτηρισμός.

ΜΑΡΤΥΣ: Παρακρατικό όχι με την έννοια ότι ήταν παράνομο. Διορθώνω την έφραση αυτή. Το είπα με την έννοια ότι δεν προεβλέπετο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Αρχηγός Κράτους ήταν, νομότυπο ήταν.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Μάλιστα είχαν προηγηθεί όπως πολύ σωστά ειπώθηκε από συναδέλφους...

ΜΑΡΤΥΣ: Παρακαλώ να μη το λάβετε καν υπόψη σας. Δεν έχει την έννοια του παρακρατικού όπως το εννοούμε.

2/2ΠΑ Β.Π. 4.9.86

118

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ερωτηθείς από τον κύριο Πρόεδρο της Επιτροπής, πώς χαρακτηρίζετε το πραξικόπημα, είπατε ότι προδοτικό το χαρακτηρίζετε μόνο ως προς το Μακάριο, όχι γενικότερα. Εδώ ακριβώς έχω να παρατηρήσω ότι είπατε πως το πραξικόπημα είναι ο εκλυτικός παράγων της εισβολής και όλων των επιπτώσεων από την εισβολή, της καθίζησης του εθνικού φρονήματος, της υποδαυλίσεως του τουρκικού επεκτατισμού και της τουρκικής θρασύτητας κ.λ.π. Αυτό δεν είναι προδοτικό; Το αποτέλεσμα που υπήρξε δεν μας επιτρέπει να χαρακτηρίσουμε ανεπιφύλακτα το πραξικόπημα στο σύνολό του σαν προδοτική και αντεθνική ενέργεια; Είναι μόνο ως προς το Μακάριο;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Μπαντουβά, σ'αυτό το θέμα έχω αναφέρει ότι τίποτα δεν μπορεί να αποκλεισθεί. Αλλά κατά την άποψή μου είναι πάρα πολύ μικρές οι πιθανότητες να είναι προδοτικό. Και αυτό το λέω γιατί πιστεύω ακράδαντα στην εντιμότητα και στον πατριωτισμό των ελλήνων αξιωματικών. Εάν το έκανε αυτό μόνο ένας, θα υπήρχαν μεγάλες πιθανότητες να είναι προδοσία.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Επιτρέψτε μου μια διακοπή. Αναφερόμεθα στην ομάδα των αξιωματικών εκείνων στους οποίους κατά την ομολογία όλων μας και σύμφωνα με την πεποίθηση του ελληνικού λαού ελλείπει το στοιχείο της εντιμότητος του πατριωτισμού κλπ. Στην μικρή ομάδα εκείνων

3/2ΠΑ Β.Π. 4.9.86

119

οι οποίοι υπήρξαν οι δήμιοι της δημοκρατίας. Δεν αναφέρομαι στο ευρύτερο σώμα των ελλήνων αξιωματικών το οποίο όλες οι πτέρυγες τιμούμε και ο λαός επίσης τιμά και αγαπά. Αναφερόμαστε σ'αυτή την ομάδα, και εδώ ακριβώς θα ήθελα τη γνώμη σας παρακαλώ. Υπήρξε ή όχι προδοτική η ενέργεια;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό είναι βαρύτατο. Και για να το πω εγώ πρέπει να είμαι περισσότερο παρά βέβαιος. Σας είπα ότι τίποτα δεν αποκλείεται, αλλά έχει πάρα πολύ μικρές πιθανότητες. Αν αποδειχθεί, θα είναι προδοσία. Αλλά εγώ δεν πιστεύω ότι έλληνες αξιωματικοί ή έλληνες γενικά ηθελημένα και ενσυνειδήτως πρόδωσαν την υπόθεση της Κύπρου, δηλαδή να δοθεί η Κύπρος να διχοτομηθεί κλπ. Αυτό δεν το πιστεύω. Βέβαια ότι έκαναν έγκλημα, το πιστεύω.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Ευχαριστώ για την απάντηση. Θα ήθελα μόνο κύριε Πρόεδρε, να τη συσχετίσω με όσα είπε ο κύριος μάρτυς σχετικά με τη γνώμη του για τη συμμετοχή και ενημέρωση Αραπάκη- Παπανικολάου και Γκιζίκη.

3ΓΡ

2114

(2ΠΑ)

1/3ΓΡ. (Ε.Σ.) 4.9.1986

120

Ως γνωστό, προέκυψε από καταθέσεις άλλων μαρτύρων ,ότι ο Γκιζίκης είχε καλέσει προ του πραξικοπήματος τους πρωτεργάτες ή τουλάχιστον δύο απ'αυτούς και είχε συζητήσεις μαζί τους. Επίσης θα ήθελα να επισημάνω και την γνώμη του μάρτυρος ότι . .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Παυσανίας Ζακολίκος): Όχι αυτά, κύριε συνάδελφε, έχουν καταχωρηθεί στα πρακτικά.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ : Ναί, κύριε Πρόεδρε, τελειώνω. Ως προς την γνώμη του ότι η χούντα τότε των Αθηνών δεν είχε επαφές με Κίσσιγκερ και Τάσκα, αλλά με κάποιον ταγματάρχη. Και επομένως, ο Κίσσιγκερ και ο Τάσκα και τα ανώτατα κλιμάκια της αμερικανικής κυβέρνησης ήταν άσχετα. Νομίζω ότι αλληλογρονθοκοπούνται αυτά με κείνα που είπατε όσον αφορά τον Σίσκο και τις δραστηριότητές του.

Τρίτη ερώτηση, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Παυσανίας Ζακολίκος) : Νομίζω ότι είναι η 4;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ : Όχι, η 3η.Η μία για τον Μακάριο και η άλλη που έκανα για τη σχέση μεταξύ 21ης Απριλίου και όλων των άλλων

Είπατε ότι ήταν αδύνατη η αντιπερισπαστική ενέργεια της Ελλάδος κατά την εισβολή.

ΜΑΡΤΥΣ : Στον ελλαδικό χώρο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ : Ναί, στον ελλαδικό χωρο. Μηπως έχει σχέση

αυτή σας η κρίση με την πληροφορία τότε, η οποία τεχνιέντως διοχετεύθει ότι συσσωρεύονται, συγκεντρώνονται δυνάμεις στα βόρεια συνορά μας καί ότι έχουμε κάποια ενδεχόμενη δραστηριότητα από κει;

ΜΑΡΤΥΣ : Σας το είπα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ : Μήπως είχε σχέση η πληροφορία αυτή;

ΜΑΡΤΥΣ : Σας το είπα. Εγώ είμαι που ανέφερα προηγουμένως το ρόλο του συμμαχικού παράγοντα. Μέσα στο φάσμα ήταν συν και οι πληροφορίες αυτές, οι οποίες δεν ήταν και πραγματικές.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ : Στον Αττίλα 2 δεν είχε διευκρινισθεί πλέον ότι δεν υπήρχε τέτοιος κίνδυνος;

ΜΑΡΤΥΣ ; Από βορρά;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ : Ναί, είσαστε με τον κύριο Μαύρο στη Γενεύη, δεν είναι έτσι; Όταν πλέον ετελείωνε η φάση του Αττίλα 1, έτσι; Και είχαμε τον Αττίλα 2, που η απειλή κάποιας ενδεχομένης πρωτοβουλίας της Ελλάδος, εναντίον της Τουρκίας στον Έβρο ή στα νησιά ή δεν ξέρω που άλλού, θα ενίσχυε τη διαπραγματευτική θέση έναντι των Αμερικάνων, ούτως ώστε ο Σίσκο να είναι περισσότερο αυστηρός προς τους Τούρκους για να σταματήσουν την προέλασή τους σε θέσεις που δεν επετρέπετο πλέον από τις αποφάσεις των Διεθνών Οργανισμών να προχωρήσουν. Εκείνη, λοιπόν, την στιγμή είχε διευκρινισθεί ότι επρόκειτο

3/3ΓΡ. (Ε.Σ.) 122 4.9.1986

περί παραπλανητικής πληροφορίας, ότι είχαμε συγκεντρώσεις βουλγαρικών στρατευμάτων στα βόρρεια συνορά μας. Επομένως θα μπορούσαμε τότε να απειλήσουμε αυτή την πρωτοβουλία.

Είπατε ότι έγιναν 2 πολεμικά συμβούλια...

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, πολλά γίναν, αλλά αυτά τα δύο ήσαν τα σπουδαιότερα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ : Ναί, κατά πανηγυρικότερο τρόπο κι΄ότι ο τότε Πρωθυπουργός είχε πεί ότι είμαι διατεθειμένος ακόμα και να επιβιβασθώ, προς τιμήν του, εάν το είπε.

ΜΑΡΤΥΣ : Ναί, το είπε.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Αλλά, ερωτώ τότε είχε διευκρινισθεί ότι η πληροφορία περί κινδύνου από τον βορρά δεν ανταποκρινόταν στην πραγματικότητα; Ναί ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ : Ναί, είχε διευκρινισθεί, άλλα δεν νομίζω ότι πράγματι εμείς μπορούσαμε να κάνουμε μία τέτοια απονενοημένη πράξη, δηλαδη να κάνουμε ένα πόλεμο-γι΄αυτό μιλάμε τώρα- διότι, εάν επιτιθέμεθα στον Έβρο θα γινόταν πόλεμος Ελλάδος-Τουρκίας και θα τρώγαμε τα μούτρα μας. Διότι θα είμαστε επιτιθέμενοι, εμείς, αφήστε που δεν είχαμε και την στρατιωτική ισχύ ,όπως σας είπα και την άλλη φορά, διότι είχαμε 600 άρματα εμείς και 1.800 οι τούρκοι, δηλαδή 1 προς 3,

το 1/3 θα επιτίθεται εναντίον του ενός, στα νησιά τί να κάνουμε; Βεβαίως είναι δυνατή μία ενέργεια αντιπερισπασμού. Αυτή την στιγμή εαν υποθέσουμε οτι ο διοικητης της 12ης Μεραρχίας τρελλάθηκε και διατάξει μία προέλαση μέσα στην ανατολική Θράκη, μπορεί να το κάνει. Αλλά, τι συνέπειες έχει αυτό το πράγμα, πού θα στραφεί, και μέχρι που μπορεί να φθάσει; Θέλω, λοιπόν, μ'αυτό να πω ότι δεν είχαμε εμείς ποτέ την δυνατότητα να κάνουμε επιθετικό πόλεμο και δεν την έχουμε και τώρα. Η στάση της Ελλάδος και οι δυνάμεις της Ελλάδος, είναι να κάνουν αμυντικό πόλεμο έναντι της Τουρκίας, διότι η Τουρκία είναι μεγαλύτερη χώρα από μας, έχει μεγαλύτερες στρατιωτικές δυνάμεις, έχει μεγαλύτερο στρατηγικό βάθος και εύρος και φυσικά είναι με μία λέξη ισχυρότερη .

(ΞΕΖ.)

(ΓΡ)

1/3 Ζ.Ε. Κ.Β. 4/9/1986 124

Όταν όμως εγώ σας έλεγα για αντιπερισπασμό, όχι αντιπερισπασμό, και του Καραμανλή η έννοια ήταν, τί μπορούμε να κάνουμε στην Κύπρο. Και ο ένας έλεγε τίποτα και ο άλλος τίποτα και ο άλλος τίποτα, Και δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε τις δυνάμεις. Αυτό εννοούσα και όχι ότι θα πηγαίναμε να κάνουμε επίθεση στην Κωνσταντινούπολη.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ: Έχω την εντύπωση ότι η θεωρία σας περί αμυντικής διάταξης και πρόβλεψης, είναι κάπως απλουστευμένη και ότι αυτή η πολιτική και αυτή η αμυντική φιλοσοφία, εμπεριέχει και στοιχεία επιθετικά, τα οποία και αυτά έχουν αμυντικό χαρακτήρα. Εν πάση περιπτώσει, είναι η άποψή σας αυτή. Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε, τίποτε άλλο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Ο κύριος Κουτσογιάννης, έχει το λόγο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Θά κάνω μία αναλυτική ερώτηση που θα χρειαστεί να μου δώσετε επι μέρους απαντήσεις, δηλαδή μία , δύο. τρεις τέσσερις , και όχι μία απλή. Θα παρακαλέσω να με προσέξετε.

Όταν ο κύριος Καραμανλής έβγαλε τους στρατηγούς έξω δυσαρεστημένος , επειδή του είπαν ότι δεν έχουμε την δυνατότητα νά στεί-

2/3 Ζ.Ε. Κ.Β. 4/9/1986
--------------------------- 125

λουμε βοήθεια ή κάτι σχετικό, εσείς το ακούσατε ο ίδιος αυτό, με τα αυτιά σας, ή το ακούσατε να διαδίδεται στους διαδρόμους κ.λ.π., Αυτή είναι η α΄υποερώτηση.

ΜΑΡΤΥΣ: Μπορώ να σας απαντάω σε κάθε μία;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Να απαντάει σε κάθε μία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Είναι ενιαία η ερώτηση.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ(Παυσανίας Ζακολίκος): Αν είναι μία ερώτηση με πέντε υποερωτήσεις, είναι έξι ερωτήσεις.

ΙΩΑΝΝΗΣΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Είναι ενιαία η ερώτηση, γι αυτό το αφήνω.

Διότι υπάρχει η απλή σκέψη : Γιατί ο κύριος Καραμανλής μόλις ήλθε και ανέλαβε την Κυβέρνηση, όλους αυτούς τους ενόχους, τους εγκληματίες ή προδότες , όπως τους λέμε εμείς και ο ελληνικός λαός, γιατί δεν τους αντικατέστησε; Ας πούμε είναι απλό: Αντί να τους βγάλει έξω από το γραφείο, θα μπορούσε να τους αντικαταστήσει. Και δεν πρέπει να είναι σωστό αυτό - γι΄αυτό είναι ενιαία η ερώτηση, κύριε Πρόεδρε - επειδή ο κύριος Αβέρωφ από το Βήμα της Βουλής, όταν συγκροτήθηκε αυτή η Επιτροπή είπε ότι, όχι ότι δεν μπορούσαν να στείλουν δύο υποβρύχια ή τέσσερα ή κάποια αεροπλάνα, αλλά είπε ότι δεν τα έστειλαν, διότι ήταν πιθανόν να τα χρειαστούν

3/3 Ζ.Ε. Κ.Β. 4/9/1986

------------------------------ 126

εδώ στον ελλαδικό χώρο. Είπε ο κύριος Αβέρωφ από το Βήμα της Βουλής ότι δεν τα στείλαμε, διότι τα μεν αεροπλάνα είχαν λίγες δυνατότητες για πέντε - οκτώ λεπτά , τα δε υποβρύχια, μπορούσαν να μας κάνουν επίθεση εδώ οι Τούρκοι, και τα θέλαμε εδώ για τον ελλαδικό χώρο. Δεν είπε δηλαδή ότι δεν μπορούσαμε και δεν στείλαμε. Είπε ότι είχαμε μέριμνα για το χώρο μας εδώ και γι'αυτό δεν τα στείλαμε. Επομένως, είναι πολύ διαφορετικό αυτό που λέτε εσείς, ότι ο κύριος Καραμανλής ήθελε να στείλει και ο κύριος Αβέρωφ μας λέει ότι δεν ήθελε να στείλει.

(Στο σημείο αυτό, την Προεδρική 'Εδρα καταλαμβάνει ο Πρόεδρος της Επιτροπής, κύριος Χρίστος Μπασαγιάννης).

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, μια διαδικαστική παρέμβαση.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ερωτήσεις να κάνετε, κύριε συνάδελφε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Παναγιωτόπουλε, σας παρακαλώ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μη με διακόπτετε . Δεν έχετε το δικαίωμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Σας παρακαλώ, κύριε Κουτσογιάννη.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα παρακαλέσω να μη με διακόψει κανείς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Κανείς, αλλά οφείλω να σας υπομνήσω

4/3 Ζ.Ε. Κ.Β. 4/9/1986

127

ότι η διάταξη της δικονομίας είναι, ότι ο μάρτυς ερωτάται και απαντά επί γεγονότων. Τώρα, άμα κάνουμε την ερώτηση μακροσκελή και θεωρούμε δεδομένα, πράγματα που δεν απολύτως δεδομένα, παραβιάζουμε την δικονομία. Σας παρακαλώ θερμώς , να κάνετε την ερώτηση.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μα, για να μου απαντήσει ο μάρτυς....

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Παρακαλώ, κύριε Πρόεδρε, να μου επιτρέψετε να διακόψω τον κύριο συνάδελφο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Μα, δεν θέλω εγώ να με διακόψετε.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ: Παρακαλώ να ακούσετε το διαδικαστικό θέμα που θέτω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μια στιγμή, κύριε Κουτσογιάννη. Θέτει ένα διαδικαστικό θέμα ο κύριος Παπαληγούρας. Θα ήθελα να το ακούσουμε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Να μην τελειώσω την ερώτησή μου, κύριε Πρόεδρε; Μα, είναι τρομερό αυτό, δεν το καταλαβαίνω!

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν σας διακόπτει αυθαιρέτως. Θέτει ένα διαδικαστικό θέμα.

Ορίστε, κύριε Παπαληγούρα, έχετε το λόγο..

5/3 Ζ.Ε. Κ.Β. 4/9/1986

128

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ : Είναι ακριβές ή όχι, κύριε Πρόεδρε, ότι πρέπει το Προεδρείο να παρέμβει σε περίπτωση κατά την οποία δίδεται σαν δεδομένο στο μάρτυρα και πάνω σ'αυτό στηρίζεται ερώτηση, κάτι το οποίο δεν έχει συμβεί; Ξεκίνησε ο κύριος συνάδελφος μια ερώτηση δίνοντας στον μάρτυρα σαν δεδομένο ότι ο κύριος Αβέρωφ είπε από του βήματος της Βουλής ότι ο λόγος για τον οποίο δεν επενέβη στον Αττίλα 2, ήταν τάχα ότι χρειαζόμασταν τις δυνάμεις αυτές στην Ελλάδα. Λοιπόν διορθώνω ότι μόνο επικουρικά ισχυρίστηκε κάτι τέτοιο ο κύριος Αβέρωφ. Από του βήματος της Βουλής είπε ότι ήταν στρατιωτική και πολιτική τρέλα το να επεμβαίναμε εκείνη την ώρα στην Τουρκία.

(Δ)

(ΕΖ) Λ. Ρ.Σ. 4-9-86

129

Και εντελώς επικουρικά είπε "άλλωστε τις δυνάμεις αυτές τις χρειαζόμαστε στην Ελλάδα".

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτό που λέει ο κ. Παπαληγούρας, κύριοι συνάδελφοι, είναι σωστό.

Δεν ξέρω τι είχε πει ο κ. Αβέρωφ, δεν θυμάμαι, αλλά είναι σωστό ως αρχή. Δεν μπορεί να τίθεται ως δεδομένο στην ερώτηση του μάρτυρος ένα πράγμα, που δεν είναι δεδομένο.

Συνεχίστε, κύριε Κουτσογιάννη.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Διαμαρτύρομαι με έμφαση, γιατί διακόπηκε η ερώτησή μου στη μέση.

Δεύτερον, δεν είναι δυνατόν να μπαίνουν διαδικαστικά ζητήματα στο μέσον της ερώτησης.

Τρίτον, για να μπορέσει ο μάρτυρας να απαντήσει σ'αυτό που εγώ θέλω να πει, πρέπει να του θέσω υπόψη τα επιμέρους στοιχεία που συγκροτούν ένα ζήτημα και να τον καλέσω να δώσει μία απάντηση.Αυτό πώς αλλιώς μπορεί να γίνει; Δεν το κατανοώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Να του τα θέσετε υπόψη, εάν τα έχετε δεδομένα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Βεβαίως το έχω δεδομένο. Υπάρχει στα Πρακτικά

Θα παρακαλέσω θερμά, επειδή μέχρι τώρα η συμπεριφορά μου στην

επιτροπή και ο τρόπος που αντιμετωπίζω τους συναδέλφους όλων των πτερύγων είναι άψογος,θα παρακαλέσω, για να μην αναγκασθώ να πω και εγώ κάτι περισσότερο απ'αυτά που επιτρέπεται να λέω, να μην διακόπτομαι από κανέναν συνάδελφο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παράκληση να μη γίνει διακοπή,όχι μόνο στον κ. Κουτσογιάννη, αλλά σε κανέναν. Δι'εμού ό,τι θέλετε, ευχαρίστως να ρωτάτε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Υπάρχει , κύριε Πρόεδρε, μία αντίφαση μεταξύ αυτού που λέει ο κ. μάρτυς και αυτού που ακούσαμε από του Βήματος της Βουλής.

Ο κ. μάρτυς είπε ότι απεδείχθη κατά τη διάρκεια του Αττίλα 1 ότι οι Τούρκοι ήταν ανίκανοι να κάνουν απόβαση και μόνο αποβίβαση -και αυτή όχι τόσο καλά-και απεδείχθη κατόπιν όλων αυτών, ότι δεν είχαν καμμία δυνατότητα να δράσουν στον Ελλαδικό χώρο. Παρ'όλα αυτά ο κ. Αβέρωφ είπε ότι χρειαζόμαστε κάποιες δυνάμεις για τυχόν σύγκρουση στον Ελλαδικό χώρο.

Επομένως οι ερωτήσεις μου είναι:

Γιατί ο κ. Καραμανλής δεν αντικατέστησε τους αρχηγούς των Επιτελείων, τους ενόχους και υπευθύνους, αντί να τους ρωτάει; Τι να του εισηγηθούν;

Δεύτερον, ενώ είχε αποδειχθεί ότι οι Τούρκοι δεν είχαν καμμία

3/3 Λ. Ρ.Σ. 4-9-86

131

δυνατότητα να συνεχίσουν άλλες επιχειρήσεις στον Ελλαδικό χώρο, γιατί τότε δεν έστειλαν τα υποβρύχια και τα αεροπλάνα -και διαφωνώ μαζί σας, κύριε μάρτυς, ως προς τις δυνατότητες που είχαμε εκεί κάτω- και τις ενισχύσεις που περιλάμβαναν τα σχέδια, για να κτυπήσουμε τους Τούρκους. Αφού στο τέλος του Αττίλα 1 και κατά τη διάρκεια της εκεχειρίας ήταν συγκεντρωμένοι σ'ένα μικρό χώρο, δύο μεραρχίες, 400 άρματα και άλλες δυνάμεις και μπορούσαμε να τους βρούμε εκεί ανέτοιμους και συγκεντρωμένους και να τους συντρίψουμε. Δύο δε υποβρύχια θα μπορούσαν να βυθίσουν όλο τον Τουρκικό στόλο, που ήταν εκεί συγκεντρωμένος.

Νομίζω, κατανοήσατε τις ερωτήσεις μου και θέλω να απαντήσετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Κατ'αρχήν, είπατε αν έχω τις πληροφορίες, που είπε ο κ. Καραμανλής. Όχι, γιατί εγώ δεν ήμουν μέσα στα πολεμικά συμβούλια.

Δεύτερον, γιατί δεν αντικατέστησε αμέσως τους αρχηγούς;

Τους αντικατέστησε. Και όταν λέμε αμέσως είναι σχετικό. Δεν μπορούσε να τους πει "απολύεσθε και φεύγετε", γιατί έπρεπε να βρεθούν οι αντικαταστάτες. Πάντως σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, δε θυμάμαι, 4-5 μέρες, τους αντικατέστησε.

Όσον αφορά αυτό που είναι το σοβαρότερο, περί των ενισχύσεων και του τι είπε ο κ. Αβέρωφ, η γνώμη μου, κύριε Κουτσογιάννη, είναι ότι στον Αττίλα 1 η Ελλάς ήταν υποχρεωμένη και συμβατικώς και ηθικώς

4/3 Λ. Ρ.Σ. 4-9-86

132

και από πάσης απόψεως να στείλει τις ενισχύσεις και να συνδράμει τον αγώνα των αδελφών Κυπρίων, για το δράμα των οποίων δεν ήταν άμοιρη η ίδια η Ελλάς. Δεν το έκαναν αυτό.

Εν συνεχεία, επεκράτησε μία άποψη, η οποία επλανάτο και ένα χρόνο μετά, σε σχόλια που υπάρχουν πάνω σε δική μου εκτίμηση, ότι θα μας έκανε τότε πόλεμο η Τουρκία.

(Ο)

(3Λ)

1/3 Ο Ε.Τ. 4-9-1986 133

Και αυτό το φοβήθηκαν. Το έχω ξαναπεί και θα το ξανακαταθέσω ότι η Τουρκία δεν είχε δυνατότητες εκείνη τη στιγμή να μας κάνει πόλεμο. Εάν λοιπόν ο λόγος ήταν αυτός, δεν ευσταθεί. Δεν στείλαμε δηλαδή τις ενισχύσεις εκεί, διότι θα μας έκανε η Τουρκία πόλεμο; Δεν ευσταθεί. Διότι μία καθαρή στρατιωτική εκτίμηση έδειχνε ότι πρώτον όλες οι ειδικές τουρκικές δυνάμεις χρησιμοποιούντο στην Κύπρο.

Δεύτερον, ο μισός πολεμικός στόλος της χρησιμοποιείτο στην Κύπρο. Δηλαδή 7 αντιτορπιλικά στα 14 που είχε εν όλω τότε η Τουρκία. Και μείον ένα το Καρά-Τεπέ που βυθίστηκε, έξι.

Τρίτον, τα 2/3 της πολεμικής αεροπορίας. Από την παρακολούθηση των εξόδων έβγαλε το δικό μας αρχηγείο της αεροπορίας ότι χρησιμοποιήθηκαν π.χ. την πρώτη ημέρα 200 έξοδοι, που σημαίνουν με δύο διαδρομές περίπου 100 αεροπλάνα. Πόσα είχε επιχειρησιακώς έτοιμα η Τουρκία, μείον έναν άλλο αριθμό;

Τρίτον, ολόκληρος ο αποβατικός στόλος, που χρειάζεται για μία επιχείρηση, βρισκόταν εκεί.

Τέταρτον, η πληροφοριακή δραστηριότης, η οποία είχε παρουσιαστεί στον κόλπο της Αλεξανδρέτας τις παραμονές της εισβολής δεν παρουσιάζετο στις ακτές του Αιγαίου.

2/3 Ο Ε.Τ. 4-9-1986 134

Συνεπώς δεν υπήρχε αντικειμενικώς η δυνατότητα από την Τουρκία τότε να κάνει επίθεση κατά της Ελλάδος, επειδή εμείς στείλαμε εκεί ενισχύσεις.

Άλλο σημείο. Εμείς στείλαμε ενισχύσεις, κατά τους τούρκους. Στείλαμε την μοίρα καταδρομών κατ' αρχήν. Την άλλη μέρα πήγαν οι τούρκοι και κατέστρεψαν το αεροδρόμιο....

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, θα παρακαλέσω για τη διαδικασία, συνοπτικές απαντήσεις. Γιατί έτσι τρώμε πολύ χρόνο.

ΜΑΡΤΥΣ. Εν πάση περιπτώσει εγώ πιστεύω ότι μπορούσαμε να στείλουμε ενισχύσεις στην Κύπρον στη φάση ένα, εγκαίρως, και αναφέρομαι στην 20η έστω την 21η Ιουλίου. Και αποφασιστικώς μόνον σαν στόχο να προσβάλουμε την αποβατική δύναμη, η οποία είναι τρωτή και φέρνει αποτέλεσμα. Δηλαδή στις 14 και στις 15 Αυγούστου και να στέλναμε δεν θα κάναμε τίποτα, μόνο για το ονόρε, για να μη σημειώσουμε την απουσία μας μπορούσαμε να στείλουμε έναν αριθμό αεροπλάνων.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Καλώς, αλλά να σας πω ότι ο Αραπάκης με τον Παπανικολάου, αν θυμάμαι καλά, έμειναν αρχηγοί επί 11 μήνες μετά το πραξικόπημα, και εσείς είπατε 5 ημέρες.

3/3 Ο Ε.Τ. 4-9-1986

135

ΜΑΡΤΥΣ. Ένδεκα μήνες; Συγνώμη αλλά ο αρχηγός ναυτικού, ο Εγκολφόπουλος ήρθε πολύ πιο σύντομα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Μπορεί να κάνω λάθος πάντως δεν είναι τόσο λίγες οι μέρες.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν θυμάμαι καλά, αλλά νομίζω ότι τον Μπονάνο τον άλλαξαν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Η δεύτερη ερώτηση είναι η εξής: Κατά τη διάρκεια της εκεχειρίας οι τούρκοι απεβίβασαν σημαντικές δυνάμεις συμπλήρωσαν δύο μεραρχίες, πολλά άρματα και άλλα μέσα με τα οποία επεχείρησαν και έκαναν τον Αττίλα 2. Επομένως κατά τη διάρκεια της εκεχειρίας παρεβίασαν τους όρους της εκεχειρίας, ολοφάνερα, αποδεδειγμένα και το ήξεραν οι πάντες. Προσέξτε τώρα. Εμείς βλέπαμε ότι αποβιβάζουν δυνάμεις όχι για να κρατήσουν προφανώς το προγεφύρωμα, αλλά για να περάσουν πέραν από το αρχικό προγεφύρωμα. Εκεί ήδη έκαναν επιχειρήσεις για να κρατήσουν τους θύλακες, να τους επεκτείνουν κλπ. Αυτό ήταν ολοφάνερο. Πείτε μου εσείς που παίρνετε μέρος στις συσκέψεις, που είχατε τους φακέλους, που δράσατε στο αρμόδιο γραφείο. Αφού αυτοί παρεβίασαν την εκεχειρία και είχαμε τους κινδύνους (αμέσους) που θα προέκυπταν, δεν θα έπρεπε εμείς να πάρουμε αντίμετρα; Δηλαδή να κτυπήσουμε είτε με το συγκροτημένο πλέονπυρο-

4/3 Ο Ε.Τ. 4-9-1986 136

πυροβολικό ή με την αεροπορία και με άλλα μέσα; Διότι έτσι αφήσαμε και είμαστε υπεύθυνοι που προχώρησαν στον Αττίλα 2 αυτοί. Άλλωστε είπατε ότι είχαμε τη δικαιολογία ότι κτύπησαν την ΕΛΔΥΚ και επομένως είχαμε λόγους να κτυπήσουμε, για να προστατεύσουμε τις δυνάμεις μας τις ελλαδικές. Πείτε μου γι'αυτό τί έπρεπε και τί μπορούσαμε να κάνουμε κατά τη διάρκεια της εκεχειρίας;

(3σ)

30
1/3σ (ΧΜ(4.9.1986

137

ΜΑΡΤΥΣ: Εμείς την επεχειρ. ία την είδαμε σαν δώρο, διότι γνωρίζαμε τις δυνατότητες της εθνικής φρουράς που ήταν εν διαλύσει και οι Τούρκοι μπορούσαν ανέτως απο την πρώτη φάση να καταλάβουν όλη την Κύπρο.

Οταν, λοιπόν, έγινε η επεχειρ ία το είδαμε σαν ανακούφιση. Την περίοδο βέβαια αυτή εγώ βρισκόμουν με τον κύριο Μαύρο στη Γενεύη. Και αυτό το βλέπαμε και συζητούσαμε και λυπούμεθα. Και είχαμε και εκθέσεις κατ ευθείαν απο την Κύπρο που ερχόντουσαν.

Τώρα το να γίνει αυτό ήταν μια μεγάλη πολιτική απόφαση. Δηλαδή την επεχειρ ία την οποία (επε ζητήσαμε), να στείλουμε αεροπλάνα να προσβάλλουν εκεί και να ρίξουμε και με το πυροβολικό, είναι αλήθεια ότι το πυροβολικό χρησιμοποιήθηκε και απείλησαν οι Τούρκοι, ότι επειδή δεν είχαν πυροβολικό ακόμα και τους πόναγε αυτό το πράγμα, ότι αν χρησιμοποιηθεί πυροβολικό επειδή τάχατες έλεγαν χτυπιόνται χωριά με χωρικούς, ότι αυτοί σε αντίποινα, επειδή δεν είχαν βγάλει πυροβολικό ακόμα, θα έστελναν την αεροπορία. Και πράγματι έπαυσε και η δράση του Ελληνικού πυροβολικού.

Τέτοια δυνατότητα, όμως, δεν την είχαμε, κύριε Κουτσογιάννη. Δηλαδή και να ήθελε η Ελλάς να πάει να τους χτυπήσει μέσα στον Θύλακα

2/3σ (ΧΜ) 4.9.1986

138

ο οποίος δεν ήταν και πολύ μικρός, ήταν κάπου 400 τετραγωνικά χιλιόμετρα, είναι αρκετά μεγάλος χώρος. Βέβαια αυτοί επικαλούνται ότι θέλανε ένα BAFFER ZONE, που λέγανε συνεχώς γι' αυτό, ότι στρατιωτικώς κινδυνεύουνε και ότι είναι κλεισμένοι εκεί και γι αυτό κάνανε τις προεκτάσεις. Πάντως δεν νομίζω ότι ήταν ενδεδειγμένο. Το ότι παραβίαζαν το ξέραμε, αλλά και τι μπορούσαμε να κάνουμε; δε είμαστε σε αδυναμία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Καλώς.

Η τρίτη ερώτηση, κύριε μάρτυς, είναι η εξής: Υπάρχει ένα μακρύ σενάριο για την διχοτόμηση της Κύπρου, που αρχίζει από τη 10ετία του 50. Το βάλανε οι Τούρκοι, το λέγαν οι Αμερικανοί, οι εγγλέζοι ότι πρέπει να γίνει διχοτόμηση. Και υπάρχουν πάρα πολλά στοιχεία που το έχουν κάνει αυτό γνωστό, ώστε να είναι αναμφισβήτητο.

Τώρα, προσέξτε. Ένα χρόνο πριν από το πραξικόπημα, το ΓΕΕΦ Κύπρου είχε πάρει από ένα συνταγματάρχη Άγγλο Στόϊγκερ το πλήρες σχέδιο της απόβασης, όπως αυτή πραγματοποιήθηκε και μέχρι εκεί που έφθασε. Πλήρες σχέδιο. Το πήρε το ΓΕΕΦ, το ομολόγησαν όλοι εδώ πέρα, ο Ντενίσης και οι άλλοι, το έστειλε στον κύριο Μπονάνο και τα λοιπά. Άρα το ξέρανε. Και πέραν αυτού πιάστηκαν και κάτι Τούρκοι κατάσκοποι αξιωματικοί οι οποίοι ανεκρίθησαν και είπαν ότι είχαν πάει 1 μήνα νωρίτερα από τον Ιούνιο του '74, δηλαδή 1 μήνα πριν από το πραξικόπη

3/3σ (ΧΜ)4.9.1986

139

μα είχανε πάει κάτω και κάνανε αναγνώριση για την επικείμενη απόβαση.

Η πρώτη υποερώτηση είναι η εξής: Αφού είχανε τα πλήρη σχέδια της απόβασης, γιατί δενέκαναν τίποτα; Και πώς απετόλμησαν να κάνουν το πραξικόπημα, που θα προκαλούσε την απόβαση;

Το δεύτερο είναι πώς οι Τούρκοι γνώριζαν 1 μήνα νωρίτερα ότι θα γίνει το πραξικόπημα - απο τους Ελληνες- έτσι ώστε αυτοί κάνανε τις αναγνωρίσεις για την απόβαση; Πέστε μου ποιά είναι η σκέψης σας επ αυτού.

ΜΑΡΤΥΣ. Κατ αρχήν, κύριε Κουτσογιάννης, μήπως είναι του Περδίκη η έκθεση που αναφέρεσθε;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Οχι, είναι στοιχεία διάφορα που έχουν προκύψει και τα ομολόγησε ο Ντενίσης εδώ, ότι το σχέδιο αυτό το έστειλε στον Μπονάνο κ.λ.π.

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτό δεν το γνωρίζω.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Δεν το γνωρίζετε, αλλά πώς το βλέπετε σαν στρατιωτικός;

ΜΑΡΤΥΣ. Ασφαλώς οι Τούρκοι είχαν σχέδια για να αποβιβασθούν απο πολύ πιο παλιά. Τώρα αν περιήλθε στα χέρια τους αυτό το έγγραφο, δεν σήμαινε βέβαια ότι θα γίνει το πραξικόπημα τον άλλο μήνα.

4/3σ (ΧΜ)4.9.1986

140

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Αφού κάνανε αναγνωρίσεις συγκεκριμένες.

ΜΑΡΤΥΣ: Για τις αναγνωρίσεις που λέτε, η Κύπρος είναι χώρα τουριστική και δέχεται τουρίστες απ όλα τα μέρη του κόσμου.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Το ομολόγησαν οι ίδιοι οι συλληφθέντες, δεν το λέμε περίπου.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν μπορείτε να ξέρετε όμως άν και τον προηγούμενο χρόνο δεν υπήρχαν κατάσκοποι, ή αν και τον προ προηγούμενο χρόνο δεν υπήρχαν

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Καλώς.

ΜΑΡΤΥΣ. Δηλαδή, μπορεί να είναι όχι κριτήρια, να τα πω, ενδείξεις, αλλά μπορείς να σταθείς και να βγάλεις ένα συμπέρασμα και να πούμε ότι θα γινόταν οπωσδήποτε η απόβαση και το ξέρανε όλοι αυτοί;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Τέταρτη ερώτηση, κύριε μάρτυς.

Ο κύριος Γεωργίτσης, ο κύριος Πούλος και οι άλλοι μάρτυρες είπαν ότι ζητούσανε απο την Αθήνα, απο το ΑΕΔ να πάρουν εντολή για να αμυνθούν όταν άρχισαν να πέφτουν αλεξιπτωτισταί κ.λ.π.

(3V1

2Δ4

(σ) 1/3ν Ι.Β. 4.9.86

141

Εσείς είπατε ότι αυτοί έπρεπε να δράσουν μόνοι τους αυτό είναι αληθές . Αλλά εγώ ρωτώ το εξής: 'Οταν ο Γεωργίτσης , ο Σκλαβενίτης, και οι άλλοι κάνανε τα τηλέφωνα στο ΑΕΔ, πράγματι τα έκαναν, αυτό είναι επιβαιωμένο από πολλές πλευρές. Και τους είπαν, είπανε εδώ στο Μπονάνο και στους άλλους ότι ξέρετε πέφτουν αλεξιπτωτιστές, ότι αποβιβάζονται οι Τούρκοι κλ.π. Ο Μπονάνος, και έαν ακόμη δεν έκανε τίποτε ο Γεωργίτσης, δεν έπρεπε να του πεί στις 6 το πρωΐ , στις 5.30, ή στις 6.30 ότι κ. συνάδελφε, κύριε Γεωργίτση, χρησιμοποίησε όλα τα σχέδια κάνετε άμυνα; Και όμως μέχρι κάποιο σημείο μέχρις τις 8.30 νομίζω ή 9 του λέγανε περίμενε , ξέρεις είναι άσκηση, τα κάνουν οι Τούρκοι έτσι κλπ. Αυτή η αντίφαση πώς προέκυψε;

ΜΑΡΤΥΣ: Πράγματι δεν συμβαδίζει, έαν πράγματι έλαβαν χώρα αυτά.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ : Μα το επιβεβαιώνουν.

ΜΑΡΤΥΣ : Το λέει ο Γεωργίτσης αυτό και το λέει και ο Πούλος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ο κύριος Μπονάνος στις 6.30'το πρωΐ δεν ήξερε ότι αποβιβάζονται;

ΜΑΡΤΥΣ: Αλλά στις 6.30'ο Μπονάνος, έχω την γνώμη ότι ήταν στον 'Αγιο Ανδρέα. Διότι, στις 7 η ώρα πήγα εγώ στο Επιτελείο από μόνος μου και βρήκα μέσα γεμάτη τη ΔΙΚ από επιτελείς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ : Μα όπου κι'άν ήταν ο Μπονάνος, ή στον 'Αγιο Ανδρέα

142

ή στο Καρπενήσι, ήταν ο Μπονάνος και είχε επαφή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Δασκαλάκη, σας παρακαλώ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ : Πείτε μας με δύο φράσεις. Αφού το έμαθε, δεν έπρεπε να πει, κινηθείτε;

ΜΑΡΤΥΣ : Κύριε Κουτσογιάννη, σας λέγω βεβαίως, εάν πράγματι ελέχθηκαν αυτά και τους έλεγε ο Μπονάνος αυτές τις ανοησίες, τότε δεν υπάρχει καμμιά... Αλλά εγώ έχω αμφιβολία γι'αυτό. Μπορούσε η Επιτροπή σας, -δεν ξέρω με ποιό τρόπο-να ——— το διακριβώσει εάν είναι.

Αλλά εγώ πιστεύω ότι είναι προφάσεις...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε μάρτυς, εγώ την ερώτηση την έκανα για να φανεί ότι ο Μπονάνος εάν δεν είχε δώσει διαταγές, όταν τον ενημέρωσαν ότι επιτίθενται οι Τούρκοι, έπρεπε να διατάξει, ανεξαρτήτως της ανικανότητος...

ΜΑΡΤΥΣ: Φυσικά, δεν υπάρχει αμφιβολία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ : Ο 'Αγγλος πιλότος που λέγεται ότι έπεσε στην Κύπρο και συνελήφθη, ξέρετε το όνομά του και τί απέγινε μετά την σύλληψή του;

ΜΑΡΤΥΣ : Δεν είναι σωστό αυτό και θα σας πω γιατί. Διότι μας ήρθε η πληροφορία από την Κύπρο, ότι έπεσε ένα εγγλέζικο αεροπλάνο και τους είπαμε, «ωραία στείλτε μας τα συντρίμια του» και μας τα έστειλαν,

3/3ν Ι.Β. 4.9.86

143

Και ξέρετε τι ήταν το αεροπλάνο αυτό; Ήταν ένα πολιτικό αεροπλάνο που είχε πέσει πριν δύο χρόνια στην Κύπρο και είχε και θύματα.

Δεύτερον, είπαν ότι οι Εγγλέζοι -δεν υπεραμύνομαι των Εγγλέζων άλλα είναι η αλήθεια- έλαβαν μέρος στις επιχειρήσεις της Κηρύνειας και ότι το Ερμής συνέδραμε τον αγώνα των Τούρκων. Και αυτό δεν είναι σωστό. Το Ερμής πήγε και έσωσε, περισυνέλεξε δηλαδή τους Άγγλους υπηκόους, οι οποίοι είχαν μαζευτεί στην Κηρύνεια στο ξενοδοχείο Ντούμ και μέσα στο οποίο πήγαν και δικοί μας και χάρις στους Άγγλους σώθηκαν και αυτοί. Και έχω την γνώμη μάλιστα, και ένας από το Ναυτικό κλιμάκιο της Κηρυνείας, ένας χονδρός ο οποίος δεν μπόρεσε να μπεί μέσα από τον οχετό, διότι έγραψε εκεί το κλιμάκιο της Κηρυνείας το Ναυτικό προς τιμή τους μια πολύ μικρή άλλά ώραία ιστορία. Αμύνθηκε επί διήμερο πάνω στο κάστρο και την τελευταία στιγμή έπρεπε να διαφύγει. Και διέφυγαν όλοι πλην ένος χονδρού, ο οποίος δεν χώραγε μέσα από τον οχετό. Λοιπόν, κάποιος του υπέδειξε έχω την γνώμη και πήγε και σώθηκε μαζί με τους υπόλοιπους Εγγλέζους. Μας είπαν επίσης -και αυτό πρέπει να το πώ διότι πρέπει να είμαστε αντικειμενικοί- ότι τα αεροπλάνα που στείλαμε τα αναχαίτισαν οι Εγγλέζοι. Δεν τα αναχαίτισαν. Απλούστατα πέρασαν πάνω από το κυρίαρχό τους έδαφος που ήταν η βάση της Δεκελείας και κάνανε μια νότα στην Ελλάδα και είπαν ότι τα αεροπλάνα σας χθές το βράδυ παρεβιάσαν, να μην ξανασυμβεί.

(30) ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριοι συνάδελφοι, επειδή έχουμε καλέσει

(3ν)

1/3 Ω ΦΚ 4.9.86

194

για σήμερα και κάποιον άλλο μάρτυρα, τον κ.Νούσκα, θα έκανα μία πρόταση: Βέβαια, αν αφήσουμε να ολοκληρωθεί η κατάθεση του κ. Μπίτου, τότε ο κ. Νούσκας θα μπεί πολύ αργά για να εξετασθεί και δεν πρόκειται να εξετασθεί. Ούτε και τώρα μπορεί να εξετασθεί, μπορεί όμως να παρεμβληθεί και να ορκισθεί ώστε να διακοπεί η περαιτέρω εξέτασή του, αλλά να ισχύει η κλήση την οποία έλαβε για να μη λάβει άλλη κλήση. Θα ήθελα λοιπόν να διακόψουμε για 10 λεπτά την εξέταση του μάρτυρος, να αποσυρθεί ο μάρτυς, να εισέλθει ο κ. Νούσκας , να του πάρουμε τα στοιχεία της ταυτότητος, να πεί δυο λέξεις, για να νομιμοποιείται η σημερινή κλήση και να μη στείλουμε άλλη κλήση.

Λοιπόν, αν έχετε τη καλωσύνη, κύριε μάρτυς, ας αποσυρθείτε για λίγο και θα σας φωνάξουμε πάλι.

(Στο σημείο αυτό αποσύρεται ο κ.Μπίτος και σε λίγο εισέρχεται στην Αίθουσα ο κ. Νούσκας)

Είστε ο κύριος Μιχαήλ Νούσκας;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Έχετε τη καλωσύνη να απαντήσετε σε ορισμένα ερωτήματα σχετικά με την ταυτότητά σας;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πώς ονομάζεσθε λοιπόν;

214

2/3 Ω ΦΚ 4.9.86

------------------------- 145

ΜΑΡΤΥΣ: Νούσκας Μιχαήλ του Κωνσταντίνου και της Αθηνάς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Γεννηθήκατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Το 1926.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πού;

ΜΑΡΤΥΣ: Στην 'Εδεσσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κατοικείτε;

ΜΑΡΤΥΣ: Στο Χολαργό, Φανερωμένης 7.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Επάγγελμα;

ΜΑΡΤΥΣ: Απόστρατος Αξιωματικός.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Βαθμός;

ΜΑΡΤΥΣ: Ταξίαρχος ε.α.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Θρήσκευμα;

ΜΑΡΤΥΣ: Χριστιανός Ορθόδοξος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Να βάλετε παρακαλώ το χέρι σας στο Ευαγγέλιο - παρακαλώ και τους κυρίους συναδέλφους να εγερθούν - και να επαναλάβετε ό,τι θα πώ.

(Στο σημείο αυτό ο κύριος μάρτυς δίνει τον ακόλουθο όρκο):

"Ορκίζομαι ενώπιον του Θεού να είπω ευσυνειδήτως όλη την αλήθεια και μόνο την αλήθεια χωρίς να προσθέσω ούτε να αποκρύψω τι".

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Υπηρετήσατε ποτέ στην Κύπρο; Αν ναί, σε ποιά διαστήματα και με ποιά ειδικότητα;

3/3 Ω ΦΚ 4.9.86

146

ΜΑΡΤΥΣ: Υπηρέτησα από το Σεπτέμβριο του 1973 μέχρι το Σεπτέμβριο του 1974, με την ιδιότητα του Διευθυντού ή Διοικητού Τεθωρακισμένων ΓΕΕΦ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Το Δεκέμβριο του 1974 θυμόσαστε πού υπηρετούσατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Το Δεκέμβριο του '74 υπηρετούσα στη Λαμία, στο στρατηγείο της ΣΔΤΚΕ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Υποβάλατε μέσω της μονάδας σας στη Λαμία καμμία έκθεση στο ΑΕΔ;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτή η έκθεση είναι αυτή που θα σας δείξει ο κύριος γραμματεύς και που έχει αριθμό πρωτοκόλλου γραμματείας του ΑΕΔ 1459;

(3ζ)

(3Ω)
1/3 ζ (Ε.Μ) 4.9.86

147

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα, αυτή είναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτός ο χαρακτήρ, γιατί βλέπω ότι δεν είναι με γραφομηχανή, είναι με γράμματα.

ΜΑΡΤΥΣ. Τα έγραψα μόνος μου. Είναι δικός μου χαρακτήρας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δηλαδή αυτός είναι ο γραφικός σας χαρακτήρ.

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Βεβαιώνετε και σήμερα το περιεχόμενο αυτής της εκθέσεως και αναφέρεσθε σ'αυτήν την έκθεση;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως. Ακριβώς αυτή είναι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτή είναι. Και βεβαιώνετε και σήμερα και αναφέρεσθε στο περιεχόμενό της;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μήπως πριν απ'αυτήν την έκθεση δώσατε και καμμιά ένορκη κατάθεση στον κ. Μπέρχα ή σε άλλο ανακριτή ή αξιωματικό;

ΜΑΡΤΥΣ. Κάτι μου φαίνεται, δεν ενθυμούμαι καλώς. Κάτι για τον κ. Πούλο και μου φαίνεται και για τον φονευθέντα αντισυνταγματάρχη Μπούτο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Γι'αυτή που ανήκει στην μοίρα 181; Πώς την έλεγαν;

Θ147

2/3 ζ (Ε.Μ) 4.9.86 148

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι, ήταν διοικητής ο Μπούτος στο 286 Μηχανοκίνητο Τάγμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μάλιστα.

ΜΑΡΤΥΣ. Ετραυματίσθη βαρέως και υπέκυψε στα τραύματα. Γι'αυτό έδωσα κατάθεση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Λέω για τα κυπριακά γεγονότα, αν δώσατε.

ΜΑΡΤΥΣ. Για τα κυπριακά κάτι μου εζήτησαν για τον στρατηγό Πούλο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Τον τότε συνταγματάρχη. Για τον διοικητή πυροβολικού δηλαδή.

ΜΑΡΤΥΣ. Αν θυμάμαι καλώς κάτι πέρασε, αλλά έχει περάσει πολύς χρόνος. Δεν ενθυμούμαι συγκεκριμένα. Πάντως κάτι θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Στο τέλος της κατάθεσης που θα δώσετε τώρα αυτή η έκθεση την οποία διαβάσατε θα σας αναγνωσθεί και θα ερωτηθείτε και πάλι αν βεβαιώνετε το περιεχόμενό της.

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Τώρα επί του παρόντος δεν μπορεί να συνεχισθεί η εξέτασή σας σήμερα. Θα υποβληθείτε στον κόπο, κύριε Νούσκα, να έλθετε την Τρίτη στις 10.30'. Έτσι;

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Την προσεχή Τρίτη το πρωί.

3/3 ζ (Ε.Μ) 4.9.86 149

ΜΑΡΤΥΣ. Το πρωΐ στις 10.30'.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Το πρωΐ στις 10.30'.

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ευχαριστούμε πάρα πολύ. Αν θέλετε μπορείτε να αποχωρήσετε.

Παρακαλώ να έλθει ο κ. Μπίτος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, καθίστε δύο λεπτά να ξεμουδιάσουμε.

(Στο σημείο αυτό προσέρχεται ο μάρτυς κ. Μπίτος).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ τον κ. Τσιγαρίδα να πάρει τον λόγο.

4/3 ζ (Ε.Μ) 4.9.86 150

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ. Ναι, κύριε Μπίτο, αν έχετε την καλωσύνη, το ερώτημά μου είναι το εξής: Και σεις καταθέσατε, αλλά και σχεδόν στο σύνολο των καταθέσεων των αξιωματικών που έχουν δώσει, σαν σημεία τριβής και σαν πρόλογος σ'όλες τις αναφορές - εκθέσεις τους, μεταξύ Κυπριακής Δημοκρατίας και καθεστώτος της Αθήνας, αναφέρουν το θέμα των εφέδρων αξιωματικών και το θέμα της μείωσης της στρατιωτικής θητείας. Κάπου το αναφέρετε και σεις στην δική σας έκθεση. Το ερώτημά μου είναι το εξής: Είναι αλήθεια, είναι γεγονός ότι η Κυπριακή Δημοκρατία στο θέμα των εφέδρων αξιωματικών εγχείρησε κατάσταση 800 ατόμων και ζητούσε από την Αθήνα και από το ΓΕΕΦ η επιλογή των εφέδρων να γίνει απ'αυτούς τους 800 και όχι να είναι αυτοί οι 57 που ήθελε το ΓΕΕΦ; Το γνωρίζετε αυτό;

(2Ζ)

(3ζ)
1/2 Ζ A.M. 4-9-86 151

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, δεν το γνώριζα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Δεν το γνωρίζατε.

Νομιμοποιείτο η Κυπριακή κυβέρνηση να έχει λόγο στην επιλογή εφέδρων Κυπρίων αξιωματικών;

ΜΑΡΤΥΣ: Απολύτως. Μόνο η Κυπριακή κυβέρνηση είχε το λόγο. Αλλοίμονο, αν η Κυπριακή κυβέρνηση δεν είχε το λόγο να επιλέξει, διότι δικός της ήταν ο στρατός.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Τότε, γιατί επέμενε το καθεστώς σ' αυτούς τους 57 εφέδρους; Τι λόγους είχε;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε βουλευτά, ενθυμείσθε που είπα σε κάποιο σημείο ότι στην σύνθεση των ομάδων, που έκαναν τις κρούσεις οι πραξικοπηματίες, συμμετείχαν και έφεδροι αξιωματικοί, οι οποίοι προσεκλήθησαν εκείνη τη στιγμή. Αυτοί οι έφεδροι αξιωματικοί ήταν της επιλογής του ΓΕΕΦ, δηλαδή της επιλογής του καθεστώτος.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε Μπίτο, ήταν αντιμακαριακοί, ή δεν ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Ήταν ΕΟΚΑ Βίτες;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι όλοι. Αλλά εν πάση περιπτώσει, για να ζητάει ο Μακάριος την εξαίρεσή τους, ήταν μερικοί.

2/2 Ζ A.M. 4-9-86 152

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Σεις υπηρετούσατε από τις 20 Ιουνίου 1974 στη διεύθυνση Κ΄.

ΜΑΡΤΥΣ : Μάλιστα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Είχατε την πληροφορία ότι προ της 12-7-74 συνελήφθη στην Κύπρο από την κυπριακή αστυνομία ο πολιτικός αρχηγός της ΕΟΚΑ Β΄, ο Παπαδόπουλος ο Λευτέρης. Και από την έρευνα βρήκαν εντολή του Ιωαννίδη -έτσι τουλάχιστον δημοσιεύθηκε στον Κυπριακό Τύπο- που λίγο-πολύ ήταν και το σχέδιο πραξικοπήματος της 15ης Ιουλίου. Τέτοια πληροφορία σεις βρήκατε ; Υπάρχει σήμα, είδηση;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, δεν είχα τέτοια πληροφορία. Το είχα, όμως, κάπου διαβάσεις στον Ελληνοκυπριακό Τύπο, διότι τον διαβάζαμε καθημερινά. Τέτοια πληροφορία επίσημα, από το ΓΕΕΦ, δεν ήλθε τουλάχιστον στο γραφείο, ή και αν ήλθε δεν το είδα εγώ, διότι δεν χειριζόμουν εγώ αυτά τα θέματα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ; Μάλιστα.

Μιλήσατε για κάποια ευαισθησία των αξιωματικών, όσον αφορά το θέμα της μείωσης της στρατιωτικής θητείας . Αυτή την ευαισθησία την είχαν οι Έλληνες αξιωματικοί όταν απομακρύνετο η μεραρχία από

3/2 Ζ Δ.Μ. 4-9-86 153

την Κύπρο; Δεν την είχαν τότε αυτή την ευαισθησία, που έφυγε ολόκληρη μεραρχία;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήμουν εκεί, αλλά έχω την γνώμη ότι την είχαν οπωσδήποτε. Μάλιστα αυτό έγινε πιό έντονο διότι η μεραρχία αποχώρησε όχι τόσο πολύ καλά. Δηλαδή, χλευάστηκε και απο τη ν τουρκική αεροπορία, η οποία πέταξε από πάνω προσβλητικά πολλές φορές, αλλά και από όχλο. Αυτό είναι διαπιστωμένο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε Μπίτο, ισχυρίστηκαν άλλοι μαρτύρες ότι προ της 19ης Ιουλίου έρχονται σήματα στο ΑΕΔ και στη διεύθυνση τη δική σας απο διάφορες πλευρές - απο πρεσβείες, από στρατιωτικούς ακολούθους - ότι οι Τούρκοι προετοιμάζουν επίθεση στην Κύπρο. Υπάρχουν τέτοια σήματα; Τα γνωρίζετε σεις;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως, υπάρχουν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Σ'αυτές, λοιπόν, τις προειδοποιήσεις -που ήταν σε θέση οι υπηρεσίες να γνωρίζουν το βαθμό της αξιοπιστίας τους- η προετοιμασία του ΑΕΔ ποιά ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Στοιχειωδώς σας έχω αναφέρει ότι το ΑΕΔ έλαβε ορισμένα μέτρα. Δηλαδή στο βάθος δεν πιστεύανε, κύριε βουλευτά, ότι θα γίνει. Πίστευαν, κατά την άποψή μου, ότι θα συμβεί ότι είχε ξανα συμβεί στο παρελθόν, ότι, δηλαδή, οι Τούρκοι μπλοφάρουν και την τελευταία στιγμή κάποιος από μηχανής θεός θα έσωζε τα πράγματα. Αυτό είμαι σε θέση να το εκθέσω.

(3Β)

(Ζ)

1/3Β (Γ.Π.) 4-9-86 154

Βεβαίως υπάρχουν και τα σήματα τα οποία μιλούσαν για καθαρές στρατιωτικές ενέργειες. Στο στρατό εμείς σ'αυτά δίνουμε μεγάλη βάση. Εκεί δεν δόθηκε η δέουσα βαρύτης, όμως ορισμένα μέτρα ελήφθησαν π.χ. τα 3 υποβρύχια είναι πλέον ή βέβαιον ότι έφυγαν στις 19 του μηνός το μεσημέρι και απέπλευσαν για κάτω, με ετοιμότητα να επέμβουν στην Κύπρο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Επειδή τα έχετε επαναλάβει, τα δέχομαι όλα αυτά. Ελήφθησαν αυτά τα μέτρα. Το ΓΕΕΦ δεν ενημερώνεται ότι υπάρχουν αυτές οι πληροφορίες και ασχολείται ακόμα και την 16η και την 17η με συλλλήψεις, με άλλα γεγονότα που τα γνωρίζετε και εσείς. Οι μονάδες δεν πάνε στις θέσεις τους ακόμη. Δηλαδή αυτά δεν ήταν δείγματα, δεν ήταν προειδοποίηση για αυτούς τους επαγγελματίες αξιωματικούς, να αντιληφθούν ότι επίκειται κίνδυνος;

ΜΑΡΤΥΣ: Οπωσδήποτε ήταν στοιχεία, ενδείξεις που έπρεπε να κινητοποιηθεί η εθνοφρουρά, δηλαδή να ανησυχούν πολύ. Αλλά το γενικό πλαίσιο σας το έχω δώσει. Σας είπα ότι επικρατούσε χάος και ——— αναποφασιστικότης. Αλλά νομίζετε ότι εκτελούντο οι διαταγές; Έδιναν διαταγές. Πρέπει να σας το είπε αυτό ο κύριος Πούλος ότι "διέταξα από δική μου πρωτοβουλία - σας είπε - να βγουν έξω οι μονάδες πυροβολικού". Πρέπει να σας το είπε αυτό. Το γράφει και στην έκθεσή του.

2/3Β (Γ.Π.) 4.9.86 155

Σας αναφέρω εδώ επίσημα ότι δύο μονάδες πυροβολικού κατελήφθησαν μέσα στο στρατόπεδό τους από την τουρκική αεροπορία και βομβαρδίστηκαν και μάλιστα ήταν συνδεδεμένα τα πυροβόλα δηλαδή ήταν στόχος ρυμουλκών και πυροβόλων μαζί.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε Πρόεδρε εγώ θα διατυπώσω την ερώτηση και αν νομίζετε ότι πρέπει να απαντήσει ο μάρτυς να απαντήσει.

Από τα δικά μου στοιχεία σαν δεδομένο γνωρίζω ότι το 1971 το καλοκαίρι έχουμε συνάντηση του υπουργού των εξωτερικών της Ελλάδος του Παλαμά με τον ομόλογο των Τούρκων στη Λισαβώνα, το καλοκαίρι κατά μήνα Ιούλιο, 1-9-71 έχουμε την κάθοδο του Γρίβα στην Κύπρο. 12-2-72 προετοιμάζεται πραξικόπημα κατά του Μακαρίου από τον Γρίβα. Εάν αυτές οι πληροφορίες, αυτά τα στοιχεία, υπάρχουν ή εάν αυτά όλα είναι φιλολογία.

ΜΑΡΤΥΣ: Εάν είναι φιλογογία δεν το γνωρίζω, πάντως αυτά τα στοιχεία δεν υπάρχουν στη διευθυνση Κύπρου και θα ενθυμείσθε ότι είπα η διεύθυνση Κύπρου συγκροτούμενη...

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Που μπορούσαν να υπάρχουν ; Γιατί αυτή η καθυστέρηση.

ΜΑΡΤΥΣ: Στο Υπουργείο Εξωτερικών προφανώς, γιατί δεν υπήρχε

3/3Β (Γ.Π.) 4.9.86 156

κανένα όργανο ιδιαίτερο επιτελικό στο ΑΕΔ να παρακολουθεί.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ; Τελευταία ερώτηση. Αυτή η ιστορία περί διαταγής του Υπουργού Εθνικής 'Αμυνας μετά την μεταπολίτευση για την καταστροφή των αντιγράφων, των εκθέσεων των αξιωματικών που υπέβαλαν στο ΑΕΔ, αυτό το γνωρίζετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα ήμουν εισηγητής.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Αυτή η διαταγή τι έλεγε;

ΜΑΡΤΥΣ: Θα σας πω αμέσως τι έλεγε.

Και θα σας πω ότι χαίρομαι που το ακούω, γιατί το είχα μέσα μου βάρος. Δεν ήταν του Υπουργού Εθνικής Αμύνης ήταν του Αρμπούζη του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων. Συνέβαινε λοιπόν τότε το εξής: Αθρόες να γίνονται διαρροές εκθέσεων, δηλαδή οι εκθέσεις που είχε διατάξει το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, ο κύριος Κατσαδήμας τις διέταξε ως Υφυπουργός και της οποίας διαταγής ο συντάκτης ήμουν εγώ, να διαρρέουν στον τύπο. Και κάθε τόσο βλέπαμε ξέρετε κεκαλυμμένα τώρα ότι "με βρήκε ένας τώρα με γυαλιά μαύρα και μου είπε τι κάνεις εδώ". Αλλά εγώ ήμουν σε θέση, επειδή διάβαζα και ήξερα όλες σχεδόν απ'έξω τις εκθέσεις και αμέσως ενετόπιζα και τίνος είναι. Και τιμωρήθηκαν αυστηρότατα πολλοί καλοί αξιωματικοί. Ένας Κοντραφούρης, αναφέρω συγκεκριμένα, ο οποίος δεν ήταν ο υπεύθυνος, άμοιρος ήταν, της απωλείας, διότι κάποιος πήγε και του την πήρε μέσα από το ερμάριό του.

(38)

3Β
1/3δ Β.Π. 4.9.86
157

Και εισηγήθηκα στον κ. Αρμπούζη τότε, ότι πρέπει να βγάλουμε μία διαταγή, οι αξιωματικοί όσα αντίγραφα έχουν στα χέρια τους άπαξ και χαρακτηρίστηκαν άκρως απόρρητα ειδικού χειρισμού, από κει και πέρα ήταν διαβαθμισμένα έγγραφα και υπήρχαν ευθύνες του κώδικα περί φυλάξεως των απορρήτων...

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Πάντως, κύριε Μπίτο, όσοι έχουν έλθει εδώ έρχονται με τα αντίγραφά τους. Έχετέ το υπόψη σας.

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, άλλο τώρα αυτό.

Και εισηγήθηκα στον κύριο Αρμπούζη να υποβάλουμε τις εκθέσεις, αυτά τα αντίγραφα που έχουμε εδώ προς κατοχύρωσή τους περισσότερο, αλλά και της υπηρεσίας. Να ολοκληρώσω όμως, τί έγινε. Ο κ. Αρμπούζης έπιασε δίπλα στο σχέδιο του εγγράφου που του πήγαν και έγραψε "ή να καταστραφούν υπ'ευθύνη των". Είναι αυτό που έδωσε το έναυσμα στον Τύπο και θα θυμάσθε τί ελέχθη; "Ώστε έτσι, κύριε Αρμπούζη, να καταστραφούν;" Βέβαια έγινε έρευνα τότε και βρήκαμε πως διέρρευσε ο πίνακας όλος αυτός από τη διεύθυνση διαβιβάσθηκε. Τιμωρήθηκε ο στρατηγός και αποστρατεύτηκε από αυτό το λόγο. Δεν καταστράφηκε όμως τίποτα, διότι τα αντίγραφά τους υπήρχαν και υπάρχουν, έχω τη γνώμη.

2/3δ Β.Π. 4.9.86 158

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Όταν ο κύριος Γεωργίτσης, ο κύριος Κομπόκης και ο κύριος Σκλαβενίτης καταθέτουν ότι ο κύριος Γκιζίκης εγνώριζε και σε κάποιον από αυτόν του είπε " και καλή τύχη" για το πραξικόπημα, σ'αυτή τη δήλωσή τους εσείς τι πιστεύετε; Λένε ψέματα για λόγους που τους ενδιαφέρει ή είναι πραγματικότητα, ότι εγνώριζε ο κύριος Γκιζίκης;

ΜΑΡΤΥΣ: Έχω τη γνώμη - δεν το θυμάμαι, σε κάποιου την έκθεση έχω διαβάσει - ότι δεν πρέπει να εγνώριζε. Το έχω διαβάσει, δεν το ξέρω.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Γιατί το λένε αυτό οι κύριοι αυτοί;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω. Πιθανόν, ίσως, θέλουν την ευθύνη να πάει όσο ευρύτερα γίνεται. Δεν ξέρω.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ ετελείωσα και σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Παρακαλώ τον κύριο Παγορόπουλο να λάβει το λόγο και να λάβει υπόψη του - παρακαλώ θερμώς- την γενικότερη παράκληση την οποία κάνω, για να είμαστε σύντομοι.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε μάρτυς, θέλω να διευκρινίσω ένα πράγμα, το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου ποιά αιτία είχε; Διότι εδώ μας αναφέρατε ότι ήταν, διότι έγινε η μείωση του στρατού κλπ. Το κατά του Μακαρίου πραξικόπημα ποια αιτία είχε; Την αιτία θέλω και όχι την αφορμή.

ΜΑΡΤΥΣ: Έχω αναφέρει πιο μπροστά κύριε Παγορόπουλε, ότι κατά τη γνώμη μου, βέβαια η αιτία ήταν ο έλεγχος της Εθνικής Φρουράς, που ήταν σημαντικό πράγμα.

3/3δ Β.Π. 4.9.86 159

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Για ποιό λόγο;

ΜΑΡΤΥΣ: Ποιά αρχή δεν θέλει να έχει την ένοπλη δύναμη στον έλεγχό της;

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Ο χώρος στον οποίο υπήρχε αυτή η ένοπλη δύναμη δεν ήταν ο ελλαδικός, ήταν η Κύπρος, η οποία είναι ανεξάρτητο κράτος. Γιατί λοιπόν η χούντα της Αθήνας ήθελε τον έλεγχο αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: Η αιτία, κατά την άποψή μου, είναι ο έλεγχος της Εθνικής Φρουράς.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Ωραία. Να ελέγχει την Εθνική Φρουρά, για ποιό σκοπό;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να το γνωρίζω.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ : Κατά τη γνώμη σας.

ΜΑΡΤΥΣ: Να επιβάλ ει τις θελήσεις της.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Οι θελήσεις της ποιές ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Να λύνει τα θέματα και να κάνει κουμάντο στην Κύπρο, όπως και εδώ και παντού. Αυτό προφανώς.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ. Μάλιστα. Πέστε μου, λοιπόν, μέσα στις θελήσεις που είχε ή στους σκοπούς που είπατε, ήταν και ή ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα;

ΜΑΡΤΥΣ: Ακουγόταν και αυτό.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Ακουγόταν, ή ήταν.

ΜΑΡΤΥΣ: Πρέπει να ήταν.

4/3δ Β.Π. 160 4.9.86

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Γιατί είπατε ότι, μετά το πραξικόπημα και την ανατροπή του Μακαρίου, οι έλληνες αξιωματικοί οι οποίοι ήταν στο Επιτελείο λέγανε πότε θα γίνει ή ένωση.

ΜΑΡΤΥΣ: Επλανάτο.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Δεν μου λέτε κάτι, επειδή έχετε υπηρετήσει πάρα πολύ στο Επιτελείο, τη στιγμή εκείνη, που ήταν θέμα ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα, το γενικό κλίμα το επέτρεπε;

4Δ

1/3Δ. (Ε.Σ.) 161 4.9.1986

ΜΑΡΤΥΣ: Ποτέ δεν επέτρεψε τέτοιο πράγμα, την πλήρη ένωση, την ολοκληρωτική ένωση. Ποτέ. Εφόσον υπήρχε Τουρκία όρθια και αήττητη, δεν θα επέτρεπε ποτέ να γίνει ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Αυτό που ξέρετε εσείς, το ήξερε η χούντα των Αθηνών ;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως, το ήξερε.Πρέπει να το εξετίμα και το ήξερε.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ : Εν τοιαύτη περιπτώσει, γιατί ήθελε σώνει και καλά την ένωση;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να ξέρω τι σκέπτονταν/οι εγκέφαλοι εκείνοι, κύριε Παγορόπουλε. Μπορώ να μπω στο κεφάλι του καθενός; Βεβαίως η ένωση μπορεί να ήταν ο πόθος του καθενός, αλλά αυτό είναι, όπως γνωρίζουμε, ανέφικτο.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Ναι, αλλά ξεκίνησαν με το πραξικόπημα της ανατροπής του Μακαρίου, 'Οταν, όπως λέτε, έχουμε τους αξιωματικούς στο Επιτελείο να λένε "άντε παιδιά, πότε θα κανουμε την ένωση", αυτο τί σημαίνει; 'Οτι προχωρούν για την ένωση.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. Υπήρχε ένας πόθος. Ποθος ευσεβής!

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ : Ευσεβής πόθος!

'Οταν ο Ιωαννίδης έλεγε, όπως μας είπατε και σεις, ότι τον

εξαπάτησαν, τί εννοούσε;

ΜΑΡΤΥΣ: Πιθανόν να εννοούσε ότι η υπόσχεση του Σίσκο ήταν...

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: 'Οτι δεν επενέβαιναν οι Τούρκοι ;

ΜΑΡΤΥΣ :..'Οτι δεν θα επενέβαιναν οι Τούρκοι. Πιθανόν να εννοούσε τον παλαιοσταθμάρχη, που σας είπα προηγουμένως, έναν ταγματάρχη που δεν ξέρω ποιός μπορεί να ήταν, που τους είπε να προχωρήσουν. Αλλά επίσημη διαβεβαίωση μπορούσε ποτέ να έχει; Δεν φαντάζομαι ότι κανείς θα του έδινε επίσημη διαβεβαίωση.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ : 'Οταν λέτε επίσημη διαβεβαίωση, τί εννοείτε;

ΜΑΡΤΥΣ: Εννοώ είτε του Κίσσιγκερ, είτε του Τάσκα που ήταν πρεσβευτής εδώ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Αποκλείετε σεις ο Ιωαννίδης να ήταν πράκτορας της C.I.A. και να έπαιρνε εντολές από τον σταθμάρχη, όπως λέτε;

ΜΑΡΤΥΣ: Πώς να το ξέρω; Δεν αποκλείεται, αλλά δεν μπορώ να το γνωρίζω, κύριε Παγορόπουλε. Μπορώ να ξέρω άν ήταν πράκτορας ; Πώς να το ξέρω;

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: 'Αν έπαιρνε εντολές από τον εκάστοτε σταθμάρχη εδώ;

ΜΑΡΤΥΣ : Και αυτό δεν το γνωρίζω.

3/3Δ. (Ε.Σ.) 163 4.9.1986

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Ξέρετε γιατί το λέω αυτό; 'Οπως εμφανίζεται από την κατάθεσή σας, όλα αυτά έγιναν γιατί θύμωσαν επειδή θα μειωθεί η θητεία, επειδή θα γίνει τούτο, επειδή θα γίνει το άλλο.

Κύριε Μπίτο, με συγχωρείτε, το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου, εδώ στην Ελλάδα, γιατί εγινε; Επειδή είχαν τα όπλα οι Βούλγαροι, οι κομμουνιστές, κ.λ.π., οπως έλεγαν; Κατά την γνώμη σας.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω. Την περίοδο της 21ης Απριλίου, παρα τα όσα έγραψαν ΤΑ ΝΕΑ, ήμουν σχεδόν εξόριστος στη Λήμνο.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Με συγχωρείτε, δε λέω γι'αυτό. Την γνωμη σας, την προσωπική σας γνώμη για το πραξικόπημα ζήτησα.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να γνωρίζω γιατί έγινε το πραξικόπημα και πως κινήθηκαν οι πραξικοπηματίες.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: 'Οχι άν ξέρετε πως κινήθηκαν. Σας ρώτησα να μου πείτε γιατί έγινε το πραξικόπημα. 'Εχουν περάσει 20 χρόνια από τότε και νομίζω ότι έπρεπε να έχετε σχηματίσει μιά ιδέα.

ΜΑΡΤΥΣ : Μπορώ να πω ότι έγινε για να εξυπηρετηθεί ο αμερικανικός παράγοντας ;

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ : Δεν θέλω τίποτε άλλο.

ΜΑΡΤΥΣ: Τί να πω; Μπορώ να πω αυτό το πράγμα;

4/3Δ (Ε.Σ.) 164 4.9.1986

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Ο κύριος Ζαΐμης έχει το λόγο.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Κύριε μάρτυς, είμαστε όλοι κουρασμένοι απόψε, και εμείς και εσείς, γιατί είναι πολλές ώρες που σας ρωτάμε. Αλλά αυτό οφείλεται σε τρία ελαττώματα που κατά μεγάλο ποσοστό έχουμε οι Έλληνες. Είναι η φλυαρία, ότι είμαστε πολύ ψαράδες ή κυνηγοί-αντιλαμβάνεσθε τι εννοώ-καί όταν κάτι κακό συμβαίνει στην Ελλάδα, ως επί το πλείστον το ρίχνουμε στους ξένους και εμείς δε φταίμε ποτέ.

Θα περίμενα να είμεθα πιό λακωνικοί και μάλιστα οι αξιωματικοί Εγώ ξέρω ότι οι αξιωματικοί πάντα ήσαν λακωνικοί, πλήν ενός, του Παπαδοπούλου, ο οποίος μίλαγε συνέχεια.

Αυτά τα λέω, διότι ακούσαμε πάρα πολλά απόψε, κι΄από τις δύο πλευρές, αλλά τα περισσότερα -και το λέω γιατί έχω σύγχυση- δεν ήταν αυτα που γνωρίζετε εξ ιδίας αντιλήψεως. Μερικές φορές , το είπατε, είναι από βιβλία που έχουν γράψει οι Τούρκοι, από εφημερίδες, από διαδρομιστές, από διηγήσεις, κ.λ.π. Και δύο-τρείς φορές αναγκάσθηκε και ο κύριος Πρόεδρος να σας ρωτήσει.

Γι΄αυτά που θα σας ρωτήσω εγώ, θα μου πείτε εάν είναι εξ ιδίας αμέσου αντιλήψεως, ή όχι, άν τα γνωρίζετε. Πριν σας κάνω την ερώτηση, πρέπει να σας πω ότι απορώ και για το εξής που είπατε: Δώσατε εύσημα

5/3Δ. (Ε.Σ.) 165 4.9.1986

στο ΠΑΣΟΚ απόψε, ενώ είναι γνωστό ότι ο φάκελλος δεν άνοιγε τόσα χρόνια όταν ήταν Κυβέρνηση η Νέα Δημοκρατία τη συμφώνω γνώμη του ΠΑΣΟΚ.

(3Κ.)

(3Δ)

1/3 κ Κ.Β. 4/9/1986 166

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ κύριε Ζαΐμη ποιά είναι τα εύσημα που λέτε ;

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΙΜΗΣ: Δεν είσαστε μέσα, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εγώ πάντως δεν αντελήφθην κανένα εύσημο .

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΙΜΗΣ: Δεν είσαστε μέσα, κύριε Πρόεδρε. Είπε "μπράβο στο ΠΑΣΟΚ", γιατί η Κυβέρνηση άνοιξε τον φάκελο κ.λ.π. Λοιπόν, απλώς διευκρινίζω ...

ΜΑΡΤΥΣ: Συγγνώμη , δεν είπα "μπράβο" κύριε Ζαΐμη.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Τί είπατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Είπα ότι είναι προς όφελος του ΠΑΣΟΚ, δηλαδή, θα έχει ωφέλεια, αυτό είπα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Τέλος πάντως , δεν πειράζει.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έπλεξα το εγκώμιο κύριε Ζαΐμη, συγγνώμη.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Δεν χρειαζόταν αυτό το πράγμα.

Εγώ δεν θα ζητήσω ούτε τις αιτίες, ούτε τις αφορμές, γιατί τα θεωρώ δευτερεύοντα. Πρώτα θέλω να μάθω, όχι μόνον εγώ, η Επιτροπή, ποιός σκέφτηκε και υλοποίησε το πραξικόπημα στην Κύπρο, αυτή είναι

2/3 κ Κ.Β. 4/9/1986

---------------------------- 167

και η δουλειά της Επιτροπής. Θα σας κάνω τρεις ερωτήσεις πολύ σύντομες. Η πρώτη αφορά τους ξένους, όπως είπα προηγουμένως και είναι η εξής: Είπατε ότι εδόθη το "πράσινο φως" από τους Αμερικάνους στους Τούρκους. Θα ήθελα να μου πείτε, πού το γνωρίζετε αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: Και από τους Αμερικάνους και από τους Ρώσους το πήραμε. Αυτό ήταν διάχυτο.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Εσείς από πού το πήρατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό το ξέρω από προσωπική εμπειρία, από την Γενεύη.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Από τους Αμερικάνους στην Γενεύη;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, στην Γενεύη από τον κύριο Μαύρο. Και οι διπλωμάτες εκεί ήταν ούκ ολίγοι.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Ο κ. Μαύρος σας είπε, δηλαδή, ότι οι Τούρκοι πήραν το "πράσινο φως";

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, δεν μου είπε εμένα. Εκεί καθόμαστε και ξημεροβραδιαζόμαστε και συζητούσαμε.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΙΜΗΣ: Πού, δηλαδή, στο καφενείο;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι στο καφενείο, είχε κυλικείο, είχε διαμέρισμα ο κ. Μαύρος, στο οποίο μας μάζευε και μιλούσε.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΙΜΗΣ: Μην με παρεξηγήσετε δεν πάω να υποστηρίξω τους

3/3 κ Κ.Β. 4/9/1986 168

Αμερικάνους .

ΜΑΡΤΥΣ: Για όνομα του Θεού!

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΙΜΗΣ: Αλλά εάν είχε λεχθεί κάτι τέτοιο, πρέπει να βγεί στην φόρα και να μας το πείτε συγκεκριμένα.

ΜΑΡΤΥΣ: Όταν λέμε το "πράσινο φως", εννοούμε; "λέτε οι Τούρκοι, λίγο πιο μπροστά, να μην είπαν ότι ξέρετε"....

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Δεν το ξέρω, εσείς να μας το πείτε.

ΜΑΡΤΥΣ: Ξέρετε θα κάνουμε μία ενέργεια; Και προς την Σοβιετική Ένωση. Μάλιστα τα είχε πολύ ο κ. Μαύρος με τον Σοβιετικό Αντιπρόσωπο — που τον έλεγε βλάκα, δεν ξέρω εάν ήταν ο άνθρωπος βλάκας, ο οποίος δεν έλεγε τίποτα. Και προσπαθούσε και έλεγε "τι να πάω να του πω και τι να του κάνω"; έλεγε ο ίδιος ο κ. Μαύρος, Και βέβαια ήταν και ο Αμερικανός εκεί .

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Εγώ συγκεκριμένα σας ερωτώ: Το "πράσινο φως" σας το είπε ο κ.Μαύρος ;

ΜΑΡΤΥΣ: Ακούστηκε εκεί στην διάσκεψη. Και ήταν διάχυτο, ότι οι Τούρκοι για να προβούν σ'αυτήν την ενέργεια, οπωσδήποτε εξασφάλισαν κάποια εγγύηση.

4/3 κ Κ.Β. 4/9/1986 169

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΙΜΗΣ: Πάντως εσείς δεν το ακούσατε αυτό από τους Αμερικανούς ή από τους ίδιους τους Ρώσους. Κουβέντες έτσι, Καλώς.

Η δεύτερη ερώτηση είναι ότι τα τουρκικά αεροσκάφη πήγαιναν χαμηλά και υποθέτετε-φαντάζομαι ότι υποθέτετε , δεν είσθε βέβαιος ελπίζω-ότι οι Έλληνες είχαν εντολή να μην τα χτυπήσουν και γι' αυτό πετούσαν τόσο χαμηλά. Αυτό ξέρετε τι σημαίνει που λέτε;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό,Δεν υπάρχει αυτό το πράγμα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Διευκρινίστε το αυτό, γιατί είναι πολύ βαριά κουβέντα Με λίγες κουβέντες.

ΜΑΡΤΥΣ: Θα το διευκρινίσω ευθύς αμέσως και με λίγες κουβέντες. Το είπα και το έχω γράψει και μάλιστα είναι το σημείο από το οποίο κάποτε ολόκληρη αυτή η έκθεση διέρρευσε στον Τύπο.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Για πέστε μου, λοιπόν, με δύο κουβέντες.

ΜΑΡΤΥΣ: Και είναι ακριβώς το σημείο που βρήκα, γιατί η σκέψη είναι σαν τα δακτυλικά αποτυπώματα. Είπα, λοιπόν, το εξής : Τα τουρκικά αεροπλάνα πετούσαν χαμηλά. Και είναι επαγγελματίες οι Τούρκοι και όπως και εμείς και όλοι. Και ο κίνδυνος στα έμφορτα αυτά μεταγωγικά είναι πάρα πολύ μεγάλος από τα αντιαεροπορικά. Σαν να είχαν διαβεβαίωση ότι δεν θα τους χτυπήσουν ή ότι γνώριζαν την πραγματική απολίθωση-επί λέξη αυτό το έχω πεί-και την αποσύνθεση την οποία

5/3 κ Κ.Β. 4/9/1986 170

είχε η Κυπριακή Εθνοφρουρά.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Υποθέτετε, δηλαδή, ή τό ένα ή το άλλο.

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, υποθέτω.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Και το τελευταίο: Είπατε ότι διελύθησαν 25 τάγματα Κυπρίων, το οποίο μπορεί να οφείλετε στο πραξικόπημα, μπορεί και όχι. Και τώρα ερωτώ! Εσείς γνωρίζετε εκ της θέσεώς σας, όπως γνωρίζω και εγώ, όταν υπηρέτησα στο Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, ότι οι Κύπριοι - μεταξύ μας τα λέμε αυτά , είναι απόρρητα αυτά που λέμε εδώ μέσα - ήσαν απόλεμοι, δεν είχαν καμμία διάθεση να πολεμήσουν και δεν έχουν ίσως ακόμη και σήμερα διάθεση να πολεμήσουν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Με συγχωρείτε, κύριε Ζαΐμη, πώς το λέτε αυτό;

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Εγώ γνωρίζω, εξ ιδίας αντιλήψεως σας το λέγω αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σας παρακαλώ, τότε να πείτε, κατά την γνώμη σας. Σας παρακαλώ να το θέσετε ως εξής: "Κατά την γνώμη μου οι Κύπριοι είναι απόλεμοι" κ.λ.π.

(3ΠΑ)

(3Κ) 1/3 ΠΑ. Ρ.Σ. 4-9-86 171

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Είναι δική μου γνώμη,

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μπορεί να δημιουργήσει θέμα μεταξύ Ελλάδος και Κυπριακής Δημοκρατίας.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Τότε, την ερώτηση θα τη διχάσω. Η πρώτη είναι: Η αποστολή των Ελλήνων αξιωματικών και τότε και σήμερα στην εκπαίδευση των Κυπρίων ποιό σκοπό είχε; Δε θα πω ούτε για τους γονείς, ούτε για τα παιδιά.

ΜΑΡΤΥΣ: Για να επαυξήσει την αμυντική και μαχητική ικανότητα της Κύπρου. Αποκλειστικός στρατιωτικός ρόλος των αξιωματικών.

ΑΝΔΡΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Η δεύτερη είναι: Οι Κύπριοι θα πολεμούσαν οπωσδήποτε σε οιαδήποτε κατάσταση; Πέστε μας εσείς που είσασταν στην Κύπρο και ξέρετε. Τα Κυπριοτόπουλα θα πολεμούσαν ναι ή όχι; Θέλω μία ειλικρινή απάντηση. Και αφήστε το αν θα χαλάσουμε τις σχέσεις μας με την Κύπρο ή όχι, για να μην τα ρίχνουμε πάντα σε άλλα θέματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ μην περιφρονείτε τόσο πολύ τις απόψεις του Προεδρείου.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Τις σέβομαι, κύριε Πρόεδρε, αλλά δεν πρέπει να κρυβόμαστε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μην την υποτιμάτε. Είναι και αυτή μία άποψη. Εγώ δεν έχω διατελέσει Υπουργός Εξωτερικών, νομίζω,

όμως ότι όταν μιλάμε για ένα ξένο κράτος πρέπει να είμαστε επιφυλακτικοί.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Αυτά υποτίθεται ότι δε θα διαρρεύσουν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Κατά τη γνώμη σας, λοιπόν, αυτά που λέτε.

ΑΝΔΡΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Ναι, γνώμη μου είναι, είσθε όλοι ανεύθυνοι, εγώ είμαι ο υπεύθυνος.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Ζαίμη, η ΕΛΔΥΚ στη δεύτερη φάση των επιχειρήσεων είχε τέτοια θύματα που δεν είχε ολόκληρη η εθνική φρουρά, παρ'ότι ήταν 30 φορές μεγαλύτερη απ'ότι ήταν η ΕΛΔΥΚ. Είχε 70 νεκρούς.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Δε μιλάω για την ΕΛΔΥΚ.

ΜΑΡΤΥΣ: Το λέω για να σας πω ότι 25 τάγματα διαλύθηκαν και άφησαν τους αξιωματικούς με μόνο δύο-τρεις εξ Ελλάδος.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Γιατί; Πείτε μου αν ξέρετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Έπαθαν τέτοια καθίζηση στις ηθικές τους δυνάμεις και ίσως και στο μυαλό τους και δεν καταλάβαιναν ότι φεύγοντας και αφήνοντας τα πάντα μεταξύ αυτών και την Αμμόχωστο, ότι έκαναν τελικώς κακό του κεφαλιού τους.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Γιατί έπαθαν καθίζηση;

ΜΑΡΤΥΣ: Από το πραξικόπημα αφ'ενός και αφ'ετέρου είναι περίεργη η ψυχο-

3/3 ΠΑ Ρ.Σ. 4-9-86 173

σύνθεση των Κυπρίων.

ΑΝΔΡΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Αυτό. Μην τα ρίχνουμε όλα στο πραξικόπημα.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω αν μπορούν να γίνουν και ήρωες, πάντως στην προκειμένη περίπτωση δεν συνέτρεξαν οι περιπτώσεις. Εξ'άλλου την ίδια τους τη χώρα υποστήριζαν, ούτε χούντα, ούτε Ιωαννίδη. Μιλάμε για τη δεύτερη περίοδο που ήδη όλα είχαν αλλάξει.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ τον κ. Παναγιωτόπουλο, να λάβει το λόγο και να κάνει τη μία ερώτηση που είπε στην αρχή.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Τώρα προέκυψαν και άλλες, κύριε Πρόεδρε.

Κύριε μάρτυς, είπατε ότι έγινε μία προσπάθεια από τους Αμερικανούς, από τον Σίσκο, να αποφευχθεί η σύγκρουση και προσπαθούσαν να πείσουν και τους Τούρκους και τους Έλληνες γι'αυτό. Και είπατε ότι εμείς μεν επείσθημεν, ενώ οι Τούρκοι ενήργησαν. Και αυτό είναι ένα χρέος που έχουν οι Αμερικανοί προς εμάς. Είπατε εκείνη τη στιγμή ότι δεν ξέρω εάν επείσθησαν οι ιθύνοντες τότε χουντικοί ή εάν την ανάγκη φιλοτιμίαν ποιούμενοι έπραξαν έτσι. Τι εννοείτε μ'αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: Εννοώ ότι εξ ανάγκης επείσθησαν. Ξέρουμε ότι έναντι της Τουρκίας είμαστε πιο αδύνατοι. Μπορεί να κομπορρημονήσαμε μέσα στο πολεμικό συμβούλιο και να είπαμε θα κάνουμε πόλεμο, αλλά από το να το πεις μέχρι να το κάνεις υπάρχει μεγάλη διαφορά.

(4ΓΡ)

1/4 ΓΡ Ε.Τ. 4-9-1986 174

'Ισως καταλάβαιναν και τα κότσια τους. Αφού εγώ σας είπα ότι περιμέναμε την εκεχειρία σαν σωτηρία εξ ουρανού. Διότι αφού δεν πολεμούσε κανένας, τί έπρεπε να γίνει εκτός από εκεχειρία;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Γι'αυτό που είπατε-βέβαια δεν δίνω ιδιαίτερη σημασία γιατί ήταν μία κρίση που κάνατε-ότι η Νέα Δημοκρατία έκανε λάθος που δεν άνοιξε το φάκελο, ενώ το ΠΑΣΟΚ έκανε καλά που τον άνοιξε. Μην ξεχνάτε ότι από το 1981 μέχρι το 1985-86 περάσανε 5 χρόνια που κυβερνούσε το ΠΑΣΟΚ και δεν τον άνοιξε. Επομένως σημαίνει ότι η απομάκρυνση από τα γεγονότα εκείνα δεν έπεισε μόνο εμάς σε ένα συγκεκριμένο χρόνο να μην ανοίξει ο φάκελος, αλλά και το ΠΑΣΟΚ. Διότι αλλιώς θα τον άνοιγε αμέσως μόλις γινόταν Κυβέρνηση, σύμφωνα και με προεκλογική υπόσχεση.

ΜΑΡΤΥΣ. Εάν επιτρέπετε, κύριε Παναγιωτόπουλε πάνω σ'αυτό, νομίζω έχω και ο κ. Κάππος ερώτηση και το εξήγησα κιόλας ότι υπήρχαν σοβαροί ενδοιασμοί. Ας πούμε την Κυβέρνηση τότε την συνεβούλευαν και ορισμένοι, ας πούμε, στρατιωτικοί. Και μπορεί να τη συνεβούλευαν λάθος, ότι θα προκύψει ζημιά για το κυπριακό και ίσως απ'αυτό το λόγο να είχε ενδοιασμούς. Και βέβαια το είπα και δεν το παίρνω πίσω. 'Εκανα μία κρίση.

175

2/4 ΓΡ Ε.Τ. 4-9-1986

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Τελευταία ερώτηση: Η γνώμη σας ποια είναι; Γιατί όσο νάναι, αξιωματικός εν ενεργεία ήσασταν, μπορεί να μην είχατε ανώτατο βαθμό όταν ήταν η χούντα, σ'αυτούς τους κυρίους που είναι τώρα στη φυλακή, τους πραξικοπηματίες, τους χουντικούς, αυτούς που έκαναν τη δικτατορία, τους είχατε μετρήσει εσείς -γιατί ήταν και αξιωματικοί αυτοί- ως αξιωματικοί μετρούσαν από πλευράς ευφυίας; Σε ποια κατηγορία τους κατατάσσετε;

ΜΑΡΤΥΣ. Ευφυίας;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Ευφυίας και ικανότητας. Δηλαδή οι αξιωματικοί τους εκτιμούσαν ως συναδέλφους;

ΜΑΡΤΥΣ. Μιλάτε για ψηλά;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Ναι.

ΜΑΡΤΥΣ. Ορισμένους ναι, ορισμένους όχι. Είναι γνωστό ποιοι ήσαν οι ελαφριά ζυγίζοντες και ποιοι ήταν οι βαρύτερα ζυγίζοντες. Πάντως δεν τους είχαμε και σε μεγάλη εκτίμηση. Αλλά, δυστυχώς και καλά στελέχη, πώς βρέθηκαν και στήριζαν αυτή την κατάσταση δεν ξέρω και για τα οποία είχαμε εμπιστοσύνη και απορούσαμε μάλιστα γιατί καθ'οδόν...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Αυτοί τους ανέτρεπαν.

3/4 ΓΡ. Ε.Τ. 4-9-1986 176

ΜΑΡΤΥΣ. Και να φανούν και ήρωες και να βγουν να τους τιμά το γενικό..

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Είχε δημιουργήσει η δικτατορία τη νοοτροπία σε κάθε αξιωματικό ότι πλέον δεν ήταν αξιωματικός μονάδος αλλά ήταν πολιτικό πρόσωπο με περαιτέρω εξουσίες κλπ. Δηλαδή αυτό είχε λειτουργήσει διαλυτικά μέσα στο στρατό; Τί θέλω να πω δηλαδή; Όταν η εξουσία ανήκει σε στρατιωτικούς διαλύεται το σύμπαν και ο ανθυπολοχαγίσκος νομίζει ότι ασκεί ευρυτέραν εξουσίαν

ΜΑΡΤΥΣ. Και ο τελευταίος γίνεται τυραννίσκος πλέον. Αυτό είναι σωστό.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Γίνεται τυραννίσκος! Δεν θέλω τίποτε άλλο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ τον κ. Ξαρχά να λάβει το λόγο.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Κύριε μάρτυς, εγώ πιστεύω πως είναι πολύ σοβαρή και υπεύθυνη δουλειά αυτή που κάνουμε εδώ και προσωπικά τρέμω κάτω από το βάρος της ευθύνης, γι'αυτό σας παρακαλώ να με βοηθήσετε, αλλά όχι με βιβλία και με εφημερίδες. Όσα ξέρετε προσωπικά, σας παρακαλώ άλλη μία φορά μόνο αυτά να πείτε ή εάν δεν τα ξέρετε να τα αρνηθείτε.

Προχθές-και εκτιμώ την ευαισθησία σας-αρνηθήκατε κάποια στιγμή να καταθέσετε λέγοντας ότι θα προέκυπταν κίνδυνοι, θα ήταν επικίνδυνο

177

4/4 ΓΡ. Ε.Τ. 4-9-1986

να πείτε δημοσία μερικά πράγματα, τα οποία μας είπατε κεκλεισμένων των θυρών, εκτίμησή σας, τη σέβομαι, εγώ δεν νομίζω ότι ήταν τόσο σοβαρά, αλλά στέκομαι σ'αυτό το γεγονός. Βρισκόμαστε σήμερα 12 χρόνια από το 1974 και προς τιμήν σας έχετε την ευαισθησία και φοβηθήκατε ότι μπορούσε να κάνει κακό αν ορισμένα πράγματα ελέγοντο. Γιατί αυτή την ευαισθησία την αρνείστε σ'αυτούς που πήραν, μέσα σε τόσους κινδύνους-αυτό δεν μπορεί κανείς να το αρνηθεί- τις ευθύνες του τόπου στα χέρια τους το 1974; Γιατί είπατε ότι έπρεπε να ανοιχθεί τότε ο φάκελος.

ΜΑΡΤΥΣ. Γι'αυτό εννοείτε;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Ναι, έτσι είπατε.

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτό, κύριε βουλευτά, τί βαρύτητα μπορεί να έχει που είπα; 'Οτι δηλαδή κατά την άποψή μου μπορούσε να τον ανοίξει η Νέα Δημοκρατία. 'Οχι η Νέα Δημοκρατία, η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας τότε.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. 'Οχι, η Νέα Δημοκρατία, είπατε.

ΜΑΡΤΥΣ. Εάν οι εισηγητές παρακάτω ήσαν αρνητικοί γι'αυτό το πράγμα;

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Τον Καραγιάννη λέτε;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν ξέρω εάν ήταν ο Καραγιάννης.

178

5/4 ΓΡ. Ε.Τ. 4-9-1986

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Συγνώμη, κύριε Φωτόπουλε.

Σεις εισηγηθήκατε ποτέ τότε σχετικά μ' αυτό το θέμα;

ΜΑΡΤΥΣ. Ναι, σας ανέφερα έχω εκπεφρασμένη άποψη.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. 'Εχετε εγγράφως υποβάλλει την άποψη ότι πρέπει, να δράσει ο ελληνισμός, ότι εξυπηρετείται έτσι βασικά ~~το συμφέρον~~;

(4ΕΖ)

(ΓΡ)

ΕΖ 1/4 (ΧΜ) 4.9.1986

179

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, σε φύλλο εργασίας, όχι δηλαδή σε αναφορά ιδιαίτερη, αλλά σε φύλλο σχολιάσεως.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Τότε για ποιό λόγο εκφράζατε εδώ προχθές, αυτούς τους δισταγμούς;

ΜΑΡΤΥΣ. Για ποιό πράγμα;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Δεν μας είπατε προχθές ότι είναι ορισμένα πράγματα που δεν πρέπει να ακουστούν;

ΜΑΡΤΥΣ: Και προηγουμένως το είπα, ότι με εξαίρεση ορισμένα σημεία που μπορούσαν να αποκρυβούν....

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Έχετε την εντύπωση δηλαδή ότι εδώ μας έστειλε η Βουλή όλους εμάς να παίξουμε κανένα ελαφρό παιγνίδι, να κρύψουμε τίποτα;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι να κρύψουμε, αλλά, κύριε Βουλευτά, έχω την εντύπωση ότι ορισμένα θέματα - και ο κύριος Πρόεδρος προχθές κάτι είπε -...

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Να μη μακρυγορούμε. Νομίζω ότι οι ερωτήσεις μου παίρνουν απάντηση μονολεκτική, θα έλεγα με ναι ή με όχι. Γιατί δεν φαντάζομαι να έλειπε από την κυβέρνηση Ζωλώτα η ευαισθησία. Και το ΠΑΣΟΚ και το δικό του ~~που~~ είπατε ότι είπατε, δεν με απασχολεί - τώρα το αποφάσισε. Και το ~~είπε~~ συνεχίζαμε μέχρι τώρα ως κυβερνήτης ο κύριος Παπανδρέου τρεις, τέσσερεις φορές.

ΞΑ/4

2/4 ΕΖ (ΧΜ) 4.9.1986 180

Δεν φαντάζομαι να το έλεγε έτσι. Το έλεγε βεβαίως, αλλά εβλεπε κάποια στιγμή ότι δεν επιτρέπεται και να προχωρήσει και γι' αυτό έκανε πίσω. Όλος αυτός ο κόσμος λοιπόν, ο μέχρι τον Δεκέμβρη- πότε πήραμε αυτή την απόφαση- λέτε ότι δεν είχε αυτές τις ευαισθησίες που έχετε εσείς; Είναι ξέρετε μερικά πράγματα πολύ σοβαρά, να τα λέμε έτσι ή αλλοιώς.

ΜΑΡΤΥΣ....

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Δεν μου δίνετε απάντηση. Σταματώ αυτό.

Θέλω να σας ρωτήσω τούτο: Είχα παρέμβει και πριν, όταν καταθέτατε έτσι χειμαρωδώς, για γεγονότα που λογικά δεν έπρεπε-αφού είσασταν εδώ-να τα ξέρετε από πρώτη εντύπωση, με δική σας εντύπωση, και είπατε τότε- γιατί μας ενδιαφέρει ξέρετε, όχι ότι υποτιμούμε την αξιοπιστία σας, αλλά πρέπει να ξέρουμε τις πηγές για να εκτιμήσουμε ανάλογα και εμείς τα κατατιθέμενα- ότι όλα αυτά γράφονται στην έκθεση του Καραγιάννη. Υπάρχει τέτοια έκθεση;

ΜΑΡΤΥΣ. Υπάρχει όχι του Καραγιάννη, του ΓΕΕΦ, του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς, την οποία βέβαια έκθεση, υπογράφει ο Καραγιάννης, σαν αρχηγός. Όλες οι εκθέσεις έχουν τα παραρτήματα βέβαια, τα υπογράφει ο επιτελάρχης κ.λ.π.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Σ' αυτό το σημείο, κύριε Πρόεδρε, σας αναφέρω ότι παρακάλεσα τον γραμματέα ο οποίος απ' ότι με βεβαίωσε έδωσε και

3/4 ΕΖ(ΧΜ)4.9.1986 181

εντολές σε υφισταμένους του να φάξουν, τέτοια έκθεση στα χαρτιά που μας έχει στείλει το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, δεν υπάρχει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Εάν δεν υπάρχει, αφού το επικαλείται ο κύριος μάρτυς, να το ζητήσουμε.

ΜΑΡΤΥΣ. Πιο συγκεκριμένα, σε ποιό σημείο, κύριε Βουλευτά, αναφέρεσθε, γιατί δεν θυμάμαι;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Σχεδόν όλα όσα μας είπατε για την Κύπρο, όταν εγώ παρενέβην προηγουμένως, είπατε ότι τελικά τα γνωρίζετε....

ΜΑΡΤΥΣ. Ήταν για ένα συγκεκριμένο ζήτημα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Δεν έχει σημασία. Άμα αναφέρεται εκεί, θα το δούμε. Εμένα με ενδιαφέρει αν υπάρχει έκθεση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Ως μία πηγή από τις πληροφορίες του ο κύριος μάρτυς, ανέφερε και την έκθεση του ΓΕΕΦ, αυτήν που υπογράφει ο κύριος Καραγιάννης, ως τότε αρχηγός του ΓΕΕΦ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Σύμφωνοι. Διότι για μένα αν υπάρχει η έκθεση αυτή είναι βεβαίως, από το βιβλίο του Τούρκου συγγραφέα που αναφέρθη εδώ από τον μάρτυρα, πολύ περισσότερο αξιόπιστη πηγή.

Κάτι άλλο ακόμη. Σας ρωτούσε ο συνάδελφός μου ο κύριος Κουτσογιάννης και σας έθεσε ως δεδομένο ότι αποδείχθηκε ότι οι Τούρκοι

4/4 ΕΖ (ΧΜ) 4.9.1986 182

δεν είχαν δυνατότητα να επέμβουν, είτε στον πρώτο, είτε στον δεύτερο Αττίλα, στο χώρο εδώ τον Ελληνικό. Δεν ξέρω βέβαια αν το είχατε πει έτσι. Εγώ δεν θυμάμαι. Είπατε ότι εκτίμησή σας ήταν ότι δεν μπορούσαν οι Τούρκοι να επέμβουν εδώ, να μας κτυπήσουν στα νησιά ή στον Έβρο. Αυτή την εκτίμηση, σεις ή κάποιος άλλος υπεύθυνος- υποθέτω όλοι οι επιτελείς εκεί αισθανόντουσαν την ευθύνη- την υποβάλατε εγγράφως σε κάποιο παραπάνω κλιμάκιο και να πείτε τραβάτε όλα τα αεροπλάνα και το στόλο στην Κύπρο, εδώ δεν κινδυνεύουμε;

ΜΑΡΤΥΣ. Όταν έγινε η έκθεση, όχι η προσωπική μου, οι άλλες τέσσερεις εκθέσεις, εκ των οποίων η μία, στην οποία αναφέρομαι συγκεκριμένα και επιγράφω, έγραφε η ιεραρχία επάνω ότι, όχι θα γινόταν πόλεμος και είχαν δυνατότητες οι Τούρκοι.

(Λ)

1/4 Λ ΙΒ 4.9.86

183

Αυτή είναι εκπεφρασμένη εκτίμηση δική μου και αν θέλετε να σας τη διαβάσω.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Πότε την κάνατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Το 1985.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Αλλά ο πόλεμος γινόταν το 1974. Τότε θα στέλναμε ή όχι, όπως δεν στείλαμε, τα υποβρύχια και τα αεροπλάνα στην Κύπρο.

ΜΑΡΤΥΣ: Σας ανέφερα ότι δεν ήμουν κάν εδώ. 'Ισως δεν ήμουν και αρμόδιος. Πώς θα κάνω εγώ μια έκθεση, ή μια εκτίμηση ; 'Ημουν ένας Αντισυνταγματάρχης. Υπήρχε διευθυντής αιθούσης επιχειρήσεων.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Εσείς δεν είχατε υποχρεώση να το πείτε; 'Η εν πάση περιπτώσει να το δεχθώ είσαστε τότε Αντισυνταγματάρχης και σας φέραμε επιλεκτικά εδώ, έκανε άλλος αυτή την εκτίμηση;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν νομίζω να την έκανε άλλος.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Αυτό είναι πάρα πολύ σοβαρό, ~~γιατί~~ άν εσεις σαν υπεύθυνοι στρατιωτικοί ~~τραβάτε και δεν κινδυνεύουμε~~ ~~Γιατί~~ άν το είχατε κάνει - μπορούμε να σκεφθούμε και εμείς πολλά πράγματα. Δεν το κάνατε. Το κάνατε μετά από ένα χρόνο. Πάλι καλά.

Να γυρίσουμε στο πραξικόπημα: Είπατε ότι ήταν μιά αίθουσα στο ΓΕΣ, ο ΑΕΔ δεν ήξερε τίποτα κλπ.

2/4 Δ I.B. 184 4.9.86

Ξέρετε, αν την ύπαρξη αυτής της αιθούσης και την διεύθυνση από θυμό της επιχειρήσεως του πραξικοπήματος, την γνώριζε ο αρχηγός ΓΕΣ ή ο ΑΕΔ;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω άν την εγνώριζε. Εγώ γνωρίζω την φυσική υπαρξή του. Είναι υπαρκτό αυτό που έχω αναφέρει και την επισκέφθηκα δύο φορές.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Και εγώ το πιστεύω και για αυτό σας ρωτώ πάρα πέρα.

Αφού λέτε δεν ξέρετε, για έμένα τελείωσε.

Είπατε κάτι άλλο και ελπίζω στην ρύμη του λόγου σας να σας ξέφυγε, ότι στελέχωναν την Εθνική Φρουρά ανάξιοι αξιωματικοί. Εγώ δεν μπορώ να πω ότι όλοι οι αξιωματικοί σήμερα, ή κάθε φορά είναι άξιοι ή ανάξιοι. 'Αλλά όλοι, ή οι μισοί ήταν ανάξιοι; Ή παλαιότερα, η Εθνική Φρουρά (που υπάρχει από το 1963;

ΜΑΡΤΥΣ: Από το 1964.

Δεν είπα ότι όλοι ήσαν ανάξιοι.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Είπατε "ανάξιοι αξιωματικοί."

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οτι υπήρξαν ανάξιοι ορισμένοι, υπήρξαν, και μάλιστα που ασκούσαν εξουσία. 'Αλλά πώς είναι δυνατόν να είναι όλοι ανάξιοι;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: 'Ετσι το είπατε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Διευκρινίζεται τέλος πάντων ότι δεν είπε τέτοιο πράγμα για τους αξιωματικούς γενικώς.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Πέστε μας κάτι άλλο. Ετέθη εδώ και ο κύριος

3/3Λ. (Ι. Β.) 185 4.9.1986

πρόεδρος σας ρώτησε και ορισμένοι άλλοι συνάδελφοι.

Εδώ προβλήθηκε ~~αλήθεια~~ σοφιστεία, όχι μόνο τώρα, ~~και~~ ο ισχυρισμός ότι δεν θέλαν να σκοτώσουν τον Μακάριο, και ότι ηθελημένα του άφησαν διέξοδο να φύγει. Και είπατε εσείς ότι έχετε τα σχέδια της "ειδικής επιχειρήσεως", όπως είπαν ορισμένοι το πραξικόπημα, την επίθεση κατά του Προεδρικού Μεγάρου.

(Ο)

(41)
1/4 Ο ΦΚ 4.9. 86 186

Σας ρώτησα παρεμβαίνοντας , υπάρχουν αυτά τα σχέδια;

ΜΑΡΤΥΣ: Σας απήντησα ότι με τη μορφή του συγκεκριμένου επιτελικού σχεδίου, δηλαδή των 5 παραγράφων που λένε «Κατάσταση, εκτέλεση της αποστολής», όχι.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Οταν λοιπόν μιλάτε για σχέδια τί εννοείτε:

ΜΑΡΤΥΣ: Εννοώ ότι ήρθε η έκθεση του Α, του Β, του Γ, του Δ οι οποίοι έλεγαν , εγώ έχω εντολή να έχω ώς αντικειμενικό σκοπό να κινηθώ από αυτό το δρομολόγιο την τάδε ώρα να ενεργήσω έτσι, αυτή τη δύναμη μου έδωσαν κλπ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Φτιάχνετε στο μυαλό σας το σχέδιο - στρατιωτικός είσθε έχετε τη δυνατότητα-από τα αποτελέσματα. Αλλά εγώ θα σας ρωτήσω, παρακολουθώντας την δική σας σκέψη. Σας έγραψε κανένας ή σας είπε ότι πήρε εντολή να φυλάξει αυτή τη πύλη που έφυγε ο Μακάριος και δεν πρόλαβε να πάει ή δεν εξετέλεσε τη διαταγή ή ότι φύλαξε την πύλη;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι, αυτό δεν μου το έγραψαν.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Μας είπατε επίσης, γι' αυτό ζητάω τη διευκρίνιση-ότι η φρουρά που ήταν εκεί ήταν ολιγομελής ικανή να προστατεύσει το Μακάριο από την επίθεση ενός ανθρώπου. Αν μπορείτε

2/4 Ο ΦΚ 4.9.86 187

να μας δώσετε μια εξήγηση, αυτή η ολιγομελής φρουρά αντιμετωπίζοντας όπως εσείς μας είπατε εδώ, άρματα μάχης, κανόνια, αυτό και άλλοι το είπαν, εγώ δεν έχω στοιχεία αντίθετα να το αμφισβητήσω, πώς κατόρθωσε να τον φυγαδεύσει;

ΜΑΡΤΥΣ: Είχα πει ότι το Προεδρικό Μέγαρο είναι σε ένα περίοπτο εδαφικό σημείο, σαν λοφίσκος και η πρόσβαση προς τα εκεί είναι με έναν ή με δύο δρόμους, δεν είναι από όλα τα σημεία. Τώρα, εάν όταν έφθασαν αυτοί προ της πύλης και πριν ακροβολιστούν διέφυγε ο Μακάριος, ήταν και φυσικώς αδύνατον αυτόματα να γίνει η περικύκλωση.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Εγώ συμπερασμάτα να βγάλω δεν μπορώ, ούτε σας το ζητώ. Επειδή μιλήσατε για σχέδιο γι'αυτό σας το ρώτησα, ~~αλλιώς~~ συγκεκριμένα δε θα το ρωτούσα.

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ πρώτη φορά πληροφορήθηκα ότι αφέθηκε ο Μακάριος ελεύθερος να φύγει. Εσείς ----

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: 'Ολοι πρώτη φορά το πληροφορηθήκαμε κύριε μάρτυς, γι'αυτό το εξετάζουμε.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν με αφήνετε όμως να σας το εξηγήσω. Εγώ πρώτη φορα το πληροφορήθηκα τώρα από τις καταθέσεις του Κομπόκη και του Κορκότζελου. Στις εκθέσεις τους όμως δεν νομίζω ότι το λένε αυτό.

3/4 Ο ΦΚ 4.9.86 188

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κατ'αρχήν έκθεση Κομπόκη, νομίζω δεν υπάρχει.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν θυμάμαι αν είχε στείλει ο Κομπόκης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ναί υπάρχει, το βρήκαμε. Αλλά δεν το έλεγε εκεί, γιατί εδώ μας είπε ότι πρώτη φορά το αποκαλύπτει.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Και κάτι άλλο, γιατί έχω καλυφθεί από τους συναδέλφους και δεν θέλω να μακρυγορήσω. Είπατε - και κάνω μια διευκρίνιση - ότι τα αντιαεροπορικά δεν ήταν σε θέση να βάλουν. Το έχω σημειώσει. Και όμως είναι δεδομένο-και σεις μας το είπατε, μας το είπαν και άλλοι-ότι έρριξαν αρκετά τούρκικα αεροπλάνα.

ΜΑΡΤΥΣ: Μετά ταύτα. Είπα ότι αν ενεργούσαν τα αντιαεροπορικά εγκαίρως από της πρωΐας, όπως πέταγαν τα μεταγωγικά, θα είχαν εντυπωσιακά αποτελέσματα. Δεν ενήργησαν όμως από πρωΐας, αλλά προοδευτικά.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Είπατε ότι δεν ήταν σε θέση να βάλουν.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι όλα, τα περισσότερα, αν θέλετε τα λιγώτερα, δεν μπορεί να τα μετρήσει κανείς.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: ~~Καί~~ Κάτι ακόμη και τελειώνω για να δούμε με αυτά τα σχέδια τα αμυντικά και τα επιθετικά . Από την εικόνα που έχω σχηματίσει και από τους προηγούμενους μάρτυρες και από εσάς στον φύλακα αυτό , στο Κιόνελι εκεί πήγε η ΕΛΔΥΚ, ενώ κατά την άποψή σας

4/4 Ο ΦΚ 4.9.86 189

έπρεπε να πάει στο προγεφύρωμα μπροστά;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: 'Αλλες μονάδες πήγαν μπροστά;

(σ)

40

1/4 σ (Ε.Μ) 4.9.86 190

Είπατε ότι οι καταδρομές είχαν φοβερές απώλειες. Πού τις είχαν αυτές τις απώλειες;

ΜΑΡΤΥΣ. Κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος, κύριε.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Στις 20 του μηνός οι καταδρομές κινηθήκανε;

ΜΑΡΤΥΣ. Κινήθηκαν. Πήγε ο κ. Κομπόκης μαζί με υπολείμματα μοιρών, καταδρομών, Δεν μπόρεσε απολύτως τίποτα να κάνει και διαλύθηκαν από την πρώτη κρούση.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Πού πήγαν;

ΜΑΡΤΥΣ. Στο προγεφύρωμα.

Αλλά οι καταδρομές δεν είναι το αποφασιστικό όπλο που θα φέρουνε την καταστροφή του προγεφυρώματος. 'Ηταν σπασμωδικές κινήσεις.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Κύριε μάρτυς, το πυροβολικό κτύπησε καθόλου τα αποβατικά;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως τα κτύπησε. Μάλιστα σκοτώθηκε και ένας Τούρκος συνταγματάρχης μόλις πάτησε το πόδι του. Κι εδώ όμως είμαι υποχρεωμένος να το πω, παρ'ό,τι το πυροβολικό είχε τρομερές απώλειες, ήταν το όπλο το οποίο διετήρησε την συνοχή του. Στη δεύτερη φάση μόνο το πυροβολικό εμάχετο. Οι άλλοι είχαν διαλυθεί.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Τελείωσα, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ τον κύριο Ζερβό να λάβει το λόγο.

2/4 σ (Ε.Μ) 4.9.86 191

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΖΕΡΒΟΣ. Κύριε Πρόεδρε, όλα τα θέματα έχουν εξαντληθεί.

Είχε απομείνει μία ερώτηση, αλλά ήδη μ'αυτά που ρώτησε ο κ. Σαρχάς σχεδόν απαντήθηκε, Δηλαδή στο σχέδιο ενεργείας κατά του Προεδρικού Μεγάρου ποιός ήταν ο σκοπός. Αλλά απ'ό,τι διευκρυνήσατε, σχέδιο γραπτό δεν υπήρχε. Αλλά αυτό στο οποίο αναφερθήκατε σαν σχέδιο ήταν ο συνδυασμός όλων των πληροφοριών που είχατε και τα συναρμολογήσατε στο μυαλό σας και βγάλατε το σχέδιο συνεκδοτικά.

ΜΑΡΤΥΣ: Στα χαρτιά.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΖΕΡΒΟΣ. 'Ετσι, λοιπόν, περιορίζομαι απλώς στο να ρωτήσω τη δικιά σας προσωπική γνώμη. Ποιός ήταν ο σκοπός της ενέργειας κατά του Προεδρικού Μεγάρου; 'Ηταν η φυσική εξόντωση του Μακαρίου, ήταν η σύλληψη του Μακαρίου, ποιός νομίζετε ότι ήταν ο σκοπός της ενέργειας του Προεδρικού Μεγάρου;

ΜΑΡΤΥΣ: Και ο κ. Πρόεδρος το έχει πει αυτό, μάλιστα είπα ότι οι αμφιβολίες είναι υπερ του κατηγορουμένου.

Αλλά, πώς μπορώ, κύριε Βουλευτά, να πω ότι ήθελαν την φυσική του εξόντωση; Δεν μπορώ μετά βεβαιότητας να το πω. Κρίνοντας, όμως, από ορισμένα περιστατικά, τα οποία τα ανέφερα προχθές και τα ξαναναφέρω, πρώτον, η μανία με την οποία βλήθηκε το Προεδρικό Μέγαρο, δεν εξηγείται. Βομβαρδίστηκε δηλαδή ανηλεώς, σαν να ήταν Ιάπωνες μαχητές μέσα,

3/4 σ (Ε.Μ) 4.9.86

192

αυτοί οι φανατικοί που δεν φεύγανε με τίποτα. Ο συνδυασμός αυτού με το άλλο ερώτημα; βασανιστικά εκεί όλοι ασχολούνταν με το πού είναι ο Μακάριος, έζησε ο Μακάριος, διέφυγε ο Μακάριος, πού βρίσκεται ο Μακάριος κ.λπ.; Μάλιστα πάνω σ'αυτό ήλθε και ένα σήμα, το οποίο μου το φέρανε εμένα κατά τις 10 η ώρα και έλεγε: "Αγνοείται τύχη Μούσκου". Εγώ δε έκανα την παρεξήγηση -και το λέω στην αναφορά- νόμισα ότι επρόκειτο για έναν μουσικό και είπα πάει ο κακομοίρης ο μουσικός, τον φάγανε. Έγινα και περίγελως δηλαδή. Ήξερα ότι τον λέγανε τον Μακάριο, Μούσκο, αλλά δεν πήγε το μυαλό μου. Είπα ότι φάγανε το «γιώτα» και είναι κάποιος μουσικός. Όλοι γέλαγαν με μένα που έλεγα πάει ο κακομοίρης ο μουσικός, ενώ επρόκειτο για την τύχη του Μακαρίου. Αυτά ξέρω. Δεν μπορώ να πω ότι θέλανε μετά βεβαιότητος την φυσική εξόντωση του Μακαρίου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ τον κ. Γιατράκο να λάβει τον λόγο.

Απών, διαγράφεται.

Παρακαλώ τον κ. Μπλέτσα να λάβει τον λόγο.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ. Κύριε Πρόεδρε, σε πολλές ερωτήσεις που είχα σκοπό να κάνω, καλύφθηκα. Δύο συγκεκριμένες ερωτήσεις, με κίνδυνο να είναι επανάληψη άλλων ερωτήσεων, κύριε μάρτυς.

4/4 σ (Ε.Μ) 4.9.86 193

Δεν γνωρίζετε ποιά ήταν η διαταγή. Να τον σκοτώσουν, να τον συλλάβουν, ή να τον ανατρέψουν με πολιτική έννοια;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι, δεν το γνωρίζω.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ. Ο κ. Γεωργίτσης ερωτηθείς συμπτωματικά από μένα, για το ποιά ήταν η διαταγή, είπε ότι η διαταγή ήταν να τον σκοτώσουμε. Και αν δεν το καταφέρουμε, να τον συλλάβουμε. Κι αν τον συλλαμβάναμε θα κάναμε το Α και το Β. Ο κ. Κομπόκης είπε η διαταγή ήταν σαφής, να μη θιγεί ο Μακάριος. Σεις τί πιστεύετε απ'τα δυό;

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Βουλευτά, νομίζω ότι έχω απαντήσει. Δεν μπορώ μετά βεβαιότητος να πω ότι ήταν στόχος. Είναι φοβερό. Δεν μπορώ να το πω μετά βεβαιότητος. Να πω ότι ήταν στόχος, , δεν μπορώ να το πω τώρα, χωρίς να έχω προσωπική αντίληψη.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ. Εσείς έχετε υπηρετήσει πολλά χρόνια στην Κύπρο και ξέρετε. Πού έμενε συνήθως ο Μακάριος; 'Εμενε στο Προεδρικό Μέγαρο;

ΜΑΡΤΥΣ. Ο Μακάριος έμενε κατάτην περίοδο όλη στο Προεδρικό Μέγαρο. Αλλά την περίοδο εκείνη, ήταν καλοκαίρι, είχε και μια ευαισθησία στην καρδιά του και έβγαζε τα Σαββατοκύριακα δηλαδή-και όποτε του επέτρεπαν οι ασχολίες του στο Τρόοδος, όπου είναι θέρετρο στην Κύπρο. Η μόνιμος κατοικία του ήταν το Προεδρικό Μέγαρο.

5/4 σ Ε.Μ) 4.9.86 194

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ. Εκεί διανυκτέρευε;

ΜΑΡΤΥΣ. Και διανυκτέρευε.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ. Την ημέρα εκείνη ή την προηγούμενη ημέρα ξέρετε που διανυκτέρευσε ο Μακάριος;

ΜΑΡΤΥΣ. Στο Τρόοδος, γιατί ήταν Σαββατοκύριακο και καλοκαίρι.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ. 'Αρα από αλλού ήλθε προς το Προεδρικό Μέγαρο.

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ. Τί γνώμη έχετε πάνω σ'αυτό το πραγματικό περιστατικό; Γιατί να πυρπολήσουν το Προεδρικό Μέγαρο; Δεν μπορούσαν να τον συλλάβουν καθ'οδόν;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Ηλθε, όμως, σε ώρα προ της 8.15', ήλθε οκτώ παρά. Κι αν γινόταν πιο μπροστά αυτό δεν θα προλάβαιναν τα τμήματα. Δηλαδή η ώρα "ήτα" που λέμε στο στρατό, η ώρα επιθέσεως που όλα τα τμήματα επιτίθενται, δεν είχε ορισθεί ακόμη. Πιθανόν δεν ξέρω.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ. Ο κ. Γεωργίτσης είπε ότι ήταν να ξεκινήσουν κατά τις 7 η ώρα, αλλά επειδή θα υπήρχε κυκλοφορία ανθρώπων εκείνη την ώρα, μετέθεσαν την ώρα για τις 8.15'ή 8.30'. Το ερώτημα είναι κρίσεως, που συνδέεται βέβαια -γιατί αλλιώς δεν θα μπορούσα να σας το ερωτήσω- με το πραγματικό περιστατικό. Κάποια διαδρομή έκανε ο Μακάριος από το α' σημείο στο β'. Το α' ήταν εκεί που διανυκτέρευσε, το β' ήταν το Προεδρικό Μέγαρο. 241

6/4 σ 4-9-86 195

Και μάλιστα ο κ. Γεωργίτσης είπε, πάλι ερωτηθείς από μένα, οτι δεν εγνώριζε, οτι εκείνη την ωρα που ανοίξαμε πύρ κατά του Προεδρικού Μεγάρου αν ήταν μέσα. Ετσι είπε ο κ. Γεωργίτσης αυτά θα τα κρίνει η Επιτροπή κατά την βαρυτητά του και κατά τη αξιοπιστία του .

Ερωτώ κατά την κρίση σας: Ο Μακάριος έκανε μια διαδρομή πολλών χιλιομέτρων. Αυτοί σχεδίασαν το πραξικόπημα που περιέχει αυτά τά πράγματα, δολοφονία, φυσική εξόντωση , ανατροπή κλπ. Γιατί επέλεξαν το Προεδρικό Μέγαρο και όχι ένα σημείο της διαδρομής ;

Πόση να ηταν η φρουρά του Μακαρίου ; Στη διαδρομή 5; 10;

Στο Προεδρικό θα ήταν πάρα πάνω. Και εκεί λιγότεροι είπατε, αλλά οπωσδήποτε λιγότεροι. Με κάποιο αυτοκίνητο ξεκίνησε από το Τρόοδος και έφθασε στο Προεδρικό Μέγαρο. Και αρχίσανε λοιπόν, πυροβολικό, τεθωρακισμένα, καταδρομείς να βάλλουν εναντίον του Προεδρικού Μεγάρου.

Γιατί κατά την κρίση τους δεν επέλεξαν ένα άλλο σημείο που θα ήταν η φυσική του εξόντωση ή εξουδετέρωση; Να τον συλαμβάναν περνώντας κάποιο δάσος;

ΜΑΡΤΥΣ : Η εξήγηση ειναι οτι δεν είχε φθάσει η στιγμή της γενικής επίθεσης . Θα ήταν πρόωρη δηλαδή η εκδήλωση του πραξικοπήματος.

ΣΤΕΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Μάλιστα.

7/4 σ 4.9.86

196

Το τελευταίο ερώτημά μου είναι: Μπορείτε να μας πείτε ποιά ήταν η αμυντική δύναμη της Κύπρου; Από ποιούς απετελείτο;

ΜΑΡΤΥΣ. Η αμυντική λέτε;

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ. Ναι. 'Ηταν η εθνική φρουρά, η ΕΛΔΥΚ, Τί άλλο ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ. Στην Κύπρο;

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ. Μάλιστα.

ΜΑΡΤΥΣ. Είχε την εθνική φρουρά, η οποία αποτελείτο περίπου, εν ειρήνη, από 12-13 τάγματα πεζικού, είχε μια επιλαρχία μέσων αρμάτων, είχε μια επιλαρχία αναγνωρίσεως, με ελαφρότερα τεθωρακισμένα. Είχε 6 ή 7 μοίρες πυροβολικού, είχε 6-7 πυραυλακάτους, οι οποίες δεν κάνατε τίποτα, πλην 2 που κινήθηκαν και βυθίστηκαν, και είχε και 2-3 ραντάρ προειδοποιήσεως, τα οποία προσεβλήθηκαν από την πρώτη στιγμή, ένα στον Κορμακίτη και ένα πάνω στον Πενταδάκτυλο.

(4ν)

1/3 ν Α.Μ. 4-9-86 197

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Αυτά αποτελούσαν την ΕΛΔΥΚ ;

ΜΑΡΤΥΣ: Οχι, την Εθνοφρουρά σας λέω. Η ΕΛΔΥΚ ήταν ένα σύνταγμα πεζικού, 2 ταγμάτων πεζικού.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Σύνολο ανδρών, αξιωματικών, οπλιτών της εθνικής φρουράς περίπου σε αριθμό;

ΜΑΡΤΥΣ: Εν ειρήνη, δέκα χιλιάδες. Εν πολέμω εφθανε σαράντα χιλιάδες.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Εν πολέμω επανδρωμένα τα τμήματα αυτά εδώ, από έλληνες; Δηλαδή από την Ελλάδα;

ΜΑΡΤΥΣ: Οχι, από τους Κυπρίους εφέδρους, τους επίστρατους;

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Μάλιστα. 'Ηταν η ΕΛΔΥΚ η οποία αριθμούσε τι;

ΜΑΡΤΥΣ: Αριθμούσε χίλιους άνδρες.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Μάλιστα, Αυτοί που είπατε τώρα, σύν το επικουρικό σώμα. 'Ολοι αυτοί μαζί δηλαδή αποτελούσαν τον στρατό της Κύπρου. Σε αριθμό δηλαδή πόσο;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν περνούσαν τις δώδεκα χιλιάδες. Αυτά, πρίν το πραξικόπημα. Μετά το πραξικόπημα επήλθε τέτοια διατάραξη και της οροφής και απώλειες και έφυγαν ορισμένοι κλπ. που δεν μπορείς να βρείς άκρη.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Και το τελευταίο: Η Εθνική Φρουρά κι η ΕΛΔΥΚ πως βρέθηκε στην Κύπρο; Αυτό είναι ερώτηση άγνοιας. Επειδή, όμως ξερέτε πολλά απ'αυτά τα πράγματα, θα ήθελα να μου το λέγατε. 'Ηταν σαν αποτέλεσμα

2/3 ν Α.Μ. 4-9-86 198

συνθηκών ή ήταν απλή αλληλεγγύη της Ελλάδας προς την αδελφή Κύπρος.

ΜΑΡΤΥΣ: Συνθηκών. Προεβλέπετο οι δύο εγγυήτριες χώρες, Ελλάς και Τουρκία , για μεν την Ελλάδα θα εστάθμευε στην Κύπρο ένα τμήμα δυνάμεως συντάγματος των δύο ταγμάτων , για τη δε Τουρκία , ένα σύνταγμα του ενός τάγματος, βάσει συνθηκών . Η δε εθνική φρουρά για την οποία ρωτήσατε, έγινε όταν, το πρώτο το 1964, η Τουρκία απείλησε και άρχισε να συγκροτεί την αποβατική δύναμη . Δηλαδή συνέστησε την απειλή, η μεν αντίδραση της Κυπριακής κυβέρνησης ήταν να αρχίζει με την βοήθεια βέβαια της Ελλάδος να συγκροτεί την εθνική φρουρά, η δε αντίδραση της Ελλάδος ήταν να στείλει την μεραρχία στην Κύπρο.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΛΕΤΣΑΣ: Ευχαριστώ, κύριε μάρτυς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τον κύριο Βαρβιτσιώτη να πάρει το λόγο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε μάρτυς στην έκθεσή σας της 20ης Ιουνίου 1975, αφιερώνετε αρκετές σελίδες για να αποδείξετε, ή για να εκθέσετε γεγονότα, τα οποία κατά την κρίση σας θεμελιώνουν το ότι εσείς δεν υπήρξατε ευνοούμενος της δικτατορίας.

3/3 ν Α.Μ. 4-9-86 199

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Και ένα απο τα επιχειρήματα που λέτε για να αποδείξετε ότι δεν είσαστε ευνοούμενος, είναι ότι ουδέποτε υπηρετήσατε σε δεύτερο γραφείο. Πώς συμβιβάζεται αυτό το γεγονός ότι όταν εκλήθητε να τοποθετήθειτε στην ΔΙΚ, σας προσεφέρθη το δεύτερο γραφείο; Διότι λέτε ότι στα δεύτερα γραφεία τοποθετούνται κατ'εξοχή άνθρωποι της δικτατορίας. Και σε σας προσφέρεται το δεύτερο γραφείο. Πως το εξηγείτε το γεγονός.

ΜΑΡΤΥΣ: Οχι, μόνο της δικτατορίας. Πάντοτε τα δεύτερα επιτελικά γραφεία επανδρώνονται από αξιωματικούς, οι οποίοι πρόσκεινται στην κρατούσα κατάσταση.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Πως, σε σάς, χωρίς να πρόσκεισθε στην κρατούσα κατάσταση, πώς σας προσεφέρθη το δεύτερο γραφείο;

ΜΑΡΤΥΣ: Κατ'αρχήν η Διεύθυνση Κύπρου δεν έπαιξε κανένα ρόλο, παρά όσα δημοσιεύθηκαν και ψιθυρίστηκαν. 'Ηταν πεντακάθαρος ο ρόλος μου: Πέρναμε τις πληροφορίες, τις επεξεργαζόμαστε κλπ. Εγώ αυτό το αναφέρω, διότι πράγματι δεν έχω ποτέ υπηρετήσει και δεν ήθελα τότε εκείνη τη στιγμή να χαλάσω την συνταγή αν θέλετε!

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Πώς η δικτατορία έναν άνθρωπο που δεν εμπιστευόταν του προσέφερε δεύτερο γραφείο;

4/3 ν Α.Μ. 4-9-86 200

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω αν ήταν η δικτατορία που το προσέφερε αυτό, ή ήταν ο στρατηγός ο ίδιος, ο κύριος Χανιώτης, ο οποίος δεν μπορώ να πω, δεν ξέρω οτι ήταν δικτάτορας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Καλώς. Από όλη σας την έκθεση αποπνέει ότι στην Ελλάδα, μετά το πραξικόπημα υπήρξε ουσιαστικά μια διάλυση στις Ένοπλες δυνάμεις. Το λέτε καθαρά.

ΜΑΡΤΥΣ: Στην αίθουσα επιχειρήσεων.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΒΡΙΤΣΙΩΤΗΣ : Οχι μόνο στην αίθουσα επιχειρήσεων . Λέτε ότι "διεκόπη ο οργανικός δεσμός ΑΕΔ-ΔΙΚ-ΓΕΕΦ".

Λέτε παρακάτω ....

(4Ω)

(4ν)
1/4 Ω (Γ.Δ.) 4.9.86

201

ΜΑΡΤΥΣ. Αντισυνταγματάρχης διέταξε την αποβίβαση της ΕΛΔΥΚ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Λέτε ότι αιφνιδιάστηκε το ΑΕΔ, λέτε ότι στην αίθουσα επιχειρήσεων επικράτησε πλήρης σύγχυση, αταξία, παρανοήσεις και όλα αυτά. Λέτε επίσης, ότι υπήρξε και διάλυση ουσιαστικά και στην Κύπρο, γιατί ένεκα του πραξικοπήματος η καθόλου μαχητική ισχύς της εθνοφρουράς είχε σημαντική πτώση, λόγω κυρίως απωλειών και αποδιοργανώσεως. Δεν λέτε τίποτα, και αυτό μου κάνει εντύπωση, για την επιστράτευση που διετάχθη στην Ελλάδα και για την μερική επιστράτευση που διετάχθη στη Κύπρο. Και για μεν την επιστράτευση στην Ελλάδα, νομίζω ότι είναι γεγονός πασίδηλο και δεν χρειάζεται η δική σας μαρτυρία, ότι ήταν ένα από τα μεγαλύτερα φιάσκα που έγιναν στη στρατιωτική μας ιστορία. Μας είπαν όμως προηγούμενοι μάρτυρες ότι η μερική επιστράτευση, η οποία διετάχθη στη Κύπρο, αντί να επιφέρει ενίσχυση της αμυντικής ισχύος, συνετέλεσε και αυτή στην ακόμα μεγαλύτερη αποδιοργάνωση των δυνάμεων αυτών στην Κύπρο.

ΜΑΡΤΥΣ. Για τη γενική λέτε;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Για τη γενική λέω ότι δεν χρειάζεται τη μαρτυρία σας. Για την επιστράτευση που διετάχθη στη Κύπρο, λέω, ότι μάρτυρες κατέθεσαν ότι αντί να οφελήσει, και αυτή ζημιώσε. Ποιά είναι η γνώμη σας;

ΜΑΡΤΥΣ. Η γνώμη μου είναι αυτή ακριβώς που λέω.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Δεν τη λέτε, τώρα θα την πείτε.

2/4 Ω (Γ.Δ.) 4.9.86

202

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Βαρβιτσιώτη, στην αρχή της εκθέσεως, λέω ότι η παρούσα έκθεση σχετίζεται και με την τάδε έκθεση, καθ'όσον ο συντάκτης και των δύο είναι το αυτό πρόσωπο, δηλαδή εγώ. Λέω λοιπόν εκεί, ότι η επιστράτευση στην Ελλάδα, είχε την αποτυχία, επειδή διετάχθη απευθείας. Αυτό το είπα και προχθές εδώ. Στη Κύπρο ξεκίνησαν όλοι οι Κύπριοι με τα αυτοκίνητά τους, και πήγαν να καταταγούν. Είναι αλήθεια ότι έδειξαν προθυμία οι άνθρωποι, προς τιμήν τους. Το αποτέλεσμα ήταν να αποκλειστούν οι οδοί και να μήν μπορεί να κουνηθεί κανένας. Πολλοί δε απ'αυτούς, ντύθηκαν, πήραν τα όπλα και σηκώθηκαν κι έφυγαν. Ε, αυτό είναι αποτυχία, δεν είναι επιτυχία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Αφήσατε ορισμένες αιχμές για τον Κορκότζηλο στην κατάθεσή σας. Δε νομίζω ότι το αμφισβητείτε αυτό.

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι αιχμές. Απευθείας το είπα, αφού πηγήθηκε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Πώς δικαιολογείτε ότι ο Κορκότζηλος έφθασε να γίνει αντιστράτηγος;

ΜΑΡΤΥΣ. Αντιστράτηγος δεν έγινε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Υποστράτηγος, με αποστρατευτικό βαθμό αντιστρατήγου.

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι, ταξίαρχος έφυγε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Έφυγε υποστράτηγος, δεν έφυγε ταξίαρχος, αλλά εν πάση περιπτώσει. Πως το δικαιολογείτε;

3/4 Ω (Γ.Δ.) 4.9.86

203

ΜΑΡΤΥΣ. Ο Κορκότζηλος πρώτα απ'όλα, ήταν αρχηγός τάξεως.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Ποιάς τάξεως;

ΜΑΡΤΥΣ. Του 1954.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Εσείς ποιάς τάξεως είστε;

ΜΑΡΤΥΣ. Του 1952. Από πληροφορίες, δεν τον γνωρίζω προσωπικά, έχω ακούσει ότι πρόκειται περί λαμπρού ανθρώπου και επαγγελματίου καλού. Το πώς ενεπλάκη θα σας το πω. Όπως ενεπλάκη και ο Κομπόκης, για την απόκτηση κάποιου τίτλου, τον οποίο δεν είχαν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Έναντι ποίων;

ΜΑΡΤΥΣ. Έναντι της κρατούσης καταστάσεως. Έσπευδαν όλοι να δείξουν έργο, πράγμα που δεν το είχε ανάγκη ούτε ο Κορκότζηλος να το κάνει, ούτε και ο Κομπόκης.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Μπορεί να μου πείτε τη δική σας σταδιοδρομία στο στρατό μετά της 24 Ιουλίου;

(4ζ)

4Ω
1/3ζ (Γ.Π.) 4-9-86 204

ΜΑΡΤΥΣ: Εικοσι τέσσερες Ιουλίου;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: ΜΕτά τις 24 Ιουλίου 1974 ποιά ήταν η σταδιοδρομία σας;

ΜΑΡΤΥΣ:Αφού έμεινα 2 χρόνια στο Επιτελείο, για πρώτη φορά στη ζωή μου...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Ως αντισυνταγματάρχης.

ΜΑΡΤΥΣ: Ως αντισυνταγματάρχης, Ζήτησα μετά και έβγαλα την σχολή Εθνικής Αμύνης που σας θυμάμαι εγώ ήλθατε εκεί ως καθηγητής μας ως Υπουργός τότε που ήσασταν, Μετά πήγα στην Λήμνο ως διοικητής μονάδος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Συνταγματάρχης πλέον;

ΜΑΡΤΥΣ: Αντισυνταγματάρχης στην Λήμνο, διότι είναι η γυναίκα μου από την Λήμνο και διότι παντρεύτηκα στη Λήμνο. Φεύγοντας από την Κύπρο με έστειλαν στην Λήμνο. Εγώ ήμουνα και 3-4, ο Χρυσοστάθης κ.λ.π. Μερικοί αξιωματικοί. Μετά πήγα στο τρίτο γραφείο της Σ.Δ.Υ.(;)

Και από το τρίτο γραφείο της Σ.Δ.Υ. (;) τοποθετήθηκα στο ΑΦ ΣΑΟΥΘ (;) ως διευθυντής επιχειρήσεων του ΑΦ ΣΑΟΥΘ. Μετά εκεί έγινα ήδη συνταγματάρχης.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Πότε γίνατε συνταγματάρχης ;

ΜΑΡΤΥΣ: Συνταγματάρχης έγινα το 1979.

2/4ζ (Γ.Π.) 4-9-86 205

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Μάλιστα.

ΜΑΡΤΥΣ: Από τη Λήμνο έφυγα και πήγα συνταγματάρχης στη Νάπολη. Από εκεί γυρίζοντας πήγα στον Έβρο ως διοικητής, αρχηγός πυροβολικού -δηλαδή, όλου του πυροβολικού του Έβρου. Και εν συνεχεία προήχθην και πήγα επιτελάρχης ...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Πότε;

ΜΑΡΤΥΣ: Προήχθην τον Φεβρουάριο του 1982.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Μάλιστα. Προήχθητε ταξίαρχος.

ΜΑΡΤΥΣ: Ταξίαρχος και πήγα επιτελάρχης στο Γ' Σώμα Στρατού, όπου έμεινα ένα χρόνο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Με διοικητή στο Γ' σώμα στρατού;

ΜΑΡΤΥΣ: Τον κύριο Σούλδια.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Μάλιστα.

ΜΑΡΤΥΣ: Και εν συνεχεία μετά ταύτα ήλθα διευθυντής Α' κλάδου στο ΓΕΣ, όπου έμεινα δύο χρόνια.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Πότε ήλθατε διευθυντής Α' κλάδου στο ΓΕΣ;

ΜΑΡΤΥΣ: Ήλθα στον Μάρτιο του 1983 και έμεινα μέχρι τέλη Δεκεμβρίου του 1984 οπότε και αποστρατεύθηκα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Υποστράτηγος;

ΜΑΡΤΥΣ: Υποστράτηγος ναι. Διευθυντής του Α' κλάδου.

3/4 ζ (Γ.Π.) 4-9-86

206

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μάλιστα.

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτή ήταν η σταδιοδρομία μου.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Θα ήθελα και μια άλλη ερώτηση.

Σε ερώτηση του κυρίου Κουτσογιάννη- αν δεν με απατά η μνήμη μου- ο οποίος έθεσε σαν δεδομένο δεν θυμάμαι ποιά ήταν η δική σας απάντηση-ότι είχε περιέλθει στα χέρια των Ελλήνων το πλήρες σχέδιο της αποβάσεως των Τούρκων και ότι υπήρξαν και ορισμένοι Τούρκοι κατάσκοποι αξιωματικοί, οι οποίοι ένα μήνα προ της αποβάσεως έκαναν αναγνώριση στη Κύπρο, αν θυμάμαι καλά είπατε ότι δεν ξέρετε αν ήταν κατάσκοποι ή όχι , τόσοι τουρίστες είναι, η αναγνώριση θα ήταν εύκολη. Αν υπήρχε το πλήρες σχέδιο της αποβάσεως, αν είχε γίνει αυτή η αναγνώριση η οποία από τον κύριο Κουτσογιάννη υποστηρίζεται ότι έγινε, πώς δικαιολογείτε-την αποψή σας-ότι τα αποβατικά σκάφη περιεφέροντο για να βρουν τον όρμο που θα κάνουν την απόβαση; Αν είχαν το πλήρες σχέδιο έτοιμο, αν είχε γίνει η αναγνώριση, είναι λογικό τα αποβατικά σκάφη να περιφέρονται που θα προσαράξουν;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ, κύριε Βαρβιτσιώτη, δεν πιστεύω-και νομίζω ότι το είπα- ότι υπήρξε τέτοιο σχέδιο. Και μάλιστα ανέφερα μήπως είναι κάποιο που βρήκε ο Περδίκης. Γνωρίζετε ποιός ήταν. Ήταν της 7ετίας αυτός

4/34ζ (Γ.Π.) 4-9-86

207

και ήταν τοποθετημένος ως στρατιωτικός ακόλουθος, δεν ξέρω, στο Λονδίνο. Και μάλιστα σηκώθηκε λέει και έφυγε και το πήρε και το έφερε 'Ολα αυτά όμως δεν τα γνωρίζω. Και θα πω όμως και τούτο. Είναι δυνατόν ένα σχέδιο αποβάσεως να φθάσει στα χέρια, πώς αν δεν πληρώσεις, αν δεν είναι προϊόν κατασκοπευτικής δηλαδή προσπάθειας. Πώς, έτσι πάει ένας και πετάει ένα σχέδιο. Διέρρευσε δηλαδή από το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης το τουρκικό, το οποίο είναι και αυστηρότερο πολύ από τα δικά μας τα δεδομένα εδώ; Εγώ δεν το πιστεύω αυτό. 'Οτι μπορεί να συνέλαβαν κατασκόπους, αυτό είναι δυνατόν. Αλλά και αυτή τη στιγμή ποιός ξέρει τι γίνεται στα δικά μας τα νησιά ή και δικοί μας άνθρωποι μπορεί να έχουν πάει από εκεί σαν τουρίστες. Κάθε τόσο δεν βλέπουμε και φωτογραφίες. Είναι ευκολότατο δηλαδή το έργο να επισκεφθούν οι Τούρκοι αξιωματικοί την Κυρήνεια τότε. 'Οταν πάνε 10.000 τουρίστες μπορεί να είναι και 2 αξιωματικοί οι οποίοι κάνουν αυτή τη δουλειά.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Είπατε και μια άλλη φράση την οποία θα ήθελα να μου εξηγήσετε.

Είπατε ότι την Μεραρχία δεν την έβλεπαν με καλό μάτι όλοι οι Κύπριοι. Ποιοί Κύπριοι δεν την έβλεπαν με καλό μάτι;

4ζ

1/3Ζ Β.Π. 4.9.86

208

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Όλοι οι Κύπριοι.

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, όλοι. Πολλοί, πάντως, δεν την έβλεπαν με καλό μάτι. Και ο λόγος είναι προφανής, κύριε Βαρβιτσιώτη.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: "Όλοι οι Κύπριοι", έχω σημειώσει ότι είπατε.

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό είναι σχετικό, μην το παίρνετε τοις μετρητοίς. Αλλά είναι γεγονός - αυτό το γνωρίζω-και από τότε που ήμασταν κάτω στην Κύπρο, εμείς κάναμε οργάνωση και εκπαίδευση. Μιλάω για ειρηνική περίοδο, για το 1963. Ο λόγος ξέρετε ποιός ήταν; Ότι όταν ο Μακάριος θα κάνει την καταγγελία του Συντάγματος - όπως και την έκανε, πρόωρα βέβαια- θα είχε οργανώσει η Κύπρος ένα μεγάλο αριθμό, όχι πολύ κανονικού στρατού, για να μπορεί να στηρίξει αυτό το μέτρο. Γιατί, τι έγινε στην Κύπρο;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν μου απαντάτε, όμως, ποιές κατηγορίες Κυπρίων δεν την έβλεπαν με καλό μάτι;

ΜΑΡΤΥΣ: Να σας πω από τότε τα γεγονότα.

Πρόωρα και χωρίς να έχει ολοκληρωθεί αυτό το έργο, έσπευσε ο Μακάριος και κατήγγειλε το Σύνταγμα, αλλά υπήρξαν πολύ μεγάλες συνέπειες από αυτήν την καταγγελία. Έγιναν ταραχές, δυσφημίστηκε ο Κυπριακός αγώνας, διότι έκαναν πολλά εγκλήματα οι Ελληνοκύπριοι. Αυτό είναι γνωστό. Και το Μακάριο πολύ τον κατηγόρησαν τότε στο εξωτερικό για αυτή την περίπτωση.

2/3Ζ Β.Π. 4.9.86

209

Θέλω, λοιπόν, να σας πω ότι, όταν η Ελλάς ήταν παρούσα εκεί δυναμικά με μία Μεραρχία, αυτό το αντιμετώπισε και ο ίδιος ο Γεώργιος Παπανδρέου και θα θυμάστε, που είπε τότε, "άλλα συμφωνούμε και άλλα πράττουμε". Δηλαδή δεν συνεμορφώνετο και ο Μακάριος και η Κυβέρνησή του-και πολλά στελέχη-με τις κοινές αποφάσεις που είχαν πάρει. Βέβαια, δεν μπορώ να το στοιχειοθετήσω απόλυτα, αλλά δεν την θέλανε τόσο πολύ τη Μεραρχία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Και ο Μακάριος δεν την ήθελε τη Μεραρχία;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Δηλαδή τη δυναμική παρουσία της Ελλάδος.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήθελε τη δυναμική παρουσία, διότι έχανε από το κύρος του. Έτσι εξηγείται άλλωστε το ότι, όταν έφυγε η Μεραρχία, υπέστη χλευασμό. Αυτό είναι λυπηρό να το λέμε. Χλευάστηκε- είναι γραμμένο αυτό- και από την Τουρκική αεροπορία, η οποία πετούσε προσβλητικά χαμηλά με βυθίσεις, αλλά και από τον όχλο, ο οποίος δεν ξέρω, αν ήταν κατευθυνόμενος, ή όχι.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Δηλαδή, εννοείτε ότι ο Μακάριος ζήτησε να φύγει η Μεραρχία;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, δεν είπα αυτό.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Ο μάρτυς είπε μια φράση και θέλω μία διευκρίνιση, τι εννοούσε.

3/3Z Β.Π. 4.9.86

210

Και μία τελευταία ερώτηση, κύριε μάρτυς: Λέτε στην έκθεσή σας ότι η Τουρκία ηδύνατο τη στιγμή εκείνη να αποδυθεί σ'έναν πόλεμο γοήτρου σε 'Εβρο και Αιγαίο, αλλά δεν πιστεύετε ότι θα μπορούσε αυτός ο πόλεμος να εξελιχθεί, διότι θα επενέβαιναν μεγάλες δυνάμεις ή τρίτες χώρες.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι μόνο αυτό· λέω και κάτι άλλο: Λέω ότι ποτέ μια χώρα σήμερα για λόγους γοήτρου δεν καταφεύγει σε πόλεμο, γιατί είναι τρομακτικές οι συνέπειες. 'Αλλωστε, λέγω- αυτό πρέπει να λέω- οι Αμερικανοί προφανώς δεν θα επέτρεπαν να γίνει ένα τέτοιο πράγμα μέσα στο Αιγαίο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Λέτε "χωρίς να προκαλέσει" - σας το διαβάζω- "την αντίδραση τρίτων ενδιαφερομένων μεγάλων χωρών και ιδιαιτέρως των Η.Π.Α., των οποίων η δραστηριότης εκείνες τις ημέρες ήταν έντονος για να αποτρέψουν τη σύγκρουση Ελλάδος-Τουρκίας, έναν πόλεμο".

Απ'αυτή την κρίση σας τι μπορεί να συναγάγει κανείς; 'Οτι ήταν τέτοια η υπεροπλία της Τουρκίας, ώστε μπορούσε να ανοίξει και άλλο μέτωπο και στο Αιγαίο και στον 'Εβρο;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι, δεν ήταν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Τότε;

ΜΑΡΤΥΣ: Γι'αυτό είπα ότι, επειδή δεν ήταν τέτοια η υπεροπλία της Τουρκίας, μόνον η Τουρκία μπορούσε εκείνη τη στιγμή, όμως, να αποδυθεί σε έναν πόλεμο γοήτρου, δηλαδή να πει: αφού έστειλε η Ελλάς ενισχύσεις,

4/3Ζ Β.Π. 4.9.86

211

και απέτυχε η επιχείρησή της στην Κύπρο, μπορούσε ταυτοχρόνως να κάνει - υποθετικά - και πόλεμο γοήτρου, όμως, μόνο. Διότι πραγματικός πόλεμος ήταν πάρα πολύ δύσκολο να γίνει εκείνες τις μέρες.

3Θ

4Ζ.
1/4Θ. (Ε.Σ.) 4.9.1986

212

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Τότε, εφόσον δεν ήταν πόλεμος γοήτρου, γιατί εναποθέτετε τις ελπίδες σας σε παρέμβαση άλλων χωρών;

ΜΑΡΤΥΣ: Άλλωστε, λέγω, και τρίτες δυνάμεις δεν θα το επέτρεπαν αυτό κ.λ.π.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Γιατί τις εναποθέτετε στην παρέμβαση και δεν λέτε ότι δεν μπορούσε να τον κάνει, γιατί οι ελληνικές δυνάμεις θα τους έριχαν στην θάλασσα. Γιατί δεν το λέτε;

ΜΑΡΤΥΣ: Κάνω και μία υπόθεση, κύριε Βαρβιτσιώτη.

Άν επιτρέπετε, κύριε Πρόεδρε, και κάτι άλλο, κύριε Βαρβιτσιώτη. Και αυτό είναι επίσης πολύ βέβαιο. Ξέρετε είναι κάπως μεταφορικό(;) Μπορούμε εμείς και η Τουρκία να κάνουμε πόλεμο στον Έβρο και να αλλάξουμε σύνορα;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ : Εγώ δεν το ξέρω, σεις θα μας το πείτε.

ΜΑΡΤΥΣ : Δεν μπορούμε να τον κάνουμε αυτόν τον πόλεμο στον Έβρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Δεν νομίζω ότι πρέπει να επεκταθείτε περισσότερο. Το ερώτημα του κ. Βαρβιτσιώτη ήταν συγκεκριμένο. Τώρα, άν μπορούμε ή δεν μπορούμε, είναι άλλο θέμα που δεν πρέπει να λέγεται. Έτσι νομίζω εγώ δηλαδή.

Παρακαλώ τον κ. Ζακολίκο να λάβει το λόγο.

2/4Θ. (Σ.Σ.) 213 4.9.1986

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Στρατηγέ μου, εγώ να περιορισθώ στην Διεύθυνση Κύπρου, στην ΔΙΚ, την περίφημη. Πείτε μου το εξής: Πότε έγινε στο ΓΕΕΘΑ και ποιοί ήταν οι λόγοι που επέβαλαν την δημιουργία της διεύθυνσης αυτής;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. ΔΙΚ ξαναυπήρχε ως γραφείο Κ την περίοδο που ο Γεώργιος Παπανδρέου έστειλε την Μεραρχία κάτω στην Κύπρο. Γιατί έπρεπε να υπάρχει ένα επιτελικό όργανο, το οποίο να οργανώσει όλη αυτή την υπόθεση.

ΕΝΑΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ : Πότε έγινε αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: Το 1964.

Εν συνεχεία ατόνισε, διελύθη, δεν ξέρω, τι έγινε. Έκτοτε, το 1974 κατά μήνα νομίζω Μάϊο υπήρξε μία εισήγηση της 5ης ΜΕΟ του μετέπειτα αντιστράτηγου Αντωνίου Φουριώτη, ο οποίος εισηγείτο, εν όψει της κρίσεως μετά της Τουρκίας και του Κυπριακού, τη συγκρότηση ενός γραφείου, επιτελικού φορέα δηλαδή, αρμόδιου να χειρίζεται τα θέματα στο επίπεδο ΑΕΔ της Κύπρου. Με αυτή, λοιπόν, την φιλοσοφία άρχισε και δημιουργείτο, συνεκροτήθη, πέρασε από την ιεραρχία όλη, είπαν ναί όλοι. Αυτό το είδα εγώ μετά στο ΦΕ, το φύλλο ~~ελέγχου~~.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Μάϊος του 1974, είπατε.

ΜΑΡΤΥΣ: Νομίζω, μπορεί να ήταν και Απρίλιος, δεν ξέρω. Πάντως εκεί

το πρώτο εξάμηνο του 1974, έγινε αυτό.

Και άρχισε η συγκρότηση της ΔΙΚ. Όπως είναι γνωστό, πρώτα κλήθηκαν δύο...

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Αυτά, δεν με ενδιαφέρουν.

Άρα, μία αναγκαιότητα δημιούργησε την Διεύθυνση Κύπρου στο Υπουργείο, μία συγκεκριμένη αναγκαιότητα.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Αν δεν κάνω λάθος, είπατε ότι στις αρμοδιότητες της ΔΙΚ ήταν το σχέδιο "Ε" του Έβρου, ήταν τα νησιά και το Κυπριακό.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Τεράστιο το φάσμα των αρμοδιοτήτων της.

Ερωτώ: Από τον Μάϊο του 1974, μέχρι και το πραξικόπημα, σας δόθηκε η τεχνική υποδομή, η υλική βοήθεια, τα μέσα και τα πρόσωπα, για να εκπληρώσετε αυτόν το σκοπό; Έγινε τίποτε ή ατονίσατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Κατ'αρχήν όταν πήγα εγώ, ήταν 20 Ιουλίου. Μου έδωσαν τις ΟΔΕΠΙ - Οι ΟΔΕΠΙ είναι οδηγίες επιχειρήσεων Κύπρου - και του σχεδίου "Ε" στο επίπεδο του ΑΕΔ. Γιατί σχέδιο "Ε" στο Αρχηγείο Στρατού υπήρχε λεπτομερές. Αλλά στο ΑΕΔ υπήρχε βέβαια, το εχειρίζετο η 3η ΜΕΟ, αλλά αυτά τα εκχωρούσε στην Διεύθυνση Κύπρου.

Την υπόθεση Τσαταρλή, λ.χ., την οποία την θυμάμαι σαν τώρα,

214

4/4Θ. (Ε.Σ.) 2/5 4.9.1986

και όταν πήγαμε άσχολούμεθα εκεί και κάθε μέρα αποτυπώναμε που βρίσκεται κ.λ.π., και πηγαίναμε και ενημερώναμε μέσα. Δηλαδή πάρα πολλά θέματα του σχεδίου "Ε" και της Τουρκίας υπήγοντο στις αρμοδιότητες της ΔΙΚ.

(Β.)

(Θ)

1/4 Β Κ.Β. 4/9/1986 216

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Κύριε Μπίτο, το ρωτάω αυτό για να καταλήξω στο εξής. Μήπως η δημιουργία της διεύθυνσης της ΔΙΚ ήταν παραπλανητική γιατί φτιάχνοντάς της, τι κάνατε, αφαιρέσατε από την φυσική ιεραρχία τον χειρισμό θεμάτων ενίσχυσης του Κυπριακού. Ετσι δεν είναι; Εάν δεν γινόσαστε εσείς, κάποιοι άλλοι στην ιεραρχία του ΓΕΕΘΑ θα εχειρίζοντο τα θέματα Κύπρος, Έβρος, νησιά. Έτσι δεν είναι; Δεν ήταν ένα καινούργιο αντικείμενο. Εσείς προσπαθούσατε να αφαιρέσετε αντικείμενα από το Επιτελείο.

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι να τα αφαιρέσουμε εμείς, μας τα έδιναν.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Εάν δεν ήσασταν εσείς, η τρίτη ΜΕΟ του ΓΕΕΘΑ θα εχειρίζετο αντίστοιχα θέματα, το αντίστοιχο γραφείο του Γενικού Επιτελείου Στρατού, το αντίστοιχο του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού. Κάπως έτσι δεν γινόταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναί.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Λέω λοιπόν. Αφού σας φτιάξαν, αφού δεν σας δώσαν την τεχνική υποδομή, εσείς μπήκατε εκεί μέσα και αρχίσατε και κάνατε κάτι ρωγμές στην φυσική ιεραρχία. Εάν δεν γινόσαστε εσείς, ήταν δυνατόν να γίνουν αυτοί οι χειρισμοί του Κυπριακού από τις παραα ίθουσες των

2/4 Β Κ.Β. 4/9/1986 217

Ματάσηδων, Σκλαβενίτιδων κ.λ.π. Τι πιστεύετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς μπορούσαν.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Τότε δεν θα υπήρχαν υπεύθυνοι εισηγητές της τρίτης ΜΕΟ, δηλαδή πολυπληθή επιτελεία. Τρίτη ΜΕΟ ΓΕΕΘΑ, αντίστοιχο γραφείο ΓΕΣ, αντίστοιχο γραφείο ΓΕΝ, αντίστοιχο γραφείο ΓΕΑ, που θα παρεμβάλετο πολύς κόσμος. Θέλω να ρωτήσω μήπως αυτό ήταν δημιούργημα για να οδηγηθούμε στο πραξικόπημα. Τί λέτε;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, κύριε Ζακολίκο. Δεν το πιστεύω αυτό, διότι η δημιουργία της ΔΙΚ προέκυψε σαν ανάγκη. Άσχετοι άνθρωποι ασχολούντο με άσχετα θέματα, δηλαδή οι άνθρωποι που ήσαν εκεί ποτέ δεν υπηρέτησαν στην Κύπρο. Όταν δεν υπηρετείς στην Κύπρο και δεν ξέρεις που βρίσκεται καν το νησί, πως θα χειριστείς ορισμένα θέματα; Ότι ήταν παραπλάνηση η δημιουργία της ΔΙΚ; Και όμως την έχει εισηγηθεί η πέμπτη ΜΕΟ, ο Φουριώτης που ήταν τότε διευθυντής, ήταν ένας άνθρωπος που δεν είχε διασυνδέσεις με τέτοια πράγματα. Απλούστατα έβλεπε ότι έπρεπε να γίνει ενας φορέας ξεχωριστός εν' όψει της κρίσεως η οποία είχε αρχίσει να εξελίσσεται μεταξύ Τουρκίας με την έξοδο του Τσανταρλή, του σεισμογραφικού, με την συνθήκη του Καράκας που έπρεπε να γίνουν επεκτάσεις χωρικών υδάτων κ.λ.π. , με το σχέδιο Ε, τα νησιά , ποιός θα εχειρίζετο

3/4 Β Κ.Β. 4/9/1986

218

τα νησιά; Λέγω για το επίπεδο του ΑΕΔ.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Άλλο σας ρωτάω, εάν ήθελαν να σας κάνουν σωστή διεύθυνση οι κύριοι αυτοί που διοικούσαν τις Ενοπλες Δυναμεις, εσείς δεν θα είσαστε φυσικοί αποδέκτες όλων των πραγμάτων που συνέβαιναν στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ: Φυσικοί είμασταν.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Δεν σας φαίνεται περίεργο, σας έκανε την ερώτηση ο κύριος Βαρβιτσιώτης, ότι εσάς πρότειναν να αναλάβετε το δεύτερο γραφείο, όταν στην Κύπρο γινόταν της «τρελλής», εκείνο τον καιρό, Πως λοιπόν θέλαν να δώσουν στην ΔΙΚ τις αρμοδιότητες υπεύθυνου χειρισμού του Κυπριακού θέματος, Γι΄αυτό ρωτάω έχετε ενδείξεις, ότι ήταν ένας παραπλανητικός ελιγμός η δημιουργία της ΔΙΚ. Ναί ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ: Ενδείξεις δεν έχω και νομίζω ότι ήταν ορθή η απόφαση να γίνει η ΔΙΚ και έχω κάνει εισήγηση ότι έπρεπε απεναντίας να ενισχυθεί και να ανδρωθεί το γραφείο αυτό για να μπορούν αρμοδίως και υπευθύνως να χειρίζονται το μέγα εθνικό θέμα της Κύπρου, πράγμα που δεν έγινε ποτε και γι΄ αυτό παρουσιάζεται το φαινόμενο πάντοτε να γίνονται λάθη και εσφαλμένοι χειρισμοί.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Τελείωσα ευχαριστώ.

4/4 B K.B. 4/9/1986

2/9

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ την κυρία Ακρίτα να λάβει τον λόγο.

ΣΥΛΒΑ ΑΚΡΙΤΑ: Εγώ θα περιορισθώ σε ένα σημείο , γιατί ελέχθησαν πολλά και διότι πιστεύω ότι έχουμε εξαντλήσει τον κύριο μάρτυρα, πλέον σωματικά.

(δ)

(4Β) 114 δ Ρ.Σ. 4-9-86

220

Θα ήθελα να ζητήσω την προσωπική σας γνώμη. Και το λέγω αυτό, διότι απ' ότι διαπιστώνω έχετε εξετάσει το θέμα από πολλές πλευρές, δεν το έχετε σταματήσει, όπως είδα από άλλους μάρτυρες, οι οποίοι δηλώνουν μόνο αυτά που ήξεραν επαγγελματικά, τέλος πάντων. Σταματούσαν εκεί και στα υπόλοιπα έλεγαν ότι δεν γνωρίζουν.

Ήθελα να πω ότι, όταν ήμουν στην Κύπρο, πρόσφατα έτυχε να συναντήσω ορισμένους αυτόπτες μάρτυρες την ώρα του πραξικοπήματος, ανθρώπους οι οποίοι βέβαια ανήκαν στο στενό περιβάλλον του Μακαρίου. Αυτοί μου έδωσαν μία εικόνα - δεν ήμουν μόνη, ήταν και συνάδελφος μαζί - του τρόπου διαφυγής, η οποία πρέπει να πω ότι μάλλον κλονίζει τον ισχυρισμό του κ. Κομπόκη. Είπαν ότι έγινε ως εξής: Θα περιγράψω πολύ σύντομα, γιατί βέβαια αυτό πήρε ώρα, αλλά εγώ θα περιοριστώ όσο μπορώ ότι η διαφυγή του ήταν τελείως συμπτωματική. Και αυτό γιατί η πόρτα από την οποία έφυγε ο Μακάριος έμεινε αφύλακτη τελείως συμπτωματικά. Το τμήμα εκείνο το οποίο επρόκειτο να έρθει και να φράξει εκείνο το σημείο ακριβώς κατά κάποια σύμπτωση καθυστέρησε από ανθρώπους του Μακαρίου, της Εθνοφρουράς ήταν -δε θυμάμαι ακριβώς- οι οποίοι, όσο μπόρεσαν, το σταμάτησαν για πολύ λίγη ώρα. Και ύστερα συνέχισε. Ταυτόχρονα υπήρχε ένα άρμα μάχης, ένα τάνκς το οποίο βάδιζε προς την

2/4 δ Ρ.Σ. 4-9-86

221

είσοδο εκείνη, προς την έξοδο, δηλαδή, από την οποία διέφυγε ο Μακάριος. Εκεί σταμάτησε από την προσωπική φρουρά του Μακαρίου. Μου είπαν και το όνομα του ανθρώπου που το σταμάτησε, δεν το συγκρατώ αυτή τη στιγμή. Και ακριβώς αυτό ήταν θέμα να μη πω δευτερολέπτων, λεπτών, που μέσα σ'αυτό το διάστημα κατάφερε να διαφύγει ο Μακάριος. Τώρα από κει και πέρα το πως έφυγε, επίσης είναι τυχαίο. Σταμάτησε ένα αυτοκίνητο, δεν είχε βενζίνη, τον πήγε σ'ένα σημείο κ.λπ.

Αυτό όπως σας λέγω με λίγα λόγια όσο μπορώ, ανατρέπει φυσικά τους ισχυρισμούς του κ. Κομπόκη. 'Ηθελα να ξέρω αν σε εσάς, ο οποίος ψάξατε διάφορα πράγματα, αυτό το πράγμα έφθασε ...... σαν μία πληροφορία από πλευράς τουλάχιστον στενού περιβάλλοντος του Μακαρίου.

ΜΑΡΤΥΣ: Κυρία Ακρίτα, δεν έφθασαν τέτοια στοιχεία, αλλά παρακολούθησα ένα ντοκυμαντέρ στην τηλεόραση και είναι ακριβώς όπως τα λέτε. Δηλαδή, έτσι το παρουσίασαν και έδειξαν την δίοδο ακριβώς που διέφυγε ο Μακάριος. Και πράγματι ήταν κάποιος ο οποίος έβαλε εναντίον του τεθωρακισμένου και το καθυστέρησε. Μόνο από την τηλεόραση. Τώρα ακριβώς τη διαδικασία, δηλαδή πώς έγινε, δεν την ξέρω. Εκείνο πάντως που είναι αλήθεια, είναι ότι δεν πρόλαβαν να το φράξουν, να το περικυκλώσουν, διότι άρχισαν αμέσως οι πυροβολισμοί. Είπα και προχθές ότι ένα τμήμα δεν μπορεί εύκολα να ακροβολισθεί, δηλαδή να κινηθεί και περιφερειακά

3/4 Δ Ρ.Σ. 4-9-86

222

και να κυκλώσει το μέγαρο, το οποίο δεν είναι μικρό στην έκταση. Και σαν έκταση, αλλά και σαν κήπος, όπως θα θυμάσθε, είναι αρκετά εκτεταμένο. Η δε πρόσβαση, ένας δρόμος είναι που πάει και εν συνεχεία πρέπει να ανοιχτείς.

ΣΥΛΒΑ ΑΚΡΙΤΑ : Θα μου επιτρέψετε να προσθέσω και κάτι άλλο, που γεννάει μία απορία. Δηλαδή, αν πράγματικά υπήρχε κάποια πρόθεση διαφυγής του Μακαρίου από τον ελληνικό στρατό, τέλος πάντων.

(4Δ)

(4δ)
1/4Δ Ε.Τ. 4-9-1986 223

Πώς δικαιολογείται αυτό το ολοκαύτωμα, θα έλεγα, που έγινε, το οποίο ουσιαστικά σε τί άλλο θα απέβλεπε, παρά στην απάλειψη κάθε οδού διαφυγής του Μακαρίου; Γιατί μπορεί π.χ. ο Μακάριος να είχε πάει στα υπόγεια, όπως μπορεί να υπέθεσαν.

Δηλαδή, αν ήθελαν να ευνοηθεί η διαφυγή του, νομίζω ότι δεν θα γινόταν αυτό το ολοκαύτωμα, ο εμπρησμός, στο μέτρο που έγιναν αυτά.

ΜΑΡΤΥΣ. Κυρία Ακρίτα, το έχω πει και εγώ αυτό, ότι δεν εξηγείται τέτοιος άγριος και ανηλεής βομβαρδισμός. Και μάλιστα έφερα το παράδειγμα, ότι μόνο στην περίπτωση που θα ήταν μέσα φανατισμένοι υπερασπιστές, τύπου Ιαπώνων, μπορούσε να γίνει. Και αυτό είναι βέβαια μία απορία. Εγώ δεν μπορώ να το δικαιολογήσω. Διότι το έστειλαν σε φωτογραφία το μέγαρο και ήταν πυρπολημένο και καταφαγωμένο από τις κανονιές. Και δεν εξηγείται αυτό το κανονίδι. Γιατί να γίνει τόσο μεγάλο κακό;

Αλλά, όπως είπα, δεν μπορώ να πω με βεβαιότητα αν είχαν αυτό το στόχο, ή δεν τον είχαν. Αυτή είναι μεγάλη λέξη και δεν θα μπορέσω να την πω.

ΣΥΛΒΑ ΑΚΡΙΤΑ. Ευχαριστώ, κύριε μάρτυς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Κύριε μάρτυς, έχω στα χέρια μου

2/4Δ Ε.Τ. 4-9-1986 224

μία έκθεση ....

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Κύριε Πρόεδρε, θέλω να κάνω απλώς μία μικρή παρατήρηση σε όσα κατέθεσε ο κύριος μάρτυς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Θα μου επιτρέψετε πρώτα να ρωτήσω κάτι τον κύριο μάρτυρα.

Κύριε μάρτυς, έχω στα χέρια μου μία έκθεση του Συνταγματάρχη Πούλου και στην πρώτη σελίδα, με επικεφαλίδα "Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων/ΔΙΚ/3ο", δηλαδή το δικό σας γραφείο, γίνονται κάποια σχόλια και έχουν μία μονογραφή. Μπορείτε να μας βεβαιώσετε αν είναι δικά σας τα γράμματα, ή τίνος είναι;

(Στο σημείο αυτό επιδεικνύεται στον κύριο μάρτυρα η σχετική έκθεση).

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως, είναι δικά μου γράμματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δηλαδή, οι παρατηρήσεις αυτές είναι γραμμένες από σας;

ΜΑΡΤΥΣ. Βεβαίως είναι δικές μου και είναι δική μου η μονογραφή. Σε όλες τις εκθέσεις που έρχονταν, υπάρχει σημείωμα δικό μου σχολιαστικό.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Να τη διαβάσετε την έκθεση, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης), Κύριοι συνάδελφοι, σας διαβάζω την έκθεση.

3/4Δ Ε.Τ. 4-9-1986 225

(Ο Πρόεδρος της επιτροπής κ. Χ. Μπασαγιάννης αναγιγνώσει την έκθεση)

4/4Δ Ε.Τ. 4-9-1986 226

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ο κύριος Ναθαναήλ ήταν αυτός που έκανε την προανάκριση;

ΜΑΡΤΥΣ. Ο κ. Ναθαναήλ ήταν ο διοικητής των διαβιβάσεων, ο οποίος το πρώτον έπιασε το σήμα, το απεγνωσμένο σήμα της μοίρας που εξέπεμπε συνέχεια και έλεγε : "Τί να κάνω, τί να κάνω;" Διότι το τάγμα που ήταν μπροστά είχε αποχωρήσει και η μοίρα ήταν εν όψει των Τούρκων.

(4Δ)

1/4ΠΑ 4-9-86 227

Είναι ο συνταγματάρχης ο οποίος πήγε στον Γεωργίτση και του είπε "πήραμε ένα σήμα, ακούγεται στον ασύρματο και πρέπει να είναι της 181 μοίρας" γιατί είχε συνθηματικό. Κατόπιν αυτού εστάλη ο κ. Πούλος με διαταγή του Γεωργίτση στο χώρο της 181 μοίρας που ήταν αρκετά μακριά για να δει τι συμβαίνει. Βέβαια, καθ'οδόν βρήκε το διοικητή Χάτζο που είχε το τάγμα μπροστά και του είπε κύριε Αρχηγέ -έτσι τους έλεγαν τους διοικητές Πυροβολικού- μπροστά η μοίρα είναι εκτεθειμένη και πρέπει να φύγετε. Είπε βέβαια ο Πούλος ότι οι πυροβολητές δεν φεύγουν αλλά πεθαίνουν σαν τον Κοσκινά. Ο Κοσκινάς είναι ένας λοχαγός του 1912 στον αιφνιδιασμό που μας έκαναν οι Τούρκοι στο Αμύνταιο και έμεινε στην πυροβολαρχία του και σκοτώθηκε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Μετά λέτε "περιγραφή επιχειρήσεων δευτέρας φάσεως. Χρήσιμοι διαπιστώσεις-συμπεράσματα". Και μονογράφετε. Αυτές είναι οι παρατηρήσεις σας, δηλαδή επί της εκθέσεως του κ. Πούλου.

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, για να πάει στην ιεραρχία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλείται ο κ. Κάππος να ρωτήσει αυτό που θέλει.

2/4ΠΑ 4-9-86

228

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Μία παρατήρηση, κύριε Πρόεδρε.

Ο κ. Μπίτος είπε πως μ'αυτά που θα πει θα θιγεί ο συμμαχικός παράγοντας. Με ό,τι κατέθεσε δεν θίχτηκε ο συμμαχικός παράγοντας. Αυτό ήθελα να σημειώσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Μπίτο, τώρα θα πρέπει να αποστενογραφηθεί η κατάθεσή σας, να τη διαβάσετε, ή να σας την διαβάσουν, αν θέλετε, και να υπογράψετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Τώρα;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): 'Οχι τώρα, γιατί δεν προφθαίνουμε.

(ΣΓΡ)

(4ΠΑ) 1/5 ΓΡ ΦΚ 4.9.86 229

Παρακαλώ την Επιτροπή να εξουσιοδοτήσει το Προεδρείο γι'αυτό το θέμα. Αύριο να ρθείτε στο 143 δωμάτιο του 1ου ορόφου, για να διαβάσετε την κατάθεσή σας ή να σας τη διαβάσουμε , να την βεβαιώσετε και να την υπογράψετε. Επίσης, θα σας παρακαλούσα να μου πείτε αυτές οι άλλες οι εκθέσεις που λέτε πως έχετε και τις οποίες έχετε εν σχεδίω, εάν έχουν υποβληθεί να μας λέγατε τους αριθμούς , ή μας τους λέτε αύριο .

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Πρόεδρε έχω τον αριθμό μόνο της μιας την οποία και σείς την μνημονεύσατε και την λέω και γώ στην έκθεσή μου. Οι άλλες τρείς είναι, μέρος πρώτο πραξικόπημα, μέρος δεύτερο επιχειρήσεις εν Ελλάδι, μέρος τρίτο επιχειρήσεις εν Κύπρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτές λοιπόν;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτές υπάρχουν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Έχετε αριθμούς για να μπορούμε να τις βρούμε;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έχω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν έχετε, καλά.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έχω, δηλαδή ταυτότητα εγγράφου. Απλώς τον τίτλο των εγγράφων.

2/5 ΓΡ ΦΚ 4.9.86 230

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δώστε μας τους τίτλους των εγγράφων αυτών και θα τους βρούμε.

ΜΑΡΤΥΣ: Αύριο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ναί, αύριο δώστε μας τους τίτλους για να τους ζητήσουμε.

Νομίζω ότι ο κύριος μάρτυς μπορεί να φύγει.

Κύριοι συνάδελφοι λύεται η συνεδρίαση για την Τρίτη ώρα 10,30 πρωϊνή για την εξέταση του κυρίου Νούσκα και των άλλων μαρτύρων που έχουν κληθεί για την Τρίτη.

Στη συνέχεια και περί ώρα 11.45΄ λύθηκε η συνεδρίαση :

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ	Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΙΤΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΝΟΥΣΚΑΣ

231

Την .... ημέρα .... και ώρα.....
π.μ., στη Γραμματεία της Εξεταστικής Επιτροπής για το "φάκελο της Κύπρου" (Α'όροφος, γραφείο 143 του Μεγάρου της Βουλής) συνήλθε το Προεδρείο της Εξεταστικής Επιτροπής, αποτελούμενο από τους βουλευτές, Χρίστο Μπασαγιάννη, Πρόεδρο, Παυσανία Ζακολίκο, Αντιπρόεδρο, Κων/νο Τσιγαρίδα, Γραμματέα και ενώπιόν του σε εκτέλεση της από ..4/9/1986....αποφάσεως της Εξεταστικής Επιτροπής, ο μάρτυρας ..Ιωάννης..Μώϊτος.................
.... ανέγνωσε, θεώρησε, βεβαίωσε και υπέγραψε τις καταθέσεις του που έδωσε ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής στις .2/9..και..4/9..1986..........................

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ	ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ	ΚΩΝ/ΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ

Ι. Μώϊτος

./.

1232

Την [illegible] 1986 ημέρα Πέμπτη...... και ώρα 9.00 π.μ., στη Γραμματεία της Εξεταστικής Επιτροπής για το "φάκελο της Κύπρου" (Α΄όροφος, γραφείο 143 του Μεγάρου της Βουλής) συνήλθε το Προεδρείο της Εξεταστικής Επιτροπής, αποτελούμενο από τους βουλευτές, Χρίστο Μπασαγιάννη, Πρόεδρο, Παυσανία Ζακολίκο, Αντιπρόεδρο, Κων/νο Τσιγαρίδα, Γραμματέα και ενώπιον του σε εκτέλεση της από 9/9/86.....αποφάσεως της Εξεταστικής Επιτροπής, ο μάρτυρας Μιχ. Νούσιας.. ανέγνωσε, θεώρησε, βεβαίωσε και υπέγραψε τις καταθέσεις του που έδωσε ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής στις 4/12/1986..............................

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
[υπογραφή]		
ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ	ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ	ΚΩΝ/ΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ

[υπογραφή]

Μ. Νούσιας

4/9/86

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ : Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ: Π. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ : Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

1. Ακρίτα-Σύλβα Καίτη
2. Δασκαλάκης Γεώργιος
3. Ζακολίκος Παυσανίας
4. Ζερβός Κλεάνθης
5. Κουτσογιάννης Ιωάννης
6. Λιαροκάπης Αλέξανδρος
7. Μαρκόπουλος Χρήστος
8. Μπαντουβάς Κωνσταντίνος
9. Μπασαγιάννης Χρήστος
10. Παγορόπουλος Δημήτριος
11. Παπαδονικολάκης Ιωάννης
12. Παπαστεφανάκης Εμμανουήλ
13. Πεπονής Αναστάσιος
14. Περάκης Γεώργιος
15. Ράλλης Σπυρίδων
16. Τσιγαρίδας Κωνσταντίνος
17. Βαρβιτσιώτης Ιωάννης
18. Βασιλειάδης Ιωάννης
19. Ζαΐμης Ανδρέας
20. Λάσκαρης Κων/νος
21. Μπλέτσας Στυλιανός
22. Ξαρχάς Αθανάσιος
23. Παναγιωτόπουλος Γεώργιος
24. Παπακωνσταντίνου Μιχάλης
25. Παπαληγούρας Αναστάσιος
26. Παυλίδης Αριστοτέλης
27. Φωτόπουλος Χρήστος
28. Κάππος Κωνσταντίνος
29. Γιατράκος Κωνσταντίνος
30. Λιβανός Διονύσιος

1-9-1986

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ

ΑΑ: Αρχηγείο Αεροπορίας ή Αρχηγός Αεροπορίας
Α/Α: Αντιαεροπορικό πυροβόλο
ΑΒΑΚ: Αποβατική άκατος (μικρό πλοιάριο)
Α/ΓΕΕΦ: Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς
Α/Δ: Αεροδρόμιο
ΑΕΔ: Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων ή Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων
ΑΚΕΔ: Ακόλουθος Ενόπλων Δυνάμεων
ΑΝ: Αρχηγείο Ναυτικού ή Αρχηγός Ναυτικού
ΑΣ: Αρχηγείο Στρατού ή Αρχηγός Στρατού
ΑΣΔΑΚ: Ανωτέρα Στρατιωτική Διοίκησις Αμύνης Κύπρου (Ε.Ε./Ε.Κ. δυνάμεις. Διοικητής το 1964 ο Γρίβας)
ΑΣΔΕΝ: Ανώτερη Στρατιωτική Διοίκηση Εσωτερικών και Νήσων
ΑΣΕΑ: Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Άμυνας
Α/Υ: Ανθυποβρυχιακό
Α/Φ: Αεροσκάφος
ΓΕΕΘΑ: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας
ΓΕΕΦ: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς
ΓΕΝ: Γενικό Επιτελείο Ναυτικού
ΓΕΣ: Γενικό Επιτελείο Στρατού
ΔΑΚ: Διευθυντής Α΄ Κλάδου
ΔΕΑ: Δόκιμος ΄Εφεδρος Αξιωματικός
ΔΙΚ: Διεύθυνση Κυπριακού
ΕΑΝ: Επιλαρχία Αναγνωρίσεων
ΕΓ: Επιτελικό Γραφείο
Ε/Κ: Ελληνοκύπριοι
ΕΛΔΥΚ: Ελληνική Δύναμη Κύπρου
ΕΛΔΥΚ/Μ: Η Μεραρχία (η μεραρχία που στάλθηκε το 1965 και αποσύρθηκε το 1967)
ΕΜΑ: Επιλαρχία Μονάδας Αρμάτων
ΕΣΑ: Ελληνική Στρατιωτική Αστυνομία
ΕΣΣΟ: Εκπαιδευτική Σειρά Στρατευσίμων Οπλιτών
ΙΜΑ: Ίλη Μέσων Αρμάτων
ΕΜΑ: Επιλαρχία Μέσων Αρμάτων (= 3ΙΜΑ)
ΚτΒ: Κανονισμός της Βουλής
ΚΥΠ: Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών
ΚΨΜ: Κέντρο Ψυχαγωγίας Μονάδας
ΛΟΚ: Λόχος Ορεινών Καταδρομών
ΜΕΟ: Μικτή Επιτελική Ομάς
ΝΟΡΑΤΛΑΣ: Μεταγωγικό Αεροσκάφος
ΟΔΕΠΙΧ: Οδηγίες Επιχειρήσεων
ΠΑΠ: Προκεχωρημένος Αξιωματικός Παρατηρητής
ΠΠΠ: Πυροβολαρχία Πεδινού Πυροβολικού
ΣΔΑ: Στρατιωτική Διοίκηση Αθηνών
ΣΔΑΜ: Στρατηγείον Διοικήσεως Ανατολικής Μεσογείου
ΣΔ: Σταθμός Διοικήσεως
Σχέδιο «Κ»: Πρόβλεπε τις πολεμικές επιχειρήσεις στην Κύπρο
ΣΕΜ: Σώμα Εφοδιασμού Μεταφορών
ΣΥΠ: Σώμα Υλικού Πολέμου
Τ/Α: Τορπιλάκατος
Τ/Κ: Τουρκοκύπριοι
ΤΟΥΡΔΥΚ: Τουρκική Δύναμη Κύπρου
ΤΠ: Τάγμα Πεζικού
ΠΟΤ: Πρόσθιον όριον τοποθεσίας
ΠΑΟ: Πυροβόλα άνευ οπισθοδρομησεως
Υ/Β= Υποβρύχιο
F84F= Δ/Β - Αεροσκάφη Διώξεως Βομβαρδισμού
F5= Αεροσκάφη Αναχαιτίσεως, Αναγνωρίσεως
F4= Phantom - Αεροσκάφη πολλαπλού ρόλου

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

Ο ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΤΟΜΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
ΦΑΚΕΛΟΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ
ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΖΑΖΑ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ
ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ &
ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ
ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ «ΚΕΘΕΑ,
ΣΧΗΜΑ + ΧΡΩΜΑ» ΣΕ ΧΑΡΤΙ ΓΡΑΦΗΣ
ΣΑΜΟΥΑ 100 ΓΡΑΜΜΑΡΙΩΝ
ΣΕ 2.500 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ ΤΟΥ 2018

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]

[ΛΕΥΚΗ ΣΕΛΙΔΑ]